JESU CHRISTI
DOMINI NOSTRI
Novum Testamentum,
SIVE
Novum Fœdus.

Interprete THEODORO BEZA.

Ad fidem Optimarum Editionum recensitum; & summâ diligentâ ab erratis Typographicis liberatum.

LONDINI:

Excudebat GUIL. BOWYER, impensis Societatis Stationariorum, 1724.

EVANGELIUM SECUNDUM MATTHÆUM.

CAPUT I.

Genealogia & nativitas Christi.

LIber generationis Jesu Christi filii Davidis, filii Abrahami.

2 Abrahamus genuit Isaacum, Isaacus autem genuit Jacobum, Jacobus autem genuit Judam & fratres ejus.

3 Judas autem genuit Phares & Zaram ex Thamara, Phares autem genuit Esrom, Esrom autem genuit Aram,

4 Aram autem genuit Aminadab, Aminadab autem genuit Naasson, Naasson verò genuit Salmon.

5 Salmon verò genuit Booz ex Rachaba, Booz autem genuit Obed ex Ruth, Obed autem genuit Jessen.

6 Jesse verò genuit Davidem regem. David autem rex genuit Salomonem ex eâ quæ *fuerat uxor* Uriæ.

7 Salomon verò genuit Roboam, Roboam autem genuit Abiam, Abias autem genuit Asam.

8 Asas autem genuit Josaphat, Josaphat autem genuit Joram, Joram autem genuit Oziam.

9 Ozias autem genuit Joatham, Joatham autem genuit Achaz, Achaz autem genuit Ezechiam.

10 Ezechias autem genuit Manassen, Manasses autem genuit Amon, Amon autem genuit Josiam.

11 Josias autem genuit Jechoniam & fratres ejus, in transportatione illâ Babylonicâ.

12 Post transportationem autem illam Babylonicam, Jechonias genuit Salathiel, Salathiel autem genuit Zorobabel.

13 Zorobabel autem genuit Abiud, Abiud autem genuit Eliacim, Eliacim autem genuit Azor.

14 Azor autem genuit Sadoc, Sadoc autem genuit Achim, Achim autem genuit Eliud.

15 Eliud autem genuit Eleazar, Eleazar autem genuit Matthan, Matthan autem genuit Jacob.

16 Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ, ex quâ genitus est Jesus ille qui dicitur Christus.

17 Universæ igitur progenies ab Abraham usque ad Davidem, progenies quatuordecim: & à Davide usque ad transportationem Babylonicam, progenies quatuordecim: & à transportatione Babylonicâ usque ad Christum progenies quatuordecim.

18 Jesu verò Christi nativitas ita fuit. Cùm enim mater ejus Maria desponsata esset Joseph, priusquam ipsi convenissent, comperta est prægnans esse è Spiritu Sancto.

19 Porrò Joseph vir ejus, cùm esset justus, & nollet eam ignominiæ exponere, voluit clàm eam dimittere.

20 Hæc autem cum in ani-

mum induxiſſet, ecce angelus Domini in ſomnio apparuit ei, dicens, Joſephe, fili Davidis, ne metue accipere Mariam uxorem tuam: Nam quod in eâ genitum eſt, ex Spiritu Sancto eſt.

21 Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jeſum: Ipſe enim liberabit populum ſuum ex peccatis ipſius.

22 (Totum hoc autem factum eſt, ut impleretur quod ait Dominus per Prophetam dicentem.

23 Ecce, virgo illa prægnans erit, & pariet filium, & vocabis nomen ejus Emmanuel: quod eſt, ſi interpreteris, Nobiſcum Deus.)

24 Experrectus autem Joſephus ex ſomno, fecit ut ei imperârat angelus Domini, & accepit uxorem ſuam.

25 Sed non cognovit eam, quouſque peperiſſet filium illum ſuum primogenitum: vocavitque nomen ejus Jeſum.

CAP. II.

Magi Chriſtum adorant. Joſephus Angeli monitu fugit cum Jeſu & matre in Ægyptum. Infanticidium.

CUM ergo natus eſſet Jeſus in *eâ* Bethleemâ *quæ eſt* Judææ, temporibus Herodis regis, ecce, magi ab Oriente advenerunt Hieroſolymam.

2 Dicentes, Ubi eſt ille rex Judæorum qui natus eſt? vidimus enim ejus ſtellam in Oriente, & venimus ut adoremus eum.

3 His autem auditis Herodes rex turbatus eſt, & tota Hieroſolyma cum eo.

4 Et congregatis omnibus primariis ſacerdotibus, & ſcribis populi, percontatus eſt ab eis ubi Chriſtus ille naſciturus eſſet.

5 At illi dixerunt ei, in *eâ* Bethleemâ *quæ eſt* Judææ. Sic enim ſcriptum eſt per prophetam.

6 Et tu Bethleema terra Judæ, nequaquam minima es inter duces Judæ: ex te enim exibit dux qui paſcet populum illum meum Iſraelem.

7 Tum Herodes clàm vocatis magis, exquiſivit ab eis quo tempore ſtella apparuiſſet.

8 Et eis Bethleemam dimiſſis, dixit, Profecti, penitus exquirite de puerulo illo: poſtquam autem *illum* inveneritis, renunciate mihi, ut & ego veniam & adorem eum.

9 Ipſi verò, audito rege, profecti ſunt: & ecce, ſtella quam viderant in Oriente præibat eis, donec venit ſtetitq; ſupra *locum in* quo erat puerulus ille.

10 Viſâ autem ſtellâ gravi ſi ſunt gaudio magno valde.

11 Et ingreſſi domum, invenerunt puerulum cum Maria matre ipſius; & proſtrati adoraverunt eum: apertiſque theſauris ſuis, obtulèrunt ei munera, aurum, & thus, & myrrham.

12 Et divinitus admoniti in ſomnio ne reverterentur ad Herodem, per aliam viam regreſſi ſunt in regionem ſuam.

13 Ipſis autem regreſſis, ecce, Angelus Domini apparet in ſomnio Joſepho, dicens, Experrectus accipe puerulum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum: & eſto illic uſquedum dixero tibi. Futurum eſt enim ut Herodes quærat puerulum, ad eum perdendum.

14 Ille verò experrectus accepit puerulum & matrem ejus nocte, & ſeceſſit in Ægyptum.

15 Et fuit illic uſque ad obitum Herodis: ut impleretur quod ait Dominus per prophetam, dicentem, Ex Ægypto vocavi filium meum.

16 Tum Herodes, cum vi-

disset *se* illusum esse à magis, excanduit valde: & missis *carnificibus* interemit omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omni confinio ejus, à bimulis & infra, secundùm tempus quod exquisierat ex magis.

17 Tunc impletum fuit quod ait Dominus per Hieremiam prophetam, dicentem:

18 Vox in Rama audita est, lamentatio & fletus & ejulatus, multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolationem admittere, *de eo* quòd non sint.

19 Quum autem obiisset Herodes, ecce angelus Domini in somnio apparet Josepho in Ægypto:

20 Dicens, Experrectus accipe puerulum & matrem ejus, & proficiscere in regionem Israelis: Mortui sunt enim qui petebant animum pueruli.

21 Ille verò experrectus accepit puerulum & matrem ipsius, & venit in regionem Israelis.

22 Quum autem audisset Archelaum regnare in Judæâ pro Herode patre suo, timuit illuc abire: verùm Divinitus admonitus in somnio, secessit in partes Galilææ.

23 Et quum eò venisset, habitavit in urbe quæ dicitur Nazareth: ut impleretur quod dictum est per prophetas, fore ut Nazarænus vocaretur.

CAP. III

Doctrina & vita Johannis, à quo Christus baptizatus.

TEmporibus autem illis adfuit Johannes Baptista prædicans in deserto Judææ.

4 Dicensque, Resipiscite; appropinquavit enim regnum cœlorum.

3 Nam hic est ille de quo dictum est per Esaiam prophetam, dicentem, Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

4 Ipse verò Johannes habebat vestimentum suum è pilis camelinis, & zonam coriaceam circum lumbos suos: alimentum autem ejus erat locustæ & mel agreste.

5 Tunc exivit ad eum Hierosolyma, & tota Judæa, totaque regio circum jacens Jordani;

6 Et baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua.

7 Quum vidisset autem multos ex Pharisæis & Sadducæis venientes ad baptismum suum, dixit eis, Progenies viperarum quis vobis præmonstravit ut fugeretis à futurâ irâ?

8 Ferte igitur fructus convenientes resipiscentiæ

9 Et ne putate *vobis* dicendum apud vos ipsos, Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis, Deum posse etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.

10 Jam verò etiam securis ad radicem arborum posita est. Omnis igitur arbor non ferens fructum bonum excidi-tur, & in ignem abjicitur.

11 Ego quidem baptizo vos aquâ ad resipiscentiam: is verò qui pone me venit, validior me est, cujus non sum dignus qui soleas portem: ipse vos baptizabit Spiritu Sancto & igne

12 Cujus ventilabrum *est* in manu sua, & *qui* perpurgabit aream suam: & coget triticum suum in horreum, paleam autem exuret igni inextincto

13 Tunc advenit Jesus à Galilææ ad Jordanum ad Johannem, ut baptizaretur ab eo.

14 At Johannes obnixe prohibebat eum, dicens, Mihi opus est ut à te baptizer, & tu venis ad me?

15 Respondens autem Jesus

dixit ad eum. Omitte *me* nunc: ita enim decet nos implere omnem justitiam. Tunc omittit eum.

16 Et baptizatus Jesus ascendit statim ex aqua: & ecce aperti sunt ei cœli. & vidit Spiritum Dei descendentem quasi columbam, & venientem super ipsum.

17 Et ecce vox *adsuit* è cœlis dicens, Hic est filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco.

CAP. IV.

Christus jejunans tentatur à diabolo. Quo victo inchoat suum ministerium.

TUnc Jesus subductus fuit in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo

2 Et cum jejunâsset dies quadraginta, & noctes quadraginta, postea esuriit.

3 Et cum venisset ad eum tentator, dixit, Si filius es Dei, dic ut isti lapides panes fiant.

4 At ille respondens dixit, Scriptum est, Non solo pane vivet homo, sed ex quovis verbo prodeunte per os Dei.

5 Tunc assumit eum diabolus in sanctam urbem, & statuit eum super pinnas templi:

6 Dixitque ei, Si filius es Dei, dejice teipsum deorsum: nam scriptum est, Angelis suis mandabit de te, & *ipsi* attollent te in manus, ne quando offendas ad lapidem pedem tuum.

7 Dixit ei Jesus, Vicissim scriptum est, Non tentabis Dominum Deum tuum

8 Rursum assumit eum diabolus in montem sublimem valde, & ostendit ei omnia regna mundi & gloriam eorum.

9 Dicitque ei, Hæc omnia tibi dabo, si prostratus adoraveris me.

10 Tunc dicit ei Jesus, Abi Satana: scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, & ei soli servies.

11 Tunc omittit eum diabolus: & ecce, angeli accesserunt, & ministrabant ei.

12 Cum audisset autem Jesus Johannem traditum esse *in custodiam*, rediit in Galilæam.

13 Et relictâ Nazareth, venit & habitavit in Capernaumo *urbe* maritimâ, in finibus Zabulon & Nephthalim:

14 Ut impleretur quod dictum est per Esaiam prophetam, dicentem,

15 Terra Zabulon & terra Nephthalim; *ad* viam maris secus Jordanem, Galilæa Gentium:

16 Populus positus in tenebris vidit lucem magnam: & positis in regione & umbrâ mortis lux exorta est.

17 Ex eo tempore cœpit Jesus prædicare; & dicere, Resipiscite: appropinquavit enim regnum cœlorum.

18 Ambulans autem Jesus ad mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui dictus est Petrus, & Andream fratrem ejus, jacientes rete in mare (erant enim piscatores:)

19 Et dicit eis, Sequimini me. & faciam vos piscatores hominum.

20 Illi verò statim omissis retibus secuti sunt eum.

21 Tunc progressus illinc, vidit alios duos fratres, Jacobum filium Zebedæi, & Johannem fratrem ejus, in navigio cum Zebedæo patre suo, sarcientes retia sua: & vocavit eos.

22 Illi autem statim omisso navigio & patre suo secuti sunt eum.

23 Et obivit totam Galilæam Jesus, docens in synagogis ipsorum, & prædicans evangelium regni, & sanans quemvis

vis morbum & quemvis languorem in populo.

24 Tunc emanavit fama ipſius in totam Syriam: & obtulerunt ei omnes malè affectos, variis morbis & cruciatibus detentos, & dæmoniacos, & lunaticos, & paralyticos: ſanavitque eos.

25 Et ſecuta eſt eum turba multa à Galilæa ac Decapoli & Hieroſolymis & Judæa, & *regionibus* trans Jordanem *ſitis*.

CAP. V.

Concio Chriſti in monte, complexa octo beatitudines & explicationem legis.

CUM vidiſſet autem turbam, aſcendit in montem: & cum conſediſſet, adierunt eum diſcipuli ejus,

2 Tunc aperto ore ſuo docebat eos, dicens,

3 Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum

4 Beati qui lugent: quoniam ipſi ſolamen recipient.

5 Beati qui ſunt mites: quoniam ipſi terram hæreditario jure obtinebunt.

6 Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur.

7 Beati qui ſunt miſericordes: quoniam ipſis miſericordia tribuetur.

8 Beati qui ſunt mundo corde: quoniam ipſi Deum videbunt.

9 Beati qui ſunt pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur.

10 Beati quos perſequuntur *homines* juſtitiæ cauſa: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

11 Beati eritis cum vos conviciis affecerint, & perſecuti fuerint, & mentientes dixerint quidvis mali adversùs vos, propter me.

12 Gaudete & exultate: quoniam merces veſtra multa eſt in cœlis: ita enim perſecuti fuerunt prophetas qui *fuerunt* ante vos.

13 Vos eſtis ſal terræ: quod ſi ſal infatuatus fuerit, quo ſalietur? ad nihil valet amplius niſi ut abjiciatur foras, & conculcetur à quibuſvis.

14 Vos eſtis lux mundi. Non poteſt urbs occultari ſupra montem poſita.

15 Neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſubter modium, ſed in candelabrum: & ſplendet omnibus qui ſunt in domo.

16 Ita ſplendeat lux veſtra coram hominibus, ut videant veſtra bona opera, glorificentque Patrem illum veſtrum qui *eſt* in cœlis.

17 Ne exiſtimate me veniſſe ut diſſolvam legem, aut prophetas: non veni ut *eam* diſſolvam, ſed ut *eam* impleam.

18 Amen quippe dico vobis, uſquedum præterierit cœlum, & terra, iota unum aut unus apex nequaquam præterierit ex Lege, uſquedum omnia facta fuerint.

19 Quiſquis igitur ſolverit unum ex mandatis hiſce minimis, & ita docuerit homines, minimus vocabitur in regno cœlorum: quiſquis autem fecerit & docuerit, iſte magnus vocabitur in regno cœlorum.

20 Dico enim vobis, niſi abundaverit veſtra juſtitia plus quàm *illa* Scribarum & Phariſæorum, vos nequaquam ingreſſuros in regnum cœlorum.

21 Audiſtis dictum fuiſſe à veteribus, Non occides: quiſquis autem occiderit, tenebitur judicio.

22 Ego verò dico vobis, Quicumq; iraſcitur fratri ſuo temere, tenebitur judicio: quicumque verò dixerit fratri ſuo, Raca, tenebitur conſeſſu: quiſquis autem dixerit, Fatue,

tenebitur gehennâ ignis.

23 Igitur si munus tuum attuleris ad altare, & illic memineris fratrem tuum habere aliquid contra te,

24 Omitte illic munus tuum coram altari, & abi: primùm reconciliator fratri tuo, & tunc ubi veneris, offer munus tuum.

25 Esto amicus adversario tuo citò, dum es in viâ cum eo; ne quando te tradat adversarius judici, & judex te tradat ministro, & in custodiam conjiciaris.

26 Amen dico tibi, Nequaquam exibis illinc usquedum reddideris ultimum quadrantem,

27 Audistis dictum fuisse à veteribus, Non mœchaberis.

28 Ego verò dico vobis, Quicumque aspicit mulierem ut eam concupiscat, Jam adulteravit eam in corde suo.

29 Quod si oculus tuus dexter facit ut tu offendas, exue eum, & abjice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.

30 Et si dextera tua manus facit ut tu offendas, exscinde eam, & abjice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.

31 Dictum est autem, Quisquis dimiserit uxorem suam, det ei libellum absceſſionis.

32 Ego verò dico vobis, Quisquis dimiserit uxorem, suam, extra rationem scortationis, facit ut ea mœchetur: & quisquis dimissam duxerit, mœchatur.

33 Rursum audistis dictum fuisse veteribus, Non perjerabis, sed reddes Domino quæ tu juraveris.

34 Ego verò dico vobis, Ne jurate omnino: neque per cœlum, quia thronus Dei est:

35 Neque per terram: quia scabellum est pedum ejus: neque per Hierosolymam, quia urbs est magni regis.

36 Neque per caput tuum jures, quia non potes unum capillum album aut nigrum facere.

37 Esto autem sermo vester, Etiam, etiam, Non, non: quod autem supra hæc redundat, à malo est.

38 Audistis dictum fuisse, Oculum pro oculo, & dentem pro dente.

39 Ego verò dico vobis, Ne obsistite improbo: sed qui te cædet in dexteram tuam maxillam, obverte ei & alteram:

40 Et ei qui velit tecum contendere ac tunicam tuam capere, dimitte illi etiam pallium.

41 Et quisquis te angariabit *ad* milliare unum, abi cum eo duo.

42 Petenti abs te dato: & volentem mutuari abs te ne aversere.

43 Audistis dictum fuisse, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

44 Ego verò dico vobis, Diligite inimicos vestros, benedicite iis qui devovent vos, benefacite iis qui oderunt vos, & precamini pro iis qui vobis infesti sunt & persequuntur vos:

45 Ut sitis filii Patris illius vestri qui est in cœlis: facit enim ut sol suus exoriatur super malos ac bonos, & pluit super justos & injustos.

46 Nam si dilexeritis eos qui diligunt vos, quam mercedem habebitis? & nonne & publicani idem faciunt?

47 Et si complexi fueritis fratres vestros solum, quid amplius

plius facitis? nonne & publicani ita faciunt?

48 Eſtote igitur vos perfecti, ut Pater veſter qui eſt in cœlis perfectus eſt.

CAP. VI.

De eleemoſynâ, Oratione Dominicâ jejunio, mammona, & regno Dei.

ATtendite ne juſtitiam veſtram exerceatis coram hominibus, ut ſpectemini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum qui *eſt* in cœlis.

2 Itaque quum præſtabis eleemoſynam, ne curato buccina cani coram te, ſicut hypocritæ faciunt in ſynagogis & in plateis, ut gloriam conſequantur ab hominibus; Amen dico vobis, retulerunt mercedem ſuam.

3 Cum verò tu das eleemoſynam, ne noverit ſiniſtra tua quid faciat dextera tua:

4 Ut ſit tua eleemoſyna in occulto: Pater autem tuus qui te aſpicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

5 Et cum precaberis, ne eſto ut hypocritæ: amant enim in conventibus & in angulis platearum ſtantes precari, ut appareant hominibus. Amen dico vobis, retulerunt mercedem ſuam.

6 Tu verò cum precaris, introito in conclave tuum, & clauſo oſtio tuo precare Patrem tuum in occulto: & Pater tuus qui *te* aſpicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

7 Precantes autem ne eadem blaterate ut Ethnici: putant enim fore ut ſuâ illâ loquacitate exaudiantur.

8 Ne igitur ipſis aſſimilamini: novit enim Pater ille veſter, quibus ſit vobis opus, antequam vos petatis ab eo.

9 Vos igitur ita precamini, PATER noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum.

10 Veniat regnum tuum: fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, *ita* etiam in terrâ.

11 Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

12 Et remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris.

13 Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos ab illo malo. Quia tuum eſt regnum, & potentia, & gloria in ſecula, Amen.

14 Nam ſi remiſeritis hominibus ſuos lapſus, remittet etiam vobis Pater ille veſter cœleſtis:

15 Sin autem non remiſeritis hominibus ipſorum lapſus, nec Pater veſter remittet vobis offenſas veſtras.

16 Cum autem jejunatis, ne eſtote ut hypocritæ tetrico vultu: deformant enim facies ſuas, ut appareant hominibus jejunare. Amen dico vobis, retulerunt mercedem ſuam.

17 Tu verò, cum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava:

18 Ut ne appareas hominibus jejunare, ſed Patri tuo qui *eſt* in occulto: & Pater tuus, qui aſpicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

19 Ne theſauros recondite in terra, ubi tinea & eroſio corrumpit, & ubi fures perfodiunt ac furantur.

20 Sed recondite vobis theſauros in cœlo, ubi neque tinea neque eroſio corrumpit, & ubi fures non perfodiunt, neque furantur.

21 Nam ubi eſt theſaurus veſter, illic erit etiam cor veſtrum.

22 Lucerna corporis eſt oculus. Itaque ſi oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit;

23 Sin autem oculos tuus malus fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Ergo si lumen quod est in te, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ?

24 Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum habebit odio, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire & mammonæ.

25 Propterea dico vobis, ne estote soliciti de animâ vestrâ, quid esuri sitis, aut quid bibituri, neque de corpore vestro, quæ re sitis induendi. Nonne anima plus est quam alimentum, & corpus quam vestitus?

26 Intuemini in volucres cœli: non enim serunt, neque metunt, neque cogunt in horrea, sed Pater ille vester cœlestis alit eas: nonne vos multò præstatis eis?

27 Quis autem ex vobis solicitè cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?

28 Ac de vestitu quid soliciti estis? discite quomodo lilia agrorum augescant: non fatigantur, neque nent.

29 Sed dico vobis, ne Solomonem quidem cum universâ gloriâ suâ sic amictum fuisse ut unum est istis.

30 Quod si herbam agri, quæ hodie exstat, & cras in clibanum conjicitur, Deus ita circumvestit, nonne vos multò magis, ô exiguâ fide præditi?

31 Ne igitur estote soliciti, dicentes, Quid edemus, aut quid bibemus, aut quo amiciemur?

32 (Nam omnia ista gentes requirunt) novit enim Pater ille vester cœlestis vos indigere his omnibus.

33 Sed quærite primò regnum Dei & justitiam ejus, & ista omnia adjicientur vobis.

34 Ne igitur estote soliciti de crastino: nam crastinus *dies* solicitus erit de *rebus* suis: sufficit diei sua vexatio.

CAP. VII.

Non judicandum de proximo. Sanctum canibus non dandum. Via lata & arcta. Prophetæ ex fructu discernendi. Domus quæ bene & quæ malè fundata.

NE judicate, ut ne judicemini.

2 Quo enim judicio judicaris, judicabimini: & quâ mensurâ metimini *eadem* contra metietur vobis.

3 Quid autem spectas festucam quæ est in oculo fratris tui, trabem verò quæ est in oculo tuo non animadvertis?

4 Aut quomodo dices fratri tuo, Sine ejiciam festucam ex oculo tuo; & ecce trabes in oculo tuo?

5 Hypocrita, ejice primùm trabem illam ex oculo tuo, & tum dispicies ut ejicias festucam ex oculo fratris tui.

6 Ne date *quod* sanctum *est* canibus, nec projicite margaritas vestras coram porcis: nequando conculcent eas pedibus suis, & conversi lacerent vos.

7 Petite, & dabitur vobis; quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.

8 Quisquis enim petit, accipit: & qui quærit, invenit: & ei qui pulsat, aperietur.

9 Nam quis est ex vobis homo, qui si filius ejus petierit ab eo panem, det ei lapidem?

10 Et si piscem petierit, num serpentem dabit ei?

11 Si vos igitur, qui mali estis, nôstis dona bona dare liberis vestris, quanto magis Pater ille vester, qui est in cœlis dabit bona iis qui petierint ab ipso.

12 Quæ-

12 Quæcunq; igitur volueritis ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis: ista enim est Lex & Prophetæ.

13 Introite per angustam portam: quoniam lata est porta & spatiosa via quæ abducit in exitium, multique sunt qui introeunt per eam.

14 Quia angusta est porta, & stricta via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniant eam.

15 Cavete verò vobis à pseudoprophetis, qui veniunt ad vos cum vestimentis ovium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces.

16 A fructibus eorum agnoscetis eos. Num colligunt ex spinis uvam, aut ex tribulis ficus?

17 Ita omnis arbor bona, fert fructus bonos: putris autem arbor fert fructus putres.

18 Non potest arbor bona fructus malos ferre, neque arbor mala fructus bonos ferre.

19 Quæcunque arbor non fert fructum bonum, excidituir, & in ignem conjicitur.

20 Nempe igitur ex fructibus ipsorum agnoscetis eos.

21 Non quisquis dicit mihi, Domine, Domine, introibit in regnum cœlorum, sed qui facit quod vult Pater meus qui in cœlis est.

22 Multi dicent mihi die illo, Domine, Domine, nonne *per* nomen tuum prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & *per* nomen tuum multas virtutes edidimus?

23 Tunc autem profitebor eis, Certè nunquam novi vos, discedite à me qui operam datis transgressioni legis.

24 Quisquis igitur audit ex me sermones istos, & eos præstat, assimilabo eum viro prudenti, qui ædificavit domum suam super petram.

25 Decidit autem nimbus, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & inciderunt domui illi: sed non cecidit: fundata enim fuerat super petram.

26 Et quisquis audit ex me hos sermones, & eos non præstat, assimilabitur viro fatuo, qui ædificavit domum suam super arenam:

27 Descendit autem pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & impegerunt in domum illam: & cecidit, & fuit casus ejus magnus.

28 Factum est autem, cum finisset Jesus sermones istos, ut percelleretur turba super doctrina ipsius.

29 Docebat enim eos ut habens authoritatem, non autem ut Scribæ.

CAP. VIII

Leprosus, Centurionis puer, & Socrus Petri sanantur. Sedatur tempestas à Christo, & dæmones ex hominibus ejecti in porcos ruunt.

DEscendentem autem eum è monte, sequuta est turba multa.

2 Et ecce, leprosus cum venisset adoravit eum, dicens, Domine, si velis, potes me purgare.

3 Extensâque manu tetigit eum Jesus, dicens, Volo, purgator. Statim igitur purgata fuit ejus lepra.

4 Tunc dicit ei Jesus, Vide *ut* nulli dicas: sed abi, ostende te sacerdoti, & offer donum illud quod imperavit Moses, *ut hoc sit* eis testimonio.

5 Ingressum autem Jesum Capernaum adiit Centurio, precans eum,

6 Et dicens, Domine, puer meus projectus est domi paralyticus, & vehementer torquetur.

Tunc dicit ei Jesus, Ego,

cum venero, ſanabo eum.

8 Et reſpondens Centurio dixit, Domine, non ſum dignus ut ſub tectum meum ingrediaris: ſed ſolùm loquere, & ſanabitur puer meus.

9 Etenim ego ſum homo ſub poteſtate *conſtitutus*, habens ſub me milites: & dico huic, Proficiſcere, & proficiſcitur: & alteri, Veni, & venit: & ſervo meo, Fac hoc, & facit.

10 *Hæc* autem cum audîſſet Jeſus, miratus eſt; & dixit iis qui ſequebantur, Amen dico vobis, ne in Iſraele quidem tantam fidem inveni.

11 Dico autem vobis, multos ab Oriente & Occidente venturos, & accubituros cum Abrahamo & Iſaaco & Jacobo in regno cœlorum:

12 Filios verò regni ejectum iri in tenebras illas exteras; illic erit fletus & ſtridor dentium.

13 Et dixit Jeſus Centurioni, Abi, & ut credidiſti, fiat tibi: Sanatuſque eſt puer ejus eo ipſo momento.

14 Et cum veniſſet Jeſus domum Petri, vidit ſocrum ejus in lecto projectam, & febricitantem;

15 Tetigitque manum ejus, & dimiſit eam febris: & ſurrexit, ac miniſtravit eis.

16 Cum autem ſerum *diei* eſſet, obtulerunt ei dæmoniacos multos, & ejecit ſpiritus verbo, omneſque malè habentes ſanavit.

17 Ut impleretur quod dictum eſt per Eſaiam prophetam, dicentem, Ipſe invaletudines noſtras accepit, & morbos portavit.

18 Cum vidiſſet autem Jeſus turbam multam circum ſeſe, juſſit ut abiretur in ulteriorem *ripam*.

19 Et cum acceſſiſſet quidam Scriba, dixit ei, Magiſter, ſequar te quocunque abieris.

20 Tunc dicit ei Jeſus, Vulpes habent luſtra, & volucres cœli nidos; filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

21 Alius autem ex diſcipulis ejus dixit ei. Domine, permitte mihi primum abire, & ſepelire patrem meum.

22 Jeſus autem dixit ei, Sequere me, & ſine ut mortui ſepeliant mortuos ſuos.

23 Ipſum autem ingreſſum in navigium, ſecuti ſunt eum diſcipuli ejus.

24 Et ecce concuſſio magna facta eſt in mari, adeò ut navis operiretur fluctibus: ipſe verò dormiebat.

25 Et accedentes diſcipuli excitaverunt eum, dicentes, Domine, ſerva nos, perimus.

26 *Ipſe* verò dixit eis, Quid timidi eſtis, ô exiguâ fide prædîti? Tunc experrectus objurgavit ventos & mare: & facta eſt tranquillitas magna.

27 Homines autem illi mirati ſunt, dicentes, Qualis eſt iſte, quod venti quoque & mare auſcultant ei?

28 Et cum veniſſet ipſe ad ulteriorem ripam, in regionem Gergeſenorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci, è monumentis prodeuntes, ſævi valde, adeò ut non valeret quiſquam præterire per viam illam.

29 Et ecce clamârunt, dicentes, Quid nobis tecum, Jeſu fili Dei? veniſti huc vexatum nos ante conſtitutum tempus!

39 Erat autem longè ab eis grex porcorum multorum paſcens.

31 Dæmones, verò precabantur eum, dicentes, Si ejicis nos, permitte nobis abire in gregem porcorum illorum.

32 Et ait eis, Abite. Illi verò

verò egressi abierunt in illum gregem porcorum: & ecce, ruit totus ille grex porcorum è præcipitio in mare, & mortui sunt in aquis.

33 Pastores autem fugerunt: & cum abiissent in urbem, renunciârunt omnia, & quæ dæmoniacis facta fuerant.

34 Et ecce, tota urbs illa exivit in occursum Jesu: & cum vidissent eum, rogârunt ut digrederetur à finibus suis.

CAP. IX.

Christus peccata & paralysin solvit, Matthæum vocat, quinque edit miracula, & in multâ messe operarios jubet petere.

INgressus igitur navigium, trajecit, & venit in suam urbem.

2 Et ecce, obtulerunt ei paralyticum in lecto projectum; cumque vidisset Jesus fidem eorum, dixit paralytico, Confide fili; remissa sunt tibi peccata tua.

3 Et ecce, quidam è Scribis dicebant apud se, Iste blasphemat.

4 Et cum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit, Quid cogitatis mala in cordibus vestris?

5 Utrum enim est facilius, dicere, Remissa sunt tibi peccata an dicere, Surge & ambula?

6 Ut autem sciatis potestatem habere Filium hominis in terrâ remittendi peccata (tunc dixit paralytico) Surge, attolle tuum lectum, & abi domum tuam.

7 Tunc *ille* surrexit, abiitque domum suam.

8 Turba verò cum *hoc* vidisset, mirata est, & glorificavit Deum, qui dedisset talem potestatem hominibus.

9 Et cum digrederetur Jesus illinc, vidit quemdam sedentem ad telonium, qui Matthæus dicebatur, & dixit ei, Sequere me. Atque *is* surgens secutus est eum.

10 Et ecce factum est cum Jesus accumberet domi *illius*, ut multi publicani & peccatores qui venerant, simul accumberent cum Jesu & discipulis ejus.

11 Quum autem *id* vidissent Pharisæi, dixerunt discipulis ejus, Quare cum publicanis & peccatoribus edit doctor ille vester?

12 Jesus autem cum hoc audisset, dixit eis, Iis qui valent non est opus medico, sed iis qui malè *se* habent.

13 Ite verò & discite quid sit: Misericordiam volo, & non sacrificium: non enim veni vocatum justos, sed peccatores ad resipiscentiam.

14 Tunc adeunt eum discipuli Johannis, dicentes, Quare nos & Pharisæi multùm jejunamus, discipuli verò tui non jejunant?

15 Et dixit eis Jesus, Num possunt filii thalami lugere quamdiu cum eis est sponsus? aderunt autem dies cum tolletur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt.

16 Nullus autem indit panniculum novum in vestimentum vetus: illud enim ipsius supplementum tollit *aliquid* ex illo vestimento, & fit pejor fissura.

17 Neque injiciunt vinum novum in utres veteres; alioqui rumpuntur utres, & *tum* vinum effunditur, tum utres pereunt: sed injiciunt vinum novum in utres recentes, & utraque conservantur.

18 Hæc eo loquente ipsis, ecce, quidam præfectus *synagogæ* venit, & adoravit eum, dicens, Filia mea modò defuncta est; sed veni & impo-

ne

ne manum tuam ſuper eam, & vivet.

19 Tunc ſurgens Jeſus ſecutus eſt eum, & diſcipuli ejus.

20 Et ecce mulier ſanguinis profluvio laborans à duodecim annis, accedens à tergo, tetigit fimbriam veſtimenti illius,

21 Dicebat enim apud ſe, Si ſolùm tetigero veſtimentum ejus, liberabor.

22 Jeſus verò converſus & intuitus eam, dixit. Confide filia: fides tua te liberavit. Et liberata fuit mulier ab eo momento.

23 Et cum veniſſet Jeſus domum præfecti *ſynagogæ*, vidiſſetque tibicines & turbam tumultuantem.

24 Dicit eis, Recedite, non enim mortua eſt puella, ſed dormit. Et deridebant eum.

25 Cum autem fuiſſet ejecta turba, ingreſſus prehendit manum ejus: & ſurrexit adoleſcentula.

26 Et exiit hæc fama in totam illam regionem.

27 Cumque digrederetur illinc Jeſus, ſecuti ſunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes, Miſerere noſtri fili David.

28 Cum autem veniſſet domum, adierunt eum cæci illi, & dicit eis Jeſus. Creditis me hoc poſſe facere? Dicunt ei, Etiam, Domine.

29 Tunc tetigit oculos eorum, dicens, Secundum fidem veſtram fiat vobis.

30 Et aperti ſunt oculi eorum: & graviter intermipatus eſt eis Jeſus, dicens, Videte nemo ſciat.

31 At illi egreſſi ſparſerunt ejus famam in totâ illâ regione.

32 Ipſis autem egredientibus, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmoniacum.

33 Et ejecto dæmonio locutus eſt mutus: & mirata eſt turba, dicens, Nunquam apparuit tale quidpiam in Iſraele.

34 Phariſæi verò dicebant, Per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

35 Et obibat Jeſus urbes omnes ac vicos, docens in ſynagogis eorum & prædicans Evangelium regni, & ſanans quemvis morbum, & quemvis languorem in populo.

36 Cum vidiſſet autem turbam, commiſeratione intimâ commotus eſt ſuper eis, quòd eſſent diſſipati & diſjecti quaſi oves non habentes paſtorem.

37 Tunc dicit diſcipulis ſuis, Ipſa quidem meſſis multa, operarii autem pauci.

38 Rogate igitur Dominum meſſis ut emittat operarios in meſſem ſuam.

CAP. X.

Vocatio duodecim Apoſtolorum, illorumque perſecutio, conſolatio, & ſummaria inſtructio.

TUnc advocatis duodecim diſcipulis ſuis, dedit eis poteſtatem adversùs ſpiritus impuros, ut ejicerent eos, & ſanarent omnem morbum & omnem languorem.

2 Porrò duodecim Apoſtolorum nomina ſunt hæc: Primus, Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus: Jacobus filius Zebedæi, & Johannes frater ejus.

3 Philippus, & Bartholomæus; Thomas, & Matthæus ille publicanus: Jacobus *filius* Alphæi, & Lebbæus cognominatus Thaddæus.

4 Simon Cananites, & Judas Iſcariotes, qui etiam prodidit eum.

5 Hos duodecim miſit Jeſus, & addidit eis mandata, dicens, In viam Gentium ne abieritis, & in urbem Samaritanorum ne ingrediamini:

6 Sed

6 Sed proficiſcimini potius ad oves perditas domûs Iſraelis.

7 Iter facientes verò proclamate, dicentes, Appropinquavit regnum cœlorum.

8 Ægrotos ſanate, leproſos purgate, mortuos ſuſcitate, dæmonia ejicite: dono accepiſtis, dono date.

9 Ne comparate aurum, neque argentum, neque æs in zonis veſtris.

10 Neque peram ad iter, neque binas tunicas, neque ſoleas, neque baculum: nam dignus eſt operarius alimento ſuo.

18 In quamcunque verò urbem aut vicum introieritis, exquirite quis in eâ ſit dignus: & illic manete uſquedum exeatis.

12 Introeuntes autem domum ſalutate eam.

13 Et ſi quidem fuerit domus digna, venito pax veſtra ſuper eam: ſin autem non fuerit digna, pax veſtra ad vos revertitor.

14 Et quicunque non exceperit vos, neque audierit ſermones veſtros, exeuntes domo aut urbe illâ, excutite pulverem pedum veſtrorum.

15 Amen dico vobis, Tolerabilior erit conditio terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii quam urbis illius.

16 Ecce, ego mitto vos ut oves in medium luporum: eſtote igitur prudentes ut ſerpentes, & ſimplices ut columbæ.

17 Cavete verò ab hominibus: tradent enim vos in conſeſſus, & in conventibus ſuis flagellabunt vos,

18 Sed & ad præſides ac reges ducemini meâ cauſâ, *ut hoc ſit* eis & Gentibus teſtimonium.

19 Sed cum tradent vos, ne eſtote ſoliciti quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis illo momento quod loquamini.

20 Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri *is eſt* qui loquitur in vobis.

21 Tradet autem frater fratrem ad mortem, & pater filium, & inſurgent liberi in parentes, & morte mulctandos eos curabunt.

22 Et eritis exoſi omnibus propter nomen meum: verùm qui ſuſtinuerit ad finem uſque, is ſervabitur.

23 Cum autem perſequentur vos in eâ urbe, fugite in aliam. Amen enim dico vobis, Nequaquam obieritis urbes Iſraelis, quin venerit Filius hominis.

24 Non eſt diſcipulus ſupra doctorem, neque ſervus ſupra dominum ſuum.

25 Sufficiat discipulo ut ſit ſicut doctor ipſius: & *ut* ſervus *ſit* ſicut dominus ipſius. Si ipſum patrem familias Beelzebulem vocârunt, quanto magis domeſticos ejus?

26 Itaqua ne eos timete: nihil enim eſt opertum, quod non ſit retegendum; & nihil occultum, quod non ſit cognoſcendum

27 Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce: & quod in aurem auditis, prædicate in ſolariis.

28 Et ne timete *vobis* ab iis qui trucidant corpus, animam autem non poſſunt trucidare: ſed timete potius eum qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennâ.

29 Nonne duo paſſerculi aſſario veneunt, & unus ex eis non cadet in terram ſine Patre veſtro?

30 Veſtri verò etiam capilli capitis omnes numerati ſunt.

31 Ne

31 Ne igitur timete: vos multis passerculis præstatis.

32 Quisquis igitur agnoscet me coram hominibus, agnoscam & ego eum coram Patre meo qui est in cœlis.

33 Quisquis autem abnegaverit me coram hominibus, abnegabo eum & ego coram Patre meo qui est in cœlis.

34 Ne existimate me venisse immissurum pacem in terram: non veni immissurus pacem, sed gladium.

35 Nam veni facturus ut dissideat filius à patre suo, & filia à matre suâ, & nurus à socru suâ.

36 Et inimici hominis *erunt qui sunt* domestici ipsius.

37 Qui amat patrem aut matrem supra me non est me dignus: & qui amat filium aut filiam supra me, non est me dignus.

38 Et qui non accipit crucem suam, ac ponè me sequitur, non est me dignus.

39 Qui invenerit animam suam, perdet eam: & qui perdiderit animam suam meâ causâ, inveniet eam.

40 Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui misit me.

41 Qui recipit Prophetam nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit justum nomine justi, mercedem justi accipiet.

42 Et quicunque potum dederit uni ex his parvis poculum frigidæ solum, nomine discipuli, Amen dico vobis, non perdiderit mercedem suam.

CAP. XI.

Legatio Johannis ad Christum, Christique concio legalis & evangelica.

ET factum est, cum finem fecisset Jesus præcipiendi duodecim discipulis suis, ut digressus illinc doceret & prædicaret in urbibus eorum.

2 Johannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, missis duobus ex discipulis suis.

3 Dixit ei, Túne is es qui venturus erat, an alium expectabimus?

4 Et respondens Jesus, dixit ei, Ite & renunciate Johanni quæ auditis & videtis:

5 Cæci visum recipiunt, & claudi ambulant, leprosi mundantur, & surdi audiunt, mortui suscitantur, & pauperibus evangelizatur.

6 Et beatus est qui non fuerit offensus in me.

7 Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus dicere turbæ de Johanne: Quid existis in desertum spectaturi? arundinem quæ agitetur à vento?

8 Sed quid existis visuri? hominem mollibus vestibus amictum? ecce qui gerunt molles vestes, in domibus regum sunt.

9 Sed quid existis visuri? prophetam? certè dico vobis etiam amplius quàm prophetam.

10 Iste enim est de quo scriptum est, Ecce, ego mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam coram te.

11 Amen dico vobis, Non est suscitatus inter genitos è mulieribus quisquam major Johanne Baptista: sed qui est minimus in regno cœlorum, major eo est.

12 Porrò à diebus Johannis Baptistæ usque nunc, regno cœlorum vis affertur, & violenti rapiunt illud.

13 Nam omnes Prophetæ & ipsa Lex usque ad Johannem prophetârunt.

14 Et, si vultis *hoc* recipere, ipse est Elias ille qui venturus erat.

15 Qui

15 Qui habet aures ad audiendum, audiat.

16 Sed cui assimilabo gentem istam? Similis est pueruli qui sedent in foris, & acclamant sodalibus suis,

17 Ac dicunt, Tibiis cecinimus vobis, & non saltâstis: lamentati sumus vobis, & non planxîstis.

18 Venit enim Johannes nec edens nec bibens, & aiunt, Dæmonium habet.

19 Venit Filius hominis edens ac bibens, & dicunt, Ecce homo edax & vini potor, publicanorum amicus & peccatorum: Sed justificata est sapientia à filiis suis.

20 Tunc cœpit cum probris increpare civitates in quibus editæ fuerant plurimæ virtutes ipsius, quod non resipuissent, *dicens*,

21 Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethsaida: nam si Tyri & Sidone editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud vos, olim, cum sacco & cinere *sedentes* resipuissent.

22 Quinetiam dico vobis, Tyro & Sydoni tolerabilior erit conditio in die judicii, quàm vestra.

23 Et tu Capernaum, quæ exaltata es usque ad cœlum sublata, usque ad inferos deprimeris: nam si Sodomis editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud te, mansissent usque ad hodiernum diem.

24 Quinetiam dico vobis, terræ Sodomorum tolerabilior erit conditio in die judicii, quam tua.

25 In illo tempore respondens Jesus dixit, Gloriam tibi tribuo Pater, Domine cœli & terræ, quòd hæc occultaveris à sapientibus & intelligentibus, & ea retexeris infantibus.

26 Etiam Pater, quia ita placuit tibi.

27 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: & nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quisquam novit nisi Filius, & cuicumque voluerit Filius retegere.

28 Venite ad me omnes qui fatigati estis & onerati, & ego faciam ut requiescatis

29 Attollite jugum meum in vos, & discite à me quòd mitis sim & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris.

30 Jugum enim meum facile est, & onus meum leve est.

CAP XII.

Quid Sabbato & Sacrificio præstantius Diabolum non posse ejici nisi digito Dei, & bonum esse debere qui bene agat. Jonas typus Christi.

IN illo tempore ibat Jesus sabbato per sata: discipuli verò ipsius esuriebant, cœperuntque vellere spicas & edere.

2 Pharisæi verò, cum *hoc* vidissent, dixerunt ei, Ecce, discipuli tui faciunt quod non licet facere sabbato.

3 Ipse autem dixit eis, Non legistis quid fecerit David, cum esuriret ipse, & qui erant cum eo?

4 Quomodo introierit domum Dei, & panes propositionis ederit, quibus vesci non erat ipsi licitum, neque iis qui cum eo erant, sed Sacerdotibus solis?

5 Aut non legistis in Lege, sabbatis Sacerdotes in templo sabbatum profanare, & inculpabiles esse.

6 Dico autem vobis, *quemdam* templo majorem hic esse.

7 Quòd si nôsses quid sit, Misericordiam volo, & non sacrificium, non condemnâsses inculpabiles.

8 Nam Dominus est etiam sabbati Filius hominis.

9 Et digressus illinc, venit

nit in Synagogam eorum.

10 Et ecce, quidam *illic* erat manum habens aridam: & interrogârunt eum, dicentes, Licetne ſabbatis *quempiam* ſanare? ut accuſarent eum.

11 Ipſe verò dixit eis, Quis erit ex vobis qui habeat ovem unam, &, ſi ea inciderit ſabbato in foveam, non apprehendat eam & erigat?

12 Quantum autem homo præſtat ovi? Itaque licet ſabbatis benefacere.

13 Tunc dixit homini illi, Protende manum tuam. Et *is* extendit: eſtque reſtituta ſana ut altera.

14 Phariſæi verò egreſſi ceperunt conſilium adversùs eum, ut eum perderent.

15 Jeſus autem cum *hoc* nôſſet, ſeceſſit illinc, ſecutaque eſt eum turba multa, ſanavitque eos omnes.

16 Et interminatus eſt eis ne ſe manifeſtum facerent:

17 Ut impleretur quod dictum erat per Eſaiam prophetam, dicentem.

18 Ecce ſervus ille meus, quem elegi: dilectus ille meus, in quo acquieſcit anima mea: ponam Spiritum meum ſuper eum, & judicium Gentibus annunciabit.

19 Non litigabit, neque clamitabit, neque audiet quiſquam in plateis vocem ejus.

20 Arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non exſtinguet, uſque dum protulerit ad victoriam judicium;

21 Et in ejus nomine Gentes ſperabunt.

22 Tunc oblatus eſt ei dæmoniacus cæcus & mutus: & ſanavit eum, adeò ut qui cæcus ac mutus *fuerat*, & loqueretur & videret.

23 Et obſtupuit tota turba, dicebatque. Nonne iſte eſt filius ille Davidis.

24 Phariſæi verò, cum hæc audiſſent, dicebant, Iſte non ejicit dæmonia niſi per Beelzebulem principem dæmoniorum.

25 Jeſus autem, cum ſciret cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum diſſidens adversùs ſeſe vaſtatur, & omnis urbs aut domus diſſidens adversùs ſeipſam, non ſtabit.

26 Sed ſi Satanas Satanam ejicit, adversùs ſeipſum diſſidet: quomodo ergo ſtabit regnum ejus?

27 Et, ſi ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, filii veſtri per quem *ea* ejiciunt? propterea ipſi erunt veſtri judices.

28 Sin autem per Spiritum Dei ego ejicio dæmonia, nempe pervenit ad vos regnum Dei.

29 Nam quomodo poteſt aliquis ingredi domum potentis *alicujus*, & vaſa ejus diripere, niſi primò vinxerit potentem illum, & tunc domum illius diripiet?

30 Qui non eſt mecum, adversùm me eſt: & qui non cogit mecum, ſpargit.

31 Propterea dico vobis, Quodvis peccatum & blaſphemia remittetur hominibus: blaſphemia verò in Spiritum non remittetur hominibns.

32 Et quiſquis locutus fuerit adversùs Filium hominis, remittetur ei: quiſquis autem fuerit locutus adversùs Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc ſeculo neque in futuro.

33 Aut facite arborem bonam & fructum ejus bonum, aut facite arborem putrem, & fructum ejus putrem. Nam è fructu arbor cognoſcitur.

34 Progenies viperarum, quomodo poſſitis bona loqui, cum ſitis mali? Nam ex redundantiâ

dundantiâ cordis os loquitur.

35 Bonus homo è bono thesauro cordis profert bona: & malus homo ex malo thesauro profert mala.

36 Sed dico vobis, Quodcunque verbum otiosum locuti fuerint homines, de eo reddituros rationem in die judicii.

37 Ex sermonibus enim tuis justificaberis, & ex sermonibus tuis condemnaberis.

38 Tunc responderunt quidam è Scribis ac Pharisæis, dicentes Præceptor, velimus ex te signum videre.

39 Ipse verò respondens, dixit eis. Gens mala & adulterina signum requirit, sed signum non dabitur ei nisi signum illud Jonæ prophetæ.

40 Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tres dies & tres noctes, ita erit Filius hominis in corde terræ tres dies & tres noctes.

41 Ninevitæ resurgent in judicio cum gente istâ, & condemnabunt eam: quòd ipsi respuerint ad præconium Jonæ: & ecce, plus quàm Jonas *est* in hoc loco.

42 Regina Austri surget in judicio cum gente ista, & condemnabit eam: quòd venerit à terminis terræ ut audiret sapientiam Solomonis: & ecce, plus quàm Solomon *est* in hoc loco.

43 Cæterùm, cum impurus spiritus exierit à quopiam, ambulat per arida loca, quærens requiem, & non invenit.

44 Tunc dicit, Revertar domum meam, unde exivi. Et cum venit, invenit *eam* vacantem, versam & ornatam.

45 Tunc abit & accipit secum septem alios spiritus pejores quàm ipse *sit*, & ingressi habitant illic, fitque ultima conditio hominis illius deterior priore: ita etiam erit genti isti malæ.

46 Cum autem adhuc loqueretur turbæ, ecce, mater & fratres ejus adstiterunt foris, quærentes ejus colloquium.

47 Dixit autem ei quidam, Ecce, mater tua & fratres tui foris adstant, quærentes tuum colloquium.

48 Ipse verò respondens dixit illi qui *hoc* ei dixerat, Quæ est mater mea? & qui sunt fratres mei?

49 Et protensâ manu suâ in discipulos suos, dixit, Ecce, mater mea, & fratres mei?

50 Quisquis enim fecerit quod vult Pater ille meus qui est in cœlis, is est meus frater, & soror, & mater.

CAP. XIII.

Contio Christi complexa parabolam de semine, & septem alias. Despicitur Jesus à cognatis.

ILlo verò die egressus Jesus domo, sedit apud mare.

2 Et coacta est ad eum turba multa, adeò ut navigium ingressus sederet: tota autem turba in littore adstabat.

3 Et locutus est eis multa per parabolas, dicens, Ecce *quidam* sator exiit ad serendum.

4 Et cum is seminaret, alia quidem ceciderunt secundùm viam: & venerunt volucres, & devoraverunt ea.

5 Alia verò ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & statim exorta sunt, propterea quòd non habebant profundam terram:

6 Sole autem exorto, ardore tacta sunt, & propterea quòd non habebant radicem, exaruerunt.

7 Alia verò ceciderunt in spinas: & ascenderunt spinæ, & suffocârunt ea.

8 Alia verò ceciderunt in terram bonam, & ediderunt fructum, aliud quidem centena,

na, aliud verò ſexagena, aliud verò tricena.

9 Qui habet aures ad audiendum, audiat.

10 Tunc accedentes diſcipuli, dixerunt ei, Quare per parabolas loqueris eis?

11 Ipſe verò reſpondens, dixit eis, Quia vobis datum eſt nôſſe myſteria regni cœlorum, illis autem non eſt datum.

12 Quiſquis enim habet, dabitur ei, & amplius habebit: quiſquis autem non habet, etiam quod habet tolletur ab eo.

13 Propterea per parabolas loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non audiunt, nec intelligunt.

14 Itaque completur in ipſis prophetia Eſaiæ, quæ dicit, Auditu audietis, & non inteligetis: & videntes videbitis, & non cernetis.

15 Craſſum factum eſt enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculis ſuis conniverunt: ne quando cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & ſe convertant, & ſanem eos.

16 Veſtri verò beati ſunt oculi, quòd videant: & aures veſtræ, quòd audiant.

17 Amen enim dico vobis, multi prophetæ & juſti deſiderârunt videre quæ videtis, & non viderunt; & audire quæ auditis, & non audierunt.

18 Vos igitur audite parabolam ejus qui ſeminat.

19 Quoties quiſpiam audit ſermonem de regno illo, & non attendit, venit ille Malus, & rapit quod ſatum eſt in corde ipſius: is eſt qui ſecundùm viam ſemen excepit.

20 Qui verò in petroſa ſemen excepit, is eſt qui ſermonem audit, & eum ſtatim cum gaudio excipit:

21 Non habet autem radicem in ſeſe, ſed temporarius eſt: ortâque compreſſione vel perſecutione propter ſermonem, ſtatim offenditur.

22 Qui verò in ſpinas ſemen excepit, is eſt qui ſermonem audit: ſed ſolicitudo ſeculi hujus, & fallacia divitiarùm ſuffocat ſermonem, qui fit fructûs expers.

23 Qui vero in terram bonam excepit ſemen, is eſt qui ſermonem audit & intelligentiam intendit, qui videlicet fructum fert: editque alius quidem centena, alius ſexagena, alius verò tricena.

24 Aliam parabolam propoſuit eis, dicens, Simile eſt regnum cœlorum homini ſerenti bonum ſemen in agro ſuo.

25 Cum autem dormirent homines, venit ejus inimicus, & ſevit zizania inter triticum: & abiit.

26 Cum verò germinâſſet herba, & fructum edidiſſet, tunc apparuerunt etiam zizania.

27 Accedentes autem ſervi patris-familias, dixerunt ei, Domine, nonne bonum ſemen ſeviſti in tuo agro? unde ergo habet zizania?

28 Ille verò dixit eis, Inimicus quiſpiam hoc fecit. Servi autem dixerunt ei, Vis igitur abeamus & colligamus ea?

29 At ille dixit, Non: ne colligendo zizania, eradicetis ſimul cum eis triticum.

30 Sinite utraque ſimul creſcere uſque ad meſſem: & tempore meſſis dicam meſſoribus, Colligite primùm zizania, & ligate ea in faſciculos, ad exurendum ea: triticum verò cogite in horreum meum.

31 Aliam parabolam propoſuit eis, dicens, Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis, quod acceptum quiſpiam ſevit in agro ſuo:

32 Quod minimum quidem est omnium seminum: cum autem excreverit, maximum est olerum, & arboreſcit: adeò ut veniant volucres cœli & nidulentur in ramis ipſius

33 Aliam parabolam locutus est eis, *dicens*. Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier indidit in farinæ ſata tria, uſquequo fermentaretur tota.

34 Hæc omnia locutus est Jeſus per parabolas ad turbam: & abſque parabolâ nihil locutus est eis:

35 Ut compleretur quod dictum fuit per Prophetam, dicentem, Aperiam per parabolas os meum: eructabo occultata à jacto mundi fundamento

36 Tunc dimiſſâ turbâ venit domum Jeſus, & adierunt eum diſcipuli ejus, dicentes, Ediſſere nobis parabolam zizaniorum agri illius

37 Ipſe verò reſpondens dixit eis, Qui ſeminat bonum ſemen, est filius hominis:

38 Ager autem, est mundus: bonum verò ſemen, ſunt filii regni: zizania verò, ſunt filii illius Mali.

39 Inimicus autem qui ſeminavit ea, est diabolus: meſſis verò, conſummatio ſeculi est: meſſores autem. Angeli ſunt.

40 Sicut ergo colliguntur zizania & igni exuruntur: ita erit in conſummatione ſeculi hujus.

41 Mittet Filius hominis Angelos ſuos, qui colligent ex ipſius regno omnia offendicula, & eos qui dant operam tranſgreſſioni legis.

42 Projicient que eos in fornacem ignis: illic erit fletus ſtridorque dentium.

43 Tunc juſti effulgebunt ut ſol in regno Patris ſui. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

44 Rurſus ſimile est regnum cœlorum theſauro occultato in agro: quem nactus quiſpiam occuluit, & præ gaudio quod accipit ex eo, ſubducit *ſeſe*, & omnia quæ habet vendit, emitque agrum illum.

45 Rurſus ſimile est regnum cœlorum cuipiam negotiatori, quærenti pulchras margaritas.

46 Qui nactus quandam magni pretii margaritam, abiit & venundedit omnia quæ habebat, & emit eam.

47 Rurſum ſimile est regnum cœlorum ſagenæ jactæ in mare, & quæ res cujuſvis generis coegit.

48 Quam impletam *piſcatores* ſubduxerunt in littus: & ſedentes quæ bona erant in vaſa collegerunt, quæ verò putria extra abjecerunt.

49 Ita erit in conſummatione ſeculi: prodibunt Angeli, & ſegregabunt malos è medio juſtorum.

50 Projicientque eos in caminum ignis: illic erit fletus & ſtridor dentium.

51 Dicit eis Jeſus, intellexiſtis hæc omnia? Dicunt ei, Etiam, Domine.

52 Ipſe verò dixit eis, Propterea omnis Scriba edoctus in regno cœlorum, ſimilis est cuipiam patri familias qui profert è theſauro ſuo nova & vetera.

53 Et factum est cum finiſſet Jeſus parabolas iſtas, ut ſolverent illinc.

54 Et cum veniſſet in patriam ſuam, docuit eos in Synagogâ eorum: *adeò* ut percellerentur ac dicerent, Unde huic ſapientia iſta & virtutes?

55 Nonnè iſte est ille fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus & Joſes, & Simon & Judas?

56 Et ſorores ejus nonne omnes

omnes apud nos sunt? unde igitur isti hæc omnia?

57 Et offendebantur in eo. Jesus autem dixit eis. Non est Propheta inhonoratus nisi in patriâ suâ & domo suâ.

58 Neque edidit illic virtutes multas, propter incredulitatem eorum.

CAP. XIV.

Herodis de Jesu judicium: quare Johannes vinctus & decollatus fuit: miraculum quinque panum: fide firmantur fluctus.

IN illo tempore audivit Herodes Tetrarcha famam de Jesu.

2 Et dixit pueris suis, Iste est Johannes ille Baptista: ipse suscitatus est ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.

3 Nam Herodes prehensum Johannem vinxerat, & conjecerat in carcerem, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui.

4 Dicebat enim ei Johannes, Non licet tibi eam habere.

5 Et cum cuperet eum occidere, metuebat turbam, quòd eum haberent ut prophetam.

6 Cum autem agerentur natalitia Herodis, saltaverat filia Herodiadis in medio: & placuerat Herodi.

7 Unde cum jurejurando spoponderat *se* daturum ei quicquid petiisset.

8 Illa verò producta à matre suâ, Da mihi, inquit, hîc in patinâ caput Johannis Baptistæ.

9 Et contristatus fuerat rex: sed propter jusjurandum, & eos qui simul accumbebant, jusserat dari.

10 Et misso *carnifice* decollaverat Johannem in carcere.

11 Et allatum fuerat caput ejus in patinâ, datumque puellæ, & *ipsa* obtulerat illud matri suæ.

12. Et cum accessissent discipuli ejus, sustulerant corpus illius, illudq; sepelierant; venerantque & renunciaverant Jesu.

13 *Hæc* igitur cum audisset Jesus, secessit illinc è navigio in desertum locum privatim: & cum *hoc* audisset turba, pedibus secuta est eum ab urbibus.

14 Et egressus Jesus vidit multam turbam: & commiseratione intimâ commotus est erga eos, sanavitque eorum ægrotos.

15 Cum autem serum diei esset, adierunt eum discipuli ejus, dicentes, Desertus est locus, & tempus jam præterit: dimitte turbam, ut abeuntes in vicos emant sibi escas.

16 Jesus autem dixit eis, Non habent necesse abire: date eis vos quo vescantur.

17 Ipsi verò dicunt ei, Non habemus hîc nisi quinque panes, & duos pisces.

18 Ipse autem dixit, Afferte mihi eos huc.

19 Et jussâ turbâ per herbas discumbere, acceptis quinque illis panibus ac duobus piscibus, suspiciens in cœlum benedixit: & cum fregisset, dedit discipulis panes, discipuli verò turbæ.

20 Et comederunt omnes & saturati sunt: sustuleruntque quod superfuerat fragmentorum, duodecim cophinos plenos.

21 Qui autem ederant, fuere viri quasi quinquies mille, absque mulieribus ac puerulis.

22 Et statim adegit Jesus discipulos suos inscendere in navigium, & præire sibi in ripam alteram, dum dimitteret turbam.

23 Dimissâ igitur turbâ ascendit in montem privatim ad orandum. Cum autem serum

rum diei esset, solus erat illic.

24 Navigium verò jam in medio maris erat, vexatum à fluctibus. Nam ventus erat contrarius.

25 Quartâ autem noctis vigiliâ abiit ad eos Jesus, ambulans super mare.

26 Et eo viso super mare ambulante, discipuli turbati sunt, dicentes. Spectrum est: præ metu clamârunt.

27 Sed statim locutus est eis Jesus, dicens, Confidite: ego sum, ne timete.

28 Respondens autem ei Petrus dixit, Domine, si tu es, jube me ad te venire super aquas.

29 Ipse verò dixit, Veni. Et cum descendisset è navigio Petrus, ambulavit super aquas ut veniret ad Jesum.

30 Videns autem ventum validum timuit: & cum cœpisset demergi, clamavit, dicens, Domine, serva me.

31 Statim verò, Jesus, extentâ manu, apprehendit eum, dicitque ei, Exiguâ fide prædite, quid dubitâsti?

32 Et cum ipsi essent ingressi navigium, pacatus fuit ventus.

33 Qui autem erant in navigio, venientes adoraverunt eum, dicentes, Verè Dei filius es.

34 Et cum trajecissent, venerunt in terram Gennesaret.

35 Et cum agnovissent eum viri loci illius, miserunt in totam circumjacentem illam regionem: & obtulerunt ei omnes malè affectos.

36 Et precabantur eum ut solum tangerent fimbriam pallii ipsius, & quotquot tetigerunt liberati sunt.

CAP. XV.

Increpantur Apostoli de non lavatis manibus. Quid polluat hominem. Historia Chananææ; septem panum cum piscibus.

TUnc quidam *qui* Hierosolymis *advenerant* Scribæ & Pharisæi adierunt Jesum dicentes.

2 Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum? non enim lavant manus suas cum edunt panem.

3 At ille respondens dixit eis, Quare & vos transgredimini mandatum Dei per traditionem vestram?

4 Nam Deus mandavit, dicens, Honora patrem tuum & matrem; & qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur.

5 Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri aut matri, Donum *est*, quocumque à me juvari posses, *insons erit*: & nequaquam honoraverit patrem suum aut matrem suam.

6 Et irritum fecistis mandatum Dei per traditionem vestram.

7 Hypocritæ, bene de vobis prophetavit Esaias, dicens,

8 Appropinquat mihi populus hic ore suo, & labiis me honorat: cor autem eorum procul abest à me.

9 Sed frustra me colunt, docentes doctrinas *quæ sunt* mandata hominum.

10 Et advocatâ turbâ dixit eis, Audite & intelligite.

11 Non quod ingreditur in os, polluit hominem, sed quod egreditur ex ore, hoc polluit hominem.

12 Tunc accedentes discipuli ejus dixerunt ei, Nôsti Pharisæos audito isto sermone offensos fuisse.

13 Ipse verò respondens dixit, Omnis planta quam non plantavit Pater ille meus cœlestis, eradicabitur.

14 Omittite illos: duces sunt cæci cæcorum. Quòd si cæcus cæcum per viam duxerit, ambo in foveam cadent.

15 Respondens autem Petrus dixit

dixit ei, Edissere nobis parabolam istam.

16 Jesus autem dixit, Adhuc & vos intelligentiâ caretis?

17 Nondum intelligitis, quicquid ingreditur in os, in ventrem cedere, & in latrinam ejici?

18 Quæ autem proficiscuntur ex ore, ex ipso corde egrediuntur, & illa polluunt hominem.

19 Nam ex corde egrediuntur cogitationes malæ, cædes, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, maledicta.

20 Hæc sunt quæ polluunt hominem: illotis autem manibus vesci, non polluit hominem.

21 Et egressus illinc Jesus secessit in partes Tyri & Sidonis.

22 Et ecce, mulier Chananæa, à finibus illis egressa, clamitavit dicens ei, Miserere mei, Domine, fili David: Filia mea malè à dæmonio vexatur.

23 Ille verò non respondit ei quicquam. Tunc accedentes discipuli ejus rogârunt eum, dicentes, Dimitte eam: nam clamat post nos.

24 Ipse vero respondens dixit, Non sum missus nisi ad oves perditas domûs Israelis.

25 Illa autem venit & adoravit eum, dicens, Domine, succurre mihi.

26 Ipse verò respondens dixit, non est bonum accipere panem liberorum, & objicere catellis.

27 Ipsa autem dixit, Etiam, Domine: etenim catelli vescuntur micis quæ cadunt è mensâ dominorum suorum.

28 Tunc respondens Jesus dixit ei, O mulier, magna est fides tua: fiat tibi ut vis. Et sanata fuit filia ejus ab eo momento.

29 Et digressus illinc Jesus venit juxta mare Galilææ: & cum ascendisset in montem, sedit illic.

30 Tunc adiit eum turba multa, habens secum claudos, cæcos, mutos, mancos, & alios multos: & abjecerunt eos ad pedes Jesu, & sanavit eos:

31 *Adeo* ut turba mirata sit, cum videret mutos loquentes, mancos sanos, claudos ambulantes, cæcos videntes: & glorificârunt Deum Israelis

32 Jesus autem, advocatis discipulis suis, dixit, Commoveor misericordiâ erga turbam: quia jam triduum permanent apud me, & non habent quo vescantur: & dimittere eos jejunos nolo, ne viribus deficiant in viâ.

33 Tunc dicunt ei discipuli ejus, Unde nobis in deserto tot panes ut saturemus turbam tantam?

34 Dicit igitur eis Jesus, Quot panes habetis? Illi autem dixerunt, Septem, & paucos pisciculos.

35 Tunc jussit turbam discumbere humi.

36 Et acceptis septem illis panibus ac piscibus, cum gratias egisset, fregit, deditque discipulis suis; discipuli verò turbæ.

37 Commederuntque omnes & saturati sunt: & sustulerunt quod superfuerat fragmentorum, septem sportas plenas.

38 Erant autem qui comederant, quater mille viri, absque mulieribus & pueruli.

39 Tunc dimissâ turbâ, inscendit in navigium, venitque in fines Magdala.

CAP. XVI.

Cavendum à fermento Pharisæorum. Confessio Petri. Petra & claves Ecclesiæ. Abnegatio sui, & crux, quam necessaria.

Et

ET cum accessissent Pharisæi & Sadducæi, tentantes rogârunt eum ut signum è cœlo ipsis ostenderet.

2 Ipse verò respondens dixit eis, Quando serum est diei, dicitis, Serenitas *erit*: rubet enim cœlum.

4 Et mane, Hodie *erit* tempestas: rubet enim cœlum triste. Hypocritæ, faciem quidem cœli nôstis discernere, signa verò temporum illorum non potestis?

4 Gens mala & adulterina signum requirit: sed signum non dabitur ei, nisi signum illud Jonæ Prophetæ. Et relictis eis abiit,

5 Et cum venissent discipuli ejus in ulteriorem ripam, obliti fuerant sumere panes.

6 Jesus autem dixit eis, Videte & cavete à fermento Pharisæorum & Sadducæorum.

7 Ipsi verò disceptabant inter se, dicentes, Panes non sumpsimus.

8 *Id* autem cum nôsset Jesus, dixit eis, Quid disceptatis inter vos, exiguâ fide prædîti, quòd panes non sumpsistis?

9 Non animadvertitis, neque meministis quinque illos panes *hominum* quinquies mille, & quot cophinos acceperitis?

10 Neque septem illos panes quater mille *hominum*, & quot sportas acceperitis?

11 Quomodo non animadvertitis me non dixisse vobis de pane, ut caveretis à fermento Pharisæorum & Sadducæorum?

12 Tunc intellexerunt eum non dixisse ut caverent à fermento panis, sed à fermento doctrinæ Pharisæorum & Sadducæorum.

13 Cum venisset autem Jesus in partes Cæsareæ *quæ dicitur* Philippi, interrogavit discipulos suos, dicens, Quem nam esse me dicunt homines, Filium hominis?

14 Illi verò dixerunt, Alii quidem Johannem Baptistam, alii verò Eliam, alii verò Jeremiam, aut unum ex Prophetis.

15 Dicit eis, Vos autem quem me dicitis esse?

16 Respondens verò Simon Petrus dixit, Tu es Christus, Filius ille Dei viventis.

17 Tunc respondens Jesus dixit ei, Beatus es Simon Bar-Jona: quia caro & sanguis *hæc* non retexit tibi, sed pater meus qui est in cœlis.

18 Sed & ego tibi dico, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo meam ecclesiam: & portæ inferorum non superabunt eam.

19 Et tibi dabo claves regni cœlorum: & quicquid ligaveris in terrâ, erit ligatum in cœlis: & quicquid solveris in terrâ, erit solutum in cœlis.

20 Tunc interdixit discipulis suis ut nemini dicerent se esse Jesum illum Christum.

21 Ex eo tempore cœpit Jesus indicare discipulis suis, oportere se abire Hierosolymam, & multâ pati à Senioribus & primariis Sacerdotibus, & Scribis, & occidi, & tertio die suscitari.

22 Et prehensum eum Petrus cœpit objurgare, dicens, propitius tibi esto. Domine: nequaquam erit tibi hoc.

23 At ille sese convertens dixit Petro, Abscede à me Satana, offendiculo es mihi, nam non sapis quæ *sunt* Dei, sed quæ *sunt* hominum.

24 Tunc Jesus dixit discipulis suis, Si quis vult post me venire, abdicet semetip-

sum. & attollat crucem suam, ac sequatur me,

25 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis autem perdiderit animam suam meâ causâ, inveniet eam.

26 Quid enim prodest cuipiam si totum mundum lucratus fuerit, animâ verò suâ mulctetur? aut quam dabit quispiam compensationem animæ suæ?

27 Futurum est enim ut Filius hominis veniat cum gloriâ Patris sui cum Angelis suis: & tunc reddet unicuique secundùm facta ipsius.

28 Amen dico vobis, sunt quidam ex his qui hic adstant, qui nequaquam gustabunt mortem, usquedum viderint Filium hominis venientem in regnum suum.

CAP. XVII

Transformatio Christi. Elias quis. Quæ vis fidei. Christus prædicit passionem suam, & tributum solvit.

SExto verò post die assumit Jesus Petrum ac Jacobum & Johannem fratrem ejus, & subducit eos privatim in montem sublimem:

2 Transformatúsque est coram eis, & fulsit facies ejus ut Sol: vestimenta autem ejus facta sunt alba ut lux.

3 Et ecce, conspecti sunt eis Moses & Elias, cum eo colloquentes.

4 Respondens autem Petrus dixit Jesu, Domine, bonum est nos hîc esse: si vis faciamus hîc tria tabernacula, tibi unum, & Mosi unum, & Eliæ unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida inumbravit eos: & ecce vox è nube, dicens, Hic est filius ille meus, dilectus ille in quo acquiesco; ipsum audiet.

6 Et cum *hæc* audissent discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt vehementer.

7 Tunc accedens Jesus tetigit eos, dixitque, Surgite & ne timete.

8 Sublatis autem oculis suis neminem viderunt, nisi Jesum solum.

9 Et cum descenderent de monte, mandavit eis Jesus, dicens, Nemini dixeritis quod vidistis, usquequo Filius hominis à mortuis resurgat.

10 Tunc interrogaverunt eum discipuli sui, dicentes, Quid igitur Scribæ dicunt, oportere ut Elias primùm veniat?

11 Jesus autem respondens dixit eis, Elias quidem veniet primùm & restituet omnia,

12 Sed dico vobis, Eliam jam venisse, quem non agnoverunt, sed fecerunt ei quæcunque voluerunt; ita futurum est ut & Filius hominis patiatur ab eis.

13 Tunc intellexerunt discipuli *eum* de Johanne Baptista *hæc* ipsis dixisse.

14 Et cum venissent ad turbam, adiit eum quidam procidens ei ad genua.

15 Et dicens, Domine miserere filii mei, quoniam lunaticus est, & malè afficitur: nam sæpe cadit in ignem, & sæpe in aquam.

16 Et obtuli eum discipulis tuis, nec potuerunt eum sanare.

17 Respondens autem Jesus dixit, O natio incredula & perversa, quousque tandem ero vobiscum? quousque tandem tolerabo vos? adducite mihi eum huc.

18 Et increpavit dæmonium Jesus; exiitque illud ab eo, & sanatus est puer ab illo momento.

19 Tunc adeuntes discipuli Jesum privatim, dixerunt,

Quare nos non potuimus illud ejicere ?

20 Jeſus autem dixit eis, Propter incredulitatem veſtram : amen quippe dico vobis, ſi habeatis fidem quantulum eſt granum ſinapis, dicetis huic monti, tranſgreditor hinc illuc ; & demigrabit : & nihil impoſſibile vobis erit.

21 Hoc verò genus *dæmoniorum* non egreditur niſi per precationem & jejunium.

22 Verſantibus autem ipſis in Galilæa, dixit eis Jeſus, Futurum eſt ut Filius hominis tradatur in manus hominum.

23 Et trucidabunt eum, ſed tertio die ſuſcitabitur. Et contriſtati ſunt vehementer.

24 Cum autem veniſſent Capernaumum, venerunt ad Petrum qui didrachma accipiunt, dixeruntque, Præceptor veſter non ſolvit didrachma ?

25 Dicit, Etiam. Et cum ingreſſus fuiſſet domum, prævenit eum Jeſus, dicens, Quid tibi videtur, Simon ? Reges terræ à quibus accipiunt tributa ſive cenſum ? à filiis ſuis, an ab alienis ?

26 Dicit ei Petrus ; Ab alienis. Ait ei Jeſus, Nempe igitur liberi ſunt filii.

27 Sed ne offendiculo ſimus eis, profectus ad mare, mitte hamum ; & eum piſcem qui aſcenderit primus, tolle : & aperto ore ejus invenies ſtaterem : acceptum illum da eis pro me & pro te.

CAP. XVIII.

Pueruli imitandi proponuntur : inſtituitur diſciplina Eccleſiaſtica.

EO ipſo tempore adierunt Jeſum diſcipuli, dicentes, Quiſnam maximus eſt in regno cœlorum ?

2 Et cum advocaſſet puerulum Jeſus, ſtatuit eum in medio eorum.

3 Et dixit, Amen dico vobis, niſi vos converteritis, & fiatis ut pueruli, nequaquam ingrediemini in regnum cœlorum.

4 Quiſquis igitur ſummiſerit ſeſe ſicut *eſt* puerulus iſte, is eſt maximus ille in regno cœlorum.

5 Et quiſquis exceperit aliquem puerulum talem nomine meo, me excipit.

6 Quiſquis autem offendiculo fuerit uni ex parvis iſtis qui in me credunt, præſtiterit ei ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, ac demergatur in profundo maris.

7 Væ mundo ab offendiculis : neceſſe eſt enim ut eveniant offendicula, veruntamen væ homini illi per quem offendiculum evenit.

8 Si verò manus tua vel pes tuus facit ut tu offendas, exſcinde ea, & abjice abs te : bonum eſt tibi in vitam ingredi claudum aut mancum *potius* quàm duas manus vel duos pedes habentem conjici in ignem illum æternum.

9 Et ſi oculus tuus facit ut tu offendas, erue eum, & abjice abs te : bonum eſt tibi luſcum ingredi in vitam *potius* quàm duos oculos habentem conjici in gehennam ignis.

10 Videte ne contemnatis aliquem ex parvis iſtis : dico enim vobis, Angelos eorum in cœlis per omne *tempus* intueri faciem Patris mei qui in cœlis eſt.

11 Venit enim Filius hominis, ut ſervet quod perierat.

12 Quid vobis videtur ? ſi fuerint alicui homini centum oves, & erraverit una ex iis, nonne relictis ipſis nonaginta novem, profectus in montes, quærit eam quæ aberraverat ?

13 Quòd ſi acciderit ut inveniat eam, amen dico vobis ;

gaudet ſuper eâ magis quàm ſuper illis nonaginta novem quæ non aberrârant.

14 Ita non vult Pater veſter qui in cœlis eſt ut pereat ullus ex parvis iſtis.

15 Si verò peccaverit in te frater tuus, ito, & argue eum inter te & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus es fratrem tuum.

16 Sin verò te non audierit, aſſume tecum adhuc unum aut duos: ut ex ore duorum aut trium teſtium confirmetur res tota.

17 Quòd ſi neglexerit eos audire, dic Eccleſiæ: quòd ſi Eccleſiam audire neglexerit, ſit tibi velut Ethnicus & publicanus quiſpiam.

18 Amen dico vobis, Quæcunque ligaveritis in terrâ, erunt ligata in cœlo: & quæcunque ſolveritis in terrâ, erunt ſoluta in cœlo.

19 Rurſum dico vobis, Si duo ex vobis conſenſerint in terrâ de omni re quam petierint, fiet eis à Patre meo qui in cœlis eſt.

20 Ubi enim ſunt duo vel tres coacti in nomine meo, illic ſum in medio eorum.

21 Tunc audiens eum Petrus dixit, Domine, quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? *an* uſque ſepties?

22 Dicit ei Jeſus, Non dico tibi, Uſque ſepties; ſed uſque ſeptuagies ſepties.

23 Propterea ſimile eſt regnum cœlorum regi qui voluit conferre rationem cum ſervis ſuis.

24 Et cum cœpiſſet conferre, oblatus eſt ei quidam debitor decies mille talentorum.

25 Cum autem is non poſſet *hæc* reddere, juſſit eum Dominus ejus venundari, & uxorem ejus, & liberos, & omnia quæ habebat, & reddi *debitum*.

26 Procidens ergo ſervus ille adorabat eum, dicens, Domine, cohibe iram adversùm me, & omnia tibi reddam.

27 Commotus autem intimâ commiſeratione Dominus ſervi illius, dimiſit eum, & mutuum remiſit ei.

28 Egreſſus verò ſervus ille invenit unum ex conſervis ſuis, qui debebat ei centum denarios: & prehenſum eum ſuffocabat, dicens, Redde quod debes.

29 Procidens ergò conſervus ejus ad ejus pedes, precabatur eum, dicens, Cohibe iram adversùm me, & omnia reddam tibi.

30 Ille verò noluit: ſed abiens conjecit eum in carcerem, quouſque redderet debitum.

31 Cum autem vidiſſent conſervi ejus quæ facta fuerant, doluerunt vehementer, & cum veniſſent declarârunt domino ſuo omnia quæ facta fuerant.

32 Tunc eo advocato dominus ipſius dixit ei, Serve male, totum debitum illud remiſi tibi, quia precatus es me:

33 Nonne oportuit & te miſereri conſervi tui, ut & ego tui miſertus ſum?

34 Et iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus, uſquequo redderet id omne quod ſibi debebatur.

35 Ita & Pater ille meus cœleſtis faciet vobis, niſi remiſeritis ſuo quiſque fratri ex cordibus veſtris lapſus eorum.

CAP. XIX.

Jus divortii. Diſtinguuntur Eunuchi. Acceptantur pueruli. Quid ad vitam promoveat, & quid impediat.

ET factum eſt, cùm finiiſſet Jeſus ſermones iſtos, ut ſolveret è Galilæa, & venit in fines Judææ, ſecus Jordanem.

Et

2 Et secuta est eum turba multa, sanavitque eos illic.

3 Tunc adierunt eum Pharisæi, tentantes eum, & dicentes ei. Licétne homini dimittere uxorem suam quâvis ex causâ.

4 Ille verò respondens dixit eis. Non legistis Opificem ab initio fecisse masculum & fœminam?

5 Et dixisse, Propterea derelinquet homo patrem & matrem, & agglutinabitur uxori suæ: & qui duo *fuerant*, erunt una caro?

6 Itaque non amplius sunt duo, sed una caro: quod ergo Deus conjunxit, homo ne sejungat.

7 Dicunt ei, Cur ergo Moses mandavit dare libellum discessionis, & eam dimittere?

8 Dicit eis, Moses pro duritiâ cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: cæterùm à principio non fuit ita.

9 Dico autem vobis, Quicunq, dimiserit uxorem suam, nisi ob scortationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur.

10 Dicunt ei discipuli ejus, Si tale est negotium hominis cum uxore, non expedit uxorem ducere.

11 Ipse verò dixit eis, Non omnes sunt capaces hujus sermonis, sed *ii* quibus datum.

12 Sunt enim eunuchi qui ex matris utero nati sunt ita: & sunt eunuchi qui castrati sunt ab hominibus: & sunt eunuchi qui seipsos castrârunt propter regnum cœlorum. Qui potest capax esse *hujus rei*, capiat.

13 Tunc oblati sunt ei pueruli, ut manus eis imponeret, & precaretur: discipuli autem objurgârunt eos.

14 Jesus autem ait, Omittite istos pueruIos, & ne prohibete eos ad me venire: talium est enim regnum cœlorum.

15 Et cum imposuisset eis manus, profectus est illinc.

16 Et ecce, quidam accedens dixit ei, Doctor bone, quid boni faciam ut habeam vitam æternam?

17 Ipse verò dixit ei, Cur me dicis bonum? nullus est bonus, nisi unus, *nempe* Deus. Si vis autem ad vitam ingredi, serva mandata.

18 Dicit ei, Quæ? Jesus autem dixit, Non occides, Non mœchaberis, Non furaberis, Non dices falsum testimonium,

19 Honora patrem & matrem, & Diliges proximum tuum ut teipsum.

20 Dicit ei adolescens ille, Omnia hæc observavi à juventute meâ: quo adhuc deficior?

21 Ait ei Jesus, Si vis perfectus esse, abi, vende quæ tibi suppetunt, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & adesdum sequere me.

22 Cum audisset autem adolescens ille hunc sermonem, abiit tristitiâ affectus: habebat enim bona multa.

23 Jesus autem dixit discipulis suis, Amen dico vobis, dives difficulter introibit in regnum cœlorum.

24 Rursum verò dico vobis, Facilius est camelum per foramen acûs transire, quàm divitem in regnum Dei introire.

25 *His* autem auditis discipuli ejus perculsi sunt valde, dicentes, Quis ergo potest servari?

26 Intuitus autem *eos* Jesus dixit eis, Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt.

27 Tunc respondens Petrus, dixit ei, Ecce, nos reliquimus

omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?

28 Jesus autem dixit eis, Amen dico vobis, vos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit Filius hominis in throno gloriæ suæ, sedebitis vos etiam, *inquam*, in thronis duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.

29 Et quisquis reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, causâ nominis mei, centuplicia accipiet, & vitam æternam hæreditatis jure possidebit.

30 Multi autem primi, erunt ultimi; & ultimi, primi.

CAP. XX.

Ecclesia est vinea. Zebedæorum petitio enodatur, & cæci duo sanantur.

SImile enim est regnum cœlorum patrifamilias, qui exiit cum primâ luce ad conducendos operarios *quos mitteret* in vineam suam.

2 Pactus autem cum operariis denario in diem misit eos in vineam suam

3 Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos:

4 Et illis dixit, Abite & vos in vineam, & quodcunque justum fuerit dabo vobis.

5 Illi autem abierunt. Rursum egressus circa sextam & nonam horam, fecit itidem.

6 Circa horam autem undecimam egressus, invenit alios stantes otiosos; ac dicit eas, Cur hîc statis totum diem otiosi?

7 Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit. Dicit eis, Abite & vos in vineam: & quicquid fuerit justum accipietis.

8 Cum autem serum diei esset, dicit dominus vineæ procuratori suo. Voca operarios, & redde eis mercedem, exorsus ab ultimis, usque ad primos.

9 Et cum venissent qui circa undecimam horam *conducti fuerant*, acceperunt singuli denarium.

10 Cum venissent autem primi, existimârunt se plus esse accepturos: sed acceperunt ipsi quoque singuli denarium.

11 Sed cum accepissent, murmurabant adversùs patremfamilias,

12 Dicentes, Isti ultimi unam horam *opus* fecerunt, & eos æquales nobis fecisti, qui portavimus pondus diei, & æstum.

13 Ipse verò respondens dixit uni eorum, Amice, non facio tibi injuriam: nonne denario pactus es mecum?

14 Tolle quod tuum est, & abi, Volo autem huic ultimo dare ut & tibi.

15 Annon licet mihi quod volo facere in meis *rebus*? an oculus tuus malus est, quia ego bonus sum?

16 Sic ultimi erunt primi; & primi, ultimi: multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

17 Et ascendens Jesus Hierosolymam, assumpsit duodecim discipulos suos privatim in viâ, & dixit eis,

18 Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur primariis Sacerdotibus ac Scribis, & condemnabunt eum morte;

19 Tradentque eum gentibus, ut illudant, & flagellent, & crucifigant; sed tertiâ die resurget.

20 Tunc venit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo.

21 Ipse verò dixit ei, Quid vis? Ait ei, Dic ut sedeant isti duo filii mei, unus ad dexteram

teram tuam, & alter ad finiſtram, in regno tuo.

22 Reſpondens autem Jeſus dixit, Neſcitis quid petatis: poteſtis bibere poculum quod ego bibiturus ſum, & baptiſmate quo ego baptizor baptizari? Dicunt ei, Poſſumus.

23 Tunc dicit eis, Poculum quidem meum bibetis, & baptiſmate quo ego baptizor baptizabimini: ſedere autem ad dexteram meam & finiſtram meam non eſt meum dare, ſed *dabitur* quibus paratum eſt à Patre meo.

24 Et cum *hæc* audiſſent *alii* decem, indignati ſunt de duobus fratribus.

25 Jeſus autem cum eos advocâſſet, ait, Scitis principes gentium in eas dominari, & magnates poteſtatem exercere in eas.

26 Verùm non ita erit inter vos: ſed quicunque voluerit inter vos magnus fieri, eſto veſter miniſter.

27 Et quicunque voluerit inter vos primus eſſe, ſit veſter ſervus.

28 Sicut filius hominis non venit ut ſibi miniſtrerur, ſed ut miniſtret, detque animam ſuam *in* redemptionis pretium pro multis.

29 Egredientibus autem ipſis *urbe* Jericho, ſecuta eſt eum turba multa.

30 Et ecce, duo cæci ſedentes apud viam, cum audiviſſent Jeſum præterire, clamârunt, dicentes, Miſerere noſtrî, Domine, Fili Davidis.

31 Turba autem objurgabat eos ut ſilerent: illi verò magis clamabant, dicentes, Miſerere noſtri, Domine Fili Davidis

32 Et cum ſubſtitiſſet Jeſus, vocavit eos, & ait, Quid vultis faciam vobis?

33 Dicunt ei, Domine, ut aperiantur oculi noſtri.

34 Commiſeratione autem intimâ commotus Jeſus tetigit oculos eorum: & ſtatim viſum receperunt oculi eorum, & *ipſi* ſecuti ſunt eum.

CAP. XXI.

Pompa regalis Chriſti aſinâ vecti & læto Hoſanna excepti. Quis verò dicatur facere quod pater vult.

ET cum appropinquâſſent Hieroſolymis, & veniſſent Bethphagen ad montem Olearum, tunc Jeſus miſit duos diſcipulos,

2 Dicens eis, Ite in vicum qui vobis eſt ex adverſo, & ſtatim invenietis aſinam ligatam & pullum cum eâ: ſolventes *eos* adducite mihi.

3 Et ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite, Domino his opus eſt: ſtatim autem mittet eos.

4 Hoc autem totum factum eſt ut impleretur quod dictum eſt per Prophetam, dicentem,

5 Dicite filiæ Sion, Ecce, rex tuus venit tibi mitis, & inſidens aſinæ, ac pullo fœtui ſubjugis *aſinæ*.

6 Profecti autem ſunt diſcipuli, feceruntque ſicut imperârat eis Jeſus.

7 Et adduxerunt aſinam & pullum, & eis impoſuerunt veſtimenta ſua, & collocârunt *ipſum* ſuper eâ.

8 Plurima autem turba ſtraverunt veſtimenta ſua in viâ: alii verò cædebant ramos ex arboribus, & ſternebant in viâ.

9 Porrò turba quæ præibat, & quæ ſequebatur, clamabat, dicens, Hoſanna filio Davidis: benedictus qui venit in nomine Domini: Hoſanna, *O qui es in excelſis* altiſſimis.

10 Et cum introiſſet Hieroſolymam, commota eſt univerſa urbs, dicens, quis eſt hic?

11 Turba autem dicebat, Hic est Jesus ille Propheta ortus Nazarethâ *urbe* Galilææ.

12 Et introivit Jesus in templum Dei, & ejecit omnes qui vendebant & qui emebant in templo; mensásque nummulariorum & cathedras vendentium columbas subvertit:

13 Et dixit eis, Scriptum est, Domus mea, domus precationis vocabitur: at vos fecistis eam speluncam latronum.

14 Tunc venerunt ad eum cæci & claudi in templo: & sanavit eos.

15 Cum vidissent autem primarii Sacerdotes & Scribæ miranda illa quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, & dicentes, Hosanna filio Davidis, indignati sunt.

16 Et dixerunt ei, Audis quid isti dicant? Jesus autem dixit eis, Etiam: nunquam legistis, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?

17 Et eis relictis abiit Bethaniam extra urbem, & diversatus est illic:

18 Manè autem rediens in urbem, esuriit.

19 Et cum vidisset ficum quandam apud viam, venit ad eam, & nihil invenit in eâ nisi folia solùm: tunc dicit ei, Ne amplius ex te fructus nascitur in æternum. Et exaruit illico ficus.

20 Cum igitur hoc vidissent discipuli, mirati sunt, dicentes, quomodo illico exaruit ficus?

21 Respondens autem Jesus ait eis, Amen dico vobis, si habueritis fidem, neque addubitaveritis, non solùm hoc *quod factum est* ficui facietis, verùm etiam si monti isti dixeritis, Tollitor, & projicitor in mare, fiet.

22 Et quæcunque precando petieritis, si credideritis, accipietis.

23 Cum autem venisset in templum, primarii Sacerdotes & seniores populi eum docentem adierunt, dicentes. Quâ auctoritate facis ista? & quis tibi dedit istam auctoritatem?

24 Respondens verò Jesus dixit eis, Interrogabo vos & ego rem quandam; quam si dixeritis mihi, dicam & ego vobis quâ auctoritate ista faciam.

25 Baptisma Johannis unde erat? è cœlo, an ex hominibus? At illi ratiocinabantur apud se, dicentes, Si dixerimus, è cœlo: dicet nobis, Quare ergo non credidistis ei?

26 Sin autem dixerimus, ex hominibus, timemus turbam: omnes enim habent Johannem ut Propheram.

27 Et respondentes Jesu dixerunt, Nescimus. Ait eis & ipse, Nec ego vobis dicam quâ auctoritate ista faciam.

28 Quid autem vobis videtur? Quidam habebat duos filios: & accedens ad priorem, dixit, Fili, abi, hodie operare in vineâ meâ.

29 Ille verò respondens ait, Nolo: sed postea cum resipuisset, abiit.

30 Et accedens ille ad secundum, dixit itidem. Is verò respondens ait, Ego *abeo*, domine. Sed non abiit.

31 Uter è duobus fecit quod voluit *ejus* pater? Dicunt ei, Prior. Dicit eis Jesus, Amen dico vobis, publicani & meretrices præeunt vobis in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Johannes viâ Justitiæ, & non credidistis ei: publicani verò & meretrices crediderunt ei; Vos autem qui *hoc* vidistis, non resipuistis postea ut ei crederetis.

33 Aliam parabolam audite, Fuit quidam paterfamilias qui plantavit vineam, & sepem circumposuit

cumpoſuit ei, foditque in eâ torcular, & ædificavit turrim, & elocavit eam agricolis: ac peregrè profectus eſt.

34 Cum autem tempus fructuum appropinquâſſet, miſit ſervos ſuos ad agricolas, ut ejus fructus perciperent.

35 Agricolæ verò, captis ejus ſervis alium quidem ceciderunt, alium verò trucidârunt, alium autem lapidârunt.

36 Rurſum miſit alios ſervos plures prioribus, & fecerunt eis itidem.

37 Poſtremò autem miſit ad eos filium ſuum, dicens, Reverebuntur filium meum.

38 Agricolæ verò viſo filio dixerunt inter ſe, Iſte eſt hæres, adeſte, trucidemus eum, & obtineamus hæreditatem ejus.

39 Et captum eum ejecerunt extra vineam, & trucidârunt.

40 Cum igitur venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

41 Dicunt ei, Malos ipſos malè perdet: & vineam ſuam elocabit aliis agricolis, qui reddent ei fructum temporibus ſuis.

42 Dicit eis Jeſus, Nunquam legiſtis in Scripturis, Quem lapidem reprobârunt ædificantes, is factus eſt caput anguli: à Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris?

43 Propterea dico vobis, Tolletur à vobis regnum Dei, & dabitur genti quæ ferat ejus fructus.

44 Porrò qui ciderit ad lapidem iſtum confringetur: ſuper quem verò ciderit, diſſipabit eum.

45 Et cum audiſſent primarii Sacerdotes ac Phariſæi parabolas ejus, cognoverunt *hæc* de ſe dici.

46 Et cum ſtuderent eum prehendere, timuerunt turbam, quoniam ut prophetam eum habebat.

CAP. XXII.

Nuptiarum parabola. Gentium vocatio. Quæſtiones de cenſu Cæſaris, de reſurrectione, & mandato maximo. Meſſias quis.

TUnc reſpondens Jeſus, rurſum locutus eſt eis per parabolas dicens,

2 Simile eſt regnum cœlorum cuidam regi qui fecit nuptias filio ſuo:

3 Et miſit ſervos ſuos qui vocarent vocatos ad nuptias: ſed noluerunt venire.

4 Rurſus miſit alios ſervos, dicens, Dicite vocatis, Ecce, prandium meum paravi, tauri mei & altilia mactata ſunt, & omnia parata: adeſte ad nuptias.

5 Illi autem cum *hoc* neglexiſſent, abierunt, alius quidem in agrum ſuum, alius verò ad mercaturam ſuam.

6 Reliqui verò prehenſos ſervos ejus contumeliis affecerunt & trucidârunt.

7 Rex autem cum *hoc* audiſſet, iratus eſt: & miſſis copiis ſuis, perdidit homicidas illos, & urbem eorum incendit.

8 Tunc dicit ſervis ſuis, Nuptiæ quidem paratæ ſunt, ſed qui vocati fuerant, non erant digni.

9 Ite ergo ad compita viarum, & quotcunque inveneritis, vocate ad nuptias.

10 Et egreſſi ſervi illi in vias, congregârunt omnes quos invenerunt, malos pariter ac bonos: & impletæ ſunt nuptiæ convivis.

11 Ingreſſus autem rex ut ſpectaret convivas, vidit illic quendam non indutum veſte nuptiali.

12 Tunc dicit ei, Amice, quomodo huc introiſti non habens veſtem nuptialem? At ille os occluſum eſt.

13 Tunc dicit rex miniſtris,

Ligatis pedibus & manibus ejus, tollite eum, & ejicite in tenebras extimas: Illic erit fletus & stridor dentium.

14 Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

15 Tunc profecti Pharisæi consilium ceperunt ut illaquearent eum in sermone.

16 Itaque mittunt ad eum discipulos suos cum Herodianis, dicentes, Præceptor, scimus te veracem esse, & viam Dei in veritate docere, nec quenquam curare: non enim respicis ad personam hominum.

17 Dic ergo nobis, quid tibi videtur? licet censum dare Cæsari, an non?

18 Cognitâ autem Jesus malitiâ eorum, ait, Quid me tentatis hypocritæ?

19 Ostendite mihi numisma censûs. Ipsi verò obtulerunt ei denarium.

20 Tunc dicit eis, Cujus est imago ista & inscriptio?

21 Dicunt ei, Cæsaris. Tunc dicit eis, Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.

22 Cum igitur *hoc* audîssent, mirati sunt: & omisso eo abierunt.

23 In illo die adierunt eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem, & interrogârunt eum,

24 Dicentes, Præceptor, Moses dixit, Si quis mortuus fuerit non habens filios, ejus frater ducet affinitatis jure uxorem ejus, & suscitabit sobolem fratri suo.

25 Fuerunt autem apud nos septem fratres: & primus uxore ductâ obiit: & cum non haberet semen, reliquit uxorem suam fratri suo.

26 Similiter etiam secundus & tertius, usque ad illos septem,

27 Post omnes autem mortua est & mulier.

28 In resurrectione ergo cujus ex illis septem erit uxor? omnes enim habuerunt eam.

29 Respondens autem Jesus dixit eis, Erratis, neque Scripturas scientes neque potentiam Dei.

30 Nam in resurrectione neque uxores ducunt, neque nuptum dantur: sed sunt ut Angeli Dei in cœlo.

31 De resurrectione verò mortuorum non legistis quod vobis dictum est à Deo, dicente,

32 Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi? Deus non est Deus mortuorum, sed viventium.

33 Et cum *hoc* audîsset turba, perculsa est super doctrinâ ipsius.

34 Pharisæi verò, cum *eum* audîssent os occlusisse Sadducæis, coacti sunt in unum:

35 Tunc interrogavit *eum* quidam ex ipsis Legis interpres, tentans eum & dicens,

36 Præceptor, quod est mandatum magnum in Lege?

37 Jesus autem dixit ei, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex totâ animâ tuâ, & ex totâ cogitatione tuâ.

38 Istud est primum & magnum mandatum.

39 Secundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum ut teipsum.

40 Ab istis duobus mandatis tota Lex & Prophetæ pendent.

41 Coactis autem Pharisæis, interrogavit eos Jesus,

42 Dicens, Quid vobis videtur de Christo illo? cujus filius est? Dicunt ei, Davidis.

44 Dicit eis, Quomodo ergo David per Spiritum vocat eum Dominum, dicens,

44 Dixit

44 Dixit Dominus Domino meo. Sede ad dexteram meam, usquedum ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

45 Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est?

46 Et nemo poterat ei respondere quicquam: neque ausus fuit quisquam ab illo die amplius illum interrogare.

CAP. XXIII.

Doctrina & vita Pharisæorum graphicè à Christo depicta.

TUnc Jesus locutus est turbæ & discipulis suis.

2 Dicens, in cathedra Mosis sedent Scribæ & Pharisæi:

3 Omnia ergo quæ dixerint vobis ut servetis, servate & facite: sed secundùm opera eorum ne facite: dicunt enim, & non faciunt.

4 Ligant enim onera gravia difficiliaque portatu, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea movere.

5 Omnia verò opera sua faciunt ut spectentur ab hominibus: dilatant enim phylacteria sua, & producunt fimbrias palliorum suorum;

6 Amantque primos accubitus in cœnis, & primos consessus in conventibus;

7 Et in foris salutationes, & vocari ab hominibus, Rabbi, Rabbi.

8 Vos autem ne vocamini Rabbi: unus est enim Doctor vester, *nempe* Christus: Omnes autem vos fratres estis.

9 Et patrem vestrum ne *quemquam* vocate in terrâ: unus est enim Pater vester qui in cœlis est.

10 Nec vocemini doctores: unus enim vester est Doctor, *nempe* Christus.

11 Sed qui maximus est vestrûm, sit minister vester,

12 Porrò qui sese extollet, deprimetur: & qui sese deprimet, extolletur.

13 Sed væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quoniam præcluditis regnum cœlorum hominibus: vos enim non introitis, nec introeuntes finitis introire.

14 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quoniam exeditis domos viduarum, idque in speciem utentes longis precibus: propterea auferetis graviorem condemnationem

15 Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quoniam circumitis mare & terram, ut faciatis, unum proselytum; & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo magis quam vos *sitis*.

16 Væ vobis, duces cæci, qui dicitis, Quisquis juraverit per templum, nihil est: quicunque autem juraverit per aurum templi, reus est.

17 Stulti & cæci, utrum enim majus est, aurum, an templum quod sanctificat aurum?

18 Et, Quisquis juraverit per altare, nihil est: quicunque autem juraverit per donum quod est super ipsum, reus est.

19 Fatui ac cæci, utrum enim majus est, munus, an altare quod sanctificat munus?

20 Qui ergo juraverit per altare, jurat per ipsum & per omnia quæ super illud sunt.

21 Et qui juraverit per templum, jurat per ipsum & per eum qui habitat in eo.

22 Et qui juraverit per cœlum, jurat per thronum Dei, & per eum qui sedet super ipsum.

23 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentham & anethum & cuminum, & omittitis quæ graviora sunt Legis, judicium & misericordiam ac fidem: hæc

oportuit facere, & illa non omittere.

24 Duces cæci, qui percolatis culicem: camelum autem deglutitis.

25 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui purgatis exteriorem poculi patinæque partem, intus autem *illa* plena sunt rapinâ & intemperantiâ.

26 Pharisæe cæce, purga primùm quod est intra poculum & patinam, ut id quoque quod extra est purum fiat.

27 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulcris dealbatis, quæ extra quidem apparent speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum omnique immunditiâ.

28 Ita & vos extra quidem apparetis hominibus justi, intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.

29 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulcra prophetarum, & ornatis monumenta justorum.

30 Et dicitis, Si fuissemus temporibus patrum nostrorum, non fuissemus eorum socii in cæde prophetarum.

31 Itaque testamini adversùs vosmetipsos, vos esse filios eorum qui Prophetas occiderunt.

32 Vos quoque complete mensuram patrum vestrorum.

33 Serpentes, progenies viperarum, quomodo effugere possitis condemnationem gehennæ?

34 Propterea ecce, ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas, & ex ipsis *nonnullos* trucidabitis & crucifigetis: & ex ipsis nonnullos flagellabitis in conventibus vestris, & persequemini oppidatim:

35 Ut veniat super vos omnis sanguis justus effusus super terram, à sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare.

36 Amen dico vobis, Venient hæc omnia super ætatem istam.

37 Jerusalem, Jerusalem, trucidatrix prophetarum, & lapidatrix eorum qui ad te missi sunt, quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluistis.

38 Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.

39 Dico enim vobis, Nequaquam me videbitis ab hoc tempore, usquedum dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.

CAP. XXIV.

Signa excidii Hierosolymorum pariter & finis hujus seculi.

ET egressus Jesus è templo, abibat: & accesserunt discipuli ejus, ut ostenderent ei ædificia templi.

2 Jesus autem dixit eis, Nonne videtis hæc omnia? Amen dico vobis, Non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non dissolvatur.

3 Sedente autem eo in monte Olearum, adierunt eum discipuli privatim, dicentes, Dic nobis quando hæc erunt, & quod *erit* signum adventûs tui, & consummationis seculi?

4 Et respondens Jesus dixit eis, Videte ne quis vos seducat.

5 Multi enim venient sub nomine meo, dicentes, Ego sum Christus ille, multosque seducent.

6 Futurum est autem ut audiatis bella & rumores bellorum: videte ne turbemini; oportet enim omnia *hæc* fieri, sed nondum erit finis.

7 Insurget enim gens in gentem,

tem, & regnum in regnum: & erunt fames, & peſtilentiæ, & terræ motus ſingulis locis.

8 Hæc autem omnia principium *erunt* dolorum *partûs*.

9 Tunc tradent vos afflictioni, & trucidabunt vos: & eritis exoſi omnibus gentibus propter nomen meum

10 Et tunc offendentur multi: & alius alium prodet, & odio habebit alius alium.

11 Et multi pſeudoprophetæ exorientur. ac ſeducent multos.

12 Et quoniam multiplicata erit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum.

13 Sed qui ſuſtinuerit ad finem uſque, is ſervabitur:

14 Et prædicabitur iſtud Evangelium regni in toto terrarum orbe, ut ſit teſtimonio omnibus gentibus: & tunc veniet finis.

15 Cum ergo videritis abominationem illam vaſtatricem, quæ dicta eſt per Danielem prophetam poſitam in loco ſancto: (qui legit, animadvertat)

16 Tunc qui in Judæa *fuerint*, fugiant in montes.

17 Qui in ſolario, non deſcendat ut ſumat quicquam è domo ſuâ.

18 Et qui in agro, non revertatur retro ut ſumat veſtimenta ſua.

19 Væ autem prægnantibus & lactantibus per illos dies.

20 Orate verò ne fiat fuga veſtra hyeme, neque ſabbato.

21 Erit enim tunc afflictio magna, qualis facta non fuit à principio mundi ad hoc uſque tempus: neque unquam fiet.

22 Et niſi decurtati fuiſſent dies illi, periret omnis caro: ſed propter electos decurtabuntur dies illi.

23 Tunc ſiquis vobis dixerit Ecce, his Chriſtus, aut hic, ne credite.

24 Excitabuntur enim pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & edent ſigna magna & miracula! ita ut ſeducant (ſi fieri poſſit) etiam electos.

25 Ecce, prædixi vobis.

26 Itaque ſi dixerint vobis, Ecce, in deſerto eſt, ne egredimini: Ecce, in conclavibus, ne credite.

27 Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet uſque in occidentem, ita etiam erit adventus Filii hominis.

28 Ubicunque enim fuerit cadaver, illuc congregabuntur aquilæ.

29 Statim autem poſt compreſſionem dierum illorum ſol obſcurabitur, nec dabit luna ſplendorem ſuum, & ſtellæ cadent è cœlo, & poteſtates cœlorum concutientur.

30 Tunc apparebit ſignum Filii hominis in cœlo, & tunc omnes tribus terræ plangent, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum potentiâ & gloriâ multâ.

31 *Is* verò mittet Angelos ſuos cum tubæ voce magnâ, & cogent electos ejus à quatuor ventis, à cœlorum extremo ad eorum extremum.

32 A ficu autem diſcite parabolam: Cum jam ramus ejus tener ſit, & folia germinant, nôſtis prope eſſe æſtatem.

33 Ita & vos, cum videritis hæc omnia, ſcitote *illum* prope eſſe & ad fores.

34 Amen dico vobis: nequaquam præterierit ætas hæc, uſquedum omnia iſta facta ſint.

35 Cœlum & terra præteribunt: ſermones autem mei nequaquam præteribunt.

36 De die autem illo & hora nemo ſcit, ne Angeli quidem

dem Cœlorum: ſed pater meus ſolus.

37 Sicut autem *erant* dies Noe, ita erit & adventus Filii hominis.

38 Sicut enim diebus qui præceſſerunt diluvium, edebant & bibebant, uxores ducebant & nuptum dabant, ad eum uſque diem quo ingreſſus eſt Noe in arcam:

39 Nec agnoverunt diluvium uſquedum veniſſet & ſuſtuliſſet omnes: ita erit & adventus Filii hominis.

40 Tunc duo erunt in agro: unus accipietur, & alter relinquetur.

41 Duæ molentes in piſtrino: una accipietur, & altera relinquetur.

42 Vigilate ergo: neſcitis enim quâ horâ Dominus veſter venturus ſit.

43 Illud autem ſcitote, ſi ſciret paterfamilias quâ vigiliâ fur venturus ſit, vigilaret, nec fineret perfodi domum ſuam.

44 Propterea & vos eſtote parati: quia quâ horâ non putatis, Filius hominis venturus eſt.

45 Quis igitur eſt fidelis ſervus & prudens, quem præfecit dominus familitio ſuo, ut det illis alimentum in tempore?

46 Beatus ſervus ille quem, cum venerit dominus ejus, invenerit ita facientem.

47 Amen dico vobis, omnibus quæ ſibi ſuppetunt præficiet eum.

48 Quod ſi dixerit ſervus ille malus in corde ſuo, Differt dominus meus adventum.

49 Cœperitque verberare conſervos, quinetiam edere & bibere cum ebriis:

50 Veniet dominus ſervi illius die quo non exſpectat, & quâ horâ non novit.

51 Et ſeparabit eum, ac partem ei aſſignabit cum hypocritis: illic erit fletus & ſtridor dentium.

CAP. XXV.

Decem virgines, talenta, & proceſſus ultimi judicii.

TUnc erit ſimile regnum cœlorum decem virginibus, quæ ſumptis lampadibus ſuis exierunt in occurſum ſponſi,

2 Quinque autem ex eis erant prudentes, & quinque fatuæ.

3 Quæ erant fatuæ, ſumptis lampadibus ſuis non ceperant oleum ſecum.

4 Prudentes verò ceperant oleum in vaſis ſuis unà cum ſuis lampadibus.

5 Morante autem ſponſo, nictârunt omnes, ac dormierunt.

6 Mediâ verò nocte clamor ortus eſt *dicentium*, Ecce, ſponſus venit, exite in occurſum ejus.

7 Tunc ſurrexerunt omnes illæ virgines, & adornârunt lampades ſuas.

8 Fatuæ verò prudentibus dixerunt, Date nobis ex oleo veſtro: quia lampades noſtræ exſtinguuntur.

9 Reſponderunt autem prudentes illæ, dicentes, *Nequa-quam*, ne non ſufficiat nobis & vobis: ite verò potiùs ad eos qui vendunt, & ipſæ vobis emite.

10 Cum autem abirent emptum venit ſponſus: & quæ paratæ erant, introiverunt cum eo ad nuptias: clauſaque eſt janua.

11 Poſtea verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes, Domine, domine, aperi nobis.

12 Ipſe verò reſpondens ait, Amen dico vobis, non novi vos.

13 Vigilate itaque; quia neque

neque illum diem neque illam horam ſcitis, quâ Filius hominis veniet.

14 *Ita* enim *eſt* ut *cum* quiſpiam peregre proficiſcens vocavit ſervos ſuos, & tradidit eis quæ ſibi ſuppetebant:

15 Et huic quidem dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum; unicuique ſecundùm ipſius facultatem: & peregre profectus eſt ſtatim.

16 Profectus autem qui quinque talenta acceperat, negotiatus eſt ex iis, & fecit altera quinque talenta

17 Itidem & qui duo acceperat, lucratus eſt & ipſe altera duo.

18 Qui autem unum acceperat, abiit & defodit *illud* in terram, & occultavit pecuniam Domini ſui.

19 Poſt multum verò tempus venit Dominus ſervorum illorum, & confert rationem cum eis.

20 Tunc accedens is qui quinque talenta acceperat, attulit altera quinque talenta, dicens, Domine, quinque talenta tradidiſti mihi: ecce, altera quinque talenta lucratus ſum ex iis.

21 Dixit autem ei dominus ejus, Bene *eſt*, ſerve bone & fidelis: in exiguo fuiſti fidelis ſuper multa te conſtituam: ingredere in gaudium domini tui.

22 Accedens autem & qui duo talenta acceperat, ait, Domine, duo talenta tradidiſti mihi: ecce, alia duo lucratus ſum ex iis.

23 Ait ei dominus ejus, Bene *eſt*, ſerve bone & fidelis: in exiguo fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: ingredere in gaudium domini tui.

24 Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait, Domine, noveram te hominem durum eſſe, qui meras ubi non ſeviſti, & inde cogas ubi non ſparſiſti.

25 Itaque timens abii & occultavi talentum tuum in terrâ; ecce, habes quod tuum eſt.

26 Reſpondens autem Dominus ejus dixit ei. Serve male & ignave, ſciebas me metere ubi non ſevi, & inde cogere ubi non ſparſi.

27 Oportuit ergo te tradere pecuniam meam menſariis; & ego cum veniſſem recepiſſem meum cum fœnore.

28 Tollite ergo ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta.

29 (Omni enim qui habet dabitur, & *is* exuberabit: qui verò non habet, etiam quod habet, tolletur ab eo.)

30 Et inutilem ſervum ejicite in tenebras illas extimas: illic erit fletus & ſtridor dentium.

31 Cum autem venerit Filius hominis cum gloriâ ſuâ, & omnes ſancti Angeli cum eo, tunc ſedebit in throno gloriæ ſuæ.

32 Et cogentur coram eo omnes gentes, & ſeparabit eos, alteros ab alteris, ut paſtor ſeparat oves ab hœdis.

33 Et ſtatuet oves quidem ad dexteram ſuam, hœdos autem ad ſiniſtram.

34 Tunc dicet Rex iis qui ad dexteram ipſius *erunt*, Adeſte, benedicti Patris mei, poſſidete regnum paratum vobis à jacto mundi fundamento.

35 Eſurivi enim, & dediſtis mihi *quo* veſcerer: ſitivi, & dediſtis mihi potum: hoſpes eram, & collegiſtis me:

36 Nudus, & amiciviſtis me: a grotavi, & inviſiſtis me: in carcere eram, & veniſtis ad me.

37 Tunc reſpondebunt ei juſti-

justi, dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem, & aluimus? aut sitientem, & dedimus tibi potum?

38 Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te? aut nudum, & amicivimus?

39 Aut quando te vidimus ægrotum, aut in carcere, & venimus ad te?

40 Et respondens Rex dicet eis, Amen dico vobis, quatenus id feciſtis uni ex istis fratribus meis minimis, mihi feciſtis.

41 Tunc dicet etiam iis qui ad sinistram *erunt*, Execrati, abite à me in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus.

42 Esurivi enim, & non dediſtis mihi *quo* vescerer: sitivi, & non dediſtis mihi potum.

43 Hospes eram, & non collegiſtis me: nudus, & non amiciviſtis me: ægrotus, & in carcere *eram*, & non invisiſtis me

44 Tunc ipsi quoque respondebunt ei, dicentes, Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut ægrotum, aut in carcere, & non miniſtravimus tibi?

45 Tunc respondebit eis dicens, Amen dico vobis, quatenus id non feciſtis uni ex istis minimis, nec mihi feciſtis.

46 Et abibunt isti ad supplicium æternum: justi verò ad vitam æternam.

CAP. XXVI.

Περιοχὴ Christi & institutio S. Cœnæ.

ET factum est cum finisset Jesus omnes istos sermones, dixit discipulis suis,

2 Scitis post biduum Pascha fore, & Filius hominis prodetur ut crucifigatur.

3 Tunc coacti sunt primarii Sacerdotes & Scribæ & Seniores populi in aulam Pontificis maximi qui dicebatur Caiaphas.

4 Et simul consultârunt ut Jesum dolo prehenderent, & trucidarent.

5 Dicebant autem, Non in festo, ne tumultus fiat in populo.

6 Cum autem Jesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi,

7 Venerat ad eum mulier habens alabastrum unguenti gravis precii, & effuderat in caput ipsius accumbentis.

8 *Hæc* autem videntes discipuli ejus indignati sunt, dicentes, Quorsum perditio hæc?

9 Potuit enim istud unguentum vanire magno, & dari pauperibus.

10 Cum autem hoc cognoviſſet Jesus, ait eis, Quid molestiam exhibetis isti mulieri? opus enim bonum operata est erga me.

11 Semper enim pauperes habebitis vobiscum: me verò non semper habebitis.

12 Quod enim hæc unguentum hoc injecit corpori meo, ad funerandum me fecit.

13 Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, etiam quod hæc fecit dicetur ad memoriam ipsius.

14 Tunc profectus unus ex duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad primarios Sacerdotes.

15 Ait eis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? Ipsi verò appenderunt ei triginta argenteos *nummos*.

16 Et ex eo tempore quærebat opportunitatem ad eum prodendum.

17 Primo autem *die* azymorum accesserunt discipuli ad Jesum,

Jesum, dicentes ei, Ubi vis paremus tibi ad edendum Pascha ?

18 Ipse verò dixit, Abite in urbem ad quendam, & dicite ei, Præceptor dicit, Tempus meum prope est, apud te faciam Pascha cum discipulis meis.

19 Et fecerunt discipuli sicut præceperat eis Jesus: & paraverunt Pascha.

20 Cum autem serum diei esset, discubuit cum duodecim.

21 Et edentibus ipsis, dixit, Amen dico vobis, unus vestrûm me prodet.

22 Tunc contristati vehementer, cœperunt singuli eorum ipsi dicere, Num ego *is* sum, Domine?

23 Ipse verò respondens ait, Qui intingit mecum manum in catino, is me prodet.

24 Filius quidem hominis abit, sicut scriptum est de eo: væ autem homini illi per quem Filius hominis proditur: bonum erat homini illi si natus non fuisset.

25 Respondens autem Judas qui prodebat eum, dixit, Num is ego sum, Rabbi? Dicit ei, Tu dixisti.

26 Edentibus autem eis, Jesus cum accepisset panem, & benedixisset, fregit *eum*, deditque discipulis, & ait, Accipite, comedite: hoc est corpus meum.

27 Et accepto poculo, ac gratiis actis, dedit eis, dicens, Bibite ex eo omnes.

28 Hoc est enim sanguis meus Novi Fœderis qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.

29 Dico autem vobis, Non bibam ab hoc tempore ex hoc fructu vitis, usque ad diem illum cum ipsum bibam vobiscum novum in regno Patris mei.

30 Et cum hymnum cecinissent, exierunt in montem Olearum

31 Tunc dicit eis Jesus, Omnes vos istâ nocte offendemini in me: scriptum est enim, Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.

32 Postquam autem suscitatus fuero, præibo vobis in Galilæam.

33 Respondens verò Petrus dixit ei, Etiamsi omnes offendantur in te, ego nunquam offendar.

34 Dixit ei Jesus, Amen dico tibi, istâ nocte antequam gallus vocem mittat, ter me abnegabis.

53 Dicit ei Petrus, Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te abnegabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.

36 Tunc venit Jesus cum eis in locum qui dicitur Gethsemane: & dicit discipulis, Sedete hîc usquequo profectus precatus fuero illic.

37 Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedæi, cœpit contristari & gravissimè angi.

38 Tunc dicit eis Jesus, Undequaque tristis est anima mea usque ad mortem: manete hîc, & vigilate mecum.

39 Et progressus paululum, procidit in faciem suam, precans & dicens, Pater mi, si possibile est, abeat à me poculum istud: veruntamen non ut ego volo, sed ut tu.

40 Tunc venit ad discipulos, & reperit eos dormientes: & dicit Petro: Itane non potuistis unam horam vigilare mecum?

41 Vigilate & orate, ne intioeatis in tentationem, Spiritus quidem est promptus, sed caro infirma.

42 Rursum secundò abiit, & precatus est, dicens, Pater mi: si non potest hoc poculum

lum abire à me quin bibam ipsum, fiat voluntas tua.

43 Et cum venisset reperit eos rursum dormientes: erant enim oculi eorum gravati,

44 Et relictis eis, rursum abiit: & precatus est tertiò, eundem sermonem locutus.

45 Tunc venit ad discipulos suos, & dicit eis, Dormite quod superest, & requiescite: ecce, appropinquavit hora illa, & Filius hominis proditur in manus peccatorum.

46 Surgite, eamus: ecce appropinquavit qui me prodit

47 Et adhuc eo loquente, ecce, Judas unus ex duodecim venit, & cum eo turba multa cum gladiis & fustibus, a primariis Sacerdotibus & Senioribus populi.

48 Is verò qui prodebat eum, dederat eis signum, dicens. Quem osculatus fuero is est, prehendite eum.

49 Itaque statim cum venisset ad Jesum, dixit, Ave, Rabbi: Et deosculatus est eum.

50 At Jesus dixit ei, Amice, quorsum ades? Tunc accesserunt, & manus injecerunt in Jesum, & prehenderunt eum.

51 Et ecce, unus ex iis qui *erant* cum Jesu, extensâ manu distrinxit gladium suum: & percusso servo Pontificis maximi, abstulit auriculam ejus.

52 Tunc ait ei Jesus, Converte gladium tuum in locum suum: quicunque enim acceperint gladium, gladio peribunt.

53 An putas me non posse nunc precari patrem meum, qui huc sistat mihi plures quàm duodecim legiones Angelorum?

53 Quomodo ergo implerentur Scripturæ, *quæ dicunt* sic oportere fieri?

55 In illâ horâ dixit Jesus turbæ, Ut adversùs latronem exivistis cum gladiis & fustibus, ut comprehenderetis me? quotidie apud vos sedebam docens in templo, nec prehendistis me.

56 Hoc autem totum factum est ut implerentur Scripturæ Prophetarum. Tunc discipuli omnes, relicto eo, fugerunt.

57 Illi verò prehensum Jesum abduxerunt ad Caiaphàm Pontificem maximum, ubi Scribæ & Seniores coacti erant.

58 Petrus autem sequebatur eum è longinquo usque in aulam Pontificis maximi, & ingressus introì, sedebat cum ministris, ut videret finem.

59 Primarii verò Sacerdotes & Seniores & totus consessus, quærebant falsum testimonium contra Jesum ut eum morte afficerent:

60 Et non invenerunt: etiam cum multi falsi testes accessissent, non invenerunt. Postremò verò advenientes duo falsi testes.

61 Dixerunt, Iste dixit, Possum destruere templum Dei, & triduo ipsum ædificare.

62 Et cum exsurrexisset Pontifex maximus dixit ei, Nihil respondes? quid *est quod* isti adversùm te testificantur?

63 Jesus autem silebat. Et respondens Pontifex maximus dixit ei, Adjuro te per Deum viventem, ut dicas nobis an tu sis Christus ille filius Dei.

64 Dicit ei Jesus, Tu dixisti; quinetiam dico vobis, Ab hoc tempore videbitis Filium hominis sedentem ad dexteram potentiæ *Dei*, & venientem in nubibus cœli.

65 Tunc Pontifex maximus dirupit vestimenta sua, dicens, Blasphemavit: quid amplius egemus testibus? ecce, nunc audistis blasphemiam ejus.

66 Quid vobis videtur? Ipsi verò

verò respondentes dixerunt, Tenetur mortis pœnâ.

67 Tunc insputerunt in faciem ejus, & colaphos ei infixerunt: alii verò bacillis eum ceciderunt.

68 Dicentes, Vaticinare nobis, Christe, quis sit qui te percussit.

69 Petrus autem sedebat extra in aulâ: & accessit ad eum quædam ancillula, dicens, Et tu cum Jesu Galilæo eras.

70 Ipse verò negavit coram omnibus, dicens, Nescio quid dicas.

71 Eum autem egredientem in vestibulum vidit alia *ancilla*: & dixit iis qui *erant* illic, Et iste erat cum Jesu Nazareno.

72 Tunc rursus negavit cum jurejurando, *dicens*, Non novi hominem.

73 Paulo post autem accesserunt qui astabant, & dixerunt Petro, Verè & tu ex ipsis es: nam & locutio tua te manifestum facit.

74 Tunc cœpit seipsum devovere & jurare, *dicens*, Non novi hominem. Et statim gallus misit vocem.

75 Et recordatus est Petrus verborum Jesu, qui dixerat ei, priusquam gallus vocem mittat, ter me abnegabis. Et egressus extra, flevit amarè.

CAP. XXVII.

Historia passionis, mortis & sepulturæ Christi.

MAnè autem cum esset, consilium ceperunt omnes primarii Sacerdotes & Seniores populi adversùs Jesum, ut eum morte afficerent.

2 Et vinctum eum abduxerunt, ac tradiderunt Pontio Pilato præsidi.

3 Tunc Judas, qui eum prodiderat, cum vidisset eum damnarum esse, pœnitens retulit triginta argenteos *nummos*, ad primarios Sacerdotes & Seniores,

4 Dicens, Peccavi, prodito sanguine innoxio. At illi dixerunt, Quid ad nos? tu videris.

5 Ipse verò projectis *illis nummis* argenteis in templum, secessit: & profectus strangulavit *sese*.

6 Primarii autem Sacerdotes acceptis *nummis* illis argenteis, dixerunt, Non licet eos immittere in corbanan; quoniam pretium sanguinis est.

7 Consilio autem capto, emerunt ex eis agrum illum figuli, ad sepulturam hospitum.

8 Quapropter vocatus est ager ille, ager Sanguinis, usque in hodiernum diem.

9 (Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam, dicentem. Et acceperunt triginta *nummos* argenteos, pretium æstimati, qui æstimatus fuit à filiis Israel.

10 Et dederunt eos ad *emendum* illum agrum figuli, sicut injunxit mihi Dominus.)

11 Jesus autem stetit coram præside; & interrogavit eum præses, dicens, Tùne es rex ille Judæorum? Dixit autem ei Jesus, Tu dicis.

12 Et cum ipse accusaretur à primariis Sacerdotibus & Senioribus, nihil respondit.

13 Tunc dicit ei Pilatus, Non audis quam multa adversùm te testificentur?

14 Et non respondit ei ad ullum verbum: ita ut miraretur præses valde.

15 Præses autem singulis festis consueverat turbæ dimittere unum vinctum, quem voluissent.

16 Habebant verò tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas.

17 Ipsis igitur congregatis, dixit eis Pilatus, Utrum vultis dimittam vobis? Barabban, an Jesum

Jesum qui dicitur Christus?

18 Sciebat enim quòd per invidiam tradidissent eum.

19 Sedente autem eo in tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens, Nihil tibi rei *sit* cum justo illo: multa enim passa sum hodie in somnio propter eum.

20 Primarii verò Sacerdotes & Seniores persuaserunt turbæ ut peteret Barabban, Jesum verò perderet,

21 Respondens autem præses dixit eis, Utrum è duobus illis vultis ut vobis dimittam? Ipsi verò dixerunt, Barabban.

22 Dixit eis Pilatus, Quid igitur faciam Jesu qui dicitur Christus? Dicunt ei omnes, Crucifigatur.

23 Præses autem ait, At enim quid mali fecit? At illi amplius clamabant, dicentes, Crucifigatur.

24 Videns autem Pilatus se nihil proficere, sed majorem tumultum fieri, acceptâ aquâ abluit manus coram turbâ, dicens, Innoxius ego sum à sanguine hujus justi: vos videritis.

25 Et respondens universus populus dixit, Sanguis ejus super nos & super filios nostros.

26 Tunc dimisit eis Barabban: Jesum autem cum flagellâsset, tradidit ut crucifigeretur.

27 Tunc milites præsidis, cum abduxissent Jesum in prætorium, coegerunt ad eum universam cohortem.

28 Et cum exuissent eum, circumposuerunt ei chlamydem coccineam.

29 Et coronam è spinis contextam imposuerunt ejus capiti, & arundinem in dexteram ejus: & genu ante eum summisso, illudebant ei, dicentes, Ave, rex Judæorum.

30 Et cum inspuissent in eum, ceperunt arundinem illam, & verberabant caput ejus?

31 Et postquam illusissent ei, exuerunt eum chlamyde, induerunt que vestimentis suis: & abduxerunt eum ut crucifigerent.

32 Exeuntes autem invenerunt quendam Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angariaverunt ut attolleret crucem ejus,

33 Et cum venissent in locum qui dicitur Golgotha, quod est Calvariæ locus,

34 Dederunt ei acetum bibendum cum felle mistum: & cum gustâsset noluit bibere.

35 Postquam autem crucifixerunt eum, partiti sunt ejus vestimenta, sortem jacientes: ut impleretur quod dictum est à prophetâ, Partiti sunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam jecerunt sortem.

36 Et sedentes servabant eum illic.

37 Et imposuerunt super caput ejus crimen ipsius scriptum, HIC EST JESUS REX ILLE JUDÆORUM.

38 Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones: unus ad dexteram, & alter ad sinistram.

39 Qui verò præteribant conviciabantur ei, moventes capita sua.

40 Et dicentes, Tu, qui destruis templum, & triduo ædificas, serva temetipsum: Si filius Dei es, descendito è cruce.

41 Similiter autem etiam primarii Sacerdotes illudentes cum Scribis & Senioribus dicebant,

42 Alios servavit, seipsum non potest servare: si rex Israelis est, descendat nunc è cruce, & credemus ei.

43 Con-

43 Confidit in Deo; eruat ipsum nunc, si placet ei: dixit enim, Filius Dei sum.

44 Id ipsum autem etiam latrones qui crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei.

45 A sextâ autem horâ tenebræ factæ sunt super universam regionem, usque ad horam nonam,

46 Circiter verò horam nonam exclamavit Jesus voce magna, dicens, Eli, Eli, lama sabachthani? Hoc est, Deus mi, Deus mi, cur deseruisti me?

47 Quidam autem illic stantium cum *hoc* audîssent dicebant, Eliam vocat iste.

48 Et statim currens quidam ex eis, cum acceptam spongiam implevisset aceto, & circumposuisset calamo, dedit ei ut biberet.

49 Reliqui verò dicebant, Sine, videamus an veniat Elias servaturus eum.

50 Jesus autem cum rursum clamâsset voce magnâ, emisit spiritum.

51 Et ecce, velum templi fissum est in duas partes à summo usque ad imum: & terra mota est, & petræ fissæ sunt,

52 Et monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt.

53 Qui egressi è monumentis post resurrectionem ejus, introierunt in sanctam urbem, & apparuerunt multis.

54 Centurio verò & qui cum eo servabant Jesum, viso terræ motu & iis quæ facta fuerant, timuerunt vehementer, dicentes, Verè filius Dei erat iste,

55 Erant autem illic mulieres multæ è longinquo spectantes, quæ secutæ fuerant Jesum à Galilæâ, ministrantes ei.

56 Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria mater Jacobi & Joseph, & mater filiorum Zebedæi.

57 Cum autem serum diei esset, venit homo dives Arimathæensis, nomine Josephus, qui & ipse discipulus fuerat Jesu:

58 Is adiit Pilatum, & petiit corpus Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus.

59 Et Josephus, cum accepisset corpus, involvit illud sindone purâ;

60 Posuitque in monumento suo novo quod exciderat in petrâ: & advoluto saxo magno ad ostium monumenti, abiit.

61 Erat autem illic Maria Magdalene & altera illa Maria, sedentes contra sepulcrum.

62 Postero autem die, qui est post Parasceven, coacti sunt primarii Sacerdotes & Pharisæi ad Pilatum,

63 Dicentes, Domine, meminimus planum illum dixisse cum adhuc viveret, Tertio pôst die suscitabor.

64 Jube ergo muniri sepulcrum usque in diem tertium: nequando veniant discipuli ejus nocte, & furentur eum, dicantque populo, Suscitatus est è mortuis: & erit ultimus error pejor priore.

65 Dixit eis Pilatus, Habetis custodiam: abite, munite sicut scitis.

66 Ipsi autem profecti munierunt sepulcrum, obsignato lapide, cum custodiâ.

CAP. XXVIII.

Christi resurrectio, apparitio, Baptismi catholici institutio, & Apostolatûs inauguratio.

EXtremo autem Sabbato, cum lucesceret in primum *diem* hebdomadis, venit Maria Magdalene, & altera illa Maria, ut spectarent sepulcrum,

2 Et

2 Et ecce, terræ motus factus eſt magnus, Angelus enim Domini cum deſcendiſſet è cœlo, acceſſit & avolvit ſaxum ab oſtio, ſedebatque ſuper illud,

3 Erat autem viſus ejus ut fulgur, & veſtimentum ejus album ſicut nix.

4 Cuſtodes autem perculſi ſunt præ ipſius timore, & facti ſunt ſicut mortui.

5 Reſpondens autem Angelus dixit mulieribus, Vos *verò* ne timete ; ſcio enim vos Jeſum crucifixum quærere.

6 Non eſt hîc ; reſurrexit enim, prout dixit. Adeſte, videte locum ubi jacebat Dominus.

7 Et citò profectæ dicite diſcipulis ejus eum reſurrexiſſe à mortuis. Et ecce præit vobis in Galilæam : illic eum videbitis : ecce dixi vobis.

8 Tunc egreſſæ citò à monumento cum timore & gaudio magno, currebant, ut renunciarent diſcipulis ejus.

9 Ut autem proficiſcebantur ut *hoc* renunciarent diſcipulis ejus, ecce, Jeſus occurrit eis, dicens, Avete Illæ verò acceſſerunt, & prehenderunt pedes ejus, & adoraverunt eum.

10 Tunc ait eis Jeſus, Ne timete : abite, renunciate fratribus meis ut abeant in Galilæam ; illic me videbunt.

11 Euntibus autem ipſis, ecce quidam ex cuſtodiâ venerunt in urbem, & renunciârunt primariis Sacerdotibus omnia quæ factâ fuerant.

12 Ipſi verò congregati cum Senioribus, conſilioque capto, nummos multos dederunt militibus,

13 Dicentes, Dicite, Diſcipuli ejus nocte venerunt, & eum furati ſunt, nobis dormientibus.

14 Quod ſi hoc auditum fuerit apud præſidem, nos perſuadebimus ei, & ſecuros vos præſtabimus.

15 Ipſi verò acceptâ pecuniâ fecerunt ſicut erant edocti : & divulgatus eſt ille ſermo apud Judæos uſque ad hodiernam diem

16 Undecim autem illi diſcipuli profecti ſunt in Galilæam, in montem ubi conſtituerat eis Jeſus.

17 Et cum vidiſſent eum, adoraverunt eum : quidam autem dubitaverunt.

18 Et cum acceſſiſſet *ad eos* Jeſus, locutus eſt eis dicens, Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terrâ.

19 Profecti ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen Patris & Filii & Spiritûs Sancti.

20 Docentes eos ſervare omnia quæ mandavi vobis ; & ecce, ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi. Amen.

EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM.

CAPUT I.

Johannis ministerium, victus & vestitus. Christi investitura per baptismum & probatio per tentationem. Evangelii prædicatio. Discipulorum vocatio & miracula

1 PRincipium Evangelii Jesu Christi Filii Dei,

2 Ut scriptum est in prophetis, Ecce, ego mitto nuncium illum meum ante faciem tuam, qui parabit viam tuam coram te

3 Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus

4 Baptizabat Johannes in deserto, & prædicabat baptismum resipiscentiæ ad remissionem peccatorum

5 Et exibat ad eum omnis Judaica regio ac Hierosolymitæ, & baptizabantur omnes ab eo in Jordane flumine, confitentes peccata sua.

6 Indutus autem erat Johannes pilis camelorum, & zona coriacea circa lumbos suos: & edebat locustas & mel sylvestre.

7 Et prædicabat, dicens, Venit ponè me qui validior me est, cuius non sum dignus qui incurvatus solvam corrigiam solearum

8 Ego quidem baptizavi vos aquâ, ipse verò baptizabit vos Spiritu Sancto,

9 Et factum est diebus illis ut Jesus, cum venisset Nazarethâ *urbe* Galilææ, baptizatus sit in Jordane à Johanne.

10 Et *is* statim ascendens ex aquâ vidit findi cœlos, & Spiritum quasi columbam descendere super eum.

11 Et vox extitit è cœlis, Tu es filius ille meus dilectus, in quo acquiesco,

12 Statimque Spiritus eum expellit in desertum.

13 Et fuit illic in deserto dies quadraginta, tentante eum Satana: eratque cum feris: & angeli ministrabant ei.

14 Postquam autem traditus fuit Johannes in custodiam, venit Jesus in Galilæam, prædicans Evangelium regni Dei;

15 Et dicens, Expletum est tempus, & appropinquavit regnum Dei, resipiscite, & credite Evangelio:

16 Ambulans autem apud mare Galilææ, vidit Simonem & Andream fratrem ejus, jacientes rete in mare, (erant enim piscatores.)

17 Et dixit eis Jesus, Sequimini me, & faciam ut sitis piscatores hominum.

18 Et *ipsi* statim omissis retibus suis, secuti sunt eum.

19 Tunc progressus illinc paululum, vidit Jacobum *filium* Zebedæi, & Johannem fratrem ejus, qui & ipsi in navigio sarciebant retia:

20 Statimque vocavit eos: & *ipsi* omisso patre suo Zebedæo in navigio cum mercenariis, secuti sunt eum:

21 Et ingrediuntur Capernaumum: statimque sabbato ingressus Jesus in synagogam docebat.

22 Et

12 Et percellebantur super doctrinâ ejus: docebat enim eos ut auctoritatem habens, & non ut Scribæ.

23 Fuit autem in Synagogâ eorum quidam in quo erat spiritus impurus: qui exclamavit,

24 Dicens, Ah, quid nobis tecum Jesu Nazarene? venisti ut perderes nos? novi te quis sis, *nimirum* Sanctus ille Dei.

25 Et objurgavit eum Jesus, dicens. Obmutesce, & exi ex eo.

26 Tunc cum discerpsisset eum spiritus impurus, & clamâsset voce magnâ, exiit ex eo.

27 Et expaverunt omnes, ita ut mutuò quærerent inter se, dicentes, Quid est hoc? quæ doctrina nova hæc, quòd per potestatem imperat etiam spiritibus impuris, & auscultant ei?

28 Emanavit autem fama ipsius statim in totam regionem circumjacentem Galilææ.

29 Et statim è synagogâ egressi, venerunt domum Simonis & Andreæ cum Jacobo & Johanne.

30 Socrus autem Simonis decumbebat febricitans: & statim dicunt ei de illâ.

31 Tunc accedens erexit eam prehensâ manu ejus: & dimisit eam febris statim, & ministravit eis.

32 Cum autem serum diei esset, occidente sole, adducebant ad eum omnes malè affectos & dæmoniacos.

33 Et civitas tota coacta erat ad ostium.

34 Et sanavit multos malè affectos variis morbis: & dæmonia multa ejecit, & non sinebat dicere dæmonia quòd ipsum nôssent.

35 Et manè, valde multâ nocte cum surrexisset exiit, & abiit in desertum locum, & illic precabatur.

36 Et prosecuti sunt eum Simon & qui cum ipso erant.

37 Et cum invenissent eum, dicunt ei. Omnes te quærunt.

38 Tunc dicit eis, Eamus in contigua oppidula, ut & illic prædicem; ad hoc enim sum egressus.

39 Et prædicabat in synagogis eorum in totâ Galilæâ; & dæmonia ejiciebat.

40 Venitque ad eum leprosus precans eum, eique ad genua procidens, ac dicens ei, Si velis, potes me purgare.

41 Jesus autem commiseratione intimâ commotus, extensâ manu tetigit eum, & dixit ei, Volo: purgator.

42 Et cum *hæc* dixisset, statim abiit ab eo lepra, & purgatus fuit.

43 Et graviter interminatus ei *Jesus*, statim ablegavit eum,

44 Dixitque ei, Vide *ut* nemini quicquam dicas: sed abi, ostende te ipsum Sacerdoti, & offer pro purgatione tui quæ imperavit Moses, ut hoc sit eis testimonio.

45 Ille verò egressus cœpit prædicare multa, & rem divulgare, ita ut jam non posset Jesus manifestè introire in civitatem: sed foris in desertis locis erat, & veniebant ad eum undique

CAP. II.

Christus simul paralysin & peccata solvit. Matthæum vocat, discipulosque excusat neglecti jejunii & sabbati.

ET rursus intravit Capernaumum interjectis *aliquot* diebus, & auditum est eum domi esse.

2 Statimque coacti sunt multi, *adeo* ut jam non caperent *eos* ne ea quidem *loca* quæ erant ad

ad ostium: & loquebatur eis sermonem *Evangelii*.

3 Tunc venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur.

4 Et cum non possent ei appropinquare propter turbam, detexerunt tabulatum *loci* in quo erat, eoque perfosso, *funibus* demiserunt grabbatum in quo paralyticus jacebat.

5 Cum autem vidisset Jesus fidem eorum, dixit paralytico, Fili, remissa sunt tibi peccata tua.

6 Erant autem illic quidam ex Scribis sedentes, & ratiocinantes in cordibus suis.

7 Quid iste ita loquitur blasphemias? quis potest remittere peccata, nisi solus Deus?

8 Et cum statim cognovisset Jesus spiritu suo, eos ita ratiocinari apud se, dixit eis. Quid ista ratiocinamini in cordibus vestris?

9 Utrum est facilius, dicere paralytico, Remissa sunt tibi peccata: an dicere, Surge, & attolle grabbatum tuum, & ambula?

10 Ut autem sciatis filium hominis habere potestatem remittendi peccata in terrâ (ait paralytico)

11 Tibi dico, Surge, & attolle grabbatum tuum, & abi domum tuam.

12 Tunc *ille* statim surrexit, sublatóque in humeros grabbato, egressus est coram omnibus: adeo ut obstupescerent omnes, & glorificarent Deum, dicentes, Nunquam tale quicquam vidimus.

13 Et egressus est rursus ad mare, totaque turba veniebat ad eum, ac docebat eos.

14 Et cum prætergrederetur, vidit Levin Alphæi *filium* sedentem ad telonium: dixitque ei, Sequere me. Et *is* surgens secutus est eum.

15 Et factum est, cum Jesus accumberet in domo illius, ut multi etiam publicani & peccatores simul discubuerint cum Jesu & discipulis ejus: erant enim multi, & secuti fuerant eum.

16 Cumque Scribæ ac Pharisæi vidissent eum edentem cum publicanis & peccatoribus, dixerunt discipulis ejus, Quid *est* quòd cum publicanis & peccatoribus edit ac bibit?

17 Et cum *hoc* audisset Jesus, dicit eis, Iis qui valent non opus est medico, sed iis qui malè *se* habent: non veni ut vocarem justos, sed peccatores ad resipiscentiam.

18 Discipuli autem Johannis ac Pharisæorum jejunabant: veniunt igitur & dicunt ei, Quare discipuli Johannis & Pharisæorum jejunant, tui autem discipuli non jejunant?

19 Tunc ait eis Jesus, Num possunt filii thalami, quo *tempore* cum ipsis est sponsus, jejunare? quamdiu habent secum sponsum, non possunt jejunare.

20 Venient autem dies cum sublatus erit ab eis sponsus, & tunc jejunabunt illis diebus.

21 Sed nemo panniculum impexum insuit vestimento veteri: alioquin illud ipsius supplementum novum tollit *aliquid* ex vetere *vestimento*, & fit pejor fissura.

22 Et nemo injicit vinum novum in utres veteres: alioqui vinum effunditur, & utres pereunt: sed vinum novum in utres recentes injiciendum est.

23 Factum est autem ut ipse præteriret sabbato per sata, & cœperunt discipuli ejus iter faciendo vellere spicas.

24 Tunc Pharisæi dixerunt ei, Ecce, cur faciunt sabbato quod non licet?

25 Et ipse dixit eis, Nunquam legistis quid fecerit David cum egeret, & esuriret ipse, & qui cum eo *erant*.

26 Quomodo ingressus sit domum Dei sub Abiathare Pontifice maximo, & panes proposititios ederit, quos non licet edere nisi sacerdotibus, & dederit etiam iis qui secum erant?

27 Dixit etiam eis, Sabbatum propter hominem factum est, non homo propter sabbatum.

28 Itaque Filius hominis est etiam sabbati dominus.

CAP. III.

Jus sabbathi, Investitura Apostolorum. Per quam vim ejiciantur dæmonia Quis mater aut frater Christi.

ET introivit rursus in synagogam: eratque illic quidam arefactam manum habens:

2 Et observabant an sabbato sanaturus esset eum: ut ipsum accusarent.

3 Tunc ait homini habenti manum arefactam: Surge in medium.

4 Eis autem dixit, Licet sabbato benefacere, an malefacere *cuipiam*? hominem servare, an trucidare? ipsi verò silebant.

5 Et cum circumspexisset eos cum irâ, simul dolens quòd occalluisset cor eorum, dicit homini, Extende manum tuam. Et *is* extendit: restituta que est manus ejus sana ut altera.

6 Tunc egressi Pharisæi statim cum Herodianis consilium inierunt adversùs eum, ut eum perderent.

7 Sed Jesus cum discipulis suis recessit ad mare: & magna multitudo secuta est eum à Galilæâ, & à Judæâ.

8 Et Hierosolymis, & ab Idumæâ, & *regione quæ est* trans Jordanem: & qui circa Tyrum & Sidonem *habitabant*, magnâ multitudine, cum audissent quanta faceret, venerunt ad eum.

9 Ipse autem dixit discipulis suis ut navigiolum sibi semper adesset propter turbam, ne ipsum opprimerent.

10 Multos enim sanaverat, adeo ut inciderent in eum ut ipsum tangerent quotquot tenebantur flagellis.

11 Et Spiritus impuri cum eum conspexerant, accidebant ei *ad pedes*, & clamabant, dicentes, Tu es Filius ille Dei,

12 Ipse verò multum interminabatur eis, ne ipsum manifestum facerent.

13 Tunc adscendit in montem, & advocavit ad se quos ipse voluit: & venerunt ad eum.

14 Et constituit duodecim ut secum essent, & ut mitteret eos ad prædicandum *Evangelium*:

15 Et ut haberent potestatem sanandi morbos, & ejiciendi dæmonia:

16 Primum Simonem (cui imposuit nomen Petrum:)

17 Et Jacobum *filium* Zebedæi, & Johannem fratrem Jacobi (& imposuit eis nomina Boanerges, quod est filii tonitrui)

18 Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi *filium*, & Thaddæum, & Simonem Cananiten.

19 Et Judam Iscarioten, qui & prodidit eum: venerunt que domum.

20 Convenit autem rursum turba, adeo ut ne capere quidem, cibum possent.

21 Et cùm *hæc* audissent ipsius propinqui, venerunt ut prehen-

prehenderent eum: dicebant enim eum apud se non esse.

22 Scribæ verò qui Hierosolymis descenderant, dicebant, Certè habet Beelzebulem: & certè per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

23 Quum autem eos advocâsset, dixit eis per parabolas, Quomodo potest Satanas Satanam ejicere?

24 Neque si regnum adversùs sese dissideat, potest stare regnum illud.

25 Neque si domus contra semetipsam dissideat, potest stare domus illa.

26 *Sic* quoque si Satanas insurgat & dissideat adversùs semetipsum, stare non potest, sed finem habet.

27 Non potest quisquam potentis *alicujus* vasa, ingressus domum ejus, diripere, nisi primò validum illum vinxerit; & tunc domum ejus diripiet.

28 Amen dico vobis, quòvis peccata remittentur filiis hominum, & blasphemiæ quibuscunque blasphemârint:

29 Sed quicunque blasphemârit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, sed tenetur æterno judicio.

30 Dicebant enim, Spiritum impurum habet.

31 Veniunt igitur fratres & mater ejus: & foris stantes miserunt ad eum, & eum vocârunt.

32 Sedebat autem circa eum turba: *illi* verò dixerunt ei, Ecce, mater tua & fratres tui foris quærunt te.

33 Tunc respondit eis, dicens, Quæ est mater mea, aut fratres mei?

34 Et cum circumspexisset in circuitu eos qui circumsedebant, ait, Ecce, mater mea, & fratres mei.

35 Quicunque enim fecerit quod Deus vult, is est frater meus, & soror mea, & mater.

CAP. IV.

Parabola seminantis, ejusdemque expositio: & navigatio periculosa.

ET rursus cœpit docere apud mare: & coacta est ad eum turba multa, adeo ut ipse navigium ingressus sederet in mari, tota autem turba apud mare in terrâ erat,

2 Et docebat eos per parabolas multa, dicebatque eis in doctrinâ suâ.

3 Audite. Ecce, *quidam* sator exiit satum.

4 Et factum est inter serendum, aliud quidem cecidit secundùm viam: veneruntque volucres cœli, & devoraverunt illud.

5 Aliud verò cecidit in petrosa, ubi non habebat terram multam: & statim exortum est, propterea quòd non habebat profundam terram:

6 Sole autem exorto, ardore tactum est, & propterea quod non habebat radicem, exaruit.

7 Et aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ, ac suffocârunt illud, & fructum non edidit.

8 Et aliud cecidit in terram bonam, ediditque fructum assurgentem ac crescentem: & tulit aliud tricena, & aliud sexagena, & aliud centena.

9 Tunc dixit eis, Qui habet aures ad audiendum, audiat.

10 Cum autem esset solus, interrogârunt eum qui circùm eum erant cum duodecim, de parabolâ.

11 Et dixit eis, Vobis datum est nôsse mysterium regni Dei: iis autem qui foris sunt, per parabolas omnia *ista* fiunt:

12 Ut videntes videant, & non cernant: & audientes audiant,

diant, & non intelligant: nequando *se* convertant, & remittantur eis peccata.

13 Præterea dixit eis, Nescitis parabolam istam? & quomodo omnes parabolas cognoscetis?

14 Sator ille sermonem serit.

15 Isti autem sunt qui juxta viam *semen excipiunt*, in quibus *videlicet* seminatur sermo: sed postquam audierunt, statim venit Satanas, & tollit sermonem qui seminatus fuerat in cordibus eorum,

16 Et isti sunt similiter qui in petrosa semen excipiunt: qui *videlicet* cum audierint sermonem, statim cum gaudio excipiunt eum:

17 Et non habent radicem in sese, sed temporarii sunt: deinde ortâ afflictione aut persecutione propter sermonem, statim offenduntur.

18 Hi sunt autem qui in spinas semen excipiunt, hi *inquam*, qui sermonem audiunt:

19 Sed sollicitudines seculi hujus, & fallacia divitiarum, & cupiditates quæ in cæteris rebus *versantur*, introeuntes suffocant sermonem, isque redditur fructûs expers.

20 Hi sunt verò qui in terram bonam semen exceperunt, qui *videlicet* audiunt sermonem, & excipiunt: & fructum ferunt, aliud tricena, aliud sexagena, aliud centena *grana*.

21 Dixit etiam eis, Num lucerna venit ut subter modium ponatur, aut subter lectum? nonne ut candelabro imponatur?

22 Non est enim quicquam occultum quod non fit manifestum futurum, neque *quod* abscondatur, quin *oportet* ut in apertum veniat.

23 Si quis habet aures ad audiendum, audiat.

24 Præterea dixit eis, Videte quid audiatis: quâ mensurâ metimini, vobis metietur, & adjicietur vobis qui auditis

25 Qui enim habet, dabitur ei: & qui non habet, etiam quod habet, tolletur ab eo.

26 Item dicebat, Ita est regnum Dei ut si quispiam jaciat semen in terram.

27 Et dormiat, & exurgat nocte ac die: & semen germinet, & assurgat quomodo ipse nescit.

28 Sponte enim terra fructum fert, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spicâ.

29 Cum autem prodiderit *sese* fructus, statim mittit messores, quoniam adest messis.

30 Dicebat etiam, Cui *rei* assimilaverimus regnum Dei? aut quâ collatione contulerimus istud?

31 Velut granum sinapis: quod cùm seritur in terrâ, minimum est omnium seminum quæ in terrâ sunt:

32 Sed cum satum fuerit, assurgit, & fit maximum omnium olerum; editque ramos magnos, ita ut possint sub ejus umbrâ volucres cœli niduiari.

33 Et talibus multis parabolis loquebatur eis sermonem *Evangelii*, prout poterant audire.

34 Absque parabolâ verò non loquebatur eis: privatim autem discipulis suis explicabat omnia.

35 Dixit autem eis die illo, cùm serum *dei* esset, Transeamus in ulteriorem *ripam*.

36 Dimissâ igitur turbâ acceperunt eum ut erat in navigio: sed & alia navigiola erant cum eo.

37 Tunc

37 Tunc oritur turbo venti magnus: & fluctus irruebant in navigium, ita ut jam impleretur.

38 Erat autem ipse in puppi, cervicali indormiens: tunc expergefaciunt eum, dicuntque ei, Magister: non est tibi curæ quod perimus?

39 Experrectus igitur objurgavit ventum, dixitque mari. Sile, obmutesce. Tum quievit ventus, factaque est tranquillitas magna.

40 Dixit autem eis. Quid ita timidi estis? quomodo fidem non habetis?

41 Et timuerunt timore magno, dicebantque alius ad alium, Quisnam iste est, quòd etiam ventus & mare auscultent ei?

CAP. V.

Miracula erga Dæmoniacum, erga filiam Jairi, & erga mulierem sanguinis fluxu laborantem.

ET venerunt in ulteriorem *ripam* maris, in regionem Gadarenorum.

2 Egresso autem ipsi è navigio, statim occurrit è monumentis quidam in quo erat spiritus impurus:

3 Qui domicilium habebat in monumentis, & ne catenis quidem quisquam poterat eum vincire:

4 Propterea quod sæpe pedicis, & catenis vinctus fuerat, sed discerptæ fuerant ab eo catenæ, & pedicæ contritæ: neque quisquam potuerat eum domare.

5 Et per omne *tempus erat* die ac nocte in montibus & in monumentis clamans, & concidens seipsum lapidibus.

6 Cum vidisset autem Jesum procul, cucurrit & adoravit eum:

7 Et clamans voce magnâ dixit, Quid mihi tecum, Jesu Fili Dei altissimi? adjuro te *per* Deum ne me torqueas.

8 (Dicebat enim ei *Jesus*, Exi, spiritus impure, ex isto homine)

9 Tunc interrogavit eum, Quod tibi nomen *est*? Et respondit dicens, Legio mihi nomen *est*; quia multi sumus.

10 Et multum precabatur eum ne ipsos mitteret extra illam regionem.

11 Erat autem illic apud montes grex porcorum magnus pascens.

12 Et precati sunt eum omnes *illi* dæmones, dicentes, Mitte nos ad porcos, ut in eos introeamus.

13 Et permisit eis statim Jesus. Egressi verò spiritus illi impuri introierunt in porcos: & ruit ille grex è præcipitio in mare, (erant autem quasi bis mille) & suffocati sunt in mari.

14 Qui verò pascebant porcos fugerunt, & renunciârunt in urbem & in agros. Et *illi* egressi sunt ut viderent quid illud esset quod factum fuerat.

15 Veniunt igitur ad Jesum, & conspiciunt eum qui fuerat dæmoniacus sedentem ac vestitum & sanæ mentis, eum *inquam* qui habuerat Legionem: & timuerunt.

16 Et qui *id* viderant, narraverunt eis quomodo actum esset cum dæmoniaco, & de porcis.

17 Tunc *illi* cœperunt eum rogare ut abiret ex finibus ipsorum.

18 Ipso verò ingresso in navigium, rogabat eum ille qui fuerat dæmoniacus ut esset cum ipso.

19 Jesus autem non permisit ei, sed ei dixit, Abi domum tuam ad tuos, & eis renuncia quanta tibi Dominus præsti-

terit, & quòd misertus sit tui.

20 Abiit igitur *ille*, & cœpit prædicare in Decapoli quanta ipsi fecisset Jesus; & omnes mirabantur.

21 Et cum Jesus rursum trajecisset navigio in ulteriorem *ripam*, coacta est turba multa ad eum: eratque apud mare.

22 Et ecce, venit unus ex præfectis synagogæ, nomine Jairus: & cum vidisset eum, accidit ad pedes ejus;

23 Et multum precabatur eum, dicens, Filiola mea in extremum adducta est: *rogo* ut venias, & imponas ei manus, ut servetur: & vivet.

24 Abiit igitur *Jesus* cum eo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.

25 Tunc mulier quædam quæ erat in fluxione sanguinis *ab* annis duodecim.

26 Fueratque multa perpessa à multis medicis, & impenderat omnia sua, & nihil adjuta fuerat, sed potiùs in deterius venerat:

27 Cum audisset de Jesu, venit in turbâ à tergo, & tetigit vestimentum ejus.

28 Dicebat enim, Si vel vestimenta ejus tetigero, servabor.

29 Et statim exaruit fons sanguinis ejus; & sensit corpore se sanatam esse ex eo flagello.

30 Statim autem Jesus, cum apud se cognovisset vim illam quæ ex seipso prodierat, conversus in turbâ, dixit, Quis tetigit vestimenta mea?

31 Et dixerunt ei discipuli ipsius. Vides turbam te comprimentem, & dicis, Quis me tetigit?

32 *Ipse* verò circumspiciebat ut videret eam quæ hoc fecerat.

33 Mulier autem timens & tremens, cum sciret quod in se factum fuerat, venit, & accidit ei *ad pedes*, dixitque ei omnem veritatem.

34 Ille autem dixit ei, Filia, fides tua te servavit: abi cum pace, & esto sana ex flagello tuo.

35 Adhuc eo loquente veniunt *quidam* à præfecto synagogæ, dicentes, Filia tua mortua est: quid amplius vexas Magistrum?

36 Jesus autem, statim ut audit hunc sermonem qui dicebatur, dicit præfecto synagogæ, Ne metue, solummodo crede.

37 Neque permisit ut se quisquam unà sequeretur nisi Petrus & Jacobus, & Johannes frater Jacobi.

38 Venit igitur domum præfecti synagogæ, & tumultum conspicit, flentes & ejulantes multum.

39 Et ingressus dicit eis, Quid tumultuamini & fletis? puella non est mortua, sed dormit:

40 Et deridebant eum. Ipse verò, ejectis omnibus, assumit patrem & matrem puellæ, & eos qui secum erant, & ingreditur *eo* ubi erat puella jacens:

41 Prehensâque manu puellæ dicit *ei*, Talitha cumi: quod est, si interpreteris, Puella (tibi dico) surge.

42 Et statim surrexit puella, & ambulabat: erat enim annorum duodecim, & obstupuerunt stupore magno.

43 *Ipse* verò multùm imperavit eis ne quis id resciret: dixitque ut daretur puellæ quo vesceretur.

CAP. VI.

Prædicans Christus in patriâ contemnitur. Mittuntur Apostoli. Johannes ab Herode decollatur. Quinque panibus

nibus ſaturatur ingens populus.

ET egreſſus eſt illinc, venitque in patriam ſuam: & ſecuti ſunt eum diſcipuli ejus.

2 Cumque adveniſſet ſabbatum, cœpit in ſynagogâ docere: multique audientes percellebantur, dicentes, Unde huic iſta? & quæ eſt hæc ſapientia quæ data eſt ei, quòd etiam virtutes tales per manus ejus edantur?

3 Nonne iſte eſt faber ille, filius Mariæ, frater Jacobi & Joſæ & Judæ & Simonis? nonne & ſorores ejus hic ſunt apud nos? & offendebantur in ipſo.

4 Dicebat autem eis Jeſus, Non eſt propheta inhonoratus niſi in patriâ ſuâ, & inter cognatos, & domi ſuæ:

5 Neque potuit illic virtutem ullam edere, niſi *quod* cùm paucis ægrotis impoſuiſſet manus, ſanavit *eos*.

6 Mirabatúrque propter incredulitatem eorum: & circuibat vicos in orbem, docens.

7 Tunc advocavit duodecim illos, cœpitque eos mittere binos: deditque eis poteſtatem *adversùs* ſpiritus impuros.

8 Et præcepit eis ut nihil ſumerent ad iter, niſi virgam tantùm, non peram, non panem, non æs in zonâ:

9 Sed *ut* calcearentur ſandaliis: & ne induerentur binis tunicis.

10 Et dicebat eis, Ubicunque introieritis domum, illic manete, uſquedum exeatis illinc.

11 Et quicunque non exceperint vos, neque audierint vos, egreſſi illinc, excutite pulverem qui ſuberit pedibus veſtris, ut hoc ſit teſtimonium adversùs eos. Amen dico vobis, tolerabilior erit Sodomorum *conditio* aut Gomorrhorum in die judicii quam urbis illius.

12 Egreſſi igitur *illi* proclamabant ut reſipiſcerent *homines*.

13 Et dæmonia multa ejiciebant, ungebantque oleo multos ægrotos, & ſanabant *eos*.

14 Audivit autem *hæc* rex Herodes, (clarum enim factum erat nomen ejus) dixitque, Johannes ille qui baptizabat, ſuſcitatus eſt ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.

15 Alii dicebant, Elias eſt. Alii verò dicebant, Propheta eſt, vel unus ex prophetis illis.

16 Cum igitur *hæc* audiſſet Herodes, ait, Iſte eſt Johannes quem ego decollavi: ipſe ſuſcitatus eſt ex mortuis.

17 Ipſe autem Herodes miſſis *ſatellitibus* prehenderat Johannem, & vinxerat eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui quia duxerat eam uxorem.

18 Dicebat enim Johanne, Herodi, Non licet tibi habere uxorem fratris tui.

19 Herodias autem imminebat ei, & cupiebat eum trucidare: nec poterat.

20 Herodes enim metuebat Johannem, ſciens eum *eſſe* virum juſtum ac ſanctum, & obſervabat eum, auditoque eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.

21 Cum igitur dies opportunus adeſſet, quo tempore Herodes in natalitiis ſuis cœnam faciebat proceribus ſuis ac chiliarchis & primariis Galilææ:

22 Et introiſſet filia ipſius Herodiadis, ac ſaltâſſet, placuiſſetque Herodi & ſimul accumbentibus, rex ait puellæ,

Pete à me quodcunque volueris, & dabo tibi.

23 Juravitque ei, Quodcunque à me petieris dabo tibi usque ad dimidium regni mei.

24 At illa egressa dixit matri suæ, Quid petam? Illa verò dixit, Caput Johannis Baptistæ:

25 *Puella* igitur cum festinatione statim ad regem ingressa, *id* petiit, dicens, Velim ut jam nunc des mihi in patinâ caput Johannis Baptistæ.

26 Rex autem valde tristis factus, noluit *tamen* propter jusjurandum, & eos qui simul accumbebant, eam aspernari.

27 Et statim rex misso speculatore imperavit ut afferretur caput ejus.

28 Ille verò abiit, ac decollavit eum in carcere: attulitque caput ejus in patinâ, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri suæ.

29 Cumque *hoc* audissent discipuli ejus, venerunt, & sustulerunt cadaver ejus, & posuerunt in monumento.

30 Coacti sunt autem Apostoli ad Jesum, & annunciaverunt ei omnia, & quæ egerant, & quæ docuerant.

31 Et dixit eis, Venite vos seorsum in desertum locum, & requiescite paululum. Erant enim multi venientes & abeuntes: & ne cibum quidem capere ipsis vacabat.

32 Abierunt igitur in desertum locum navigio seorsum.

33 Vidit autem eos abeuntes turba, & agnoverunt eum multi: & pedibus ex omnibus civitatibus concurrerunt illuc, prævenerunt que eos, & convenerunt ad eum.

34 Tunc egressus vidit turbam multam Jesus, & commiseratione intimâ commotus est super eis, quoniam erant ut oves non habentes pastorem; cœpitque eos docere multa.

35 Cum autem jam multus dies esset, adierunt eum discipuli ejus dicentes, Desertus est locus iste, & jam multus dies est:

36 Dimitte eos, ut abeuntes in circumjacentes agros ac vicos emant sibi panes? nam quo vescantur non habent.

37 At ille respondens dixit eis, Date vos ipsis quo vescantur. Tunc dicunt ei, *Num* profecti emerimus ducentis denariis panes, & dederimus eis quo vescantur?

38 Ipse verò dixit eis, Quot panes habetis? abite & videte. Et *illi* re cognitâ, dixerunt, Quinque, & duos pisces.

39 Tunc imperavit eis ut facerent discumbere omnes per convivia super viridi gramine.

40 Discubuerunt igitur figillatim per areolas, *partim* centeni, & *partim* quinquageni.

41 Et acceptis quinque illis panibus, ac duobus illis piscibus, cum suspexisset in cœlum, benedixit ac fregit panes, deditque discipulis suis ut illis apponerent: & duos pisces partitus est omnibus.

42 Comederuntque omnes, & saturati sunt.

43 Et sustulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos, & ex piscibus.

44 Erant autem qui comederant quasi quinquies mille viri.

45 Et statim coegit discipulos suos inscendere navigium, & præire in ulteriorem *ripam* Bethsaidæ oppositam, dum ipse dimitteret turbam.

46 Et cum amandâsset eos, abiit in montem ad precandum.

47 Cum autem serum *diei* adesset, erat navigium in medio

medio mari, & ipse solus in terrâ.

48 Viditque eos vexatos in *navigio* provehendo: (erat enim ventus eis contrarius) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos, ambulans super mare: volebatque eos præterire.

49 Illi verò viso eo ambulante super mare, putârunt spectrum esse: & exclamaverunt:

50 (Omnes enim videbant eum & turbati sunt) sed statim locutus est cum eis, & dixit. Confidite, ego sum, ne timete.

51 Tunc ascendit ad eos in navigium, quievitque ventus: & *ipsi* multò magis apud sese obstupescebant, & mirabantur.

52 Non enim intellexerant *quod factum fuerat* illis panibus: quoniam cor eorum stupidum erat.

53 Et cum trajecissent venerunt in terram Genesaret, & appulerunt.

54 Tunc ipsis egressis è navigio, statim agnito eo.

55 Percursâ totâ illâ circumjacente regione, *homines loci illius* cœperunt in grabbatis malè affectos circumferre ubi audiebant eum esse.

56 Et quocunque introiisset in vicos aut urbes, aut agros, in foris ponebant ægrotos: & precabantur eum ut vel fimbriam pallii ipsius tangerent: & quotquot tangebant eum, servabantur.

CAP VII.

Præpostera Pharisæorum religio. Chananæa fides. Surdus mutus sanatur.

TUnc coguntur ad eum Pharisæi, & quidam ex Scribis, qui venerant Hierosolymis:

2 Et cum vidissent quosdam ex discipulis ejus pollutis manibus (id est, illotis) edere panem, conquesti sunt.

3 Nam Pharisæi & omnes Judæi, nisi pugno laverint manus, non edunt, tenentes traditionem Seniorum.

4 Et à foro *venientes* nisi loti fuerint non edunt. Et alia multa sunt quæ acceperunt tenenda, *nempe* lotiones poculorum, & sextariorum, & æramentorum, & lectorum.

5 Deinde interrogârunt eum Pharisæi & Scribæ, Quare discipuli tui non ambulant secundùm traditionem Seniorum, sed illotis manibus edunt panem?

6 Ille verò respondens dixit eis, Bene certè prophetavit Esaias de vobis hypocritis: ut scriptum est, Populus iste labiis me honorat, cor autem eorum procul abest à me.

7 Fruſtra verò me colunt, docentes doctrinas *quæ sunt* mandata hominum.

8 Nam omisso mandato Dei, tenetis traditionem hominum, lotiones sextariorum & poculorum: aliaque similia hujusmodi multa facitis.

9 Præterea dixit eis. *Sane* bellè aboletis mandatum Dei, ut traditionem vestram servetis.

10 Moses enim dixit, Honora patrem tuum, & matrem tuam, & Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.

11 Vos autem dicitis, Si dixerit quispiam patri vel matri, Corban (id est, donum) *est* quocunque à me juvari posses, *insons erit:*

12 Nec permittitis ampliùs eum quicquam præstare patri suo aut matri suæ.

13 Irritum facientes sermonem Dei traditione vestrâ quam tradidistis: & similia hujusmodi multa facitis.

14 Advocatâ etiam totâ turbâ, dixit eis, Audite me omnes, & attendite.

15 Nihil est extra hominem quod ingrediens in eum possit eum polluere; sed quæ egrediuntur ex eo, illa sunt quæ polluunt hominem.

15 Si quis habet aures ad audiendum, audiat.

16 Et cum introisset domum *digressus* à turbâ, interrogârunt eum discipuli ejus de parabolâ.

18 Tunc dicit eis, Itane & vos intelligentiâ caretis? non intelligitis quidquid extrinsecus ingreditur in hominem, non posse eum polluere?

19 Non enim ingreditur in cor ejus, sed in ventrem: & in latrinam abit, purgans omnes escas.

20 Dicebat autem, quod ex homine egreditur, illud polluere hominem.

21 Intus enim, ex corde hominum malæ cogitationes egrediuntur: adulteria, scortationes, cædes,

22 Furta, augendæ rei artes, scelera, dolus, protervia, oculus malus, obtrectatio, superbia, amentia.

23 Omnia hæc scelera intus exeunt, & polluunt hominem.

24 Et illinc surgens abiit in confinia Tyri ac Sidonis: & ingressus domum, neminem volebat *hoc* scire: sed non potuit latere,

25 Cum enim de eo audîsset mulier, cujus filiola habebat spiritum impurum, venit, & accidit ad pedes ejus:

26 (Erat autem mulier Græca, Syrophœnissa gente) & rogavit eum ut dæmonium ejiceret ex filiâ suâ.

27 Jesus autem dixit ei, Sine prius saturari liberos: non est enim bonum accipere panem liberorum, & objicere catellis.

28 Ipsa verò respondit, & dixit ei, Etiam, Domine: sed enim catelli edunt sub mensâ ex micis puerorum.

29 Tunc dixit ei, Propter istum sermonem abi, exiit dæmonium ex filiâ tuâ.

30 Cum autem *illa* abiisset domum suam, invenit dæmonium exiisse, & filiam projectam super lectum.

31 Tunc regressus è finibus Tyri ac Sidonis venit ad mare Galilææ, per medios fines Decapolis.

32 Et offerunt ei surdum difficulter loquentem: & precantur eum ut imponat ei manum.

33 *Ipse* verò cum abduxisset eum è turba privatim, misit digitos suos in auriculas ejus: & cum spuisset, tetigit linguam ejus,

34 Et cum suspexisset in cœlum, ingemuit, dixitque ei, Ephphatha, quod est, Adaperitor.

35 Et statim adapertæ sunt ejus aures: & solutum est vinculum linguæ ipsius, & loquebatur rectè.

36 Et interdixit eis ne cui dicerent. Sed quantumcunque ipse eis interdixisset, multò magis *hoc* prædicabant:

37 Et supra modum percellebantur, dicentes, Bene omnia fecit: facit ut & surdi audiant & muti loquantur.

CAP. VIII.

Miraculum septem panum. Cæci sanatio. Apostolorum de Christo confessio. Satanam esse qui animam servare suadet.

Diebus illis, cum multa omnino turba esset, nec haberent quo vescerentur, advocatis Jesus discipulis suis dixit eis,

2 Intimâ misericordiâ commoveor erga turbam: quia jam triduum manent apud me,

me, nec habent quo vescantur.

3 Quod si dimisero eos jejunos domum suam, deficient in viâ: quidam enim ex eis procul venerunt.

4 Respondérunt autem ei discipuli ejus Unde istos quispiam possit hic satiare panibus in deserto?

5 Interrogavit autem eos, Quot panes habetis? Ipsi verò dixerunt, Septem

6 Tunc denunciavit turbæ ut discumberet humi: & acceptis septem illis panibus, cum gratias egisset, fregit deditque discipulis suis ut *eos* apponerent: & apposuerunt turbæ.

7 Habebant autem piscículos paucos: & cum benedixisset, dixit ut hos etiam apponerent:

8 Comederunt autem & saturati sunt: & sustulerunt fragmentorum quæ superfuerant, septem sportas.

9 Erant autem qui comederant, quasi quater mille: dimisitque eos

10 Et statim ingressus in navigium cum discípulis suis, venit in partes Dalmanutha.

11 Prodierunt autem Pharisæi, cœperúntque altercari cum eo, quærentes ab eo signum è cœlo, ipsum tentando.

12 Ipse verò cum altè ingemuisset spiritu suo dixit, Cur gens ista signum requirit? Amen dico vobis, si dabitur isti genti signum.

13 Et eis relictis, ingressus rursus navigium, abiit in ulteriorem *ripam*.

14 Fuerant autem obliti discípuli sumere panes, & panem non nisi unum habebant secum in navigio.

15 Tunc edixit eis, dicens, Videte, cavete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.

16 Disceptabant igitur alii adversùs alios, dicentes, Panes non habemus.

17 *Id* autem cum nôsset Jesus, dixit eis, Quid disceptatis quòd panes non habetis? nondum animum advertitis, nec intelligentiâ prædíti estis? adhuc stupidum habetis cor vestrum?

18 Cum oculos habeatis, non cernitis? & cum aures habeatis, non auditis? neque memores estis?

19 Cum quinque illos panes fregi illis quinquies mille, quot cophinos fragmentis plenos sustulistis? Dicunt ei, Duodecim.

20 Cum autem septem illos *panes* illis quater mille, quot sportas fragmentis plenas sustulistis? Illi verò dixerunt, Septem.

21 Tunc dixit eis, Quomodo *hæc* non intelligitis?

22 Venit autem Bethsaidam: & obtulerunt ei cæcum, & precati sunt eum ut ipsum tangeret.

23 Tunc prehensâ manu cæci, eduxit eum extra vicum: & cum inspuisset in oculos ejus, imposuisséque ei manus, interrogavit eum ecquid videret.

24 Qui cum suspexisset, dixit, Video homines instar arborum ambulantes.

25 Deinde rursum imposuit manus oculis ejus, fecitque ut *denuo* oculos attolleret: & restitutus fuit, viditque procul & dilucidè omnes.

26 Tunc *Jesus* misit eum domum suam, dicens, Neque in vicum illum ingreditor, neque *hæc* dicito cuiquam in vico.

27 Egressus est autem Jesus ac discípuli ejus in vicos Cæsareæ *quæ cognominatur* Philippi: & in viâ interrogavit

discipulos suos, dicens eis, Quemnam esse me dicunt homines?

28 Illi verò responderunt, Johannem Baptistam: & alii, Eliam: alii verò, unum ex Prophetis.

29 Tunc ipse dixit eis, Vos autem quem me dicitis esse? Respondens verò Petrus dicit ei, Tu es ille Christus.

30 Tunc interminatus est ut nulli *id* dicerent de se.

31 Et cœpit eos docere quod oporteret Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus & primariis Sacerdotibus ac Scribis, & trucidari, & tribus post diebus resurgere.

32 Et apertè eum sermonem loquebatur. Tunc prehensum eum Petrus cœpit objurgare.

33 Ipse verò conversus & intuitus discipulos suos, objurgavit Petrum, dicens, Abscede à me, Satana: nam non sapis quæ Dei *sunt*, sed quæ *sunt* hominum.

34 Et cum advocâsset turbam cum discipulis suis, dixit eis, Quicunque vult pone me venire, abdicet semetipsum, & tollat crucem suam, ac sequatur me.

35 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis autem perdiderit animam suam causâ meâ & Evangelii, is servabit eam.

36 Quid enim profuerit cuipiam si lucratus fuerit mundum totum, & animâ suâ mulctetur?

37 Aut quam dabit quispiam compensationem animæ suæ?

38 Nam quemcunque puduerit mei ac meorum sermonum in gente istâ adulterâ & peccatrice, Filium etiam hominis pudebit ejus, quando venerit in gloriâ patris sui cum Angelis illis sanctis.

CAP. IX.

Transfiguratio Christi. Quis Elias sit. Spiritus mutus ejicitur. Discipuli exemplo pueruli de prioritate instruuntur.

PRæterea dixit eis, Amen dico vobis, sunt quidam ex iis qui hîc adstant, qui nequaquam gustabunt mortem usquedum viderint regnum Dei venisse cum potentiâ.

2 Sexto verò post die assumit Jesus Petrum & Jacobum & Johannem, & subducit eos in montem sublimem seorsum solos: & transformatus fuit coram eis.

3 Et vestimenta ejus facta sunt coruscantia, candida valde ut nix, qualia non potest fullo in terra dealbare.

4 Et visus est eis Elias cum Mose, qui colloquebantur cum Jesu.

5 Tunc respondens Petrus dicit Jesu, Rabbi, bonum est nos hic esse: faciamus igitur tabernacula tria, tibi unum, & Mosi unum, & Eliæ unum.

6 Nec enim sciebat quid loqueretur: erant enim exterriti.

7 Et exstitit nubes quæ inumbravit eos: venitque vox è nube, dicens, Hic est filius ille meus, dilectus ille, ipsum audite.

8 Et repentè cùm circumspexissent, non ampliùs viderunt quenquam, nisi solum Jesum secum.

9 Cum verò descenderant è monte, interdixit eis ut nemini narrarent quæ viderant nisi postquam Filius hominis à mortuis resurrexisset.

10 *Ipsi* igitur hanc rem continuerunt apud se, mutuò quærentes, quid illud esset, A mortuis resurgere.

11 Et interrogârunt eum, dicentes, Cur Scribæ dicunt oportere

oportere ut Elias prius veniat?

12 Ipse verò respondens dixit eis, Elias quidem postquam priùs venerit, restituet omnia: sed ut scriptum est de Filio hominis, *oportet* ut multa patiatur, & pro nihilo habeatur.

13 Sed dico vobis, & Eliam venisse, & *ipsos* ei fecisse quæcunque voluerunt, sicut scriptum est de eo.

14 Et cum venisset ad discipulos *suos*, vidit turbam multam circa eos, & Scribas cum eis altercantes.

15 Et statim tota turba viso eo expavit: & accurrentes salutaverunt eum.

16 Tunc interrogavit Scribas, Quid altercamini inter vos?

17 Et respondens quidam è turba dixit, Magister, adduxi filium meum ad te, habentem spiritum mutum:

18 Qui ubicunque eum corripuerit, lacerat eum: *ipse* verò spumat, & stridet dentibus suis, & exarescit. Et dixi discipulis tuis, ut eum ejicerent, sed non potuerunt.

19 Ipse verò respondens ei dixit, O natio incredula, quousque apud vos ero? quousque tolerabo vos? adducite eum ad me.

20 Illum igitur adduxerunt ad eum, & eo conspecto, statim spiritus discerpsit illum: & *ille* cum cecidisset in terram, volutabat sese spumans.

21 Tunc interrogavit *Jesus* patrem ejus, Quantum temporis est quod hoc accidit ei? ipse verò ait, Ab infante.

22 Et sæpe eum tum in ignem abjecit, tum in aquas, ut perderet eum. Sed si quid potes, succurre nobis, intima misericordia commotus erga nos.

23 Jesus autem dixit ei, Si potes, hoc credere, omnia fieri possunt credenti.

24 Pater verò pueri statim clamans cum lacrymis dixit, Credo, Domine: succurre incredulitati meæ.

25 Cum vidisset autem Jesus turbam simul accurrere, objurgavit spiritum illum impurum, dicens ei, *Tu* spiritus mute & surde, ego tibi impero, Exi ab eo, & ne ampliùs ingrediter in eum.

26 Et cum clamâsset *spiritus*, multumque discerpsisset eum, exivit: & *ille* factus est quasi mortuus, adeo ut multi dicerent, Certè mortuus est.

27 Jesus verò prehensâ manu ejus erexit eum: *& ille* surrexit.

28 Cum autem esset ingressus domum, discipuli ejus interrogârunt eum privatim, Cur nos non potuimus *spiritum* illum ejicere?

29 *Ipse* verò dixit eis, Hoc genus *dæmoniorum* nullâ re potest exire nisi precatione & jejunio.

30 Et illinc egressi, unà iter faciebant per Galilæam: nec volebat ut quisquam *id* sciret.

31 Docebat enim discipulos suos & dicebat eis, Filius hominis tradetur in manus hominum, qui trucidabunt eum; sed trucidatus, tertio die resurget.

32 Ipsi verò ignorabant hoc dictum, & timebant eum interrogare.

33 Venit igitur Capernaum: & cum venisset domum, interrogavit eos, Quid in viâ inter vos disceptabatis?

34 Ipsi verò siluerunt, nam alii adversùs alios disseruerant in viâ, quis *esset futurus ipsorum* maximus.

35 Et cum consedisset, vocavit duodecim illos, & dixit eis, Si quis vult primus esse, erit omnium ultimus, & omnium minister.

36 Et

36 Et acceptum puerulum statuit in medio eorum: eoque in ulnas recepto, dixit eis,

37 Quisquis unum ex talibus puerulis exceperit meo nomine, me excipit? & quicunque me exceperit, non me excipit, sed eum qui misit me.

38 Respondit autem ei Johannes, dicens, Præceptor, vidimus quendam per nomen tuum ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos: & prohibuimus eum, quia non sequitur nos.

39 Jesus autem ait, Ne illum prohibete: nullus enim est qui edat virtutem per nomen meum, & possit cito malè loqui de me.

40 Nam qui non est contra nos, pro nobis est.

41 Quisquis enim potum dederit vobis poculum aquæ in nomine meo, *id est*, quòd filii Christi, Amen dico vobis, nequaquam perdiderit mercedem suam.

42 Et quisquis offendiculo fuerit uni ex parvis istis qui credunt in me, bonum esset ei potiùs si circumponeretur saxum molare circa collum ejus, & projiceretur in mare.

43 Quod si manus tua facit ut tu offendas, abscinde eam: bonum est tibi ad vitam ingredi mancum, *potiùs* quàm duas manus habentem abire in gehennam, *id est*, in ignem illum inextinctum:

44 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.

45 Et si pes tuus facit ut tu offendas, abscinde eum: bonum est tibi ingredi in vitam claudum, *potiùs* quàm duos pedes habentem projici in gehennam, *id est*, in ignem inextinctum:

46 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.

47 Et si oculus tuus facit ut tu offendas, erue eum; bonum est tibi introire in regnum Dei luscum, *potiùs* quàm duos oculos habentem projici in gehennam ignis:

48 Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.

49 Nam omnis *homo* igne salietur: & omnis oblatio sale salietur.

50 Bonus est sal; si verò sal insulsus fuerit, quonam ipsum condietis? habete in vobis ipsis salem, & pacem habete alii cum aliis.

CAP. X.

Jus repudii. Parvulorum prærogativa. Difficultas divitum salvandorum. Petitio filiorum Zebedæi.

ET illinc digressus venit in fines Judææ per oram Jordanis: & convenit rursum turba ad eum: &, ut consueverat, rursum docebat eos.

2 Tunc accedentes Pharisæi interrogârunt eum, an liceret viro uxorem dimittere; tentantes eum.

3 Ipse verò respondens dixit eis, Quid vobis mandavit Moses?

4 Ipsi autem dixerunt, Moses permisit libellum abscessionis scribere, & dimittere *uxorem*.

5 Tunc respondens Jesus dixit eis, Pro duritiâ cordis vestri scripsit vobis mandatum istud.

6 A principio verò creationis masculum & fœminam fecit Deus.

7 Propterea relinquet homo patrem suum & matrem, & agglutinabitur uxori suæ.

8 Et qui duo *fuerant*, erunt caro una. Itaque non sunt ampliùs duo, sed una caro.

9 Quod ergo Deus conjungit, homo ne sejungat.

10 Et

10 Et domi rursum discipuli ejus eâdem de re interrogârunt eum.

11 *Ipse* verò dixit eis, Quicunque dimiserit uxorem suam, & duxerit aliam, mœchatur adversùs eam.

12 Et si mulier dimiserit virum suum, & nupserit alteri, mœchatur.

13 Tunc obtulerunt ei puerulos ut tangeret eos: discipuli verò objurgabant eos qui offerebant

14 Quod cùm vidisset Jesus indignatus est, & dixit eis, Sinite puerulos venire ad me, & ne prohibete eos: talium enim est regnum Dei.

15 Amen dico vobis, Quicunque non exceperit regnum Dei ut puerulus, nequaquam in id ingredietur.

16 Et cùm accepisset eos in ulnas, impositis in eos manibus, benedixit eis.

17 Egrediente autem ipso *ut iter daret* in viam, quidam, cùm accurrisset, & accidisset ei ad genua, interrogavit eum, Præceptor bone, quid faciam ut vitam æternam possideam?

18 Jesus autem dixit ei, Cur me dicis bonum? nullus est bonus, nisi unus, *nempe* Deus.

19 Mandata nôsti; Ne mœchator, Ne occidito, Ne furator. Ne falsum testimonium dicito, Ne damno afficito *quenquam*, Honora patrem tuum & matrem.

20 Ille verò respondens dixit ei, Magister, hæc omnia observavi à juventute meâ.

21 Jesus autem eum intuitus, dilexit eum, & dixit ei, Unum te deficit: abi, quæcunque habes vende, & da pauperibus: & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me, sublatâ *in humeros* cruce

22 Ille verò mœstus factus propter hunc sermonem, abiit contristatus: habebat enim possessiones multas.

23 Et cum circumspexisset Jesus, dicit discipulis suis, Quàm difficulter qui opes habent in regnum Dei introibunt?

24 Discipuli verò expaverunt ad hos sermones ipsius. Jesus autem rursum respondens dixit eis. Filii, quàm difficile est eos qui confidunt opibus, in regnum Dei introire?

25 Facilius est camelum per foramen acûs transire, quàm divitem in regnum Dei introire.

26 Illi verò ampliùs percellebantur, dicentes inter se, Et quis potest servari?

27 Intuitus autem eos Jesus dicit, Apud homines hoc impossibile est, sed non apud Deum: nam omnia fieri possunt apud Deum.

28 Tunc Petrus cœpit dicere, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

29 Respondens autem Jesus ait, Amen dico vobis, nullus est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, meâ causâ & Evangelii.

30 Quin accipiet centuplicia nunc isto tempore, domos, & fratres, & sorores, & matres, & liberos, & agros, cum persecutionibus, & in seculo venturo vitam æternam.

31 Multi autem primi erunt ultimi: & ultimi, primi.

32 Erant autem in viâ ascendentes Hierosolyma: & præibat eis Jesus, & expavescebant, & *eum* sequendo terrebantur. Ipse verò assumptis rursum duodecim, illis cœpit dicere quæ sibi erant eventura.

33 *Dicens*, Ecce, ascendimus

mus Hieroſolyma, & Filius hominis tradetur principibus Sacerdotum & Scribis: & condemnabunt eum morte, tradentque eum Gentibus:

34 Et *Ipſæ* illudent ei, & flagellabunt eum, & inſpuent in eum, & trucidabunt eum: ſed tertiâ die reſurget.

35 Tunc accedunt ad eum Jacobus & Johannes filii Zebedæi, dicentes, Magiſter, velimus ut quicquid petierimus præſtes nobis.

36 Ipſe verò dixit eis, Quid me vultis vobis præſtare?

37 Illi autem dixerunt ei, Da nobis ut unus ad dexteram tuam & alter ad ſiniſtram tuam ſedeamus in glorià tuâ:

38 Jeſus autem dixit eis, Neſcitis quid petatis, poteſtis bibere poculum quod ego bibo, & baptiſmo quo ego baptizor, baptizari?

39 Ipſi verò dixerunt ei, Poſſumus. Jeſus autem dixit eis, Poculum quidem quod ego bibo, bibetis: & baptiſmate quo ego baptizor, baptizabimini?

40 Sed ſedere ad dexteram meam & ad ſiniſtram meam, non eſt meum dare, ſed *dabitur* quibus paratum eſt.

41 Et cùm *hæc* audîſſent *alii* decem, cœperunt indignari de Jacobo & Johanne.

42 Jeſus autem cum eos advocâſſet, dixit eis, Scitis eos qui cenſentur imperare Gentibus, dominari in eas: & earum magnates poteſtatem habere in eas.

43 Verùm non ita erit inter vos: ſed quicunque voluerit fieri magnus inter vos, ſit miniſter veſter.

44 Et quicunque voluerit ex vobis fieri primus, ſit omnium ſervus.

45 Nam & Filius hominis non venit ut ſibi miniſtraretur, ſed ut miniſtraret, & daret animam ſuam redemptionis pretium pro multis.

46 Tunc veniunt Hiericho; eoque egrediente ab Hiericho, ac diſcipulis ejus, & turbâ multâ, filius Timæi Bartimæus cæcus ſedebat apud viam mendicans.

47 Et cùm audîſſet ipſum eſſe Jeſum illum Nazarenum, cœpit clamare, & dicere, Fili Davidis Jeſu, miſerere mei.

48 Objurgabant autem eum multi ut ſileret: ille verò multo magis clamabat, Fili Davidis, miſerere mei.

49 Tunc Jeſus cum ſubſtitiſſet, juſſit eum vocari. Vocant igitur cæcum, dicentes ei, Confide, ſurge: vocat te.

50 Ipſe verò abjecto pallio ſuo cùm ſurrexiſſet, venit ad Jeſum.

51 Et reſpondens dixit ei Jeſus, Quid vis tibi faciam? cæcus autem ait ei, Rabboni, ut viſum recipiam.

52 Jeſus autem dixit ei, Abi, fides tua te ſervavit. Statim igitur recepit viſum, & ſequebatur Jeſum in illo itinere.

CAP. XI.

Chriſtus ingreditur Hieroſolymam, ejicit templo vendentes & ementes. Vim fidei prædicat, & quæſtione de Baptiſmo Johannis Sacerdotum os obturat.

CUM autem appropinquarent Hieroſolymis ad Bethphage & Bethaniam apud montem Olearum, miſit duos è diſcipulis ſuis:

2 Et dicit eis, Abite in vicum qui vobis eſt ex adverſo: & ſtatim ut ingrediemini in eum, invenietis pullum ligatum, in quo nullus hominum ſedit: ſolvite eum & adducite.

3 Quod ſi quis vobis dixerit, Cur hoc facitis? dicite, Quoniam eo opus eſt Domino:

&

& eum ſtatim huc mittet.

4 Abierunt igitur & invenerunt pullum ligatum ad oſtium foris in bivio: & ſolverunt eum.

5 Tunc quidam eorum qui illic adſtabant, dixerunt eis, Quid facitis qui ſolvitis pullum?

6 Ipſi verò dixerunt eis, prout mandârat Jeſus: & *illi* dimiſerunt eos.

7 Adduxerunt igitur pullum ad Jeſum & injecerunt ei pallia ſua, & inſedit ei.

8 Multi verò pallia ſua ſtraverunt per viam: alii autem frondes cædebant ex arboribus, & ſternebant in viam.

9 Et qui præibant, quique ſequebantur, clamabant dicentes, Hoſanna, benedictus qui venit in nomine Domini.

10 Benedictum regnum patris noſtri Davidis quod venit in nomine Domini: Hoſanna, *O qui es in cœlis* altiſſimis.

11 Et ingreſſus eſt Hieroſolymam Dominus, & in templum: cumque circumſpexiſſet omnia, & veſpera jam hora eſſet, abiit ad Bethaniam cum illis duodecim.

12 Et poſtero die cùm exiſſent Bethaniâ eſuriit.

13 Cúmque procul vidiſſet ficum habentem folia, venit *ſi forſitan* videlicet num inveniret a iquid in eâ: & cùm veniſſet ad eam, nihil invenit niſi folia, non enim erat tempus ficuum.

14 Tunc reſpondens Jeſus dixit ficui, Ne amplius ex te in ſeculum quiſquam fructum comedat. Et *hoc* audierunt diſcipuli ejus.

15 Veniunt igitur Hieroſolymam. Et ingreſſus Jeſus in templum, cœpit ejicere eos qui vendebant & emebant in templo, & menſas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas ſubvertit.

16 Nec ſinebat ut quiſquam deportaret vas per templum.

17 Et docebat, dicens eis, Nonne ſcriptum eſt, Domum meam domum precationis vocatum iri ab omnibus Gentibus? vos autem eam feciſtis ſpeluncam latronum.

18 Et *hoc* audierunt Scribæ & primarii Sacerdotes, & quærebant quomodo eum perderent; timebant enim eum, quia tota turba percellebatur ſuper doctrinâ ipſius.

19 Quum verò veſpera adveniſſet, egreſſus eſt Jeſus extra urbem.

20 Et manè iter facientes prope ficum, viderunt eam exaruiſſe radicitùs.

21 Tunc recordatus Petrus dixit ei, Rabbi, ecce, ficus illa cui imprecatus es, exaruit.

22 Et reſpondens Jeſus dixit eis, Habete fidem Dei.

23 Amen enim dico vobis, Quicunq; dixerit monti huic, Tolle te & projice te in mare, nec addubitaverit in corde ſuo, ſed crediderit futura quæ dicit, fiet ei quicquid dixerit.

24 Propterea dico vobis, Quæcunque precantes petitis, credite vos acceptûros: & erunt vobis.

25 Et cum adſtiteritis precantes, remittite ſi quid habetis adversùs aliquem: ut & Pater ille veſter qui in cœlis *eſt*, remittat vobis offenſas veſtras.

26 Nam ſi vos non remiſeritis, nec Pater ille veſter qui in cœlis *eſt* remittet offenſas veſtras.

27 Tunc veniunt rurſus Hieroſolymam: & cum ipſe ambularet in templo, veniunt ad eum primarii Sacerdotes & Scribæ & Seniores:

28 Et dicunt ei, Quâ auctoritate iſta facis? & quis tibi dedit auctoritatem iſtam, ut hæc faciat?

29 Je-

29 Jesus autem respondens dixit eis, Interrogabo vos & ego rem quandam, Respondete igitur mihi, & dicam vobis quâ auctoritate hæc faciam.

30 Baptisma Johannis è cœlo erat, an ex hominibus? respondete mihi.

31 Ratiocinabantur autem apud se, dicentes, Si dixerimus E cœlo: dicet, Quare ergo non credidistis ei?

32 Sed si dicamus, Ex hominibus; timemus populum: omnes enim sentiebant de Johanne, eum verè Prophetam fuisse.

33 Tunc respondentes dicunt Jesu, Nescimus. Et Jesus respondens dicit eis, Nec ego dicam vobis quâ auctoritate hæc faciam.

CAP. XII.

De lapide ab ædificatoribus reprobato. Similitudine vineæ. De tributo. De resurrectione mortuorum. De legis summâ. Filio Davidis & viduâ pauperculâ.

ET cœpit eis per parabolas dicere, Vineam plantavit quidam, & circumposuit sepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & elocavit eam agricolis: ac peregre profectus est:

2 Misitque servum ad agricolas *suo* tempore, ut ab agricolis acciperet ex fructu vineæ.

3 Illi verò captum eum ceciderunt, ac remiserunt inanem.

4 Et rursum misit ad eos alium servum, *& illi* huic quoque lapidato caput comminuerunt, & remiserunt dedecoratum.

5 Et rursum alium misit: & illum trucidârunt, multosque alios, hos quidem cædentes, illos verò trucidantes.

6 Cùm ergo unum adhuc haberet filium suum dilectum, misit etiam illum ultimùm ad eos, dicens, Reverebuntur filium meum.

7 Illi verò agricolæ dixerunt inter se, Iste est hæres, venite, trucidemus eum, & nostra erit hæreditas.

8 Et captum eum trucidâ. runt, & ejecerunt extra vineam.

9 Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet & perdet agricolas, & dabit vineam aliis.

10 Ne hanc quidem Scripturam legistis, Quem lapidem reprobaverunt ædificantes, is factus caput est anguli?

11 A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.

12 Studebant igitur eum prehendere, sed timuerunt turbam: nôrant enim eum adversùs ipsos illam parabolam dixisse. Itaque omisso eo abierunt.

13 Et miserunt ad eum quosdam è Pharisæis & Herodianis, ut eum irretirent captum sermone.

14 Illi verò cum venissent, dicunt ei, Præceptor, scimus te veracem esse, neque curare quenquam: non enim respicis ad personam hominum, sed in veritate viam Dei doces: Licet censum Cæsari dare, an non? demus, an non demus?

15 Ipse verò, cùm sciret eorum hypocrisin, dixit eis, Quid me tentatis? proferte mihi denarium ut videam.

16 Illi verò protulerunt. Tunc dicit eis, Cujus est imago ista & inscriptio? Illi verò dixerunt ei, Cæsaris.

17 Et respondens Jesus dixit eis, Reddite quæ *sunt* Cæsaris, Cæsari: & quæ Dei *sunt*, Deo. Et admirati sunt super eo.

18 Tunc

18 Tunc veniunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem: & interrogarunt eum, dicentes,

19 Præceptor, Moses scripsit nobis, ut si cujus frater mortuus fit, ac reliquerit uxorem, & filios non reliquerit, accipiat ipsius frater uxorem ejus, & excitet semen fratri suo.

20 Septem ergo fratres fuerunt; ac primus accepit uxorem, & moriens non reliquit semen.

21 Et secundus accepit eam, & mortuus est, & neipse quidem reliquit semen: & tertius itidem.

22 Et acceperunt eam septem illi, neque reliquerunt semen; ultima omnium mortua est & mulier.

23 In resurrectione ergo, postquam resurrexerint, cujus eorum erit uxor? nam septem habuerunt eam uxorem.

24 Tunc respondens Jesus dixit eis. Nonne propterea erratis quòd non sciatis Scripturas, neque potentiam Dei?

25 Postquam enim à mortuis resurrexerint, neque uxores ducunt, neque nuptum dantur: sed sunt ut Angeli qui in cœlis *sunt*.

26 De mortuis verò, quòd suscitandi sint, non legistis in libro Mosis quomodo in rubo locutus sit ei Deus, dicens, Ego *sum* Deus Abrahami, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi?

27 Non est Deus, *Deus* mortuorum, sed Deus viventium: vos ergo multum erratis.

28 Et cum accessisset quidam è Scribis qui audierat eos disceptantes, & sciebat eum bene illis respondisse interrogavit eum *dicens*, Quod est primum omnium mandatum?

29 Jesus autem respondit ei, Primum omnium mandatorum *est*, Audi Israel, Dominus Deus noster Dominus unus est.

30 Diliges igitur Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex totâ animâ tuâ, & ex totâ cogitatione tuâ, & ex totis viribus tuis, hoc est primum mandatum.

31 Et secundum *illi* simile, hoc *est*, Diliges proximum tuum ut teipsum: majus istis aliud mandatum non est.

32 Tunc dixit ei Scriba ille, Bene, Præceptor, in veritate dixisti: nam unus est Deus, nec alius est præter eum:

33 Et diligere eum ex toto corde, & ex tota intelligentiâ, & ex totâ animâ, & ex totis viribus; ac diligere proximum ut seipsum, plus est quàm omnia holocautomata & sacrificia.

34 Tunc Jesus cùm vidisset eum cordate respondisse, dixit ei, Non longè es à regno Dei. Et nemo amplius audebat eum interrogare.

35 Et respondens Jesus dicebat, docens in templo, Quomodo dicunt Scribæ Christum esse filium Davidis?

36 Nam ipse David dixit per Spiritum Sanctum, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam, usquedum ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

37 Ipse ergo David dicit eum Dominum: unde igitur filius ejus est? Et multa turba audiebat eum libenter.

38 *Ipse* autem dicebat eis in doctrinâ suâ, Cavete à Scribis, qui amant stolati ambulare, & salutationes in foris.

39 Primosque consessus in conventibus, & primos accubitus in cœnis

40 Qui devorant domos viduarum, & in speciem utuntur longis precibus: isti auferent gravius judicium.

41 Et cùm sedisset Jesus ex adverso

adverſo gazophylacii, ſpectabat quomodo turba immitteret æs in gazophylacium: multi igitur divites injiciebant multa.

42 Et cùm veniſſet quædam vidua pauper, injecit minuta *æreola* duo, quod eſt quadrans.

43 Tunc *ille*, cum advocâſſet diſcipulos ſuos, dixit eis. Amen dico vobis, vidua hæc pauper plus immiſit quàm omnes *alii* qui miſerunt *pecuniam* in gazophylacium.

44 Nam omnes ex eo quod ipſis redundat, immiſerunt: hæc verò è penuriâ ſuâ, immiſit omnia quæ habebat, totum *nempe* victum ſuum.

CAP. XIII.

Conſummatio hujus ſeculi figuratur per excidium Hieroſolymorum.

CUm autem egrederetur è templo, dixit ei quidam è diſcipulis ejus. Præceptor, vide quales lapides, & qualia *iſta ſint* ædificia.

2 Tunc Jeſus reſpondens dixit ei, Vides iſta magna ædificia? non relinquetur lapis ſuper lapidem qui non diſſolvatur.

3 Et cùm ſederet in monte Olearum ex adverſo templi, interrogârunt eum privatim Petrus & Jacobus & Johannes & Andreas.

4 Dic nobis quando hæc erunt, & quod ſignum *erit* quando futurum eſt ut hæc omnia finem habeant.

5 Jeſus autem eis reſpondens cœpit dicere, Videte ne quis vos ſeducat.

6 Multi enim venient ſub nomine meo, dicentes, Ego ſum *Chriſtus*: multóſque ſeducent.

7 Cùm autem audieritis bella & rumores bellorum, ne turbemini: oportet enim *iſta* fieri; at nondum *erit* finis.

8 Surget enim gens in gentem, & regnum in regnum; erunt que terræ-motus ſingulis locis, & erunt fames ac turbæ.

9 Principia *erunt* dolorum *partûs* iſta: ſed cavete vos vobis ipſis: tradent enim vos in conſeſſus & conventus: cædemini, & coram præſidibus ac regibus ſiſtemini propter me, *ut hoc ſit* teſtimonio adversùs eos,

10 Et apud omnes gentes oportet primùm prædicari Evangelium.

11 Cum autem vos tradendo duxerint, ne ante ſolliciti eſtote quid dicturi ſitis, neque meditamini: ſed quicquid datum fuerit vobis illo momento, id loquimini; non enim eſtis vos qui loquimini, ſed Spiritus Sanctus.

12 Tradet autem frater fratrem ad mortem, & pater filium: & inſurgent liberi adversùs parentes, & eos curabunt morte mulctandos.

13 Et eritis odio omnibus propter nomen meum: ſed qui ſuſtinuerit ad finem uſque, is ſervabitur

14 Cùm autem videritis abominationem illam vaſtatricem, quæ dicta eſt à Daniele Propheta, poſitam ubi non oportet, (qui legit animadvertat) tunc qui *fuerint* in Judæâ, fugiant in montes.

15 Qui verò *fuerit* in ſolario, ne deſcendat in domum, nec ingrediatur ut quicquam ſumat è domo ſuâ.

16 Et qui fuerit in agro, ne revertatur retrò ut ſumat pallium ſuum.

17 Væ autem prægnantibus & lactantibus per illos dies.

18 Orate verò ne fiat fuga veſtra hyeme.

19 Erunt enim dies illi *talis* afflictio, qualis non fuit à principio rerum conditarum quas

quas condidit Deus, usque ad hoc tempus, neque fiet.

20 Et nisi Dominus decurtâsset dies illos, omnis caro periret: sed propter electos quos elegit, decurtavit dies illos.

21 Tunc autem si quis dixerit, Ecce hic Christus, vel ecce illic, ne credite:

22 Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ: & edent signa ac miracula ad seducendum, si fieri possit, etiam electos.

23 Vos autem cavete. Ecce, prædixi vobis omnia.

24 Cæterùm per illos dies, post afflictionem illam, sol obscurabitur, nec dabit luna splendorem suum.

25 Et stellæ cœli excident, & potestates quæ in cœlis *sunt* concutientur.

26 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum potentiâ multâ & gloriâ.

27 *Ipse* verò tunc mittet Angelos suos, & suos electos coget à quatuor ventis, ab extremo terræ usque ad extremum cœli.

28 A ficu verò discite parabolam. Cùm ramus ejus jam tener sit, & germinet folia, nôstis prope esse æstatem:

29 Ita & vos, cùm hæc videritis fieri, scitote, *illum* prope esse ad fores.

30 Amen dico vobis, nequaquam præterierit hæc ætas usquedum facta sint hæc omnia.

31 Cœlum & terra præteribunt, sermones autem mei nequaquam præteribunt.

32 Sed de die illo ac horâ nemo scit, ne Angeli quidem qui in cœlo sunt, neque ipse Filius, sed Pater.

33 Cavete, Vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus illud sit futurum.

34 *Nam filius hominis ita est* ut quispiam qui peregre abiens relictâ domo suâ, datâque servis suis potestate, ac suo cuique opere, janitori mandavit ut vigilaret.

35 Vigilate igitur: (nescitis enim quando dominus domûs veniet, vespere, an mediâ nocte, an in gallicinio, an manè)

36 Ne cum repente venerit, inveniet vos dormientes.

37 Quæ autem dico vobis, omnibus dico, Vigilate.

CAP. XIV.

Christi propassio.

ERat autem Pascha, & Azyma duobus post diebus, & quærebant primarii Sacerdotes & Scribæ quomodo eum dolo prehensum trucidarent:

2 Dicebant autem. Non in festo, ne tumultus sit populi.

3 Cum autem *Jesus* esset apud Bethaniam in domo Simonis Leprosi, accumbente eo, venerat mulier habens alabastrum unguenti nardi liquidæ multi pretii; & confracto alabastro effuderat ei in caput.

4 Quidam autem indignabantur apud sese, & dicebant. Quorsum perditio ista unguenti facta est?

5 Nam poterat hoc vænire amplius quam trecentis denariis, & dari pauperibus. Et fremebant in eam.

6 Jesus autem ait, Omittite eam: quid ei molestiam exhibetis? bonum opus operata est erga me.

7 Semper enim pauperes habetis vobiscum, & quandocunque volueritis, potestis eis benefacere: me verò non semper habebitis.

8 Hæc quod potuit fecit: occupavit enim ungere meum corpus ad funerationem.

9 Amen dico vobis, ubicunque

cunque prædicatum fuerit Evangelium hoc in toto mundo, etiam id quod ista fecit dicetur in memoriam ipsius.

10 Tunc Judas Iscariotes, unus ex illis duodecim, abiit ad primarios Sacerdotes, ut eum ipsis proderet.

11 Illi verò *eo* audito gavisi sunt: & polliciti sunt se pecuniam ei daturos. Quærebat igitur quomodo opportunè eum proderet.

12 Primò autem die Azymorum, quando Pascha mactabatur, dicunt ei discipuli ipsius, Ubi vis ut profecti paremus ut edas Pascha?

13 Tunc mittit duos è discipulis suis, & dicit eis, Abite in urbem, & occurret quidam bajulans amphoram aquæ, sequimini eum:

14 Et quocunque introierit, dicite patri-familiâs, Præceptor dicit, Ubi est diversorium ubi Pascha cum discipulis meis edam?

15 Tunc ipse vobis monstrabit cœnaculum magnum stratum, paratum: illic parate nobis *pascha*.

16 Abierunt igitur discipuli ejus, venerúntque in civitatem, & invenerunt *omnia* prout dixerat eis: & paraverunt pascha.

17 Et cùm serum *diei* esset, venit cum duodecim.

18 Cúmque discubuissent, & ederent, ait Jesus, Amen dico vobis, unus ex vobis prodet me qui edit mecum.

19 Ipsi verò cœperunt contristari, & ei dicere figillatim, Num ego? & alius, Num ego?

20 Ipse autem respondens dixit eis, Unus ex duodecim qui *manum* intingit mecum in catinum, *me prodet*

21 Filius quidem hominis abit prout scriptum est de eo: sed væ homini illi per quem filius hominis proditur: bonum erat homini illi si natus non fuisset.

22 Et edentibus ipsis, cum accepisset Jesus panem, & benedixisset, fregit, deditque eis, & ait, Accipite, edite: Hoc est corpus meum.

23 Et accepto poculo, cùm gratias egisset, dedit eis: & biberunt ex eo omnes

24 Et dixit eis, Hoc est sanguis meus novi illius fœderis, qui pro multis effunditur,

25 Amen dico vobis, non bibam ampliùs ex fructu vitis usque ad diem illum cum ipsum bibam novum in regno Dei.

26 Et cùm hymnum cecinissent, exierunt in montem Olearum

27 Tunc dicit eis Jesus, Omnes offendemini in me nocte istâ. Nam scriptum est, Percutiam pastorem, & dispergentur oves.

28 Sed postquam suscitatus fuero, præibo vobis in Galilæam.

29 Petrus autem dixit ei; Etiamsi omnes offendantur, at non ego.

30 Tunc dicit ei Jesus, Amen dico tibi, hodie nocte istâ, priusquam bis gallus vocem miserit, ter abnegabis me.

31 At ille multò magis dicebat, Si me oportuerit commori tibi, haudquaquam te abnegabo. Itidem autem etiam omnes dicebant

32 Veniunt igitur in locum cujus nomen *est* Gethsemane. Tunc dicit discipulis suis, Sedete hic usquedum precatus fuero.

33 Et assumit Petrum & Jacobum & Johannem secum, cœpitque expavescere, & gravissimè angi.

34 Et

34 Et dixit eis, Undequaque triſtis eſt anima mea uſque ad mortem: manete hic, & vigilate.

35 Progreſſuſque paululum, procidit in terram: & oravit ut, ſi fieri poſſet, abiret ab ipſo hora illa.

36 Dixitque, Abba, Pater, omnia fieri abs te poſſunt: transfer à me iſtud poculum: verùm non quid ego velim, ſed quid tu.

37 Tunc venit, & invenit eos dormientes: dixitque Petro, Simon, dormis? non potuiſti unam horam vigilare?

38 Vigilate & precamini, ne introeatis in tentationem; ſpiritus quidem promptus *eſt*, ſed caro infirma:

39 Et cùm rurſum abiiſſet, precatus eſt, eundem ſermonem locutus.

40 Reverſus autem invenit eos rurſum dormientes, (erant enim oculi eorum gravati) neque ſciebant quid ei reſponderent.

41 Et venit tertiò, dicitque eis, Dormite quod ſupereſt. & requieſcite: ſufficit, venit hora: ecce traditur Filius hominis in manus peccatorum.

42 Surgite, eamus: ecce, qui prodit me, appropinquavit.

43 Et ſtatim, adhuc eo loquente, adeſt Judas, qui erat unus è duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis & fuſtibus à primariis Sacerdotibus & Scribis & Senioribus:

44 Dederat autem eis iſte qui eum tradebat commune inter ipſos ſignum, dicens: Quemcunque oſculatus fuero, is eſt; prehendite eum, & abducite tutò.

45 Cum igitur veniſſet, ſtatim accedens ad eum dixit ei, Rabbi, Rabbi: ac deoſculatus eſt eum

46 Illi verò injectis in eum manibus prehenderunt eum.

47 Quidam autem ex iis qui adſtabant ſtricto gladio percuſſit ſervum Pontificis maximi, & abſtulit ejus auriculam.

48 Reſpondens autem Jeſus dixit eis, Ut adversùs latronem exiiſtis cum gladiis & fuſtibus ad comprehendendum me?

49 Quotidie eram apud vos in templo docens, nec prehendiſtis me. Sed *oportet* ut impleantur Scripturæ.

50 Tunc relicto eo, omnes fugerunt.

51 Quidam autem juvenis ſequebatur eum, amictus ſindone ſuper nudum *corpus*, & prehenderunt eum juvenes.

52 Ipſe verò derelictâ ſindone, nudus effugit ab illis.

53 Tunc abduxerunt Jeſum ad Pontificem maximum: cum quo convenerunt omnes primarii Sacerdotes, & Seniores, & Scribæ.

54 Petrus autem è longinquo ſecutus eſt eum introò uſque in aulam Pontificis maximi: & conſidebat cum miniſtris, & calefaciebat *ſeſe* ad ignem.

55 Primarii verò Sacerdotes & totus conſeſſus quærebant teſtimonium adversùs Jeſum, ut eum morte mulctarent, nec inveniebant.

56 Nam multi falſum teſtimonium dicebant adversùs eum: ſed non erant paria ipſorum teſtimonia.

57 Tunc quidam ſurrexerunt, & falſa teſtati ſunt adversùs eum, dicentes,

58 Nos audivimus eum dicentem, Ego deſtruam templum hoc quod eſt manibus factum, & intra triduum abſque manibus factum aliud ædificabo.

59 Sed ne ſic quidem par erat teſtimonium eorum.

60 Tunc Pontifex maximus, cùm

cùm assurrexisset in medium, interrogavit Jesum, dicens, Non respondes quicquam? quid *illud est quod* isti adversùm te testificantur?

61 Ipse verò silebat, & nihil respondit. Rursum Pontifex maximus eum interrogavit, & dixit ei, Tune es ille Christus filius illius Benedicti?

62 Jesus antem dixit, Ego sum: & videbitis Filium hominis sedentem ad dexteram potentiæ *Dei*, & venientem cum nubibus cœli.

63 Pontifex maximus verò disruptis vestibus suis, dixit, Quid adhuc nobis opus est testibus?

64 Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Illi verò omnes contra eum judicârunt, ipsum teneri mortis pœnâ.

65 Et cœperunt quidam inspuere in eum, & obtegere faciem ejus, & colaphos ei infligere, & dicere ei, Vaticinare, ministri verò bacillorum ictibus eum cædebant.

66 Cùm verò Petrus esset in aulâ inferiùs, venit quædam ex ancillis Pontificis maximi:

67 Et cùm vidisset Petrum se calefacientem, intuita in eum, dixit. Et tu cum Nazareno Jesu eras.

68 Ipse verò negavit, dicens, Non novi *illum*, neque scio quid tu dicas. Et exivit extra in vestibulum, & gallus vocem emisit.

69 Tunc ancilla cùm rursus vidisset eum, cœpit dicere iis qui astabant. Hic est *unus* ex ipsis.

70 Ipse verò rursum negavit. & rursus paulo post qui adstabant dixerunt Petro. Verè ex ipsis es: etenim Galilæus es, & locutio tua similis est.

71 Ipse autem cœpit execrari & jurare, *dicens*, Non novi hominem istum quem dicitis.

72 Tunc secundò gallus vocem emisit, & recordatus est Petrus verborum quæ dixerat ei Jesus, Priusquam gallus vocem bis miserit, ter me abnegabis. Et cum *se* proripuisset, flevit.

CAP. XV.

Christi passio mors & sepultura.

STatim autem, manè consilio inito, summi Sacerdotes cum Senioribus & Scribis, totúsque consessus, vinctum Jesum abduxerunt, tradideruntque Pilato.

2 Et interrogavit eum Pilatus, Túne es ille rex Judæorum? Ipse verò respondens dixit ei, Tu dicis.

3 Et accusabant eum primarii Sacerdotes de multis.

4 Pilatus autem rursus interrogavit eum, dicens, Non respondes quicquam? ecce quàm multa adversùs de testificantur.

5 Jesus autem nihil amplius respondit, adeò ut miraretur Pilatus.

6 Cæterùm singulis festis dimittebat eis unum ex vinctis, quemcunque postulâssent.

7 Erat verò quidam qui dicebatur Barabbas, vinctus cum seditionis sociis, qui cædem per seditionem fecerant.

8 Et vociferans turba cœpit petere *ut faceret* prout semper ipsis fecerat.

9 Pilatus autem respondit eis, dicens, Vultis dimittam vobis regem illum Judæorum?

10 (Noverat enim eum per invidiam traditum fuisse à primariis Sacerdotibus)

11 Primarii verò Sacerdotes concitârunt turbam ut potiùs Barabbam ipsis dimitteret.

12 Tum Pilatus respondens, rursùm

rursum dixit eis, Quid ergò vultis faciam isto quem dicitis regem Judæorum?

13 Ipsi verò rursum clamaverunt, Crucifige eum.

14 Pilatus autem dicebat eis, Enim verò quid mali fecit? illi autem ampliùs clamaverunt, Crucifige eum.

15 Pilatus igitur volens turbæ satisfacere, dimisit eis Barabbam, & Jesum flagellatum tradidit ut crucifigeretur.

16 Milites verò abduxerunt eum intra aulam, id est prætorium, & convocaverunt totam cohortem:

17 Et induerunt eum purpurâ, & circumposuerunt ei plexam coronam spineam:

18 Et cœperunt eum salutare, *dicentes*, Ave, Rex Judæorum.

19 Et verberabant ejus caput calamo, & inspuebant in eum, ac summissis genibus adorabant eum.

20 Cùm autem illusissent ei, exuerunt eum purpurâ, & induerunt eum suis ipsius vestimentis: eduxerúntque ut crucifigerent eum.

21 Præterea angariárunt prætereuntem quendam Simonem Cyrenæum (venientem rure, patrem Alexandri & Rufi) ut attolleret crucem ejus.

22 Duxerúntque eum in locum Golgotha: quod est, si interpreteris, Calvariæ locus.

23 Et dederunt ei bibendum myrrhatum vinum: ipse verò non sumpsit.

24 Cúmque crucifixissent eum, partiti sunt vestimenta ejus, jactâ sorte super *ea*, quis quid tolleret.

25 Erat autem hora tertia quando crucifixerunt eum.

26 Erátque inscriptio criminis ipsius inscripta *his verbis*, REX ILLE JUDÆORUM.

27 Crucifixerunt etiam cum eo duos latrones, unum ad dexteram, & alterum ad sinistram ejus.

28 Et impleta est Scriptura quæ dicit, Et cum sceleratis numeratus est.

29 Qui verò præteribant convitiabantur ei, moventes capita sua, & dicentes, Vah. *Tu* qui destruis templum, & triduo ædificas:

30 Serva teipsum, & descende de cruce.

31 Similiter autem & primarii Sacerdotes illudentes, dicebant alii ad alios cum Scribis, Alios servavit, seipsum servare non potest.

32 Christus ille Rex Israelis descendat nunc è cruce, ut videamus & credamus. Et qui crucifixi erant cum eo probris afficiebant eum.

33 Cum verò advenisset hora sexta, tenebræ factæ sunt super totam regionem usque ad horam nonam.

34 Et horâ nonâ clamavit Jesus voce magnâ, dicens, Eloi, Eloi, lama sabachthani? quod est, si quis interpretetur, Deus mi, Deus mi, cur me deseruisti?

35 Et quidam adstantium cùm audissent, dicebant, Ecce, Eliam vocat.

36 Cucurrit autem quidam, & implerâ spongiâ aceto, & arundini circumpositâ dedit ei potum, dicens, Sinite: videamus an veniat Elias ad eum detrahendum.

37 Jesus verò, emissâ voce magnâ, expiravit.

38 Et aulæum templi fissum est in duas partes, à summo usque ad imum.

39 Cùm vidisset autem Centurio, qui adstabat ipsi ex adverso, eum ita emisso clamore exspirâsse, dixit, Verè homo ille Filius erat Dei.

40 Erant autem etiam & mulieres è longinquo ſpectantes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi parvi & Joſe mater, & Salome:

41 Quæ etiam, cùm eſſet in Galilæâ, ſecutæ fuerant eum, & miniſtraverant ei: aliæque multæ quæ ſimul cum eo adſcenderant Hieroſolyma.

42 Cùm autem ſerum *diei* jam eſſet, (quoniam erat Paraſceve, hoc eſt anteſabbatum)

43 Veniens Joſephus Arimathæenſis, honoratus Senator, qui & ipſe expectabat regnum Dei, fidenti animo introiit ad Pilatum, & petiit corpus Jeſu.

44 Pilatus autem miratus eſt ſi jam mortuus eſſet, & advocato Centurione, interrogavit eum an jamdudum mortuus fuiſſet.

45 Et *re* cognitâ ex Centurione, donavit corpus Joſepho.

46 Is autem emit ſindonem, & detractum eum involvit ſindone: depoſuitque in monumento quod erat exciſum è petrâ: & advolvit ſaxum ad oſtium monumenti.

47 Maria Magdalene verò & Maria *mater* Joſe ſpectabant ubi poneretur

CAP. XVI.

Chriſti reſurrectio. Apparitio. Baptiſmi inſtitutio, & aſcenſio in cœlum.

ET exacto intercedente Sabbato, Maria Magdalene & Maria Jacobi *mater* & Salome emerant aromata, ut venientes ungerent eum.

2 Et valdè manè, primo die hebdomadis, veniunt ad monumentum, exorto ſole.

3 Dicebantque inter ſeſe, Quis avolvet nobis ſaxum ab oſtio monumenti?

4 Intuitæ verò conſpicium ſaxum eſſe avolutum: nam erat magnum valdè.

5 Ingreſſæ igitur in monumentum, viderunt juvenem ſedentem ad dexteram amictum ſtolâ candidâ: & expaverunt.

6 Ipſe verò dixit eis, Ne expaveſcite: Jeſum quæritis Nazarenum illum qui fuit crucifixus: ſuſcitatus eſt, non eſt hic: ecce locus ubi poſuerant eum.

7 Sed abite, dicite diſcipulis ejus & Petro, *ipſum* præire vobis in Galilæam: illic eum videbitis, prout dixit vobis.

8 Tunc digreſſæ citò fugerunt a monumento; tenebat enim eas tremor & ſtupor, neque cuiquam quicquam dicebant: timebant enim.

9 Cùm autem reſurrexiſſet Jeſus, manè, primo die hebdomadis, apparuit primùm Mariæ Magdalenæ, ex quâ ejecerat ſeptem dæmonia.

10 Illa profecta annunciavit iis qui cum ipſo fuerant, lugentibus ac flentibus.

11 Illi verò cùm audiſſent eum vivere, & conſpectum fuiſſe ab eâ, non crediderunt.

12 Poſteà autem duobus ex ipſis ambulantibus apparuit aliâ formâ, cùm rus proficiſcerentur.

13 Et illi abierunt, & annunciaverunt reliquis; qui neque illis quidem crediderunt.

14 Poſtremò verò unà ſedentibus ipſis undecim conſpicuum ſeſe præbuit, & exprobravit incredulitatem eorum, & cordis duritiem; eò quòd iis qui ipſum conſpexerant ſuſcitatum non credidiſſent.

15 Et dixit eis, Profecti in mundum univerſum prædicate Evangelium omni creaturæ.

16 Qui

16 Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſervabitur; qui verò non crediderit, condemnabitur.

17 Signa autem eos qui crediderint hæc conſequentur: per nomen meum dæmonia ejicient; linguis loquentur novis:

18 Serpentes tollent: & ſi quid lethale biberint, nequaquam nocebit eis: ægrotis manus imponent, & benè habebunt.

19 Dominus igitur, poſtquam locutus fuiſſet eis, ſurſum receptus eſt in cœlum, & ſedit ad dexteram Dei.

20 Illi verò profecti prædicârunt ubique, Domino cooperante, & ſermonem *eorum* confirmante per ſigna ſubſequentia.

EVANGELIUM SECUNDUM LUCAM.

CAP. I.

Hiſteria parentum Johannis, ejuſque nativitatis & functionis. Annunciatur conceptio Chriſti. Magnificat Deum Maria, & Zacharias prophetat de Johanne.

QUoniam multi aggreſſi ſunt componere narrationem earum rerum quarum plena fides nobis facta eſt.

2 Prout tradiderunt nobis qui à principio ſpectatores ipſi & miniſtri fuerunt ſermonis;

3 Viſum eſt etiam mihi, omnia altè *repetita* penitùs aſſecuto, ordine *illa* ad te ſcribere, præſtantiſſime Theophile;

4 Ut agnoſcas earum rerum veritatem quas auditione accepiſti.

5 FUit diebus Herodis illius Regis Judææ, Sacerdos quidam nomine Zacharias, ex claſſe Abiæ; uxor verò ipſius *erat* ex filiabus Aaron, & nomen ejus Eliſabeta.

6 Erant autem juſti ambo in conſpectu Dei, incedentes in omnibus mandatis & conſtitutionibus Domini inculpatè:

7 Nec erat eis proles, eo quòd eſſet Eliſabeta ſterilis, & ambo provecti jam eſſent ætate.

8 Factum eſt autem ut cùm is ſacerdotio fungeretur in ordine ſuæ claſſis ante Deum,

9 Secundum ritum functionis ſacerdotalis, ſortitus eſt *munus* ſuffitus faciendi, ingrediendo in templum Domini.

10 Tota verò multitudo populi foris precabatur tempore ſuffitûs.

11 Viſus autem eſt ei Angelus Domini, ſtans ad dexteram altaris ſuffitûs.

12 Et Zacharias *eo* viſo turbatus eſt, & timor incidit in eum.

14 Dixit autem ei Angelus, Ne time, Zacharia; nam exaudita eſt deprecatio tua, uxorque tua Eliſabeta gignet tibi filium, & vocabis nomen ejus Johannem.

14 Et *is* erit tibi gaudio &

exultationi, multique super ejus nativitate gaudebunt.

15 Erit enim magnus in conspectu Domini: & vinum siceramque non bibet: & Spiritu Sancto implebitur etiam à ventre matris suæ:

16 Multosque filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum.

17 Nam ipse præcedet in conspectu ejus cum spiritu & virtute Eliæ, ut convertat corda patrum in filios, & rebelles ad prudentiam justorum: ut paret Domino populum instructum.

18 Tunc dixit Zacharias Angelo, quo *argumento* istud noscam? ego enim sum senex, & uxor mea provecta est ætate.

19 Et respondens Angelus dixit ei, Ego sum Gabriel qui adsto in conspectu Dei, missusque sum ut te alloquar, & hæc tibi læta nunciem.

20 Et ecce, silebis, nec loqui poteris *ad eum* usque diem quo hæc fiant: eò quòd non credidisti sermonibus meis, qui implebuntur tempore suo.

21 Erat autem populus expectans Zachariam: & mirabantur quod is tardaret in templo.

22 *Ille* verò egressus non poterat eis loqui: & agnoverunt eum visionem vidisse in templo. Nam ipse innuebat eis: permansitque mutus.

23 Et factum est, ut impleti sunt dies ministerii ipsius, abiit domum suam.

24 Post illos autem dies concepit Elisabeta uxor ejus: & occultavit se menses quinque, dicens.

25 Nempe ita mihi fecit Dominus diebus quibus *me* intuitus est, *ut* auferret probrum illud meum inter homines.

26 Mense autem sexto missus est Angelus Gabriel a Deo in urbem Galilææ cui nomen Nazaretha,

27 Ad virginem desponsam viro cui nomen erat Josephus, ex domo Davidis: nomen autem virginis *erat* Maria.

28 Ingressus igitur Angelus ad eam, dixit, Ave gratiâ dilecta: Dominus tecum *est*? benedicta tu inter mulieres.

29 Illa verò cùm *eum* vidisset, perturbata est super ejus sermone, & cogitabat qualis esset salutatio ista.

30 Tunc dixit ei Angelus, Ne time, Maria: es enim in gratiâ apud Deum.

31 Et ecce, concipies in utero, & paries filium: & vocabis nomen ejus Jesum.

32 Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur, dabitque ei Dominus Deus sedem Davidis patris ipsius

33 Regnabitque in domo Jacobi in æternum, & regni ejus non erit finis.

34 Dixit autem Maria ad Angelum, Quomodo erit istud, quandoquidem virum non novi?

35 Et respondens Angelus dixit ei, Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi inumbrabit te: propterea *id* etiam quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.

36 Et ecce, Elisabeta cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute suâ, & hic mensis est sextus ipsi quæ vocabatur sterilis.

37 Quia apud Deum non erit ullum verbum quod fieri non possit.

38 Dixit autem Maria, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Et abiit ab eâ Angelus.

39 Surgens verò Maria per eos

eos dies, profecta est in montanam *regionem*, cum festinatione in urbem Juda.

40 Et ingressa est domum Zachariæ, & salutavit Elisabetam.

41 Et factum est, ut audivit Elisabeta salutationem Mariæ, subsiliit fœtus in utero ejus, & repleta est Spiritu Sancto Elisabeta.

42 Exclamavitque voce magnâ, & dixit, Benedicta tu inter mulieres, quia benedictus fructus uteri tui.

43 Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?

44 Ecce enim, ut exstitit vox salutationis tuæ in auribus meis, subsiliit fœtus exultans in utero meo.

45 Et beata *est* quæ credidit: nam perficientur ea quæ dicta sunt ei à Domino.

46 Tunc ait Maria, Magnificat anima mea Dominum.

47 Et exultat spiritus meus super Deo servatore meo.

48 Quia respexit humilem ancillam suam ecce enim ex hoc *tempore* beatam me prædicabunt omnes ætates:

49 Quia magnificè mecum egit potens ille, cujus sanctum *est* nomen:

50 Et cujus misericordia in omnes ætates *parata est* timentibus ipsum.

51 Forte facinus fecit brachio suo: dissipavit superbos cogitatione cordis ipsorum.

52 Detraxit potentes è thronis, & extulit humiles.

53 Famelicos implevit bonis, & divites ablegavit inanes:

54 Suscepit Israelem puerum suum, ut memor esset misericordiæ,

55 (Prout locutus est patribus nostris, *nimirum* Abrahamo, & semini ejus) in æternum.

56 Mansit autem Maria cum illâ quasi menses tres: & *postea* revertit domum suam.

57 Elisabetæ verò completum est tempus ad pariendum; & peperit filium.

58 Et audierunt accolæ & cognati ejus, Dominum magnificâ misericordiâ suâ usum esse erga eam: & ei gratulabantur.

59 Et factum est, ut die octavo venerint ad circumcidendum puerulum, vocabant autem eum ex nomine patris ipsius, Zachariam.

60 Sed respondens mater ejus ait, Nequaquam: sed vocabitur Johannes.

61 Et dixerunt ad eam, Nemo est in cognatione tuâ qui vocetur isto nomine

62 Innuebant autem patri ejus quî vellet eum vocari.

63 Isque postulatâ tabellâ scripsit, dicens, Johannes est nomen ejus Et mirati sunt omnes.

64 Apertum est autem os ejus illicò, & lingua ejus: & loquebatur benedicens Deo.

65 Ortus est igitur timor omnibus accolis eorum: & in totâ montanâ regione Judææ, divulgata sunt omnia verba ista.

66 Et omnes qui audierunt, reposuerunt *ea* in corde suo, dicentes, Quisnam puerulus hic erit? Manus autem Domini erat cum eo.

67 Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu Sancto: prophetavitque, dicens.

68 Benedictus Dominus Deus Israelis, quòd inviserit & redemerit populum suum.

69 Et erexerit cornu salutis nobis in domo Davidis pueri sui:

70 Prout locutus est per os sanctorum, qui à seculo fuerunt, Prophetarum suorum.

71 *Fore ut nos* ſervaret ex inimicis noſtris, & è manu omnium qui oderunt nos.

72 Ut uteretur miſericordiâ erga patres noſtros, ac memor eſſet fœderis ſui ſancti;

73 Et juriſjurandi quod juravit Abrahamo parri noſtro, *nimirum ſe* daturum nobis

74 Ut ſine metu, è manu inimicorum noſtrorum liberati, ſerviamus ipſi.

75 Cum ſanctitate & juſtitia, in ipſius conſpectu, cunctis vitæ noſtræ diebus.

76 Tu verò puerule, Prophera Altiſſimi vocaberis; præibis enim ante faciem Domini, ut pares vias ejus,

77 Et des cognitionem ſalutis populo ejus, per remiſſionem peccatorum ipſorum.

78 Ex intimâ miſericordiâ Dei noſtri, quâ invifit nos is qui prodit ex alto:

79 Ut appareat iis qui in tenebris & umbrâ mortis poſiti ſunt, ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.

80 Ipſe autem puerulus creſcebat & corroborabatur Spiritu: fuitque in deſertis ad eum uſque diem quo ſe oſtenderet apud Iſraelem.

CAP. II.

Nativitas Chriſti quomodo facta & patefacta ejuſque Circumciſio. Purificatio Mariæ, Canticum Simeonis Concio Annæ, & Chriſti pueri cum doctoribus συζήτησις.

FActum eſt autem diebus illis, ut proditet edictum à Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur totus terrarum orbis.

2 (Hæc deſcriptio prima facta eſt præſidente Syriæ Cyrenio)

3 Ibant igitur omnes ut deſcriberentur, in ſuam quiſque urbem.

4 Adſcendit autem etiam Joſephus à Galilæâ, ex urbe Nazareta, in Judæam, in urbem Davidis, quæ vocatur Bethlehema, propterea quòd erat ex domo & familia Davidis:

5 Ut deſcriberetur cum Maria deſponſa ſibi uxore, quæ erat prægnans.

6 Factum eſt autem cum eſſent illic, ut explerentur dies ipſius ad pariendum.

7 Peperit igitur filium ſuum primogenitum, & faſciis eum involvit, reclinavitque eum in præſepi: eò quòd non erat eis locus in diverſorio.

8 Erant autem paſtores in eadem regione excubantes, & agentes vigilias noctis ſuper gregem ſuum.

9 Et ecce, Angelus Domini ſupervenit ipſis, & gloria Domini circumfulſit eos: & timuerunt timore magno.

10 Tunc dixit eis Angelus, Ne timete; ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum quod erit toti populo:

11 *Nempe* natum eſſe vobis hodie Servatorem, qui eſt Chriſtus Dominus, in urbe Davidis.

12 Hoc autem vobis ſignum *erit*, Invenietis infantem faſciis involutum, jacentem in præſepi

13 Et repentè adfuit cum Angelo multitudo exercituum cœleſtium, laudantium Deum, & dicentium,

14 Gloria in *cælis* altiſſimis Deo, & in terra pax, in homines benevolentia.

15 Et factum eſt, ut diſceſſerunt ab eis Angeli in cœlum, tunc paſtores illi dicerent alii ad alios, Eamus ſanè Bethlehemam uſque, & videamus factum iſtud quod Dominus notum fecit nobis.

16 Venerunt igitur feſtinantes, & invenerunt Mariam

&

& Josephum, & infantem jacentem in præsepi.

17 *Eo* autem viso, divulgaverunt *id* quod dictum fuerat ipsis de puerulo illo.

18 Et omnes qui audiérunt, mirati sunt ea quæ ipsis dicta fuerant à pastoribus illis.

19 Maria verò ista omnia conservabat, conferens *ea* in corde suo.

20 Reversi sunt autem pastores, glorificantes & laudantes Deum super omnibus quæ audiérant & viderant, prout ipsis dictum fuerat.

21 Et cùm advenisset dies octavus ad circumcidendum puerulum, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum fuerat ab Angelo priusquam ipse in utero conciperetur.

22 Et cùm impleti fuissent dies purgationis Mariæ, secundùm legem Mosis, abduxerunt eum Hierosolymam, ut sisterent eum Domino.

23 (Prout scriptum est in lege Domini, Omnis masculus primogenitus sanctus Domino erit)

24 Et ut darent oblationem, secundùm *id* quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.

25 Et ecce, quidam erat Hierosolymis qui nomen Simeon : *eratque* homo iste justus ac religiosus, expectans consolationem Israel : & Spiritus Sanctus erat super eum.

26 Fueratque ipsi divinitùs nunciatum à Spiritu Sancto, *ipsum* non visurum mortem priusquàm vidisset Christum illum Domini.

27 Is igitur venit impulsore Spiritu in templum. Et cùm introducerent puerulum Jesum parentes, ut ejus causâ facerent quod ex Lege consuetum erat :

28 Tunc ipse r ecepit eum in ulnas suas, & benedixit Deo, & dixit :

29 Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundùm verbum tuum, cum pace :

30 Quia viderunt oculi mei salutem tuam,

31 Quam parâsti in oculis omnium populorum :

32 Lumen detegendum gentibus, & gloriam populi tui Israelis.

33 Josephus autem & mater ejus mirabantur super iis quæ dicebantur de eo.

34 Et benedixit eis Simeon, dixitque Mariæ matri ejus, Ecce positus est iste casui & resurrectioni multorum in Israel, & in signum cui contradicatur :

35 (Quin & tuam ipsius animam trajiciet gladius) ut detegantur ex multis cordibus cogitationes.

36 Erat etiam *quædam* Anna Prophetissa, filia Phanuelis ex tribu Aseris, provecta in multam ætatem, postquam vixisset cum viro annos septem à virginitate suâ.

37 Et *cùm esset* vidua quasi annorum octoginta quatuor, non abscedebat à templo, jejuniis ac deprecationibus colens *Deum*, noctem ac diem.

38 Hæc igitur eo ipso momento cùm supervenisset, vicissim palàm agnoscebat Dominum, & loquebatur de eo omnibus qui redemptionem expectabant Hierosolymis.

39 At *Illi* ut perfecerunt omnia secundùm Legem Domini, reversi sunt in Galilæam, in urbem suam Nazaretam.

40 Puerulus autem crescebat, & corroborabatur Spiritu, implebatúrque sapientiâ : & Dei gratia erat super eum.

41 Ibant verò parentes ejus quotannis Hierosolymam in festo Paschæ.

42 Cum igitur factus esset annorum duodecim, ipsique adscendissent Hierosolymam secundùm morem illius festi.

43 Et peregissent illius dies, revertentibus ipsis, substiterat puer Jesus Hierosolymis; & hoc ne scivit Joseph us nec mater ejus.

44 Existimantes autem eum esse in comitatu, ierunt viam *unius* diei, & requirebant eum inter cognatos & inter notos:

45 Et cùm eum non invenissent, reversi sunt Hierosolymam quærentes eum.

46 Et factum est triduo post ut invenirent eum in templo, sedentem in medio magistrorum, & audientem eos, & eos interrogantem.

47 Percellebantur autem omnes qui eum audiebant, super intelligentiâ & responsis ejus.

48 Et eo viso facti fuerunt *parentes ejus* attoniti: & dixit ad eum mater ipsius, Fili, cur ita fecisti nobis? ecce pater tuus & ego anxii quærebamus te.

49 Tunc dixit ad eos, Quid est quod quærebatis me? *an* nesciebatis oportere me in iis esse quæ Patris mei sunt?

50 Sed ipsi non intellexerunt verba quæ ipsis fuerat locutus.

51 Descendit autem cum eis venitque Nazaretam: & erat eis subjectus Et mater ejus conservabat verba hæc omnia in corde suo.

52 Jesus verò proficiebat sententiâ, & staturâ, ac gratiâ apud Deum & homines.

CAP. III

Ministerium Johannis, ejusque de Christo testimonium. Ejus incarceratio & mors, nec non baptismus & genealogia Christi.

ANno autem decimo quinto imperii Tiberii Cæsaris, Pontio Pilato procurante Judæam, tetrarchâ Galilææ Herode, Philippo autem ipsius fratre tetrarchâ Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lysaniâ Abilenes tetrarchâ

2 Sub Pontificibus maximis Annâ & Caiaphâ, factum est verbum Domini ad Johannem Zachariæ filium in deserto.

3 Venit igitur in omnem regionem circumjacentem Jordani, prædicans Baptismum resipiscentiæ ad remissionem peccatorum,

4 Ut scriptum est in libro sermonum Esaiæ Prophetæ, dicentis, Vox vociferantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

5 Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis deprimetur: & quæ curva sunt, fient *via* rectæ, & asperæ viæ *fient* planæ.

6 Videbitque omnis caro salutem Dei.

7 Dicebat igitur turbæ venienti ut baptizaretur ab ipso, Progenies viperarum, quis præmonstravit vobis ut fugeretis à futurâ irâ.

8 Ferte igitur fructus convenientes resipiscentiæ, & ne cœperitis dicere apud vos ipsos, Patrem habemus Abrahamum: dico enim vobis, Posse Deum etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.

9 Jam verò etiam securis ad radicem arborum posita est: omnis ergò arbor non ferens fructum bonum, exscinditur, & in ignem abjicitur.

10 Et interrogavit eum turba, dicens, Quid igitur faciemus?

11 Respondens autem dixit eis, Qui habet duas tunicas, impertiat non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.

12 Vene-

12 Venerunt autem & publicani ut baptizarentur: & dixerunt ei, Magister, quid faciemus?

13 Ipse verò dixit eis, Nihil amplius quàm quod constitutum est vobis, exigite.

14 Interrogârunt autem eum etiam milites, dicentes, Et nos quid faciemus: Et ait eis, Neminem concutite, neque dolo opprimite: & contenti estote stipendiis vestris.

15 Existente autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Johanne, numnam ipse esset Christus ille:

16 Respondit Johannes dicens omnibus, Ego quidem baptizo vos aquâ: sed venit qui validior me est, cujus non sum dignus qui solvam corrigiam soleārum: ipse vos baptizabit Spiritu Sancto & igni.

17 Cujus ventilabrum in manu ipsius: & qui perpurgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleam autem exuret igni inextinguibili.

18 Multa igitur etiam alia exhortans evangelizabat populo.

19 Herodes autem tetrarcha, cùm argueretur ab eo de Herodiade uxore Philippi fratris ejus, deque omnibus scelestibus quæ ipse patrârat.

20 Adjecit & hoc supra omnia, quòd inclusit Johannem in carcere.

21 Factum est autem cùm baptizaretur omnis populus: & Jesus baptizatus esset & oraret, ut aperiretur cœlum.

22 Et descenderet Spiritus Sanctus corporeâ specie, tanquam columba, supra eum: & vox de cœlo exisseret, dicens, Tu es Filius ille meus, dilectus ille, in te acquiesco.

23 Ipse autem Jesus incipiebat esse quasi annorum tri. ginta, filius (ut existimabatur) Joseph, *filii* Heli,

24 *Filii* Matthat, *filii* Levi, *filii* Melchi, *filii* Jannæ, *filii* Joseph.

25 *Filii* Mattathiæ, *filii* Amos, *filii* Naumi, *filii* Esli, *filii* Naggæ,

26 *Filii* Maathi, *filii* Mattathiæ, *filii* Semei, *filii* Joseph, *filii* Judæ,

27 *Filii* Johannæ, *filii* Rhesæ, *filii* Zorobabelis, *filii* Salathielis, *filii* Neri,

28 *Filii* Melchi, *filii* Addi, *filii* Cosami, *filii* Elmodami, *filii* Eris.

29 *Filii* Josæ, *filii* Eliezeris, *filii* Jorimi, *filii* Matthat, *filii* Levi,

30 *Filii* Simeonis, *filii* Judæ, *filii* Joseph, *filii* Jonami, *filii* Eliacimi,

31 *Filii* Meleæ, *filii* Mainani, *filii* Mattathæ, *filii* Nathanis, *filii* Davidis,

32 *Filii* Jessæ, *filii* Obedis, *filii* Boosi, *filii* Salmonis, *filii* Naasonis,

33 *Filii* Aminadabi, *filii* Arami, *filii* Esromi, *filii* Phares, *filii* Judæ,

34 *Filii* Jacobi, *filii* Isaaci, *filii* Abrahami, *filii* Tharæ, *filii* Nachoris,

35 *Filii* Saruchi, *filii* Ragavi, *filii* Phaleci, *filii* Heberis, *filii* Salæ,

36 *Filii* Arphaxadi, *filii* Semi, *filii* Noæ, *filii* Lamechi,

37 *Filii* Mathusalæ, *filii* Henochi, *filii* Jeredis, *filii* Mahalaleelis, *filii* Cainani,

38 *Filii* Henosi, *filii* Sethi, *filii* Adami, *qui fuit* Dei.

CAP. IV.

Jejunium Christi quadragesimale. Monomachia felix cum diabolo, & concio inter populares, & miracula.

JEsus autem plenus Spiritu Sancto revertit à Jordane,

& actus est ab *eodem* spiritu in desertum.

2 Dies quadraginta tentante *eum* diabolo. Nec edit quicquam per illos dies, sed iis finitis postea esuriit.

3 Tum dixit ei diabolus. Si filius es Dei, dic isti lapidi ut fiat panis.

4 Et respondit ei Jesus, dicens, Scriptum est, Non pane solo vivet homo, sed quovis verbo Dei.

5 Tunc cùm subduxisset eum diabolus in montem sublimem, ostendit ei omnia regna terræ puncto temporis.

6 Et ait ei diabolus, Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum *regnorum*: nam mihi tradita est, & cuicunque voluero do eam.

7 Itaque si tu adoraveris me, erunt tua omnia.

8 Respondens autem Jesus dixit ei, Abscede à me Satana, Scriptum est enim, Adorabis Dominum Deum tuum, & eum solum coles.

9 Tum duxit eum Hierosolymam, & eum statuit supra pinnas templi: & dixit ei, Si tu filius Dei es, dejice teipsum hinc deorsum.

10 Scriptum est enim, Angelis suis præcipiet de te, ut custodiant te:

11 Et in manus attollent te, nequando impingas ad lapidem pedem tuum.

12 Respondens autem Jesus dixit ei, Dictum est, Non tentabis Dominum Deum tuum.

13 Et finitâ omni tentatione, diabolus abscessit ab eo ad tempus.

14 Reversus est autem Jesus cum virtute Spiritûs in Galilæam: & fama de eo exiit in totam circumjacentem regionem.

15 Et ipse docebat in synagogis eorum, omnibus ipsum glorificantibus.

16 Venit igitur Nazaretam, ubi fuerat nutritus: & intravit, ut consueverat, die Sabba i in Synagogam: & surrexit ut legeret.

17 Tunc datus est ei liber Esaiæ Prophetæ: cúmque explicuisset librum, invenit locum *in* quo scriptum erat;

18 Spiritus Domini super me, propterea quòd unxit me, ut evangelizem pauperibus misit me, ut medear contritis corde, ut prædicem captivis dimissionem, & cæcis visûs recuperationem, ut confractos emittam in libertatem:

19 Ut prædicem annum Domini acceptum.

20 Et complicatum librum cùm reddidisset ministro, sedit: & omnium in synagogâ oculi erant intenti in eum.

21 Cœpit autem eis dicere, Certè hodie impleta est hæc Scriptura audientibus vobis.

22 Et omnes testimonium ei dabant, ac mirabantur super sermonibus *plenis* gratiâ, procedentibus ex ore ipsius, dicebántque, Nonne iste est filius ille Josephi?

23 Et dixit ad eos, Omnino dicetis mihi hoc proverbium, Medice, cura teipsum: quæcunque audivimus facta fuisse in urbe Capernaumo, fac etiam hic in patriâ tuâ.

24 Dixit autem, Amen dico vobis, nemo Propheta acceptus est in patriâ suâ.

25 Sed in veritate dico vobis, Multæ viduæ erant diebus Eliæ in Israele, quando clausum fuit cœlum ad tres annos & sex menses, *adeo* ut fuerit fames magna per totam regionem:

26 Et ad nullam illarum missus est Elias, sed Sareptam *urbem* Sidoniæ, ad mulierem viduam.

27 Et multi leprosi erant in

in Israele sub Elisæo Prophetâ: & nullus eorum purificatus est, Sed Naamanus Syrus.

28 Tum repleti sunt omnes excandescentiâ in synagogâ, hæc audientes.

29 Et cùm surrexissent, ejecerunt eum extra urbem: & duxerunt eum usque ad supercilium montis super quem urbs ipsorum erat ædificata, ut præcipitarent eum.

30 Ipse verò cùm transisset per medios ipsos, profectus est.

31 Et descendit Capernaumum urbem Galilææ, ibique docebat eos sabbatis.

32 Et percellebantur super doctrinâ ejus: erat enim sermo ipsius cum autoritate.

33 Erat autem in synagogâ quidam habens spiritum dæmoniacum impurum, qui exclamavit voce magnâ.

34 Dicens, Ah, quid nobis tecum, Jesu Nazaræe? venisti ut perderes nos? novi te quis sis, *nimirum* Sanctus ille Dei.

35 Et objurgavit eum Jesus, dicens, Obmutesce, & exi ab eo. Tum dæmonium, projecto illo in medium, exiit ex eo, nihilque ei nocuit.

36 Et obortus est pavor in omnibus: & colloquebantur alii cum aliis, dicentes, Quid hoc rei est, quod cum autoritate ac potestate imperat impuris spiritibus, & exeunt?

37 Et dimanavit rumor de eo in omnem locum circumjacentis regionis.

38 Egressus autem Jesus è Synagogâ introivit domum Simonis: socrus verò Simonis detinebatur febri magnâ: & rogaverunt eum pro illâ.

39 Tunc *ipse* astans supra eam, objurgavit febrem: & *febris* eam dimisit; *illa* verò cùm illicò surrexisset, ministravit eis.

40 Occidente autem sole, omnes qui habebant infirmos morbis variis, ducebant ipsos ad eum; ille verò unicuique ipsorum impositis manibus, sanavit eos.

41 Exibant autem etiam dæmonia ex multis, clamantia ac dicentia, Certè tu es Christus ille, Filius ille Dei. Sed *ipse* objurgans non sinebat ea loqui, quod scirent ipsum esse Christum illum.

42 Orto autem die egressus Profectus est in desertum locum, & turba quærebat eum, venerúntque usque ad ipsum, & retinebant eum ne ab ipsis discederet.

43 Ille verò dixit eis, Certè etiam aliis urbibus oportet me evangelizare regnum Dei: nam ad hoc missus sum.

44 Et prædicabat in synagogis Galilææ.

CAP. V.

Christus docet è navigio, & per capturam piscium attrahit Petrum, Jacobum & Johannem. Simul paralysin & peccata solvit. Vocat Levi publicanum. Excusat suos discipulos à jejunio.

FActum est autem, cùm turba incumberet ei audiendi verbi Dei causâ, ipse stabat apud lacum Genezaret:

2 Viditque duo navigia quæ ad lacum erant: piscatores verò cùm ex iis descendissent, abluebant retia.

3 Ingressus autem in unum istorum navigiorum, quod erat Simonis, rogavit eum ut à terrâ proveheret paululum; cúmque consedisset, docebat turbam ex navigio.

4 Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem, Provehito in altum, & dimittite retia vestra ad capturam.

5 Tum respondens Simon ait ei, Magister, cùm per totam

noctem nos fatigaverimus, nihil cepimus; tamen ex tuo jussu demittam rete.

6 Et cùm hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem magnam: dirumpebatur autem rete eorum.

7 Et innuerunt conſortibus qui *erant* in altero navigio ut venirent, & ſibi opitularentur. Venerunt igitur, & impleverunt ambas naves, ita ut pene mergerentur

8 Cùm autem *hæc* vidiſſet Simon Petrus, accidit ad genua Jeſu, dicens, Diſcede à me, nam homo peccator ſum, Domine.

9 Pavor enim occupârat eum & omnes qui cum eo *erant* ſuper capturâ piſcium quam comprehenderant:

10 Similiter autem & Jacobum & Johannem filios Zebedæi, qui erant ſocii Simoni. Tunc ait ad Simonem Jeſus, Ne metue: ab hoc *tempore* vivos capies homines.

11 *Illi* autem cùm ſubduxiſſent in terram navigia, relictis omnibus, ſecuti ſunt eum.

12 Et ecce factum eſt, ut cùm eſſet in quadam urbe, tum *adveniret* quidam plenus leprâ; ac viſo Jeſu procidens in faciem, deprecaretur eum, dicens, Domine, ſi velis, potes me purificare.

13 *Jeſus* autem extensâ manu tetigit eum, dicens, Volo, purificator. Et ſtatim lepra abiit ab eo.

14 Ipſe verò mandavit ei ut nulli *hoc* diceret: ſed profectus, *inquit*, oſtende teipſum ſacerdoti, & offer pro purificatione tui, prout imperavit Moſes, *ut hoc ſit* eis teſtimonio.

15 Dimanabant autem eò magis ſermones de eo: & conveniebat turba multa ut audirent, & per eum ſanarentur ab infirmitatibus ſuis.

16 Ipſe autem ſecedens, erat in deſertis, & orabat.

17 Et factum eſt quodam die, cùm ipſe doceret, ſedérentque Phariſæi ac Legis doctores, qui venerunt ex omnibus vicis Galilææ, & Judææ, & Hieroſolymis: & virtus Domini adeſſet *ei* ad ſanandum illos:

18 Tunc ecce *advenerunt* quidam ferentes in lecto hominem qui erat paralyticus: & ſtudebant eum inferre, & ponere in ipſius conſpectu.

19 Et cùm non invenirent quâ ipſum inferrent, propter turbam, aſcenderunt in ſolarium, & perfoſſo teſtaceo pavimento, dimiſerunt eum cum lectulo in medium ante Jeſum.

20 Qui, fide eorum viſâ, dixit, Heus tu, remiſſa ſunt tibi peccata tua.

21 Tunc cœperunt ratiocinari Scribæ & Phariſæi, dicentes, Quis eſt iſte qui loquitur blaſphemias? Quis poteſt remittere peccata niſi ſolus Deus?

22 Jeſus autem agnitis eorum cogitationibus, reſpondens dixit eis, Quid ratiocinamini in cordibus veſtris?

23 Utrum eſt facilius? dicere, Remiſſa ſunt tibi peccata; aut dicere, Surge & ambula?

24 Ut autem ſciatis Filium hominis autoritatem habere in terrâ remittendi peccata, (ait paralytico) Tibi dico. Surge, & ſublato *in humeros* lectulo tuo, abi domum tuam.

25 *Is* autem illicò ſurgens in eorum conſpectu, ſublato *in humeros eo* in quo jacuerat, abiit domum ſuam glorificans Deum.

26 Et ſtupor cepit omnes, & glorificabant Deum; & repleti ſunt metu, dicentes,

Certè

Certè vidimus inopinata hodie.

27 Posthæc verò exiit, & conspexit publicanum, nomine Levi, sedentem ad telonium, & dixit ei. Sequere me.

28 Et *ille*, derelictis omnibus, surrexit, & secutus est eum.

29 Et fecit ei Levi epulum magnum domi suæ: eratque turba multa publicanorum, & aliorum qui cum ipsis accumbebant.

30 Obmurmurabant autem eis Scribæ ac Pharisæi, dicentes ad discipulos ejus, Quare cum publicanis & peccatoribus editis & bibitis?

31 Et respondens Jesus dixit eis. Non opus est iis qui sani sunt, medico; sed iis qui malè *se* habent.

32 Non veni vocatum justos, sed peccatores ad resipiscentiam.

33 Ipsi verò dixerunt ei, Quare discipuli Johannis jejunant crebrò, & deprecationes faciunt, similiter & *discipuli* Pharisæorum; tui verò edunt & bibunt?

34 Ipse autem dixit eis, Num potestis facere ut filii thalami, quo *tempore* cum ipsis est sponsus, jejunent?

35 Venient autem dies cùm tolletur ab eis sponsus: tunc jejunabunt illis diebus.

36 Dicebat autem eis etiam parabolam. Nemo panniculum novi vestimenti indit in vestimentum vetus: alioqui & illud novum findit *vetus*, & veteri non convenit panniculus *sumptus* ex novo.

37 Et nemo injicit vinum novum in utres veteres: alioqui disrumpit vinum novum utres, & ipsum effunditur, & utres peribunt.

38 Sed vinum novum in utres recentes injiciendum est: & utraque conservantur.

39 Et nemo qui biberit vetus, statim vult novum; dicit enim, Vetus utilius est.

CAP. VI.

Συζήτησις de Sabbato. Electio & recensio Apostolorum. Concio de beatitudine & contra, de inimicorum dilectione, & de fugiendis judiciis temerariis & hypocrisi.

FActum est verò ut sabbato altero primo pertransiret per sata: Vellebant autem discipuli spicas, edebántque, confricantes manibus.

2 Quidam autem Pharisæorum dixerunt eis, Cur facitis quod non licet facere sabbatis?

3 Tunc respondens Jesus dixit eis, Ne hoc quidem legistis, quod fecit David cùm esuriret ipse, & qui cum eo erant?

4 Quomodo introierit domum Dei, & panes propositionis sumpserit, ederitque ac dederit etiam iis qui secum *erant*: quibus *panibus* non licet vesci nisi solis Sacerdotibus?

5 Et dicebat eis, Filius hominis dominus est etiam sabbati.

6 Factum est verò etiam alio sabbato ut ipse ingrederetur in synagogam, ac doceret. Erat autem ibi quidam cujus manus dextera erat arida.

7 Observabant autem eum Scribæ ac Pharisæi an sabbato sanaturus esset *illum*, ut invenirent accusationem *adversùs* eum.

8 At ipse nôrat cogitationes eorum: & dixit homini illi qui habebat manum aridam, Surge, & asta in medio. Ille verò surgens astitit.

9 Dixit igitur eis Jesus, Interrogabo vos quiddam, Licet sabbatis benefacere, an male facere

facere *culpiam?* hominem ſervare, an perdere?

10 Et cùm eos omnes circumſpexiſſet, ait homini, Extende manum tuam. Ille autem ita fecit: & reſtituta eſt manus ejus ſana ſicut altera.

11 Ipſi autem repleti ſunt amentiâ: & colloquebantur alii cum aliis, quidnam facerent Jeſu.

12 Factum eſt autem illis diebus, abiit in montem ad orandum, & pernoctavit *illic* in precatione Dei.

13 Et cùm dies ortus eſſet, advocavit diſcipulos ſuos, & cùm ex ipſis ſelegiſſet duodecim, quos & Apoſtolos nominavit:

14 (*Nempe* Simonem, quem etiam nominavit Petrum, & Andream fratrem ejus, Jacobum & Johannem, Philippum & Bartholomæum.

15 Matthæum & Thomam, Jacobum & Alphæi *filium*, & Simonem qui vocatur Zelotes,

16 Judam Jacobi *fratrem*, & Judam Iſcariotem, qui etiam fuit proditor:)

17 Et deſcendens cum eis, ſubſtitit in loco campeſtri: turbaque diſcipulorum ejus, & multitudo magna plebis ex totâ Judæâ & Hieruſalem, & à maritimâ *regione* Tyri & Sidonis, qui venerant ut audirent eum, & ſanarentur ab infirmitatibus ſuis:

18 Et qui vexabantur à ſpiritibus impuris: & ſanabantur.

19 Et tota turba ſtudebat eum tangere: quia vis ab eo prodibat, & ſanabat omnes.

20 Ipſe verò ſublatis oculis ſuis in diſcipulos, dicebat, Beati *eſtis* pauperes: quia veſtrum eſt regnum Dei.

21 Beati qui nunc eſuritis: quia ſaturabimini. Beati qui nunc fletis: quia ridebitis.

22 Beati eritis cùm vos oderint homines, & ſeparaverint vos, & conviciis affecerint *vos*, & nomen veſtrum ut improbum abjecerint, propter Filium hominis.

23 Gaudete illo die, & ſalite, Ecce enim merces veſtra multa *eſt* in cœlis: nam itidem faciebant Prophetis patres eorum.

24 Sed væ vobis divitibus: nam perceptum habetis ſolatium veſtrum.

25 Væ vobis qui impleti eſtis: nam eſurietis. Væ vobis qui ridetis nunc: nam lugebitis & flebitis.

26 Væ vobis cùm bene vobis dixerint omnes homines: nam itidem faciebant pſeudoprophetis patres eorum.

27 Sed vobis dico qui auditis, Diligite inimicos veſtros: benefacite iis qui vos oderunt.

28 Benedicite iis qui execrantur vos, & orate pro infeſtantibus vos.

29 Ei qui tibi ceciderit maxillam, præbe & alteram: & ab eo qui tollit tibi pallium etiam & tunicam ne prohibeto.

30 Cuivis autem petenti abs te da: & ab eo qui tollit *res* tuas ne repetito.

31 Et prout vultis ut faciant vobis homines, vos etiam facite eis ſimiliter.

32 Quod ſi diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis erit gratia? nam & peccatores diligunt eos à quibus diliguntur.

33 Et ſi benefeceritis iis qui vobis benefaciunt, quæ vobis erit gratia? nam & peccatores idem faciunt.

34 Et ſi mutuum dederitis iis à quibus ſperaris vos recepturos, quæ gratia erit vobis? nam & peccatores peccatoribus

toribus dant mutuum, ut recipiant paria.

35 Imo diligite inimicos vestros, & *iis* benefacite, & mutuum date nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, ac filii eritis illius Altissimi: nam ipse benignus est erga ingratos & malos.

36 Estote ergò misericordes, prout & Pater vester misericors est.

37 Ne judicate, & non judicabimini: ne condemnate, & non condemnabimini: absolvite, & absolvemini.

38 Date, & dabitur vobis; mensuram *inquam* bonam, pressam, agitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem enim mensura quâ metimini, contrà metietur vobis.

39 Dicebat autem eis parabolam, Num potest cæcus cæco viæ dux esse? nonne ambo in foveam cadent?

40 Non est discipulus supra magistrum suum: sed quisquis *erit* perfectus *discipulus*, erit ut magister.

41 Quid autem aspicis festucam quæ est in oculo fratris tui, trabem autem quæ est in oculo tuo non consideras?

42 Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, sine ejiciam festucam, quæ in oculo tuo est: cùm ipse trabem quæ est in oculo tuo non respicias? Hypocrita, ejice primùm trabem illam ex oculo tuo, & tunc despicies ut ejicias festucam quæ est in oculo fratris tui.

43 Non est arbor bona quæ ferat fructum malum, neque arbor mala quæ ferat fructum bonum.

44 Unaquæque enim arbor ex fructu suo cognoscitur. Neque enim è spinis colligunt ficus, neque è rubo vindemiant uvam.

45 Bonus homo ex bono thesauro cordis sui profert bonum: & malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malum: ex abundantiâ enim cordis loquitur os ejus.

46 Quid autem vocatis me, Domine, Domine: & non facitis quæ dico?

47 Quisquis venit ad me, & audit sermones meos, & eos præstat, prædemonstrabo vobis cui similis sit.

48 Similis est cuipiam ædificanti domum, qui fodit, & excavavit, stratuitque fundamenta super petram. Ubi autem venit inundatio, illisum est flumen domui illi, sed nequivit eam quatere: fundata enim erat super petram.

49 Qui autem *meos sermones* audivit, nec præstitit, similis est cuipiam qui ædificavit domum suam super solum absque fundamento: cui illisum est flumen: itaque statim cecidit, fuitque ruina domûs illius magna.

CAP. VII.

Christus servum Centurionis sanat & filium viduæ resuscitat. Legatos Joannis excipit. Edit miracula & peccata remittit.

Cùm autem finivisset omnia verba sua, audiente populo, ingressus est Capernaumum.

2 Centurionis verò cujusdam servus malè affectus moribundus erat, qui erat ipsi pretiosus.

3 *Is* verò cùm audivisset de Jesu, misit ad eum Seniores Judæorum, rogans eum ut veniret & servaret servum suum.

4 Isti autem cùm venissent ad Jesum, precati sunt eum studiosè, dicentes, Certè dignus est cui hoc præbeas.

5 Diligit enim gentem nostram, & synagogam ædificavit nobis.

6 Jesus

6 Jesus ergò ibat cum eis: & cùm jam non longè abesset ab illâ domo, misit ad eum Centurio ille amicos, dicens ei, Domine, ne vexator: nec enim sum dignus ut tectum meum subeas.

7 Ideo ne meipsum quidem sum dignum arbitratus qui venirem ad te: sed loquere, & sanabitur puer meus.

8 Etenim ego homo sum sub potestate constitutus habens sub me milites: & dico huic. Vade, & vadit: & alteri, Veni, & venit: & servo meo, Fac hoc, ac facit.

9 Auditis autem his, Jesus admiratus est eum: & conversus dixit turbæ, quæ ipsum sequebatur, Dico vobis, ne in Israele quidem tantam fidem inveni.

10 Et domum reversi qui missi fuerant, sanum invenerunt servum qui infirmus fuerat.

11 Et factum est *die* sequenti ut proficisceretur in civitatem quæ vocatur Nain: proficiscebantur autem cum eo discipuli ejus multi, turbaque multa.

12 Ut autem appropinquavit portæ civitatis, tum ecce, defunctus efferebatur, *qui* unigenitus *fuerat* matri suæ, & ipsi *quidem* viduæ: turbáque civitatis multa erat cum eâ.

13 Dominus verò ipsam intuitus, intimâ misericordiâ commotus est super eâ, & dixit, Ne fleto.

14 Cúmque accessisset, tetigit loculum: (qui verò portabant, substiterunt) & dixit, Adolescens, tibi dico, Surge.

15 Tunc resedit qui fuerat mortuus, & cœpit loqui: & *ille* dedit eum matri suæ.

16 Cepit autem omnes timor: & glorificabant Deum, dicentes, Certè Propheta magnus suscitatus est inter nos; &, Certè Deus respexit populum suum.

17 Pervenítque iste de eo sermo in totam Judæam, & in totam regionem circumjacentem.

18 Et annunciárunt Johanni discipuli ipsius de his omnibus: qui advocatos duos quosdam è discipulis suis,

19 Misit ad Jesum, dicens, Túne is es qui venturus erat, an alium exspectabimus?

20 Cùm igitur venissent ad eum viri illi, dixerunt, Johannes Baptista misit nos ad te, dicens, Túne is es qui venturus erat, an alium exspectabimus?

21 Eâdem autem horâ multos sanavit à morbis, & flagellis, & spiritibus improbis: & cæcis multis visum gratificatus est.

22 Et respondens Jesus dixit eis, Profecti annunciate Johanni quæ vidistis & audistis: cæcos visum recipere, claudos ambulare, leprosos purificari, surdos audire, mortuos suscitari, pauperibus evangelizari.

23 Beatus est autem quicunque non fuerit offensus in me.

24 Et cùm abiissent nuncii Johannis, cœpit de Johanne dicere ad turbam, Quid existis in desertum spectaturi? arundinem à vento agitatam?

25 Sed quid existis visuri? hominem mollibus vestibus amictum? ecce, qui vestitu magnifico utuntur & in luxu versantur, sunt in palatiis regiis.

26 Sed quid existis visuri? Prophetam? certè dico vobis, etiam ampliùs quàm Prophetam.

27 Hic est de quo scriptum est, Ecce mitto nuncium meum

um ante faciem tuam, qui apparabit viam tuam coram te.

28 Nam dico vobis, Inter genitos ex mulieribus, nullus est major Propheta Johanne Baptistâ: sed qui minimus est in regno Dei, major est eo.

29 Et *eo* audito, totus populus & publicani justificârunt Deum, baptizati baptismo Johannis.

30 Pharisæi verò & Legis interpretes consilium Dei aspernati sunt adversùs semetipsos non baptizati ab eo.

31 Dixit præterea Dominus Cui ergò assimilabo homines generis istius? & cui rei similes sunt?

32 Similes sunt pueulis sedentibus in foro: qui acclamant alii aliis, & dicunt, Cecinimus vobis tibiis, & non saltâstis: lamentati sumus vobis, & non flevistis.

33 Venit enim Johannes Baptista, neque edens panem, neque bibens vinum, & dicitis, Dæmonium habet.

34 Venit filius hominis edens ac bibens, & dicitis, Ecce homo edax & vini potor, amicus publicanorum ac peccatorum.

35 Sed justificata est sapientia à filiis suis omnibus.

36 Rogavit autem eum quidam ex Pharisæis ut secum ederet: itaque ingressus domum Pharisæi, discubuit.

37 Et ecce mulier, quæ fuerat in urbe peccatrix, cum cognovisset eum accumbere in domo Pharisæi, allato alabastro unguenti.

38 Et stans apud pedes ejus retrò, flens cœpit lacrymis rigare pedes ejus, & capillis capitis sui extergebat, & deosculabatur pedes ejus, & illo unguento ungebat.

39 Cùm autem id vidisset Pharisæus qui vocaverat eum, dixit apud se, Hic, si esset Propheta; nôsset utique quæ & qualis sit ea mulier quæ tangit ipsum; quòd *videlicet* sit peccatrix.

40 Tunc respondens Jesus dixit ei, Simon, habeo, quiddam quod tibi dicam. At ille ait, Magister, dic.

41 Duo debitores, *inquit Jesus*, erant cuidam creditori: unus debebat denarios quingentos, alter vero quinquaginta.

42 Cum autem illi non essent solvendo gratificatus est *debitum* utrisque. Horum igitur dic uter eum plus diliget?

43 Respondens verò Simon dixit, *Ille*, præsumo, cui plus gratificatus est. At ille dixit ei, Rectè judicâsti.

44 Et conversus ad mulierem dixit Simoni, Cernis hanc mulierem? ingressus sum domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis capitis sui extersit.

45 Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo ingressa est, non intermisit deosculari pedes meos.

46 Oleo caput meum non unxisti: hæc autem unguento unxit pedes meos.

47 Cujus rei gratiâ, dico tibi, remissa esse multa illa ipsius peccata: nam dilexit multum: cui autem paululum remittitur paululum diligit.

48 Dixit autem ei, Remissa sunt tibi peccata.

49 Et cœperunt qui simul accumbebant dicere apud se, Quis est hic qui etiam peccata remittit?

50 Dixit autem ad mulierem illam, Fides tua te servavit: vade cum pace.

CAP. VIII.

Mulieres Christo ministrant. Parabola de semine & de lucernâ.

cernâ. Item quatuor miracula.

ET factum est deinceps, ut ipse iter faceret oppidatim & vicatim prædicans & Evangelizans regnum Dei, & duodecim illi *erant* cum eo:

2 Et quædam mulieres quas sanaverat à spiritibus improbis & morbis; *nempe* Maria, quæ vocabatur Magdalene, ex quâ septem dæmonia exierant,

3 Et Johanna uxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabant ei ex iis quæ sibi suppetebant.

4 Cum autem multa turba conveniret, & qui in singulis urbibus erant proficiscerentur ad eum, dixit per parabolam.

5 Quidam satot exiit ut sereret semen suum: & inter serendum aliud cecidit secundum viam, & conculcatum est, & volucres cœli exederunt illud.

6 Et aliud cecidit in petram, & enatum exaruit, quia non habebat humorem:

7 Et aliud cecidit inter spinas: & simul enatæ spinæ suffocârunt illud:

8 Et aliud cecidit in terram bonam; & cùm enatum esset, edidit fructum centuplum Hæc dicens clamabat, Qui habet aures ad audiendum, audiat.

9 Interrogabant autem eum discipuli ejus, dicentes, quæ esset ista parabola?

10 Ipse verò dixit *eis*, Vobis datum est nôsse mysteria regni Dei: reliquis autem per parabolas *loquor*, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

11 Est autem hæc parabola: Semen illud est sermo Dei.

12 Qui autem secundùm viam *semen excipiunt*, ii sunt qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit sermonem è corde eorum, ne postquam crediderint, serventur

13 Qui verò in petram, *ii sunt* qui cùm audierint, cum gaudio excipiunt sermonem: sed isti radices non habent, qui ad tempus credunt, & tempore tentationis abscedunt.

14 Quod autem in spinas cecidit, ii sunt qui audierunt, sed profecti, à solicitudinibus & divitiis ac voluptatibus vitæ suffocantur, nec fructus proferunt.

15 Quod autem in bonam terram *cecidit*, ii sunt qui in corde honesto ac bono auditum sermonem retinent, & fructum adferunt per tolerantiam,

16 Nemo porro, qui lucernam accenderit, operit eam vase, aut subter lectum ponit, sed candelabro imponit, ut qui ingrediuntur cernant lumen.

17 Non est enim *quicquam* occultum quod non sit futurum manifestum: nec celatum quod non sit futurum ut innotescat, & veniat in apertum.

18 Videte ergò quomodo audiatis: quisquis enim habet, dabitur ei, & quicunque non habet, etiam quod videtur habere tolletur ab eo.

19 Venerunt autem ad eum mater & fratres ejus, & non poterant eum convenire propter turbam.

20 Et annunciatum est ei, dicentibus *nonnullis*, Mater tua & fratres tui adstant foris, cupientes te videre.

21 Ipse verò respondens dixit, Mater mea, & fratres mei, ii sunt qui sermonem Dei audiunt, & eum præstant.

22 Factum est autem quodam die, ut ipse ingrederetur in navigium, ac discipuli ejus, & diceret eis, Transeamus ad ulteriorem

teriorem ripam lacûs, Provecti sunt igitur.

23 Navigantibus autem eis sopitus est: & descendit turbo venti in lacum: & complebantur ac periclitabantur.

24 Accedentes autem expergefecerunt eum, dicentes, Præceptor, præceptor, perimus. Ipse verò experrectus objurgavit ventum ac fluctuationem aquæ, & cessavetunt, factaque est tranquillitas.

25 Dixit autem eis, Ubi est fides vestra? Metuentes autem mirati sunt, dicentes alii ad alios, Quisnam ille est, ut ventis quoque & aquæ imperet, & auscultent ei?

26 Et navigârunt in regionem Gadarenorum, quæ est in oppositâ ripâ Galilææ.

27 Ipsi autem egresso in terram, occurrit ex urbe vir quidam qui habebat dæmonia à temporibus multis, & vestimento non induebatur, neque in *ullâ* domo manebat, sed in monumentis.

28 *Is* ergò cum vidisset Jesum, & exclamâsset, accidit ei *ad pedes*, & voce magnâ dixit, Quid mihi tecum, Jesu Fili Dei altissimi? rogo te ne me torqueas.

29 Mandabat enim illi spiritui impuro ut exiret ab eo homine, nam à multo tempore corripuerat eum: itaque vinctus *ille* catenis & pedicis, custodiebatur: sed diruptis vinculis agitabatur à dæmone in deserta.

30 Interrogavit autem eum Jesus, dicens, Quod tibi nomen est? Ipse verò dixit, Legio. Nam dæmonia multa ingressa erant in eum.

31 Et rogabunt eum ne imperaret sibi ut abirent in abyssum

32 Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte: & rogabant eum *dæmonia* ut sibi permitteret in illos ingredi. Et permisit eis.

33 Egressa autem dæmonia ex eo homine, ingressa sunt in porcos: & grex ille ruit è præcipitio in lacum, & suffocatus est.

34 Cùm autem pastores vidissent quod factum fuerat, fugerunt: & profecti annunciârunt in urbem & in agros

35 Exierunt igitur ut viderent quod factum erat: veneruntque ad Jesum, & invenerunt hominem illum à quo dæmonia exierunt vestitum, ac sanæ mentis, ad pedes Jesu: & metuerunt.

36 Annunciaverunt autem ipsis etiam ii qui viderant, quomodo liberatus fuisset qui fuerat dæmoniacus.

37 Et rogavit eum tota multitudo circumjacentis regionis Gadarenorum ut discederet ab ipsis, quia magno metu tenebantur: ipse autem ingressus navigium reversus est.

38 Deprecatus est autem eum vir ille à quo dæmonia exierant, ut esset cum eo: sed dimisit eum Jesus, dicens,

39 Revertere domum tuam, & narra quanta tibi præstiterit Deus. Abiit igitur prædicans per totam urbem quanta sibi præstitisset Jesus.

40 Factum est autem ut cùm revertisset Jesus, exceperit eum turba: nam omnes exspectabant eum.

41 Et ecce, venit quidam cui nomen Jairus, qui erat præfectus synagogæ: & accidens ad pedes Jesu, rogabat eum ut ingrederetur domum suam.

42 Quoniam erat ei unigenita filia quasi annorum duodecim, eaque moriebatur. Inter eundum verò turba coarctabat eum.

43 Mu-

43 Mulier autem quæ erat in fluxione ſanguinis ab annis duodecim, & in medicos impenderat totum victum, nec ab ullo potuerat curari;

44 Cùm acceſſiſſet à tergo, tetigit fimbriam pallii ipſius: & illicò ſubſtitit fluxio ſanguinis ejus.

45 Tunc ait Jeſus, Quis *eſt* qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus & qui cum eo erant, Magiſter, turba te conſtringit & opprimit, & dicis, Quis *eſt* qui me tetigit?

46 Jeſus autem ait. Tetigit me aliquis, nam ego cognovi virtutem à me prodiiſſe.

47 Videns autem mulier illa ſe non latuiſſe, tremens venit, & accidens ei *ad pedes*, declaravit ei in conſpectu totius populi quam ob cauſam tetigiſſet eum, & quomodo ſanata fuerat illicò

48 Ipſe verò dixit ei. Confide, filia; fides tua te ſervavit: vade cum pace.

49 Adhuc eo loquente, venit quidam à præfecto ſynagogæ dicens ei, Mortua eſt filia tua: ne vexa magiſtrum.

50 Jeſus autem *hoc* audito, reſpondit ei, Ne metue, crede ſolummodo, & ſervabitur;

51 Ingreſſus verò domum, non permiſit ingredi quenquam, niſi Petrum & Jacobum & Johannem, & patrem ac matrem puellæ.

52 Flebant autem omnes, & plangebant eam: ipſe verò dixit. Ne flete: non eſt mortua, ſed dormit.

53 Et deridebant eum, quòd ſcirent eſſe mortuam.

54 Ipſe verò ejectis foràs omnibus, & prehensâ manu ejus, clamavit dicens, Puella ſurge.

55 Et reverſus eſt ſpiritus ejus, ac ſurrexit illicò: & *ipſe* imperavit ut ei daretur quod ederet.

56 Et perculſi fuerunt parentes ejus: ipſe verò mandavit eis ut nulli dicerent quod factum fuerat.

CAP. IX.

Commiſſio & miſſio duodecim Apoſtolorum. Miraculum quinquepanum & duorum piſcium. Quid vulgus & quid Apoſtoli de Chriſto ſenſerint. Præmonet Chriſtus de morte & reſurrectione ſuâ. Transfiguratur. Dæmoniacum ſanat. Contentionem de prima tu reprimit. Zelum inconſideratum redarguit. Sequi ſe volentes inſtruit.

COnvocatis autem *Jeſus* duodecim diſcipulis ſuis, dedit eis vim & poteſtatem in omnia dæmonia & morbos ſanandi.

2 Miſitque eos ut prædicarent regnum Dei, & ſanarent infirmos.

3 Ei dixit eis, Nihil ſumite ad iter, neque virgas, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque binas tunicas habete.

4 Et in quamcunque domum intraveritis, illic manete, & illinc exite.

5 Et quicunque non receperint vos, exeuntes ex urbe illâ, etiam pulverem à pedibus veſtris excutite, *ut hoc ſit* teſtimonium adverſùs eos.

6 Exeuntes igitur obibant ſingulos vicos, evangelizantes & ſanantes *morbos* ubique.

7 Audivit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo: & hæſitabat, propterea quod dicebatur à quibuſdam Johannem ſuſcitatum eſſe è mortuis:

8 A quibuſdam verò, Eliam apparuiſſe; ab aliis autem, Prophetam

Prophetam quempiam ex antiquis surrexisse.

9 Tunc ait Herodes, Johannem ego decollavi: quis est autem iste de quo ego talia audio? & studebat eum videre.

10 Reversi autem Apostoli narraverunt ei quæcunque fecerant: & *ipse* assumptis illis, secessit privatim in locum desertum urbis quæ vocatur Bethsaida.

11 Quod cùm cognovissent turba, secuta est eum: *ipse* autem excepit eos, & loquebatur eis de regno Dei: & eos quibus sanatione opus erat, sanabat.

12 Dies autem cœperat inclinare: & accedentes duodecim illi dixerunt ei, Dimitte turbam, ut abeuntes in circumjacentes vicos & agros, *illuc* divertant & inveniant cibaria: nam hic in loco deserto sumus.

13 *Ipse* verò dixit eis, Date ipsis vos quod edant: ipsi verò dixerunt, Non sunt nobis plus quàm quinque panes & duo pisces, nisi nos profecti emamus toti huic populo escas.

14 Aderant enim quasi viri quinquies mille: Ait autem discipulis suis, Facite ut discumbant per singulos quosque discubitus quinquageni.

15 *Ipsi* igitur ita fecerunt, & discubuerunt omnes.

16 *Ipse* verò acceptis quinque illis panibus & duobus piscibus, suspiciens in cœlum, benedixit eis: & fregit, deditque discipulis ut apponerent turbæ.

17 Ederunt igitur omnes illi, & saturati sunt: & sublatum est quod superfuit ipsis fragmentorum, cophini duodecim.

18 Et factum est ut cùm ipse seorsum oraret, erant unà cum eo discipuli: quos interrogavit, dicens, Quemnam esse me dicit turba?

19 Ipsi autem respondentes dixerunt, Johannem Baptistam: alii autem, Eliam: alii verò, Propheram quempiam ex antiquis resurrexisse.

20 Dixit autem eis, Vos verò quem me esse dicitis? Respondens autem Petrus dixit, Christum illum Dei.

21 Ipse verò interminatus eis, mandavit nulli hoc dicerent.

22 Dicens, Oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus & principibus Sacerdotum, & Scribis; & interimi, & tertio die suscitari.

23 Dicebat autem omnibus, Si quis vult me sequi, abdicet seipsum, & attollat crucem suam quotidie, & sequatur me.

24 Quisquis enim voluerit animam suam servare, perdet eam: quisquis verò perdiderit animam suam meâ causâ, is servabit eam.

25 Quid enim prodest cuipiam si lucretur universum mundum, seipsum autem perdat, sive sui ipsius exitiò mulctetur?

26 Quem enim puduerit mei ac meorum sermonum, ejus pudebit Filium hominis quando venerit cum gloriâ suâ & patris, sanctorumque Angelorum.

27 Dico autem vobis verè, Sunt quidam ex iis qui hic adstant qui nequaquam gustabunt mortem usquedum viderint regnum Dei.

28 Factum est autem, cùm post hæc verba quasi dies octo *intercessissent*, ut assumptis Petro & Johanne & Jacobo, adscenderet in montem ad orandum.

29 Facta est autem inter orandum species faciei ipsius alia, & vestitus ejus albus ac refulgens.

30 Et ecce, duo viri colloquebantur cum eo, qui erant Moses & Elias;

31 Qui visi cum glorià, dicebant ipsius exitum, quo futurum erat ut defungeretur in Hierusalem.

32 Petrus verò & qui cum ipso erant, gravati erant somno: cùm autem evigilâssent, viderunt gloriam ejus, & duos illos viros stantes cum eo.

33 Et factum est cùm illi discederent ab eo, ut diceret Petrus ad Jesum, Magister, bonum est nos hic esse: atque *adeò* faciamus tria tabernacula, unum tibi, & unum Mosi, & unum Eliæ, nesciens quid diceret.

34 Hæc autem ipso dicente, exstitit nubes quæ inumbravit illos: metuerunt autem dum illi ingrederentur in nubem.

35 Et vox exstitit è nube, dicens, Hic est filius ille meus, dilectus ille: ipsum audite.

36 Et postquam vox illa exstitisset, inventus est Jesus solus: ipsi autem siluerunt, & nulli annunciârunt per id tempus quicquam eorum quæ viderant.

37 Factum est autem sequente die, ut cum ipsi descendissent è monte, occurreret ei turba multa.

38 Et ecce quidam è turbâ vociferatus est, dicens, Magister, deprecor te, respice ad filium meum: nam unigenitus est mihi.

39 Et ecce spiritus apprehendit eum, & *ipse* repente clamat, & *spiritus* discerpit eum spumantem, & vix abscedit ab eo, conterens eum.

40 Et deprecatus sum discipulos tuos ut ipsum ejicerent: sed non potuerunt.

41 Respondens autem Jesus ait, O gens incredula & perversa, quousque tandem ero apud vos, & sufferam vos? Adduc filium tuum huc.

42 Cùm autem adhuc accederet, allisit eum dæmonium & discerpsit. Objurgavit autem Jesus spiritum impurum, & sanavit puerum: & reddidit eum patri suo.

43 Percellebantur igitur omnes super magnificâ Dei virtute: omnibus verò mirantibus super omnibus quæ faciebat, dixit discipulis suis,

44 Reponite vos in aures vestras sermones istos: futurum est enim ut Filius hominis tradatur in manus hominum.

45 Ipsi verò ignorabant dictum istud, eratque ipsis occultum, adeo ut illud non sentirent: & metuebant eum interrogare de hoc dicto.

46 Incidit autem cogitatio inter eos, quis esset eorum maximus.

47 Jesus verò, visâ cogitatione cordis ipsorum, acceptum puerulum statuit apud se,

48 Et dixit eis, Quicunque exceperit puerulum hunc nomine meo, me excipit: & quicunque me exceperit, excipit eum qui me misit: nam qui minimus est inter vos, is erit magnus.

49 Respondens autem Johannes ait, Magister, vidimus quendam sub nomine tuo ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia *te* non sequitur nobiscum.

50 Et dixit ei Jesus, Ne prohibete *illum*: qui enim non est adversùm nos, pro nobis est.

51 Factum est autem interim dum compleretur tempus quo sursùm reciperetur, tum

ipse

ipse faciem suam direxit ad eundum Hierosolymam.

52 Misitque nuncios ante faciem suam: qui profecti ingressi sunt in vicum Samaritanorum, ut pararent ei *hospitium*.

53 Sed *illi* non receperunt eum, quòd facies ejus esset proficiscentis Hierosolymam.

54 Cum autem hoc vidissent ejus discipuli Jacobus & Johannes, dixerunt, Domine, vis dicamus ut ignis descendat è cœlo, & consumat eos, ut etiam Elias fecit;

55 Sed conversus Jesus objurgavit eos, dicens, Nescitis qualis spiritûs vos sitis.

56 Filius enim hominis non venit ut perderet animas hominum, sed ut servaret. Abierunt igitur in alium vicum.

57 Factum est autem ut proficiscentibus ipsis, quidam in viâ dixerit ei, Sequar te quocunque ieris, Domine.

58 Dixit autem ei Jesus, Vulpes habent lustra, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

59 Dixit verò ad alium *quendam*, Sequere me. At ille dixit, Domine, permitte mihi ut primus abeam, ac sepeliam patrem meum.

60 Dixit autem ei Jesus, Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: Tu verò profectus annuncia regum Dei.

61 Dixit autem etiam alius, Sequar te, Domine: sed permitte mihi prius ut valedicam iis qui sunt domi meæ.

62 Ait autem ei Jesus. Nemo qui manu suâ admotâ aratro, respexerit ad ea quæ retrò *sunt*, appositus est ad regnum Dei.

CAP. X.

Septuaginta discipuli adjunguntur duodecim Apostolis. & Væ urbibus infidelibus denunciatur. Quis proximus, & quæ diversa studia Marthæ & Mariæ.

POst hæc autem designavit Dominus etiam alios *discipulos* septuaginta, misitque eos binos ante faciem suam in omnem urbem & locum quo futurum erat ut ipse veniret.

2 Dicebat igitur eis, Messis quidem multa, sed operarii pauci: deprecamini ergo dominum messis ut emittat operarios in messem suam.

3 Abite, ecce, ego mitto vos ut agnos in medium luporum.

4 Ne portate crumenam, neque peram, neque soleas; & neminem in viâ salutaveritis.

5 In quamcunque domum ingrediemini, primùm dicite, Pax *esto* huic domui.

6 Quòd si fuerit illic quispiam filius pacis, requiescet super eam pax vestra: sin minùs, ad vos revertetur.

7 Manete autem in eâ ipsâ domo, edentes & bibentes quæ ab ipsis *apposita fuerint*: dignus enim est operarius mercede suâ. Ne egredimini è domo in domum.

8 Sed & in quamcunque urbem ingressi fueritis, & exceperint vos, edite quæ apponuntur vobis,

9 Et sanate infirmos qui in eâ fuerint, & dicite eis, Appropinquavit ad vos regnum Dei.

10 In quamcunque autem urbem ingressi fueritis, & non exceperint vos, egressi in plateas ejus dicite;

11 Etiam pulverem qui adhæsit nobis ex urbe vestrâ, vobis abstergimus: tamen hoc scitote, appropinquâsse ad vos regnum Dei,

12 Dico autem vobis, Sodomorum conditionem die illo

lo tolerabiliorem fore quàm urbis illius.

13 Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethsaida: nam si in Tyro & Sidone editæ fuissent virtutes quæ editæ sunt apud vos, olim cum sacco & cinere sedentes resipuissent.

14 Ideo Tyri & Sidonis tolerabilior erit conditio in judicio quàm vestra.

15 Et tu Capernaum quæ usque ad cœlum elata es, usque ad inferos deprimêris.

16 Qui vos audit, me audit: & qui vos aspernatur, me aspernatur: qui verò me aspernatur, aspernatur eum qui misit me.

17 Reversi sunt autem septuaginta cum gaudio, dicentes, Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis per nomen tuum.

18 *Ipse* autem dixit eis, Spectabam Satânam, ut fulgur, è cœlo cadentem.

19 Ecce, do vobis potestatem calcandi serpentes & scorpiones, & supra omnem vim inimici: & nihil vos lædet.

20 Sed de eo ne gaudete quòd spiritus vobis subjiciantur: gaudete verò potiùs quòd nomina vestra scripta sunt in cœlis.

21 Eo ipso momento exultavit Jesus in spiritu, & dixit, Gloriam tibi tribuo, Pater, Domine cœli & terræ, quòd hæc occultaveris sapientibus & intelligentibus; & detexeris ea infantibus; etiam Pater, quia ita libuit tibi.

22 Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: & nemo novit quis sit Filius, nisi Pater, & quis sit Pater, nisi Filius, & cuicunque voluerit Filius *eum* revelare.

23 Et conversus ad discipulos, privatim dixit *eis*, Beati oculi qui vident quæ vos videtis.

24 Dico enim vobis, multos prophetas & reges cupivisse videre quæ vos videtis, nec vidisse; & audire quæ auditis, nec audisse.

25 Tum ecce, quidam Legis interpres surrexit, tentans eum, & dicens, Magister, quid faciendo, vitam æternam possidebo?

26 At ille dixit ei, in Lege quid scriptum est? quomodo legis?

27 Ille verò respondens dixit, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex totâ animâ tuâ, & ex totis viribus tuis, & ex totâ cogitatione tuâ: & proximum tuum ut teipsum.

28 Tunc *ipse* dixit ei, Recte respondisti: hoc fac & vives.

29 Ille autem volens justificare seipsum, dixit Jesu, Et quis est meus proximus?

30 Excipiens autem *ejus sermonem* Jesus dixit, Quidam descendebat ab Hierusalem in Jericho, & incidit in latrones, qui exspoliato eo & plagis impositis abierunt, *eo* seminece relicto.

31 Casu autem sacerdos quidam descendit per eandem viam: qui viso eo, ex adverso prætereiit.

32 Similiter & Levita, cùm venisset eò, & illum vidisset, prætereit ex adverso.

33 Samaritanus autem quidam iter faciens, venit eò, & ipso conspecto, misericordiâ intimâ commotus est.

34 Et accedens obligavit ejus vulnera, infundens oleum ac vinum: & ipsum, impositum suo jumento, duxit in diversorium, & ejus curam egit.

35 Postero autem die abiens, prolatos duos denarios dedit hospiti, & dixit ei, Curam

Curam ipsius age: & quodcunque præterea insumpseris, ego cùm redibo, reddam tibi.

36 Quis igitur horum trium tibi videtur proximus fuisse illi qui incidit in latrones?

37 Ille autem dixit, Is qui usus est misericordiâ erga eum. Ait igitur ei Jesus, Abi, & tu fac similiter.

38 Factum est verò inter eundum, ut ipse ingrederetur in quendam vicum: mulier autem quædam Martha nomine excepit eum domum suam.

39 Et huic erat soror quæ vocabatur Maria, quæ etiam assidens ad pedes Jesu, audiebat ipsius sermonem.

40 Martha verò distrahebatur circa frequens ministerium: superveniens igitur ait, Domine, non est tibi curæ quòd soror mea dereliquit me ut sola ministrem? dic ergo ei ut me viciſſim adjuvet.

41 Respondens autem dixit ei Jesus, Martha, Martha, solicita es & satagis de multis:

42 Atqui uno opus est. Maria verò bonam partem elegit, quæ non auferetur ab eâ.

CAP. XI.

Christus docet orare. Dæmonium mutum ejicit. Docet qui sint beati, quæ signa improbis data, & quomodo lucidum fiat corpus. A Phariſæo invitatus, externam sanctimoniæ larvam increpat.

ET factum est, ut cùm ipse oraret quodam in loco, postquam cessâsset, diceret ei quidam ex ejus discipulis, Domine, doce nos orare, prout & Joannes docuit discipulos suos.

2 Dixit autem eis, Cùm oratis, dicite, PATER noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum: veniat regnum tuum: fiat voluntas tua, sicùt in cœlo, ita etiam in terrâ.

3 Panem nostrum quotidianum da nobis in diem.

4 Et remitte nobis peccata nostra: nam & ipsi remittimus cuivis nobis aliquid debenti. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos ab illo improbo.

5 Dixit etiam eis, Quis vestrûm habebit amicum, & proficiscetur ad eum mediâ nocte, & dicet ei, Amice, da mihi mutuò tres panes;

6 Quoniam amicus meus venit de viâ ad me, & non habeo quod apponam ei.

7 Et ille intus respondens dicat, Ne mihi molestias præbe: jam ostium clausum est, & pueruli mei mecum sunt in cubili: non possum surgere & dare tibi.

8 Dico vobis, etiamsi non dederit ei experrectus, eò quod amicus ejus sit: at certè propter importunitatem ejus experrectus dabit ei quotquot sunt ei opus.

9 Et ego dico vobis, Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis

10 Quisquis enim petit, accipit; & qui quærit, invenit; & pulsanti aperietur.

11 Ecquis autem ex vobis patet; *si* filius *ab eo* petierit panem, lapidem ei dabit? aut, si piscem, num pro pisce dabit ei serpentem?

12 Aut si petierit ovum, num dabit ei scorpium?

13 Si vos igitur qui mali estis, nôstis bona dona dare liberis vestris, quantò magis Pater vester cœlestis dabit Spiritum Sanctum petentibus ab ipso?

14 Ejecit etiam dæmonium quod erat mutum: factum est autem, egresso dæmonio, locutus est ille mutus, & mirata est turba.

15 Quidam verò ex eis dixerunt, Per Beelzebulem principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

16 Et alii *eum* tentantes, signum è cœlo petebant ab eo.

17 Ipse verò cum nôsset cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum dissidens adversùs seipsum, vastatur: & domus adversùs seipsum *dissidens* cadit.

18 Quòd si etiam Satanas adversùs seipsum dissidet, quomodo stabit regnum ejus? Nam dicitis, per Beelzebulem ejicere me dæmonia.

19 Quod si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, filii vestri per quem ejiciunt? propterea ipsi erunt vestri judices.

20 Sin autem digito Dei ejicio dæmonia, nempe antevertens pervenit ad vos regnum Dei.

21 Cùm validus quispiam armatus custodit aulam suam, in pace sunt quæ ipsi suppetunt:

22 Postquam verò quispiam eo validior superveniens vicerit eum, totam armaturam ejus tollit quâ confidebat, & spolia ejus distribuit.

23 Qui non est mecum, adversùm me est: & qui non congregat mecum, spargit.

24 Cùm impurus spiritus exierit à quopiam, transit per arida loca, quærens requiem: & non inveniens, dicit, Revertar domum meam unde exivi.

25 Veniens igitur invenit eam versam & ornatam.

26 Tunc proficiscitur & assumit septem alios spiritus improbiores quàm sit ipse, & ingressi habitant illic: fitque ultima conditio hominis illius deterior priore.

27 Factum est autem cum hæc diceret, attollens vocem quædam mulier è turbâ, dixit ei, Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti.

28 Ipse autem dixit, imò verò beati qui audiunt sermonem Dei, & eum observant.

29 Cùm autem turba aggregaretur apud eum, cœpit dicere, Gens ista improba est: signum requirit; sed signum non dabitur ei, nisi signum illud Jonæ Prophetæ.

30 Nam prout fuit Jonas signum Ninevitis, ita etiam erit Filius hominis isti genti.

31 Regina Austri surget in judicio cum viris gentis hujus, & condemnabit eos: quòd venerit ab ultimis terris ut audiret sapientiam Solomonis: & ecce, plus quam Solomon *est* hoc in loco.

32 Viri Ninevitæ exurgent in judicio cum gente istâ, & condemnabunt eam: quòd ad præconium Jonæ resipuerint: & ecce plus quam Jonas *est* hoc in loco.

33 Nullus verò si lucernam accenderit, in occulto *loco* ponit *eam*, neque subter modium, sed in candelabrum, ut qui ingrediuntur, splendorem cernant.

34 Lucerna corporis est oculus: cum igitur oculus tuus fuerit simplex, totum quoque corpus tuum lucidum erit: cùm verò malus fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.

35 Considera ergo num lumen quod in te est, tenebræ sint.

36 Itaque si corpus tuum totum lucidum *fuerit*, non habens aliquam partem tenebrosam, erit lucidum totum, ut cùm lucerna fulgore te illustrat.

37 Cùm autem *hæc* locutus esset, rogavit eum quidam Pharisæus ut pranderet apud se. Ingressus igitur recubuit.

38 Pharisæus verò cùm *hoc* vidisset,

vidisset, admiratus est eum non prius ablutum fuisse ante prandium.

39 Dixit autem ei Dominus. Vos quidem Pharisæi exteriorem poculi patinæque partem purificatis: sed quod intra vos est, plenum est rapinâ & improbitate.

40 Desipientes, nonne qui fecit quod foris est, etiam id quod intus est fecit?

41 Imò, ea quæ penes vos sunt date *in* eleemosynam: & ecce, omnia erunt vobis munda.

42 Sed væ vobis Pharisæis, qui decimatis mentham & rutam, & quodvis olus, sed præteritis judicium & charitatem Dei, hæc autem oportuit facere & illa non omittere.

43 Væ vobis Pharisæis, qui diligitis primum consessum in conventibus, & salutationes in foris.

44 Væ vobis, Scribæ & Pharisæi, hypocritæ, qui estis ut monumenta quæ non apparent, & *quæ* nescium ii qui super *ea* ambulant.

45 Respondens autem quidam ex Legis interpretibus, ait ei, Magister, cùm hæc dicis, etiam nos afficis injuriâ.

46 Ipse autem ait, Væ vobis quoque Legis interpretibus, quoniam oneratis homines oneribus difficilibus portatu, sed ipsi uno ex digitis vestris non attingitis onera.

47 Væ vobis, quoniam ædificatis monumenta Prophetarum, patres autem vestri interemerunt eos.

48 Nempe testimonio vestro ultrò consentitis factis patrum vestrorum: quoniam illi quidem eos interemerunt, vos autem ædificatis eorum monumenta.

49 Propterea etiam Sapientia Dei dixit, Mittam ad eos Prophetas & Apostolos, & ex ipsis *quosdam* interiment, & *quosdam* expellent:

50 Ut à gente istâ requiratur sanguis omnium Prophetarum effusus à jacto mundi fundamento.

51 A sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter altare & ædem: profectò, dico vobis, requiretur ab hâc gente

52 Væ vobis Legis interpretibus, quoniam sustulistis clavem cognitionis: ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis.

53 Cùm autem hæc eis diceret, cœperunt Scribæ & Pharisæi vehementer *ipsi* imminere, & eum allicere ad loquendum de multis:

54 Insidiantes ei, & cupidè venantes aliquid ex ipsius ore, ut eum accusarent.

CAP. XII.

Christus à fermento Pharisæorum, à timore hominum, ab avaritiâ & solicitudine terrenorum dehortatur, jubetque ad regni sui præcursoria attendere.

INterea cùm aggregata esset permulta turba adeò ut alii alios conculcarent, cœpit dicere discipulis suis, Imprimis cavete vobis à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.

2 Nihil enim opertum est, quod non detegatur: & *nihil* occultum, quod non innotescat.

3 Propterea quæ in tenebris dixistis, in luce audientur: & quod in aurem locuti estis in conclavibus, prædicabitur in solariis.

4 Dico autem vobis amicis meis. Ne metuite *vobis* ab iis qui interimunt corpus, & postea

ſtea non habent quod amplius faciant:

5 Præmonſtrabo autem vobis quem metuatis: metuite eum qui poſtquam interemit, autoritatem habet conjiciendi in gehennam: utique, dico vobis, hunc metuite.

6 Nonne quinque paſſerculi veneunt aſſariis duobus? & *tamen* unus ex iis non eſt in oblivione in conſpectu Dei.

7 Quinetiam capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt, ne igitur metuite: multis paſſerculis præſtatis.

8 Dico autem vobis. Quiſquis me agnoverit coram hominibus, Filius quoque hominis agnoſcet eum coram Angelis Dei.

9 Qui verò me abnegaverit in conſpectu hominum, abnegabitur in conſpectu Angelorum Dei.

10 Et quiſquis locutus fuerit adversùs Filium hominis, ei remittetur; ei verò qui adversùs Spiritum Sanctum blaſphemaverit, non remittetur ei.

11 Cùm autem adduxerint vos ad ſynagogas & ad magiſtratus ac poteſtates, ne ſoliciti eſtote quomodo aut quid pro defenſione allaturi, aut quid dicturi ſitis,

12 Spiritus enim Sanctus docebit vos eo ipſo momento, quæ oporteat dicere.

13 Dixit autem ei quidam è turbâ, Magiſter, dic fratri meo ut partiatur mecum hæreditatem.

14 Ipſe verò dixit ei, Heus tu, quis me vobis iudicem aut partitorem præfecit?

15 Dixit igitur eis, Videte & cavete ab avaritiâ: nec enim cujuſquam vita ex iis quæ ipſi ſuppetunt, in eo ſita eſt ut redundet.

16 Dixit autem eis parabolam in hæc verba, Hominis cujuſdam divitis exuberârat regio.

17 Itaque ratiocinabatur apud ſe, dicens, Quid faciam? nec enim habeo ubi congregem fructus meos.

18 Et dixit, hoc faciam; deſtruam horrea mea & majora ædificabo: & illic cogam omnes proventus meos, & bona mea:

19 Et dicam animæ meæ, Anima, habes multa bona repoſita in annos multos: requieſce, ede, bibe, oblectare.

20 Dixit autem ei Deus, Deſipiens, hâc nocte animam tuam repetunt abs te: quæ verò parâſti cujus erunt?

21 Ita *eſt* qui theſaurum recondit ſibi, nec eſt in Deo dives.

22 Dixit autem diſcipulis ſuis, Propterea dico vobis, ne ſoliciti eſtote de animâveſtrâ, quid eſuri ſitis, neque de corpore, quâ re ſitis induendi.

23 Anima plus eſt quàm alimentum, & corpus quàm indumentum.

24 Conſiderate corvos neque ſerere neque metere; quibus non eſt cella neque horreum, & *tamen* Deus alit eos: quanto vos præſtatis volucribus?

25 Quis autem ex vobis ſollicitè cogitando poteſt apponere ad ſtaturam ſuam cubitum unum?

26 Itaque ſi ne rem quidem minimam *præſtare* poteſtis, quid de reliquis illis eſtis ſolliciti?

27 Conſiderate lilia, quomodo creſcant: non fatigantur neque nent; dico autem vobis ne Solomonem quidem in omni gloriâ ſuâ amictum fuiſſe ut unum illorum.

28 Quid ſi herbam quæ hodie eſt in agro, & cras in clibanum

clibanum immittitur. Deus ita circumvestit, quanto magis vos, exiguâ fide præditi?

29 Vos igitur ne quærite quid esuri sitis, & quid bibituri: & ne suspensò animo estote.

30 Hæc enim omnia gentes mundi requirunt: Pater autem vester novit vos istis indigere.

31 Quin potius quærite regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis.

32 Ne metue, parve grex iste: nam libuit Patri vestro dare vobis regnum illud.

33 Vendite quæ habetis, & date eleemosynam: parate vobis crumenas quæ non veterascunt, thesaurum in cœlis qui nunquam deficiat, quò fur non appropinquat, & *ubi* tinea non corrumpit.

34 Ubi enim thesaurus vester est, illic & cor vestrum erit.

35 Sint lumbi vestri succincti, & *vestræ* lucernæ ardentes.

36 Et similes *estote* vos iis qui exspectant quando dominus suus regressurus sit â nuptiis, ut cùm venerit ac pulsaverit, statim aperiant ei.

37 Beati servi illi, quos cùm venerit dominus invenerit vigilantes. Amen dico vobis, præcinget se & faciet ut discumbant, & accedens ministrabit eis.

38 Et si venerit in secundâ vigiliâ, & si in tertiâ vigiliâ venerit, atque ita invenerit, beati sunt servi illi.

39 Hoc autem scitote, si sciret paterfamilias quâ horâ fur venturus sit, vigilaret, nec sineret perfodi domum suam.

40 Et vos igitur estote parati: quia quâ horâ non putatis Filius hominis veniet.

41 Dixit autem ei Petrus, Domine, nobis dicis istam parabolam, an etiam omnibus?

42 Dixit autem Dominus, Quisnam est fidus dispensator ac prudens, quem dominus constituet supra familitium suum, ut tempore præstituto det demensum?

43 Beatus servus ille, quem cum venerit dominus, invenerit ita facientem.

44 Verè dico vobis, supra omnia quæ sibi suppetunt, præficiet eum.

45 Quòd si dixerit servus ille in corde suo, Tardat dominus meus adventum: cœperitque cædere servos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari:

46 Veniet dominus servi illius eo die quo *ipsum* non exspectat, & eâ horâ quam non novit: & separabit eum, partemque cum incredulis ei statuet.

47 Ille autem servus qui novit voluntatem domini sui, & neque *se* comparavit, neque fecit ex eius voluntate, cædetur multis *plagis*:

48 Qui verò non novit & fecit digna plagis, cædetur *plagis* paucis: Porrò cuicunque multum datum fuerit, multum repetetur ab eo, & apud quem depositum fuerit multum, amplius reposcetur ab eo.

49 Ignem veni missurus in terram, & quid volo si jam accensus est?

50 Sed baptismo oportet me baptizari, & quomodo constringor usquequo *hoc* perficiatur?

51 Putatis me advenisse pacem daturum in terrâ? non dico vobis, imò dissidium.

52 Erunt enim ex hoc *tempore* quinque in unâ domo dissidentes, tres adversùs duos, & duo adversùs tres.

53 Dissidebit pater adversùs filium, & filius adversùs

patrem : mater adversùs filiam, & filia adversùs matrem : socrus adversùs nurum suam, & nurus adversùs socrum suam.

54 Dicebat autem etiam turbæ, Cùm videritis nubem exorientem ab Occasu, statim dicitis, Imber venit : & ita fit.

55 Et cùm Austrum flantem, dicitis, Æstus erit : & fit æstus.

56 Hypocritæ, faciem terræ & cœli nôstis explorare : hoc autem *præsentutum* tempus quî fit ut non exploretis ?

57 Cur autem & per vos ipsos non discernitis quod justum est ?

58 Enimvero dum abis cum adversario tuo ad magistratum, da operam in via ut liberaris ab eo : ne pertrahat te ad judicem, & judex tradat te exactori, & exactor conjiciat te in carcerem.

59 Dico tibi, non exibis illinc usquequo ultimum etiam minutum reddideris.

CAP XIII.

Exemplis & similitudine ad resipiscentiam exhortatio. Mulier sabbato sanatur. Parabola grani sinapis, & fermenti. Salvandi difficultas, & luctus Christi super Hierusalem.

ADfuerunt autem eo ipso tempore quidam annunciantes ei de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum ipsorum sacrificiis.

2 Et respondens Jesus dixit eis, Putatis hos Galilæos præ omnibus Galilæis peccatores fuisse, quòd talia passi sint ?

3 Nequaquam, dico vobis : imò nisi resipiscatis, omnes itidem peribitis.

4 Aut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloam, & quos interemit, putatis debitores fuisse præ omnibus hominibus qui habitabant Hierosolymis ?

5 Nequaquam, dico vobis : imò nisi resipiscatis, omnes similiter peribitis.

6 Dixit autem hanc parabolam. Ficum habebat quidam plantatam in vinea sua : & venit quærens fructum in ea, neque invenit.

7 Dixit autem vinitori. Ecce, anni tres sunt *ex quo* venio quærens fructum in ficu ista, & non invenio : excinde eam : quorsum etiam terram inutilem reddit ?

8 Ille verò respondens dixit ei, Domine, sine eam etiam hoc anno, usquequo fodero circum eam, & mistero stercus :

9 Et si quidem tulerit fructum, *fines* : sin minus, postea excindes eam.

10 Docebat autem in quadam synagoga Sabbato.

11 Et ecce, mulier adfuit, habens spiritum infirmitatis *ab* annis decem & octo : eratque incurva, nec prorsus sese poterat surrigere.

12 Ipsam autem Jesus vitam advocavit, & dixit ei, Mulier, soluta es ab infirmitate tua.

13 Et imposuit ei manus : & illicò surrecta est, & glorificabat Deum.

14 Respondens autem præfectus synagogæ, indignans quòd Sabbato sanâsset Jesus, dixit turbæ, Sex dies sunt quibus oportet operari : his ergo *diebus* venite & curamini, & non die Sabbati.

15 Respondit ergo ei Dominus, & dixit, Hypocrita, unusquisque vestrûm Sabbato nonne solvit bovem suum aut asinum à præsepi, & abducit aquatum ?

16 Hanc autem filiam Abrahami, quam vinxerat Satanas, ecce decem & octo annos, non opor-

oportuit à vinculo isto solvi die Sabbati?

17 Et cum hæc diceret, pudefiebant omnes qui se opponebant ei: tota verò turba gaudebat super omnibus illis præclaris rebus quæ fiebant ab eo.

18 Dixit autem *Jesus*, Cui rei simile est regnum Dei, & cui illud assimilabo?

19 Simile est grano sinapis, quod acceptum quispiam misit in hortum suum: & crevit, & evasit in arborem magnam, & volucres cœli nidulatæ sunt in ejus ramis.

20 Et rursùm dixit, Cui *rei* assimilabo regnum Dei?

21 Simile est fermento, quod acceptum mulier indidit in farinæ sata tria, usquequo fermentaretur tota.

22 Peragrabat igitur singulas urbes & vicos, docens, & iter faciens Hierosolymam.

23 Dixit autem ei quidam, Domine, num pauci sunt qui serventur? Ipse verò dixit eis,

24 Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, studebunt intrare, & non poterunt:

25 Ex quo *videlicet* surrexerit paterfamilias, & occluserit ostium, & cœperitis foris stare, & pulsare ostium, dicentes, Domine, Domine, aperi nobis: qui respondens dicet vobis: Nescio vos unde sitis.

26 Tunc incipietis dicere, Edimus in tui conspectu & bibimus, & in plateis nostris docuisti.

27 Et dicet, dico vobis, Nescio unde vos sitis: abscedite à me omnes qui datis operam injustitiæ.

28 Illic erit fletus & stridor dentium, cùm videritis Abrahamum, & Isaacum, & Jacobum, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem ejici foras,

29 Tunc venient *homines* ab Oriente, & Occidente, & Boreâ, & Austro: & discumbent in regno Dei:

30 Et ecce, sunt ultimi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt ultimi.

31 Eo ipso die accesserunt quidam Pharisæi, dicentes, Exi & abi hinc: nam Herodes vult te interimere.

32 Tunc ait eis, Profecti dicite vulpi isti, Ecce, ejiciam dæmonia, & sanationes peragam hodie & cras: tertiâ autem die consummabor.

33 Veruntamen oportet me hodie & cras & pereadie iter facere: quia non contingit ut Propheta pereat extra Hierusalem.

34 Hierusalem, Hierusalem, quæ interimis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina pullitiem suam sub alas, & noluisti?

35 Ecce, relinquitur vobis domus vestra deserta. Amen autem dico vobis. Non videbitis me usquedum venerit *tempus* cùm dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.

CAP. XIV.

Sanatio Hydropici sabbato. Sermones convivales Christi, ejusque præmonitio ad suos imitatores.

ET factum est, ut cùm veniisset domum cujusdam ex primoribus Pharisæis sabbato ad edendum panem, ipsi observarent eum.

2 Et ecce, quidam hydropicus aderat coram eo.

3 Tum respondens Jesus dixit Legis interpretibus & Pharisæis in hæc verba, Licetne curare sabbato?

4 Ipsi verò tacuerunt. Tum ipse prehensum eum sanavit & dimisit.

5 Et respondens eis, dixit, Quis vestrûm, *si ipsius* asinus aut bos in puteum incidat, non statim extrahet eum die sabbati?

6 Et non poterant ei ex adverso ad ista respondere.

7 Dixit autem parabolam iis qui vocati fuerant, attendens quomodo primos recubitus eligerent, dicens eis.

8 Cùm vocatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne discumbito primo loco: ne fortè honoratior te sit vocatus ab eo.

9 Et is qui te & illum vocavit veniens dicat tibi, Da huic locum: & tunc incipias cum ignominiâ ultimum locum tenere.

10 Sed cùm vocatus fueris, vade discubitum in ultimum locum, ut cùm venerit qui te vocavit, dicat tibi, Amice, ascende altiùs: tunc erit tibi gloria in conspectu eorum qui tecum discumbunt.

11 Nam quisquis se extollit, deprimetur: & qui se depresserit, extolletur.

12 Dicebat autem etiam ei à quo fuerat ipse vocatus, Cùm feceris prandium aut cœnam, ne voca amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, neque vicinos divites: nequando & ipsi te vicissim vocent, ac retribuatur tibi gratia.

13 Sed cùm facis epulum, voca mendicos, mancos, claudos, cæcos:

14 Et beatus eris, quia non possunt *gratiam* retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione justorum.

15 Hæc autem cùm audisset quidam ex iis qui simul discumbebant, dixit ei, Beatus qui edet panem in regno Dei.

16 Ipse autem dixit ei, Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos:

17 Misitque servum suum horâ cœnæ, ut diceret vocatis, Venite, quia jam parata sunt omnia.

18 Et omnes cœperunt uno *ore* se excusare. Primus dixit ei, Agrum emi, & necesse habeo exire, & eum inspicere; rogo te, habe me excusatum.

19 Et alter dixit, Juga boum emi quinque, & proficiscor ad probandum ea: rogo te, habe me excusatum.

20 Et alius dixit, Uxorem duxi, & propterea non possum venire.

21 Cùm igitur servus ille advenisset, annunciavit ista Domino suo; Tum iratus paterfamiliâs dixit servo suo, Exi citò in plateas, & vicos urbis, & mendicos ac mancos claudosque & cæcos huc introducito.

22 Et ait servus, Domine, factum est ut imperâsti, & adhuc locus est.

23 Tunc ait Dominus servo, Abi ad vias & sepes, & coge ingredi ut impleatur domus mea.

24 Dico enim vobis, nemi-nem virorum illorum qui vocati fuerant gustaturum cœnam meam.

25 Ibat autem turba multa cum eo: & conversus dixit eis,

26 Si quis venit ad me, & non odit patrem suum & matrem, & uxorem, & liberos, & fratres, & sorores, atque adeò etiam animam suam, non potest meus esse discipulus.

27 Et quisquis non portat crucem suam, & sequitur me, non potest meus esse discipulus.

28 Quis enim ex vobis, si velit turrim ædificare, non priùs considens computat sumptum, an habeat quæ ad *ejus* perfectionem *requiruntur*?

29 Ut ne postquam statue-

rit fundamentum, & nequiverit eam perficere, omnes qui spectârint incipiant illi illudere.

30 Dicentes, Homo iste cœpit ædificare, & nequivit *ædificium* perficere.

31 Aut quis rex proficiscens ut committat prœlium adversùs alterum regem, non priùs consultat considens, an possit cum decem millibus occurrere illi qui cum viginti millibus venit adversùs ipsum?

32 Alioquin, cùm adhuc ille procul est, legatione missâ, rogat ea quæ ad pacem spectant.

33 Sic ergo quisquis vestrum non valedicit omnibus bonis suis, non potest meus esse discipulus.

34 Bonus est sal: si verò sal infatuatus fuerit, quo condietur?

35 Neque ad terram, neque ad sterquilinium appositus est, foràs eum abjiciunt. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

CAP. XV.

Tres parabolæ de ove & drachmâ perditis, filioque prodigo.

ACcedebant autem ad eum omnes Publicani & peccatores ut eum audirent.

2 Et murmurabant Pharisæi & Scribæ, dicentes, Iste peccatores recipit, & edit cum eis.

3 Ipse verò locutus est ad eos hanc parabolam, dicens:

4 Quis ex vobis, si habeat centum oves, & perdiderit unam ex illis, non derelinquit illas nonaginta novem in deserto, & abit ad eam quæ periit, usquedum eam nactus erit?

5 Et *eam* nactus imponit in humeros suos gaudens.

6 Veniensque domum convocat amicos & vicinos, dicens eis, Grátulamini mihi, nam inveni ovem meam quæ perierat.

7 Dico vobis, ita fore gaudium in cœlo super uno peccatore resipiscente, *magis* quàm super nonaginta novem justis, quibus non opus est resipiscentiâ.

8 Aut quæ mulier, si habeat drachmas decem, & perdiderit drachmam unam, non accendit lucernam, & verrit domum, quæritque accuratè, usque quo *eam* invenerit?

9 Et *eam* nacta, convocat amicas ac vicinas, dicens, Gratulamini mihi: nam inveni drachmam quam perdideram.

10 Ita dico vobis, gaudium est in conspectu Angelorum Dei super uno peccatore resipiscente.

11 Ait autem, Quidam habebat duos filios:

12 Quorum junior dixit patri, Pater, da mihi partem substantiæ *ad me* attinentem. *Ille* igitur divisit eis facultates.

13 Post dies autem non multos congregatis omnibus, junior ille filius peregre profectus est in regionem longinquam: & illic dissipavit substantiam suam, profusè vivendo.

14 Cùm autem omnia ipse consumpsisset, orta est fames valida in regione illâ: & ipse cœpit *victu* defici.

15 Abiit igitur & adhæsit uni ex civibus regionis illius: qui misit eum in agros suos ut pasceret porcos.

16 Et desiderabat implere ventrem suum siliquis quas edebant porci; & nemo ei dabat.

17 Cùm autem ad se rediisset dixit, Quot mercenarii patris mei redundant panibus, ego verò fame pereo!

18 Surgens proficiscar ad patrem meum, & dicam ei, Pater, peccavi in cœlum & in tuo conspectu:

19 Neque ampliùs sum dignus vocari filius tuus: fac me ut unum ex mercenariis tuis.

20 Surgens igitur contendit ad patrem suum. Cùm autem adhuc longè abesset, vidit eum pater ipsius, & intimâ misericordiâ motus est: & accurrens incidit in collum ejus, & deosculatus est eum:

21 Dixit autem ei filius, Pater, peccavi in cœlum & in tuo conspectu, neque dignus sum ampliùs vocari filius tuus.

22 Dixit verò pater servis suis, Proferte stolam illam præcipuam, & induite eum, & indite annulum in manum ejus, & soleas in pedes:

23 Et adductum vitulum illum saginatum mactate, & edentes oblectemur;

24 Quia filius iste meus mortuus erat, & revixit; perieratque, & inventus est. Cœperunt igitur sese oblectare.

25 Erat autem filius ille ipsius senior ruri: qui ut veniens appropinquavit domui, audivit concentum & choros:

26 Et vocatum unum ex pueris percontatus est quid istud esset.

27 Is verò dixit ei: Frater tuus venit, & mactavit pater tuus vitulum illum saginatum, quòd valentem illum receperit.

28 Indignatus est autem *ille* nec voluit introire. Pater ergo ipsius egressus advocabat eum.

29 Ipse verò respondens dixit patri, Ecce, tot annos servio tibi, nec unquam præceptum tuum sum transgressus, nec unquam dedisti mihi hœdum, ut cum amicis meis oblectarer:

30 Sed cùm filius iste tuus, qui abligurivit victum tuum cum meretricibus, venit, mactâsti ei vitulum illum saginatum.

31 Ipse verò dixit ei, Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt.

32 Exhilarari & gaudere oportebat, quòd frater tuus hic mortuus erat, & revixit; perieratque, & inventus est.

CAP. XVI.

Parabola dispensatoris iniqui; divortium; dives epulo & Lazarus.

DIxit autem etiam discipulis suis. Fuit homo quidam dives, qui habebat dispensatorem: & is delatus est apud eum, ut qui dissiparet quæ ipsi suppetebant.

2 Vocavit eum igitur, & dixit ei, Quid istud audio de te? redde rationem dispensationis tuæ: non enim poteris ampliùs esse dispensator.

3 Dixit autem apud se dispensator, Quid faciam, cùm Dominus meus auferat à me dispensationem? fodere nequeo, mendicare pudet.

4 Novi quid sim facturus, ut cùm amotus fuero à dispensatione, recipiant me *aliqui* domum suam.

5 Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dixit primo, Quantum debes domino meo?

6 Is autem ait, Centum batos olei, Tum ille dixit ei, Accipe tabulas tuas, & sede citò, & scribe quinquaginta.

7 Deinde alii dixit, Tu verò quantum debes? Is autem ait, Centum coros tritici. Tum ipse dixit ei, Accipe tabulas tuas, & scribe octoginta.

8 Et laudavit Dominus ille dispensatorem injustum, quòd prudenter fecisset. Certè filii hujus seculi prudentiores sunt filiis lucis in suo genere.

9 *Sic* etiam ego vobis dico, Facite vobis amicos ex mamonâ injusto: ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna illa tabernacula,

10 Qui fidelis est in pauco, etiam in multo fidelis est; & qui in pauco injustus est, etiam in multo injustus est.

11 Itaque si in fallaci mamonâ fideles non fuistis, verum *mammonam* quis credet vobis?

12 Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis?

13 Nullus servus potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget; aut uni adhærebit, & alterum contemnet: non potestis Deo servire & mamonæ.

14 Audiebant autem hæc omnia etiam Pharisæi, qui erant avari: & sannis eum accipiebant.

15 Tunc dixit eis, Vos ii estis qui justificatis vos-ipsos in hominum conspectu: Deus autem novit corda vestra: quia quod apud homines sublime est, abominatio est in conspectu Dei.

16 Lex & Prophetæ usque ad Johannem: ab eo tempore regnum Dei evangelizatur, & quisque in illud vi perrumpit.

17 Facilius est autem cœlum & terram præterire, quam Legis unum apicem excidere.

18 Quisquis dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & quisquis à viro dimissam ducit, mœchatur.

19 Cæterùm quidam erat dives, qui induebatur purpurâ & byssо, & sese oblectabat quotidie splendidè.

20 Erat verò quidam mendicus, nomine Lazarus, qui projectus erat ad vestibulum ejus, ulcerosus.

21 Et desiderans saturari micis quæ cadebant è mensâ divitis: sed & canes veniebant ac lingebant ejus ulcera.

22 Factum est autem ut moreretur mendicus, & asportaretur ab Angelis in sinum Abrahami. mortuus est verò etiam dives, ac sepultus est.

23 Et apud inferos sublatis oculis suis, cùm esset in tormentis, vidit Abrahamum è longinquo, & Lazarum in sinu ejus.

24 Tum ipse clamans dixit, Pater Abrahame miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digitum suum in aquam, & refrigeret linguam meam: quoniam crucior in istâ flammâ.

25 Dixit autem Abrahamus, Fili, memento te bona tua recepisse in vitâ tuâ, & Lazarum similiter mala: nunc autem hic solamen recipit, tu verò cruciaris.

26 Et ad hæc omnia, inter nos & vos hiatus ingens constitutus est, ut ii qui volunt hinc transire ad vos, non

possint, neque istinc huc transire.

27 Dixit autem *ille*, Rogo te igitur, pater, ut eum mittas domum patris mei.

28 Habeo enim quinque fratres, ut *hæc* attestetur eis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormenti.

29 Dicit ei Abrahamus, Habent Mosen & Prophetas: audiant eos.

30 Ille verò dixit, Non, pater Abrahame: sed si quis è mortuis abierit ad eos, resipiscent.

31 Abrahamus autem dixit ei, Si Mosen & Prophetas non audiunt, ne siquidem quispiam ex mortuis resurgat persuadebuntur.

CAP. XVII.

Scandalum vitandum: Ignoscentia commendata: Decem leprosi sanati: Regnum Dei quomodo veniet, & quo mundi statu apparebit filius hominis.

AIT autem discipulis, Contingere non potest ut non eveniant offendicula: sed væ illi per quem eveniunt.

2 Expedit ei si mola asinaria circumponatur collo ejus, & abjectus fuerit in mare, *potiùs* quàm ut sit offendiculo uni ex parvis istis.

3 Cavete vobis: Si peccaverit in te frater tuus, objurga eum: & si resipuerit, remitte ei.

4 Et si septies *in* die peccaverit in te, & septies *in* die revertatur ad te, dicens, Resipui: remittes ei.

5 Tunc dixerunt Apostoli Domino, Adde nobis fidem.

6 Dixit autem Dominus, Si haberetis fidem quantulum est granum sinapis, diceretis huic sycamino, Eradicator, & plantator in mari: & obediret vobis.

7 Quis autem vestrûm habet servum arantem, aut pascentem, qui regresso ab agro, dicat statim, Accede, & recumbe?

8 Imò nonne dicit ei, Para quod cœnem, & præcinctus ministrà mihi usque dum edero ac bibero; & postea edito tu & bibito?

9 Num gratiam habet servo illi quia fecit quæ ipsi edicta fuerant? non puto.

10 Ita & vos cùm feceritis omnia quæ edicta sunt vobis, dicite, Servi inutiles sumus: nam quod debuimus facere, fecimus.

11 Et factum est, iter eundum Hierosolymam, ut ipse transiret per mediam Samariam & Galilæam.

12 Cùm autem ingrederetur in quendam vicum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt procul:

13 Et sustulerunt vocem, dicentes, Jesù magister, miserere nostri.

14 Qui cum *eos* vidisset, dixit eis, Profecti ostendite vos sacerdotibus. Et factum est ut inter eundum purificati sint.

15 Unus autem ex ipsis ut vidit se sanatum esse, revertit, glorificans Deum voce magnâ.

16 Et procidit in faciem ad pedes ejus, gratias ei agens: eratque ille Samaritanus.

17 Respondens autem Jesus dixit, Nonne decem *homines* purificati sunt? novem autem illi ubi *sunt*?

18 Non sunt reperti qui redierunt, ut retribuerent gloriam Deo, nisi alienigena iste.

19 Et

19 Et dixit ei, Surge, & abi: fides tua te servavit:

20 Interrogatus autem à Pharisæis quando venturum esset regnum Dei? respondit eis & dixit, Non veniet regnum Dei ita ut observari possit.

21 Neque dicent, Ecce hic, aut, Ecce illic: ecce enim, regnum Dei intus habetis.

22 Dixit autem discipulis, Veniet tempus cùm desiderabitis videre unum ex diebus Filii hominis: nec videbitis.

23 Et dicent vobis, Ecce hic, aut, Ecce illic: *sed* ne abite, neque prosequimini.

24 Nam sicut fulgur coruscans ex *unâ* regione quæ sub cœlo est, in *alteram* quæ sub cœlo est, splendet: ita erit & Filius hominis die suo.

25 Sed priùs oportet eum multa pati, & reprobari à gente istâ:

26 Et prout factum est in diebus Noe, ita erit etiam diebus Filii hominis

27 Edebant, bibebant, uxores ducebant, & dabantur nuptum, ad eum usque diem quo introiit Noe in arcam: venitque diluvium, & perdidit omnes.

28 Similiter etiam ut accidit in diebus Lot: edebant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant,

29 Quo autem die Lot exiit Sodomis, pluit ignì & sulphure è cœlo, & omnes perdidit.

30 Secundùm hæc erit dies quo Filius hominis detegetur.

31 In illo die qui fuerit in solario, & vasa ejus in ipsâ domo, ne descendat ad ea tollenda & qui in agro, similiter non revertatur retrorsum

32 Memineritis uxoris Lot.

33 Quicunque studuerit animam suam servare, perdet eam: & quicunque eam perdiderit, vivificabit eam.

34 Dico vobis, illâ nocte erunt duo in lecto uno: unus accipietur, & alter relinquetur

35 Duæ erunt molentes simul: una accipietur, & altera relinquetur.

36 Duo erunt in agro: unus accipietur, & alter relinquetur.

37 Tunc respondentes dicunt ei, Ubi, Domine? Ipso verò dixit eis. Ubi corpus, illuc congregabuntur aquilæ.

CAP. XVIII.

Exemplo viduæ & publicani commendantur assiduitas & humilitas orationis. Pueruli Christus amplectitur. Terrentur qui pecunias possident, & confortantur qui omnia reliquerunt.

DIxit autem eis etiam parabolam *hoc spectantem*, quòd oporteret ipsos semper orare, nec segnes esse.

2 Dicens, Judex quidam erat in quadam urbe, qui Deum non timebat, nec quenquam reverebatur:

3 Erat autem in illâ urbe quædam vidua, quæ venit ad eum, dicens, Vindica me ab adversario meo.

4 Ille autem noluit per *multum* tempus: postea verò dixit apud se, Etsi Deum non timeo, nec quenquam revereor:

5 Tamen quia molestiam mihi præbet vidua ista, vindicabo eam, ne tandem veniens obtundat me.

6 Ait autem Dominus, Audite quid Judex ille injustus dicat:

7 Deus autem non vindicabit electos suos vociferantes ad ipsum die ac nocte.

etiamsi

tiamsi iram cohibeat super ipsis?

8 Dico vobis, Vindicabit, eos cito. Veruntamen Filius hominis cùm venerit, num reperturus est fidem in terrâ?

9 Dixit autem etiam quibusdam qui sibi persuaserant se justos esse, & pro nihilo habebant reliquos, parabolam istam:

10 Homines duo ascenderunt in templum ad orandum; unus Pharisæus, & alter Publicanus.

11 Pharisæus confistens seorsum hæc oravit, Deus, gratias ago tibi quòd non sim ut reliqui homines, rapaces, injusti, mœchi; vel etiam ut iste Publicanus.

12 Jejuno bis hebdomade, decimo quæcunque possideo.

13 Publicanus autem procul stans nolebat vel oculos in cœlum attollere: sed cædebat pectus suum, dicens, Deus, placator mihi peccatori.

14 Dico vobis, descendit iste justificatus domum suam *potiùs* quàm ille: quia quicunque se extollit, deprimetur, & qui sese deprimit, extolletur.

15 Adferebant autem ad eum etiam infantes, ut eos tangeret: cùm autem hoc vidissent discipuli, objurgârunt eos.

16 Jesus verò cùm puerulos advocâsset dixit, Sinite puerulos venire ad me, & eos ne prohibete: talium est enim regnum Dei.

17 Amen dico vobis, quicunque non exceperit regnum Dei tanquam puerulus, nequaquam introibit in illud.

18 Tunc interrogavit eum quidam ex primoribus, dicens, Magister bone, quid faciendo vitam æternam possidebo?

19 Dixit autem ei Jesus, Cur me dicis bonum? nemo bonus, nisi unus, *nempe* Deus.

20 Præcepta nôsti, Ne mœchare, Ne occidito, Ne furare, Ne falsum testimonium dicito, Honora patrem tuum, & matrem tuam.

21 Ille autem dixit, Hæc omnia observavi à juventute meâ.

22 Jesus verò his auditis dixit ei, Adhuc unum tibi deest: omnia quæ habes vende, & distribue pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & adesdum sequere me.

23 At ille, his auditis, valde tristis factus est: nam dives erat valde.

24 Cùm autem vidisset Jesus eum valde tristem factum, dixit: Quàm difficile qui pecunias habent introibunt in regnum Dei?

25 Facilius est enim camelum per foramen acûs intrare, quàm divitem in regnum Dei intrare.

26 Qui verò istud audierant, dixerunt, & quis potest servari?

27 Ipse autem dixit, Quæ fieri non possunt apud homines, fieri possunt apud Deum.

28 Dixit autem Petrus, Ecce, nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

29 Ipse verò dixit eis, Amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos, regni Dei causâ,

30 Qui non recepturus sit multiplicia in hoc tempore, & in seculo venturo vitam æternam,

31 Jesus autem assumptis illis

illis duodecim, dixit eis, Ecce, ascendimus Hierosolymam, & perficientur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis.

32 Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & contumeliis afficietur, & conspuetur.

33 Et postquam eum flagellaverint, interiment: sed die tertiâ resurget.

34 Ipsi verò nihil horum intellexerunt: erántque ista verba ipsis occulta, nec cognoverunt quæ dicebantur.

35 Factum est autem ut dum ipse appropinquaret Jericho, cæcus quidam sederet apud viam, mendicans.

36 Cùm igitur *is* audisset turbam prætereuntem, percontabatur quid hoc esset.

37 Annunciaverunt autem ei, Jesum Nazarenum transire.

38 Tunc vociferatus est, dicens, Jesu, fili Davidis, miserere mei.

39 Et qui præibant, objurgabant eum ut fileret: ipse verò multo magis clamabat, Fili Davidis, miserere mei.

40 Jesus autem cùm substitisset, jussit eum adduci ad se: & cùm is appropinquâsset, interrogavit eum,

41 Dicens, Quid tibi vis faciam? Ille verò dixit, Domine, ut visum recipiam.

42 Et Jesus dixit ei, Recipito visum: fides tua te servavit.

43 Illicò igitur visum recipit, ac sequebatur eum glorificans Deum; & totus populus, cùm *hoc* vidisset, tribuit laudem Deo.

CAP. XIX.

Zacchæus vocatur. Parabola de decem minis. Christi ingressus in urbem, ejusque lacrymæ, & zelus erga domum Dei.

JEsus autem ingressus Jericho, transibat:

2 Et ecce, quidam nomine vocatus Zacchæus, & qui Magister erat publicanorum, & is dives erat:

3 Studebátque videre quis esset Jesus: nec poterat præ turbâ, quòd statura parvus esset:

4 Prærcurrens igitur ascendit in sycomorum, ut eum videret: quoniam futurum erat ut illàc transiret.

5 Ut autem venit ad eum locum, suspiciens Jesus vidit eum, & dixit ei, Zacchæe, festinans descende: hodie enim domi tuæ oportet me manere.

6 Tum is festinans descendit, & excepit eum gaudens.

7 Et omnes cùm hoc vidissent murmurabant, dicentes eum ingressum esse ad hominem peccatorem ut *ibi* diversaretur.

8 Adstans autem Zacchæus dixit Domino, Ecce, dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid cuipiam per calumniam eripui, reddo quadruplum.

9 Dixit autem ei Jesus, Hodie salus huic domui contigit, eò quòd ipse quoque est filius Abrahami.

10 Venit enim Filius hominis ut quærat & servet quod perierat.

11 Hæc autem ipsis audientibus, pergens, dixit parabolam, eò quòd esset prope Hierosolymam, & quod putarent fore ut illico regnum Dei appareret.

12 Dixit ergo, Homo quidam nobilis profectus est in regionem longinquam, ut acciperet

ciperet sibi regnum, ac reverteretur.

13 Vocatis autem decem servis suis, dedit eis decem minas, & dixit eis, Negotiamini, donec veniam.

14 Cives autem ejus odërant eum, miserúntque legationem post eum dicentes, Nolumus hunc regnare super nos.

15 Et factum est cùm is rediisset, accepto regno, jussit vocari servos illos ad se, quibus dederat pecuniam: ut cognosceret quid quis negotiando confecisset.

16 Adfuit autem primus, dicens, Domine, mina tua decem lucrifecit.

17 *Ille* autem ait ei, Bene *est*, serve bone: quia in minimo fuisti fidelis, habeto potestatem in decem urbes.

18 Et alter venit, dicens, Domine, mina tua confecit quinque minas.

19 *Ille* verò & isti dixit, Tu quoque præsto quinque urbibus.

20 Et alius venit, dicens, Domine, ecce, mina tua quam habui sepositam in sudario:

21 Metui enim te, quòd homo sis austerus: aufers quod non deposuisti, & tollis quod non seminâsti.

22 Tum *ille* dixit ei, Ex ore tuo te judicabo, serve male: sciebas me hominem austerum esse, qui tollam quod non deposui, & metam quod non seminavi:

23 Quare igitur non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens cum fœnore ipsam exegissem?

24 Et adstantibus dixit, Tollite ab eo minam, & date ei qui decem minas habet.

25 *Illi* verò dixerunt ei, Domine, habet decem minas.

26 *At ille*, Nam, *inquit*, dico vobis. Omni habenti dabitur: ei verò qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo.

27 Quinetiam meos illos inimicos, qui noluerunt me regnare supra se, adducite huc, & jugulate coram me.

28 Et his dictis, antegrediebatur ascendens Hierosolymam.

29 Et factum est cùm appropinquâsset Bethphagæ Bethaniæ, ad montem qui vocatur Olearum, misit duos è discipulis suis,

30 Dicens, Abite in vicum qui est ex adverso: in quo introeuntes invenietis pullum alligatum, cui nullus unquam hominum insedit: solutum eum adducite.

31 Et si quis vos interrogaverit, Quare solvitis? sic dicetis ei, Quoniam eo opus est Domino.

32 Profecti autem qui missi erant, invenerunt prout eis dixerat.

33 Solventibus autem ipsis pullum, dixerunt eis domini ejus, Quare solvitis pullum?

34 Ipsi verò dixerunt, Quoniam eo opus est Domino.

35 Duxerunt igitur eum ad Jesum. Et palliis suis pullo injectis, imposuerunt Jesum.

36 Eunte autem ipso substernebant pallia sua in viâ.

37 Et cùm jam appropinquaret ad descensum montis Olearum, cœpit omnis multitudo discipulorum gaudentium laudare Deum voce magnâ de omnibus quas viderant virtutibus,

38 Dicentes, Benedictus rex ille qui venit in nomine Domini: pax in cœlo, & gloria in *locis* altissimis.

39 Et

39 Et aliqui Pharisæorum è turbâ dixerunt ei, Magister, objurga discipulos tuos.

40 Ipse verò respondens dixit eis, dico vobis, si siluerint isti, mox lapides clamaturos.

41 Et ut appropinquavit, visâ urbe, flevit super eâ.

42 Dicens. Si vel tu nôsses hoc saltem tuo die quæ ad pacem tuam *pertinent* ! Sed *ea* nunc occulta sunt oculis tuis.

43 Nam veniet tempus adversùm te, quo circumjicient tibi inimici tui vallum, & circumcingent te, & constringent undique :

44 Teque solo æquabunt, & filios tuos intus, neque relinquent in te lapidem super lapidem : eò quòd non noveris præsitutum hoc tempus visitationis tuæ.

45 Et ingressus in templum, cœpit ejicere eos qui vendebant in eo & emebant.

46 Dicens eis, Scriptum est, Domus mea domus precationis est : vos autem fecistis eam speluncam latronum.

47 Et docebat quotidie in templo. Primarii verò Sacerdotes & Scribæ & primores plebis studebant eum perdere :

48 Nec inveniebant quid facerent : totus enim populus pendebat ab ipso cùm eum audiebat.

CAP. XX.

De Baptismo Johannis : de operariis in vineam missis : de tributo : de resurrectione, & filio Davidis.

ET factum est quodam dierum illorum, ut cùm ipse doceret populum in templo, & evangelizaret, supervenerunt primarii Sacerdotes & Scribæ cum Senioribus.

2 Et allocuti sunt eum, dicentes, Dic nobis quâ auctoritate ista facias, aut quis ille sit qui dedit tibi istam auctoritatem.

3 Respondens autem dixit eis, Interrogabo vos & ego quiddam, Dicite igitur mihi.

4 Baptismus Johannis è cœlo erat an ex hominibus ?

5 At illi ratiocinati sunt apud se, dicentes, Si dixerimus, E cœlo : dicet, Quare ergo non credidistis ei ?

6 Sin autem dixerimus Ex hominibus : tota plebs lapidabit nos. persuasa enim est, Johannem Prophetam fuisse.

7 Responderunt igitur se nescire unde esset.

8 Tunc Jesus dixit eis, Nec ego dicam vobis quâ auctoritate hæc faciam.

9 Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc. Quidam plantavit vineam, & elocavit eam agricolis : & peregrè abfuit multum temporis.

10 Sed præsitituto tempore misit servum ad agricolas illos, ut sibi darent ex fructu vineæ, Agricolæ autem illi cæsum illum ablegaverunt inanem.

11 *Ille* verò perrexit, & alterum servum misit : ac ipsi hunc quoque cæsum & contumeliisaffectum ablegaverunt inanem.

12 Et perrexit mittere tertium : at illi & istum vulneratum ejecerunt.

13 Dixit igitur Dominus vineæ, Quid faciam ! mittam filium illum meum dilectum utique : cùm hunc viderint, reverebuntur.

14 Viso autem eo agricolæ ratiocinabantur inter se, dicentes, Iste est hæres : venite,

nite, interimam[us] eum, ut nostra fiat hæreditas.

15 Et ejectum eum extra vineam interemerunt. Quid ergo faciet eis dominus vineæ?

16 Veniet & perdet agricolas istos, & dabit vineam aliis. *Hoc* autem cùm audissent, dixerunt, Absit.

17 Ille verò intuitus eos ait, Quid illud est ergo quod scriptum est, Quem lapidem reprobaverunt ædificantes, is factus est caput anguli?

18 Quisquis ceciderit super illum lapidem, confringetur: super quem autem ceciderit, dissipabit eum.

19 Et studuerunt primarii Sacerdotes & Scribæ injicere in eum manus eâ ipsâ horâ, sed metuerunt plebem: cognoverant enim *eum* adversùs ipsos dixisse similitudinem istam.

20 Itaque observantes *eum*, miserunt insidiatores, qui se justos esse simularent: ut carperent ejus sermonem, tradituri eum imperio & potestati Præsidis.

21 Qui interrogaverunt eum, dicentes, præceptor, scimus te rectè dicere & docere, nec accipere personam, sed viam Dei in veritate docere:

22 Licet nobis tributum dare Cæsari, an non?

23 Animadversâ autem eorum calliditate, dixit eis, Quid me tentatis?

24 Ostendite mihi denarium: cujus habet imaginem & inscriptionem? Respondentes autem dixerunt, Cæsaris.

25 Tunc dixit eis, Reddite igitur quæ *sunt* Cæsaris, Cæsari, & quæ *sunt* Dei, Deo.

26 Itaque nequiverunt ejus verba carpere coram plebe: & mirati super ejus responsò siluerunt.

27 Accedentes autem quidam Sadducæorum, (qui contendunt non esse resurrectionem) interrogârunt eum.

28 Dicentes, Magister, Moses scripsit nobis, si cujus frater mortuus fuerit, habens uxorem, & sine liberis mortuus fuerit, ut ejus frater accipiat uxorem illam, & excitet semen fratri suo.

29 Septem ergo fratres fuerunt, quorum primus acceptâ uxore mortuus est sine liberis.

30 Accepit igitur eam secundus, *qui* & ipse mortuus est sine liberis.

31 Deinde tertius accepit eam: itidem autem & illi septem: nec reliquerunt liberos, & mortui sunt.

32 Post omnes autem mortua est mulier.

33 In resurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? nam illi septem habuerunt eam uxorem.

34 Tunc respondens dixit eis Jesus. Filii hujus ævi ducunt uxores, & nuptum dantur:

35 Qui verò digni habiti fuerint qui ævum illud consequantur & resurrectionem ex mortuis, neque ducunt uxores, neque nuptum dantur:

36 Nec enim mori possunt amplius: pares enim Angelis sunt: & filii sunt Dei, cùm sint filii resurrectionis.

37 Mortuos autem suscitatum iri, etiam Moses indicavit in rubo, cùm dicit Dominum Deum Abrahami, & Deum Isaaci & Deum Jacobi.

38 Deus autem non est mortuorum, sed vivorum

Deus

Deus: omnes enim vivunt ei.

39 Respondentes autem ei quidam ex scribis dixerunt, Magister, bene dixisti.

40 Nec amplius audebant eum quicquam interrogare.

41 Dixit autem eis, Quomodo dicunt Christum filium esse Davidis?

42 Et ipse Dâvid dicit in libro Psalmorum, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dextram meam

43 Usquedum statuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

44 David ergo Dominum eum vocat, & quomodo filius ejus est?

45 Audiente verò toto populo dixit discipulis suis,

46 Cavete à Scribis, qui volunt ambulare stolatis, & amant salutationes in foris, ac primos consessus in conventibus; & primos accubitus in cœnis.

47 Qui exedunt domos viduarum, & in speciem precibus longis utuntur: isti recipient gravius judicium.

CAP. XXI.

Viduæ super omnes liberalitas. Excidium Jerusalem & finis seculi.

RESpiciens verò vidit divites immittentes dona sua in gazophylacium.

2 Vidit autem etiam quandam viduam pauperculam immittentem illuc minuta æreola duo,

3 Et dixit, Verè dico vobis, vidua hæc pauper immisit amplius quàm omnes.

4 Nam omnes hi ex eo quod sibi redundat immiserunt quæ donarent Deo: hæc autem immisit ex penuria sua totum victum quem habebat.

5 Et quibusdam dicentibus de templo, quòd pulcris lapidibus ac donariis ornatum esset, dixit,

6 Hæccine spectatis? venient dies quibus non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur

7 Interrogaverunt autem eum, dicentes, Magister, quando hæc erunt? & quod *erit* signum quando futura sint ista?

8 Ipse verò dixit, Videte ne seducamini: multi enim venient sub nomine meo, dicentes, Ego sum *Christus*; & tempus illud præstitutum appropinquat. Ne igitur sequimini eos.

9 Cùm verò audieritis bella & exagitationes, ne consternamini: oportet enim ista primum fieri; sed non statim *erit* finis.

10 Tunc dixit eis, Insurget gens in gentem, & regnum in regnum:

11 Et magni terræ motus erunt singulis locis, & fames, & pestilentiæ, & terriculamenta, & signa è cœlo magna erunt.

12 Sed ante hæc omnia injicient vobis manus, & *vos* persequentur, tradentes in conventus & carceres, adductos ad reges ac præsides, propter nomen meum.

13 *Hæc* autem cedent vobis testimonio.

14 Habete igitur *hoc* repositum in cordibus vestris, non præmeditari defensionem.

15 Ego enim dabo vobis os & sapientiam cui non poterunt contradicere neque obsistere omnes qui se vobis opponent.

16 Prodemini autem etiam à parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis: & mor-

te

te mulctandos curabunt *aliquos* ex vobis:

17 Et eritis exosi omnibus propter nomen meum.

18 Sed pilus capitis vestri non peribit.

19 Per tolerantiam vestram possidete animas vestras.

20 Cùm autem videritis Hierosolymam cingi ab exercitibus, tunc agnoscite appropinquare vastationem ejus.

21 Tunc qui in Judæâ sunt, fugiant in montes: & qui intra eam, excedant: & qui in agris, non ingrediantur in eam.

22 Nam hi sunt dies ultionis, ut impleantur omnia quæ scripta sunt.

23 Væ autem gravidis & lactantibus in illis diebus, erit enim necessitas magna in hâc regione, & ira in populo isto.

24 Et cadent acie gladii, & captivi ducentur in omnes gentes: & Hierosolyma calcabitur à Gentibus, usquequo impleantur præstituta illa tempora Gentium.

25 Tunc erunt signa in sole, & lunâ, & stellis: & in terrâ anxietas Gentium in confilii inopiâ, resonante mari & salo:

26 Exanimatis hominibus præ metu & expectatione *malorum* eorum supervenientium in orbem terrarum; nam potestates cœlorum concutientur.

27 Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potentiâ & gloriâ multâ.

28 Cùm autem hæc fieri incipient, surgite & aspicite & attollite capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra.

29 Dixit etiam eis parabolam, *inquiens*. Videte ficum & omnes arbores:

30 Cùm jam emiserint *folia*, *vos eas* cernentes, per vos ipsos agnoscitis jam prope esse æstatem:

31 Ita & vos, cùm videritis hæc fieri, agnoscite prope esse regnum Dei.

32 Amen dico vobis, Nequaquam præterierit hæc ætas quousque *hæc* omnia facta fuerint.

33 Cœlum & terra præteribunt: verba autem mea nequaquam præteribunt.

34 Cavete autem vobis nequando graventur corda vestra crapulâ & ebrietate, & solicitudinibus hujus vitæ: & repente vobis superveniat dies ille.

35 Nam ut laqueus, invadet in omnes qui habitant in superficie totius terræ.

36 Excubate igitur, omni tempore deprecantes, ut digni habeamini qui effugiatis ista omnia quæ futura sunt, & confistatis ante Filium hominis.

37 Docebat autem interdiu in templo: noctu verò exiens pernoctabat in monte qui vocatur Olearum.

38 Et totus populus diluculò veniebat ad eum, ut eum audiret in templo.

CAP. XXII.

Proditio Judæ. Institutio cœnæ. Professio Christi. Petri zelus, lapsus & resipiscentia. Christi de se confessio.

APpropinquabat autem festum azymorum, quod dicitur Pascha.

2 Et quærebant primarii Sacerdotes & Scribæ quomodo eum interimerent: metuebant enim plebem.

3 Introlit

3 Introiit autem Satanas in Judam cognominatum Iscariotem, qui erat è numero *illorum* duodecim.

4 Abiens igitur collocutus est cum primariis Sacerdotibus ac præfectis *templo*, quomodo ipsis eum proderet.

5 Qui gavisi sunt: & pacti sunt *se* daturos ei pecuniam.

6 *Ipse* verò spopondit: quærebátque opportunitatem eum ipsis tradendi absque turbâ.

7 Venit autem dies azymorum, quo oportebat mactari pascha.

8 Misit igitur Petrum & Joannem dicens, Profecti parate nobis pascha, ut edamus.

9 Ipsi verò dixerunt ei, Ubi vis paremus *illud*?

10 At ille dixit eis, Ecce, postquam introieritis in urbem, occurret vobis quidam aquæ amphoram bajulans: sequimini eum domum illam in quam ingreditur.

11 Et dicite patrifamiliâs illius domûs, Dicit tibi Magister, Ubi est diversorium, ubi pascha cum discipulis meis edam?

12 Tunc ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum: illic parate *pascha*.

13 Profecti verò invenerunt omnia prout dixerat eis: & paraverunt pascha.

14 Cùm autem adesset *constitutum* illud tempus, recubuit, & duodecim Apostoli cum eo.

15 Et dixit eis, Desiderio desideravi hoc pascha edere vobiscum, antequam ego patiar.

16 Dico enim vobis me non ampliùs esurum ex eo, usquequo completum fuerit in regno Dei.

17 Et accepto poculo, cùm gratias egisset, dixit, Accipite hoc, & partimini vobis ipsis.

18 Dico enim vobis me non bibiturum ex fructu vitis, usquequo regnum Dei venerit.

19 Et acceptum panem, cùm gratias egisset, fregit: & dedit eis, dicens, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur: hoc facite ad mei commemorationem.

20 Itidem etiam *dedit eis* poculum, postquam cœnâsset, dicens, Hoc poculum *est* Novum illud pactum per sanguinem meum, qui pro vobis effunditur.

21 Cæterùm ecce manus ejus qui me prodit, mecum *est* in mensâ.

22 Et Filius quidem hominis, prout definitum est, abit: veruntamen væ homini illi per quem proditur.

23 Tunc ipsi cœperunt mutuò quærere inter se de hâc re; ecquis nimirum ex ipsis esset hoc facturus.

24 Orta est autem etiam de hoc contentio inter eos, quis eorum videretur esse maximus.

25 Ipse verò dixit eis. Reges gentium dominantur eis, & qui autoritatem habent in eas, benefici vocantur.

26 Vos autem non ita *estote*: sed qui maximus est inter vos, esto sicut qui minimus est: & qui ductor est, sicut qui ministrat.

27 Nam uter major est, qui accumbit, an qui ministrat? nonne qui discumbit? At ego sum inter vos ut qui ministrat.

28 Vos autem il estis qui permansistis mecum in tentationibus meis

29 Ego vero paciscor vobis,

bis, prout pactus est mihi Pater meus, regnum.

30 Ut edatis & bibatis in mensâ meâ in regno meo, & sedeatis super thronos, judicantes duodecim tribus Israel.

31 Dixit etiam Dominus, Simon, Simon, ecce, Satanas appetit vos quos ventilaret sicut triticum:

32 Sed ego deprecatus sum pro te, ne deficiat fides tua: tu igitur aliquando cùm te converteris, stabili fratres tuos.

33 Ipse verò dixit ei, Domine, tecum paratus sum & in carcerem & ad mortem proficisci.

34 At ille dixit ei, Dico tibi, Petre, Nequaquam emittet vocem hodie gallus priusquam ter neges quòd tu me noveris.

35 Dixit etiam eis, Quando misi vos absque crumenâ, & perâ, & soleis, num quid defuit vobis? ipsi verò dixerunt, Nihil.

36 Dixit ergo eis, At nunc qui crumenam habet, tollat *eam*, similiter & peram: & qui non habet, vendat pallium suum, & emat gladium.

37 Dico enim vobis, adhuc oportere scriptum istud in me perfici; istud, *inquam*, Et cum sceleratis numeratus est. Nam ea quæ *scripta sunt* de me, finem habent.

38 At illi dixerunt, Domine, ecce duo gladii hic. Ipse verò dixit eis, Satis est.

39 Et egressus, profectus est ex more in montem Olearum: secuti sunt autem eum etiam discipuli ejus.

40 Cùm verò perveniisset ad eum locum, dixit eis, Orate ne introeatis in tentationem.

41 Tum ipse abscessit ab eis quasi ad jactum lapidis, positisque genibus oravit,

42 Dicens, Pater, si velles transferre poculum hoc à me! veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.

43 Conspectus est autem ei Angelus è cœlo corroborans eum.

44 Et *ipse* constitutus in angore, intentus orabat. Erat autem sudor ejus quasi grumi sanguinis descendentes in terram.

45 Et cùm surrexisset à precatione, venissetque ad discipulos suos, invenit eos dormientes præ tristitiâ.

46 Et dixit eis, Quid dormitis? surgite, & orate, ne introeatis in tentationem.

47 Adhuc autem eo loquente, ecce turba, & is qui dicebatur Judas, unus ex illis duodecim, præibat eis, & appropinquavit Jesu ut oscularetur eum.

48 Jesus autem dixit ei, Juda, osculo Filium illum hominis prodis?

49 Videntes autem ii qui circa ipsum *erant* quod futurum erat, dixerunt ei, Domine, percutiemúne gladio?

50 Et quidam ex ipsis percussit servum Pontificis maximi, & abstulit autem ejus dexteram.

51 Respondens autem Jesus dixit, Sinite huc usque. Et tactâ illius auriculâ, sanavit eum.

52 Dixit autem Jesus iis qui adversùs ipsum venerant, *nempe* primariis Sacerdotibus, & præfectis templo, & senioribus, *Siccine* ut adversùs latronem exîstis cum gladiis ac fustibus?

53 Cùm quotidie vobiscum essem in templo, non extendistis manus in me: sed

sed hæc est hora illa vestra, & potestas tenebrarum.

54 Prehenium autem eum duxerunt, & introduxerunt domum Pontificis maximi. Petrus verò sequebatur è longinquo

55 Cúmque accendissent ignem in medio aulæ, atque unà consedissent, sedit & Petrus inter eos.

56 Cùm autem eum vidisset ancilla quædam sedentem ad ignem, intentis in eum oculis dixit, Et iste cum eo erat.

57 Ipse verò abnegavit eum, dicens, Mulier, non novi eum.

58 Et paulò post alius videns eum, dixit, Et tu ex ipsis es. Petrus verò ait; Heus tu, non sum.

59 Et interpositâ quasi horâ unâ, alius quidam *id* asseverabat, dicens, Verè & iste cum illo erat: etenim Galilæus est.

60 Ait autem Petrus, Heus tu, nescio quid dicas. Et illicò, adhuc ipso loquente, vocem emisit gallus.

61 Tum conversus Dominus intuitus est Petrum; & recordatus est Petrus sermonis Domini, quomodo *nimirum* dixerat ipsi, Priusquam gallus vocem emiserit, ter me abnegabis.

62 Et egressus foras Petrus flevit amarè.

63 Ii verò qui unà tenebant Jesum, illudebant ei, cædentes *eum*:

64 Et eo obvelato, cædebant faciem ejus, & interrogabant eum, dicentes, Vaticinare quis sit qui te percusserit.

65 Et alia multa convicientes dicebant in eum.

66 Et ut ortus est dies, congregatum fuit presbyterium populi, & primarii Sacerdotes & Scribæ, & adduxerunt eum in suum consessum.

67 Dicentes, Num tu es ille Christus? dic nobis. Dixit autem eis, si vobis dixero, nequaquam credetis:

68 Quòd si vos etiam interrogavero, nequaquam respondebitis mihi, neque *me* absolvetis.

69 Ab hoc tempore erit Filius hominis sedens ad dexteram potentiæ Dei.

70 Dixerunt autem omnes, Tu ergo es Filius ille Dei? Ipse verò dixit eis, Vos dicitis: nam *is* ego sum.

71 At illi dixerunt, Quid amplius egemus testimonio? ipsi enim audivimus ex ore ipsius.

CAP. XXIII.

Christus ab Herode illusus & à Pilato damnatus crucifigitur; crucifixus deridetur & moritur; mortuus sepelitur.

TUnc surgens universa multitudo eorum, duxit eum ad Pilatum.

2 Cœperunt autem eum accusare, dicentes, Comperimus istum pervertere gentem, & vetare tributa dare Cæsari, dicendo se Christum, *id est*, regem esse.

3 Pilatus autem interrogavit eum, dicens, Tune es Rex ille Judæorum? Ipse verò respondens ei dixit, Tu dicis.

4 Ait verò Pilatus ad primarios Sacerdotes & turbam, Nullam invenio noxam in hoc homine

5 At illi invalescebant, dicentes, Concitat populum, docens per universam Judæam, exorsus à Galilæâ huc usque.

6 Pilatus verò, auditâ Galilæâ, interrogavit num homo ille Galilæus esset.

7 Et

7 Et cùm cognovisset eum ad Herodis potestatem pertinere, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per eos dies.

8 Herodes autem viso Jesu gavisus est valde: nam à multo *tempore* cupiebat eum videre, eò quòd audivisset multa de eo: & sperabat se signum aliquod visurum ab eo fieri.

9 Interrogavit autem eum multo sermone: sed ipse nihil ei respondit.

10 Adstabant autem principes Sacerdotes & Scribæ magnâ contentione eum accusantes,

11 Herodes autem cum militibus suis, cùm eum pro nihilo habuisset, & illusisset *ei*, amictum veste splendidâ remisit ad Pilatum.

12 Et facti sunt amici inter sese Pilatus & Herodes eo ipso die: nam anteà inimici erant inter sese.

13 Pilatus verò, convocatis principibus Sacerdotibus & primoribus ac populo,

14 Dixit eis, Obtulistis mihi hunc hominem, tanquam avertentem populum: & ecce, ego in vestri conspectu quæstione habitâ, nullam noxam invenio in homine isto, ex iis de quibus accusatis eum:

15 Sed ne Herodes quidem: nam remisit vos ad illum, & ecce, nihil dignum morte factum est ab eo.

16 Castigatum ergo eum dimittam:

17 Necesse autem habebat dimittere eis singulis festis unum *quempiam*.

18 Exclamavit autem simul universa turba, dicens, Tolle illum, dimitte verò nobis Barabbam;

19 *Qui* erat propter seditionem quandam & cædem factam in urbe, conjectus in carcerem.

20 Rursus ergo Pilatus allocutus est *eos*, volens dimittere Jesum.

21 Ipsi verò reclamabant, dicentes, Crucifige, crucifige eum.

22 Ille autem tertiò dixit eis, Quid enim iste malefecit? nullam noxam capitalem inveni in eo: castigatum ergo eum dimittam.

23 At illi instabant vocibus magnis, petentes ut ipse crucifigeretur: & invalescebant voces eorum ac principum Sacerdotum.

24 Tum Pilatus secundùm eos judicavit, ut fieret quod ipsi petebant.

25 Dimisit autem eis illum qui propter seditionem & cædem conjectus fuerat in carcerem, quem petierant; Jesum verò tradidit ille eorum voluntati.

26 Cùm igitur abducerent eum, prehenso Simone quodam Cyrenæo, qui veniebat rure, imposuerunt ei crucem ferendam ponè Jesum.

27 Sequebatur autem eum magna multitudo populi & mulierum: quæ & plangebant & lamentabantur eum.

28 Conversus autem ad eas Jesus dixit, Filiæ Hierusalem, ne flete de me, verùm de vobis ipsis flete, & de liberis vestris:

29 Nam ecce venient dies quibus dicent, Beatæ steriles, & uteri qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt.

30 Tum incipient dicere montibus, Cadite in nos, & collibus, Operite nos.

31 Nam si in virente ligno ista faciunt, in arido quid fiet?

32 Ducebantur autem etiam alii duo, *iique* facinorosi, cum eo interimendi.

33 Cùm igitur venissent in locum qui vocatur Calvaria, illic crucifixerunt eum, & facinorosos illos: unum ad dexteram, alterum ad sinistram.

34 Jesus autem dicebat: Pater, remitte *hoc* ipsis, nesciunt enim quid faciunt. Partientes verò vestimenta ejus, jecerunt sortem.

35 Et stabat populus spectans: sannis autem excipiebant eum etiam primores cum eis, dicentes, Alios servavit, servet seipsum, si hic est ille Christus electus ille Dei.

36 Illudebant autem etiam ei milites, accedentes, & acetum ei offerentes,

37 Dicentesque, Si tu es Rex ille Judæorum, serva te metipsum.

38 Erat autem etiam inscriptio scripta supra eum literis Græcis & Romanis & Hebraicis, HIC EST REX ILLE JUDÆORUM.

39 Unus autem ex facinorosis illis suspensis, conviciabatur ei, dicens, Si tu es Christus ille, & teipsum & nos serva.

40 Respondens autem alter objurgavit eum, dicens, Ne Deum quidem tu times, cum in eâdem sis damnatione?

41 Et nos quidem justè: (nam digna factis recipimus) iste verò nihil indecens fecit.

42 Dixitque Jesu, Domine, memento mei cùm veneris in regnum tuum.

43 Tum dixit ei Jesus, Amen, dico tibi, Hodie mecum eris in paradiso.

44 Erat autem quasi hora sexta, & tenebræ factæ sunt in totâ regione usque ad horam nonam.

45 Et obtenebratus est sol, & aulæum templi fissum est medium:

46 Cúmque clamâsset voce magnâ Jesus, ait, Pater, in manus tuas depono spiritum meum. Et cum hæc dixisset, exspiravit.

47 Cùm vidisset autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens, Verè hic homo justus erat.

48 Et omnis turba quæ simul ad hoc spectaculum accesserat, spectans quæ facta fuerant, cædens pectora sua revertebatur.

49 Stabant autem omnes noti ejus procul, & mulieres quæ erant eum unà secutæ à Galilæâ, videntes ista.

50 Tum ecce quidam nomine Josephus, senator, vir bonus ac justus:

51 Qui non assensus fuerat consilio ac facto eorum, ortus Arimathæâ civitate Judæorum: qui & ipse expectabat regnum Dei:

52 Hic, *inquam*, adiens Pilatum, petiit corpus Jesu.

53 Et detractum illud involvit sindone, posuitque illud in monumento quod erat in saxo incisum, in quo nondum quisquam positus fuerat.

54 Porrò dies erat Parasceues, & sabbatum succedebat.

55 Subsecutæ etiam mulieres quæ cum eo venerant ex Galilæâ, spectârunt monumentum, & quomodo positum esset corpus ejus.

56 Reversæ verò paraverunt aromata & unguenta: ac sabbato quidem quievérunt, secundùm præceptum.

CAP. XXIV.

Angeli evangelizant mulieribus. Colloquium Emmauniticum. Christi assumptio in cælum.

PRimo autem *die* hebdomadis, profundo diluculo iverunt ad monumentum, ferentes, quæ paraverant, aromata: & nonnullæ cum ipsis.

2 Invenerunt autem saxum avolutum à monumento:

3 Et ingressæ non invenerunt corpus Domini Jesu.

4 Et factum est ut dum in eâ re hæsitarent, tum ecce, duo viri supervenerint eis, Induti vestibus fulgurantibus.

5 Cùm autem expavefactæ inclinarent faciem in terram, dixerunt eis. Quid inter mortuos quæritis eum qui vivit?

6 Non est hic, sed suscitatus est: mementote, ut locutus sit vobis cum adhuc in Galilæâ esset,

7 Dicens, Oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertio resurgere.

8 Recordatæ sunt igitur verborum illius.

9 Et reversæ à monumento annunciaverunt hæc omnia illis undecim, & reliquis omnibus.

10 Erant autem Maria Magdalene, & Joanna, & Maria Jacobi *mater*, & reliquæ cum ipsis, quæ hæc dicebant Apostolis.

11 Sed visa sunt apud eos quasi deliramentum verba ipsarum, neque crediderunt eis.

12 Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum & cùm se inclinâsset, cernit linteа sola *illic* jacentia, abiitque, apud semetipsum mirans factum.

13 Et ecce, duo ex iis ibant eo ipso die in vicum distantem stadiis sexaginta ab Hierusalem, cui *vico* nomen *est* Emmaus:

14 Et colloquebantur inter se de istis omnibus quæ evenerant.

15 Et factum est ut dum colloquerentur, & *se* mutuò rogitarent, ipse Jesus accederet, & unâ iter faceret cum ipsis.

16 Oculi autem eorum retinebantur ne ipsum agnoscerent.

17 Dixit autem eis, Qui sunt hi sermones quos confertis inter vos ambulantes? & *quid* estis tetrico vultu?

18 Respondens autem alter, cui nomen Cleophas, dixit ei, Tu solus commoraris Hierosolymæ, & non nôsti quæ in eâ facta sunt his diebus?

19 Ipse verò dixit eis, Quæ? At illi dixerunt ei: Quæ *facta sunt* Jesu Nazaræo, qui fuit Propheta, potens reipsâ & verbis, coram Deo & toto populo:

20 Quomodo eum tradiderunt principes Sacerdotum & primores nostri ut morte damnaretur, & crucifixerunt eum.

21 Nos autem sperabamus illum esse qui redempturus esset Israelem: atqui præter hæc omnia, tertium hunc diem agit hodie ex quo hæc facta sunt.

22 Sed & mulieres quædam ex nobis perculerunt nos, quæ diluculò venerunt ad monumentum:

23 Et

23 Et non invento ejus corpore venerunt dicentes se etiam apparitionem Angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.

24 Et abierunt quidam eorum qui erant nobiscum, ad monumentum; & ita invenerunt prout mulieres dixerant, ipsum verò non viderunt.

25 Tum ipse dixit eis, O amentes, & tardi corde ad credendum omnibus quæ locuti sunt Prophetæ!

26 Nonne hæc oportuit pati Christum, & introire in gloriam suam?

27 Et exorsus à Mose & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de *se scripta erant*

28 Appropinquârunt igitur vico in quem proficiscebantur, & ipse simulabat se longiùs ire.

29 Sed *ipsi* adegerunt eum dicentes, Mane nobiscum! quoniam advesperascit, & inclinavit dies Ingressus est igitur ut maneret cum eis

30 Et factum est cùm decubuisset cum eis, sumpto pane benedixit, & fractum dedit eis

31 Adaperti sunt autem oculi eorum, & agnoverunt eum: sed ipse ablatus est ex eorum conspectu.

32 Tum alter ad alterum dixerunt, Nonne cor nostrum ardebat in nobis dum loqueretur nobis in viâ, & dum adaperiret nobis scripturas?

33 Et surgentes eo ipso momento, reversi sunt Hierosolymam, & invenerunt congregatos illos undecim, & eos qui cum ipsis erant,

34 Et qui dicebant; Suscitatus est Dominus verè, & conspectus est Simoni.

35 Tum ipsi exposuerunt *eis* quæ *gesta erant* in viâ, & ut fuerat à se agnitus in fractione panis

36 Hæc autem ipsis loquentibus, stetit ipse Jesus in medio eorum, & dixit eis, Pax vobis.

37 Consternati verò & expavefacti putabant se spiritum conspicere.

38 Tunc dixit eis. Quid turbati estis, & quare disceptationes subeunt corda vestra?

39 Videte manus meas & pedes meos: nam ego ipse sum: contrectate me, & videte, nam spiritus carnem & ossa non habet, sicut me conspicitis habere.

40 Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus ac pedes.

41 Adhuc autem ipsis non credentibus præ gaudio & mirantibus, dixit eis, Habetis hic esculentum aliquid?

42 Tum ipsi dederunt ei partem piscis assi; & aliquid ex favo apiario.

43 Quæ *ille* accepit, & edit in eorum conspectu:

44 Dixitque eis, Hi sunt sermones quos locutus sum vobis cùm adhuc essem vobiscum, oportere impleri omnia quæ scripta sunt in lege Mosis, & Prophetis, & Psalmis de me.

45 Tunc aperuit eorum mentem ut intelligerent scripturas.

46 Et dixit eis, Ita scriptum est, & ita oportuit Christum pati & resurgere ex mortuis tertio die:

47 Et prædicari ejus nomine resipiscentiam ac remissionem peccatorum apud omnes Gentes, incipiendo ab urbe Hierosolymorum

48 Vos autem estis horum testes.

49 Et ecce, ego emittam promissum Patris mei in vos: vos autem residete Hierosolymis usquequò induamini virtute ex alto.

50 Eduxit autem eos foràs ad Bethaniam usque: & sublatis manibus suis, benedixit eis

51 Et factum est, ut dum ipse benediceret eis, disjunctus ab eis fursùm ferretur in cœlum.

52 Ipsi autem adorato eo, reversi sunt Hierosolymam cum gaudio magno.

53 Erantque omni *tempore* in templo, laudantes & benedicentes Deo. Amen.

EVANGELIUM SECUNDUM JOANNEM.

CAP. I.

Verbum caro factum. Testimonium Joannis de Christo Vocatio quatuor discipulorum. Scala cæli.

IN principio erat Sermo ille, & Sermo ille erat apud Deum, eratque ille Sermo Deus.

2 Hic *Sermo* erat in principio apud Deum.

3 Omnia per hunc *Sermonem* facta sunt, & absque eo factum est nihil quod factum sit

4 In ipso vita erat, & vita erat Lux illa hominum:

5 Et Lux ista in tenebris lucet, sed tenebræ eam non comprehenderunt.

6 Exstitit homo missus à Deo, cui nomen Joannes:

7 Is venit ad *dandum* testimonium, *id est*, ut testaretur de illa Luce, ut omnes per eum crederent.

8 Non erat ille Lux illa, sed *missus fuit* ut testaretur de illâ Luce.

9 *Hic* erat Lux illa verâ quæ illuminat omnem hominem venientem in mundum.

10 In mundo erat, & mundus per eum factus est, sed mundus eum non agnovit.

11 Ad sua venit, & sui eum non exceperunt.

12 Quotquot autem eum exceperunt dedit eis hoc jus, ut Filii Dei sint facti, *nempe* iis qui credunt in nomen ejus:

13 Qui non ex sanguine neque ex libidine carnis, neque ex libidine viri, sed ex Deo geniti sunt.

14 Et sermo ille factus est Caro, & commoratus est inter nos, (& spectavimus gloriam ejus, gloriam, *inquam*, ut unigeniti *egressi* à Patre) plenus gratiæ ac veritatis.

15 Joannes teſtatus eſt de eo, & clamavit, dicens, Hic eſt de quo dicebam, *Is* qui poſt me venit, antepoſitus eſt mihi: quia prior me erat.

16 Et ex plenitudine ipſius omnes accepimus, & gratiam pro gratiâ.

17 Nam Lex illa per Moſen data eſt: gratia & veritas per Jeſum Chriſtum præſtita eſt.

18 Deum nemo vidit unquam: unigenitus ille Filius qui eſt in ſinu Patris, ille *nobis* expoſuit.

19 Hoc etiam eſt teſtimonium Joannis, quando miſerunt Judæi Hieroſolymis Sacerdotes & Levitas, ut interrogarent eum, quiſnam ipſe eſſet.

20 Et profeſſus eſt, neque negavit: profeſſus eſt, *inquam*, ſe non eſſe Chriſtum illum.

21 Tunc interrogaverunt eum, Quid ergò es! Túne es Elias? *Ipſe verò* dixit, Non ſum: *Et illi*, Es tu Propheta ille? Qui reſpondit, Non.

22 Dixerunt ergo ei, Quis es? ut reſponſum demus iis qui miſerunt nos; quid dicis de teipſo?

23 Ait, Ego *ſum* vox vociferantis in deſerto, Complanate viam Domini, prout dixit Eſaias Propheta.

24 Qui verò miſſi fuerant erant ex Phariſæis,

25 Et interrogaverunt eum, ac dixerunt ei, Cur ergò baptizas, ſi tu non es Chriſtus ille, neque Elias, neque Propheta ille?

26 Reſpondit eis Joannes dicens, Ego baptizo aquâ: ſed in medio veſtrûm ſtat quem vos non nôſtis.

27 Hic ille eſt qui poſt me venit, qui mihi antepoſitus eſt: cujus ſolearum ego non ſum dignus qui ſolvam corrigiam.

28 Hæc Bethabaræ facta ſunt trans Jordanem, ubi Joannes baptizabat.

29 Poſtero die cernit Joannes Jeſum venientem ad ſe, & ait, Ecce Agnus ille Dei qui tollit peccatum mundi:

30 Hic eſt de quo dicebam, Post me venit vir qui antepoſitus eſt mihi, quia prior me erat.

31 At ego non noveram eum: ſed ut manifeſtus fiat Iſraeli, propterea veni ego baptizans aquâ.

32 Tum, *inquam*, teſtatus eſt Joannes, dicens, Conſpexi Spiritum deſcendentem quaſi columbam è cœlo, *qui* etiam manſit ſuper eum.

33 Et ego non noveram eum, ſed qui miſit me ut baptizarem aquâ, ille mihi dixerat, ſuper quem videris Spiritum deſcendentem, ac manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat Spiritu ſancto

34 Ego igitur vidi & teſtor hunc eſſe Filium illum Dei.

35 Poſtero die iterum ſtabat Joannes, & ex diſcipulis ejus duo;

36 Et intuitus Jeſum ambulantem, dixit, Ecce Agnus ille Dei.

37 Audierunt autem eum duo illi diſcipuli loquentem, & ſecuti ſunt Jeſum

38 Converſus verò Jeſus, & conſpicatus eos ſequentes *ſe*, dicit eis.

39 Quid quæritis? Illi verò dixerunt ei, Rabbi, (quod dicitur, ſi interpreteris, Magiſter) ubi moraris?

40 Dicit eis, Venite & videte. Venerunt viderunt que ubi moraretur: & apud eum

manſerunt diem illum, hora enim erat quaſi decima.

41 Erat Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus qui audierant *illa* ex Joanne, & ſecuti fuerant eum.

42 Invenit hic prior fratrem ſuum Simonem, & dixit ei, Invenimus Meſſiam illum, quod eſt, ſi interpreteris, Chriſtus ille.

43 Et adduxit eum ad Jeſum. Intuitus autem eum Jeſus dixit, Tu es Simon filius Jona: tu vocaberis Cephas, quod *eſt*, ſi interpreteris, Petra.

44 Poſtero die voluit Jeſus abire in Galilæam? invenit autem Philippum, & dixit ei, Sequere me.

45 Erat verò Philippus ex Bethſaidâ, civitate Andreæ & Petri.

46 Invenit Philippus Nathanaelem, & dicit ei, Invenimus *illum* de quo ſcripſit Moſes in Lege, & Prophetæ, *nempe* Jeſum filium illum Joſephi, illum ex *urbe* Nazarethâ.

47 Tum dixit ei Nathanael. Ex *urbe* Nazarethâ poteſt aliquid boni eſſe? Dicit ei Philippus, Veni & vide.

48 Vidit Jeſus Nathanaelem venientem ad ſe, & dixit de eo, Ecce vere Iſraelita in quo dolus non eſt.

49 Dixit ei Nathanael, Unde me nôſti? Reſpondit Jeſus & dixit ei, Priuſquam te Philippus vocaret, cùm eſſes ſubter ficum, videbam te.

50 Reſpondit Nathanael, & dixit ei, Rabbi, tu es ille Filius Dei, tu es ille Rex Iſrael.

51 Reſpondit Jeſus & dixit ei, Quia dixi tibi, Vidi te ſub ficu, credis? majora iſtis videbis.

52 Præterea dixit ei, Amen, amen dico vobis, Ab hoc tempore videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei aſcendentes ac deſcendentes ſuper Filium hominis.

CAP. II

Nuptiæ in Canâ Galilææ. Reformatio templi. Corpus Chriſti, templum myſticum.

DIE autem tertio nuptiæ factæ ſunt in Canâ *oppido* Galilææ: erátque mater Jeſu illic.

2 Vocatus eſt autem etiam Jeſus ac diſcipuli ejus ad nuptias illas.

3 Et cùm defeciſſet vinum, mater Jeſu dixit ei, Vinum non habent.

4 Dicit ei Jeſus, Quid mihi tecum *rei eſt*, mulier? nondum venit hora illa mea.

5 Dicit ejus mater miniſtris, Quodcunque dixerit vobis, facite.

6 Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecundùm purificationem Judæorum, capientes ſingulæ amphoras binas aut ternas.

7 Dicit eis Jeſus, Implete has hydrias aquâ; Impleverunt eas igitur uſque ad ſummum.

8 Tunc dicit eis, Haurite nunc, & offerte architriclino. Obtulerunt igitur.

9 Ut autem guſtavit architriclinus aquam illam quæ facta fuerat vinum, (neſciebat autem unde eſſet: ſed miniſtri ſciebant qui hauſerant aquam) vocat ſponſum architriclinus.

10 Et dicit ei, Omnes primo loco bonum vinum apponunt, & poſtquam *convivæ* affatim biberunt, tunc id quod minùs bonum eſt: tu *verò* ſervâſti bonum vinum uſque adhuc.

11 Hoc

11 Hoc initium signorum fecit Jesus in Canâ *oppido* Galilææ. & manifestam fecit gloriam suam: & crediderunt in eum discipuli ejus.

12 Posteà descendit Capernaumum ipse & mater, & fratres & discipuli ejus: manserúntque illic non multos dies:

13 Nam propè erat Pascha Judæorum; ascendit igitur Jesus Hierosolymam.

14 Et invenit in templo venditores boum & ovium & columbarum, & nummularios sedentes

15 Factóque flagello è funiculis, omnes ejecit è templo, & oves & boves, & argentariorum nummulos effudit, mensásque subvertit.

16 Et columbarum venditoribus dixit Tollite hinc ista: ne facite domum Patris mei domum mercatûs.

17 Recordati sunt autem ejus discipuli, scriptum esse, Zelus domûs tuæ exedit me.

18 Responderunt ergò Judæi, & dixerunt ei, Quod signum ostendis nobis quòd ista facis?

19 Respondit Jesus & dixit eis. Destruite templum hoc, & inter triduum excitabo illud.

20 Dixerunt ergò Judæi, Quadraginta & sex annis ædificatum est templum istud, & tu intra triduum illud excitabis?

21 At ille loquebatur de templo corporis sui.

22 Postquam ergò suscitatus fuit ex mortuis, recordati sunt ejus discipuli quòd hoc sibi dixisset, & crediderunt Scripturæ, & sermoni quem Jesus dixerat.

23 Cùm autem esset Hierosolymis in Pascha, in festo, multi credidérunt in nomen ejus, spectantes signa quæ edebat.

24 Ipse autem Jesus non credebat eis semetipsum, eò quòd nôsset omnes:

25 Nec opus esset ut quisquam ei testaretur de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

CAP III.

Dialogus inter Nicodemum & Christum. Compendium evangelii propositum, expositum, & obsignatum.

ERat autem quidam ex Phariſæis, cui nomen *erat* Nicodemo, ex primoribus Judæorum:

2 Hic venit ad Jesum nocte, & dixit ei, Rabbi, scimus te à Deo venisse magistrum: nemo enim potest hæc signa edere quæ tu edis, nisi Deus sit cum eo.

3 Respondit Jesus & dixit ei Amen, amen dico tibi, nisi quis genitus fuerit iterùm, non potest videre regnum Dei.

4 Dicit ei Nicodemus, Quomodo potest quispiam nasci qui sit senex? num potest in uterum matris suæ secundò introire, & nasci?

5 Respondit Jesus, Amen, amen dico tibi, nisi quis fuerit genitus ex aquâ & Spiritu, non potest introire in regnum Dei.

6 Quod genitum est ex carne, caro est: & quod genitum est ex Spiritu, spiritus est.

7 Ne mireris me dixisse tibi, Oportet vos iterum gigni.

8 Ventus quo vult spirat, & sonum ejus audis, sed nescis unde veniat & quò vadat: ita est quisquis genitus est è Spiritu.

9 Respondit Nicodemus, & dixit ei, Quomodo possunt hæc fieri?

10 Respondit Jesus & dixit ei, Tu es Magister Israelis, & hæc non nôsti?

11 Amen, amen dico tibi, quod scimus loquimur, & quòd vidimus testamur: sed testimonium nostrum non recipitis.

12 Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo si dixero vobis cœlestia, credetis?

13 Nullus enim ascendit in cœlum, nisi qui descendit è cœlo, *nempe* Filius hominis qui est in cœlo.

14 Prout autem Moses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis:

15 Ut quisquis credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

16 Ita enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum illum unigenitum dederit, ut quisquis credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

17 Non enim misit Deus Filium suum in mundum ut damnet mundum, sed ut servetur mundus per eum.

18 Qui credit in eum non condemnatur: qui verò non credit, jam condemnatus est: quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei.

19 Hæc est autem condemnatio, quòd Lux venit in mundum, sed dilexerunt homines potiùs tenebras quam Lucem: quia sunt eorum mala opera.

20 Quisquis enim quæ mala sunt egit, odit lucem: nec venit ad lucem, ne arguantur opera ipsius:

21 Qui verò dat operam veritati venit ad lucem: ut manifesta fiant opera ipsius, quòd secundùm Deum facta fuerint.

22 Postea venit Jesus & discipuli ejus in Judææ territorium: & illic educabatur cum eis, & baptizabat.

23 Baptizabat autem etiam Joannes in Ænon prope Salim, quoniam aquæ multæ erant illic, & veniebant ac baptizabantur.

24 Nondum enim conjectus fuerat Joannes in carcerem.

25 Orta est igitur quæstio *quibusdam* ex discipulis Joannis cum Judæis de purificatione.

26 Venerúntque ad Joannem, & dixerunt ei, Rabbi, is qui tecum erat apud trajectum Jordanis, cui tu testimonium dedisti, ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum.

27 Respondit Joannes & dixit, Homo non potest recipere quicquam nisi fuerit ei datum è cœlo.

28 Vos ipsi mihi testes estis me dixisse, Non sum ego Christus, sed missus sum *ut apparerem* coram eo.

29 Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi: hoc ergo gaudium meum impletum est.

30 Illum oportet crescere, me verò minui.

31 Qui supernè venit, supra omnes est: qui è terrâ est, & terrenus est, & terrena loquitur: qui è cœlo venit, supra omnes est.

32 Et quod vidit & audivit, hoc testatur; sed testimonium eius nemo recipit.

33 Qui recepit ejus testimonium, is obsignavit Deum veracem esse.

34 Nam *is demum* quem misit Deus, verba Dei loquitur, non enim *huic* admetitur Deus spiritum.

35 Pa-

35 Pater diligit Filium, & omnia dedit ei in manum.

36 Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui verò non assentitur Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.

CAP. IV.

Colloquium Christi cum Samaritanâ, ejusque fructus. Regii filius sanatur.

UT ergo cognovit Dominus Pharisæos audîsse ipsum plures discipulos facere & baptizare quàm Joannes.

2 (Quanquam Jesus ipse non baptizabat, sed discipuli ejus,)

3 Reliquit Judæam, & abiit rursum in Galilæam.

4 Oportebat autem eum transire per Samariam.

5 Venit ergo in urbem Samariæ quæ dicitur Sichar, juxta prædium quod dedit Jacobus Josepho filio suo.

6 Erat autem ibi fons Jacobi. Jesus ergò fatigatus ex itinere ita sedit ad fontem: hora *enim* erat quasi sexta.

7 Venit mulier Samaritana ut hauriret aquam: dicit ei Jesus, Da mihi potum.

8 Nam discipuli ejus abierant in urbem ut cibos emerent.

9 Dicit igitur ei mulier illa Samaritana, Quomodo tu Judæus cùm sis, potum à me poscis quæ sum mulier Samaritana? (non enim utuntur Judæi Samaritanis)

10 Respondit Jesus, & dixit ei, Si nôsses donum illud Dei, & quis sit ille qui dicit tibi, Da mihi potum, tu petiisses ab eo; & dedisset tibi aquam vivam.

11 Dicit ei mulier, Domine, neque quò haurias habes, & puteus profundus est: unde ergo habes aquam illam vivam?

12 Num tu major es patre nostro Jacobo, qui dedit nobis hunc puteum, ex quo ipse bibit, & filii ejus, & ejus pecora?

13 Respondit Jesus & dixit ei, Quisquis bibit ex aquâ istâ sitiet rursus.

14 Quisquis autem biberit ex aquâ illâ quam ego ei dabo, non sitiet in æternum: sed aqua illa quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

15 Dicit ei mulier, Domine, da mihi aquam istam, ut non sitiam, neque veniam huc ad hauriendum.

16 Dicit ei Jesus, Vade, voca virum tuum, & veni huc.

17 Respondit mulier & dixit ei, Non habeo virum. Dicit ei Jesus, Bene dixisti, Non habeo virum.

18 Quinque enim viros habuisti: & nunc quem habes, non est tuus vir: hoc verè dixisti.

19 Dicit ei mulier, Domine, video te Prophetam esse.

20 Patres nostri in hoc monte adoraverunt: & vos dicitis Hierosolymis esse locum illum ubi oporteat adorare.

21 Dicit ei Jesus, Mulier, crede mihi, venit tempus quando neque in monte hoc, neque Hierosolymis adorabitis Patrem.

22 Vos adoratis quod nescitis; nos adoramus quod scimus: quia salus ex Judæis est.

23 Sed venit tempus, & nunc est, cùm veri adoratores adorabunt Patrem Spiritu ac veritate: etenim Pater tales quærit qui ipsum adorent.

24 Deus est Spiritus: & qui adorant eum, oportet in Spiritu ac veritate adorent.

25 Dicit ei mulier, Scio Messiam venturum (qui dicitur Christus,) cum venerit ille, nobis annunciabit omnia.

26 Dicit ei Jesus, Ego *is* sum, qui loquor tibi.

27 Interea verò venerunt ejus discipuli, & mirati sunt quòd cum muliere loqueretur: nemo tamen dixit, Quid quæris? aut, Quid loqueris cum eâ?

28 Reliquit ergò hydriam suam mulier, & abiit in urbem, dixitque ejus loci hominibus.

29 Venite, videte hominem qui dixit mihi quæcunque feci: num iste est Christus ille?

30 Exierunt ergo ex urbe, & venerunt ad eum.

31 Interim autem rogabant eum discipuli, dicentes, Rabbi, ede.

32 Ille autem dixit eis, Ego cibum habeo quendam, quem vos non nôstis.

33 Dicebant ergo discipuli alii ad alios, Num quis attulit ei quod ederet?

34 Dicit eis Jesus, Esca mea est exequi voluntatem ejus qui misit me, & consummare ipsius opus.

35 Nonne vos dicitis, Adhuc quadrimestre *spatium* supereſt, & messis erit? Ecce dico vobis, attollite oculos vestros, & spectate regiones: nam albæ jam sunt ad messem.

36 Qui autem metit, mercédem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: ut & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.

37 Nam in hoc dictum illud verum est, Alius est qui seminat, & alius qui metit.

38 Ego misi vos ad *id* metendum in quo vos non laborâstis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introiistis.

39 Ex urbe autem illâ multi Samaritanorum credidérunt in eum propter sermonem mulieris illius, testantis, *ac dicentis*, Certè dixit mihi omnia quæ feci.

40 Cùm ergo venissent ad eum Samaritani, rogârunt eum ut apud eos maneret: & mansit ibi duos dies.

41 Ac multò plures credidérunt propter sermonem ipsius.

42 Et illi mulieri dicebant, Non ampliùs propter tuos sermones credimus: ipsi enim audivimus, & scimus hunc esse verè Servatorem illum mundi, Christum.

43 Duobus autem pòst diebus exiit inde, & abiit in Galilæam.

44 Ipse enim Jesus testatus fuerat, Prophetam in suâ patriâ honorem non habere.

45 Cùm ergo venisset in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cùm omnia vidissent quæ fecerat Hierosolymis in festo: nam & ipsi venerant ad festum.

46 Venit igitur Jesus rursum Cana *oppidum* Galilææ, ubi fecerat ex aquâ vinum. Erat autem in *urbe* Capernaumo regius quidam, cujus filius infirmus erat.

47 Is cùm audîsset Jesum venisse ex Judæâ in Galilæam, abiit ad eum, & eum rogâvit ut descenderet ac sanaret suum filium: erat enim moribundus.

48 Dixit ergo Jesus ei, Nisi signa & prodigia videritis, non credetis.

49 Dicit ei regius ille, Domine,

mine, descende priusquam moriatur puerulus meus.

50 Dicit ei Jesus, Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni quem dixerat ei Jesus: & profectus est.

51 Jam autem eo descendente, servi occurrerunt ei, & annunciaverunt dicentes, Filius tuus vivit,

52 Percontatus est ergo ab eis horam quâ meliùs habuerat: & dixerunt ei, Heri *circiter* horam septimam dimisit eum febris.

53 Agnovit ergo pater *id factum esse* illâ ipsâ horâ quâ dixerat ei Jesus, Filius tuus vivit, & credidit ipse, ac domus ejus tota.

54 Hoc rursus, *id est*, secundum signum edidit Jesus, cùm venisset ex Judæâ in Galilæam.

CAP. V.

Paralyticus ad piscinam. Auctoritas & officium Christi. Resurrectio mortuorum. Scrutinium Scripturarum.

POst hæc erat festum Judæorum, & ascendit Jesus Hierosolymam.

2 Est autem Hierosolymis ad *portam* pecuariam piscina quæ nominatur Hebraicè Bethesda, quinque porticus habens.

3 In his jacebat multitudo magna infirmorum, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum.

4 Angelus enim descendebat præstituto tempore in piscinam, & turbabat aquam: itaque qui primus ingressus erat post aquæ turbationem, sanus fiebat à quocunque detineretur morbo.

5 Erat autem quidam illic tricesimum octavum annum agens in infirmitate.

6 Hunc cùm vidisset Jesus jacentem, & cognovisset eum jam multum temporis egisse *in morbo*, dicit ei, Cupis sanus fieri?

7 Respondit ei infirmus ille, Domine, non habeo qui cùm turbata fuerit aqua, immittat me in piscinam: sed interim dum ego venio, alius ante me descendit

8 Dicit ei Jesus, Surge, attolle grabatum tuum, & ambula.

9 Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum, & ambulabat: erat autem Sabbatum die illo.

10 Judæi ergo dicebant ei qui sanatus fuerat, Sabbatum est; non licet tibi attollere grabatum.

11 Respondit eis, Qui me sanum fecit, is mihi dixit, Attolle grabatum tuum, & ambula

12 Interrogaverunt eum ergo, Quis ille est qui dixit tibi, Attolle grabatum tuum, & ambula?

13 Is autem qui sanatus fuerat, nesciebat quis esset: Jesus enim evaserat è turbâ quæ erat in illo loco.

14 Postea invenit eum Jesus in templo, & dixit ei, Ecce, sanus factus es: ne pecca amplius, ut ne quid deterius tibi fiat.

15 Abiit homo ille, & nunciavit Judæis Jesum esse à quo sanatus fuerat.

16 Ac propterea persequebantur Judæi Jesum, & studebant eum interimere, quòd ista fecisset Sabbato

17 Jesus autem respondit eis, Pater meus usque adhuc operatur, & ego operor

18 Propterea ergo magis studebant eum Judæi interimere, quia non solum solvisset Sabbatum, sed & Deum dixisset patrem suum, parem se faciens Deo.

19 Respondit ergo Jesus, & dixit eis, Amen, amen dico

vobis, non poteſt Filius à ſemetipſo operari, *id eſt*, niſi viderit Patrem operantem: quæcunque enim ille facit, hæc etiam Filius pariter facit.

20 Pater enim amat Filium, & omnia oſtendit ei quæ facit: & opera iſtis majora oſtendet ei, ut vos miremini.

21 Sicut enim Pater ſuſcitat mortuos & vivificat, ita & Filius quos vult vivificat.

22 Nec enim pater judicat quenquam, ſed omne judicium dedit Filio:

23 Ut omnes honorent Filium prout honorant Patrem: qui non honorat filium, non honorat Patrem, ut qui miſerit eum.

24 Amen, amen dico vobis, qui ſermonem meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in condemnationem non veniet: ſed tranſivit à morte in vitam.

25 Amen, amen dico vobis, adventat tempus, & nunc eſt, cùm mortui audient vocem Filii Dei, & qui audierint, vivent.

26 Sicut enim Pater habet vitam in ſeipſo, ſic dedit & Filio habere vitam in ſeipſo.

27 Et autoritatem ei dedit etiam judicium exercendi, quatenus Filius hominis eſt.

28 Ne hoc miremini: nam veniet hora quâ omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem ejus.

29 Et prodibunt qui bona fecerint in reſurrectionem vitæ: qui verò mala egerint, in reſurrectionem condemnationis.

30 Non poſſum ego à meipſo facere quicquam: prout audio judico: & judicium meum juſtum eſt: quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem ejus qui miſit me, *id eſt*, Patris.

31 Si ego teſtor de meipſo, teſtimonium meum non eſt firmum.

32 Alius eſt qui teſtatur de me, & ſcio firmum eſſe teſtimonium quod teſtatur de me.

33 Vos miſiſtis ad Joannem, & *is* teſtimonium dedit veritati.

34 Ego autem ab homine teſtimonium non capio: ſed hæc dico ut vos ſervemini.

35 Ille erat lucerna ardens & lucens: vos autem voluiſtis ad momentum exultare ejus luce.

36 At ego teſtimonium habeo majus *teſtimonio* Joannis: opera enim quæ dedit mihi Pater ut ea conſummem, ipſa, *inquam*, opera quæ ego facio, teſtantur de me quod Pater miſerit me.

37 Et qui miſit me Pater, ipſe teſtatus eſt de me: Neque vocem ejus unquam audiſtis, neque ſpeciem ejus vidiſtis.

38 Et ſermonem ejus non habetis in vobis manentem: quia quem miſit ille, huic vos non creditis.

39 Scrutamini Scripturas, quia videmini vobis in ipſis vitam æternam habere: & illæ ſunt quæ teſtantur de me.

40 Sed non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.

41 Gloriam ab hominibus non capio.

42 Sed vos novi charitatem Dei non habere in vobis.

43 Ego veni nomine Patris mei, nec recipitis me; ſi venerit alius nomine ſuo, illum recipietis.

44 Quomodo vos poteſtis credere, cùm gloriam alii ab aliis capiatis, & gloriam illam quæ à ſolo Deo proficiſcitur non quæratis?

45 Ne putate me accusaturum vos apud Patrem: est qui accusat vos, Moses, in quo vos speratis.

46 Si enim crederetis Mosi, crederetis mihi; nam ille de me scripsit.

47 Quod si scriptis illius non creditis, quomodo verbis meis credetis.

CAP. VI.

Duo Christi miracula, & concio de pane & aquâ vitæ, & quomodo excepta.

POst hæc abiit Jesus trans mare Galilææ, *quod est* Tiberiadis.

2 Et sequebatur eum turba multa, quia videbant ejus signa quæ edebat in infirmis.

3 Subiit verò in montem Jesus, & ibi sedit cum discipulis suis.

4 Propè autem erat Pascha, festum Judæorum.

5 Cùm ergo sustulisset oculos Jesus, & conspexisset multam turbam ad se venire, dicit Philippo, Unde ememus panes ut edant isti?

6 (Hoc autem dicebat, tentans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus.)

7 Respondit ei Philippus, Ducentorum denariorum panes non sufficerint eis, ut singuli eorum paululum quidcam accipiant.

8 Dicit ei unus ex discipulis ejus, *nempe* Andreas frater Simonis Petri.

9 Est hic puerulus quidam, qui habet quinque panes hordeaceos & duos piscículos; sed hæc quid sunt inter tam multos?

10 Dixit autem Jesus, Facite ut homines recumbant. Erat autem gramen multum in eo loco, Discubuerunt ergo viri illi numero quasi quinquies milie.

11 Accepit autem panes illos Jesus, & actis gratiis distribuit discipulis, discipuli verò accumbentibus: similiter etiam ex piscículis illis quantum volebant.

12 Ut autem expleti sunt, dixit *Jesus* discipulis suis, Congregate quæ superfuerunt fragmenta, ne quid pereat.

13 Congregârunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentis ex quinque illis panibus hordeaceis, quæ superfuerant iis qui comederant.

14 Illi ergo cùm vidissent signum quod Jesus ediderat, dicebant, Hic est verè Propheta ille qui venturus erat in mundum.

15 Jesus ergo cùm nôsset venturos, & se abrepturos ut facerent se regem, secessit rursus in montem solus ipse.

16 Ut autem serum *diei* factum est, descenderunt discipuli ejus ad mare.

17 Et egressi navigium, ibant trans mare Capernaumum versus: jam autem erant tenebræ, nec venerat ad eos Jesus.

18 Et mare, vento magno flante, insurgebat.

19 Provecti verò quasi stadia viginti quinque aut triginta, conspiciunt Jesum ambulantem super mare, & appropinquantem navi, & timuerunt.

20 Ille verò dixit eis, Ego sum, ne metuite.

21 Cupidè ergo receperunt eum in navigium: & statim navigium pervenit ad regionem in quam ibant.

22 Postero die turba quæ substiterat eis mare, cùm vidisset illic non fuisse aliud navigium nisi unum illud in quod ingressi fuerant discipuli ejus, & Jesum non introisse

troisse cum discipulis suis in navigium, sed solos ejus discipulos abiisse:

23 (Alia verò navigiola Tiberiade venerunt propè locum illum ubi ederant panem, postea quam gratias egisset Dominus:)

24 Cùm igitur, *inquam*, vidisset turba Jesum illic non esse, neque discipulos ejus, ingressi sunt & ipsi in navigia, & venerunt Capernaum, quærentes Jesum,

25 Et eo invento trans mare, dixerunt ei, Rabbi, quando huc perveniisti?

26 Respondit eis Jesus, & dixit, Amen, amen dico vobis, quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia edistis panes illos & saturati estis.

27 Operamini non cibo qui perit, sed cibo illi qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis: hunc enim Pater obsignavit, *id est*, Deus.

28 Dixerunt ergo ad eum, Quid faciemus ut operemur operibus Dei.

29 Respondit Jesus & dixit eis, Hoc illud est opus Dei, ut credatis in *eum* quem ille misit.

30 Dixerunt ergo ei. Quod ergo tu signum edis, ut videamus & credamus tibi? quid operaris?

31 Patres nostri ederunt illud manna in deserto illo: sicut scriptum est: Panem è cœlo dedit eis quem ederent.

32 Dixit ergo eis Jesus, Amen dico vobis, nequaquam Moses dedit vobis panem illum cœlestem: sed Pater meus dat vobis panem illum cœlestem verum.

33 Panis enim ille Dei is est qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo.

34 Dixerunt ergo ei. Domine, da nobis semper panem istum.

35 Dixit autem eis Jesus, Ego sum panis ille vitæ: qui venit ad me, nequaquam esuriet; & qui credit in me, non sitiet unquam.

36 Sed dixi vobis, cernè & vidistis me, & non creditis.

37 Quicquid dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me nequaquam ejecerim foràs:

38 Quia descendi è cœlo ut exequar non voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.

39 Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, *id est*, Patris, ut quicquid mihi dederit, non perdam ex eo, sed suscitem illud in ultimo illo die.

40 Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, ut quisquis conspicit Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam: & suscitem ipsum ego ultimo illo die.

41 Murmurabant ergo Judæi de eo quia dixerat. Ego sum panis ille qui è cœlo descendit

42 Et dicebant, Nonne iste est ille Jesus, filius ille Josephi, cujus nos novimus patrem & matrem? quomodo ergo dicit iste, E cœlo descendi.

43 Respondit ergo Jesus, & dixit eis, Ne murmurate inter vos.

44 Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: & ego suscitem ipsum ultimo illo die.

45 Scriptum est in Prophetis, Et erunt omnes docti à Deo. Quisquis ergò audivit à Patre & didicit, venit ad me.

46 Non quòd Patrem viderit quisquam nisi is qui est à Deo: hic vidit Patrem.

47 Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.

48 Ego sum panis ille vitæ.

49 Patres vestri ederunt manna in deserto, & mortui sunt.

50 Hic est panis ille qui è cœlo descendit, ut qui edit ex eo non moriatur.

51 Ego sum panis ille vivus qui è cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc pane, vivet in æternum: panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita.

52 Pugnabant ergo Judæi ad invicem adversùs alios, dicentes, Quomodo potest hic nobis carnem *suam* dare quam edamus?

53 Dixit ergo eis Jesus, Amen, amen dico vobis, nisi ederitis carnem Filii, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

54 Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego suscitabo ipsum ultimo illo die.

55 Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.

56 Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.

57 Sicut misit me vivens ille Pater, & ego vivo per Patrem; *ita* etiam qui ederit me, vivet ipse quoque per me.

58 Hic est panis ille qui de cœlo descendit: non prout ederunt Patres vestri manna, & mortui sunt; qui ederit hunc panem, vivet in æternum.

59 Hæc dixit in synagogâ, cùm doceret in *urbe* Capernaumo.

60 Multi ergo ex discipulis ejus, *his* auditis, dixerunt: Durus est hic sermo: quis potest eum audire?

61 Sciens autem Jesus apud se discipulos suos de hoc murmurare, dixit eis, Hoccine vos offendit?

62 *Quid* si igitur spectaveritis Filium hominis ascendentem eò ubi erat priùs?

63 Spiritus est id quod vivificat, caro non prodest quicquam: verba quæ ego loquor vobis, spiritus sunt & vita sunt.

64 Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt: sciebat enim à principio Jesus quinam essent, qui non credebant, & quis eum proditurus esset.

65 Et dicebat, Propterea dixi vobis, neminem posse venire ad me nisi fuerit ei datum à Patre meo.

66 Ex eo *tempore* multi discipulorum ejus pedem retulerunt: nec amplius cum eo versabantur.

67 Dixit ergo Jesus duodecim illis, Num & vos vultis abire?

68 Respondit ergo ei Simon Petrus, Domine, ad quem abibimus? verba vitæ æternæ habes:

69 Et nos credidimus & scimus te esse Christum illum Filium Dei viventis.

70 Respondit ei Jesus, Nonne ego vos duodecim elegi? & *tamen* unus ex vobis est diabolus.

71 Loquebatur autem de Judâ Simonis *filio* Iscariotâ; futurum enim erat ut hic proderet eum, cùm esset unus ex illis duodecim.

CAP.

CAP. VII.

Christus non cum affinibus, sed clam profectus ad festum, docet in Templo. Varia feruntur de eo Judæi, & dissident qui eum comprehendere volebant.

VErsabatur autem Jesus post hæc in Galilæa: nolebat enim in Judæâ versari, quia studebant eum Judæi interimere.

2 Propè autem erat festum Judæorum Scenopegia.

3 Dixerunt igitur ad eum fratres ejus, Digredere hinc, & vade in Judæam, ut tui quoque discipuli spectent opera tua quæ facis.

4 Nemo enim occulto facit aliquid, & quærit ipse celebris esse: si hæc facis, manifesta teipsum mundo.

5 Nam ne fratres quidem ejus credebant in eum.

6 Dicit ergo eis Jesus, Præstitutum illud tempus meum nondum adest: præfinitum autem illud tempus vestrum semper est paratum.

7 Non potest mundus vos odisse: me autem odit, quoniam ego testor de eo, opera ejus mala esse.

8 Vos ascendite ad hos dies festos: ego nondum ascendo ad festum, quia præfinitum illud meum tempus nondum expletum est.

9 Hæc autem cùm eis dixisset, mansit in Galilæâ.

10 Ut ascenderunt autem fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad festum, non manifestè, sed velut occultè.

11 Judæi ergo quærebant eum in festo, & dicebant, Ubi est ille.

12 Et murmuratio multa erat in turbâ de eo: alii quidem dicebant, Vir bonus est: alii verò dicebant, Non; sed turbam seducit.

13 Nullus tamen liberè loquebatur de eo, propter metum Judæorum.

14 Festo autem illo jam medio, ascendit Jesus in templum, ac docebat.

15 Et mirabantur Judæi, dicentes, Quomodo ille literas novit, cum *eas* non didicerit?

16 Respondit eis Jesus, & dixit, Mea doctrina non est mea: sed ejus qui misit me.

17 Si quis voluerit, quod ille vult, facere, cognoscet de doctrinâ, utrum ex Deo sit, an ego à meipso loquar.

18 Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam ejus qui misit ipsum, hic verax est, & injustitia in eo non est.

19 Nonne Moses dedit vobis Legem, & *tamen* nemo ex vobis præstat Legem? quid me studetis interimere?

20 Respondit turba & dixit, Dæmonium habes, quis te studet interimere?

21 Respondit Jesus & dixit, eis, Unum opus feci, & omnes miramini.

22 Attamen Moses dedit vobis circumcisionem (non quòd ex Mose sit, sed *quia* ex Patribus) & Sabbato circumciditis hominem.

23 Si circumcisionem accipit homo Sabbato, ut non solvatur Lex Mosis, mihi indignamini quod totum hominem sanum fecerim Sabbato?

24 Ne judicate secundùm vultum, sed justum illud judicium ferte.

25 Dicebat ergo quidam ex Hierosolymitanis, Nonne hic est quem student interimere?

26 Atecce, liberè loquitur, & nihil ei dicunt: numnam verò cognoverunt primores hunc verè esse Christum illum?

27 Sed

27 Sed novimus unde hic ſit: cùm autem venerit ille Chriſtus, nemo cognituru eſt unde ſit.

28 Clamabat ergo Jeſus in templo, docens & dicens. Et me nôſtis, & unde ſim nôſtis: & à meipſo non veni, ſed eſt verus qui miſit me, quem vos non nôſtis.

29 Ego verò novi eum, quia ab ipſo ſum, & ille me miſit.

30 Studebant ergo eum prehendere: ſed nemo injecit in eum manum, quia nondum venerat hora illa ipſius.

31 Multi verò ex turbâ crediderunt in eum, & dicebant, Chriſtus cùm venerit, num ſigna plura edet iis quæ iſte edidit?

32 Audierunt Phariſæi turbam iſta murmurantem de eo, & miſerunt Phariſæi ac primarii Sacerdotes miniſtros ut eum prehenderent.

33 Dixit ergo eis Jeſus, Adhuc pauliſper ero vobiſcum: deinde abibo ad eum qui me miſit

34 Quæretis me, nec invenietis: & ubi ego ero, eò vos non poteritis venire.

35 Dixerunt ergo Judæi inter ſe, Quònam eſt iſte profecturus, ut nos non inveniamus eum? num ad eos qui diſperſi ſunt inter Græcos profecturus eſt, & Græcos docturus?

36 Quis eſt hic ſermo quem dixit, Quæretis me, & non invenietis me: & ubi ego eo, vos non poteritis venire?

37 Ultimo autem die illo magno feſti ſteterit Jeſus, & clamavit dicens, Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat

38 Qui credit in me, ſicut dixit Scriptura, flumina aquæ vivæ ex ventre ipſius fluent.

39 (Hoc autem dixit de Spiritu illo quem accepturi erant credentes in eum, Nondum enim erat Spiritus Sanctus, quia Jeſus nondum erat glorificatus

40 Multi ergo è turbâ cùm audiſſent hunc ſermonem, dicebant, Verè hic eſt Propheta ille

41 Alii dicebant, Hic eſt Chriſtus ille. Quidam autem dicebant, Num enim è Galilæâ veniet ille Chriſtus?

42 Nonne ſcriptura dicit, ex ſemine Davidis, & ex *vico* Bethlehemâ ubi erat David, venturum illum Chriſtum?

43 Diſſidium ergo ortum eſt in turbâ propter eum.

44 Quidam autem ex ipſis volebant eum prehendere, ſed nemo injecit in eum manus.

45 Venerunt ergo miniſtri ad primarios Sacerdotes & Phariſæos: qui dixerunt eis, Quare non adduxiſtis eum?

46 Reſpouderunt miniſtri, Nunquam ita locutus eſt homo ut homo iſte.

47 Reſponderunt ergo eis Phariſæi, Num & vos ſeducti eſtis?

48 Num quis ex primoribus credidit in eum, aut ex Phariſæis:

49 Sed turba hæc quæ non novit legem, execrabilis eſt.

50 Dicit eis Nicodemus, is qui venerat ad eum nocte, cùm unus eſſet ex illis,

51 Num Lex noſtra condemnat quempiam, niſi priùs ex ipſo audierit, & cognoverit quid faciat?

52 Reſponderunt & dixerunt ei, Num & tu Galilæus es? ſcrutare & ſcito ex Galilæâ Prophetam non ſuiſſe ſuſcitatum.

53 Et profectus eſt unuſquiſque domum ſuam.

CAP.

CAP. VIII.

Christus adulteræ peccata remittit. Testatur de seipso & de Patre: & quis semen Abrahæ, & quis liber dicendus.

JEsus autem profectus est in montem Olearum.

2 Et diluculo rursus adfuit in templo, & totus populus venit ad eum, & sedens docebat eos.

3 Adducunt autem ad eum Scribæ & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam: & cùm statuissent eam in medio,

4 Dicunt ei, Magister, hæc mulier deprehensa est in ipso facto cum mœcharetur:

5 In Lege verò Moses præcepit nobis ut tales lapidentur; tu ergo quid dicis?

6 Hoc autem dicebant tentantes eum, ut possent eum accusare Jesus autem incurvatus deorsum, digito scribebat in terrâ.

7 Cùm autem perseverarent eum interrogare, sese surrigens dixit ad eos, Qui vestrûm immunis est á peccato, primus in eam jaciat lapidem.

8 Et rursum incurvatus deorsum, scribebat in terrâ.

9 Ipsi verò cùm *hæc* audivissent, & à conscientiâ redarguerentur, singulatim alius post alium exierant, initio facto à senioribus usque ad ultimos; & derelictus est solus Jesus, & mulier in medio stans.

10 Jesus autem sese surrigens, & nemine conspecto præter mulierem, dixit ei, Mulier, ubi sunt illi tui accusatores? nemo te condemnavit?

11 Ipsa verò dixit, Nemo, Domine Dixit autem ei Jesus, Nec ego te condemno: vade, & ne deinceps pecca.

12 Rursum ergo Jesus eis locutus est, dicens; Ego sum lux ilia mundi: qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ.

13 Pharisæi autem dixerunt ei, Tu de teipso testaris, testimonium tuum non est firmum.

14 Respondit Jesus & dixit eis, Etiamsi ego testor de meipso, firmum est testimonium meum: quia scio unde venerim, & quò vadam: vos autem nescitis unde venerim, & quò vadam.

15 Vos secundùm carnem judicatis, ego non judico quenquam.

16 Quòd si etiam judicarem ego, judicium meum firmum esset: quia solus non sum, sed ego & qui misit me Pater.

17 Sed & in Lege vestrâ scriptum est, duorum hominum testimonium firmum esse.

18 Ego *is* sum qui testor de meipso, & testatur de me qui misit me Pater.

19 Dicebant ergo ei, Ubi est tuus ille Pater? Respondit Jesus, Neque me nôstis, neque Patrem meum: si me nôssetis, Patrem quoque meum nôssetis

20 Hæc verba locutus est Jesus in gazophylacio, docens in templo: & nemo prehendit eum, quia nondum venerat illa ipsius hora.

21 Dixit ergo iterum eis Jesus, Ego vado, & quæretis me, & in hoc peccato vestro moriemini: quò ego vado, vos non potestis venire.

22 Dicebant ergo Judæi, Num interimet seipsum, qui dicat, Quò ego vado, vos non potestis venire?

23 Tunc dixit eis, Vos infernè estis, ego sum supernè; vos ex hoc mundo estis,

estis, ego non sum ex hoc mundo :

24 Ideò vobis dixi, vos morituros in peccatis vestris. Nam nisi credideritis me *eum* esse, moriemini in peccatis vestris.

25 Dixerunt ergo ei, Tu quis es? Tum dixit eis Jesus, *Id* quod à principio dico vobis.

26 Multa habeo quæ de vobis loquar ac judicem : sed qui me misit, verax est : & ego quæ audivi ab eo, hæc loquor mundo.

27 Non cognoverunt se de Patre *hæc* ipsis dicere,

28 Dixit ergo eis Jesus, Cùm sustuleritis filium hominis, tunc agnoscetis me eum esse, & à meipso nihil facere, sed prout docuit me Pater hæc loqui.

29 Nam qui me misit, mecum est : non reliquit me solum Pater, quia ego quæ placent ipsi facio semper.

30 Hæc illo loquente multi crediderunt in eum.

31 Dicebat ergo Jesus eis Judæis qui crediderant ipsi, Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis.

32 Et cognoscetis Veritatem, & Veritas vos in libertatem vindicabit.

33 Responderunt ei. Semen Abrahami sumus, neque cuiquam servivimus unquam : quomodo tu dicis, Vos in libertatem vindicabimini ?

34 Respondit eis Jesus, Amen, amen dico vobis, Quisquis operam dat peccato, servus est peccati.

35 Servus autem non manet in domo perpetuò : filius manet perpetuò.

36 Itaque si vos Filius in libertatem vindicârit, verè liberi eritis.

37 Scio vos semen Abrahami esse : sed studetis me interimere, quia sermo ille meus non habet locum apud vos.

38 Ego loquor quod vidi apud Patrem meum, & vos facitis quod vidistis apud patrem vestrum.

39 Responderunt & dixerunt ei. Pater noster Abrahamus est. Dicit eis Jesus. Si filii Abrahami essetis, opera Abrahami faceretis.

40 Nunc autem studetis me interimere, hominem qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi à Deo : hoc Abrahamus non fecit.

41 Vos facitis opera patris vestri. Itaque dixerunt ei, Nos ex scortatione non sumus nati : unum patrem habemus, *nempe* Deum.

42 Dixit ergò eis Jesus, Si Deus pater vester esset, diligeretis me : ego enim à Deo prodii & adsum ; nec enim à meipso veni, sed ille me misit.

43 Quare loquelam istam meam non agnoscitis? *nempe* quoniam non potestis audire sermonem meum.

44 Vos ex patre diabolo estis, & cupiditates patris vestri vultis exequi. Ille fuit homicida à principio, & in veritate non perstitit : non est enim veritas in eo. Quotiescunque loquitur mendacium, de suo loquitur, quia mendax est, & pater ille mendacii.

45 *Vos* autem, quia ego veritatem dico, non creditis mihi.

46 Quis ex vobis arguit me de peccato? si veritatem dico, quare vos non creditis mihi ?

47 Qui

47 Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

48 Respónderunt ergo Judæi, & dixerunt ei, Nonne bene dicimus te Samaritanum esse, & dæmonium habere?

49 Respondit Jesus, Ego dæmonium non habeo, sed honoro patrem meum, & vos contumeliâ afficitis me.

50 Ego verò non quæro gloriam meam: est qui quærat & judicet.

51 Amen, amen dico vobis: si quis sermonem meum observaverit, mortem non conspiciet in æternum.

52 Dixerunt ergo ei Judæi, Nunc agnovimus te dæmonium habere. Abrahamus mortuus est, & Prophetæ; & tu dicis, Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit mortem in æternum.

53 Num tu major es patre nostro Abrahamo, qui mortuus est? etiam Prophetæ mortui sunt: quem tu teipsum facis?

54 Respondit Jesus, Si ego glorifico meipsum: gloria mea nihil est: Pater ille meus, is est qui glorificat me, quem vos dicitis Deum vestrum esse.

55 Sed non nôstis eum: ego verò ipsum novi: & si dixero ipsum mihi non esse notum, ero similis vestri, *id est*, mendax: sed eum novi, & sermonem ejus observo.

56 Abrahamus pater ille vester gestivit videre diem istum meum, & vidit, ac gavisus est.

57 Dixerunt igitur ei Judæi. Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahamum vidisti?

58 Dixit eis Jesus, Amen, amen dico vobis, priusquam Abrahamus existeret, ego sum.

59 Sustulerunt ergo lapides ut jacerent in eum: Jesus autem occultavit se, & exivit è templo, cùm transivisset per medios ipsos: & ita prætiit.

CAP. IX.

Cæci à Christo sanati historia.

PRætergrediens autem vidit quendam cæcum à nativitate:

2 Et interrogaverunt eum discipuli ejus, dicentes, Rabbi, quis peccavit, iste an parentes ejus, ut cæcus nasceretur?

3 Respondit Jesus, Neque iste peccavit, neque parentes ejus, *ut cæcus nasceretur*: sed *cæcus natus est* ut opera Dei manifesta fierent in eo.

4 Oportet me vacare operibus ejus qui misit me donec dies est: veniet nox cùm nemo poterit operari.

5 Quamdiu fuero in mundo, Lux sum mundi.

6 Hoc cùm dixisset, spuit humi, & fecit lutum ex sputo, & illevit lutum oculis cæci illius:

7 Dixitque ei, Vade, ablue *oculos* in piscina Siloam, quod est, si interpreteris, Missus. Abiit ergo, & abluit *oculos*, rediitque videns.

8 Vicini ergo, & qui priùs conspexerant eum cæcum esse, dicebant, Nonne hic est qui sedebat & mendicabat?

9 Alii dicebant, Certè hic est: alii verò, Certè similis est ei. Ille *verò* dicebat, Certè ego *is* sum.

10 Dixerunt ergo ei, Quomodo aperti sunt tibi oculi?

11 Respondit ille, & dixit, Quidam qui dicitur Jesus, lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi, Vade ad piscinam Siloam, & ablue *oculos*. Ut autem abii, & ablui *oculos*, vidi.

12 Dixerunt ergo ei, Ubi est ille? Ait, Nescio.

13 Adducunt eum ad Pharisæos, eum, *inquam*, qui olim cæcus fuerat.

14 Erat autem Sabbatum cùm lutum faceret Jesus, & aperiret oculos ejus.

15 Rursus ergo interrogârunt eum etiam Pharisæi quomodo videndi facultatem esset adeptus. Ille verò dixit eis, Lutum imposuit oculis meis, & ablui *oculos*, & video.

16 Dicebant ergo ex Pharisæis quidam, Homo iste non est à Deo, nam Sabbatum non observat. Alii dicebant, Quomodo potest quispiam peccator talia signa edere? Et dissidium erat inter eos.

17 Rursus dicunt cæco, Tu quid dicis de ipso, quòd aperuit oculos tuos? Ille autem dixit, Certè Propheta est.

18 Non crediderunt ergo Judæi de eo quòd cæcus fuisset, & videndi facultatem esset adeptus, usquequò vocârunt ejus parentes; ejus, *inquam*, qui videndi facultatem fuerat adeptus.

19 Et interrogaverunt eos, dicentes, Hiccine est filius ille vester, quem vos dicitis cæcum natum esse? quomodo ergo nunc videt?

20 Respondérunt eis parentes ejus & dixerunt, Scimus hunc esse filium illum nostrum, & cæcum natum esse:

21 Quomodo verò nunc videat, nescimus: aut quis ejus aperuit oculos, nos nescimus: ipse ætatem habet, ipsum interrogate, ipse de se loquetur.

22 Hæc dixerunt parentes ejus, quod metuerent Judæos: jam enim constituerant Judæi ut siquis eum profiteretur esse Christum, synagogâ moveretur.

23 Propterea parentes ejus dixerunt, Ætatem habet, ipsum interrogate.

24 Secundò ergo vocârunt hominem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei, Tribue gloriam Deo; nos hunc hominem scimus peccatorem esse.

25 Respondit igitur ille & dixit, An peccator sit, nescio: unum scio, me cùm cæcus fuerim, nunc videre.

26 Dixerunt autem ei rursus, Quid fecit tibi? quomodo aperuit oculos tuos?

27 Respondit eis, Jam vobis dixi, & non audiviſtis: cur iterum vultis audire? num & vos fieri vultis ipsius discipuli?

28 Itaque conviciati sunt ei, & dixerunt, Tu discipulus illius es, non autem Mosis discipuli sumus.

29 Nos scimus Deum esse locutum Mosi: hic autem unde sit nescimus.

30 Respondit ille, & dixit eis, At enim istud mirum est, quòd vos ne sciatis unde sit, & *tamen* aperuit meos oculos.

31 Scimus autem quod Deus peccatores non audiat: sed siquis Dei cultor est, & facit quod ille vult, *ille* hunc audit.

32 Ab seculo non est auditum aliquem aperuisse oculos ejus qui cæcus natus fuerit.

33 Nisi esset hic à Deo, non

non posset *tale* quicquam facere

34 Respondérunt & dixérunt ei. Tu in peccátis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecérunt eum forás

35 Audívit Jesus eum ejéctum forás: & eum nactus, dixit ei, Tune credis in Fílium Dei?

36 Respondit ille & dixit, Quis est, Domine, ut credam in eum?

37 Dixit autem ei Jesus, Et vidísti eum, & is est qui loquitur tecum

38 At ille ait, Credo, Domine: Et adorávit eum.

39 Et dixit Jesus, Ad judícium *exercendum* ego in hunc mundum veni: ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant.

40 Audiérunt autem hæc quidam ex Phariséis qui cum ipso erant, & dixérunt ei, Num & nos cæci sumus?

41 Dixit eis Jesus, Si cæci essétis, non haberétis peccátum; nunc verò dicítis, Vidémus. itaque peccátum vestrum manet.

CAP X.

Christus distinguens verum Pastórem à mercenário, & ovium naturam describens, conciliat sibi à Judæis odium & calúmnias.

AMen, amen dico vobis, qui non ingréditur per óstium in caulam ovium, sed ascéndit aliúndè, ille fur est & latro

2 Qui verò ingréditur per óstium, pastor est ovium.

3 Huic aperit janítor, & oves vocem ejus audiunt: & suas oves vocat nominátim, & éducit eas.

4 Cúmque suas oves emíserit, antegréditur eas: & oves eum sequúntur, quia nórunt vocem ejus.

5 Alienum autem nequáquam sequúntur, sed fugient ab eo: quia non nórunt vocem aliénorum.

6 Hanc similitúdinem dixit eis Jesus: Illi verò non cognovérunt quænam illa essent quæ loquebátur eis.

7 Jesus ergò rursùm dixit eis, Amen, amen dico vobis, ego sum óstium illud ovium.

8 Quotquot ante me venérunt, fures sunt & latrónes, sed oves non auscultárunt eos

9 Ego sum illud óstium: per me si quis introíerit, servábitur; & ingrédietur & egrédietur, & pascua inveníet

10 Fur non venit nisi ut furétur, & mactet ac perdat *oves*: ego veni ut vitam habeant, & abúndent

11 Ego sum pastor ille bonus: bonus pastor ánimam suam deponit pro ovibus.

12 Mercenarius autem, & qui non est pastor cujus non sunt oves propriæ, spectans lupum veniéntem, relínquit oves, & fugit; lupus autem eas rapit, & dispérgit ovile.

13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non est illi cura ovium.

14 Ego sum pastor ille bonus, & agnósco meas, & nóscor à meis.

15 Prout novit me Pater, *ità* & ego novi Patrem, & ánimam meam depono pro ovibus.

16 Alias etiam oves hábeo quæ non sunt ex hâc caulâ: illas quoque oportet me addúcere: nam vocem meam audient; Fiétque unus grex, & unus pastor.

17 Propterèà Pater me dilígit, quia ego depono ánimam meam ut eam rursùs assúmam.

18 Nemo

18 Nemo tollit eam à me, sed ego depono eam per me ipsum: autoritatem habeo deponendi eam, & autoritatem habeo rursus eam assumendi. Hoc præceptum accepi à Patre meo.

19 Dissidium igitur rursum ortum est inter Judæos propter istos sermones

20 Dicebant autem multi eorum, Dæmonium habet, & insanit; quid eum auditis?

21 Alii dicebant, Hæc verba non sunt dæmoniaci: num dæmonium potest cæcorum oculos aperire?

22 Facta sunt autem Encænia Hierosolymis, & hyems erat.

23 Et ambulabat Jesus in templo in porticu Solomonis.

24 Cinxerunt igitur eum Judæi, & dixerunt ei, Quousque animam nostram suspendis? si tu es Christus ille, dic nobis aperte

25 Respondit eis Jesus, Dixi vobis, nec creditis: opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testantur de me.

26 Sed vos non creditis: non enim estis ex ovibus illis meis, sicut dixi vobis.

27 Oves illæ meæ vocem meam audiunt, & ego eas agnosco, & sequuntur me:

28 Et ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, neque rapiet eas quisquam è manu meâ.

29 Pater ille meus, qui mihi dedit eas, major omnibus est: neque quisquam potest eas eripere è manu Patris mei.

30 Ego & Pater unum sumus.

31 Sustulerunt ergo rursum lapides Judæi ut eum lapidarent.

32 Respondit eis Jesus, Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo: propter quod illorum operum me lapidatis?

33 Responderunt ei Judæi, dicentes, Ob bonum opus non lapidamus te, sed ob blasphemiam, id est, quia tu, homo cùm sis, facis teipsum Deum

34 Respondit eis Jesus, Nonne scriptum est in Lege vestrâ, Ego dixi, Dii estis?

35 Si illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi Scriptura,

36 *Mene*, quem Pater sanctificavit & misit in mundum, vos dicitis blasphemare, quia dixi, Filius Dei sum?

37 Si non facio, opera Patris mei, nolite credere mihi.

38 Sin verò *illa* facio etiamsi mihi non credatis, operibus *tamen* credite: ut cognoscatis & credatis Patrem in me esse, & me in eo.

39 Rursus ergo studebant eum prehendere: sed exivit ex eorum manu

40 Abiitque rursus ad trajectum Jordanis in eum locum ubi primùm fuerat Joannes cùm baptizaret, mansitque illic.

41 Multi autem veniebant ad eum, & dicebant, Joannes quidem signum nullum edidit: quæcunque autem de isto dixit, vera erant.

42 Et multi illic crediderunt in eum.

CAP. XI

Lazarus mortuus resuscitatur. Christus concionatur Caiaphas inscius vaticinatur.

ERat autem infirmus quidam *nomine* Lazarus, à Bethaniâ ex vico Mariæ & Marthæ sororis ipsius.

2 (Maria autem ea erat quæ unxit Dominum unguento, &

& exterſit pedes ejus capillis ſuis: cujus frater Lazarus infirmus erat.

3 Miſerunt ergo ſorores ejus ad ipſum, dicentes, Domine, ecce, *is* quem amas, eſt infirmus.

4 Jeſus autem, *hoc* audito, dixit, Hæc infirmitas non eſt *immiſſa* ad mortem, ſed pro Dei glorià, ut per eum *mor bum* glorificetur Filius Dei.

5 Diligebat autem Jeſus Martham, & ſororem ejus, & Lazarum.

6 Ut ergo audivit *illum* ægrotare, tum quidem manſit duos dies in eo loco ubi erat:

7 Deinde poſteà dixit diſcipulis, Eamus in Judæam rurſus.

8 Dicunt ei diſcipuli, Rabbi, modò ſtudebant te Judæi lapidare, & rurſum illuc abis?

9 Reſpondit Jeſus, Nonne duodecim ſunt horæ diei? ſiquis ambulat interdiu, non impingit: quia lucem hujus mundi cernit:

10 Si quis autem ambulat nocte, impingit: quia lux ei non adeſt.

11 Hæc ait: & poſtea dixit eis, Lazarus, amicus ille noſter, dormit: ſed proficiſcor ut è ſomno excitem eum.

12 Dixerunt ergò diſcipuli ejus, Domine, ſi dormit, ſervabitur.

13 Hoc autem dixerat Jeſus de ipſius morte, at illi putárunt eum de dormitione ſomni dicere.

14 Tunc ergo Jeſus dixit eis apertè, Lazarus mortuus eſt.

15 Et gaudeo propter vos (ut credatis) me illic non fuiſſe: ſed eamus ad eum.

16 Dixit autem Thomas, qui dicitur Didymus, condiſcipulis, Eamus & nos, ut moriamur cum eo.

17 Venit ergo Jeſus, & invenit eum quartum jam diem in monumento agere.

18 Erat autem Bethania prope Hieroſolymam ferè ſtadiis quindecim:

19 Multique ex Judæis venerant ad Martham & Mariam, & eis qui cùm ipſis erant, ut conſolarentur eas de fratre ſuo.

20 Martha ergo ut audivit Jeſum venire, occurrit ei: Maria verò domi ſedebat.

21 Dixit autem Martha Jeſu, Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus:

22 Sed & nunc ſcio fore ut quæcunque petieris à Deo, det tibi.

23 Dicit ei Jeſus, Reſurget frater tuus.

24 Dicit ei Martha, Scio reſurrecturum in reſurrectione ultimo illo die.

25 Dixit ei Jeſus, Ego ſum reſurrectio & vita, qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vivet:

26 Et quiſquis vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc?

27 Ait illi, Etiam, Domine, ego credo te eſſe Chriſtum illum Filium illum Dei, qui in mundum venturus erat.

28 Et cùm hæc dixiſſet, abiit, & clam vocavit Mariam ſororem ſuam, dicens, Magiſter adeſt, & te vocat.

29 Illa, ut audivit, ſurgit citò & venit ad eum:

30 (Nondum autem venerat Jeſus in vicum: ſed erat in eo loco ubi occurrerat ei Martha.

31 Judæi ergo qui domi erant cum eâ, & conſolabantur eam, cùm vidiſſent Mariam citò ſurrexiſſe, & exiiſſe, ſecuti

secuti sunt eam, dicentes, Certè abit ad monumentum, ut illic fleat.

32 Maria verò cùm venisset eò ubi erat Jesus, viso eo, accidit ad ejus pedes, dicens ei, Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus.

33 Jesus autem ut vidit eam fientem, & Judæos, qui unà venerant cum eâ, flentes, infremuit spiritu, & turbavit seipsum;

34 Et dixit, Ubi posuistis eum! Dicunt ei, Domine, veni & vide.

35 Lacrymatus est Jesus.

36 Dixerunt ergo Judæi, Ecce quomodo amabat eum.

37 Quidam autem ex ipsis dixerunt, non poterat hic qui aperuit oculos cæci, facere ut & iste non moreretur?

38 Jesus ergo rursum fremens apud seipsum, venit ad monumentum: erat autem spelunca, & lapis erat ei impositus.

39 Ait Jesus, Tollite lapidem. Dicit ei Martha, soror ejus qui mortuus fuerat, Domine, jam olet: quatuor enim dierum est.

40 Dicit ei Jesus, Nonne dixi tibi fore, si credideris, ut videas gloriam Dei?

41 Sustulerunt ergo lapidem *è loco* ubi mortuus ille fuerat positus. Jesus autem sustulit sursum oculos, & dixit, Pater, gratias ago tibi quòd me audieris.

42 Ego verò sciebam me semper à te audiri: sed propter turbam circumstantem *hoc* dixi, ut credant me à te missum esse.

43 Et cùm hæc dixisset, clamavit voce magnâ, Lazare, adesdum forás.

44 Tum qui fuerat mortuus, prodiit pedes & manus vinctus fasciis, vultus autem ejus sudario erat obvinctus. Dicit eis Jesus, Solvite eum, & finite abire.

45 Multi ergo ex Judæis qui venerant ad Mariam, & spectârant quæ fecerat Jesus, crediderunt in eum.

46 Quidam autem ex eis adierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis quæ fecerat Jesus.

47 Coegerunt ergo primarii Sacerdotes & Pharisæi concilium, & dicebant, Quid agimus? nam hic homo multa signa edit.

48 Si omittamus eum ita omnes in eum credent: venientque Romani, & delebunt tum locum nostrum, tum gentem.

49 Unus autem ex ipsis, Caiaphas, Pontifex maximus anni illius, dixit eis, Vos nihil scitis:

50 Nec cogitatis conducere nobis ut unus homo moriatur pro populo, & tota gens non pereat.

51 Hoc autem ex semetipsò non dixit: sed cùm esset Pontifex maximus anni illius, prophetavit fore ut Jesus pro gente moreretur:

52 Nec tantùm prò eâ gente, sed ut etiam filios Dei dispersos congregaret in unum.

53 Ab illo ergo die consultabant unà ut interimerent eum.

54 Jesus ergo palàm amplius non ambulabat inter Judæos: sed abiit illinc in regionem quæ est propè desertum, in urbem quæ dicitur Ephraim: & illic commorabatur cum discipulis suis.

55 Propè autem erat Pascha Judæorum: & ascenderunt multi Hierosolymam ex illâ regione ante Pascha, ut purificarent se.

56 Quærebant ergo Jesum, & loquebantur alii cum aliis in templo stantes, Quid videtur

detur vobis? *an* venturus non eſt ad feſtum?

57 Dederant autem primarii Sacerdotes & Phariſæi præceptum, ut ſiquis nôſſet ubi eſſet, indicaret, ut prehenderent eum.

CAP. XII.

Chriſtus à Mariâ unguitur. Hieroſolymam ingreditur, & triſtatur.

JEſus ergo ſex ante Paſcha diebus venit in Bethaniam, ubi erat Lazarus ille qui fuerat mortuus, quem ſuſcitaverat ex mortuis.

2 Fecerunt igitur ei cœnam iſtic, & Martha miniſtrabat: Lazarus autem unus erat ex iis qui ſimul diſcumbebant cum eo.

3 Maria verò acceptâ librâ unguenti nardi liquidæ multi pretii unxit pedes Jeſu, & exterſit pedes ejus capillis ſuis: domus autem impleta eſt odore unguenti.

4 Dixit ergo quidam ex diſcipulis ejus, *nempe* Judas Simonis *filius*, Iſcariotes, qui erat eum proditurus.

5 Quare hoc unguentum non vænit trecentis denariis, & datum eſt pauperibus?

6 Dixit autem hoc, non quòd pauperum ipſi cura eſſet, ſed quia fur erat, & marſupium habebat, & ea quæ immittebantur portabat.

7 Dixit ergo Jeſus Omitte eam: in diem funerationis meæ aſſervavit iſtud:

8 Pauperes enim ſemper habetis vobiſcum, me verò non ſemper habetis.

9 Cognovit ergo turba multa ex Judæis eum illic eſſe: & venerunt non propter Jeſum tantum: ſed etiam ut Lazarum viderent, quem excitârat à mortuis.

10 Conſultârunt autem primarii Sacerdotes, ut Lazarum etiam interimerent;

11 Quia multi ex Judæis propter eum abibant, & credebant in Jeſum.

12 Poſtero die turba multa quæ venerat ad diem feſtum, cùm audiſſent Jeſum venire Hieroſolymam,

13 Acceperunt ramos palmarum, & prodierunt ei obviam, & clamabant, Hoſanna, Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex ille Iſraelis.

14 Nactus autem Jeſus aſellum, inſedit ei, ſicut ſcriptum eſt:

15 Ne metue, filia Sion: ecce, Rex ille tuus venit inſidens pullo aſinæ.

16 Hæc autem non cognoverunt diſcipuli ejus primò: ſed cùm glorificatus eſſet Jeſus, tunc recordati ſunt hæc ſcripta de eo, & ſeſe hæc illi præſtitiſſe.

17 Teſtabatur verò turba, quæ erat cum eo, quòd Lazarum vocâſſet è monumento, & ſuſcitâſſet eum ex mortuis.

18 Propterea etiam occurrit ei turba, quia audierat eum edidiſſe hoc ſignum.

19 Phariſæi ergo dixerunt inter ſe, Videtis me nos nihil proficere? ecce, mundus eum ſecutus eſt.

20 Erant autem quidam Græci ex iis, qui aſcendant ut adorent in feſto.

21 Iſti verò venerunt ad Philippum qui *erat* à Bethſaidâ *urbe* Galilææ, & rogârunt eum, dicentes, Domine, vellemus Jeſum videre.

22 Venit Philippus & dicit Andreæ: Andreas rurſum & Philippus dicunt Jeſu.

23 Jeſus autem reſpondit eis, dicens, Venit hora ut glorificandi Filii hominis.

24 Amen, amen dico vobis, niſi granum frumenti cecide-

rit in terram, & mortuum fuerit, ipsum solum manet: si verò mortuum fuerit, multum fructum adfert.

25 Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodiet eam.

26 Si quis mihi ministrat, me sequatur: & ubi ego fuero, illic & minister meus erit, & si quis mihi ministraverit, honorabit eum Pater.

27 Nunc anima mea turbata est: & quid dicam? Pater, libera me ab hâc horâ: sed propterea veni in horam hanc.

28 Pater, glorifica nomen tuum. Venit ergo vox è cœlo, *dicens*. Et glorificavi, & rursùs glorificabo.

29 Turba ergo quæ adstabat & audierat, dicebat tonitru esse factum. Alii dicebant, Angelus, ei locutus est.

30 Respondit Jesus & dixit, Non propter me hæc vox exstitit, sed propter vos.

31 Nunc judicium adest mundi hujus: nunc princeps ille mundi hujus ejicietur foràs.

32 Et ego si sublatus fuero è terrâ, omnes traham ad meipsum.

33 (Hoc autem dicebat, significans quâ morte futurum erat ut moreretur.)

34 Respondit ei turba, Nos audivimus ex Lege, Christum manere in æternum: quomodo igitur tu dicis oportere tolli Filium hominis? quis est iste Filius hominis?

35 Dixit igitur eis Jesus, Adhuc parvo tempore lux vobiscum est: ambulate dum lucem habetis, ne vos tenebræ deprehendant: nam qui ambulat in tenebris nescit quò vadat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis fiatis. Hæc locutus est Jesus: & cùm abiisset, occultavit se ab eis.

37 Cùm autem tot signa coram eis edidisset, non credebant in eum:

38 Ut sermo Esaiæ prophetæ impleretur, quem dixit, Domine, quis credidit sermoni nostro? & brachium Domini cui detectum est?

39 Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias,

40 Excæcavit oculos eorum, & obduravit corda eorum: ne videant oculis, & sint intelligentes corde, & sese convertant, & sanem eos.

41 Hæc dixit Esaias, quando vidit gloriam ejus, & locutus est de eo.

42 Verumtamen etiam ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos *hoc* non profitebantur, ne synagogâ moverentur.

43 Dilexerunt enim gloriam hominum potiùs quàm gloriam Dei.

44 Jesus autem clamavit & dixit, Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me.

45 Et qui conspicit me, conspicit eum qui misit me.

46 Ego lux in mundum veni, ut quisquis credit in me, in tenebris non maneat.

47 Si quis autem audierit verba mea, & non crediderit, ego non damno ipsum: Non enim veni ut damnem mundum, sed ut servem mundum.

48 Qui aspernatur me, nec recipit verba mea, habet qui condemnet ipsum: sermo quem locutus sum, ille damnabit eum ultimo illo die.

49 Quia ego ex meipso non sum locutus: sed qui

misit me Pater, ipse mihi præcepit quid dicam & quid loquar.

50 Et scio præceptum ejus vitam æternam esse. Quæ igitur ego loquor, prout dixit mihi Pater, ita loquor.

CAP. XIII.

Christus lavat pedes Apostolorum. Notat proditorem. Prædicit lapsum Petri.

ANte festum autem diem Paschæ, sciens Jesus venisse horam illam digrediendi ex hoc mundo ad Patrem, cùm dilexisset suos illos qui erant in mundo, usque ad finem dilexit eos.

2 Et cœnâ peractâ, (cùm diabolus jam immisisset in cor Judæ *filii* Simonis Iscariotæ, ut proderet eum)

3 Sciens Jesus Patrem omnia dedisse sibi in manus, & se à Deo prodiisse & ad Deum abire:

4 Surgit à cœnâ, & deponit pallium: acceptóque linteo, præcinxit se

5 Deinde immisit aquam in pelvim, & cœpit lavare pedes discipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus.

6 Venit ergo ad Simonem Petrum: qui dixit ei, Domine, tu mihi lavas pedes?

7 Respondit Jesus & dixit ei, Quod ego facio, tu nescis nunc, cognosces autem postea.

8 Dicit ei Petrus, Non lavabis meos pedes in æternum. Respondit ei Jesus, Nisi lavero te, nihil mecum habebis commune.

9 Dicit ei Simon Petrus, Domine, non solùm pedes meos, sed etiam manus & caput.

10 Dicit ei Jesus, Ei cui lotus est, non opus est nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus: & vos mundi estis, sed non omnes.

11 Nôrat enim eum à quo prodebatur: propterea dixit, Non omnes estis mundi.

12 Postquam ergo lavisset pedes eorum, & pallium suum recepisset, rursùm recubuit, & dixit eis, Nôstisne quid fecerim vobis?

13 Vos me vocantes, *dicitis*, Magister ac Domine; & bene dicitis: sum enim

14 Itaque si ego lavi pedes vestros Dominus & præceptor, vos quoque debetis alii aliorum pedes lavare.

15 Exemplum enim præbui vobis, ut prout ego feci vobis, *ita* & vos faciatis.

16 Amen, amen dico vobis, Servus non est major Domino suo, neque legatus major eo à quo missus est.

17 Si hæc noveritis, beati eritis, si ea feceritis.

18 Non de omnibus vobis loquor: ego scio quos elegerim: sed *oportet* impleatur Scriptura, Qui edit mecum panem, sustulit adversùm me calcem suum.

19 Jam nunc dico vobis priusquam fiat, ut cùm factum fuerit, credatis me *eum* esse

20 Amen, amen dico vobis quando aliquem misero, quisquis *eum* recipit, me recipit: qui verò me recipit, recipit eum qui me misit.

21 Cùm hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu, & testatus est, dixitque Amen, amen dico vobis, unus ex vobis proderet me.

22 Discipuli ergo aspiciebant alii ad alios, incerti de quo diceret.

23 Erat autem quidam ex discipulis Jesu recumbens in sinu ipsius, *nimirum* is quem diligebat Jesus.

24 Innuit ergo huic Simon Petrus

Petrus *ut* percontaretur quisnam esset de quo diceret.

25 Ille verò cùm sese inclinâsset in pectus Jesu, dicit ei, Domine, quis est?

26 Respondet Jesus, Ille est cui ego intinctam offulam dedero. Et cùm intinxisset offulam dedit Judæ *filio* Simonis Iscariotæ.

27 Et post *sumptam* offulam, tunc ingressus est in illum Satanas. Dicit igitur ei Jesus, Quod facis, mox facito.

28 Hoc autem nemo accumbentium intelligebat quorsùm ei dixisset.

29 Quidam enim putabant, quoniam marsupium habebat Judas, Jesum ei dixisse. Eme quibus opus est nobis ad festum: aut egenis ut aliquid daret.

30 Ille igitur acceptâ offulâ, statim exivit: erat autem nox.

31 Cùm ergo exivisset, dicit Jesus, Nunc glorificatus est Filius hominis, & Deus glorificatus in eo.

32 *Quòd* si Deus glorificatus est in eo, Deus quoque glorificabit eum in se, & statim glorificabit eum.

33 Filioli, adhuc paulisper vobiscum sum, Quæretis me: sed sicut dixi Judæis, quo ego vado vos non potestis venire: *ita* & vobis nunc dico.

34 Præceptum novum do vobis, Ut alii alios diligatis: sicut, *inquam*, dilexi vos, ut vosetiam diligatis alii alios.

35 Ex hoc omnes cognoscent vos esse discipulos meos si charitatem habueritis alii in alios.

36 Dicit ei Simon Petrus, Domine, quò abis? Respondit ei Jesus, quò abeo, non potes me nunc sequi; posteà verò sequeris me.

37 Dicit ei Petrus, Domine, quare non possum te sequi nunc? animam meam pro te deponam.

38 Respondit ei Jesus, Animam tuam pro me depones? Amen, amen dico tibi, non cantabit gallus donec ter me abnegaveris.

CAP. XIV.

Christus via, vita, veritas: promittit Spiritum Sanctum, ejusque officium describit.

NE turbator cor vestrum: creditis in Deum? etiam in me credite.

2 In domo Patris mei habitationes multæ sunt: alioquì dixissem vobis.

3 Proficiscor paraturus vobis locum: & cùm profectus fuero, & paravero vobis locum, rursùm veniam, & assumam vos ad meipsum: ut ubi ero ego, & vos sitis.

4 Et quò ego abeam scitis, & viam scitis.

5 Dicit ei Thomas, Domine, nescimus quò abeas: quomodo igitur possumus viam scire?

6 Dicit ei Jesus, Ego sum via illa, & illa veritas, & vita illa: nemo venit ad Patrem nisi per me.

7 Si nôsletis me, Patrem etiam meum nôsletis: Et jam nunc nôstis eum, & vidistis eum.

8 Dicit ei Philippus, Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.

9 Dicit ei Jesus, Tantum temporis vobiscum sum, & non nôstis me, Philippe? qui vidit me, vidit Patrem: quomodo igitur tu dicis, Ostende nobis Patrem?

10 Non credis me in Patre, & Patrem in me esse? Verba quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor: sed Pater qui in me manet, ipse facit opera.

11 Credite mihi, me in Patre, & Patrem in me *esse*: sin minus, propter ipsa opera credite mihi.

12 Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora illis faciet. Nam ego ad Patrem meum proficiscor.

13 Et quicquid petieritis in nomine meo, ego faciam: ut glorificetur Pater in Filio.

14 Si quid petieritis in nomine meo, ego faciam.

15 Si diligitis me, præcepta mea servate.

16 Ego verò rogabo Patrem, & alium Advocatum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum:

17 *Nempe* Spiritum illum veritatis, quem mundus non potest recipere, quia non conspicit eum, nec novit eum: vos autem nôstis eum, quia apud vos manet, & in vobis erit.

18 Non relinquam vos orbos: redeo ad vos,

19 Adhuc paululum, & mundus me non ampliùs conspiciet, vos autem conspicietis me: quia ego vivo, vos etiam vivetis,

20 In illo die vos cognoscetis me esse in Patre meo, & vos in me, & me in vobis

21 Qui tenet præcepta mea, & observat illa, is est qui diligit me: qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & ei conspiciendum exhibebo meipsum.

22 Dicit ei Judas, non *ille* Iscariotes, Domine, quid est cur te sis nobis conspiciendum exhibiturus, & non mundo?

23 Respondit Jesus & dixit ei, Si quis diligit me, sermonem meum observabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & apud eum habitabimus.

24 Qui non diligit me, sermones meos non observat: & sermo quem auditis, non est meus, sed ejus qui misit me, *nempe* Patris.

25 Hæc locutus sum vobis, apud vos manens.

26 Advocatus autem ille, *id est*, Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæ dixi vobis

27 Pacem relinquo vobis, pacem illam meam do vobis: non prout mundus dat ego do vobis. Ne turbator cor vestrum, neque formidato.

28 Audivistis me dixisse vobis, Abeo & redeo ad vos, Si diligeretis me, gauderetis utique quòd dixerim, Proficiscor ad Patrem: nam Pater major me est.

29 Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut cùm factum fuerit, credatis.

30 Non loquar ampliùs multa vobiscum: venit enim princeps mundi hujus, sed in me non habet quicquam,

31 Sed ut nôrit mundus Patrem à me diligi: & prout præcepit mihi Pater, ita faciam. Surgite, abeamus hinc.

CAP. XV.

Christus vitis & palmitum similitudine ostendit quomodo discipuli fructum ferre possint; & ad dilectionem & patientiam suo exemplo eos hortatur.

EGo sum vitis illa vera, & Pater meus est agricola ille.

2 Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollit: & omnem qui fert fructum, purgat, ut plus fructus adferat.

3 Jam vos puri estis propter sermonem quem locutus sum vobis.

4 Manete

4 Manete in me, & ego in vobis *mansbo*: ſicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, *id eſt*, niſi manſerit in vite: ita nec vos niſi in me manſeritis.

5 Ego ſum vitis, vos palmites: is qui manet in me, & in quo ego *maneo*, hic fert fructum multum: nam ſeorsùm à me nihil poteſtis facere.

6 Niſi quis in me manſerit, abjectus extra *vineam*, ſtatim ut palmes arefcet: deinde congregantur iſti *palmites*, & in ignem abjiciuntur, & ardent.

7 Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quicquid volueritis, petite, & fiet vobis.

8 In hâc re glorificatus fuerit Pater meus, ut fructum multum adferatis: & eritis mei diſcipuli.

9 Prout dilexit me Pater, *ita* & ego dilexi vos: manete in illâ meâ charitate.

10 Si præcepta mea obſervaveritis, manebitis in charitate meâ, ſicut ego Patris mei præcepta ſervavi, & maneo in ejus charitate.

11 Hæc locutus ſum vobis, ut gaudium illud meum in vobis maneat, & gaudium veſtrum impleatur.

12 Hoc eſt mandatum illud meum, ut diligatis alii alios, prout dilexi vos.

13 Majorem charitatem nullus habet quàm iſtam, ut quiſpiam animam ſuam deponat pro amicis ſuis.

14 Vos amici mei eritis, ſi feceritis quæcunque ego præcipio vobis.

15 Non ampliùs dicam vos ſervos, quia ſervus neſcit quid faciat dominus ipſius: vos autem dixi amicos, quia omnia quæ audivi à Patre meo, nota feci vobis.

16 Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & conſtitui vos ut abeuntes fructum feratis, & fructus veſter maneat: ut quicquid petieritis à Patre in nomine meo det vobis.

17 Hæc præcipio vobis, ut diligatis alii alios.

18 Si mundus vos odit, ſcitis me priùs quàm vos illis odio habitum.

19 Si ex mundo eſſetis, mundus quod ſuum eſt amaret: quia verò ex mundo non eſtis, ſed ego elegi vos ex mundo, propterea odit vos mundus.

20 Mementote ſermonis illius quem ego dixi vobis, Non eſt ſervus major domino ſuo: ſi me perſecuti ſunt, & vos perſequentur: ſi ſermonem meum obſervaverunt, & veſtrum obſervabunt.

21 Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia non noverunt eum qui miſit me.

22 Si non veniſſem & locutus eſſem eis, peccatum non haberent: nunc autem non habent quod prætexant peccato ſuo.

23 Qui me odit, is etiam Patrem meum odit.

24 Si opera non feciſſem inter eos quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent; nunc autem & viderunt & oderunt tum me tum Patrem meum.

25 Sed *oportet* ut impleatur ſermo qui in Lege ipſorum ſcriptus eſt, Oderunt me immeritò.

26 Cùm autem venerit Advocatus ille quem ego mittam vobis à Patre, Spiritus *inquam*, ille veritatis, qui à Patre emanat, ille teſtabitur de me.

27 Sed & vos testabimini, quoniam à principio mecum estis.

CAP. XVI.

Christus discipulis crucem prædicit; Consolatorem promittens, ejusque officium describens. Angustias suorum mulieri parturienti comparat.

HÆc locutus sum vobis ut ne offendamini.

2 Movebunt vos synagogis: imo venit tempus cùm quisquis vos interemerit putet se cultum præstare Deo.

3 Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.

4 Sed hæc locutus sum vobis, ut ubi venerit hora illa, memineritis eorum, *nempe* quòd ego *hæc* dixerim vobis. Hæc autem vobis à principio non dixi, quia vobiscum eram.

5 Nunc autem abeo ad eum qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me, *dicens*, Quò abis?

6 Sed quia hæc locutus sum vobis tristitia implevit cor vestrum.

7 Sed ego veritatem dico vobis, confert vobis ut ego abeam. Nisi enim abiero, Advocatus ille non veniet ad vos: sin autem profectus fuero, mittam eum ad vos.

8 Et cùm venerit ille, arguet mundum de peccato & de justitiâ & de judicio.

9 De peccato quidem, eò quòd non credunt in me:

10 De justitiâ verò, eò quòd ad Patrem abeam, & amplius non conspicietis me:

11 De judicio autem, eò quòd princeps hujus mundi condemnatus sit.

12 Adhuc multa habeo quæ vobis dicam, sed nunc non potestis portare.

13 Cùm autem venerit ille, *id est*, Spiritus ille veritatis, dux viæ vobis erit in omnem veritatem. non enim loquetur à semetipso, sed quæcunque audierit loquetur: & quæ ventura sunt renunciabit vobis.

14 Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & renunciabit vobis,

15 Omnia, quæ habet Pater, mea sunt, propterea dixi illum de meo accepturum & renunciaturum vobis.

16 Paulisper, & non conspicietis me: & rursum paulisper, & videbitis me, quia ego vado ad Patrem.

17 Dixerunt ergo *quidam* ex discipulis ejus ad invicem, Quid est hoc quod dicit nobis, Paulisper, & non conspicietis me; & rursus paulisper, & videbitis me, &, Quia ego vado ad Patrem.

18 Dicebant ergo, Quid illud est quod dicit, Paulisper? nescimus quid loquatur.

19 Cognovit autem Jesus eos velle ipsum interrogare, & dixit eis, De hoc quæritis inter vos, quod dixi, Paulisper, & non conspicietis me: & iterum, paulisper, & videbitis me?

20 Amen, amen dico vobis, flebitis vos, & lamentabimini, mundus autem gaudebit: vos verò tristes eritis, sed tristitia vestra evadet in gaudium.

21 Mulier, cùm parit, dolorem habet, quoniam advenit hora ejus: postquam autem peperit puerulum, jam non meminit afflictionis, propter gaudium quòd homo sit natus in mundum.

22 Et vos igitur nunc quidem tristitiâ tenemini: sed rursum videbo vos & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

23 Et

23 Et illo die me non interrogabitis quicquam. Amen, amen dico vobis, quæcunque perieritis à Patre in nomine meo, dabit vobis.

24 Usque adhuc non petiistis quicquam in nomine meo: petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

25 Hæc locutus sum vobis per similitudines: venit tempus cùm non amplius per similitudines loquar vobis, sed apertè de Patre meo nuncium afferam vobis.

26 Illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis me rogaturum Patrem pro vobis.

27 Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amâstis, & credidistis me à Deo prodiisse.

28 Prodii à Patre, & veni in mundum: iterùm relinquo mundum, & proficiscor ad Patrem.

29 Dicunt ei discipuli ejus, Ecce, nunc apertè loqueris, nec similitudinem ullam dicis.

30 Nunc scimus te scire omnia, nec opus esse tibi ut quis te interroget: per hoc credimus te à Deo prodiisse.

31 Respondit eis Jesus, Nunc creditis?

32 Ecce veniet tempus, & jam venit, cùm dispergemini unusquisque ad sua, méque solum relinquetis, sed non sum solus: nam Pater mecum est.

33 Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo afflictionem habebitis: sed confidite, ego vici mundum.

CAP. XVII.

Christi ad Patrem precatio.

HÆc locutus est Jesus & sustulit oculos suos in cœlum, dixítque, Pater, venit hora illa; glorifica Filium tuum, ut & te Filius tuus glorificet:

2 Sicut dedisti ei autoritatem in omnem carnem, ut quotquot dedisti ei, det eis vitam æternam.

3 Hæc est autem vita æterna, ut te cognoscant *esse* illum solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.

4 Ego te glorificavi in terrâ: opus consummavi quod dedisti mihi ut facerem:

5 Nunc igitur glorifica me tu, Pater, apud temetipsum, eâ gloriâ quam habui apud te priùs quàm mundus esset.

6 Manifestum feci nomen tuum hominibus quos dedisti mihi *selectos* è mundo: tui erant, & mihi eos dedisti: & sermonem tuum servârunt.

7 Nunc noverunt omnia quæ dedisti mihi à te esse.

8 Quia verba quæ tradidisti mihi, tradidi eis: & ipsi receperunt, & verè nôrunt me à te prodiisse, & crediderunt me à te missum esse.

9 Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed pro *iis* quos dedisti mihi, quia tui sunt.

10 Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt: & glorificatus sum in eis.

11 Et non sum amplius in mundo, sed isti sunt in mundo, & ego ad te venio. Pater sancte, serva eos per nomen tuum quos dedisti mihi, ut sint unum, prout & nos.

12 Cùm essem cum eis in mundo, ego custodiebam eos per nomen tuum: quos dedisti mihi ego custodivi, & nemo ex eis periit, nisi filius ille perditionis: ut Scriptura impleretur.

13 Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum plenum apud se.

14 Ego tradidi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt ex mundo, prout & ego non sum ex mundo.

15 Non rogo ut tollas eos è mundo, sed ut eos ab impio illo conserves.

16 Ex mundo non sunt, prout ego non sum ex mundo.

17 Sanctifica eos tuâ veritate: sermo ille tuus veritas est.

18 Sicut me misisti in mundum, *ita* & ego misi eos in mundum.

19 Et eorum causâ ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate.

20 Non tantùm autem pro istis rogo, sed & pro iis qui per sermonem eorum credituri sunt in me.

21 Ut omnes unum sint, sicut tu, Pater, in me, & ego in te: ut & ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus me à te missum esse.

22 Et ego gloriam, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus:

23 Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum, & ut cognoscat mundus quòd tu me miseris, & eos dilexisti, prout me dilexisti.

24 Pater, quos dedisti mihi, velim ut ubi sum ego, & illi sint mecum: ut spectent gloriam illam meam quam dedisti mihi: quia dilexisti me ante jactum mundi fundamentum.

25 Pater juste, mundus te non novit: ego autem te novi, & hi noverunt me à te missum esse.

26 Et notum ipsis feci nomen tuum, & notum faciam: ut charitas, quâ dilexisti me, sit in eis, & ego in eis.

CAP. XVIII.

Christus in horto capitur, à Petro abnegatur, & Pilato traditur.

HÆc cùm dixisset Jesus, *egressus* abiit cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse & discipuli ejus.

2 Noverat autem eum locum etiam Judas, qui prodebat eum, quia Jesus frequenter cum discipulis suis illùc convenerat.

3 Judas ergo cùm accepisset cohortem, & à primariis Sacerdotibus ac Pharisæis ministros, venit illuc cum lanternis & facibus & armis.

4 Jesus itaque sciens omnia quæ ventura erant in se, prodiens dixit eis, Quem quæritis?

5 Responderunt ei, Jesum Nazarenum. Dicit eis Jesus, Ego *is* sum. Stabat autem cum eis etiam Judas qui prodebat eum.

6 Ut ergo dixit eis, Ego *is* sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt humi.

7 Iterum igitur rogavit eos, Quem quæritis? Illi autem dixerunt, Jesum Nazarenum.

8 Respondit Jesus, Dixi vobis me eum esse: ergo si me quæritis, sinite hos abire.

9 Ut impleretur sermo quem dixerat, Ex iis quos dedisti mihi, non perdidi quenquam.

10 Simon autem Petrus cùm gladium haberet, eduxit eum, & ferit servum Pontificis maximi, & abscidit auriculam ejus dextram. Erat autem nomen servo Malchus.

11 Dixit ergo Jesus Petro, Reconde gladium tuum in vaginam. Annon bibam poculum quod dedit mihi Pater?

12 Co-

12 Cohors igitur & tribunus & miniſtri Judæorum comprehenderunt Jeſum, & vinxerunt eum.

13 Et abduxerunt primùm ad Annam, erat enim ſocer Caiaphæ, qui erat Pontifex maximus anni illius: is verò miſit eum vinctum ad Caiapham Pontificem maximum.

14 Erat autem Caiaphas is qui conſilium dederat Judæis, expedire ut unus homo moreretur pro populo.

15 Sequebatur autem Jeſum Simon Petrus, & alius diſcipulus. Diſcipulus verò ille notus erat Pontifici maximo, & ſimul introiit cum Jeſu in aulam Pontificis maximi.

16 Petrus autem ſtabat extra ad oſtium; exivit ergo diſcipulus ille alter qui erat notus Pontifici maximo, & locutus eſt oſtiariæ, & introduxit Petrum.

17 Dixit ergo Petro ancilla oſtiaria. Nonne & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Dicit ille, Non ſum.

18 Adſtabant autem ſervi & miniſtri qui prunas congeſſerant, quia frigus erat, & ſeſe calefaciebant: erat verò cum eis etiam Petrus adſtans, & ſeſe calefaciens.

19 Pontifex maximus ergo interrogavit Jeſum de diſcipulis ejus, & de doctrinâ ipſius.

20 Reſpondit ei Jeſus, Ego palàm locutus ſum mundo: ego ſemper docui in ſynagogâ & in templo, quò undique Judæi conveniunt; & in occulto locutus ſum nihil

21 Quid me interrogas? interroga eos qui audierunt quid ſim ipſis locutus: ecce, hi ſciunt quæ dixerim ego.

22 Hæc autem cùm ipſis diciſſet, unus ex miniſtris qui adſtabat, bacillo cecidit Jeſum, dicens, Itáne reſpondes Pontifici maximo?

23 Reſpondit ei Jeſus, Si malè locutus ſum, teſtificare de malo: ſin bene, cur me cædis?

24 Miſerat igitur eum Annas vinctum ad Caiapham Pontificem maximum.

25 Stabat autem Simon Petrus, & *ſeſe* calefaciebat: dixerunt igitur ei, Num & tu ex diſcipulis ejus es? Negavit ille, & dixit, Non ſum.

26 Dicit ei quidam ex ſervis Pontificis maximi, cognatus ejus cujus abſciderat Petrus auriculam, Nonne ego te vidi in horto cum eo?

27 Rurſus ergo negavit Petrus, & ſtatim gallus vocem emiſit.

28 Ducunt ergo Jeſum à Caiapha in Prætorium, erat autem manè: & ipſi non introierunt in Prætorium, ne polluerentur, ſed ut ederent Paſcha.

29 Prodiit ergo Pilatus ad eos, & dixit, Quam accuſationem adfertis adversùs hominem iſtum?

30 Reſponderunt & dixerunt ei, Niſi iſte eſſet facinoroſus, non tradidiſſemus eum tibi.

31 Dicit ergo eis Pilatus, Accipite eum vos, & ſecundùm legem veſtram condemnate eum. Itaque Judæi dixerunt ei. Nobis non licet interimere quenquam.

32 Ut ſermo Jeſu impleretur, quem dixerat, ſignificans quâ morte futurum erat ut moreretur.

33 Regreſſus eſt ergo in prætorium Pilatus, & vocavit Jeſum, dixitque ei, Túne es rex ille Judæorum?

34 Reſpondit ei Jeſus, A teipſóne tu hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?

35 Respondit Pilatus, Nunquid ego Judæus sum? gens tua & primarii Sacerdotes tradiderunt te mihi: quid fecisti?

36 Respondit Jesus, Regnum meum non est ex hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei certâssent ne traderer Judæis: nunc autem regnum meum non est hinc.

37 Dixit ergo ei Pilatus, Ergo rex es tu? Respondit Jesus, Tu dicis me regem esse: ego ad hoc genitus sum, & ad hoc veni in mundum, ut dem testimonium veritati, Quisquis est ex veritate audit vocem meam.

38 Dicit ei Pilatus, Quid est veritas? Et cùm hoc dixisset, rursum prodiit ad Judæos, & dixit eis, Ego nullum invenio crimen in eo.

39 Est autem vobis consuetudo, ut unum dimittam vobis in Paschâ: vultisne ergo dimittam vobis regem illum Judæorum?

40 Clamitârunt autem rursum omnes, dicentes, Nequaquam istum, sed Barabbam. Erat autem ille Barabbas latro.

CAP. XIX.

Historia passionis, mortis, & sepulturæ Christi.

TUnc ergo assumpsit Jesum Pilatus & flagellavit.

2 Et milites contexuerunt coronam è spinis, & imposuerunt ipsius capiti, & pallio purpureo induerunt eum.

3 Et dicebant, Ave, rex Judæorum. Et bacillis eum cædebant.

4 Prodiit ergo rursum Pilatus foras, & dixit eis, Ecce, adduco vobis eum foras, ut noveritis me nullum in eo crimen invenire.

5 Prodiit ergo Jesus foràs, gerens spineam illam coronam, & purpureum illud pallium. Et dixit eis *Pilatus*, Ecce homo.

6 Cùm autem intuiti fuissent eum primarii Sacerdotes & *eorum* ministri, clamitârunt, dicentes, Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus, Accipite eum vos, & crucifigite; ego enim non invenio in eo crimen.

7 Respondérunt ei Judæi, Nos legem habemus, & secundùm nostram legem debet mori, quia Filium Dei se fecit.

8 Cùm ergo audivisset Pilatus hunc sermonem, magis metuit.

9 Et rursus ingressus est in Prætorium, & dixit Jesu, Unde es tu? Jesus autem responsum ei non dedit.

10 Dicit ergo ei Pilatus, mihi non loqueris? nescis me potestatem habere crucifigendi te, & potestatem habere te dimittendi?

11 Respondit Jesus, Non haberes potestatem adversùm me ullam, nisi *hoc* tibi datum esset superne: propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.

12 Ex eo *tempore* studebat Pilatus eum dimittere: Judæi verò clamabant, dicentes, Si hunc dimiseris, non es amicus Cæsaris, quicunque se regem facit, contradicit Cæsari.

13 Pilatus ergo cùm audisset hunc sermonem, eduxit foràs Jesum, consedítque in tribunali, in loco qui dicitur Lithostrotos, Hebraicè autem Gabbatha.

14 Erat autem parasceue Paschæ, hora verò quasi sexta: tum dicit Judæis, Ecce rex vester.

15 Illi verò clamitârunt, Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit

Dicit eis Pilatus, Regem vestrum crucifigam? Responderunt primarii Sacerdotes, Non habemus regem nisi Cæsarem

16 Tunc ergo tradidit eum ipsis ut crucifigeretur. Assumpserunt autem Jesum, & abduxerunt.

17 Et *ipse* portans crucem suam prodiens venit in eum locum qui dicitur Calvariæ, Hebraicè autem Golgotha

18 Ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos, hinc & hinc, medium autem Jesum.

19 Scripsit autem etiam titulum Pilatus, & imposuit cruci. Erat verò scriptum: JESUS NAZARENUS REX ILLE JUDÆORUM

20 Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt: quia prope civitatem erat locus ubi crucifixus erat: & erat scriptum Hebraicè, Græcè, & Romanè.

21 Dixerunt igitur Pilato primarii Sacerdotes Judæorum, Ne scribito, Rex ille Judæorum; sed illum dixisse, Rex sum Judæorum.

22 Respondit Pilatus, Quod scripsi, scripsi.

23 Milites ergo cùm crucifixissent Jesum, acceperunt ejus vestimenta, (& fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem) & tunicam: erat autem tunica insutilis, à summo contexta tota.

24 Dixerunt ergo inter se, Ne findamus eam, sed sortiamur de illâ cujus futura sit: ut Scriptura impleretur, dicens, Partiti sunt vestimenta mea sibi, & super vestem meâ jecerunt sortem. Milites igitur hæc fecerunt.

25 Stabant autem juxta crucem Jesu mater ejus & soror matris ejus, Maria Cleophæ *uxor*, & Maria Magdalene.

26 Cùm vidisset ergo Jesus matrem ac discipulum adstantem quem diligebat, dicit matri suæ, Mulier, ecce filius tuus

27 Deinde dicit discipulo, Ecce mater tua: Et ex illâ horâ recepit eam discipulus ille domum suam.

28 Postea, cùm sciret Jesus *reliqua* omnia jam esse peracta, ut consummaretur Scriptura, dixit, Sitio.

29 Vas igitur *illic* erat positum aceto plenum. Illi verò impleverunt spongiam aceto, & hyssopo circundatam admoverunt ori ejus.

30 Cùm autem accepisset Jesus acetum, dixit, Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum.

31 Judæi ergo, ut non manerent in cruce corpora Sabbato, quoniam erat Parasceue, (erat enim magnus dies illius Sabbati) rogaverunt Pilatum ut confringerentur eorum crura, ac tollerentur.

32 Venerunt ergo milites, & prioris quidem *latronis* confregerunt crura, & alterius qui crucifixus fuerat cùm eo.

33 Ad Jesum autem cùm venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non confregerunt ejus crura:

34 Sed quidam ex militibus lanceâ latus ejus fodit, & statim exivit sanguis & aqua.

35 Et qui vidit testatur, & firmum est testimonium ejus: ille, *inquam*, scit se vera dicere, ut & vos credatis.

36 Facta sunt enim hæc ut Scriptura impleretur, *dicens*, Non conteretur *illum* os ipsius.

37 Et

37 Et rursus alia Scriptura dicit. Intuebuntur quem transfixerunt.

38 Post hæc autem rogavit Pilatum Josephus Arimathæensis (ut qui esset discipulus Jesu, sed occultus propter metum Judæorum) ut tolleret corpus Jesu: quod permisit Pilatus. Venit ergo, & sustulit corpus Jesu.

39 Venit autem & Nicodemus (is qui venerat ad Jesum nocte primùm) ferens mistu-ram myrrhæ & aloes libras quasi centum.

40 Acceperunt ergo corpus Jesu, & obvinxerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis funerare.

41 In eo autem loco ubi fuerat crucifixus, erat hortus, & in horto monumentum novum in quo nondum quisquam positus fuerat.

42 Ibi ergo, propter Parasceuen Judæorum, quòd monumentum illud propè esset, posuerunt Jesum.

CAP. XX.

Resurrectio Christi quomodo facta & patefacta.

PRimo verò die hebdomadis Maria Magdalene venit manè, cùm adhuc tenebræ essent, ad monumentum: cernitque lapidem illum sublatum à monumento.

2 Currit ergo & venit ad Simonem Petrum, & ad alterum illum discipulum quem amabat Jesus, & dicit eis, Sustulerunt Dominum è monumento, & nescimus ubi posuerint eum.

3 Exivit ergo Petrus, & alter ille discipulus, & venerunt ad monumentum.

4 Currebant autem duo simul: sed alter ille discipulus præcurrit citiùs Petro, venitque prior ad monumentum.

5 Et cùm se incurvâsset, cernit posita lintea: non tamen introivit.

6 Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introivit in monumentum, & conspexit lintea *ibi* posita:

7 Et sudarium quod fuerat super caput ejus non cum linteis positum, sed seorsùm involutum in unum locum.

8 Tunc ergo introivit & etiam alter ille discipulus, qui venerat prior ad monumentum, viditque & credidit.

9 Nondum enim noverant Scripturam, videlicet quod oporteret eum ex mortuis resurgere.

10 Redierunt ergo illi discipuli ad suos.

11 Maria verò flens stabat ad monumentum foris. Dum ergo fleret, incurvavit se in monumentum.

12 Et conspexit duos Angelos albatos, sedentes, unum ad caput, & alterum ad pedes, *ille* ubi jacuerat corpus Jesu:

13 *Qui* etiam dixerunt ei, Mulier, quid fles? Dicit eis, Sustulerunt Dominum meum, nec scio ubi posuerint eum.

14 Et cùm hæc dixisset, convertit se retrorsum, conspexitque Jesum stantem, nec sciebat Jesum esse.

15 Dicit ei Jesus, Mulier, quid fles? quem quæris? Illa putans ortorem esse, dixit ei, Domine, si tu ipsum sustulisti, dicito mihi ubi posueris eum, & ego eum tollam.

16 Dicit ei Jesus, Maria. Illa se convertens dicit ei, Rabboni, quod dicitur Magister.

17 Dicit ei Jesus: Ne me tangito: nondum enim ascendi ad Patrem meum; sed proficiscere ad fratres meos, & dic

dic eis, Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum, & Deum meum, & Deum vestrum.

18 Venit Maria Magdalene annuncians discipulis quòd vidisset Dominum, & *quòd* ea sibi dixisset.

19 Cùm ergo vespera esset, die illo primo hebdomadis, & fores essent clausæ *illic* ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum, venit Jesus: stetitque in medio *ipsorum*, & dixit eis, Pax vobis.

20 Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus ac latus suum. Gavisi sunt ergo discipuli viso Domino.

21 Dixit autem eis iterum, Pax vobis: sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos.

22 Et cùm hæc dixisset, afflavit *eos*: & dixit eis, Accipite Spiritum Sanctum.

23 Si quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: si quorum retinueritis, retenta sunt.

24 Thomas autem, unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis, quando venerat Jesus.

25 Dixerunt igitur ei alii discipuli, Vidimus Dominum. Ille verò dixit eis, Nisi videro in manibus ejus vestigium clavorum, & immittam digitum meum in vestigium clavorum, & immittam manum meam in latus ejus, nequaquam credam.

26 Octo verò post diebus rursus erant discipuli ejus intùs, & Thomas cum eis: venit Jesus foribus clausis, & stetit in medio *ipsorum*, & dixit, Pax vobis.

27 Deinde dicit Thomæ, Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & profer manum tuam, & immitte in latus meum, & ne esto incredulus, sed credens.

28 Respondit autem Thomas, & dixit, Domine mi, & Deus mi.

29 Dicit ei Jesus, Quia vidisti me; Thoma, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.

30 Multa verò etiam alia signa edidit Jesus in discipulorum suorum conspectu, quæ non sunt scripta in hoc libro.

31 Hæc autem scripta sunt, ut credatis Jesum esse Christum illum Filium Dei, & ut credentes vitam habeatis per nomen ejus.

CAP. XXI.

Apparitio Christi, & sermo ad Petrum.

POstea sese conspiciendum præbuit rursus Jesus discipulis apud mare Tiberiadis: sic autem sese conspiciendum præbuit.

2 Erant simul Simon Petrus & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael qui erat ex Cana *urbe* Galilææ, & *filii* Zebedæi, aliique ex discipulis ejus duo.

3 Dicit eis Simon Petrus, Abeo piscatum. Dicunt ei, Imus & nos tecum. Exierunt, & ascenderunt in navigium statim: & illâ nocte nihil ceperunt.

4 Manè verò jam exorto, stetit Jesus ad littus: nesciebant tamen discipuli Jesum esse.

5 Dicit igitur eis Jesus, Pueri, num quid obsonii habetis? Responderunt ei, Non.

6 At ille dixit eis, Conjicite rete in dextram navigii partem, & invenietis. Conjecerunt ergo, & nequibant amplius illud trahere præ multitudine piscium.

7 Dicit ergo discipulus ille

le quem diligebat Jesus, Petro. Dominus est. Simon ergo Petrus, cùm audisset Dominum esse, amiculum præcinxit (erat enim nudus) & abjecit se in mare.

8 Alii verò discipuli navigio venerunt, (non enim longè aberant à terrâ, sed circiter cubitis ducentis) trahentes rete *plenum* piscium.

9 Ut autem descenderunt in terram, cernunt prunas positas, & piscem impositum, & panem.

10 Dicit eis Jesus, Adferte ex piscibus quos modò cepistis.

11 Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus: & cùm tot essent, non est fissum rete.

12 Dicit eis Jesus, Venite, prandete. Nullus autem discipulorum audebat eum interrogare, Tu quis es? cùm scirent Dominum esse.

13 Venit ergo Jesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem similiter.

14 Istâ jam tertiâ vice conspicuum sese præbuit Jesus discipulis suis, postquam suscitatus fuerat ex mortuis.

15 Cùm ergo prandissent, dicit Simoni Petro Jesus, Simon *fili* Jonæ, diligis me plus quàm hi? Dicit ei, Certè, Domine, tu nôsti quòd amem te. Dicit ei, Pasce agnos meos.

16 Dicit ei rursum secundò, Simon *fili* Jonæ, diligis me? Ait illi, Certè, Domine, tu nôsti quòd amem te. Dicit ei, Pasce oves meas

17 Dicit ei tertiò, Simon *fili* Jonæ, amas me? Tristitiâ fuit affectus Petrus, quòd tertiò dixisset ipsi, Amas me? dixítque ei, Domine, tu omnia nôsti: tu nôsti quòd amem te Dicit ei Jesus, Pasce oves meas.

18 Amen, amen dico tibi, cùm esses junior, cingebas te, & ambulabas quò volebas: cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & transferet quò noles.

19 Hoc autem dixit, significans quâ morte glorificaturus esset Deum. Et cùm hoc dixisset, dicit ei, Sequere me.

20 Conversus Petrus cernit illum discipulum quem diligebat Jesus sequentem, qui & recubuerat in cœnâ illâ super pectus ejus, & dixerat, Domine, quis est ille qui te prodit?

21 Hunc ergo cùm vidisset Petrus, dicit Jesu, Domine, hic autem quid?

22 Dicit ei, Jesus, Si velim eum manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere.

23 Exiit ergo sermo iste inter fratres, discipulum illum non moriturum. Sed non dixerat ei Jesus, Non morietur: sed, Si eum velim manere donec veniam, quid ad te?

24 Hic est discipulus ille qui de his testatur, & hæc scripsit: & scimus firmum esse testimonium ejus.

25 Sunt autem & alia multa quæ fecit Jesus, quæ si scribantur figillatim, ne mundum quidem ipsum opinor capturum eos qui scriberentur libros. Amen.

ACTA APOSTOLORUM.

CAP. I.

Ascensio Christi in cœlum: devotio Apostolorum: electio Matthiæ in locum Judæ.

PRimum quidem librum confeci, Theophile, de omnibus quæ cœpit Jesus & facere & docere,

2 Ad *eum* usque diem quo cum præcepta dedisset Apostolis, quos per Spiritum Sanctum elegerat, sursum receptus est.

3 Quibus etiam sese, postquam passus fuit, exhibuit vivum cum multis certissimis signis, per dies quadraginta conspectus ab eis, & dicens quæ ad regnum Dei *spectant*

4 Et cùm illis conveniens mandavit eis ne abscederent Hierosolymis, sed ut exspectarent promissionem Patris, Quam, *inquit*, audistis ex me

5 Nam Joannes quidem baptizavit aquâ, vos autem baptizabamini Spiritu Sancto non multis pòst diebus

6 Cùm igitur illi convenissent, interrogârunt eum dicentes, Domine, num hoc tempore restitues regnum Israel?

7 Dixit autem ad illos, Non est vestrum nôsse tempora sive opportunitates quas Pater in suâ ipsius autoritate statuit.

8 Sed recipietis virtutem Spiritûs Sancti, postquam supervenerit in vos, eritisque mihi testes & Hierosolymis, & in totâ Judæâ, & Samariâ, & usque ad ultimas terras

9 Et cùm hæc dixisset, aspicientibus ipsis elevatus est, & nubes susceptum eum abstulit ab oculis eorum.

10 Et cùm essent intentis in cœlum oculis, eo proficiscente, ecce, viri duo adstiterunt illis albo vestitu:

11 Qui & dixerunt, Viri Galilæi, quid statis intuentes in cœlum? hic Jesus qui sursum receptus est *discedens* à vobis in cœlum, ita veniet quemadmodum spectâstis eum proficiscentem in cœlum

12 Tunc reversi sunt Hierosolymam à monte qui vocatur Oliveti, qui est propè Hierosolymam distans itinere Sabbati.

13 Et cùm introissent, ascenderunt in cœnaculum ubi commorabantur & Petrus, & Jacobus, & Joannes, & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, & Jacobus *filius* Alphæi, & Simon Zelotes, & Judas Jacobi *frater*.

14 Hi omnes perdurabant concorditer *in* precibus & supplicationibus, cum uxoribus & Mariâ matre Jesu, & cum ipsius fratribus.

15 Et per eos dies cùm assurrexisset Petrus in medio discipulorum, dixit (erat autem turba capitum eodem *loci* quasi centum viginti)

16 Viri fratres, oportuit impleri Scripturam hanc, quam prædixit Spiritus Sanctus per os Davidis, de Judâ, qui fuit viæ dux iis qui comprehenderunt Jesum:

17 Annumerabatur enim nobi cum, & sortitus erat sortem ministerii hujus.

18 Is igitur acquisivit agrum ex mercede injustitiæ: &

& præcipitatus crepuit medius, & effusa sunt omnia viscera ejus.

19 Innotuitque omnibus habitantibus Hierosolymis: adeò ut vocetur ager ille propriâ ipsorum linguâ, Acelдama, hoc est, ager sanguinis.

20 Scriptum est enim in libro Psalmorum. Fiat commoratio ejus deserta, & non sit qui habitet in eâ, &, Episcopatum ejus accipiat alius.

21 Oportet igitur ex iis viris qui nobiscum convenerunt toto tempore quo Dominus Jesus versatus est inter nos.

22 Exorsus à Baptismo Joannis, ad eum usque diem quo sursum receptus est à nobis, unum fieri nobiscum testem resurrectionis ejus.

23 Statuerunt igitur duos. Josephum vocatum Barsabam, qui cognominabatur Justus, & Matthiam.

24 Et orantes dixerunt. Tu Domine, qui corda omnium nôsti, ostende utrum elegeris ex his duobus:

25 Ut accipiat sortem ministerii hujus & Apostolatûs, à quo aberravit Judas, ut abiret in locum suum.

26 Jecerunt igitur sortes eorum, & cecidit sors super Matthiam, qui communibus calculis allectus est cum undecim Apostolis.

CAP. II.

Solennitas primæ Pentecostes N. T. in effusione Spiritûs Sancti, in concione Apostolorum, nominatim Petri, conversione auditorum, & communione sanctorum

CUM autem adveniſſet dies Pentecostes, erant omnes concorditer eodem *loci*.

2 Tum exstitit repentè sonitus è cœlo tanquam ruentis flatûs violenti, qui replevit totam domum ubi erant considentes.

3 Et visæ sunt eis dispertitæ linguæ instar ignis, *qui* etiam sedit super uuumquenque eorum.

4 Repleti sunt autem omnes Spiritu sancto, cœperúntque loqui aliis linguis, prout Spiritus ille dabat eis effari.

5 Erant verò Hierosolymis habitantes Judæi viri religiosi ex omni natione *eorum* qui sub cœlo *sunt*.

6 Orto autem hoc rumore, convenit multitudo, & conturbata fuit quòd audiret unusquisque *suâ* propriâ linguâ ipsos loquentes.

7 Obstupescebant autem omnes ac mirabantur, dicentes alii ad alios, Nonne ecce omnes isti qui loquuntur, Galilæi sunt?

8 Quomodo igitur nos audimus eos suâ quisque linguâ, in quâ nati sumus?

9 Parthi & Medi & Elamitæ, & qui incolimus Mesopotamiam, Judæámque & Cappadociam, Pontum, & Asiam.

10 Phrygiam & Pamphyliam, Ægyptum & partes Libyæ, quæ est secundùm Cyrenen, & advenæ Romani, tum Judæi tum Proselyti.

11 Cretes & Arabes, audimus eos loquentes nostris linguis magnifica Dei *facta*.

12 Obstupescebant igitur omnes, & hæsitabant dicentes alius ad alium, Quid hoc sibi vellet?

13 Alii verò sannis *eos* exsequentes dicebant, Vino dulci pleni sunt.

14 Consistens autem Petrus cum undecim, extulit vocem suam, & affatus est eos, dicens, Viri Judæi, *vosque* omnes

nes qui habitatis Hierosolymis, hoc vobis notum esto, & auribus percipite verba mea.

15 Non enim, ut vos præsumitis, isti ebrii sunt, cùm sit hora diei tertia:

16 Sed hoc illud est quod dictum est per Prophetam Joelem.

17 Et erit ultimis temporibus, (dicit Deus) effundam ex Spiritu meo in quamvis carnem: & prophetabunt filii vestri & filiæ vestræ, & juvenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabunt.

18 Et quidem in servos meos & in ancillas meas in diebus illis effundam ex Spiritu meo & prophetabunt.

19 Et edam prodigia in cœlo sursum, & signa in terrâ deorsum, sanguinem & ignem, & vaporem fumi.

20 Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem, priusquam veniet dies ille Domini magnus & illustris.

21 Et futurum est ut quicunque invocaverit nomen Domini, servetur.

22 Viri Israelitæ, audite sermones istos: Jesum illum Nazaræum, virum à Deo approbatum apud vos præstantibus factis & prodigiis & signis quæ edidit per eum Deus in medio vestri, sicut & ipsi nôstis.

23 Hunc, *inquam*, definito illo consilio & præcognitione Dei deditum cùm accepissetis, manibus sceleratis *cruci* affixum interemistis.

24 Quem Deus suscitavit, solutis doloribus mortis, eò quòd fieri non poterat ut ipse ab eâ retineretur.

25 David enim dicit de eo. Prospiciebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam est mihi ad dexteram ne concutiar.

26 Propterea oblectatum est cor meum & exsultavit lingua mea: atque adeò caro mea commorabitur cum spe.

27 Quoniam non deseres animam meam apud inferos, nec sines Sanctum illum tuum sentire corruptionem.

28 Notas mihi fecisti vias vitæ: replebis me jucunditate in tuo conspectu.

29 Viri fratres, licet liberè dicere apud vos de patriarchâ Davide eum & obiisse & sepultum esse, & monumentum ejus esse apud nos ad hunc usque diem.

30 Propheta igitur cùm esset, & sciret Deum jurejurando sibi jurâsse, fore ut ex fructu lumbi ipsius, quòd ad carnem attinet, Christum illum susciteret, *quem* collocaret super ejus thronum:

31 Præscius locutus est de resurrectione Christi, non derelictam esse apud inferos animam ejus, neque carnem ejus sensisse corruptionem.

32 Hunc Jesum suscitavit Deus: cujus *rei* omnes nos sumus testes.

33 Itaque dexterâ Dei sursum sublatus, & promissum Spiritum Sanctum adeptus à Patre, effudit hoc quod vos nunc cernitis & auditis.

34 Nec enim David ascendit in cœlos: sed dicit ipse, Dixit dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam,

35 Usquedum statuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

36 Certò sciat ergo tota domus Israelis, quòd Deus hunc fecerit Dominum & Christum, hunc ipsum, *inquam*, Jesum quem vos crucifixistis.

37 Qui verò hæc audierunt, compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum ac reliquos

liquos Apostolos, Quid faciemus, Viri fratres?

38 Petrus autem ait ad eos, Resipiscite, & baptizetur unusquisque vestrûm in nomen Jesu Christi in remissionem peccatorum: & accipietis donum Spiritûs Sancti.

39 Vobis enim facta est promissio & liberis vestris, & omnibus longè post futuris, quoscunque videlicet advocaverit Dominus Deus noster.

40 Aliisque sermonibus plurimis obtestabatur, & exhortabatur *eos*, dicens, Servamini ex gente istâ pravâ.

41 Qui ergo libenter receperunt sermonem ejus, baptizati sunt, & additæ sunt *Ecclesiæ* die illo animæ quasi ter mille.

42 Perdurabant autem in doctrinâ Apostolorum & communicatione & fractione panis, & precibus.

43 Obortus est autem omnibus metus: multáque prodigia & signa per Apostolos fiebant.

44 Omnes autem qui credebant, erant eodem *loci*, & habebant omnia communia.

45 Et possessiones ac facultates vendebant, & dispertiebant ea omnibus, prout cuique opus erat.

46 Et quotidie perdurantes concorditer in templo, ac frangentes domatim panem, capiebant cibum cum exsultatione & simplicitate cordis:

47 Laudantes Deum & habentes gratiam apud totum populum: Dominus autem addebat quotidie Ecclesiæ qui salvi fierent.

CAP. III.

Petri miraculum, & concio pœnitentialis & evangelica.

CÆterum Petrus & Joannes simul ascendebant in templum, sub horam precationis *nempe* nonam.

2 Quidam autem vir claudus ab utero matris suæ portabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi quæ dicitur Speciosa, ut peteret eleemosynam ab ingredientibus in templum.

3 Is cùm vidisset Petrum ac Joannem ingressuros in templum, rogavit ut eleemosynam acciperet.

4 Intentis autem in eum oculis Petrus cum Joanne dixit, Aspice ad nos.

5 Ille igitur attendebat eos, sperans se aliquid ab eis accepturum.

6 Petrus autem dixit, Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Jesu Christi Nazaræi surge & ambula.

7 Et prehensâ manu ejus dexterâ, erexit *eum*: illicò verò solidatæ sunt plantæ ipsius ac malleoli.

8 Et exsiliens stetit, & ambulavit: & ingressus est cùm eis in templum, ambulans & saliens, & laudans Deum.

9 Vidítque eum totus populus ambulantem & laudantem Deum.

10 Et eum agnoverunt illum esse qui ad *petendum* eleemosynam sedebat ad Speciosam portam templi: & impleti sunt pavore & stupore super eo quod ei contigerat.

11 Cùm autem claudus ille qui sanatus fuerat teneret Petrum & Joannem, cucurrit totus populus ad eos in porticum, quæ appellatur Solomonis, expavefactus.

12 Quo viso, Petrus respondit populo, Viri Israelitæ, quid miramini de hâc re? aut quid intentos oculos in nos habetis, quasi propriâ potestate aut pietate

te effecerimus ut hic ambuler.

13 Deus ille Abrahami & Isaaci & Jacobi, Deus, *inquam*, Patrum noſtrorum glorificavit Filium ſuum Jeſum, quem vos tradidiſtis & abnegâſtis, in conſpectu Pilati, cùm ille judicâſſet eſſe dimittendum.

14 Vos autem ſanctum illum & juſtum abnegâſtis, & poſtulâſtis homicidam condonari vobis:

15 Principem autem vitæ interemiſtis; quem Deus ſuſcitavit à mortuis: cujus *rei* nos teſtes ſumus.

16 Et per fidem in nomine ipſius, hunc quem conſpicitis ac nôſtis, confirmavit nomen ipſius: fides, *inquam*, quæ per ipſum *eſt*, dedit iſti integritatem hanc coram omnibus vobis.

17 Sed nunc, fratres, ſcio vos per ignorantiam *iſta* feciſſe, ſicut & primores veſtros.

18 Deus autem quæ prænunciaverat per os omnium Prophetarum ſuorum, Chriſtum ſuum perpeſſurum, ita implevit.

19 Reſipiſcite igitur, & convertite vos, ut deleantur peccata veſtra: poſtquam venerint tempora refrigerationis à conſpectu Domini.

20 Et miſerit priùs prædicatum vobis Jeſum Chriſtum:

21 Quem oportet quidem cœlum capiant, uſque ad tempora reſtitutionis omnium, de quibus locutus eſt Deus à ſeculo per os omnium ſanctorum ſuorum Prophetarum.

22 Moſes etenim ad Patres dixit, Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter ex fratribus veſtris ſicut me: audietis eum in omnibus quæ locutus fuerit vobis.

23 Futurum eſt autem ut quiſquis non auſcultârit Prophetam illum, diſperdatur è populo.

24 Sed & omnes Prophetæ à Samuele & iis qui deinceps fuerunt, quotquot locuti ſunt, etiam prænunciârunt dies iſtos.

25 Vos eſtis filii Prophetarum & pacti quod pepigit Deus erga patres noſtros, dicens ad Abrahamum, Et in ſemine tuo benedictionem conſequentur omnes familiæ terræ.

26 Vobis primùm Deus ſuſcitatum Filium ſuum Jeſum miſit, qui benediceret vobis, unoquoque *ſeſe* avertente à pravitatibus veſtris.

CAP IV.

Petrus & Joannes intrepidè coram Senioribus populi cauſam Chriſti agunt: interea diſcipuli precibus invigilant, & communione bonorum coaleſcunt.

LOquentibus autem ipſis ad populum, ſupervenerunt Sacerdotes & præfectus templo & Sadducæi

2 Moleſte ferentes quòd docerent populum, & annunciarent in nomine Jeſu reſurrectionem ex mortuis

3 Et injecerunt eis manus, poſuerúntque eos in cuſtodiâ in poſterum diem: Nam erat jam veſpera.

4 Multi verò eorum qui audierunt hunc ſermonem, crediderunt: & factus eſt numerus virorum quaſi quinquies mille.

5 Factum eſt autem poſtero die ut congregarentur primores eorum & Seniores & Scribæ Hieroſolymis:

6 Et Annas Pontifex maximus, & Caiaphas & Joannes & Alexander, & quotquot erant ex genere Pontificio.

7 Cùm igitur ſtatuiſſent eos in medio, percontati ſunt, Quâ poteſtate aut quo nomine vos hoc feciſtis?

8 Tunc

8 Tunc Petrus repletus Spiritu Sancto dixit eis, Primores populi, & Seniores Israelis,

9 Quandoquidem de nobis hodie quæstio habetur super beneficio in hominem infirmum *collato*, quomodo *videlicet* iste servatus sit;

10 Notum sit omnibus vobis, & toti populo Israelitico, per nomen Jesu Christi Nazaræi, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit ex mortuis, per hoc, *inquam*, istum adstare sanum in vestro conspectu.

11 Hic est lapis ille pro nihilo habitus a vobis ædificantibus, qui factus est caput anguli.

12 Nec est in alio quoquam salus: nec enim aliud nomen est sub cœlo quod datum sit inter homines per quod oporteat nos servari.

13 Conspectâ verò Petri in dicendo libertate & Joannis, compertoque homines esse illiteratos & idiotas, admirabantur, & agnoscebant eos cum Jesu fuisse.

14 Et hominem illum, qui sanatus fuerat, cernentes stantem cum eis, nihil poterant contradicere.

15 Jussis autem ipsis extra concilium abire, conferebant inter se:

16 Dicentes, Quid faciemus hominibus istis? conspicuum enim signum editum esse per eos, manifestum est omnibus habitantibus Hierosolymis, nec id possumus negare.

17 Sed ne *id* amplius serpat in populum, minaciter interminemur eis ne posthac ulli hominum loquantur in nomine isto.

18 Itaque vocatis ipsis denunciârunt ne omninò loquerentur néve docerent in nomine Jesu.

19 Petrus autem & Joannes respondentes dixerunt eis, An justum sit in conspectu Dei vobis potiùs auscultare quàm Deo, judicate.

20 Non enim possimus nos quæ vidimus & audivimus, non loqui.

21 Illi verò non invenientes quomodo punirent eos, additis minis eos dimiserunt, propter populum, quia omnes glorificabant Deum super eo quod factum fuerat.

22 Annorum enim erat amplius quadraginta homo ille in quem editum fuerat signum istud sanationis.

23 Dimissi autem *illi* venerunt ad suos, & annunciaverunt quæ primarii Sacerdotes & seniores ipsis dixerant.

24 Qui cùm *hæc* audissent, concorditer sustulerunt vocem ad Deum, dixerúntque, Domine, tu es Deus ille qui fecisti cœlum ac terram, mare & omnia quæ in eis sunt:

25 Qui Spiritu Sancto per os Davidis pueri tui dixisti, Cur fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?

26 Adstiterunt reges terræ, & principes congregati sunt simul adversùs Dominum & Christum ejus.

27 Congregati sunt enim in hâc civitate vere adversùs sanctum Filium tuum Jesum quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus & populis Israelis.

28 Ut facerent quæcunque manus tua & consilium tuum priùs prædestinavit ut fierent.

29 Nunc igitur, Domine, despice in minas eorum, & da servis tuis ut cum omni libertate loquantur sermonem tuum

30 Manu tuâ à te extensâ, ad sanandum, signisque & prodigiis

prodigiis editis per nomen ſancti Filii tui Jeſu.

31 Cùm autem precati eſſent, ſuccuſſus eſt locus in quo erant congregati, & repleti ſunt omnes Spiritu Sancto, & locuti ſunt ſermonem Dei cum libertate.

32 Multitudinis autem eorum qui crediderunt erat cor & anima unus: nec quiſquam aliquid eorum quæ habebat, ſuum eſſe dicebat, ſed erant eis omnia communia.

33 Et Apoſtoli magnâ vi reddebant teſtimonium reſurrectionis Domini Jeſu: & gratia magna erat ſuper eos omnes

34 Nullus enim erat egenus inter eos: quotquot enim erant poſſeſſores agrorum aut domorum, vendentes adferebant pretia eorum quæ vendita fuerant,

35 Et deponebant ad pedes Apoſtolorum: diſtribuebatur autem *hoc* ſingulis, prout cuique opus erat.

36 Joſeph ergo qui cognominatus eſt Barnabas ab Apoſtolis (quod eſt, ſi interpreteris, Filius conſolationis) Levites, Cyprius genere,

37 Cùm haberet agrum, vendidit *eum*, & attulit pecuniam, depoſuitque ad pedes Apoſtolorum.

CAP. V.

Ananiæ cum uxore hiſtoria. Apoſtoli capti denuo ſiſtuntur Concilio & Gamalielis conſilio morti eximuntur; cædantur tamen & gaudent.

VIR autem quidam, nomine Ananias, cum Sapphirâ uxore ſuâ vendidit poſſeſſionem:

2 Et intervertit *aliquid* ex pretio, conſciâ etiam uxore ſuâ: allatâmque partem aliquam ad pedes Apoſtolorum depoſuit.

3 Dixit autem Petrus, Anania, cur implevit Satanas cor tuum ut mentireris *in* Spiritum Sanctum, & interverteres ex pretio iſtius prædii?

4 Nonne ſi ſervâſſes, manebat tibi, & venundatum in tuâ erat poteſtate? quid *erat* cur induceres in animum rem iſtam? non es mentitus hominibus, ſed Deo.

5 Audiens autem Ananias hos ſermones, cecidit, & exanimatus eſt. Et exſtitit metus magnus ſuper omnes audientes iſta.

6 Surgentes verò juvenes ſubtraxerunt eum, elatúmque ſepelierunt.

7 Interceſſit autem fermè horarum trium intervallum, cùm uxor quoque ipſius, neſciens quod factum fuerat, ingreſſa eſt.

8 Dixit autem ei Petrus, Dic mihi num tanti prædium vendidiſtis? Ipſa verò dixit, Etiam, tanti

9 Petrus autem dixit ei, Quid *eſt* cur convenerit inter vos ut tentaretis Spiritum Domini? ecce, pedes eorum qui ſepelierunt virum tuum, ad oſtium *adſunt*, & efferent te.

10 Illicò verò cecidit ad pedes ejus, & exanimata eſt: ingreſſi autem juvenes invenerunt eam mortuam, & elatam ſepelierunt juxta virum ſuum.

11 Et obortus eſt metus magnus toti Eccleſiæ, & omnibus qui hæc audiebant.

12 Per manus autem Apoſtolorum edebantur ſigna & prodigia multa in populo: & erant concorditer omnes in porticu Solomonis.

13 Reliquorum autem nemo audebat ipſis adhærere: ſed magnificabat eos populus.

14 Imò

14 Imò verò adjiciebantur qui crederent Domino, multitudo *videlicet* virorum simul ac mulierum:

15 Adeò ut in plateas efferrent infirmos, & ponerent in lectis ac grabbatis; ut venientis Petri vel umbra inumbraret aliquem eorum.

16 Conveniebat autem etiam vulgus vicinarum urbium Hierosolymam, adferentes infirmos ac vexatos à spiritibus impuris: qui sanabantur omnes.

17 Consurgens autem pontifex maximus, & omnes qui cum eo erant, quæ est hæresis Sadducæorum, repleti sunt invidiâ:

18 Et injecerunt manus in Apostolos, posuerúntq; eos in custodiâ publicâ.

19 Sed Angelus Domini, per noctem aperuit fores carceris, eductí que illis dixit:

20 Ite, & *vos* sistentes loquimini populo in templo omnia verba vitæ hujus.

21 *Illi* verò cùm *hæc* audîssent, introierunt sub diluculum in templum, & docebant. Adveniens autem Pontifex maximus, & qui cum eo erant, convocaverunt concilium & universum senatum filiorum Israel: miserúntque in carcerem ut illi adducerentur.

21 Cùm autem venissent ministri, non invenerunt eos in carcere: *quod* reverti annunciaverunt,

23 Dicentes, Carcerem quidem invenimus clausum quam rutissimè, & custodes extra stantes ante fores: cùm aperuissemus autem neminem intùs invenimus.

24 Ut verò audierunt hos sermones, & Pontifex & præfectus templi, & primarii Sacerdotes, hæsitabant super eis, quonam hoc evasurum esset.

25 Adveniens autem quidam nunciabat eis, Ecce, viri quos posueratis in carcere stant in templo, & docent populum.

26 Tunc præfectus abiens cum ministris, abduxit eos, non *tamen* per vim (metuebant enim populum ne lapidarentur.)

27 Adductos igitur eos statuerunt in concilio: & interrogavit eos Pontifex maximus.

28 Dicens, Nonne etiam atque etiam demandavimus vobis ne doceretis in nomine isto? & ecce, repleviſtis Hierosolymam doctrinâ vestrâ, & vultis in nos inducere sanguinem hominis istius.

29 Respondens autem Petrus & Apostoli dixerunt, Obedire oportet Deo potiùs quàm hominibus.

30 Deus ille Patrum nostrorum suscitavit Jesum quem vos interfeciſtis suspensum in ligno.

31 Hunc, *inquam*, Deus dexterâ suâ sursum sublatum *constituit* principem ac servatorem, ut det resipiscentiam Israeli & remissionem peccatorum.

32 Et nos sumus ei testes horum quæ dicimus: atque etiam Spiritus ille Sanctus, quem dedit Deus iis qui dicto sunt audientes ipsi.

33 At illi *his* auditis frendebant, & consultabant de iis interficiendis.

34 Surgens autem in concilio quidam Pharisæus, nomine Gamaliel, Legis doctor, quem totus populus in pretio habebat, jussit ut paulisper abducerent foràs Apostolos,

35 Et dixit illis, Viri Israelitæ, attendite animum vobis

bis ipsis quod ad istos homines *attinet*, quid facturi sitis.

36 Nam ante hæc tempora exortus est Theudas, dicens se aliquem esse: cui agglutinatus est numerus virorum circiter quadringentorum: qui interemptus est, & omnes qui assensi sunt ei, dissoluti sunt & ad nihilum redacti.

37 Post hunc exortus est Judas ille Galilæus temporibus descriptionis, & avertit populum multum post se: periit & ille, & omnes qui assensi fuerant ei, dispersi sunt.

38 Nunc itaque dico vobis, abscedite ab hominibus istis, & mittite ipsos facite: quoniam si est ex hominibus consilium hoc sive opus istud, dissolvetur:

39 Sin ex Deo est, non potestis istud dissolvere, *& videte* ne etiam cum Deo pugnare comperiamini.

40 Assensi sunt autem ei: & cùm advocâssent Apostolos, cæsis mandârunt ne loquerentur in nomine Jesu: & dimiserunt eos.

41 Ipsi ergo gaudentes profecti sunt à conspectu concilii, quòd digni habiti essent pro nomine Jesu contumeliâ afficerentur.

42 Et quotidiè in templo & domatim non cessabant docere & evangelizare Jesum Christum.

CAP. VI.

Septem Diaconi eliguntur, ex quibus Stephanus capitur & accusatur.

CEterùm per eos dies cùm multiplicarentur discipuli, ortum est murmur Græcorum adversùs Hebræos, quòd despicerentur viduæ eorum in ministerio quotidiano.

2 Itaque duodecim illi, advocata multitudine discipulorum, dixerunt, Non est æquum nos, derelicto sermone Dei, ministrare mensis.

3 Deligite ergo, O fratres, ex vobis viros septem, testimonio ornatos, plenos Spiritu Sancto & sapientiâ, quos huic usui præficiamus.

4 Nos verò in precibus & administratione Sermonis perdurabimus.

5 Placuit autem hic sermo toti præsenti multitudini: & elegerunt Stephanum, virum plenum fide ac Spiritu Sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenan & Nicolaum proselytum Antiochensem:

6 Quos statuerunt in conspectu Apostolorum: qui precati imposuerunt eis manus.

7 Itaque sermo Dei crescebat, & valdè multiplicabatur numerus discipulorum Hierosolymis: multaque turba Sacerdotum auscultabat fidei.

8 Stephanus verò plenus fide ac potentiâ, edebat prodigia & signa magna in populo.

9 Exorti sunt autem è synagogâ quæ dicitur Libertinorum, quidam, & Cyrenæorum, & Alexandrinorum, & eorum qui sunt ex Cilicia & Asiâ, altercantes cum Stephano

10 Sed nequiverunt obsistere sapientiæ & spiritui per quem loquebatur.

11 Tum subjecerunt quosdam qui dicerent se audivisse eum loquentem verba blasphema in Mosen & Deum.

12 Commoverúntque plebem & Seniores & Scribas: & eum adorti, correptum adduxerunt in concilium.

13 Stiterúntque falsos testes qui dicerent, Homo iste non

cessat loqui verba blasphema adversùs locum hunc sanctum & Legem:

14 Audivimus enim eum cùm diceret, Jesum illum Nazaræum destructurum hunc locum, & mutaturum ritus quos tradidit nobis Moses.

15 Tunc intentis in eum oculis omnes qui sedebant in concilio, viderunt faciem ejus quasi faciem Angeli.

CAP. VII.

Concio Stephani apologetica explicans nucleum Pentateuchi: ejusque lapidatio.

DIxit autem Pontifex maximus, Num igitur hæc ita habent?

2 Ipse verò dixit, Viri fratres & patres, audite: Deus ille gloriæ visus est patri nostro Abrahamo cùm esset in Mesopotamia, priusquàm habitaret Charris:

3 Et dixit ei: Exi è terra tua, & ex cognatione tua, & veni in terram quamcunque ostendam tibi.

4 Tunc exiit è terra Chaldæorum, & habitavit Charris. Et illinc postquàm pater ejus mortuus est, transtulit eum *Deus* in terram hanc in qua nunc vos habitatis.

5 Nec dedit ei hæreditatem in ea, ne vestigium quidem pedis, quamvis pollicitus esset se illam daturum ei obtinendam, & semini ejus post eum; cùm non haberet prolem.

6 Locutus autem est ita Deus: Erit, *inquit*, semen tuum inquilinum in terra aliena, ubi servituti subjicietur, & malè accipietur annis quadringentis.

7 Sed gentem cui servierint puniam ego, dicit Deus: & post hæc exibunt, & *ipsi* colent me in loco isto.

8 Deditque ei pactum Circumcisionis: & ita *Abrahamus* genuit Isaacum, & circumcidit eum die octavo: Isaacus autem *genuit* Jacobum, & Jacobus duodecim illos patriarchas.

9 Patriarchæ verò invidiâ moti Josephum vendiderunt *abducendum* in Ægyptum: sed erat Deus cum eo.

10 Et eruit eum ex omnibus ipsius afflictionibus, deditque ei gratiam & sapientiam coram Pharaone Rege Ægypti, qui constituit eum ductorem Ægypto, & toti domui suæ.

11 Venit autem fames in universam terram Ægypti & Chanaan, & afflictio magna: & non inveniebant cibos patres nostri.

12 Cùm audivisset autem Jacobus esse triticum in Ægypto, misit patres nostros primum.

13 Et in secunda *professione* agnitus est Josephus à fratribus suis, & innotuit Pharaoni genus Josephi.

14 Missis autem *nuncils*, Josephus accersivit patrem suum Jacobum, omnémque cognationem suam, capitum septuaginta quinque.

15 Descendit ergo Jacobus in Ægyptum, obiitque ipse & patres nostri.

16 Et transtati sunt Sichemam, & positi in monumento quod emerat Abrahamus pretio argenti à filiis Emmoris *patris* Sichemi.

17 Cum autem appropinquaret tempus promissionis quam Deus jurârat Abrahamo, crevit populus & multiplicatus est in Ægypto,

18 Usquequò exortus est alius rex, qui non noverat Josephum.

19 Hic

19 Hic adversùs genus nostrum ingeniosus, malè accepit patres nostros, *adeò* ut exponerent infantes suos ne soboleſcerent.

20 Quo tempore natus est Moses, qui fuit divinitùs venustus, & nutritus fuit tres menses in domo patris sui.

21 Expositum autem illum sustulit filia Pharaonis, & nutrivit eum sibi pro filio.

22 Et eruditus fuit Moses omni sapientiâ Ægyptiorum: erátque potens dictis & factis.

23 Ut verò expletum est ei quadraginta annorum tempus, venit ei in mentem invisere fratres suos filios Israelis.

24 Et cùm vidisset quendam *ex iis* affici injuriâ, tutatus est *eum*, percusso Ægyptio, & laborantem illum vindicavit.

25 Existimabat autem fratres suos intelligere Deum per manum ipsius dare ipsis salutem: at illi non intellexerunt.

26 Subsequente verò die visus est ipsis pugnantibus, & compulit eos in pacem, dicens, Viri, fratres estis vos: cur alii alios injuriâ afficitis?

27 Is autem qui injuriâ afficiebat proximum, repulit eum, dicens, Quis te nobis constituit principem & judicem?

28 Num tu me vis interimere, quemadmodum interimisti heri Ægyptium illum?

29 Ad hunc autem sermonem Moses fugit, & factus est advena in regione Madian, ubi genuit duos filios.

30 Expletis verò annis quadraginta visus est ei in deserto montis Sina Angelus Domini in flammeo igne rubi.

31 Moses autem ut *hoc* conspexit, admiratus est visum: & cùm accederet ad *hoc* considerandum, exstitit ad eum vox Domini, *dicens*,

32 Ego *sum* Deus ille patrum tuorum. Deus Abraham, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi. Tremefactus autem Moses non audebat *illud* considerare.

33 Dixit autem ei Dominus, Solve soleas pedum tuorum: locus enim in quo stas terra sancta est.

34 Vidi, vidi vexationem populi mei qui *est* in Ægypto, & suspiria ipsorum audivi, & descendi ut eruam eos: nunc ergo adesdum, mittam te in Ægyptum.

35 Hunc *ergo* Mosen quem abnegaverant, dicentes, Quis te constituit principem & judicem? hunc, *inquam*, Deus misit principem & liberatorem *futurum*, ductu Angeli qui visus fuerat ei in rubo.

36 Hic eduxit illos editis prodigiis & signis in regione Ægypti, & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta.

37 Hic est Moses ille qui dixit filiis Israel. Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester è fratribus vestris sicut me: ipsum audietis.

38 Hic ille est qui conveniente *populo* in deserto, fuit cum Angelo ipsum alloquente in monte Sinâ, & cum patribus nostris, quique excepit viva eloquia quæ nobis traderet.

39 Cui noluerunt auscultare patres nostri, sed repulerunt *eum*, & aversi sunt cordibus suis in Ægyptum,

40 Dicentes Aaroni, Fac nobis deos qui præeant nobis: Mosi enim isti, qui eduxit nos ex regione Ægypti, nescimus quid contigerit.

41 Et vitulum fecerunt per illos dies, obtulerúntque sacrificium idolo, & oblectârunt sese operibus manuum suarum.

42 Vertit autem *sese* Deus, & tradidit eos ad colendum exercitum cœli: sicut scriptum est in libro Prophetarum, Num victimas & oblationes obtuliſtis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel?

43 Imò bajulâſtis tabernaculum Molochi, & sidus Dei vestri Remphanis, quas figuras feciſtis ut eas adoraretis: itaque transferam vos ad Babylonis fines.

44 Tabernaculum Testimonii fuit patribus nostris in deserto, prout edixerat is qui dixerat Mosi ut faceret illud secundùm exemplar quod viderat.

45 Quod etiam acceptum introduxerunt patres nostri cum Jesu in ipsa occupatione Gentium, quas expulit Deus à conspectu patrum nostrorum usque ad dies Davidis.

46 Qui invenit gratiam in conspectu Dei, petiitque ut nanciscereturtabernaculum Deo Jacobi.

47 Solomon autem ædificavit ei ædem.

48 Sed excelsiſſimus ille in manufactis templis non habitat, ſicut Propheta dicit,

49 Cœlum mihi thronus est, terra autem scabellum pedum meorum Quam ædem ædificabitis mihi, dicit Dominus, aut quis est locus requietis meæ?

50 Nonne manus mea fecit hæc omnia?

51 Duri cervice & incircumciſi corde & auribus, vos semper Spiritui illi Sancto obnitimini: quales *fuerunt* patres vestri, tales & vos *estis*.

52 Quem Prophetarum non sunt persecuti patres vestri? trucidârunt, inquam, eos qui prænunciârunt adventum Juſti illius, cujus nunc vos proditores & interfectores facti estis.

53 Qui accepiſtis legem per diſpoſitionem Angelorum, & non obſervâſtis.

54 Audientes autem hæc findebantur cordibus suis, & ſtridebant dentibus in eum.

55 Cùm autem esset plenus Spiritu Sancto, intentis in cœlum oculis vidit gloriam Dei, & Jesum adstantem ad dexteram Dei.

56 Et ait, Ecce, conſpicio cœlos apertos, & Filium illum hominis adstantem ad dexteram Dei.

57 Exclamantes autem *illi* voce magnâ, continuerunt aures suas, & irruerunt concorditer in eum;

58 Et ejectum eum extra urbem, lapidârunt: testes autem depoſuerunt pallia sua ad pedes adoleſcentis qui vocabatur Saulus.

59 Lapidârunt igitur Stephanum, invocantem & dicentem, Domine Jesu, recipe ſpiritum meum.

60 Poſitis autem genibus, clamavit voce magnâ, Domine, ne ſtatuas eis hoc peccatum. Et cùm hoc dixiſſet, obdormivit.

CAP. VIII.

Saulus Eccleſiam perſequitur. Samaria Dei verbum recipit. Philippus Simonem Magum & Æthiopem Eunuchum baptizat.

SAulus autem ultrò conſenſerat ipſius cædi. Orta est verò illo die perſecutio magna adversùs Eccleſiam quæ erat Hieroſolymis: & omnes diſperſi sunt per regiones Judææ & Samariæ, præter Apoſtolos.

2 Extulerunt autem viri religioſi Stephanum & plangorem magnum ediderunt ſuper eo.

3 Saulus

3 Saulus verò vastabat Ecclesiam, iens domatim: & tractos viros ac mulieres tradebat in custodiam *conjiciendos*.

4 At qui dispersi fuerant peragrabant *regionem* evangelizantes sermonem *Dei*.

5 Philippus verò cùm devenisset in urbem Samariæ prædicabat eis Christum.

6 Attendebat autem turba concorditer iis quæ à Philippo dicebantur, audiendo & cernendo signa quæ edebat.

7 Spiritus enim impuri ex multis qui *eis* tenebantur exibant, vociferantes voce magnâ: multique paralytici & claudi sanati sunt.

8 Et gaudium magnum exstitit in illa urbe.

9 Vir autem quidam nomine Simon, antea in urbe illâ exercuerat artem magicam, & gentem Samariæ obstupefecerat, dicens se esse quempiam magnum.

10 Cui attendebant omnes à minimo usque ad maximum, dicentes, Iste est potentia illa Dei magna.

11 Attendebant autem ei propterea quòd à multo tempore magicis artibus eos dementârat.

12 Cùm verò credidissent Philippo evangelizanti quæ ad regnum Dei & nomen Jesu Christi *pertinent*, baptizabantur tum viri tum mulieres.

13 Simon verò & ipse credidit: & baptizatus perdurabat apud Philippum: & conspiciens signa & virtutes magnas edi, obstupefiebat.

14 Cùm autem audissent Apostoli qui erant Hierosolymis Samariam recepisse sermonem Dei, miserunt ad eos Petrum ac Joannem.

15 Qui cùm descendissent orârunt pro eis ut acciperent Spiritum Sanctum.

16 (Nondum enim in quenquam illorum illapsus fuerat, sed baptizati tantùm fuerant in nomen Jesu)

17 Deinde imposuerunt eis manus, & receperunt *illi* Spiritum Sanctum.

18 Cùm autem conspexisset Simon per impositionem manuum Apostolorum dari Spiritum Sanctum, obtulit eis pecunias,

19 Dicens, Date etiam mihi potestatem istam, ut cuicunque imposuero manus, recipiat Spiritum Sanctum.

20 Petrus autem dixit ei, Pecunia tua tecum pereat, qui donum Dei existimaris pecunia acquiri.

21 Non est tibi pars neque sors in hoc negotio: cor enim tuum non est rectum in Dei conspectu.

22 Resipisce igitur ab ista malitia tua, & deprecare Deum, si fortè remittetur tibi machinatio cordis tui.

23 Video enim te in fellè amarissimo & connexu injustitiæ positum.

24 Respondens autem Simon dixit, Deprecamini vos pro me apud Dominum, ne quid superveniat mihi istorum quæ dixistis.

25 Illi igitur attestati sermonem Dei, reversi sunt Hierosolymam, & multis vicis Samaritanorum evangelizârunt.

26 Angelus autem Domini locutus est Philippo, dicens, Surge, & vade meridiem versùs, ad viam quæ Hierosolymis descendit Gazam: quæ est deserta.

27 Is igitur surgens profectus est: & ecce quidam Æthiops eunuchus, dynastes Candaces reginæ Æthiopum, qui præerat universæ illius gazæ, venerat Hierosolymam adoraturus:

28 Et revertebatur ſedens in curru ſuo, legebátque Eſaiam Prophetam.

29 Dixit autem Spiritus Philippo, Accede, & proximè adhæreto currui iſti.

30 Accurrens igitur Philippus audivit eum legentem Eſaiam Prophetam, & dixit, Nempe intelligis quæ legis?

31 At ille ait, Quinam enim poſſim, niſi mihi quiſpiam dux viæ fuerit? Et precatus eſt Philippum ut aſcenderet, ſederétque ſecum.

32 Locus autem ſcripturæ quem legebat, hic erat, Ut ovis ad mactationem ductus eſt, & ut agnus coram ſuo tonſore mutus, ita non aperuit os ſuum.

33 In ipſius depreſſione judicium ejus ſublatum eſt: ſeculum autem ejus quis enarrabit? quoniam tollitur è terrâ vita ejus.

34 Reſpondens autem eunuchus Philippo, dixit, Oro te, de quo dicit iſtud Propheta? de ſeipſo, an de alio quopiam:

35 Tum Philippus aperuit os ſuum, & exorſus ab hac ſcriptura, evangelizavit ei Jeſum.

36 Cùm verò pergerent in viam, venerunt ad quandam aquam: tum ait ei eunuchus, En aquam: quid prohibet me baptizari?

37 Dixit verò Philippus, Si credis ex toto corde, licet. Reſpondens autem *ille* dixit, Credo Jeſum Chriſtum eſſe Filium illum Dei.

38 Juſſitque ſiſti currum: ac deſcenderunt ambo in illam aquam, Philippus ſimul & eunuchus: & *ille* baptizavit eum.

39 Cùm autem aſcendiſſent ex aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum; nec amplius vidit eum eunuchus. Perrexit igitur in via ſua, gaudens.

40 Philippus autem inventus eſt Azoti: & peragrans *regionem* evangelizavit omnibus urbibus, uſquedum veniret Cæſaream.

CAP. IX.

Sauli converſio, baptizatio & evaſio è Damaſco. Sanatio Æneæ paralytici, & Tabithæ defunctæ per Petrum reſuſcitatio.

SAulus autem adhuc ſpirans minas ac cædem adversùs diſcipulos Domini, adit Pontificem maximum,

2 Et petiit ab eo Epiſtolas *perferendas* Damaſcum ad ſynagogas: ut ſi quos invenisſet hujus ſectæ, tum viros, tum mulieres, vinctos adduceret Hieroſolymam.

3 Cùm autem iter faceret, factum eſt ut appropinquaret Damaſco: Et repentè circumfudit eum ut fulgur lux è cœlo.

4 Et cùm cecidiſſet in terram, audivit vocem dicentem ſibi, Saul, Saul, quid me perſequeris?

5 Dixit autem, Quis es, Domine? Dominus autem dixit, Ego ſum Jeſus quem tu perſequeris: durum *fuerit* tibi contra ſtimulos calcitrare.

6 *Saul verò* tremens & pavens dixit, Domine, quid me vis facere? Tum Dominus ad eum, Surge, & ingredere urbem, & dicetur tibi quid oportet facere.

7 Viri autem illi qui cum Saulo iter faciebant, conſtiterunt muti, audientes quidem ejus vocem, neminem autem conſpicientes.

8 Surrexit autem Saulus è terra, apertiſque oculis ſuis neminem videbat: manu verò ductum eum introduxerunt Damaſcum.

9 Fuitque

9 Fuitque tribus diebus non videns, & non edit neque bibit.

10 Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias, ad quem dixit per visionem Dominus, Anania. Et ille ait. Ecce, ego adsum, Domine.

11 Tum Dominus ad eum, Surge, & proficiscere in vicum qui vocatur Rectus. & quære in domo Judæ Saulum *quendam* nomine, Tarsensem: ecce enim orat.

12 Et vidit per visionem virum Ananiam nomine introeuntem, & imponentem sibi manum ut visum reciperet.

13 Respondit autem Ananias. Domine, audivi ex multis de viro isto, quòd malis affecerit sanctos tuos Hierosolymis

14 Quin etiam hoc loco habet potestatem à principibus Sacerdotum, vinciendi omnes qui invocant nomen tuum.

15 Dixit autem ad eum Dominus, Proficiscere: nam instrumentum electum est mihi iste, ut portet nomen meum in conspectum Gentium, & regum, & filiorum Israel.

16 Ego enim ei præmonstrabo quàm multa oporteat ipsum pro nomine meo pati.

17 Abiit igitur Ananias, & introivit domum illam, & impositis ipsi manibus dixit, Saul frater, Dominus misit me (Jesus *inquam*, qui visus est tibi in via qua veniebas) ut visum recipias, & impleatis Spiritu Sancto.

18 Statim autem deciderunt ab oculis ejus quasi squamæ, & visum recepit illicò: ac surgens baptizatus est.

19 Cúmque cepisset cibum, corroboratus est. Fuit autem Saulus cum discipulis qui erant Damasci, per dies aliquot.

20 Et statim in synagogis prædicavit Christum, *nempe* eum esse Filium illum Dei.

21 Obstupescebant autem omnes qui eum audiebant, & dicebant. Nonne hic est qui perdidit Hierosolymis eos qui invocabant nomen istud? & huc idcirco venit ut vinctos eos adduceret ad primarios Sacerdotes?

22 Saulus autem magis sese corroborabat, & confundebat Judæos qui habitabant Damasci, collatis testimoniis demonstrans eum esse Christum illum.

23 Expletis autem multis diebus ceperunt simul Judæi consilium illum interimendi.

24 Sed intellectæ sunt Saulo insidiæ eorum: adservabant autem portas die ac nocte, ut eum interimerent.

25 Acceptum igitur eum discipuli nocte per murum demiserunt sune submissum in sporta.

26 Cùm verò Saulus advenisset Hierosololymam, tentabat se propiùs adjungere discipulis: sed omnes metuebant eum, non credentes eum esse discipulum.

27 Barnabas autem acceptum eum duxit ad Apostolos, & narravit eis quomodo in via vidisset Dominum, & quòd locutus esset ei, & quomodo Damasci liberè locutus esset in nomine Jesu.

28 Versabatur ergo cum eis Hierosolymis.

29 Et liberè in nomine Domini Jesu loquebatur, & disceptabat adversùs Græcos: illi verò conabantur eum interimere.

30 Quod cùm cognovissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & emiserunt Tarsum.

31 Ecclesiæ igitur per totam Judæam & Galilæam &

Samariam habentes pacem ædificabantur: & pergentes in timore Domini, & consolatione Sancti Spiritûs, multiplicabantur.

32 Factum est autem ut Petrus, per omnes pertransiens, deveniret etiam ad Sanctos qui habitabant Lyddæ.

33 Reperit autem illic quendam nomine Æneam ab annis jam octo decumbentem in grabato, qui erat paralyticus.

34 Et dixit ei Petrus, Ænea, sanat te Jesus Christus: surge, & sterne tibiipsi. *Is* autem statim surrexit.

35 Et viderunt eum omnes qui incolebant Lyddam & Saronæ, qui converterunt *se* ad Dominum.

36 Joppæ verò fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ, si interpreteris dicitur Caprea. Hæc erat dives operum bonorum & eleemosynarum quas præstabat.

37 Factum est autem per illos dies ut illa ex infirmitate moreretur: quam cùm lavissent posuerunt in cœnaculo.

38 Cùm autem Lydda esset propè Joppen, discipuli, audito Petrum illic esse, duos viros miserunt ad eum, rogantes ne cunctaretur usque ad ipsos transire.

39 Exurgens igitur Petrus venit cum eis: quem, cùm advenisset, adduxerunt in cœnaculum, & adstiterunt ei omnes viduæ, flentes, & ostendentes tunicas & vestimenta quæ Dorcas faciebat, cùm unà cum ipsis esset.

40 Ejectis autem omnibus foras, Petrus positis genibus, oravit: & conversus ad corpus, dixit, Tabitha, surge. Illa verò aperuit oculos suos, & viso Petro resedit.

41 Datâ autem ei manu *Petrus* erexit eam: & vocatis sanctis ac viduis eam vivam repræsentavit.

42 Id autem innotuit per totam Joppen, & multi crediderunt in Dominum.

43 Factúmque est ut dies multos maneret *Petrus* Joppæ, apud Simonem quendam coriarium.

CAP. X.

Cornelius angeli monitu Petrum accersit. & Petrus Dei jussu adit Cornelium, illoque ei concionante, venit Spiritus Dei super eum & suos.

POrrò quidam erat Cæsareæ, nomine Cornelius, centurio ex legione quæ vocatur Italica,

2 Pius ac timens Deum, cum totâ domo suâ, & præstans eleemosynas multas populo.

3 Qui cùm assiduè precaretur Deum, vidit per visionem manifestè, quasi horâ diei nonâ, Angelum Dei introeuntem & dicentem ipsi, Corneli.

4 At ille intentis oculis in eum, & expavefactus dixit, Quid est, Domine? Dixit, autem ei, Preces tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in Dei conspectu.

5 Nunc igitur mitte aliquos Joppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus.

6 Is diversatur apud Simonem quendam coriarium, cui est domus apud mare: is dicet tibi quid te oporteat facere.

7 Ut autem discessit Angelus qui loquebatur Cornelio, vocavit duos ex famulis suis, & militem pium ex iis qui cum ipso erant assidui:

8 Et cùm eis exposuisset omnia, misit eos Joppen.

9 Po-

9 Postridie verò illis iter facientibus, & appropinquantibus urbi, ascendit Petrus in solarium ut oraret, circa horam sextam.

10 Factum est autem ut valdè esuriret, voluitque capere cibum. Parantibus igitur illis *cibum*, incidit in eum mentis excessus:

11 Conspexitque cœlum apertum, ac descendens ad se vas quoddam ut linteum magnum, quatuor extremis devinctum, quod demittebatur in terram:

12 In quo erant quævis quadrupedia terræ, & feræ, & reptilia, & volucres cœli.

13 Et exstitit vox ad eum, Surge, Petre, macta & ede.

14 Ait autem Petrus, Nequaquam, Domine: nunquam enim edi quicquam pollutum vel impurum.

15 Tum vox rursus ad eum secundò, Quæ Deus purificavit, tu ne polluito.

16 Hoc autem factum est ter: & rursum receptum est vas in cœlum.

17 Cùm autem apud se Petrus hæsitaret, *cogitans* quidnam esset visum illud quod viderat, tum ecce, viri qui missi fuerant à Cornelio, percontati de domo Simonis, supervenerunt ad vestibulum.

18 Et evocato *quopiam*, percontati sunt an Simon, qui cognominaretur Petrus, illic diversaretur.

19 Petro verò cogitante de visione, dixit ei Spiritus, Ecce, tres viri quærunt te.

20 Surgens itaque descende, & nihil addubitans proficiscere cum eis: nam ego eos misi.

21 Descendens ergo Petrus ad viros illos qui ad ipsum missi fuerant à Cornelio, dixit, Ecce, ego *is* sum quem quæritis: quæ causa est propter quam adestis?

22 Ipsi verò dixerunt, Cornelius centurio, vir justus & timens Deum, & ornatus testimonio totius gentis Judæorum, divinitùs admonitus est ab Angelo sancto ut accerseret te domum suum, & abs te quædam audiret.

23 Introvocatos igitur eos accepit hospitio. Postridiè verò Petrus abiit cum eis, & quidam ex fratribus Joppensibus comitati sunt eum.

24 Et altero post die introierunt Cæsaream. Cornelius autem expectabat eos, convocatis cognatis suis & necessariis amicis.

25 Ut autem factum est ut introiret Petrus, occurrens ei Cornelius, & accidens ad ejus pedes, adoravit.

26 Petrus verò erexit eum, dicens, Surge: & ego ipse homo sum.

27 Et colloquens cum eo, ingressus est, invenitque multos, qui convenerant:

28 Dixitque eis, Vos scitis Judæo nefas esse propiùs adjungere se aut accedere ad alienigenam: Sed mihi ostendit Deus ne quem pollutum vel impurum hominem dicerem.

29 Quapropter etiam nihil obloquutus veni accersitus. Percontor igitur quâ ratione me accersiveritis?

30 Tum Cornelius ait, Nudiusquartus usque ad hanc horam eram jejunus, & horâ nonâ orabam domi meæ: & ecce, quidam stetit ob oculos meos, veste splendidâ.

31 Dixitque, Corneli, exauditæ sunt præces tuæ, & eleemosynæ tuæ in memoriam venerunt in conspectu Dei.

32 Mitte ergo Joppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus: hic diversatur in ædibus Simonis coriarii apud mare: cùm advenerit, loquetur tibi.

33 Eodem igitur *momento* misi ad te: & tu bene fecisti qui adveneris. Nunc ergo omnes nos in conspectu Dei adsumus, ut audiamus omnia quæ tibi imperata sunt à Deo.

34 Petrus autem ore aperto dixit. Verè deprehendo Deum non respicere ad personam:

35 Sed in quavis gente acceptum ei esse quemvis qui eum timeat, & operam dat justitiæ.

36 Quem sermonem significavit filiis Israelis evangelizans pacem per Jesum Christum, qui est omnium Dominus.

37 Vos nôstis quod gestum est in tota Judæa, initio facto à Galilæa, post baptisma quod prædicavit Joannes.

38 Ut Jesum illum à Nazareta unxerit Deus Spiritu Sancto & potentiâ, qui obambulavit beneficiis afficiens & sanans omnes sub diaboli potestatem redactos, quoniam Deus erat cum eo.

39 Et nos sumus testes omnium quæ & in regione Judæorum & Hierosolymis fecit, quem interemerunt suspensum in ligno.

40 Hunc *autem* Deus suscitavit tertio die, fecitque ut is conspicuus fieret:

41 Non toti populo, sed testibus quos ipse priùs designaverat, *nimirum* nobis qui comedimus ac bibimus unà cum eo, posteaquàm resurrexit à mortuis.

42 Mandavit autem nobis ut prædicemus populo, & cum testificatione denuncie. mus eum esse qui definitus sit à Deo judex vivorum ac mortuorum.

43 Huic etiam omnes Prophetæ testimonium dant, remissionem peccatorum accepturum per nomen ejus quemvis qui crediderit in eum.

44 Adhuc loquente Petro verba ista, illapsus est Spiritus Sanctus in omnes qui audiebant hunc sermonem.

45 Et fideles qui *erant* ex circumcisione, & venerant cum Petro, obstupuerunt, quòd etiam in Gentes effusum esset donum Spiritûs Sancti.

46 Audiebant enim eos loquentes linguis, ac magnificantes Deum. Tunc respondit Petrus.

47 Num quis aquam prohibere potest, quò minùs *videlicet* baptizentur isti qui Spiritum Sanctum acceperunt sicut & nos?

48 Et præcepit eos baptizari in nomen Domini. Tunc rogaverunt eum ut *ibi* permaneret ad dies aliquot.

CAP. XI.

Apologia Petri. Nomenclatura Christianorum. Agabi prophetia.

AUdierunt autem Apostoli & fratres qui erant in Judæa, Gentes etiam recepisse sermonem Dei.

2 Cùm igitur ascendisset Petrus Hierosolymam, disceptârunt adversùs eum qui *erant* ex circumcisione,

3 Dicentes, Ad viros præputium habentes introisti, & unà edisti cum eis.

4 Exorsus autem Petrus, *omnia* exposuit eis ordine, dicens,

5 Ego eram in civitate Joppe orans: & vidi in mentis

mentis excessu vidi, *nempe* descendens vas quoddam, ceu linteum magnum, quòd quatuor extremis demittebatur è cœlo, & ad me usque venit

6 In quod cùm intendissem oculos, contemplabar, & vidi quadrupedia terræ, & feras, & reptilia, & volucres cœli.

7 Audivi autem vocem dicentem mihi, Surge, Petre, macta & ede.

8 Dixi verò, Nequaquam, Domine, nam nihil commune aut impurum unquam introivit in os meum.

9 Respondit autem mihi vox secundò è cœlo, Quæ Deus purificavit, tu ne pollluito.

10 Idque ter factum est, & rursus omnia sursum retracta sunt in cœlum

11 Tunc ecce, eodem momento tres viri supervenerunt in ædes in quibus eram, Cæsareâ missi ad me.

12 Dixit verò mihi Spiritus ut irem cum eis, nihil addubitans. Venerunt autem mecum etiam sex isti fratres, & ingressi sumus domum viri illius.

13 Qui annunciavit nobis quomodo vidisset Angelum domi suæ, qui adstitisset ac dixisset ipsi, Mitte aliquos Joppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus.

14 Qui tibi ea dicturus est per quæ tu serveris & tota domus tua.

15 Cùm autem cœpissem loqui, illapsus est Spiritus Sanctus in eos, quemadmodum & in nos in principio.

16 Recordatus sum verò illius dicti Domini, cùm diceret, Joannes quidem baptizavit aquâ, vos verò baptizabimini Spiritu Sancto.

17 Postquam igitur par illud donum dedit eis Deus ut & nobis, cùm credidissent in Dominum Jesum Christum, quis eram ego qui Deum possem inhibere?

18 His autem auditis quieverunt, & glorificaverunt Deum, dicentes, Nempe etiam Gentibus Deus resipiscentiam dedit ad vitam

19 Cæterùm qui dispersi fuerant ex afflictione ortâ ob Stephanum, transierunt usque in Phœniciam, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes sermonem *Dei* nisi solis Judæis.

20 Erant autem quidam Cyprii & Cyrenenses, qui ingressi Antiochiam, locuti sunt Græcis, evangelizantes Dominum Jesum.

21 Fuit autem manus Domini cum eis: multúsque numerus fide ipsis habitâ conversus est ad Dominum.

22 Pervenit autem hic rumor ad aures Ecclesiæ quæ erat Hierosolymis. Emiserunt igitur Barnabam, ut pergeret Antiochiam usque.

23 Qui cùm advenisset, & vidisset gratiam Dei, gavisus est, & hortatus est omnes ut proposito cordis permanerent cum Domino.

24 Nam erat vir bonus & plenus Spiritu Sancto & fide: & adjuncta est multa turba Domino.

25 Abiit autem Barnabas Tarsum, ut requireret Saulum: & eum inventum duxit Antiochiam.

26 Factúmque est ut annum totum congregarentur in Ecclesia, docerénturque turbam multam, & discipuli nominarentur primùm Antiochiæ Christiani.

27 Per id tempus autem descenderunt Hierosolymis Prophetæ Antiochiam.

28 Et unus eorum surgens, nomine Agabus, significavit per Spiritum, famem magnam futuram in toto terrarum orbe: quæ etiam fuit sub Claudio Cæsare.

29 Singuli verò discipulorum, prout cuique suppetebat, decreverunt subministrationis causâ mittere *aliquid* fratribus habitantibus in Judæâ.

30 Quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manum Barnabæ & Sauli.

CAP. XII.

Herodes Agrippa persecutor Jacobi & Petri perit phthiriasi.

CÆterùm per id tempus injectis rex Herodes manibus malè accepit nonnullos ex Ecclesiâ.

2 Interemit autem Jacobum fratrem Joannis gladio.

3 Et cùm vidisset *hoc* placere Judæis, perrexit comprehendere etiam Petrum: (erant autem dies Azymorum.)

4 Quem etiam prehensum, conjecit in carcerem, traditum quatuor quaternionibus militum, ut eum custodirent: volens eum post pascha producere populo.

5 Petrus igitur asservabatur in carcere: preces autem assiduæ fiebant ad Deum ab Ecclesiâ pro ipso.

6 Cùm verò producturus esset eum Herodes, nocte illâ dormiebat Petrus inter duos milites, vinctus catenis duabus, & custodes ante ostium observabant carcerem:

7 Et ecce Angelus Domini supervenit, & lux splenduit in carcere: & pulsato latere Petri excitavit eum, dicens, Surge cito. Et exciderunt ei catenæ ex manibus.

8 Dixitque ei Angelus, Præcingere, & subliga sandalia tua. Fecit autem ita. Tum *ille* dixit ei, Amicitor pallio tuo, & sequere me.

9 Ita que egressus *Petrus* sequebatur eum, nec sciebat verum esse quod fiebat per Angelum, sed putabat *se* visum *aliquod* cernere.

10 Cùm autem pertransivissent primam ac secundam custodiam, venerunt ad portam Ferream, quæ ducit in civitatem: quæ suâ sponte aperta est eis: & egressi progressi sunt per vicum unum: & statim abscessit Angelus ab eo.

11 Tum Petrus ad se reversus dixit, Nunc verè scio Dominum emisisse Angelum suum, & eruisse me è manu Herodis & ex omni expectatione populi Judæorum.

12 Et *re* apud se animadversâ, venit domum Mariæ matris Joannis, qui cognominabatur Marcus, ubi erant multi congregati & orantes.

13 Cùm pulsâsset autem Petrus ostium vestibuli, prodiit puella ut subauscultaret, nomine Rhode.

14 Quæ agnitâ voce Petri præ gaudio non aperuit vestibulum, sed introrsùs currens annunciavit adstare Petrum ante vestibulum.

15 Illi verò dixerunt ei, Insanis. Illa autem affirmabat ita se *rem* habere. At illi dicebant, Angelus ejus est.

16 Petrus verò *ibi* perseverabat pulsare: cùm autem aperuissent, viderunt eum, & perculsi fuerunt.

17 *Ipse* verò manu postulato ab ipsis silentio, narravit eis quomodò Dominus se eduxisset è carcere: dixitque, Annunciate ista Jacobo & fratribus. Et egressus, profectus est in alium locum.

18 Orto

18 Orto autem die fuit tumultus non parvus inter milites quidnam factum esset Petro.

19 Herodes verò, cùm eum requisivisset, & non invenisset, quæstione de custodibus habitâ, jussit eos ad supplicium rapi: & cùm descendisset à Judæâ Cæsaream, *ibi* commoratus est.

20 Herodes autem incenso animo erat in Tyrios & Sidonios: at illi concorditer venerunt ad eum, & persuaso Blasto qui præerat cubiculo regis, petebant pacem: eò quòd aleretur regio ipsorum ex regis agro.

21 Statuto autem die, Herodes indutus veste regiâ, & considens pro tribunali concionabatur ad eos.

22 Populus verò acclamabat, Vox Dei, & non hominis.

23 Illico verò percussit eum Angelus Domini, eò quòd non tribuisset gloriam Deo, & erosus à vermibus exanimatus est.

24 Sermo verò Domini crescebat ac multiplicabatur.

25 Barnabas autem & Saulus reversi sunt Hierosolymis, expleto ministerio, simul assumpto etiam Joanne qui cognominabatur Marcus.

CAP. XIII.

Paulus & Barnabas segregati, Christum prædicant Judæis & Gentibus. Elymas Paulo resistens excæcatione punitur.

ERant autem Antiochiæ in Ecclesiâ quæ *illic* erat, quidam Prophetæ & doctores, Barnabas & Simeon qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenæus, & Manahen qui fuerat unà cum Herode tetrarchâ educatus, & Saulus.

2 Illis autem suum ministerium obeuntibus Domino & jejunantibus, dixit Spiritus Sanctus, Separate mihi Barnabam & Saulum ad opus ad quod eos advocavi.

3 Cùm *ergo* jejunâssent, & precati imposuissent eis manus, dimiserunt *eos*.

4 Ipsi igitur emissi à Spiritu Sancto, descenderunt Seleuciam: & illinc abnaviga-verunt Cyprum.

5 Cúmque perveniss̃ent Salamina, annunciârunt sermonem Dei in Synagogis Judæorum: habebant autem etiam Joannem *sibi* subservientem.

6 Peragrata verò insulâ Paphum usque, invenerunt quendam magum pseudoprophetam Judæum, cui nomen *erat* Bar jesu.

7 Qui erat cum Proprætore Sergio Paulo, viro intelligente. Hic advocatis Barnaba & Saulo, expetivit audire sermonem Dei.

8 Obstistebat autem eis Elymas, *id est*, magus (ita enim explicatur nomen ejus) studens avertere Proprætorem à fide.

9 Saulus autem (qui & Paulus) repletus Spiritu Sancto, intentis in eum oculis,

10 Dixit, O plene omni dolo & ad quodvis scelus propensione, fili diaboli, hostis omnis justitiæ, non cessabis pervertere vias Domini rectas?

11 Nunc igitur ecce, manus Domini adversùm te: eris que cæcus, non cernens solem ad certum tempus. Illicò verò incidit in eum caligo ac tenebræ: & circumiens quærebat qui sese manu prehensum ducerent.

12 Tunc Proprætor cùm vidisset quod factum fuerat, credidit, perculsus super doctrinâ Domini.

13 Provecti verò Papho Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ *urbem*. Joannes verò abscedens ab eis, reversus est Hierosolymam.

14 At ipsi progressi Pergâ, venerunt Antiochiam *urbem* Pisidiæ, & ingressi synagogam die sabbati consederunt.

15 Post lectionem autem Legis & Prophetarum, miserunt præfecti synagogæ ad eos, dicentes, Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad populum, dicite

16 Assurgens igitur Paulus, manu silentio postulato, dixit, Viri Israelitæ, & qui timetis Deum, audite.

17 Deus ille populi hujus Israelis, elegit Patres nostros, & populum sursùm evexit cùm commoraretur in terrâ Ægypti, & ex eâ eduxit eos elato brachio.

18 Et circiter quadraginta annorum tempus mores eorum pertulit in deserto.

19 Et cùm delevisset septem gentes in terrâ Canaan, sorte distribuit eis terram earum.

20 Et postea annis circiter quadringentis quinquaginta, dedit judices usque ad Samuelem Prophetam.

21 Et exinde petierunt regem, deditque eis Deus Saulem filium Cis, virum ex tribu Benjamin, annis quadraginta.

22 Et amoto illo, excitavit eis Davidem in regem, cui etiam testimonio dato dixit, Inveni Davidem *filium* Jessæ, virum secundùm cor meum, qui exsequetur omnes voluntates meas.

23 Hujus è semine Deus secundum promissionem excitavit Israeli Servatorem Jesum.

24 Cùm ante prædicâsset Joannes coram eo jam adventante, Baptismum resipiscentiæ toti populo Israelis.

25 Cùm autem expleret Joannes cursum, dixit, Quem me suspicamini esse? non sum ego, sed ecce, venit post me, cujus pedum soleam non sum dignus qui solvam.

26 Viri fratres, filii generis Abrahami, & qui inter vos timetis Deum, vobis sermo salutis hujus missus est.

27 Qui enim habitabant Hierosolymis, & primores eorum, cùm hunc ignorarent, tum voces Prophetarum quæ per omne Sabbatum leguntur, eo damnato, impleverunt:

28 Tum nullâ causâ mortis inventâ, petierunt à Pilato ut interimeretur.

29 Cùm verò perfeciissent omnia quæ de eo scripta sunt, detractum è ligno, posuerunt in monumento.

30 Deus autem suscitavit eum ex mortuis.

31 Qui conspectus est per dies multos iis qui simul ascenderant cum eo à Galilæâ Hierosolymam, sùntque testes ejus apud populum.

32 Et nos vobis evangelizamus eam promissionem quæ patribus facta est, Deum videlicet eam impleviisse filiis illorum, *id est*, nobis, suscitato Jesu.

33 Ut etiam in Psalmo secundo scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

34 Quòd autem suscitaverit eum ex mortuis, non ampliùs reversurum in sepulchrum, ita dixit, Dabo vobis firmas illas Davidis beneficentias.

35 Ideo & aliàs dicit, Non fines sanctum illum tuum sentire corruptionem

36 Nam

36 Nam David quidem postquam ætate suâ inservivit Dei consilio, obdormivit, & appositus est patribus suis, sensitque corruptionem:

37 At is quem Deus excitavit, non sensit corruptionem.

38 Notum igitur sit vobis, fratres, annunciari vobis remissionem peccatorum per istum.

39 Et ab omnibus à quibus non potuistis per Legem Mosis justificari, per hunc credentem quemvis justificari.

40 Videte ergo ne vobis superveniat quod dictum est in Prophetis:

41 Videte, O contemptores, & admiramini, & disparete: quia opus operor ego diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarraverit vobis.

42 Egressis autem *eis* è synagogâ Judæorum, rogârunt Gentes ut intra proximè sequens Sabbatum exponerentur sibi hæc verba.

43 Solutóque conventu, secuti sunt multi ex Judæis & religiosis proselytis Paulum ac Barnabam: qui alloquentes eos, persuaserunt eis ut permanerent in gratiâ Dei.

44 Sequente verò Sabbato urbs prope tota congregata fuit ad audiendum sermonem Dei.

45 Visâ autem Turbâ, Judæi repleti sunt invidiâ, & contradicebant iis quæ à Paulo dicebantur, contradicentes ac blasphemantes.

46 Tunc loquendi libertate usi Paulus ac Barnabas dixerunt, Vobis necesse fuit primùm exponi sermonem Dei: postquam autem illum repellitis, & indignos vos ipsos decernitis æternâ vitâ, ecce, convertimus nos ad Gentes.

47 Ita enim nobis præcepit Dominus, *dicens*, Constituì te ut sis lux Gentium, ut sis saluti usque ad ultimas terras.

48 Gentes autem hæc audientes, gavisæ sunt, & laudibus extulerunt sermonem Domini: & crediderunt quotquot erant ordinati ad vitam æternam.

49 Perferebatur autem sermo Domini per totam illam regionem.

50 Judæi verò exsitimulârunt mulieres religiosas & honoratas, & primos urbis, & excitârunt persecutionem in Paulum ac Barnabam, ejecerúntque eos è finibus suis.

51 At illi excusso pulvere pedum suorum in eos, venerunt Iconium.

52 Discipuli verò replebantur gaudio & Spiritu Sancto.

CAP. XIV.

Paulus & Barnabas Iconio ejecti. Paulus Lystræ claudum sanat, & sibi sacrificaturos prohibet. Ibidem lapidatus se recolligit, & Ecclesias multas colligit.

FActum est autem Iconii ut simul introirent synagogam Judæorum, & ita loquerentur ut crederent Judæorum simul & Græcorum magna multitudo.

2 Judæi verò, qui assensi non fuerunt *sermoni*, incitârunt & malè affectos reddiderunt animos Gentium adversùs fratres.

3 Multum igitur tempus *ibi* commorati sunt liberè loquentes, freti Domino, qui testimonium dabat sermoni gratiæ suæ, dabátque ut signa & prodigia ederentur per manus eorum.

4 Fissa est autem multitudo urbis: & alii quidem erant à Judæis, alii verò ab Apostolis.

5 Cùm

5 Cùm autem factus esset impetus Gentium, ac Judæorum unà cum suis primoribus ad eos contumeliis afficiendos & lapidandos,

6 Re inter se animadversâ profugerunt in civitates Lycaoniæ Lystram & Derben, & circumjacentem regionem:

7 Et illic evangelizaverunt.

8 Quidam autem vir Lystris captus pedibus sedebat, claudus ab utero matris suæ, qui nunquam ambulaverat.

9 Hic audivit Paulum loquentem: qui cùm intendisset in eum oculos, & vidisset quòd fidem haberet *se* liberatum iri.

10 Dixit voce magnâ, Surge in pedes tuos rectus. At *ille* exiliit & ambulavit.

11 Turba verò cùm vidisset quod fecerat Paulus, sustulerunt vocem suam, Lycaonicè dicentes. Dii assimilati hominibus descenderunt ad nos.

12 Vocabántque Barnabam, Jovem: Paulum verò Mercurium: quoniam is præibat in loquendo.

13 Sacerdos autem Jovis collocatus ante eorum urbem, cùm tauros vittatos ad vestibula adduxisset, volebat cum turbâ sacrificare:

14 Quod cùm audîssent Apostoli Barnabas & Paulus dirruptis pallîis suis insiluerunt in turbam clamantes,

15 Ac dicentes, Viri, cur ista facitis? nos quoque sumus homines iisdem quibus vos affectionibus obnoxii, annunciantes, ut à vanis istis rebus conversatis vos ad Deum illum vivum, qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt:

16 Quique præteritis ætatibus sivit omnes gentes suis viis incedere.

17 Quanquam non passus est se *esse* expertem testimonii, bona tribuendo, dans nobis cœlitùs pluvias ac præstituta tempora fructibus perferendis, implens cibo & delectatione corda nostra.

18 Et hæc dicentes, vix compescuerunt turbam ne ipsis sacrificarent.

19 Supervenerunt autem quidam Judæi Antiochiâ & Iconio, qui persuasâ turbâ, Paulum lapidatum traxerunt extra urbem, existimantes eum mortuum esse.

20 Cùm autem circumstetissent eum discipuli, surrexit, & ingressus est urbem, & postridie egressus venit Derben cum Barnabâ.

21 Cúmque evangelizassent urbi illi, & discipulos multos adjunxissent, reversi sunt Lystram & Iconium & Antiochiam:

22 Confirmantes animos discipulorum, hortantes ut permanerent in fide, & *docentes* oportere per multas afflictiones nos ingredi in regnum Dei.

23 Cúmque ipsis per suffragia creassent per singulas Ecclesias Presbyteros, precatique essent cum jejuniis, commendarunt eos Domino in quem crediderant.

24 Peragratoque Pisidia, venerunt in Pamphyliam.

25 Ac Perga locuti *Pamphyliæ* sermonem descenderunt Attaliam.

26 Et illinc enavigarunt Antiochiam, unde fuerant commendati gratiæ Dei ad opus quod impleverant.

27 Cùm autem venissent & congregassent Ecclesiam, retulerunt quanta Deus per ipsos effecisset, eumque aperuisse Gentibus ostium fidei.

28 Et commorati sunt ibi

lic non parvum tempus cum discipulis.

CAP. XV.

Synodus Hierosolymitana: & Pauli à Barnabâ separatio, & in Asiam ablegatio.

POrrò quidam qui descenderant è Judæâ, docebant fratres, *& dicebant*, Nisi circumcidamini ritu Mosis, non potestis servari.

2 Ortâ igitur repugnantiâ & disceptatione non parvâ Paulo ac Barnabæ adversùs illos, constitutum fuit ut ascenderent Paulus & Barnabas & quidam alii ex illis ad Apostolos ac Presbyteros Hierosolymam, super hâc quæstione.

3 Illi ergo deducti ab Ecclesiâ, peragrârunt Phœnicem, & Samariam, narrantes conversionem Gentium: & gaudio magno affecerunt omnes fratres.

4 Cùm autem pervenissent Hierosolymam, excepti sunt ab Ecclesiâ & ab Apostolis ac Presbyteris, & retulerunt quanta Deus per ipsos effecerat.

5 Sed (*aiebant*) quidam surrexerunt ex hæresi Pharisæorum qui crediderunt, dicentes, oportere ipsos circumcidere & eis mandare ut observent Legem Mosis.

6 Congregati sunt igitur Apostoli & Presbyteri ut dispicerent de hac re,

7 Cùm autem multa disceptatio fuisset, surgens Petrus dixit eis, Viri fratres, vos scitis Deum jampridem inter vos elegisse *me*, ut per os meum audirent Gentes sermonem evangelii, & crederent.

8 Et ille cordium cognitor Deus præbuit eis testimonium, dato ipsis Spiritu Sancto, sicut & nobis:

9 Nihilque discrevit inter nos & illos, fide ab *ipso* purificatis cordibus eorum.

10 Nunc ergo quid tentatis Deum, ad imponendum jugum cervici discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare valuimus?

11 Imo per gratiam Domini Jesu Christi credimus nos servatum iri, quemadmodum & illos.

12 Tacuit autem tota illa multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum, exponentes quanta Deus edidisset signa & prodigia per ipsos inter Gentes.

13 Postquam autem ipsi conticuissent, respondit Jacobus dicens, Viri fratres, audite me.

14 Simeon exposuit quomodo primùm Deus respexerit *Gentes*, ut sumeret ex ipsis populum nomini suo.

15 Et huic *rei* consonant verba Prophetarum: sicut scriptum est,

16 Post hæc revertar, & restaurabo tabernaculum Davidis collapsum, & ruinas ejus restaurabo, & rursus erigam illud:

17 Ut requirant reliqui homines Dominum, & omnes Gentes super quas invocatum fuerit nomen meum: dicit Dominus qui facit hæc omnia:

18 Nota sunt Deo ab *omni* ævo omnia opera sua.

19 Quamobrem ego censeo non esse obturbandos eos qui ex Gentibus ad Deum se convertunt.

20 Sed ad eos scribendum, ut abstineant à pollutis per simulacra, & scortatione, & suffocatis rebus, & sanguine.

21 Moses enim ab ætatibus antiquis oppidatim habet qui ipsum prædicent, cùm in synagogis per singula Sabbata legatur.

22 Tunc visum est Apostolis & Presbyteris cum tota Eccle-

Ecclesia, delectos ex sese viros mittere Antiochiam, cum Paulo & Barnaba: *nempe* Judam qui cognominabatur Barsabas, & Silam, viros primarios inter fratres.

23 Istis per eorum manum scriptis? Apostoli & Presbyteri & fratres, iis qui sunt Antiochiæ & in Syria & in Cilicia fratribus, qui *sunt* ex Gentibus, salutem.

24 Quoniam quosdam è nobis egressos audivimus vos turbâsse verbis, labefactantes animas vestras, dicentes *oportere* vos circumcidi, & observare Legem, quibus non edixeramus.

25 Visum est nobis concorditer coactis delectos viros mittere ad vos cum dilectis nostris Barnaba & Paulo,

26 Hominibus qui exposuerunt animas suas pro nomine Domini nostri Jesu Christi.

27 Misimus ergo Judam & Silam, qui & ipsi *vobis* eadem verbis referent.

28 Visum est enim Spiritui Sancto ac nobis, ne quod amplius imponeremus vobis onus præter necessaria ista.

29 *Videlicet* ut abstineatis ab iis quæ sunt immolata simulacris, & sanguine, & suffocato, & scortatione: à quibus si vobis caveritis, bene agetis. Valete

30 Illi igitur dimissi venerunt Antiochiam, & congregatâ multitudine reddiderunt epistolam.

31 Quam cùm legissent, gavisi sunt super ea exhortatione.

32 Judas quoque & Silas, cùm essent & ipsi Prophetæ, multo sermone adhortati sunt, & confirmârunt fratres.

33 Cùm autem egissent *illic* aliquandiu, dimissi sunt cum pace à fratribus ad Apostolos.

34 Silæ tamen visum est ibi manere

35 Paulus autem & Barnabas commorati sunt Antiochiæ, docentes & evangelizantes, cum aliis etiam multis, sermonem Domini.

36 Post aliquot autem dies dixit Barnabæ Paulus, Reversi invisamus fratres nostros oppidatim in quibus annunciavimus sermonem Domini, *cognituri* quomodo *se* habeant.

37 Barnabæ verò consilium erat assumere secum Joannem qui vocabatur Marcus.

38 Paulus autem æquum censebat, eum non simul assumere qui abscessisset ab ipsis ex Pamphyliâ, nec eorum comes in illo opere fuisset

39 Orta igitur fuit exacerbatio, ut alter ab altero abscesserit: & Barnabas assumpto Marco navigârit in Cyprum:

40 Paulus verò allecto Silâ abiit commendatus gratiæ Dei à fratribus:

41 Peragravitque Syriam ac Ciliciam confirmans Ecclesias

CAP. XVI.

Profectio & persecutio Pauli multiplex.

DEvenit autem Derben & Lystram: & ecce, discipulus quidam erat illic nomine Timotheus, filius mulieris cujusdam Judææ fidelis, patris autem Græci.

2 Huic dabant testimonium fratres qui Lystris erant & Iconii

3 Eum itaque voluit Paulus secum proficisci: & assumptum eum circumcidit, propter Judæos qui in illis locis erant: sciebant enim omnes patrem ejus Græcum esse

4 Prout autem pertransibant urbes, tradebant eis observanda placita illa quæ decreta fuerant ab Apostolis & Presbyteris qui Hierosolymis erant.

5 Itaque

5 Itaque Ecclesiæ confirmabantur fide, & exuberabant numero quotidie.

6 Phrygiâ autem peragratâ & Galaticâ regione, prohibiti à Spiritu Sancto loqui sermonem Dei in Asiâ,

7 Cùm venissent in Mysiam, tentabant ire versùs Bithyniam; sed non sivit eos *ire* Spiritus Jesu

8 Præteritâ igitur Mysiâ, descenderunt Troada.

9 Et visum per noctem conspectum est Paulo: Vir Macedo quidam adstabat precanseum, & dicens, Transiens in Macedoniam succurre nobis.

10 Ut autem hoc visum vidit, statim studuimus abire in Macedoniam, collatis argumentis colligentes quòd advocâsset nos Dominus ut eis evangelizaremus.

11 Provecti igitur Troade, rectum cursum tenuimus Samothracem, & sequente die Neapolim:

12 Et illinc Philippos, quæ est prima hujus partis Macedoniæ urbs, colonia. Commorati sumus autem in eâ urbe aliquot dies.

13 Et die sabbati egressi sumus ex urbe ad flumen, ubi solebat esse precatio: & cùm consedissemus allocuti sumus mulieres quæ convenerant.

14 Quædam autem mulier nomine Lydia, quæ purpuram vendebat in urbe Thyatirorum. Deum colens, *nos* audivit; cujus Dominus aperuit cor ut attenderet iis quæ dicebantur a Paulo

15 Cùm igitur baptizata esset, & domus ejus, rogavit *nos*, dicens. Si judicâstis me fidelem esse Domino, ingressi domum meam, manete. Et adegit nos.

16 Factum est autem proficiscentibus nobis ad precationem. ut ancillula quædam, habens spiritum Pythonis, occurreret nobis. quæ quæstum magnum præbebat dominis suis vaticinando.

17 Hæc subsecuta Paulum ac nos. clamabat. dicens, Isti homines servi sunt Dei illius altissimi. qui annunciant vobis viam salutis.

18 Hoc autem fecit ad multos dies: sed molestè ferens Paulus, & sese convertens, spiritui illi dixit, Mando tibi per nomen Jesu Christi ut exeas ab eâ. Exiit igitur eodem illo momento.

19 Videntes autem illius *ancillulæ* domini abiisse spem quæstûs sui, prehensum Paulum & Silam traxerunt in forum ad magistratus.

20 Et cùm pertraxissent eos ad prætores, dixerunt, Homines isti conturbant civitatem nostram, cùm sint Judæi.

21 Et annunciant ritus quos non licet nobis excipere, neque usurpare, cùm simus Romani.

22 Unà verò insurrexit turba adversùs eos: & prætores diruptis eorum vestibus jusserunt *eos* virgis cædi.

23 Et cùm multas plagas eis imposuissent, conjecerunt eos in carcerem, additis mandatis commentariensi ut rutò eos asservaret.

24 Qui tali accepto mandato, conjecit eos in intimum carcerem, & pedes eorum adstrinxit numellâ.

25 Mediâ autem nocte orantes Paulus & Silas hymnos canebant Deo: & qui vincti erant exaudiebant eos.

26 Repentè verò terræ motus magnus exstitit ita ut quatterentur fundamenta carceris; & illico apertæ sunt omnes

omnes fores, & omnium vincula laxata.

27 Expergefactus autem commentarienſis, cùm videret fores carceris apertas, ſtricto gladio erat ſeipſum interempturus, exiſtimans vinctos effugiſſe.

28 Clamavit verò Paulus voce magnâ, dicens, Ne quid feceris tibi ipſi mali: omnes enim hîc ſumus.

29 Is autem petito lumine irrupit, & tremefactus accidit Paulo & Silæ *ad pedes*:

30 Et productis ipſis foràs, ait, Domini, quid me oportet facere ut ſerver?

31 At illi dixerunt, Crede in Dominum Jeſum Chriſtum, & ſervaberis tu ac domus tua.

32 Et locuti ſunt ei ſermonem Domini, & omnibus qui erant domi ipſius.

33 *Ipſe* verò illis aſſumptis eâ ipsâ horâ noctis, lavit *eorum* plagas: & baptizatus eſt ipſe & omnes *domeſtici* illius illico.

34 Et ipſis deductis domum ſuam, appoſuit menſam: & exultavit quòd cum univerſâ domo ſuâ credidiſſet Deo.

35 Die autem exorto, prætores miſerunt viatores qui dicerent. Dimitte homines illos.

36 Annunciavit autem commentarienſis hos ſermones Paulo. Miſerunt, *inquit*, præfecti ut dimittamini: nunc igitur egreſſi, ite in pace.

37 Paulus autem dixit eis, Cæſos nos publicè, indictâ causâ, cùm ſimus Romani, conjecerunt in carcerem, & nunc clàm nos ejiciunt? non profectò: ſed veniant ipſi, & nos educant.

38 Renunciârunt autem prætoribus viatores verba iſta: metuerúntque audito eos Romanos eſſe.

39 Et venientes precati ſunt eos, & eductos rogarunt ut egrederentur ex urbe.

40 Egreſſi autem è carcere introierunt ad Lydiam: & viſis fratribus, conſolati ſunt eos, & egreſſi ſunt *ex urbe*.

CAP. XVII.

Paulus prædicat Theſſalonicæ & Athenis.

ITinere autem facto per Amphipolin & Apolloniam, venerunt Theſſalonicam, ubi erat ſynagoga quædam Judæorum.

2 Paulus verò ſicut conſueverat introivit ad eos, & per Sabbata tria diſſeruit *cum* eis ex Scripturis,

3 Explicans & ob oculos ponens oportuiſſe Chriſtum pati, & reſurgere ex mortuis: & hunc Jeſum, quem ego, *inquit*, annuncio vobis, eſſe Chriſtum illum.

4 Nonnulli igitur eorum offenſi ſunt, & conſociati ſunt Paulo & Silæ, & religioſorum Græcorum multitudo magna, & ex mulieribus primariis non paucæ.

5 Sed invidiâ commoti Judæi qui *ſermoni* non aſſentiebantur, aſſumptis quibuſdam circumforaneis viris improbis, ac turbâ coacta, fecerunt ut civitas tumultuaretur, & adorti domum Jaſonis, ſtudebant eos adducere ad populum.

6 Et cùm non inveniſſent eos, traxerunt Jaſonem & quoſdam fratres ad civitatis magiſtratus, vociferando, Iſti qui orbis terrarum ſtatum ſubverterunt, etiam hîc adſunt?

7 Quos excepit Jaſon: qui omnes contrà edicta Cæſaris faciunt, regem alium dicentes eſſe, *nempe* Jeſum.

8 Commoverunt autem turbam & civitatis magiſtratus, hæc audientes,

9 Qui

9 *Qui* tamen cùm satis accepissent ab Jasone & reliquis, dimiserunt eos.

10 Fratres verò statim per noctem Paulum simul & Silam emiserunt Beroeam: qui cùm adveniissent ierunt in synagogam Judæorum.

11 Iis autem *Judæis* qui erant Thessalonicæ, fuerunt isti generosiores, ut qui receperint sermonem cum omni alacritate, quotidie examinantes Scripturas an hæc ita se haberent.

12 Multi igitur crediderunt ex eis, & Græcarum mulierum honoratarum & virorum non pauci.

13 Ut autem cognoverunt Thessalonicenses Judæi, Beroeâ quoque annunciatum esse à Paulo sermonem Dei, venerunt etiam illuc, concitantes turbam.

14 Sed tunc statim Paulum emiserunt fratres, ut iret velut ad mare: Silas autem & Timotheus remanserunt illic.

15 Qui verò Paulum susceperant tuto loco constituendum, deduxerunt eum Athenas usque, & accepto præcepto ad Silam ac Timotheum, ut quàm citissimè ad ipsum venirent, abierunt.

16 Paulo verò Athenis illos expectante, irritabatur spiritus ejus in ipso, cùm conspiceret urbem idolis refertam.

17 Differebat igitur in synagogâ cum Judæis & religiosis: & in foro quotidie cum quibusvis obviis.

18 Quidam autem ex Epicureis & Stoicis Philosophis confligebantur cum eo: & quidam dicebant, Quid vult garrulus iste dicere? Alii verò, Peregrinorum deorum videtur annunciator esse, quoniam Jesum & Resurrectionem ipsis annunciabat.

19 Et prehensum eum duxerunt in Areopagum, dicentes, Possumusne scire quæ sit ista nova, de quâ tu loqueris, doctrina?

20 Peregrina enim quædam infers auribus nostris; volumus ergo scire quidnam ista sibi velint.

20 (Cæterùm Athenienses omnes & inquilini peregrini nulli alii rei vacabant nisi ad dicendum aut audiendum aliquid novi.)

22 Cùm autem consistisset Paulus in medio Areopago, dixit, Viri Athenienses, omnino conspicio vos quasi religiosiores.

23 Pertransiens enim & contemplans sacra vestra inveni etiam aram cui inscriptum erat, Ignoto Deo. Quem ergo ignorantes colitis, hunc ego vobis annuncio.

24 Deus ille qui fecit mundum & omnia quæ in eo sunt, cùm sit cœli & terræ Dominus, in manufactis templis non habitat:

25 Nec manibus hominum colitur, alicujus rei egens, cùm ipse det omnibus vitam & halitum & omnia.

26 Fecitque ex uno sanguine totam gentem hominum, ut habitaret super universâ superficie terræ, definitis præstitutis temporibus, & positis terminis habitationis eorum.

27 Ut quærerent Dominum, si fortè palpando eum invenirent: quanquam profectò non longè abest ab unoquoque nostrûm.

28 In ipso enim vivimus & movemur, & sumus: sicut & quidam vestratium poetarum dixerunt: Nam hujus progenies etiam sumus.

29 Pro-

29 Progenies ergo Dei cùm simus, non debemus existimare auro & argento, aut lapidi, sculpturæ artificii & excogitationis hominum, numen esse simile.

30 Deus igitur temporibus istius ignorantiæ connivendo dissimulatis, nunc mandat omnibus ubique hominibus ut resipiscant.

31 Eò quòd statuit diem quo justè judicaturus est orbem terrarum, per eum virum quem definiit, *fide* ejus *rei* palàm factâ omnibus, illo ex mortuis suscitato.

32 Cùm audissent autem resurrectionem mortuorum, alii quidem sannis *eum* excipiebant, alii verò dicebant, Audiemus te rursus de hac re.

33 Et ita Paulus exivit è medio eorum.

34 Quidam verò ei sese adjunxerunt & crediderunt: in quibus *fuit* & Dionysius Ageopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.

CAP. XVIII.

Paulus visitat multas Ecclesias. Apollos penitus informatur in fide Christi.

POsteà Paulus cum discessisset Athenis, venit Corinthum:

2 Et reperto quodam Judæo nomine Aquilâ, Ponticonatione, qui nuper venerat ex Italiâ, & Priscillâ uxore ejus, (eò quòd edixisset Claudius ut omnes Judæi Româ excederent) venit ad eos:

3 Et quia ejusdem erat artificii, mansit apud eos, & operabatur: erat enim ars illorum conficere tabernacula.

4 Disserebat autem in synagoga omnibus Sabbatis, & in suam sententiam adducebat tum Judæos tum Græcos.

5 Ut autem advenerunt à Macedonia Silas & Timotheus, constringebatur spiritu Paulus, attestans Judæis Jesum *esse* Christum Dominum.

6 Ipsis autem obsistentibus ac blasphemantibus, excussis vestibus dixit eis, Sanguis vester *esto* super caput vestrum: mundus ego ab hoc tempore ad Gentes proficiscar.

7 Et digressus illinc intrauit domum cujusdam nomine Justi, colentis Deum, cujus domus erat confinis synagogæ.

8 Crispus autem præfectus synagogæ credidit Domino cum tota domo sua: multique Corinthiorum audientes credebant & baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo, Ne metue, sed loquere, & ne tacueris.

10 Nam ego sum tecum, & nemo te invadet ut male te accipiat: quoniam populus est mihi multus in hac urbe.

11 Commoratus est itaque *illic* annum & sex menses, docens apud eos sermonem Dei.

12 Cùm autem Gallio esset Proconsul Achaiæ, insurrexerunt concorditer Judæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal.

13 Dicentes, Iste persuadet hominibus colere Deum contra Legem.

14 Paulo verò os aperturo dixit Gallio Judæis, Si quid injusti factum esset, aut facinus malum, O Judæi, quatenus ferret ratio vos sufferrem.

15 Sin verò quæstio est de sermone & nominibus & lege vestrate, ipsi videbitis: judex enim ego istarum rerum esse nolo.

16 Et

16 Et abegit eos à tribunali.

17 Prehensum autem omnes Græci Sosthenem præfectum synagogæ cædebant ante tribunal: neque quicquam eorum Gallioni curæ erat.

18 Paulus verò cùm adhuc illic permansisset dies multos, vale dicto fratribus, enavigavit in Syriam, & cum eo Priscilla & Aquila, cùm totondisset caput Cenchreis: habebat enim votum.

19 Devenit autem Ephesum, & eos ibi dereliquit: ipse verò ingressus synagogam disseruit cum Judæis.

20 Rogantibus autem ipsis ut diutius apud ipsos maneret, non annuit:

21 Sed valedixit eis, dicens, Oportet omnino me diem festum qui instat agere Hierosolymis: sed iterum revertar ad vos, Deo volente. Et provectus est Epheso,

22 Cùmque descendisset Cæsaream, ascendissetque *Hierosolymam*, & salutâsset Ecclesiam, descendit Antiochiam.

23 Et cùm egisset *illic* aliquandiu, abiit, pertransiens, ordine Galaticam regionem & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24 Judæus autem quidam Apollos nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, pervenit Ephesum, potens in Scripturis:

25 Hic erat initiatus viâ Domini, & fervens spiritu loquebatur & docebat diligenter ea quæ sunt Domini, sciens tantùm Baptisma Joannis.

26 Cœpitque liberè loqui in synagoga: quem auditum Aquila & Priscilla assumpserunt, & penitùs ei exposuerunt viam Dei.

27 Cùm autem vellet transire in Achaiam, fratres *eum* adhortati, scripserunt discipulis ut exciperent eum: qui cùm advenisset, multum contulit iis qui crediderunt per gratiam.

28 Magnâ enim contentione Judæos magis ac magis redarguebat publicè, ostendens per Scripturas Jesum esse Christum illum.

CAP. XIX.

Libris magicis Ephesi combustis, & idololatriâ reprehensâ excitantur turbæ, quæ tamen sedantur

FActum est autem interim dum Apollos esset Corinthi, ut Paulus, peragratis superioribus partibus, veniret Ephesum: ubi cùm discipulos quosdam invenisset,

2 Dixit eis, Num Spiritum Sanctum accepistis posteaquam credidistis? Illi verò dixerunt ei, Imo, sitne Spiritus Sanctus ne audivimus quidem

3 Tunc dixit eis, In quid ergo baptizati estis? Ipsi verò dixerunt, In Joannis baptisma.

4 Dixit autem Paulus, Joannes quidem baptizavit Baptismo resipiscentiæ, dicens populo, ut in eum qui venturus erat post ipsum, crederent, hoc est in Christum Jesum.

5 Qui verò *illum* audierunt baptizati sunt in nomen Domini Jesu.

6 Et cùm imposuisset eis manus Paulus, venit Spiritus Sanctus in eos, & loquebantur linguis & prophetabant.

7 Erant autem omnes isti viri circiter duodecim.

8 *Ipse* porrò ingressus synagogam, liberè loquebatur, ad tres menses disserens & suadens quæ ad regnum Dei *pertinent*.

9 Cùm

9 Cùm autem quidam indurarentur, & non assentirentur *sermoni*, malè loquentes de viâ illâ *Dei* in conspectu multitudinis, abscedens ab illis, separavit discipulos, quotidie disserens in schola Tyranni cujusdam.

10 Hoc autem factum est per biennium: *ita* ut omnes qui habitabant in Asiâ, tum Judæi tum Græci, audierint sermonem Domini Jesu.

11 Virtutésque non vulgares edebat Deus per manus Pauli:

12 *Ita* ut etiam ad infirmos deferrentur à corpore ejus sudaria seu semicinctia, ut discederent ab eis morbi, & spiritus improbi ab eis exirent.

13 Aggressi sunt verò quidam ex circulatoribus Judæis exorcistis nominare super eos qui habebant spiritus malos, nomen Domini Jesu, dicentes, Adjuramus vos per Jesum quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam filii Scevæ Judæi primarii Sacerdotis septem, qui hoc faciebant.

15 Respondens verò spiritus improbus, dixit, Jesum novi, & Paulum scio: vos autem qui estis?

16 Et insiliit in eos homo in quo erat spiritus ille improbus, & superatis illis, invaluit contra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent ex domo illâ.

17 Id verò innotuit omnibus tum Judæis tum Græcis qui habitabant Ephesi: & incidit metus in eos omnes, & magnificabatur nomen Domini Jesu.

18 Et multi eorum qui crediderant, veniebant confitentes & indicantes facta sua.

19 Multi verò ex iis qui curiosa exercuerant, comportatos libros exusserunt in omnium conspectu: quorum supputatis pretiis, repererunt denariorum quinquaginta millia.

20 Ita fortiter crescebat sermo Domini, & invalescebat.

21 His autem impletis, induxit in animum Paulus peragratâ Macedoniâ & Achaiâ proficisci Hierosolymam, dicens, Postquam illic fuero, oportet me Romam etiam videre.

22 Missis verò in Macedoniam duobus ex iis qui ministrabant ei, *videlicet* Timotheo & Erasto, ipse substitit ad tempus in Asiâ.

23 Ortus est autem illo tempore tumultus non parvus super viâ *Dei*.

24 Nam quidam nomine Demetrius, fignator argenti, qui faciebat templa Dianæ argentea, præbebat artificibus non parvum quæstum.

25 Quibus ille congregatis, & ejusmodi rerum opificibus, dixit. Viri, scitis ex hoc quæstu nostras esse copias:

26 Et spectatis & auditis Paulum istum non solùm Ephesinam, sed propè totius Asiæ multam turbam persuadendo avertisse, dicentem deos illos non esse qui manibus fiunt.

27 Non solùm autem periculum est ne istud quod nobis est peculiare, nobis probrosum evadat, sed etiam ne magnæ deæ Dianæ templum pro nihilo reputetur, futurúmque sit ut etiam destruatur majestas ejus, quam Asia tota & orbis terrarum colit.

28 *His* autem auditis, pleni excandescentiâ, clamaverunt, dicentes, Magna *est* Diana Ephesiorum.

29 Et impleta est civitas tota confusione, & irruerunt concor-

concorditer in theatrum, correpto Gaio & Aristarcho Macedonibus, sociis peregrinationis Pauli.

30 Paulo verò volente prodire ad populum, non siverunt eum *prodire* discipuli.

31 Sed & quidam ex Asiarchis cùm essent ei amici, *nunciis* ad eum missis, rogârunt ne se daret in theatrum.

32 Alii igitur aliud clamabant: erat enim concio conturbata, & plerique nesciebant cujus *rei* causâ convenissent.

33 Ex turba verò *quidam* produxerunt Alexandrum, propellentibus eum Judæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat defensione uti apud populum.

34 Quem ut agnoverunt Judæum esse, vox exstitit una ab omnibus *profecta* quasi ad horas duas clamantibus, Magna est Diana Ephesiorum:

35 Tum scriba cùm sedâsset turbam, dixit, Viri Ephesii, quisnam est hominum qui nesciat Ephesiorum urbem ædituam esse magnæ deæ Dianæ, & à Jove delapsi *simulacri?*

36 Cùm igitur istis non possit contradici, oportet vos sedatos esse, nec quicquam præceps facere.

37 Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos neque contumelioſos in deam vestram.

38 Quòd si Demetrius & qui cum eo sunt artifices negotium habent cum aliquo, agitur forum, & Proconsules adsunt: alii alios postulanto

39 Siquid autem de rebus aliis requiritis, in legitima concione explicabitur.

40 Nam periculum est ne postulemur seditionis propter *diem* hodiernum, cùm nulla subsit causa ob quam possimus reddere rationem concursûs istius. Et cùm hæc dixisset, dimisit concionem.

CAP. XX.

Paulus excitat Eutychum, Presbyteros Ephesinos vocat Miletum, ibique habet concionem valedictoriam.

Postquam verò cessavit tumultus, cùm advocâsset Paulus discipulos, & complexus esset, abiit profecturus in Macedoniam.

2 Cùm autem illas partes peragrâsset, & hortatus illos fuisset multo sermone, venit in Græciam.

3 Et *ibi* peractis mensibus tribus, cùm ei in Syriam navigaturo factæ fuissent à Judæis insidiæ, censuit per Macedoniam reverti.

4 Comitabatur autem eum usque in Asiam Sopater Berrœensis: ex Thessalonicensibus verò, Aristarchus, & Secundus, & Gaius Derbæus, & Timotheus:

5 Asiani verò, Tychicus, & Trophimus, cùm præviſſent, exspectârunt nos Troade.

6 Nos verò enavigavimus Philippis post dies Azymorum, & venimus ad eos Troadem intra dies quinque, ubi commorati sumus dies septem.

7 Primo autem die hebdomadis, congregâtis discipulis ad frangendum panem, Paulus differebat cum eis abiturus postridie, produxitque sermonem usque in mediam noctem.

8 Erant verò lucernæ multæ in cœnaculo ubi erant congregati.

9 Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus in fenestra, obrutus somno profundo, cùm diutius differeret Paulus, præ somno deru-

barus, decidit ex tertia contignatione deorsum: & sublatus est mortuus.

10 Cùm descendisset autem Paulus, prolapsus est in eum: & simul *eum* complexus, dixit, Ne tumultuamini: anima enim ejus in ipso est.

11 Cùm igitur ascendisset, fregissétque panem, & cibum sumpsisset, diu colloquutus usque ad diluculum, ita *demum* profectus est.

12 Adduxerunt autem puerum viventem, & solamen acceperunt non mediocre.

13 Nos verò progressi ad navem, provecti sumus Assum, illinc recepturi Paulum: sic enim edixerat, pedibus ipse iter facturus.

14 Ut autem conjunxit *se* nobiscum apud Assum, recepto eo devenimus Mitylenen.

15 Et cùm illinc enavigâssemus, sequente die pervenimus è regione Chii, postridiè verò appulimus Samum: & cùm diversati essemus apud Trogyllium, sequenti die venimus Miletum.

16 Decreverat enim Paulus præternavigare Ephesum, ne ipsi contingeret tempus terere in Asia. Festinabat enim, ut, si fieri posset, die Penteçostes esset Hierosolymis.

17 Missis autem Mileto *nuntiis* Ephesum, accersivit Presbyteros Ecclesiæ.

18 Qui cùm ad ipsum venissent, dixit eis, Vos scitis quomodo à primo die quo ingressus sum Asiam, vobiscum per id omne tempus fuerim.

19 Serviens Domino cum omni animi submissione, & multis lacrymis ac tentationibus, quæ mihi evenerunt in Judæorum insidiis:

20 Ut nihil subterfugerim eorum quæ *vobis* conducerent, quò minùs *ea* vobis annunciarem, & docerem vos publicè & domatim;

21 Attestans Judæis simul & Græcis conversionem ad Deum, & fidem, quæ est in Dominum nostrum Jesum Christum.

22 Et nunc ecce, ego vinctus Spiritu proficiscor Hierosolymam, ignorans quæ in ea mihi occurrent:

23 Nisi quòd Spiritus Sanctus oppidatim etiam arguens, etiam attestatur, dicens vincula & afflictiones me manere.

24 Sed nullius rei habeo rationem, neque vita mea mihi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum gaudio, & ministerium quod accepi à Domino Jesu ad attestandum Evangelium gratiæ Dei.

25 Et nunc ecce, ego scio non ampliùs visuros faciem meam ullos ex vobis omnibus, per quos transivi prædicans regnum Dei.

26 Ideo testor vobis hodierno die me purum esse à sanguine omnium:

27 Non enim subterfugi quò minùs annunciarem vobis omne Dei consilium.

28 Attendite igitur *animum* ad vosipsos & totum gregem in quo vos Spiritus ille Sanctus constituit episcopos, ad pascendam Ecclesiam Dei, quam suo illo proprio sanguine acquisivit.

29 Ego enim illud scio, lupos graves, non parcentes gregi, ingressuros esse in vos post discessum meum:

30 Et ex vobismetipsis exorituros qui loquantur perversa, ut discipulos post se abstrahant.

31 Ideo vigilate, memores me per triennium nocte & die non cessâsse cum lacrymis admonere unumquemque.

32 Et

32 Et nunc quoque, fratres, commendo vos Deo & sermoni gratiæ ipsius, qui *quidem Deus* potest *vos* superstruere, & dare vobis quòd hæreditatem jure possideatis cum sanctificatis omnibus.

33 Argentum vel aurum aut vestem nullius concupivi.

34 Imo ipsi nôstis, usibus meis, & iis qui mecum sunt, manus istas ministrâsse.

35 In omnibus ostendi vobis oportere sic laborando suscipere infirmos, & meminisse verborum Domini Jesu, ipsum *videlicet* dixisse, Beatum est dare potiùs quàm accipere.

36 Et cùm hæc dixisset, positis genibus suis, oravit cum illis omnibus.

37 Magnus autem fletus omnium ortus est: & ruentes in collum Pauli, deosculabantur eum;

38 Cruciati maximè, ob sermonem quem dixerat, ipsos non esse ampliùs faciem ejus conspecturos: & deduxerunt eum ad navim.

CAP. XXI.

Agabus prophetat, & Paulus Hierosolymis capitur.

UT autem provecti sumus, avulsi ab eis, recto cursu venimus Coum, & sequente die Rhodum, & illinc Patara.

2 Et nacti navem trajicientem in Phœniciam, *ed* conscensâ, provecti sumus.

3 Cùm autem cœpisset nobis apparere Cyprus, & eam ad sinistram reliquissemus, navigavimus in Syriam, & devecti sumus Tyrum: illic enim navis erat suum onus exposítura

4 Permansimus autem ibidem dies septem, inventis discipulis: qui Paulo dicebant per Spiritum, ne ascenderet Hierosolymam.

5 Sed peractis illis diebus, abiimus, omnibus deducentibus nos cum uxoribus & liberis extra urbem usque: & positis genibus in littore, oravimus.

6 Et alii alios complexi, conscendimus navim: illi autem reversi sunt domum suam:

7 Nos verò navigatione perfectâ, devenimus Tyro Ptolemaïda: & salutatis fratribus, mansimus diem unum apud eos.

8 Postridie verò egressi Paulus & nos qui cum eo eramus, venimus Cæsaream: & ingressi domum Philippi Evangelistæ (qui erat unus ex illis septem) mansimus apud eum.

9 Huic autem erant quatuor filiæ virgines prophetantes.

10 Et cùm *illic* permansissemus dies complures, descendit ex Judæâ quidam Propheta nomine Agabus:

11 Qui cùm venisset ad nos, & sumpsisset zonam Pauli, vinctis sibi manibus ac pedibus, dixit, Hæc dicit Spiritus Sanctus, Virum cujus est hæc zona, ita vincient Hierosolymis Judæi, tradentque in manus Gentium

12 Ut verò ista audivimus, rogabamus & nos & ejus loci incolæ, ne ascenderet Hierosolymam.

13 Sed respondit Paulus, Quid facitis, flentes & emollientes cor meum? Nam ego non solùm vinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis pro nomine Domini Jesu.

14 Cùm igitur non assentiretur, acquievimus, dicentes, Fiat Domini voluntas.

15 Porrò post dies istos collectis sarcinis ascendimus Hierosolymam.

16 Venerunt autem simul etiam *aliqui* ex discipulis Cæsareâ nobiscum, adducentes, apud quem diversaremur, Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum.

17 Cùm igitur perveniſſemus Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres.

18 Sequenti verò die introiit Paulus nobiscum ad Jacobum, & omnes Presbyteri adfuerunt.

19 Quos complexus, exposuit ordine singula quæ Deus fecerat inter Gentes per ipsius ministerium.

20 At illi *his* auditis, glorificaverunt Dominum: & dixerunt ei, Vides, frater, quot sint millia Judæorum qui crediderunt: sùntque omnes accensi zelo Legis.

21 Audierunt autem de te ex aliorum sermone, te defectionem à Mose docere omnes qui inter Gentes sunt Judæos, & dicere eos non debere circumcidere filios, neque *secundùm* ritus ambulare.

22 Quid est ergo? omnino oportet convenire multitudinem: audient enim te venisse.

23 Hoc igitur fac quod tibi dicimus: sunt nobis viri quatuor qui voto sese obstrinxerunt.

24 His assumptis, sanctificator cum eis, & adde ad eorum sumptus, ut radant capita, & nôrint omnes nihil esse eorum quæ de te auditione acceperunt, sed te quoque ita incedere ut Legem observes.

25 De iis autem qui crediderunt ex Gentibus, nos scripsimus & decrevimus ne quid hujusmodi observent, nisi ut caveant ab iis quæ sunt immolata simulacris, & à sanguine, & rebus suffocatis, & scortatione.

26 Tum Paulus assumptis viris illis, sequente die cum eis sanctificatus ingressus est in templum, denuncians expletionem dierum sanctificationis, usquedum oblata fuit pro unoquoque eorum oblatio.

27 Cùm autem septem illi dies jam essent finiendi, qui ex Asia *advenerant* Judæi ipsum conspicati in templo, concitârunt totam turbam, & injecerunt manus in eum,

28 Clamantes, Viri Israelitæ, succurrite: hic ille homo est qui adversùs populum & Legem & locum hunc omnes ubique docet: atque adeò Græcos introduxit in templum, & polluit sanctum locum istum.

29 (Viderant enim antea Trophimum Ephesium in urbe cum eo, quem existimabant fuisse à Paulo introductum in templum.)

30 Commota est igitur urbs tota, & factus est concursus populi: & prehensum Paulum trahebant è templo: statimque clausæ sunt fores.

31 Studentibus autem ipsis eum interficere, pervenit rumor ad Tribunum cohortis, totam Hierosolymam conturbatam esse.

32 Qui eo ipso *momento* acceptis militibus ac Centurionibus, decurrit ad illos. At illi cùm vidissent Tribunum & milites, cessârunt cædere Paulum.

33 Tunc appropinquans Tribunus prehendit eum: & juſſit vinciri catenis duabus, & percontatus est quisnam esset, & quid feciſſet.

34 Alii autem aliud voci-

ferabantur in turba: & cùm non posset certum rescire propter tumultum, jussit eum duci in castra.

35 Cùm igitur perveniſſet ad gradus, evenit ut portaretur à militibus propter violentiam turbæ.

36 Sequebatur enim multitudo populi, clamans, Tolle ipsum:

37 Et cùm futurum esset ut introduceretur in castra Paulus, dicit Tribuno, Licéne mihi aliquid tibi dicere? Qui dixit, Græcè nôsti?

38 Nonne tu es Ægyptius ille qui ante hos dies commovisti & eduxisti in desertum quatuor millia ficariorum?

39 Dixit autem Paulus, Ego quidem sum Judæus Tarsensis, urbis in Cilicia non obscuræ civis: cæterùm rogo te, permitte mihi ut alloquar populum.

40 Cùm igitur ille permisisset, Paulus stans in gradibus, manu silentium postulavit à plebe; & magno silentio facto, locutus est lingua Hebræa, dicens.

CAP. XXII.

Apologia Pauli, ejusque fructus.

VIri fratres & patres, audite meam quâ nunc apud vos utor, defensionem.

2 Cùm audissent autem eum Hebræâ linguâ ipsos alloqui, magis præbuerunt se quietos: *ipse* verò dixit *eis*,

3 Ego quidem sum Judæus, natus Tarsi *quæ urbs est* Ciliciæ, nutritus verò in hac ipsa urbe apud pedes Gamalielis, eruditus ad exquisitam formam patriæ legis, zelo Dei accensus, sicut & vos omnes estis hodie.

4 Qui hanc sectam sum persecutus usque ad mortem, vinciens ac tradens in carceres tum viros tum mulieres:

5 Ut & Pontifex maximus mihi testis est, & totus seniorum ordo: à quibus etiam acceptis ad fratres epistolis, Damascum proficiscebar, adducturus etiam eos qui illic essent, vinctos Hierosolymam, ut punirentur.

6 Evenit autem mihi iter facienti, & appropinquanti Damasco circiter meridiem, ut repentè è cœlo circumfuderit me lux multa tanquam fulgur.

7 Cecidíque in solum, & audivi vocem dicentem mihi, Saul, Saul, quid me persequeris?

8 Ego verò respondi, Quis es Domine? dixitque mihi, Ego sum Jesus Nazaræus, quem tu persequeris.

9 Porrò qui mecum erant, lucem quidem conspexerunt, & expavefacti sunt: vocem autem non audierunt ejus qui loquebatur mecum.

10 Dixi verò, Quid faciam, Domine? Dominus autem dixit mihi, Surge ac proficiscere Damascum: ac illic tibi dicetur de omnibus quæ constituta est tibi ut facias.

11 Cùm verò non viderem præ gloria lucis illius, manu deductus ab iis qui mecum erant, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir pius secundùm Legem, testimonio ornatus omnium *illic* habitantium Judæorum.

13 Veniens ad me, & adstans dixit mihi, Saul frater recipe visum. Et ego eodem illo momento, visu recepto, illum vidi.

14 Ipse autem dixit, Deus patrum nostrorum designavit te qui cognoscéres ipsius voluntatem, & videres Justum illum, & audites vocem ex ore ipsius.

15 Nam eris ei testis apud omnes homines, *eorum* quæ vidisti & audisti.

16 Et nunc quid cunctaris? surgens baptizator, & abluitor à peccatis tuis, invocato nomine Domini.

17 Evenit autem mihi reverso Hierosolymam, cùm orarem in templo, ut raperer extra me;

18 Et viderem eum dicentem mihi, Festina, & exi citò Hierosolymis, quoniam non excipient testimonium tuum de me.

19 Et ego dixi, Domine, ipsi sciunt me pertraxisse in carcerem, & verberibus affeciisse per singulas Synagogas eos qui credebant in te.

20 Et cùm effunderetur sanguis Stephani martyris tui, ego quoque adstabam, & unà assentiebar cædi ipsius, & custodiebam pallia eorum qui interimebant eum

21 Tum *is* dixit mihi, Proficiscere: nam ego te longè ad gentes emittam.

22 Audiebant autem eum ad hunc usque sermonem: tum *verò* sustulerunt vocem suam, dicentes, Tolle è terra *hominem* istiusmodi: non enim convenit eum vivere.

23 Clamantibus autem eis, & projicientibus pallia, & pulverem jactantibus in aerem,

24 Jussit Tribunus eum duci in castra, dixitque ut in eum flagris inquireretur: ut resciret propter quod crimen sic clamarent adversùs eum

25 Cùm autem eum distendissent loris *cædendum*, dixit adstanti Centurioni Paulus, Num hominem Romanum & *quidem* indictâ causâ licet vobis flagellare?

26 *Hoc* autem cum audisset Centurio, adiit Tribunum, & *hoc* annunciavit ei, dicens, Vide quid facturus sis: homo enim iste Romanus est.

27 Accedens autem Tribunus, dixit ei. Dic mihi, num tu Romanus es? At ille dixit, Etiam,

28 Et respondit Tribunus, Ego multâ summâ civitatem istam acquisivi. Paulus autem ait, Ego verò etiam natus sum *civis*.

29 Statim igitur abscesserunt ab eo qui erant in eum inquisituri: sed & Tribunus quoque metuit cognito eum Romanum esse, quoniam eum vinxerat.

30 Postridie verò volens certum rescire, nempe cujus rei accusaretur à Judæis, solvit eum è vinculis, & jussit primarios Sacerdotes venire, totúmque ipsorum consessum: ac deductum Paulum statuit coram eis.

CAP. XXIII.

Paulus, jussu Ananiæ, percutitur, Consolatur à Deo, & è conjuratorum manu Cæsaream mittitur.

INtentis autem in consessum oculis Paulus, ait, Viri fratres, ego omni conscientiâ bonâ servivi Deo, ad hunc usque diem

2 Ananias autem Pontifex maximus imperavit iis qui ipsi adstabant, ut os ejus cæderent.

3 Tum Paulus dixit ei, Futurum est ut percutiat te Deus, paries dealbate: & tu sedes judicans me secundùm Legem, & Legem transgrediens jubes me cædi?

4 Tum qui adstabant, dixerunt, Pontifici illi Dei maximo conviciaris?

5 Dixit autem Paulus, Nesciebam, fratres, Pontificem esse maximum: scriptum est enim,

enim, Principi populi tui non maledices.

6 Cùm verò nôsset Paulus unam quidem partem esse Sadducæorum, alteram verò Pharisæorum, clamavit in consessu. Viri fratres, ego Pharisæus sum, filius Pharisæi: de spe & resurrectione mortuorum ego in judicium vocor.

7 Cùm autem hoc esset locutus, orta est seditio inter Pharisæos ac Sadducæos: & fissa est multitudo.

8 Nam Sadducæi quidem dicunt non esse resurrectionem neque angelum neque spiritum: Pharisæi autem utrumque profitentur.

9 Ortus est igitur clamor magnus: & cùm surrexissent Scribæ ex partibus Pharisæorum, depugnabant, dicentes, Nihil mali invenimus in homine isto: quòd si spiritus locutus est ei, seu Angelus, ne repugnemus Deo.

10 Magnâ autem ortâ seditione, veritus Tribunus ne Paulus ab ipsis discerperetur, jussit militum manum descendere, & eum raptum è medio ipsorum ducere in castra.

11 Sequente verò nocte superveniens ei Dominus, dixit, Confide, Paule: ut enim constanter attestatus es de me Hierosolymis, sic te oportet etiam Romæ testari.

12 Orto autem die, quidam ex Judæis factâ coitione devoverunt sese, dicentes, neque esuros se neque bibituros usquequo interemissent Paulum.

13 Erant verò plures quàm quadraginta *viri* qui hanc conjurationem fecerant.

14 Qui adierunt primarios Sacerdotes & Seniores, & dixerunt, Devotione devovimus nos ipsos, nihil gustaturos usquequo interemerimus Paulum.

15 Nunc ergo vos comparete apud Tribunum ex consessûs voluntate, ut eum cras ad vos deducat, veluti exquisitiùs percognituros de iis quæ ad eum *spectant*: nos verò, priusquam appropinquet, parati sumus ipsum interimere.

16 Cùm autem filius sororis Pauli audisset insidias, venit, & ingressus in castra annunciavit *eas* Paulo

17 Paulus autem advocato quodam ex Centurionibus, ait, Adolescentem hunc abduc ad Tribunum: habet enim quòd annunciet ei.

18 Ille igitur assumptum eum duxit ad Tribunum, & dixit, Vinctus ille Paulus advocatum me rogavit ut hunc adolescentem ducerem ad te, qui aliquid habeat quod tibi loquatur.

19 Tribunus verò, prehensâ ejus manu, cùm secessisset seorsum, percontatus est, Quid est quod habes mihi annunciandum?

20 *Ille* autem dixit, Judæi constituerunt te rogare ut cras Paulum deducas in consessum, quasi aliquid exquisitiùs percontaturi sint de eo.

21 Tu verò ne ipsis assentitor: Insidiantur enim ei ex istis viri plures quadraginta, qui seipsos devoverunt, neque esuros neque bibituros usquequo interemerint eum: & nunc parati sunt, exspectantes quid à te renuncietur.

22 Tribunus igitur dimisit adolescentem, cùm ei mandâsset *ut* nulli effutiret quod hæc ipsi indicâsset.

23 Et advocatis duobus quibusdam ex Centurionibus, dixit *eis*, Parate milites ducentos, qui proficiscantur Cæsaream usque, & equites septu-

tuaginta, & ſtipatores ducentos, à tertia hora noctis:

24 Et ut jumenta præberent, ut impoſitum Paulum ſalvum perducerent ad Felicem Præſidem:

25 Scriptâ epiſtolâ quæ hanc ſummam contineret,

26 Claudius Lyſias præſtantiſſimo Præſidi Felici ſalutem.

27 Virum hunc comprehenſum à Judæis, cùm jam futurum eſſet ut ab eis interimeretur, ſuperveniens cum militum manu, erui, edoctus Romanum eſſe,

28 Et volens reſcire crimen cujus eum poſtularent, deduxi eum in ipſorum conſeſſum.

29 Quem comperi accuſari de quæſtionibus Legis ipſorum, nullius verò criminis reum quod ſit dignum morte aut vinculis.

30 Indicatis autem mihi inſidiis adversùs hunc virum eventuris à Judæis, eo ipſo momento miſi *eum* ad te, & mandavi quoque accuſatoribus, ut quæ habent adversùs eum, dicant apud te. Vale.

31 Milites igitur, ſicut ipſis edixerat, receptum Paulum duxerunt nocte Antipatrida.

32 Poſtero autem die, reverſi ſunt in caſtra, relictis equitibus qui cum eo proficiſcerentur.

33 Qui cùm veniſſent Cæſaream, & reddidiſſent epiſtolam Præſidi, ſtiterunt coram eo etiam Paulum.

34 Cùm legiſſet autem *literas* præſes, & interrogâſſet ex qua provincia eſſet, ac cognoviſſet eſſe ex Cilicia.

35 Audiam te, inquit, cùm accuſatores quoque tui adfuerint. Juſſitque in prætorio Herodis ipſum cuſtodiri.

CAP. XXIV.

Paulus agit cauſam ſuam, & concionatur coram Felice.

QUinque autem poſt diebus deſcendit Pontifex maximus, Ananias cum Senioribus & Tertullo quodam oratore: qui comparuerunt coram Præſide contra Paulum.

2 Citato igitur eo, cœpit accuſare Tertullus, dicens,

3 Multâ *nos* pace potiri per te, & ea quæ rectè ac feliciter in hac gente providentiâ tuâ geſta ſunt, prorſus & ubique agnoſcimus, præſtantiſſime Felix, cum omni gratiarum actione.

4 Ne verò te diutiùs interpellem, precor te ut audias nos paucis pro tua æquitate.

5 Comperimus enim virum hunc *eſſe* peſtem, & qui moveat ſeditionem omnibus Judæis per orbem terrarum, & principem hæreſis Nazaræorum:

6 Qui templum quoque tentavit prophanare: in quem etiam prehenſum volumus ſecundùm Legem noſtram judicium ferre.

7 Sed interveniens Tribunus Lyſias: cum magna vi abduxit eum è manibus noſtris:

8 Juſſis ipſius accuſatoribus ad te venire: ex quo poteris ipſe, inquiſitione habitâ, de omnibus iſtis cognoſcere de quibus nos eum accuſamus.

9 Conſenſerunt autem etiam Judæi, atentes hæc ita ſe habere.

10 Reſpondit autem Paulus, cùm innuiſſet ei præſes ut loquereture: Quia te à multis annis huic genti præfuiſſe ſcio, eò alacriore animo quæ ad me attinent pro mei defenſione dicam.

11 Cùm

11 Cùm tu possis certior fieri, non plures *exactas* esse dies quàm duodecim, ex quo ascendi Hierosolymam adoraturus.

12 Neque verò me in templo invenerunt cum aliquo disserentem, aut coitionem turbæ facientem, neque in synagogis, neque in urbe:

13 Neque probare possunt ea de quibus nunc me accusant.

14 Hoc verò tibi fateor, me secundùm viam illam, quam hæresin dicunt, ita colere patrium Deum, ut qui credam omnibus quæ in Lege & in Prophetis scripta sunt:

15 *Et* spem habeam in Deo, fore, quam etiam ii ipsi expectant, resurrectionem mortuorum, tum justorum, tum injustorum.

16 Interea verò ipse *me* exerceo ad conscientiam habendam sine offensa apud Deum & apud homines semper.

17 Pluribus autem annis interjectis, veni eleemosynas præstiturus genti meæ, & oblationes.

18 Inter quæ invenerunt me sanctificatum in templo, non *tamen* cum turba, neque cum tumultu, quidam ex Asia Judæi

19 Quos oportuit apud te adesse, & accusare si quid haberent adversùm me.

20 Aut hi ipsi dicant si quod compererunt in me injustè factum, cùm ego starem in consessu?

21 Nisi de hac una voce quâ clamavi cùm inter eos starem. De resurrectione mortuorum ego in judicium vocor hodie à vobis.

22 Auditis autem his, Felix ampliavit eos. Posquam exquisitiùs pernovero quæ ad viam istam pertinent, inquiens, cùm Tribunus Lysias descenderit, pernoscam vestrum negotium.

23 Edicens etiam Centurioni ut servaretur Paulus, ac laxaretur, & ne quis prohiberetur ex ipsius familiaribus ei ministrare, aut eum adire.

24 Aliquot autem post diebus cùm advenisset Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Judæa, accersivit Paulum: & audivit eum de fide quæ est in Christum.

25 Differente autem ipso de justitia, & continentia, & judicio futuro, expavefactus Felix respondit. Ut nunc se res habent, abi: opportunitatem autem pòst nactus accersam te.

26 Simul & illud sperans fore, ut pecunia ipsi daretur à Paulo, ut eum *vinculis* exsolveret: quamobrem etiam crebriùs eum accersens, colloquebatur cum eo.

27 Biennio autem completo accepit successorem Felix Porcium Festum, & volens gratiam inire à Judæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAP. XXV.

Paulus agit causam suam coram Festo.

1 FEstus ergo ingressus provinciam, triduo pòst ascendit Cæsaream Hierosolymam.

2 Comparuerunt autem coram eo Pontifex maximus & primarii ex Judæis contra Paulum, & eum precati sunt,

3 Petentes gratiam adversùs eum, ut accerseret eum Hierosolymam: & factis insidiis ut *eum* in viâ interimerent.

4 Festus autem respondit ut asservaretur Paulus Cæsareæ, se verò citò *illuc* profecturum.

5 Qui ergo inter vos, inquit, *istud* poterunt, unà descendant

scendant, & siquid est in hoc viro improbum, accusent eum.

6 Commoratus autem apud eos dies non plures quàm decem, cùm descendisset Cæsaream, postero die sedit in tribunali, jussitque Paulum adduci.

7 Qui cùm adfuisset, circumsteterunt *eum* qui Hierosolymis descenderant Judæi, multas & graves criminationes adferentes adversùs Paulum, quas nequibant demonstrare:

8 Cùm ipse pro sui defensione diceret, Neque in Legem Judæorum, neque in Templum, neque in Cæsarem quicquam peccavi.

9 Sed Festus volens gratiam inire à Judæis, respondens Paulo, dixit, Vis Hierosolymam ascendere, & illic de his judicari apud me?

10 Dixit autem Paulus, Ad tribunal Cæsaris sisto, ubi me oportet judicari, Judæos nulla in re injuriâ affeci, sicut & tu pulchrè agnoscis.

11 Nam si injuriâ quemquam affeci, & aliquid dignum morte feci, non recuso mori: sin verò nihil est *ex eis* de quibus isti me accusant, nullus me potest *eis* donare. Cæsarem appello.

12 Tunc Festus cum concilio collocutus, respondit, Cæsarem appellâsti? ad Cæsarem proficiscêris.

13 Diebus autem aliquot exactis, Agrippa rex & Bernice venerunt Cæsaream, salutaturi Festum.

14 Et cùm dies complures illic essent commorati, Festus regi exposuit quæ ad Paulum *spectabant*, dicens, Vir quidam est relictus à Felice in vinculis:

15 De quo cùm essem Hierosolymis, comparuerunt principes Sacerdotum & Seniores Judæorum, petentes damnationem adversùs eum.

16 Quibus respondi, non esse Romanis morem, quempiam ad exitium concedere, priusquam is qui accusatur in conspectu habeat accusatores, & locum defensionis accipiat super criminatione.

17 Cùm ergo huc convenissent, absque ulla dilatione, consequente die sedens in tribunali, jussi adduci hominem.

18 Cujus accusatores cùm adstarent, nullum crimen objiciebant eorum quæ ego suspicabar.

19 Sed quæstiones quasdam de sua superstitione habebant adversùs eum, & de quodam Jesu defuncto, quem aiebat Paulus vivere.

20 Incertus autem ego super ejusmodi inquisitione, dixi, num vellet proficisci Hierosolymam, & illic judicari super istis.

21 Cùm verò Paulus appellâsset ut asservaretur Augusti cognitioni, jussi eum asservari quousque mitterem eum ad Cæsarem.

22 Agrippa verò dixit Festo, Velim & ipse hominem audire. At ille, Cras, inquit, eum audies.

23 Postero igitur die cùm venisset Agrippa & Bernice cum multa ostentatione, & introissent in auditorium cum Tribunis & eminentibus ejus urbis civibus, jubente Festo adductus est Paulus.

24 Tum Festus, Agrippa rex, inquit, & omnes qui simul adestis nobiscum, videtis istum, de quo omnis multitudo Judæorum interpellavit me & Hierosolymis & hic, vociferando non oportere ipsum vivere amplius.

25 Ego verò cùm compe-

rissem

rissem eum nihil dignum morte fecisse, & is ipse appellâsset Augustum, decrevi eum mittere.

26 De quo quid certi scribam domino, non habeo: quapropter eum ad vos produxi, & maximè ad te, rex Agrippa, ut habitâ quæstione, habeam quod scribam.

27 Nam præter rationem mihi videtur, cùm mittam vinctum, non etiam crimina in eum *collata* significare.

CAP. XXVI.

Paulus disserit patheticè coram Agrippa, & innocens judicatur.

AGrippa verò Paulo dixit, Permittitur tibi pro teipso dicere. Tunc Paulus, extentâ manu, hâc defensione usus est.

2 Super omnibus de quibus postulor à Judæis, rex Agrippa, beatum me duco, quòd sim hodie defensione apud te usurus:

3 Maximè quod te gnarum esse sciam omnium qui apud Judæos sunt rituum & quæstionum. Ideo rogo te ut me patiente animo audias.

4 Vitam itaque meam actam à juventute, quæque à principio fuit in gente mea Hierosolymis, sciunt omnes Judæi.

5 Ut qui antea noverint me jam inde à majoribus (si velint testari) secundùm ex. quisitissimam illam hæresin nostri religiosi cultûs vixisse Pharisæum.

6 Nunc verò ob spem promissionis factæ patribus nostris à Deo, sto in judicium vocatus.

7 Ad quam *promissionem* duodecim tribus nostræ *Deum* nocte & die assiduè colentes, sperant se deventuras, de qua spe postulor, rex Agrippa, à Judæis.

8 Quid? Incredibile judicatur apud vos quòd Deus mortuos suscitet?

9 Equidem statueram apud me adversùs nomen illius Jesu Nazaræi multa oportere *me* contraria facere:

10 Quod etiam feci Hierosolymis: & multos sanctorum ego carceribus inclusi, à principibus Sacerdotum potestate acceptâ: & cùm *ab eis* interimerentur, tuli suffragium.

11 Ac per omnes synagogas sæpe ipsos puniens, coegi ad blasphemandum: & supra modum furens adversùs eos, persecutus sum *ipsos* etiam in exteras usque civitates.

12 Inter quæ etiam proficiscens Damascum cum autoritate & procuratione à principibus Sacerdotum.

13 Die medio, rex, in via vidi cœlitùs lucem, quæ splendorem solis superans circumfudit me suo fulgore & eos qui mecum iter faciebant.

14 Cùm autem omnes nos decidissemus in terram, audivi vocem alloquentem me, ac dicentem Hebraicâ linguâ, Saul, Saul, quid me persequeris? durum est tibi contra stimulos calcitrare.

15 Ego autem dixi, Quis es, Domine? At ille dixit, Ego sum Jesus ille quem tu persequeris.

16 Sed exurge, & sta in pedes tuos: idcirco enim apparui tibi, ut designarem te ministrum ac testem tum eorum quæ vidisti, tum eorum *in* quibus apparebo tibi:

17 Eruens te ex hoc populo, & gentibus, ad quos nunc te mitto,

18 Ut aperias oculos eorum, & convertas *eos* à tenebris ad lucem, & à potestate Satanæ ad Deum, ut remissionem peccatorum & sortem inter sanctificatos accipiant per fidem quæ est in me.

19 Unde, rex Agrippa, non fui rebellis cœlesti illi apparitioni.

20 Sed iis qui sunt Damasci primùm, & Hierosolymis, & in omni regione Judææ, *deinde* & Gentibus annunciavi ut resipiscerent & converterent se ad Deum, opera facientes convenientia resipiscentiæ.

21 Horum causâ Judæi me in templo comprehensum tentârunt manibus *suis* interficere.

22 Sed auxilium quod *est* à Deo nactus, perstiti in hunc usque diem, testificans *ista* tum parvis tum magnis, nec quicquam dicens extra ea quæ Prophetæ ac Moses futura prædixerunt:

23 *Nempe* Christum fuisse passurum, ac primùm ex resurrectione mortuorum lucem annunciaturum huic populo & Gentibus.

24 Hæc autem ipso pro sui defensione excipiente, Festus magnâ voce ait, insanis Paule: multæ literæ te ad insaniam adigunt.

25 Tum ille, Non insanio, inquit, præstantissime Feste, sed vera ac sanæ mentis verba loquor.

26 Scit enim ista rex, apud quem etiam libere loquor: nam eum latere quicquam horum mihi non persuadeo: neque enim id in angulo gestum est.

27 Credis, rex Agrippa, Prophetis? scio te credere.

28 Agrippa verò dixit Paulo, Propemodum persuades mihi ut fiam Christianus.

29 Paulus autem dixit, Optârim à Deo, ut & propemodum & admodum non tu modo, sed omnes etiam qui me audiunt hodie, facti essetis tales quales ego sum, excepti his vinculis.

30 Et cùm hæc dixisset, surrexit rex ac præses, & Bernice, & qui considerant cum eis.

31 Et cùm secessissent, loquebantur alii ad alios, dicentes, Certè nihil morte aut vinculis dignum facit homo iste.

32 Agrippa verò Festo dixit, Dimitti poterat homo iste, nisi appellâsset Cæsarem.

CAP. XXVII.

Pauli navigatio, naufragium, & incolumitas.

UT autem decretum fuit ut nos enavigaremus in Italiam, tradiderunt tum Paulum tum quosdam alios vinctos Centurioni, nomine Julio, cohortis Augustæ.

2 Conscensō igitur navigio Adramytteno, navigantes secundùm Asiæ regiones, provecti sumus; & nobiscum erat Aristarchus Macedo Thessalonicensis.

3 Alterâ autem die devecti sumus Sidonem: & Julius humaniter tractato Paulo, permisit ut ad amicos profectus, ab illis curaretur.

4 Illinc verò provecti subjegimus Cyprum, quòd venti essent adversi.

5 Et pelagus quod est secundùm Ciliciam & Pamphyliam emensi, devenimus Myra *urbem* Lyciæ.

6 Et illic nactus Centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, imposuit nos in eam.

7 Cùmque multis diebus tardè navigaremus, vixque pervenissemus secundùm Gnidum, non permittente nobis vento, subjegimus Cretam secundùm Salmonem:

8 Et illam vix præterlegentes, pervenimus in locum quendam quem vocant Pulchros portus, cui propinqua erat Civitas Lasæa.

9 Multo

9 Multo autem tempore peracto, & cùm jam esset periculosa navigatio, quòd jam etiam jejunium præteriisset, admonebat *eos* Paulus,

10 Dicens eis, Viri, video cum injuria multoque damno, non solùm oneris & navis, sed etiam capitum nostrorum, futuram navigationem.

11 Centurio autem gubernatori & nauclero potius assentiebatur, quàm iis quæ à Paulo dicebantur.

12 Et cùm appositus portus non esset ad hybernandum, plerique ceperunt consilium solvendi etiam illinc, *experturi* si quomodo possent Phœnica devenire & illic hybernare: qui portus est Cretæ, spectans ad Africum & Corum.

13 Cùm autem aspirâsset Notus, visi quod sibi proposuerant obtinuisse, cùm solvissent, propiùs præterlegerunt Cretam.

14 Verùm haud multò post impegit in eam ventus turbulentus qui vocatur Euroclydon

15 Cúmque abreptum esset navigium, nec posset obniti vento, dato *ventis navigio*, ferebamur.

16 Et cùm infra parvam quandam insulam quæ Clauda vocatur, cursu delati essemus, vix valuimus scaphæ compotes fieri.

17 Quâ subductâ, adjumentis utebantur, succinctâ navi: metuentésque ne in Syrtin exciderent, demissis velis ita ferebantur.

18 Cùm autem vehementi tempestate jactaremur, sequente *die* jacturam fecerunt:

19 Ac tertio die ipsi nostris manibus armamenta navis abjecimus.

20 Cùm autem neque sol, neque sidera apparerent ad complures dies, & tempestas non parva incumberet, ablata in posterum spes omnis erat salutis nostræ.

21 Et cùm multa jam fuisset inedia, tunc stans Paulus in medio ipsorum, dixit, Oportebat quidem, O viri, mihi obediendo non provehi à Creta, & vitare injuriam hanc & damnum.

22 Sed nunc adhortor vos ut bono animo sitis: amissio enim nulla erit cujusquam ex vobis, sed tantùm navis,

23 Adstitit enim mihi hâc nocte Angelus Dei, cujus sum ego, & cui etiam servio.

24 Dicens, Ne metue, Paule; oportet te Cæsari stisti: & ecce, gratificatus est tibi Deus omnes qui tecum navigant.

25 Propterea bono animo estote, viri: credo enim Deo, ita fore quemadmodum locutus est mihi.

26 In insulam autem quandam excidere nos oportet.

27 Cæterùm cùm quartadecima nox adveniisset, & jactaremur in Adria, nautæ circa medium noctis suspicati sunt appropinquare sibi aliquam regionem:

28 Et demissâ bolide invenerunt passus viginti: & paulum inde progressi, rursum demissâ bolide, invenerunt passus quindecim.

29 Et metuentes ne quo modo in aspera loca exciderent, jactis è puppi anchoris quatuor, optabant diem oriri.

30 Cùm verò nautæ studerent fugere è navi, & demisissent scapham in mare, sub prætextu velut è prora anchoras extenturi,

31 Dixit Paulus Centurioni & militibus, Nisi isti in navi manserint, vos servari non potestis.

32 Tunc abscidêrunt mili-

bes funes scaphæ, & fiverunt eam excidere.

33 Interim autem dum oriretur dies, hortabatur Paulus omnes ut caperent cibum, dicens, Dies hic est decimus quartus, ex quo expectantes jejuni permanetis, nullo *cibo* sumpto.

34 Ideo vos hortor ut sumatis cibum: hoc enim ad salutem vestram spectat: nullius enim vestrûm capillus ex capite cadet.

35 Et cùm hæc dixisset, & accepisset panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & cùm fregisset, cœpit edere.

36 Omnes verò cum jam animum recepissent, sumpserunt & ipsi cibum.

37 Eramus autem universa capita in navigio ducenta septuaginta sex.

38 Cæterum satiati cibo, allevabant navim, projicientes frumentum in mare.

39 Cùm autem dies ortus esset, terram illam non agnoscebant: sinum verò quendam animadverterunt, habentem littus, in quem decreverant, si possent, extrudere navim.

40 Anchoris igitur undique præcisis permiserunt *eam* mari, simul relaxatis vinculis gubernaculorum: & sublato artemone ad venti flatum, tendebant ad littus.

41 Sed cùm incidissent in locum bimarem, impegerunt navem: ac prora quidem infixa manebat immota, puppis verò solvebatur præ undarum violentia.

42 Militum autem consilium erat ut vinctos interimerent, ne quis cùm enatâsset, effugeret.

43 Sed Centurio volens conservare Paulum, prohibuit eos ab hac voluntate: jussitque ut qui possent natare, abjicerent *se* primos & in terram evaderent:

44 Reliqui verò partim in tabulis, partim quibusdam navis *fragmentis:* & ita factum est ut omnes salvi evaderent in terram.

CAP. XXVIII.

Paulus multis in itinere miraculis editis, tandem venit Romam, & per biennium ibidem Evangelium docet.

ET cùm salvi evasissent, tunc cognoverunt insulam illam vocari Melitam.

2 Barbari verò præstabant nobis non vulgarem humanitatem: accensâ enim pyrâ acceperunt nos omnes propter imbrem urgentem, & propter frigus.

3 Cùm autem convertisset Paulus nonnihil sarmentorum, & imposuisset in pyram, vipera è calore prodiens arripuit ejus manum.

4 Ut verò barbari viderunt pendentem bestiam è manu ejus, alii aliis dicebant. Omnino homicida est homo iste; quem, postquam salvus evasit è mari, ultio non sivit vivere.

5 At ille excussâ bestiâ in ignem, nihil mali passus est.

6 Illi verò expectabant dum intumesceret, aut concideret repentè mortuus: sed cùm multum *tempus* expectâssent, & viderent nihil incommodi illi accidere, mutati, dicebant eum esse Deum.

7 Cæterùm circa locum illum erant prædia primario insulæ illius, nomine Publio, qui nos exceptos, triduo peramicè hospitio excepit.

8 Factum est autem ut pater Publii febribus ac dysenteriâ detentus, decumberet: ad quem Paulus ingressus, & precatus, impositis ei manibus sanavit eum.

9 Hoc igitur facto, reliqui etiam

etiam qui infirmitatibus tenebantur in illa insula, accedebant, & sanabantur.

10 Qui etiam multis honoribus nos honorârunt, & cùm proveheremur, imposuerunt quæ usui *nobis* erant.

11 Tribus itaque post mensibus provecti sumus navi Alexandrinâ, quæ in ea insula hyemaverat, cui erat insigne Castor & Pollux.

12 Et devecti Syracusas, *illic* mansimus triduum.

13 Unde circumlegentes devenimus Rhegium: & altero post die cum supervenisset Auster, secundo die venimus Puteolos.

14 Ubi repertis fratribus, rogati sumus ut permaneremus apud eos diebus septem: & ita contendimus Romam.

15 Unde cùm audissent fratres de rebus nostris, prodierunt nobis in occursum usque ad Appii forum & Tres tabernas: quos cùm vidisset Paulus, gratiis actis Deo, sumpsit fiduciam.

16 Cùm verò venissemus Romam, Centurio tradidit vinctos præfecto exercituum; sed permissum est Paulo ut habitaret seorsim, cum milite qui ipsum custodiret.

17 Factum est autem ut tertio post die convocaret Paulus Judæorum primos: qui ubi convenissent, dixit eis, Ego, viri fratres, cùm nihil secerim adversùs populum aut ritus patrios, vinctus traditus sum Hierosolymis in manus Romanorum:

18 Qui quæstione de me habitâ, volebant me dimittere, quòd nulla sit in me causa mortis.

19 Sed contradicentibus Judæis, coactus sum appellare Cæsarem: non *tamen* quasi habeam de quo gentem meam accusem.

20 Ob hanc igitur causam vos advocavi, quos viderem & alloquerer: nam propter spem Israelis circundatus sum hac catenâ.

21 Illi verò dixerunt ei, Nos neque literas accepimus de te ex Judæa: neque adveniens quisquis fratrum annunciavit aut locutus est aliquid de te mali.

22 Æquum autem censemus ex te audire quæ sentias: nam de ista hæresi notum est nobis ubique ei contradici.

23 Cùm igitur constituissent ei diem, venerunt ad eum in hospitium complures, quibus cum attestatione exponebat regnum Dei, suadens eis quæ de Jesu Christo sunt, ex Lege Mosis, & Prophetis à mane usque ad vesperam.

24 Et alii quidem assentiebantur iis quæ dicebantur: quidam verò non credebant.

25 Cùm autem inter se discordes essent, digressi sunt, postquam Paulus hoc verbum dixisset, Bene sanè Spiritus Sanctus locutus est per Isaiam Prophetam patribus nostris;

26 Dicens, Vade ad populum istum, & dic, Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non cernetis.

27 Crassum enim factum est cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculis suis conniverunt: ne cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertant se, & sanem eos.

28 Notum ergo sit vobis, missam esse Gentibus hanc Dei salutem, & ipsos audituros.

29 Cùm ergo hæc dixisset, exierunt Judæi, multam habentes inter se altercationem.

30 Mansit autem Paulus biennium

ennium totum in proprio conducto: & excipiebat omnes qui ad ipsum ingrediebantur.

31 Prædicans regnum Dei, & docens quæ sunt de Domino Jesu Christo cum omni dicendi libertate, nemine prohibente.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD ROMANOS.

CAP. I.

Apostolatûs sui munus professus, causam describit oppressæ & inhibitæ veritatis.

PAulus servus Jesu Christi ex *Dei* vocatione Apostolus, separatus ad *prædicandum* Evangelium Dei.

2 (Quod antè promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis)

3 De filio suo, (facto ex semine Davidis secundùm carnem:

4 Declarato Filio Dei potenter secundùm Spiritum sanctificationis, per resurrectionem ex mortuis) *nempe* Jesu Christo Domino nostro:

5 (Per quem accepimus gratiam & Apostolatum ad obedientiam fidei inter omnes Gentes pro ipsius nomine.

6 Inter quas estis etiam vos, vocati à Jesu Christo)

7 Omnibus qui Romæ estis, dilectis Dei, vocatis sanctis: gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro & Domino Jesu Christo.

8 Primum quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum, super omnibus vobis, quod fides vestra annunciatur in toto mundo.

9 Testis enim mihi est Deus, quem colo spiritu meo in Evangelio Filii ipsius, ut sine perpetuò mentionem facere vestri:

10 Semper in precibus meis rogans, ut si quo modo tandem aliquando prosperum iter mihi detur ex voluntate Dei, veniam ad vos.

11 Expeto enim videre vos, ut aliquod impertiar vobis donum spirituale, ut vos stabiliamini.

12 Hoc est, ad communem exhortationem percipiendam apud vos, per mutuam fidem, vestram simul & meam.

13 Nolim autem vos ignorare, fratres, me sæpe proposuisse venire ad vos, (sed prohibitus fui usque adhuc) ut fructum aliquem haberem inter vos quoque, sicut & inter reliquas Gentes.

14 Et Græcis & barbaris, cum sapientibus tum insipientibus, debitor sum.

15 Itaque quicquid in me situm est, promptum est ad vobis quoque, qui Romæ estis, evangelizandum.

16 Non enim me pudet Evangelii Christi, potentia siquidem est Dei ad salutem cuivis credenti, Judæo primùm, tum etiam Græco.

17 Justitia enim Dei per illud revelatur ex fide in fidem: ficut scriptum est: Justus autem ex fide vivet.

18 Patet enim ira Dei è cœlo adversùs omnem impietatem & injustitiam hominum, ut qui veritatem injustè detinent:

19 Quoniam id quod de Deo cognosci potest, manifestum est in ipsis: Deus enim eis manifestum fecit.

20 Ipsius enim invisibilia jam inde à condito mundo ex iis quæ fecit mente perpensâ pervidentur, æterna *videlicet* ejus tum potentia tum Divinitas: ad hoc ut sint inexcusabiles:

21 Propterea quòd cum Deum nôrint, *tamen* ut Deum non glorificaverunt, neque gratias ei egerunt: sed vani facti sunt in ratiocinationibus suis, & obtenebratum est cor eorum intelligentiâ carens.

22 Cùm se dicitent sapientes, stulti facti sunt.

23 Mutârunt enim gloriam incorruptibilis Dei in efformatam imaginem corruptibilis hominis, & volucrium, & quadrupedum, & reptilium.

24 Quamobrem etiam tradidit eos Deus cupiditatibus cordium ipsorum ad impuritatem, ut fœdarent corpora sua inter se,

25 Ut qui Dei veritatem transmutâriat in falsitatem, & coluerint res conditas, ac servierint *eis* præterito Conditore, qui est benedictus in secula, Amen

26 Propterea, *inquam*, tradidit eos Deus fœdis affectibus: nam & fœminæ illorum transmutarunt naturalem usum in eum qui est præter naturam.

27 Similitérque etiam masculi relicto naturali usu fœminæ, exarserunt sua libidine alius in alium, masculi in masculis fœda perpetrantes, & compensationem (quam oportuit) erroris sui in sese recipientes

28 Et ficut non visum est eis Deum in notitia retinere: *ita* tradidit eos Deus in mentem omnis judicii expertem, ut facerent quæ minimè conveniunt:

29 Oppleti omni injustitia, malitia, fcortatione, improbitate, avaritia: pleni invidia, cæde, contentione dolo, malignitate:

30 Susurrones, oblocutores, Dei osores, injuriosi, superbi, glorioli, inventores malorum, parentibus non obedientes.

31 Desipientes, fœdifragi, charitatis expertes, implacabiles, immisericordes:

32 Qui Dei jure agnito (*nempe* eos qui talia faciunt, dignos esse morte) *tamen* non solum ea faciunt, sed etiam facientibus consentiunt ultro.

CAP. II.

Judæos & gentes ex æquo sub condemnationem peccati concludit.

QUapropter inexcusabilis es, O homo, quisquis *alium* damnas: nam hoc ipso quòd damnas alterum, teipsum condemnas: eadem enim facis tu qui *alium* damnas.

2 Scimus verò judicium Dei esse secundùm veritatem adversus eos qui talia faciunt

3 Cogitâs autem hoc, O homo, qui damnas eos qui talia

talia faciunt. & facis ea fore, ut effugias judicium Dei?

4 An divitias benignitatis ejus & tolerantiæ ac iræ cohibitæ contemnis, ignorans benignitatem Dei ad resipiscentiam te deducere?

5 Sed pro duritia tua & corde quod resipiscere nescit, ipse tibi thesaurum recondis iram in diem iræ & revelationis justi judicii Dei:

6 Qui reddet unicuique secundùm opera ipsius:

7 Iis quidem qui per tolerantiam quærunt boni operis gloriam & honorem & incorruptibilitatem, vitam æternam:

8 Rixosis verò & veritati quidem non assentientibus, obsequentibus autem injustitiæ, *erit* excandescentia & ira.

9 Afflictio *inquam*, *erit* & angustia in omnem animam hominis perpetrantis malum, tum Judæi imprimis, tum etiam Græci.

10 Gloria verò & honor & pax *erit* cuivis recte facienti bonum, tum Judæo imprimis, tum & Græco.

11 Non enim est personarum acceptio apud Deum.

12 Quicunque enim sine lege peccaverunt, sine lege quoque peribunt: & quicunque in Lege peccaverunt, per Legem damnabuntur.

13 (Non enim qui audiunt Legem, justi sunt apud Deum; sed qui Legem præstant, justificabuntur.

14 Nam cùm gentes quæ Legem non habent, naturâ quæ Legis sunt faciant. isti Legem non habentes tibi ipsis sunt Lex:

15 Ut qui ostendant opus Legis scriptum in cordibus suis unà testimonium reddente ipsorum conscientiâ, & cogitationibus sese mutuò accusantibus aut etiam defendentibus.)

16 In die quo judicabit Dominus de rebus occultis hominum, ex Evangelio meo, per Jesum Christum.

17 Ecce, tu cognominaris Judæus, & acquiescis in Lege, & gloriaris in Deo.

18 Et nôsti *ejus* voluntatem, & exploras quæ discrepant, instituta ex Legis auditu,

19 Confidisque te viæ ducem esse cæcis, lucem eorum qui *sunt* in tenebris,

20 Eruditorem desipientium, magistrum infantium, quòd habeas informationem cognitionis ac veritatis in Lege.

21 Qui igitur doces alium, teipsum non doces? qui prædicas non furandum, furaris?

22 Qui dicis non mœchandum, mœcharis? qui abominaris idola, sacrilegium admittis?

23 Qui de Lege gloriaris, per Legis transgressionem Deum afficis contumeliâ?

24 Nam Dei nomen propter vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.

25 Nam circumcisio quidem prodest si Legem exsequaris: quòd si transgressor Legis fueris, circumcisio tua facta est præputium.

26 Itaque si præputium ius Legis observaverit, nonne præputium illius pro circumcisione reputabitur?

27 Et quod est ex natura præputium, Legem præstans, damnabit te qui per literam & circumcisionem transgressor es Legis?

28 Non enim qui *est* in propatulo *Judæus*, Judæus *est*: nec ea quæ *est* in propatulo

tulo, *circumcisio*, *id est*, in carne, circumcisio est:

29 Sed qui in occulto Judæus est: & circumcisio cordis, *id est*, in spiritu, non literâ: cujus *Judæi* laus non *est* ex hominibus, sed ex Deo.

CAP. III.

Prærogativam Judæorum contendens, probat tamen eos inde non justificari, sed tantum ex fide, quemadmodum & gentes.

QUæ est igitur præstantia Judæi? aut quæ utilitas circumcisionis?

2 Multa per omnem modum. Primarium enim *illud est*, quòd eis credita sunt eloquia Dei.

3 Quid tum enim si infidi fuerunt quidam? num ipsorum infidelitas fidem Dei inanem reddet?

4 Absit: imò esto Deus verax, omnis autem homo mendax: sicut scriptum est, Ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas quando tu judicas.

5 Quòd si injustitia nostra Dei justitiam commendat, quid dicemus? num injustus Deus qui inferat pœnam? (humano more loquor)

6 Absit: alioquin quomodò judex erit Deus mundi?

7 Etenim si veritas Dei per meum mendacium exundavit in gloriam ipsius, cur amplius ego ut peccator condemnor?

8 Ac non (sicut de nobis malè loquuntur, & sicut quidam aiunt nos dicere) faciamus mala ut veniant bona? quorum damnatio justa est.

9 Quid igitur? præcellimus? Nullo modo: nam antè criminati sumus & Judæos & Græcos omnes esse sub peccato.

10 Sicut scriptum est, Non est justus, ne unus quidem.

11 Non est qui intelligat, non est qui exquirat Deum.

12 Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat quod bonum est, non est usque ad unum.

13 Sepulcrum apertum guttur eorum, linguis suis ad dolum usi sunt, venenum aspidum sub labiis eorum.

14 Quorum os diris & amarulentiâ plenum est,

15 Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

16 Contritio & miseria in viis eorum:

17 Et viam pacis non cognoverunt.

18 Non est timor Dei coram oculis eorum.

19 Scimus autem, quæcunque Lex dicit, iis qui in Lege sunt dicere, ut omne os obstruatur, & obnoxius fiat totus mundus condemnationi Dei.

20 Propterea ex operibus Legis nulla caro justificabitur in conspectu ejus; per Legem enim *est* cognitio peccati.

21 Nunc verò absque lege justitia Dei manifesta facta est, comprobata testimonio Legis ac Prophetarum:

22 Justitia, inquam, Dei per fidem Jesu Christi in omnes & super omnes qui credunt: Non enim est distinctio,

23 Omnes enim peccaverunt, ac deficiuntur gloriâ Dei.

24 Ut qui justificentur gratis, *id est*, ejus gratiâ per redemptionem factam in Jesu Christo.

25 Quem præstituit Deus *ut esset* placamentum per fidem in sanguine ipsius ad demonstrationem justitiæ suæ, propter dissimulationem peccatorum quæ antecesserunt, Deo *illa* tolerante;

26 Ad demonſtrationem juſtitiæ ſuæ præſenti tempore: ut ſit ipſe juſtus. & juſtificans eum qui eſt ex fide Jeſu.

27 Ubi igitur gloriatio? excluſa eſt. Per quam legem? operum? non: ſed per legem fidei.

28 Colligimus igitur, fide juſtificari hominem abſque operibus Legis.

29 An Judæorum Deus ſolum? annon & Gentium? certè & Gentium.

30 Siquidem Deus unus *eſt* qui juſtificabit circumciſionem ex fide, & præputium per fidem.

31 Legem igitur inutilem reddimus per fidem? Abſit: imò Legem ſtabilimus.

CAP. IV.

Juſtificatio per fidem exemplis & dictis Scripturæ confirmatur.

QUid igitur dicemus, Abrahamum patrem illum noſtrum nactum eſſe ſecundùm carnem?

2 Nam ſi Abrahamus ex operibus juſtificatus fuit, habet quod glorietur, at non apud Deum.

3 Quid enim Scriptura dicit? Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum eſt ei ad juſtitiam.

4 Atqui ei qui operatur, merces non imputatur ex gratia, ſed *eſt* ex debito:

5 Ei verò qui non operatur, ſed credit in eum qui juſtificat impium, imputatur fides ſua ad juſtitiam.

6 Sicut etiam David declarat beatum eum hominem cui Deus imputat juſtitiam abſque operibus: dicens,

7 Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum obtecta ſunt peccata.

8 Beatus vir cui non imputârit Dominus peccatum.

9 Iſta igitur beatitatis declaratio in circumciſionem *ſolum*, an & in præputium *tadit?* Dicimus enim imputatam fuiſſe Abrahamo fidem ad juſtitiam.

10 Quomodo ergo imputata eſt? cùm eſſet in circumciſione, an *cùm eſſet* in præputio? non in circumciſione, ſed in præputio.

11 Et ſignum accepit circumciſionis, ſigillum juſtitiæ fidei receptæ in præputio, ut eſſet pater omnium credentium in præputio, imputatâ etiam ipſis juſtitiâ:

12 Et pater circumciſionis, iis *videlicet* qui non ſolum ſunt ex circumciſione, ſed qui etiam incedunt per veſtigia fidei patris noſtri Abrahami, quæ fuit in præputio:

13 Non enim per Legem promiſſio *ceſſit* Abrahamo, aut ſemini ejus, ut hæres eſſet mundi, ſed per juſtitiam fidei.

14 Etenim ſi ii qui ex lege *ſunt*, hæredes ſunt, vana facta eſt fides, & inanis reddita eſt illa promiſſio.

15 Nam lex iram efficit: ubi enim non eſt Lex, ibi nec tranſgreſſio *eſt*.

16 Propterea ex fide *eſt hæreditas*, ut *ſit* per gratiam, ut firma ſit promiſſio toti ſemini: *id eſt* non ſolum ei quod *eſt* ex Lege, verùm etiam ei quod *eſt* ex fide Abrahami, qui eſt pater omnium noſtrum,

17 (Sicut ſcriptum eſt, Patrem multarum gentium conſtitui te) coram eo cui credidit, Deo *videlicet*, vivificante mortuos, & vocante quæ non ſunt, tanquam ſint.

18 Qui *Abrahamus* contrà ſpem ſub ſpe credidit, fore ut ipſe fieret Pater multarum gentium,

gentium, secundùm id quod *ei* dictum fuerat, Ita erit semen tuum.

19 Ac minimè infirmus fide non consideravit suum ipsius corpus jam emortuum, cùm centum circiter natus esset annos, nec emortuum uterum Saræ.

20 Ad hanc promissionem autem Dei non addubitavit incredulitate: sed corroboratus fuit fide, tributâ gloriâ Deo:

21 Ac planè persuasum habens, *cum* quod promiserat, posse etiam efficere.

22 Quapropter etiam *hoc* imputatum est ei ad justitiam.

23 Non scriptum est autem propter eum solùm, quòd *hoc* imputatum fuerat ei:

24 Sed etiam propter nos, quibus futurum est ut imputetur, iis *nimirum* qui credunt in eum qui suscitavit Jesum Dominum nostrum à mortuis.

25 Traditum *morti* propter offensas nostras, & suscitatum ad nostri justificationem.

CAP. V.

Fructus justificationis: & collatio Adami primi & secundi.

JUstificati igitur ex fide pacem habemus erga Deum per Dominum nostrum Jesum Christum:

2 Per quem etiam fide adducti fuimus in hanc gratiam per quam stamus, & gloriamur sub spe gloriæ Dei.

3 Neque *id* solùm, sed etiam gloriamur de afflictionibus, scientes quòd afflictio tolerantiam efficiat:

4 Tolerantia verò experientiam, experientia autem spem,

5 Porrò spes non pudefacit, eò quod charitas Dei effusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis.

6 Christus enim, cùm nullis adhuc viribus essemus, præstituto tempore pro impiis mortuus est.

7 Enimverò vix pro justo quispiam moriatur: (nam pro bono *viro* forsitan aliquis etiam mori sustineat)

8 Commendat autem suam erga nos charitatem Deus, eo quòd cum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus sit.

9 Justificati igitur nunc ejus sanguine, servabimur multò magis per eum ab ira illa.

10 Nam si cùm inimici essemus, reconciliati fuimus Deo per mortem Filii ejus, multò magis reconciliati servabimur per vitam ipsius.

11 Neque id solùm, verùm etiam gloriamur de Deo per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem recepimus.

12 Propterea sicut per unum hominem peccatum in mundum introiit, ac per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pervasit, in quo omnes peccârunt.

13 Nam usque ad Legem peccatum erat in mundo: peccatum verò *esse* non putatur non existente Lege.

14 Regnavit autem mors ab Adamo usque ad Mosen, in eos etiam qui non peccaverunt ad similitudinem transgressionis Adami, qui est typus illius qui erat futurus.

15 At non ut offensa, ità etiam *est* quòd *Deus* gratificatur: nam si illius unius offensâ multi mortui sunt, multò magis gratia Dei & donatio per gratiam, quæ *est* unius illius hominis Jesu Christi, in multos exundavit.

16 Neque

16 Neque ut *illud quod introiit* per unum qui peccavit, *ita eſt* beneficium: nam reatus quidem *eſt* ex una *offenſa* ad condemnationem: quod autem gratificatur *Deus*, *eſt* ex multis *offenſis* ad juſtificationem.

17 Etenim ſi per unam offenſam mors regnavit per unum, multò magis *ii* qui exundantiam illam gratiæ & doni juſtitiæ recipiunt, in vita regnabunt per unum Jeſum Chriſtum.

18 Nempe igitur ſicut per unam offenſam *reatus venit* in omnes homines ad condemnationem; ita per unam juſtificationem *beneficium redundavit* in omnes homines, ad juſtificationem vitæ.

19 Sicut enim per contumaciam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita per unius obedientiam juſti conſtituentur multi.

20 Lex verò præterea introiit ut amplificaretur offenſa illa: ſed ubi amplificatum eſt peccatum, *ibi* ſuperabundavit gratia.

21 Ut quemadmodum regnaverat peccatum ad mortem, ita etiam gratia regnaret per juſtitiam ad vitam æternam, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.

CAP. VI.

Qualis redditur qui coaluit cum ſecundo Adamo, & in ejus mortem implantatus eſt.

QUid igitur dicemus? permanebimus in peccato ut gratia auctior fiat?

2 Abſit: qui mortui ſumus peccato, quomodo adhuc vivemus in eo?

3 An ignoratis nos, quot quot baptizati ſumus in Chriſtum Jeſum, in mortem ejus eſſe baptizatos?

4 Conſepulti ſumus igitur ei per Baptiſmum in mortem: ut ſicut ſuſcitatus eſt Chriſtus ex mortuis in gloriam Patris, ita & nos novâ vitâ ambulemus.

5 Nam ſi cum eo plantati coaluimus aſſimulatione mortis ejus, nimirum etiam reſurrectionis *aſſimulatione cum eo* coaleſcemus:

6 Illud ſcientes, veterem illum noſtrum hominem cum eo crucifixum eſſe, ut abolearur corpus peccati, ne nos ampliùs ſerviamus peccato

7 Etenim qui mortuus eſt, liberatus eſt à peccato.

8 Quòd ſi commorui ſumus Chriſto, credimus fore ut etiam ipſi convivamus

9 Ut qui ſciamus Chriſtum ſuſcitatum ex mortuis, non ampliùs mori: mortem *inquam* ei non ampliùs dominari.

10 Nam quòd mortuus eſt, peccato mortuus eſt ſemel: quòd autem vivit, vivit Deo.

11 Ita etiam vos colligite, vos tum mortuos eſſe peccato, tum verò vivere Deo per Chriſtum Jeſum Dominum noſtrum.

12 Ne regnato igitur peccatum in mortali veſtro corpore, ut auſcultetis ei in cupiditatibus corporis.

13 Neque fiſtite membra veſtra arma juſtitiæ peccato: ſed fiſtite vos Deo, ut ex mortuis vivos, & membra veſtra arma juſtitiæ Deo.

14 Peccatum enim vobis non dominabitur, non enim eſtis ſub Lege, ſed ſub Gratia.

15 Quid igitur? peccabimus, quòd non ſimus ſub Lege, ſed ſub Gratia? Abſit.

16 An neſcitis quod cui fiſtitis vos ſervos ad obediendum, ejus ſervi eſtis, cui auſcul-

auscultatis, sive peccati ad mortem, sive obedientiæ ad justitiam?

17 Gratia autem *habetor* Deo, quòd fuistis *quidem* servi peccati, sed ex corde auscultâstis ei formæ doctrinæ in quam estis traditi.

18 Et liberati à peccato, servi facti estis justitiæ.

19 Hominum more loquor, propter infirmitatem carnis vestræ. Nempe sicut fistitis membra vestra serva impuritati & iniquitati, ad *patrandam* iniquitatem: ita nunc fistite membra vestra serva justitiæ ad sanctimoniam.

20 Cùm enim servi eratis peccati, liberi eratis justitiæ.

21 Quem igitur fructum habebatis tunc *ex iis* de quibus nunc erubescitis? nam finis illorum, mors *est*.

22 Nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctimoniam; finem autem, vitam æternam.

23 Nam stipendia peccati, mors: donum autem Dei *est* vita æterna in Christo Jesu Domino nostro.

CAP. VII.

Exemplo monstratur quomodo à lege liberemur; ejus erga nos usus & mentis repugnantia cum lege membrorum declaratur.

AN ignoratis fratres, (peritos enim Legis alloquor) legem *tantisper* dominari homini quoad *ipse* vixerit?

2 Nam viro subjecta mulier, viventi viro devincta est per legem: quòd si mortuus fuerit vir, liberata est à lege viri.

3 Proinde vivente viro mœcha vocabitur, si fiat alterius viri; sin autem mortuus fuerit vir ejus, libera est à lege illa, ut non sit mœcha, si fiat alterius viri.

4 Itaque fratres mei, vos quoque mortificati estis legi in corpore Christi: ut essetis alterius, ejus *videlicet* qui ex mortuis suscitatus est, ut fructum feramus Deo.

5 Cùm enim essemus in carne, affectus peccatorum per legem *existentes* vigebant in membris nostris, ad fructum ferendum morti.

6 Nunc autem liberati sumus à lege, mortuo *eo* in quo detinebamur, ut serviamus in novitate spiritûs, ac non *in* vetustate literæ.

7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum *est*? Absit Imò peccatum non cognovi nisi per Legem: nam ipsam quoque cupiditatem non nôssem *esse peccatum*, nisi Lex dixisset, Non concupisces.

8 Sed peccatum, occasione per illud præceptum sumptâ, effecit in me totam cupiditatem.

9 Nam absque Lege peccatum *quidam erat* mortuum: ego verò vivus eram absque Lege quondam: præcepti autem illius adventu peccatum *quidem* revixit, ego verò mortuus sum.

10 Et inventum est illud præceptum quod *erat* ad vitam, mihi *cedere* ad mortem.

11 Nam peccatum, occasione per illud præceptum sumptâ, seduxit me, & per illud occidit.

12 Itaque lex ipsa quidem sancta: & præceptum illud sanctum, ac justum ac bonum.

13 Ergo quod bonum *est*, mihi factum est mors? Absit: imò peccatum *mihi factum est mors*, ut manifestum fiat quod peccatum mihi per id quod bonum est efficiat mortem;

tem: *id est*, ut peccatum fieret admodum peccans per illud præceptum.

14 Scimus enim Legem esse spiritualem: at ego carnalis sum, venditus ut subjicerer peccato.

15 Quod enim perpetro, non agnosco: non enim quod volo, hoc ago, sed quod odi, hoc facio.

16 Quòd si id facio quod nolo, consentio Legi quòd bona *sit*.

17 Nunc itaque non ampliùs ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat, *id perpetrat*.

18 Novi enim non habitare in me (id est in carne mea) bonum: nam velle adest mihi, sed ut quod bonum est efficiam, non assequor.

19 Non enim facio bonum quod volo: sed malum quod nolo, hoc ago.

20 Quòd si id facio ego quod nolo, non ampliùs ego id perpetro, sed peccatum quod in me habitat, *id perpetrat*.

21 Invenio igitur volenti mihi facere bonum, hanc legem *impositam esse*, quòd mihi malum adjaceat.

22 Delector enim lege Dei quod ad interiorem hominem:

23 Sed cerno aliam legem in membris meis belligerantem adversùs legem mentis meæ, & captivum reddentem me legi peccati, quæ est in membris meis.

24 Ærumnosus ego homo? quis me eripiet ex isto corpore mortis?

25 Gratias ago Deo per Jesum Christum Dominum nostrum. Nempe igitur ipse ego mente quidem servio Legi Dei, carne verò legi peccati.

CAP. VIII.

Immunitas, spes, & confidentia eorum qui à lege mem. brorum liberati, secundùm legem mentis & spiritum vivunt.

NUlla igitur nunc *est* condemnatio iis qui *sunt* in Christo Jesu, *qui* non secundùm carnem ambulant, sed secundùm Spiritum.

2 Nam Lex Spiritûs vitæ *qui est* in Christo Jesu, liberavit me à Lege peccati & mortis.

3 Nam quæ Legis *erat* impotentia, cùm viribus esset destituta in carne, Deus suo ipsius Filio missò in forma consimili carni peccato obnoxiæ, idque pro peccato, condemnavit peccatum in carne.

4 Ut jus illud Legis compleatur in nobis, qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm Spiritum,

5 Nam qui secundùm carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt: qui verò *sunt* secundùm Spiritum, quæ Spiritûs sunt.

6 Nam quod sapit caro, mors est: quod autem sapit Spiritus, vita & pax:

7 Quoniam quod sapit caro, inimicitia *est* adversùs Deum, Legi enim Dei non subjicitur: nam ne potest quidem.

8 Ergo qui in carne sunt, Deo placere non possunt.

9 Vos autem non estis in carne, sed in Spiritu: Siquidem Spiritus Dei habitat in vobis: quòd si quis Spiritum Christi non habet, is non est ejus.

10 Porrò si Christus in vobis *est*, corpus quidem mortuum *est* propter peccatum: spiritus autem vita *est* propter justitiam.

11 Sed

11 Sed si Spiritus ejus qui suscitavit Jesum ex mortuis habitat in vobis: is qui excitavit Christum ex mortuis, vivificabit etiam mortalia corpora vestra per inhabitantem ipsius Spiritum in vobis.

12 Nempe igitur, fratres, debitores sumus non carni, *ut* secundùm carnem vivamus, *sed Spiritui.*

13 Nam si secundùm carnem vixeritis, futurum est ut moriamini: sed si Spiritu actiones corporis mortificetis, vivetis.

14 Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.

15 Non enim accepistis Spiritum servitutis rursum ad metum, sed accepistis Spiritum adoptionis, per quem clamamus Abba, *id est*, Pater.

16 *Et* ipse Spiritus testatur una cum spiritu nostro, nos esse filios Dei.

17 Quòd si filii, etiam hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si modo cum *eo* patimur, ut & cum *eo* glorificemur.

18 Reor enim minimè pares *esse* præsentis temporis perpessiones gloriæ in nobis revelandæ.

19 Etenim mundus hic conditus *quasi* exserto capite observans exspectat revelationem filiorum Dei.

20 Nam vanitati mundus hic conditus subjectus est, non suâ sponte, sed propter eum qui subjecit *eum isti vanitati.*

21 Sub spe quòd & ipse conditus mundus liberabitur ex servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.

22 Scimus enim totum mundum conditum una suspirare, & una parturire ad hoc usque tempus

23 Neque verò *ille* solùm, sed & ipsi qui primitias Spiritûs habemus, nosipsi inquam, apud nosipsos suspiramus, adoptionem exspectantes, *id est*, redemptionem corporis nostri:

24 Nam spe servati sumus. Spes autem si cernatur, non est spes: quod enim quis cernit, cur speret?

25 Si verò quod non cernimus speramus, *nempe* per tolerantiam exspectamus.

26 Itidem autem & Spiritus una sublevat infirmitates nostras: quid enim orèmus ut oportet, non novimus: sed ipse Spiritus intercedit pro nobis suspiriis inenarrabilibus.

27 Qui verò scrutatur corda, novit quid sapiat Spiritus: quia secundùm Deum intercedit pro sanctis.

28 Novimus autem, iis qui diligunt Deum, omnia simul adjumento esse ad bonum: iis *videlicet* qui ex præstituto *ipsius* vocati sunt.

29 Nam quos præscivit etiam prædestinavit conformandos imagini Filii sui: ut is sit primogenitus inter multos fratres.

30 Quos verò prædestinavit, eos etiam vocavit: & quos vocavit, eos etiam justificavit: quos autem justificavit, eos etiam glorificavit.

31 Quid igitur dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis contra nos?

32 Is quidem qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non etiam cum eo nobis omnia gratificabitur?

33 Quis intentabit crimina adversùs electos Dei? Deus *is est* qui justificat

34 Quis est qui condemnet? Christus *is est* qui mortuus est, imò verò qui etiam suscitatus est: qui etiam est ad dexteram Dei: qui etiam interpellat pro nobis.

35 Quis nos separabit à charitate Christi? *num* afflictio, num anguſtia, num persecutio, num fames, num nuditas, num periculum, num gladius?

36 (Sicut scriptum est, Tui causâ occidimur totum diem: reputati sumus velut oves destinatæ mactationi).

37 Imò in his omnibus amplius quàm victores sumus per eum qui dilexit nos.

38 Nam mihi persuasum est, neque mortem, neque vitam, neque Angelos, neque principatus, neque potestates, neque præsentia, neque futura;

39 Neque sublimitatem, neque profunditatem, neque ullam rem aliam conditam posse nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.

CAP. IX.

Filii carnis à filiis promissionis distinguuntur; & promissionis fundamentum unde petendum, docetur.

VEritatem dico per Christum; non mentior, attestante mihi simul conscientiâ meâ per Spiritum Sanctum;

2 Magnam mihi tristitiam esse, & sine intermissione cruciatum cordi meo.

3 Optârim enim ego ipse anathema esse *separatum* à Christo, pro fratribus meis, cognatis, *inquam*, meis secundùm carnem:

4 Qui sunt Israelitæ: quorum *est* adoptio, & gloria, & pacta, & Legis constitutio, & cultus, & promissiones:

5 Quorum *sunt* Patres, & ex quibus *est* Christus quod ad carnem attinet, qui est supra omnes Deus benedictus in secula. Amen.

6 Fieri verò non potest ut exciderit sermo Dei: non enim omnes qui *sunt* ex *patre* Israele, *sunt* Israel:

7 Neque quia *sunt* semen Abrahami, *ideo* omnes *sunt* filii: sed in Isaaco vocabitur tibi semen.

8 Hoc est, non qui filii carnis, ii filii Dei: sed qui *sunt* filii promissionis, reputantur in semine.

9 Promissionis enim sermo hic est: Hoc ipso tempore veniam, & erit Saræ filius.

10 Neque *hic* solùm, sed & Rebecca, cum ex uno concepisset, *nempe* ex Isaaco patre nostro, *hæc experta est*.

11 Nondum enim natis *pueris*, cum nihil fecissent boni vel mali, ut præstitutum Dei quod *est* secundùm *ipsius* electionem, *id est*, non ex operibus, sed ex vocante, *firmum* maneret:

12 Dictum est ei, Major serviet minori.

13 Sicut scriptum est, Jacobum dilexi, Esavum autem odio habui.

14 Quid igitur dicemus? Num injustitia *est* apud Deum? absit.

15 Nam Mosi dicit, Miserebor cujus misertus fuero, & commiserabor quem commiseratus fuero.

16 Nempe igitur *electio* non est ejus qui velit, neque ejus qui currat, sed ejus qui miseretur, *nempe* Dei.

17 Dicit enim Scriptura Pharaoni, Ad hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te potentiam meam, & ut annuncietur nomen meum in tota terra.

18 Itaque cujus vult miseretur,

tetur, quem autem vult indurat.

19 Dices ergo mihi, Quid adhuc succenſet? nam ejus voluntati quis obſtitit?

20 Imò verò, ô homo, tu quis es qui ex adverſo reſponſas Deo? num dicet figmentum fictori, Cur me tale feciſti?

21 Annon habet poteſtatem figulus in lutum, ut ex eadem maſſa faciat aliud quidem vas ad decus, aliud verò ad dedecus:

22 *Quid* ſi verò Deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam, pertulit multâ cum iræ cohibitione vaſa iræ, compacta ad interitum.

23 Et ut notas faceret divitias gloriæ ſuæ erga vaſa miſericordiæ, quæ præparavit ad gloriam:

24 Quos etiam vocavit, *nimirum* nos, non ſolùm ex Judæis, verùm etiam ex Gentibus.

25 Ut etiam apud Oſeen dicit, Vocabo populum qui meus non *erat*, populum meum: & eam quæ dilecta non *erat*, dilectam.

26 Et erit, in loco ubi dictum fuerat eis, Non populus meus vos, illic vocabuntur filii viventis Dei.

27 Eſaias autem clamat ſuper Iſrael, *Etiam* ſi fuerit numerus filiorum Iſraelis ut arena maris, reliquiæ ſervabuntur.

28 Rem enim conficiet, & concidet cum juſtitiâ: quoniam rem conciſam peraget Dominus in terra.

29 Et ſicut priùs dixit Eſaias, Niſi Dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen, facti fuiſſemus ut Sodoma, & Gomorrhæ ſimiles facti fuiſſemus.

30 Quid igitur dicemus? nempe Gentes quæ non ſectabantur juſtitiam, apprehendiſſe juſtitiam, juſtitiam autem eam quæ *eſt* ex fide.

31 Iſraelem verò conſectando Legem juſtitiæ, ad Legem juſtitiæ non perveniſſe.

32 Quare? Quia non ex fide, ſed velut ex operibus Legis: impegerunt enim ad lapidem ad quem impingitur.

33 Quemadmodum ſcriptum eſt, Ecce, ſtatuo in Sion lapidem ad quem impingetur, & Petram offendiculi: & quiſquis credit in eum, non pudefiet.

CAP. X.

Juſtitia fidei cum juſtitia legis confertur, cujus dicitur ad omnes promulgatio facta.

FRatres, propenſa quidem eſt voluntas cordis mei & deprecatio ad Deum ſuper Iſrael ad ſalutem.

2 Teſtor enim *de* ipſis, eos zelum Dei habere: ſed non ex notitia.

3 Nam ignorantes Dei juſtitiam, & propriam juſtitiam ſtudentes conſtituere, juſtitiæ Dei non fuerunt ſubjecti.

4 Nam finis Legis *eſt* Chriſtus, ad juſtitiam cuivis credenti:

5 Moſes enim deſcribit juſtitiam quæ eſt ex Lege, *his verbis*, Quòd qui præſtiterit ea, vivet per illa.

6 At quæ ex fide eſt juſtitia, ita dicit, Ne dixeris in corde tuo, Quis aſcendet in cœlum? hoc eſt, Chriſtum ex alto deducere.

7 Aut, Quis deſcendet in abyſſum? hoc eſt, Chriſtum ex mortuis reducere.

8 Sed quid dicit? Prope te verbum eſt in ore tuo & in corde tuo: Hoc eſt verbum illud fidei quod prædicamus:

9 *Nempe*, Si profeſſus fue-

ris ore tuo Dominum Jesum, & credideris in corde tuo quòd Deus eum suscitavit ex mortuis, servaberis.

10 Nam corde creditur ad justitiam, fit autem ore professio ad salutem

11 Dicit enim Scriptura, Quisquis credit in eum, non pudebit.

12 Non enim est distinctio vel Judæi vel Græci: nam idem *est* Dominus omnium, dives in quosvis à quibus invocatur.

13 Quisquis enim invocaverit nomen Domini, servabitur.

14 Quomodo igitur invocabunt eum in quem non crediderint? quomodo autem credent *ei* de quo non audierint? quomodo autem audient absque prædicante

15 Quomodo autem prædicabunt nisi missi fuerint, sicut scriptum est, Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona?

16 Sed non omnes auscultârunt Evangelio. Esaias enim dicit, Domine, quis credidit sermoni nostro?

17 Ergo fides ex auditu est, auditus autem per verbum Dei.

18 Sed, inquam *ego*, an non audierunt? imò verò in omnem terram exivit sonus eorum, & ad ultima orbis terrarum verba eorum.

19 Sed, inquam *ego*, num Israel non cognovit *Deum*? Primus Moses dicit, Ego ad æmulationem provocabo vos per gentem quæ non est gens: per gentem intelligentiæ expertem ad iram vos provocabo.

20 Esaias autem utitur audaciâ, dicitque, Inventus sum ab iis qui me non quærebant; manifestus factus sum iis qui de me non interrogabant.

21 Adversùs Israelem autem dicit, Toto die expandi manus meas ad populum contumacem & contradicentem.

CAP. XI.

Judæorum rejectio quomodo intelligenda, & quem usum erga nos habere debeat.

NUm igitur, inquam *ego*, abjecit Deus populum illum suum? Absit, Nam & ego Israelita sum, ex semine Abrahami, ex tribu Benjaminis

2 Non abjecit Deus populum illum suum quem præcognovit. An nescitis de Elia quid dicit Scriptura? quomodo interpellet Deum adversùs Israelem, dicens:

3 Domine, Prophetas tuos occiderunt: & altaria tua suffoderunt, & ego relictus sum solus, & petunt animam meam

4 Sed quid dicit ei divinum responsum? Feci ut remanserint mihi septem millia virorum qui non flexerunt genu *imagini* Baalis.

5 *Ita* igitur & hoc tempore reservatio secundùm electionem gratuitam facta est.

6 Quòd si per gratiam, non jam ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia. Sin ex operibus, jam non est gratia; alioquin opus jam non est opus.

7 Quid igitur? Quod requirit Israel, hoc non est adeptus: sed electi assecuti sunt, reliqui verò occalluerunt.

8 Sicut scriptum est, Dedit eis Deus spiritum soporis: oculos, ut non cernant, & aures, ut non audiant usque ad hodiernum diem.

9 Et David dicit, Fiat mensa

mensa eorum in laqueum, & tendiculam, & offendiculum, & talionem ipsis.

10 Obtenebrentur oculi eorum, ut non cernant: & tergum eorum semper incurva.

11 *Num* igitur (inquam *ego*) impegerunt ut caderent? Absit: Sed per eorum offensam salus *obtigit* Gentibus, ut eos ad æmulationem provocaret.

12 Quòd si eorum offensa est opulentia mundi, & diminutio eorum opulentia Gentium: quantò magis plenitudo ipsorum?

13 Nam (quod vobis dico Gentibus, quatenus ego quidem sum Apostolus gentium) ministerium meum illustro.

14 Et *experiar* si quo modo ad æmulationem provocem consanguineos meos, & servem aliquos ex ipsis.

15 Nam si abjectio eorum est reconciliatio mundi, quæ *erit* assumptio, nisi vita ex mortuis?

16 Quòd si primitiæ sanctæ, *sancta* etiam massa: & si radix sancta *est*, etiam rami.

17 Quòd si nonnulli rami defracti sunt, tu verò cùm esses oleaster, insitus es pro ipsis, & particeps radicis ac pinguedinis oleæ factus es:

18 Ne gloriare adversùs ramos: quòd si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te.

19 Dices igitur, Defracti sunt rami ut ego insererer.

20 Bene: per incredulitatem defracti sunt. Tu verò per fidem stas, ne effertor animo, sed metue.

21 Nam si Deus naturalibus ramis non pepercit, *vide* ne tibi quoque non parcat.

22 Vide igitur benignitatem ac præcisam severitatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, præcisam severitatem: in te verò benignitatem, si permanseris in benignitate: alioquin & tu excideris.

23 Sed & illi, si non permanserint in infidelitate, inserentur: potens enim est Deus rursum eos inserere.

24 Etenim si tu ex naturali excisus es oleastro, & præter naturam insitus es in veram oleam; quantò magis ii qui naturales sunt, inserentur propriæ oleæ?

25 Nolim enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc, (ut ne sitis apud vosmetipsos sapientes) obdurationem ex parte Israeli evenisse, tantisper dum plenitudo Gentium introierit.

26 Et ita totus Israel servabitur: sicut scriptum est, Veniet ex Sion ille liberator, & avertet impietates à Jacob.

27 Et hoc est illis à me pactum, Cùm abstulero peccata ipsorum.

28 Itaque quod ad Evangelium attinet, sunt inimici propter vos: quod ad electionem autem, dilecti propter Patres.

29 Nam dona illa & illa vocatio Dei ejusmodi sunt, ut eorum ipsum pœnitere non possit.

30 Sicut enim & vos quondam inobedientes fuistis Deo, nunc autem estis misericordiam consecuti per istorum contumaciam:

31 Sic & isti nunc inobedientes fuerunt, ut per vestram misericordiam & ipsi misericordiam consequantur.

32 Conclusit enim Deus omnes illos in inobedientiam, ut omnium illorum misereretur.

33 O profundas divitias, tum ſapientiæ tum cognitionis Dei! quàm inſcrutabilia ſunt ejus judicia, & ejus viæ impervestigabiles!

34 Quis enim cognovit mentem Domini? aut quis ei fuit à conſilio?

35 Aut quis prior dedit ei, & reddetur ei?

36 Nam ex eo, & per eum, & in ipſum *ſunt* omnia: ipſi *ſit* gloria in ſecula. Amen.

CAP. XII.

Præceſſ ad cultum Dei gratum, ad dilectionem mutuam, & inimicorum.

ADhortor igitur vos, fratres, per miſerationes Dei, ut ſiſtatis corpora veſtra hoſtiam vivam, ſanctam, placentem Deo, rationalem illum cultum veſtrum:

2 Et ne vos configurate ſeculo iſti, ſed transformate vos per renovationem mentis veſtræ, ad hoc ut probetis quæ ſit voluntas Dei, bona illa placens, ac perfecta

3 Enimvero per gratiam quæ mihi data eſt, edico cuivis verſanti inter vos, ne ſupra modum ſapiat ultra quam oporter ſapere: ſed ſapiat ad ſobrietatem, prout cuique Deus partitus eſt menſuram fidei.

4 Quemadmodum enim in uno corpore membra multa habemus, membra verò omnia eandem non habent actionem:

5 Ita multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſingulatim autem alii aliorum membra

6 Habentes autem diverſa dona pro gratia quæ nobis data eſt, ſive prophetiam, *prophetemus* pro proportione fidei:

7 Sive miniſterium, *verſemur* in miniſtrando; tum is qui docet, in docendo:

8 Tum qui exhortatur, in exhortatione? qui diſtribuit, cum ſimplicitate: qui præeſt, cum diligentia: qui miſeretur, cum hilaritate

9 Charitas eſto minimè ſimulata *Eſtote* abhorrentes à malo, agglutinati bono.

10 Fraternâ charitate alii ad alios amandos propenſi, Honore alii aliis præeuntes.

11 Studio minimè ignavi. Spiritu ferventes, Domino ſervientes,

12 Spe gaudentes. In afflictione ſubſiſtentes. In oratione perdurantes.

13 Uſibus ſanctorum communicantes. Hoſpitalitatem ſectantes:

14 Benedicite iis qui vos inſectantur, Benedicite, *inquam*, & ne imprecamini.

15 Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.

16 Itidem alii in alios affecti: Non elatè de vobis ipſis ſentientes, ſed humilibus obſecundantes. Ne eſtote prudentes apud voſmetipſos.

17 Nemini malum pro malo viciſſim reddentes. Procurantes honeſta in omnium hominum conſpectu

18 Si fieri poteſt, quantum in vobis eſt, cum omnibus hominibus in pace viventes.

19 Non ipſi voſmet ulciſcentes, dilecti: ſed date locum iræ: ſcriptum eſt enim, *Meum* eſt ulciſci, ego rependam dicit Dominus.

20 Itaque ſi eſurit inimicus tuus ciba eum: ſi ſitit, da ei potum: hoc enim ſi feceris, carbones ignis congeſtos cumulabis in caput ejus.

21 Ne vincitor à malo, ſed vince bono malum.

CAP.

CAP. XIII.

Magistratui obedientiam, & omni homini officia dilectionis exhibenda.

OMnis anima potestatibus supereminentibus subjecta esto; non enim est potestas nisi à Deo: & quæ sunt potestates, sunt à Deo ordinatæ.

2 Itaque quisquis obsistit potestati, Dei ordinationi obsistit: qui autem obsistunt, ipsi sibi condemnationem auferent.

3 Nam magistratus non sunt metui bonis operibus, sed malis. Vis autem non metuere potestatem? quod bonum est facito, & laudem ab ipsa obtinebis.

4 Dei enim minister est tuo bono. Quòd si feceris quod malum est, metue: non enim frustra gladium gerit: nam Dei minister est, vindex ad iram ei qui quod malum est fecerit.

5 Quapropter necesse est subjici, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.

6 Propter hoc enim etiam tributa solvitis: siquidem ministri Dei sunt in hoc ipsum incumbentes.

7 Reddite igitur omnibus quod debetis: cui tributum *debetur*, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timor, timorem: cui honor, honorem.

8 Nemini quicquam debete: nisi *hoc*, ut alii alios diligatis: nam qui diligit alterum, Legem implevit.

9 Siquidem illud. Non mœchaberis Non occides, Non furaberis, Non falsum testimonium dices, Non concupisces, & si quod aliud *est* præceptum, in hoc sermone summatim comprehenditur, nempe, Diliges proximum tuum ficut teipsum.

10 Charitas proximum non afficit malo Itaque charitas est completio Legis.

11 Idque perspectâ opportunitate, quod *videlicet* tempus jam sit nostri è somno expergefiendi. Nunc enim propiùs nos est salus quàm cùm credidimus.

12 Nox processit dies autem propinquat. Abjiciamus igitur opera tenebrarum, & induamur habitu qui luci conveniat.

13 Ut interdiu compositè ambulemus: non *in* comessationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac lasciviis, non lite & invidiâ.

14 Sed induimini Domino Jesu Christo. & carnis curam ne habete ad *explendas* cupiditates.

CAP. XIV.

Infirmos non offendendos, sed libertatem nostram ad ædificationem esse dirigendam.

EUm verò qui fide est infirmus, assumite, non *tamen* ad altercationes disceptationum.

2 Alius quidem credit, edi licere quidvis: alius autem *fide* infirmus edit olera.

3 Qui edit, non edentem ne pro nihilo habeto; & qui non edit, edentem ne condemnato: Deus enim eum assumpsit.

4 Tu quis es qui condemnas alienum famulum? proprio Domino perstat aut cadit; stabilietur autem: potest enim Deus eum stabilire.

5 Alius quidem æstimat diem præ die, alius autem *peraquo* æstimat quemvis diem. Unusquisque in animo suo plenè certus esto.

6 Qui curat diem, Domino curat? & qui non curat diem, Domino non curat. Qui edit, Domino edit; gratias enim agit Deo: & qui non edit, Domino non edit; & gratias agit Deo.

7 Nullus enim nôstrum sibiipsi vivit, & nullus sibiipsi moritur.

8 Nam sive vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sive igitur vivamus, sive moriamur, Domini sumus.

9 Ad hoc enim Christus & mortuus est, & resurrexit, & revixit, ut & mortuis & viventibus dominetur.

10 Tu verò cur condemnas fratrem tuum? aut etiam tu cur pro nihilo habes fratrem tuum? Omnes enim sistemur apud tribunal Christi.

11 Scriptum est enim, Vivo ego, dicit Dominus, Certe mihi *sese* flectet omne genu, & omnis lingua palam agnoscet Deum.

12 Nempe ergo unusquisq; nostrum de seipso rationem reddet Deo.

13 Ne ampliùs igitur alii alios judicemus: sed hic potius adhibite judicium, ut ne fratri proponatis quidpiam ad quod impingat vel offendat.

14 Novi & persuasum habeo per Dominum Jesum, nihil esse impurum per se, sed ei qui reputat aliquid esse impurum, *id* ei impurum *esse*.

15 Verùm si propter escam frater tuus tristitiâ afficitur, non jam secundùm charitatem ambulas. Ne escâ tuâ illum perdito pro quo Christus mortuus est.

16 Ne vestrum igitur bonum blasphemator.

17 Non enim est regnum Dei esca & potus, sed justitia, & pax, & gaudium per Spiritum sanctum.

18 Nam qui per hæc servit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.

19 Nempe igitur quæ ad pacem faciunt sectemur, & quæ ad mutuam ædificationem.

20 Ne cibi causâ destrue opus Dei: omnia quidem munda; sed malum *est* homini qui edens impingit.

21 Bonum *est* non edere carnes neque bibere vinum, neque *quicquam facere* in quo frater tuus impingit, vel offenditur, vel infirmus est.

22 Tu fidem habes? apud temetipsum habe in conspectu Dei. Beatus qui non condemnat seipsum in eo quod approbat:

23 Qui verò dubitat, si ederit, condemnatus est, quoniam non edit ex fide, quic. quid verò ex fide non est, peccatum est.

CAP XV.

Exemplo Christi jubentur fortiores robur suum conferre ad confirmandos infirmos.

DEbemus autem nos qui firmi *sumus* infirmitates imbecillorum portare, ac non indulgere nobisipsis.

2 *Itaque* unusquisque nostrûm proximo placeat in bonum, *id est*, ad ejus ædificationem.

3 Etenim Christus non placuit sibi ipsi, sed sicut scriptum est, Convicia eorum qui conviciantur tibi, inciderunt in me.

4 Nam quæ antè scripta sunt, ad nostram doctrinam antè scripta sunt: ut per tolerantiam & consolationem Scripturarum spem habeamus.

Deus

5 Deus autem *autor* tolerantiæ & consolationis det vobis, ut itidem alii in alios affecti sitis, secundùm Christum Jesum.

6 Ut concorditer uno ore glorificetis Deum ac Patrem Domini nostri Jesu Christi.

7 Propterea assumite alii alios, sicut & Christus assumpsit nos in gloriam Dei

8 *Illud* autem dico, Jesum Christum ministrum fuisse circumcisionis, pro Dei veritate, ut confirmaret promissiones patrum:

9 Et ut Gentes pro misericordia glorificent Deum: sicut scriptum est, Propterea celebrabo te inter Gentes, & nomini tuo psallam

10 Et rursum dicit, Hilares estote Gentes cum populo ejus.

11 Et rursum, Laudate Dominum omnes Gentes, & collaudate eum omnes populi.

12 Et rursum Esaias dicit, Erit radix Jesse, & qui exurgat ad imperandum Gentibus, in ipso Gentes sperabunt.

13 Utinam verò Deus spei impleat vos omni gaudio & pace in credendo, ut spe exundetis per virtutem Spiritûs Sancti.

14 Persuasum autem habeo & ipse ego de vobis, fratres mei, quòd ipsi per vos pleni sitis bonitate, impleti omni cognitione, & qui possitis etiam vos mutuò admonere.

15 Audaculè verò scripsi vobis, fratres, aliquatenus, veluti commonefaciens vos, propter gratiam quæ data est mihi à Deo

16 Ad hoc ut sim minister Jesu Christi apud Gentes: operans Evangelio Dei, ut oblatio Gentium fiat, accepta, sanctificata per Spiritum Sanctum

17 Habeo igitur quod glorier per Christum Jesum, in iis quæ ad Deum *pertinent*.

18 Non enim sustinuerim quicquam loqui quod non effecerit Christus per me, *adducendis* ad obedientiam Gentibus, verbis & factis:

19 Virtute signorum ac prodigiorum, virtute Spiritûs Dei: adeo ut ab Hierosolyma & circumjacentibus *regionibus*, usque ad Illyricum, impleverim prædicandi Evangelii Christi munus.

20 Ita porrò contendens evangelizare, non ubi nominatus esset Christus, ut ne super alienum fundamentum ædificarem:

21 Sed sicut scriptum est, Quibus non est annunciatum de eo, videbunt: & qui non audierunt, intelligent.

22 Quapropter etiam sæpe inhibitus sum venire ad vos.

23 Nunc verò cum non ampliùs habeam locum in his regionibus, summum autem desiderium habeam veniendi ad vos à multis annis;

24 Quando proficiscar in Hispaniam, veniam ad vos. Spero enim fore ut *istac* prætereiens conspiciam vos, & à vobis deducar illuc: si tamen vestrâ consuetudine priùs ex parte expletus fuero.

25 Nunc autem proficiscor Hierosolymam, ministrans sanctis

26 Libuit enim Macedoniæ & Achaiæ conferre aliquid in pauperes sanctos qui sunt Hierosolymis.

27 Libuit enim *eis, inquam*, & debitores eorum sunt; nam si spiritualia ipsorum *bona* Gentibus communicata sunt, debent etiam *ipsæ* in carnalibus eis ministerio suo adesse.

28 Hoc igitur ubi perfecero, & eis consignavero hunc fructum, abibo istac in Hispaniam.

29 Scio verò me, cùm veniam ad vos, cum plena benedictione Evangelii Christi venturum.

30 Precor autem vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, & per charitatem Spiritûs; ut mecum certetis *vestris* pro me apud Deum precibus:

31 Ut liberer à contumacibus in Judæa, utque ministerium hoc meum erga Hierusalem acceptum sit sanctis.

32 Ut cum gaudio veniam ad vos per voluntatem Dei, unáque vobiscum refocillet.

33 Deus autem pacis *sit* cum omnibus vobis. Amen.

CAP. XVI.

Salutat complures, & monet ut caveant sibi à dissidiorum autoribus.

COmmendo autem vobis Phœben sororem nostram, quæ est ministra Ecclesiæ Cenchreensis:

2 Ut eam excipiatis in Domino convenienter sanctis, & assistis ei quacunque in re *ipsi* usus fuerit vobis; nam hæc tum multis hospitium præbuit, tum mihi etiam ipsi.

3 Salutate Priscillam & Aquilam, adjutores meos in Christo Jesu;

4 Qui pro anima mea suam ipsorum cervicem supposuerunt: quibus non ego solus gratias ago, sed etiam omnes Ecclesiæ Gentium.

5 Item Ecclesiam quæ in domo eorum est. Salutate Epænetum mihi dilectum, primitias Achaiæ in Christo.

6 Salutate Mariam, quæ multùm laboravit erga nos.

7 Salutate Andronicum & Juniam, cognatos meos, & concaptivos meos, qui sunt insignes inter Apostolos, qui etiam ante me fuerunt in Christo.

8 Salutate Ampliam dilectum mihi in Domino.

9 Salutate Urbanum, adjutorem nostrum in Christo, & Stachyn mihi dilectum.

10 Salutate Apellem, probatum in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristobuli *familiaribus*.

11 Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos qui *sunt* ex Narcissi *familiaribus*, eos, *inquam*, qui *sunt* in Domino.

12 Salutate Tryphænam & Tryphosam quæ laborant in Domino. Salutate Persida *mihi* dilectam, quæ multùm laboravit in Domino.

13 Salutate Rufum selectum in Domino, & matrem ejus ac meam.

14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen, & qui cum iis sunt fratres.

15 Salutate Philologum & Juliam, Nereum & sororem ejus, & Olympam, & qui cum iis sunt omnes sanctos.

16 Salutate alii alios osculo sancto. Salutant vos Ecclesiæ Christi.

17 Precor autem vos, fratres, ut observetis dissidiorum & offendiculorum autores contra doctrinam quam vos didicistis: & declinetis ab eis.

18 Nam qui ejusmodi *sunt*, Domino nostro Jesu Christo non serviunt, sed suo ventri: & per blandiloquentiam & assentationem corda *hominum* minimè malorum seducunt.

19 Vestra enim obedientia, ad omnes pervenit. Gaudeo igitur quod ad vos *attinet*; sed

sed volo vos sapientes quidem esse in rebus bonis, simplices verò in malis,

20 Porrò Deus pacis conteret Satanam sub pedes vestros cito. Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* vobiscum. Amen.

21 Salutant vos Timotheus adjutor meus, & Lucius & Jason, & Sosipater, cognati mei.

22 Saluto vos in Domino ego Tertius, qui descripsi epistolam.

23 Salutat vos Gaius hospes meus & Ecclesiæ totius. Salutat vos Erastus procurator urbis, & Quartus frater.

24 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

25 Ei verò qui potest vos stabilire, secundùm Evangelium meum & prædicationem Jesu Christi, ex revelatione mysterii quod à temporibus sæculoribus tacitum fuit:

26 Nunc verò factum est manifestum, & per Scripturas Prophetarum ex imperio æterni Dei ad obedientiam fidei, omnibus Gentibus notificatum:

27 Soli *inquam* sapienti Deo gloria per Jesum Christum in sæcula. Amen.

Ad Romanos scripta fuit Corintho, per Phœben ministram Cenchreensis Ecclesiæ.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD CORINTHIOS PRIMA.

CAP. I.

Ad dissidia reprimenda, animos à mundi sapientia ad crucem Christi revocat.

PAulus vocatione Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, & Sosthenes frater,

2 Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu vocatis sanctis, cum omnibus qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, quovis loco, *Domini, inquam*, tum ipsorum, tum nostri.

3 Gratia vobis & pax à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo semper de vobis, ob gratiam Dei quæ data est vobis in Christo Jesu:

5 Quòd in omnibus ditati fitis in ipso, omni loquendi facultate, omnique cognitione,

6 Prout testimonium Christi confirmatum fuit in vobis,

7 Adeo ut nullo dono deficiamini, expectantes dum reveletur Dominus noster Jesus Christus.

8 Qui *Deus* etiam confirmabit vos usque ad finem inculpatos, in diem Domini nostri Jesu Christi

9 Fidelis *est* Deus per quem vocati estis in communionem filii ipsius Jesu Christi Domini nostri.

10 Precor autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idem loquamini omnes, & non sint inter vos dissidia, sed sitis impacti eâdem mente & eâdem sententiâ.

11 Declaratum est enim mihi de vobis, fratres mei, à domesticis Chloes, quòd lites sint inter vos.

12 Hoc autem dico, singulos vestrûm dicere, Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ, at ego Christi.

13 *Num* dispertitus est Christus? num Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomen Pauli baptizati fuistis?

14 Gratias ago Deo meo, quod neminem vestrûm baptizaverim, nisi Crispum & Gaium:

15 Ut

15 Ut nequis dicat me in meum nomen baptizâsse.

16 Baptizavi autem etiam Stephanæ familiam: cæterùm haud scio num quem alium baptizaverim.

17 Non enim misit me Christus ut baptizarem, sed ut evangelizarem: non *tamen* eum dicendi peritia, ne inanis reddatur crux Christi.

18 Nam sermo ille de cruce, iis quidem qui pereunt, stultitia est: iis autem qui servantur, *id est*, nobis, potentia Dei est.

19 Scriptum est enim, Abolebo sapientiam sapientum, & intelligentiam intelligentium tollam è medio.

20 Ubi sapiens? ubi scriba? ubi disquisitor seculi istius? nonne infatuavit Deus sapientiam mundi hujus?

21 Nam postquam in Dei sapientia, mundus non cognovit Deum per *istam* sapientiam, libuit Deo per stultitiam prædicationis servare credentes.

22 Quandoquidem & Judæi signum petunt, & Græci sapientiam quærunt:

23 Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem offendiculum, Græcis verò stultitiam:

24 Ipsis autem vocatis, tum Judæis, tum Græcis, Christum Dei potentiam, ac Dei sapientiam.

25 Nam stultitia Dei sapientior est quàm homines: & infirmitas Dei validior est quàm homines.

26 Cernitis enim vocationem vestram, fratres: vos *videlicet* non esse multos sapientes secundùm carnem, non multos potentes, non multos nobiles.

27 Verùm quæ stulta *sunt* mundo, elegit Deus ut pudefaciat sapientes: & quæ *sunt* infirma mundi, elegit Deus, ut pudefaciat valida:

28 Et quæ ignobilia sunt in mundo, & pro nihilo habita, elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt aboleat:

29 Ut ne glorietur ulla caro in ejus conspectu.

30 Sed ex ipso vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis sapientia à Deo, justitiaque, & sanctificatio, & redemptio.

31 Ut *fiat* sicut scriptum est, Qui gloriatur, in Domino gloriator.

CAP. II.

Mysteria Christi crucifixi non sermonis elegantia, sed spiritûs evidentia prædicari, quia non animalibus sed spiritualibus susceptibilia.

EGo igitur cùm venirem ad vos, fratres, veni non cum eminentia orationis aut sapientiæ, annuncians vobis testimonium Dei.

2 Non enim statui quicquam scire inter vos, nisi Jesum Christum, eúmque crucifixum.

3 Sed fui ego cum infirmitate & timore ac tremore multo apud vos.

4 Neque oratio mea & præconium meum *verbum est* in persuasoriis humanæ sapientiæ verbis, sed in demonstratione spirituali & potente.

5 Ne fides vestra consistat in sapientia hominum, sed in potentia Dei.

6 Sapientiam verò loquimur inter adultos: sapientiam autem non seculi hujus, neque principum seculi hujus qui abolentur:

7 Sed loquimur sapientiam Dei *latentem* in mysterio, *id est*, occultam illam quam præfinierat Deus ante secula ad gloriam nostram.

8 Quam nemo principum ſeculi hujus cognovit: nam ſi cognoviſſent, nequaquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.

9 Sed *prædicamus*, ſicut ſcriptum eſt, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in mentem hominis venerunt, quæ paravit Deus iis à quibus ipſe diligitur.

10 Nobis autem Deus *ea* retexit per Spiritum ſuum. Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam profunditates Dei.

11 Quis enim hominum novit ea quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui eſt in eo? ita etiam ea quæ ſunt Dei nemo novit niſi Spiritus Dei.

12 Nos verò non ſpiritum mundi accepimus, ſed ſpiritum qui *eſt* ex Deo: ut ſciamus quæ Deus eſt nobis gratificatus.

13 Quæ igitur loquimur, non ſermonibus quos docet humana ſapientia ſed quos docet Spiritus Sanctus, ſpiritualia cum iis quæ ſpiritualia ſunt conferentes.

14 Animalis autem homo non eſt capax eorum quæ ſunt Spiritûs Dei: ſunt enim ei ſtultitia, nec poteſt *ea* cognoſcere, quia ſpiritualiter dijudicantur.

15 At ſpiritualis dijudicat quidem omnia, ipſe verò à nemine dijudicatur.

16 Quis enim novit mentem Domini, qui inſtructurus ſit eum? nos autem mentem Chriſti habemus.

CAP. III.

Gloriantes in miniſtris remittuntur ad Chriſtum totius ædificii fundamentum; cui ſuperædificanda non humana & carnalia, ſed quæ probam doctrinam ſuſtinere poſſint.

EGO porrò, fratres, non potui loqui vobis ut ſpiritualibus, ſed *locutus ſum* ut carnalibus, *id eſt*, ut infantibus in Chriſto.

2 Lactis potu vos alui, & non eſcâ: nondum enim poteratis *id ferre*: imò ne nunc quidem adhuc poteſtis.

3 Nam adhuc carnales eſtis: cùm enim inter vos *ſint* invidia & contentio, & diſſidia, nonne carnales eſtis, & ſecundùm hominem ambulatis?

4 Etenim cùm dicit aliquis, Ego quidem ſum Pauli: alter verò, Ego *ſum* Apollo: nonne carnales eſtis?

5 Quis igitur eſt Paulus, quis autem Apollos, niſi miniſtri per quos credidiſtis, & ut cuique Dominus dedit?

6 Ego plantavi, Apollos, rigavit: ſed Deus dedit crescendi vim.

7 Itaque neque is qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed Deus qui dat crescendi vim.

8 Is verò qui plantat, & is qui rigat, unum ſunt: unuſquiſque verò ſuam mercedem accipiet ſecundùm ſuum laborem.

9 Etenim Dei ſumus adminiſtri: Dei arvum, Dei ædificium eſtis.

10 Secundùm gratiam Dei quæ data eſt mihi, ut peritus architectus fundamentum ſtatui: alius autem ſuperædificat. Porrò quiſque videat quomodo ſuperædificet.

11 Nam fundamentum aliud nemo poteſt ſtatuere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Jeſus Chriſtus.

12 Quòd ſiquis ſuperædificet ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam,

13 Cujuſque opus manifeſtum fiet, dies enim *id* declarabit: nam per ignem revelabitur; & cujuſque opus

pus quale sit ignis probabit.

14 Si cujus opus manserit quod superædificaverit, mercedem accipiet.

15 Si cujus opus exustum fuerit, damnum faciet: ipse verò servabitur; ita tamen ut per ignem.

16 An nescitis vos esse templum Dei, & Spiritum Dei habitare in vobis?

17 Siquis templum Dei violat, hunc perdet Deus: nam templum Dei Sanctum est, quod estis vos.

18 Nullus seipsum seducat: siquis *sibi* videtur esse sapiens inter vos in hoc seculo, stultus fiat ut fiat sapiens.

19 Sapientia enim mundi hujus stultitia *est* apud Deum. Scriptum est enim, Carpit sapientes in versutia ipsorum:

20 Et rursum, Dominus novit disceptationes sapientum esse vanas.

21 Itaque nullus glorietur in hominibus: omnia namque vestra sunt:

22 Et Paulus, & Apollos, & Cephas, & mundus, & vita, & mors, & præsentia, & futura: omnia, *inquam*, vestra sunt:

23 Vos autem Christi, Christus verò Dei.

CAP. IV.

Imago fidelis dispensatoris in Paulo, cujus exemplum imitandum proponitur.

SIC de nobis reputet homo ut de ministris Christi, & dispensatoribus mysteriorum Dei.

2 Quod reliquum est autem, *illud* requiritur in dispensatoribus, ut quis fidus inveniatur:

3 Mihi verò pro minimo est quod à vobis dijudicer, aut ab humano judicio, imò nec ipse me dijudico.

4 Nullius enim rei mihi conscius sum; sed non per hoc justificatus sum: Dominus autem is est qui me dijudicat.

5 Proinde ne ante præstitutum tempus quicquam judicate, *id est*, usquedum venerit Dominus, qui & illustraturus est res tenebris occultatas, & manifesta faciet consilia cordium: ac tunc laus erit unicuique à Deo.

6 Hæc autem, fratres, figurâ quâdam transtuli ad meipsum & Apollo, propter vos: ut in nobis discatis supra id quod scriptum est non sapere: ut ne alius pro alio inflemini adversùs alium.

7 Quis enim te *ab aliis* discernit? quid autem habes quod non receperis? quod si etiam accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

8 Jam saturati estis, jam ditati estis, absque nobis regnum adepti estis, atque utinam sanè regnum adepti fuissetis, ut & nos vobis conregnemus.

9 Deus enim, puto, nos, ultimos Apostolos, spectandos proposuit, ut morti addictos. Nam spectaculum facti sumus mundo, & Angelis & hominibus.

10 Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem validi: vos gloriosi, nos ignominiosi.

11 Ad hoc usque tempus & esurimus & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & incertis sedibus erramus.

12 Et laboramus, operantes propriis manibus: convicijs affecti, bene precamur: si qui nos persequuntur, sufferimus.

13 Infamati precamur: tanquam purgamenta mundi facti sumus, & *tanquam* omnium ramentum *nunc* usque.

14 Non

14 Non ut vos pudore suffundam, hæc scribo; sed ut filios meos dilectos admoneo.

15 Nam etsi decem millia prædagogorum habeatis in Christo, at non multos patres *habetis*: in Christo enim Jesu per Evangelium ego vos genui.

16 Precor vos igitur, imitatores mei estote.

17 Propterea misi vobis Timotheum, qui est filius meus dilectus & fidelis in Domino, qui vobis in memoriam revocabit quæ sint viæ meæ in Christo, sicut ubique in omnibus Ecclesiis doceo.

18 Cæterùm perinde quasi ego non sim venturus ad vos, inflati sunt quidam

19 Sed veniam citò ad vos, si Dominus voluerit, & cognoscam non verba istorum Inflatorum, sed *spiritualem* potentiam.

20 Non enim in verbis *situm est* regnum Dei, sed in *Spiritûs* potentia.

21 Quid vultis? cum virgâ veniam ad vos, an cum charitate, & spiritu lenitatis?

CAP. V.

Incestuosum jubet excommunicari, & sine fermento vitiorum Pascha celebrari.

OMnino auditur *esse* inter vos scortatio, & ejusmodi scortatio quæ ne inter Gentes quidem nominatur, adeo ut quis uxorem patris habeat.

2 Et vos inflati estis, ac non potiùs luxistis, ut tolleretur è medio vestri qui facinus hoc patravit?

3 Enimvero ego ut absens corpore, præsens autem spiritu, jam ut præsens judicavi, ut is qui hoc ita perpetravit,

4 Vobis & meo spiritu in nomine Domini nostri Jesu Christi congregatis, cum potestate Domini nostri Jesu Christi.

5 Ejusmodi, *inquam*, homo tradatur Satanæ ad exitium carnis, ut spiritus salvus sit die illo Domini Jesu.

6 Non *est* bona gloriatio vestra. An nescitis paululo fermenti totam massam fermentari?

7 Expurgate igitur vetus fermentum, ut sitis nova massa, sicut estis fermenti expertes. Etenim Pascha nostrum pro nobis sacrificatum est, *nempe* Christus.

8 Itaque festum agitemus, non fermento veteri, nec fermento malitiæ & nequitiæ; sed non fermentatis *panibus* sinceritatis & veritatis.

9 Scripsi vobis in Epistola, ne commisceamini cum scortatoribus

10 At non omnino cum scortatoribus mundi hujus, aut avaris, aut rapacibus, aut idololatris: alioquin debetis scilicet è mundo exire.

11 Nunc autem scripsi vobis ne commisceamini, *id est*, si quis cùm frater nominetur, sit scortator, aut alieni avidus, aut idololatra, aut conviciator, aut ebriosus, aut rapax: cùm hujusmodi, *inquam*, ne edatis quidem.

12 Quid enim meâ *interest* etiam de extraneis judicare? nonne de iis qui intus sunt vos judicatis?

13 De extraneis verò Deus judicat: tollite igitur istum improbum ex vobis ipsis.

CAP. VI.

Contentiones forenses & templi spiritualis profanationes retarguuntur.

SUstinet aliquis vestrûm, negotium habens adversùs alterum, judicio experiri sub injustis, ac non sub sanctis?

2 An ignoratis sanctos mundum judicaturos? quòd si per vos judicabitur mundus,

dus, indigni estis minimis judiciis?

3 An ignoratis fore ut Angelos judicemus, nedum *ut* quæ ad hujus vitæ usum pertinent, *non judicemus?*

4 Itaque si judicia habeatis de iis quæ ad hujus vitæ usum pertinent, eos qui nullo loco habentur in Ecclesia, eos, *inquam*, in subsellliis collocate.

5 Ad pudorem vobis *incutiendum* loquor. Itáne non est inter vos sapiens, ne unus quidem, qui possit decernere inter fratres suos?

6 Sed frater cum fratre judicio experitur, idque sub infidelibus.

7 Jam igitur omnino defectus in vobis est, quòd judicia habeatis inter vosmet ipsos: quare non potiùs injuriam patimini? cur non potiùs damnum accipitis?

8 At vos injuriâ afficitis, & fraudatis, idque fratres.

9 An ignoratis injustos non esse Dei hæreditatem possessuros? Ne errate: neque scortatores, neque idololatræ, neque mœchi, neque molles, neque qui concumbunt cum masculis,

10 Neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque conviciatores, neque rapaces, regni Dei hæreditatem possidebunt.

11 Et hæc eratis quidam: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis, in nomine Domini Jesu, & per Spiritum Dei nostri.

12 Omnia mihi licent, at non omnia conducunt, omnia mihi licent, at ego non redigar sub ullius rei potestatem.

13 Esca ventri *destinata est*, & venter escis: Deus autem & hunc & eas abolebit. corpus verò non scortationi, sed Domino, & Dominus corpori.

14 Deus autem & Dominum suscitavit, & nos suscitabit potentiâ suâ.

15 An ignoratis corpora vestra esse membra Christi? Num igitur sublata membra Christi faciam scorti membra? Absit.

16 An ignoratis eum qui agglutinatur scorto, unum esse corpus *cum scorto?* Erunt enim, inquit, qui duo *erant*, caro una.

17 Qui verò agglutinatur Domino, unus cum eo spiritus est.

18 Fugite scortationem: omne peccatum quod fecerit homo, extra corpus est; sed qui scortatur, in proprium corpus peccat.

19 An ignoratis corpus vestrum esse templum Spiritûs Sancti, *qui est* in vobis, quem habetis à Deo, neque vos esse vestri juris?

20 Nam empti estis pretio: glorificate igitur Deum in corpore vestro & in spiritu vestro, quæ sunt Dei.

CAP. VII.

Quæstis Corinthiorum de conjugio, de vacatione temporali, & virginitate respondetur.

CÆterùm de quibus mihi scripsistis: bonum *fuerit* viro mulierem non attingere.

2 Sed propter scortationes, suam quisque uxorem habeto, & proprium quæque virum habeto.

3 Uxori vir debitam benevolentiam reddito: similiter autem & uxor viro.

4 Uxor proprium corpus non habet in potestate, sed vir: similiter autem & vir proprium corpus non habet in potestate, sed uxor.

5 Ne

5 Ne fraudate alter alterum, nisi fiquid ex consensu ad tempus, ut vacetis jejunio & precibus: & rursum simul convenite, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.

6 Hoc autem dico ex concessione, non ex imperio:

7 Nam velim omnes homines esse ut & ipse *sum*: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ita, alius autem ita.

8 Dico autem cœlibibus & viduis, Bonum eis est si *sic* manserint ut & ego *maneo*.

9 Quòd si se non continent, matrimonium contrahant: nam melius est matrimonium contrahere quàm uri.

10 Iis autem qui matrimonio juncti sunt, mando, non ego, sed Dominus: Uxor à viro ne se ipsa separato.

11 Quòd si se separârit, maneat cœlebs, aut viro reconciliator: & vir uxorem ne dimittito.

12 Reliquis autem ego dico, non Dominus: Si quis uxorem habeat infidelem, quæ consentiat ad habitandum cum eo, ne eam dimittito.

13 Et uxor quæ habet virum infidelem, qui consentiat ad habitandum cum ea, ne eum dimittito.

14 Maritus enim infidelis sanctificatus est in uxore, & uxor infidelis sanctificata est in viro: alioqui certè liberi vestri impuri essent: nunc autem sancti sunt.

15 At si infidelis sese separet, separatus esto: non est servituti subjectus frater aut soror in hujusmodi *rebus*: sed ad pacem vocavit nos Deus.

16 Ecquid enim nôsti, uxor, an virum sis servatura? aut ecquid nôsti, vir, an uxorem sis servaturus?

17 Sed ut unicuique *donum* partitus est Deus, ut unumquemque vocavit Dominus, ita ambulet, & ita in Ecclesiis omnibus constituo.

18 Circumcisus aliquis vocatus est? ne attrahat *præputium*: in præputio aliquis vocatus est? ne circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est; sed observatio præceptorum Dei.

20 Unusquisque in qua vocatione vocatus fuit, in ea maneat.

21 Servus vocatus es? ne sit tibi curæ: sed si potes etiam liber fieri, potius eo utere.

22 Etenim qui in Domino vocatus est servus, libertus Domini est: similiter & qui liber vocatus est, servus est Christi.

23 Pretio empti estis, ne estote servi hominum.

24 Unusquisque in quo vocatus fuit, fratres, in hoc maneat apud Deum.

25 De virginibus autem imperium Domini non habeo: sed sententiam *in hac re meam* dico, ut cui Dominus per misericordiam dederit fidum esse.

26 Existimo igitur hoc bonum esse propter instantem necessitatem; bonum, *inquam*, esse homini ita esse.

27 Alligatus es uxori? ne quære dissolutionem: solutus es ab uxore? ne quære uxorem.

28 Quòd si etiam duxeris uxorem, non peccâsti: & si nupserit virgo, non peccavit: sed afflictionem in carne habituri sunt *qui sunt* hujusmodi. Ego verò vobis parco.

29 Hoc

29 Hoc autem aio, fratres, quoniam opportunum tempus eſt anguſtum in poſterum: ut & qui habent uxores, ſint ut non habentes:

30 Et qui flent, ut non flentes: & qui gaudent, ut non gaudentes: & qui emunt, ut non obtinentes.

31 Et qui utuntur hoc mundo, ut non abutentes: præterit enim habitus hujus mundi.

32 Velim autem vos abſque ſolicitudine eſſe. Qui cœlebs eſt ſolicitus eſt de iis quæ *ſunt* Domini, quomodo placiturus ſit Domino.

33 At qui duxit uxorem, ſolicitus eſt de iis quæ ſunt mundi, quomodo placiturus ſit uxori.

34 Diſcretæ ſunt, ea quæ eſt uxor & ea quæ *eſt* virgo: quæ eſt cœlebs, ſolicita eſt de iis quæ ſunt Domini, ut ſit ſancta cùm corpore tum ſpiritu: quæ verò nupta eſt, ſolicita eſt de iis quæ ſunt mundi, quomodo placitura ſit viro.

35 Hoc autem dico veſtro commodo: non ut laqueum vobis injiciam, ſed ut decenter & aptè adhæreſcatis Domino abſque ulla diſtractione.

36 Cæterùm ſi quis *ſeſe* exiſtimat indecorum in virginem ſuam committere, ſi florem ætatis excedat, & ita debet fieri: quod vult faciat. non peccat: jungantur matrimonio.

37 Qui verò ſtabilis perſtat in corde, nec adigitur neceſſitate, ſed in poteſtate habet propriam voluntatem, & hoc decrevit in corde ſuo, ut ſervet ſuam virginem, bene facit.

38 Itaque qui dat nuptum, bene facit: qui verò non dat nuptum, meliùs facit.

39 Uxor alligata eſt lege quamdiu vivit vir ipſius: quod ſi obdormierit vir ipſius, libera eſt ad cui velit nubendum: tantùm in Domino.

40 Sed beatior eſt ſi ita maneat, ſecundùm meam ſententiam: videor autem *mihi* & ego Spiritum Dei habere.

CAP. VIII.

Cognitionem charitate frænandam docetur.

CÆterùm de iis quæ idolis immolantur, ſcimus nos omnes cognitione eſſe præditos. Cognitio inflat, charitas verò ædificat.

2 Quòd ſi quis ſibi videtur aliquid ſcire, nondum quicquam novit ſicut oportet nôſſe.

3 Sed ſiquis diligit Deum hic cognitus fuit ab eo.

4 De eſu igitur eorum quæ idolis immolantur, ſcimus idolum nihil *eſſe* in mundo, & nullum *eſſe* Deum alium niſi unum.

5 Nam etiamſi ſint qui dicantur dii, & in cœlo & in terra: (ſicut ſunt dii multi, & domini multi)

6 Nobis tamen unus *eſt* Deus, Pater ille à quo omnia, & nos in ipſo: & unus Dominus Jeſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum.

7 Sed non in omnibus *eſt* ea cognitio: nonnulli enim *cum* conſcientia idoli uſque ad hoc tempus, ut idolis immolatum edunt: & conſcientia eorum, infirma cum ſit, inquinatur.

8 Cæterùm eſca nos non commendat Deo: neque enim ſi edamus, amplius habemus: neque ſi non edamus, minus habemus.

9 Sed videte ne quo modo facultas

facultas illa vestra impingendi causa sit infirmis.

10 Etenim si quis viderit te, illa cognitione præditum, in idoleio accumbere, nonne conscientia ipsius qui infirmus est, instruetur ad edendum ea quæ sunt idolis mactata?

11 Et tuâ istâ cognitione frater infirmus, propter quem Christus est mortuus, peribit.

12 Ita autem peccantes in fratres, & vulnerantes ipsorum conscientiam infirmam, in Christum peccatis.

13 Quapropter si esca offendiculo est fratri meo, non edam carnes in æternum, ne sim offendiculo fratri meo.

CAP. IX.

Apostoli exemplum, quomodo libertas per charitatem sit coercenda, & corpus domandum ad cursum tutius absolvendum.

NOnne sum Apostolus? nonne sum liber? Nonne Jesum Christum Dominum illum nostrum vidi? nonne opus meum vos estis in Domino?

2 Si aliis non sum Apostolus, at certè vobis sum: nam sigillum Apostolatûs mei vos estis in Domino.

3 Mea defensio apud eos qui in me inquirunt, hæc est.

4 Annon habemus potestatem edendi ac bibendi?

5 Annon habemus facultatem sororem uxorem circumducendi, ut & reliqui Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?

6 An solus ego & Barnabas non habemus facultatem non operandi?

7 Quis militat propriis stipendiis unquam? quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? aut quis pascit gregem, & de lacte gregis non edit?

8 Nam secundùm hominem hæc dico? nonne etiam Lex hæc dicit?

9 Nam in Mosis lege scriptum est, Non obligabis os bovi trituranti. Num boves curæ sunt Deo?

10 An *hoc* propter nos omnino dicit? propter nos enim *hoc* scriptum est. Nam sub spe debet is qui arat, arare; & qui triturat sub spe spei suæ particeps esse.

11 Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos vestra carnalia messuerimus?

12 Si alii *sui* in vos Juris participes sunt, *an* non potiùs nos? atqui non usi sumus jure isto: sed omnia tegimus, ne interrumpamus Evangelium Christi.

13 An nescitis eos qui sacris operantur, *ea quæ* ex sacrario *sunt* edere: & qui altari assident, cum altari participari?

14 Ita etiam Dominus constituit iis qui Evangelium annunciant, ut ex Evangelio vivant.

15 Ego tamen nullo istorum sum usus. Neque verò hæc scripsi, ut ita fiat in me: nam bonum est mihi mori potiùs, quam ut gloriationem meam aliquis inanem reddat.

16 Etenim si evangelizem, non est quod glorier: necessitas enim mihi incumbit. Væ autem mihi est nisi evangelizem.

17 Nam si volens hoc faciam, mercedem habeo: sin invitus, dispensatio credita est mihi.

18 Quæ igitur mihi est merces? ut cùm evangelizem, gratuitum constituam evangelium Christi ut ne abutar facultate meâ in Evangelio.

19 Nam quamvis liber sim ab

ab omnibus, omnibus meipsum servum feci, ut plures lucrifacerem:

20 Et factus sum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucrifacerem, iis qui sub Lege sunt, tanquam sub Lege, ut eos qui sub Lege sunt lucrifacerem:

21 Exlegibus ut exlex, *(non tamen* exlex Deo, sed sublex Christo) ut lucrifacerem exleges.

22 Factus sum infirmis ut infirmus ut infirmos lucrifacerem: omnibus factus sum omnia, ut omnino aliquos servarem.

23 Hoc autem facio propter Evangelium, ut unà particeps ejus fiam.

24 An ignoratis, eos qui in stadio currunt, omnes quidem currere, sed unum accipere præmium? sic currite ut comprehendatis.

25 Porrò quisquis certat, in omnibus est continens. Illi quidem itaque ut corruptibilem coronam accipiant, *sunt continentes:* nos autem, *ut* incorruptam.

26 Ego igitur ita curro, ut non in incertum: ita pugilem ago, ut non aerem cædens.

27 Sed contundo corpus meum, & in servitutem redigo: ne quo modo, cum aliis prædicârim, ipse rejectaneus fiam.

CAP. X.

Historiæ sacræ mysterium explicatur, & docetur abstinendum esse à mensa Dæmoniorum, ut participetur de mensa Domini.

NOlim autem vos ignorare, Fratres, Patres nostros omnes sub illa nube fuisse, & omnes per mare transivisse:

2 Et omnes in Moseu baptizatos esse nube & mari:

3 Et omnes eandem escam spiritualem edisse:

4 Et omnes eundem potum spiritualem bibisse. Bibebant enim ex sequente spirituali petra: petra verò illa erat Christus.

5 Sed plerosque illorum non habuit gratos Deus, prostrati sunt enim in deserto.

6 Hæc autem typi nostri fuerunt, ut ne concupiscamus res malas, sicut illi concupiverunt.

7 Ne igitur idololatræ estote, sicut quidam eorum: ut scriptum est, Sedit populus ad edendum ac bibendum, & surrexerunt ad ludendum.

8 Neque scortemur, sicut quidam eorum scortati sunt, & ceciderunt uno die viginti tria millia.

9 Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentârunt, & à serpentibus perierunt.

10 Neque murmurate, sicut quidam eorum murmurârunt, & perierunt à disperdore.

11 Hæc autem omnia typicè evenerunt eis: scripta verò sunt ad nostrî admonitionem, in quos fines seculorum devenerunt.

12 Itaque qui *sibi* videtur stare, videat ne cadat.

13 Tentatio vos non cepit, nisi humana: fidelis autem *est* Deus, qui non sinet vos tentari supra *id* quod potestis; sed unà cum tentatione præstabit etiam exitum ut possitis *eam* sustinere.

14 Quapropter, dilecti mihi, fugite ab idololatria.

15 Ut intelligentibus loquor: judicate vos quod aio.

16 Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communio sanguinis Christi est? panis quem frangimus, nonne

ne communio corporis Christi est?

17 Quoniam unus *est*, panis, unum corpus nos, qui multi sumus: nam omnes ex uno illo pane participamus.

18 Cernite Israelem *qui est* secundùm carnem: nonne qui edunt victimas, consortes sunt altaris?

19 Quid ergo dico; idolum aliquid esse, aut quod idolis immolatum est, aliquid esse?

20 Imò *illud dico*, quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo: nolim autem vos consortes dæmoniorum esse.

21 Non potestis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum; non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.

22 An provocamus ad æmulationem Dominum? num validiores eo sumus?

23 Omnia mihi licent, at non omnia conferunt: omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.

24 Nemo quod suum est quærat, sed quisque quod alterius *est*.

25 Quicquid in macello venditur, edite, nihil discriminantes propter conscientiam.

26 Domini enim est terra, & plenitudo ejus.

27 Quòd si quis infidelium vos vocat, & vultis ire, quicquid apponitur vobis, edite, nihil interrogantes propter conscientiam.

28 At si quis vobis dixerit, Hoc idolis mactatum est, ne edite, propter illum qui indicavit & propter conscientiam: Domini enim est terra, & plenitudo ejus.

29 Conscientiam autem dico, non tuam; sed illius alterius: cur enim libertas mea damnatur ab alia conscientia?

30 Et si ego per gratiam *cibum* participo, cur *ob id* impius judicor pro quo ego gratias ago?

31 Sive igitur editis, sive bibitis, sive quid faciris, omnia ad gloriam Dei facite.

32 Estote sine offendiculo & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei.

33 Sicut & ego *per* omnia omnibus placeo, non quæ mea ipsius utilitatem, sed multorum, ut salventur.

CAP. XI.

Virum debere aperire, mulierem velare caput. Corrupta Cœnæ praxis ad primam institutionem reformatur.

IMitatores mei estote, sicut & ego Christi.

2 Laudo verò vos, fratres, quòd omnia mea meministis, & sicut tradidi vobis, traditiones retinetis.

3 Vellem autem vos nôsse Christum esse omnis viri caput: caput autem mulieris, virum: caput verò Christi, Deum.

4 Omnis vir orans aut prophetans operto capite, dedecorat caput suum.

5 Omnis verò mulier orans aut prophetans non operto capite, dedecorat caput suum: nam *id* unum ac idem est ac si rasa esset.

6 Nam si non operitur mulier, etiam tondeatur: quòd si turpe mulieri tonderi aut radi, veletur.

7 Vir enim non debet operire caput, cùm *is* imago sit & gloria Dei: at mulier gloria viri est.

8 Non enim est vir ex muliere, sed mulier ex viro.

9 Neque enim conditus est vir

vir propter mulierem, sed mulier propter virum.

10 Propter hoc debet mulier potestatem habere in capite propter Angelos.

11 Attamen neque vir absque muliere, neque mulier absque viro, in Domino.

12 Sicut enim mulier ex viro *est*, ita & vir per mulierem: omnia verò ex Deo.

13 Apud vos ipsos judicate, *num* decorum est, mulierem non opertam Deum orare?

14 An ne natura quidem ipsa hoc vos docet, quòd viro quidem comatum esse decori sit:

15 Contra mulieri comatam esse decori sit? Nam coma pro velamine data est ei.

16 Quòd si quis videtur contentiosus esse, nos ejusmodi consuetudinem non habemus, neque Ecclesiæ Dei.

17 Hoc verò *ita* mando ut vos non laudem, quòd *videlicet* non cum emolumento, sed cum detrimento convenitis.

18 Primùm enim, cum convenitis in Ecclesia, audio dissidia inter vos esse, & aliquam partem credo.

19 Oportet enim etiam hæreses inter vos esse, ut qui probi sunt, manifesti fiant inter vos.

20 Cùm igitur convenitis eodem loci, *hoc* non est Dominicam cœnam edere.

21 Nam unusquisque propriam cœnam præoccupat in edendo: & hic quidem esurit; ille verò ebrius est.

22 Enimverò num domos non habetis ad edendum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & pudefacitis inopes? Quid vobis dicam? laudabo vos? in hoc non laudo.

23 Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, Dominum Jesum *videlicet* eâ nocte quâ proditus est, accepisse panem:

24 Et gratiis actis fregisse, ac dixisse, Accipite, edite: hoc meum est corpus quod pro vobis frangitur: hoc facite ad mei commemorationem.

25 Itidem & poculum, postquam cœnâsset, dicendo, Hoc poculum est Novum illud pactum, per meum sanguinem: hoc facite quotiescunque biberitis ad mei commemorationem.

26 Quotiescunque enim ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciatis usquequò venerit.

27 Itaque quisquis ederit panem hunc, vel biberit poculum Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini.

28 Exploret autem quisque seipsum, & ita de pane illo edat, & de poculo illo bibat.

29 Nam qui edit & bibit indignè, damnationem sibi ipsi edit & bibit, non discernens corpus Domini.

30 Propterea inter vos multi *sunt* infirmi & valetudinarii, & dormiunt multi.

31 Etenim si nosipsos dijudicaremus, non judicaremur.

32 Sed dum judicamur, à Domino erudimur, ne cum mundo condemnemur.

33 Itaque fratres mei, cùm convenitis ad edendum, alius alium expectate.

34 Quòd si quis esurit, domi edat: ne ad condemnationem conveniatis. Reliqua verò, cùm venero, ordinabo.

CAP.

CAP. XII

Dona Dei varia, & ipsorum usus.

POrrò de spiritualibus *donis*, fratres, nolim vos in *eorum* ignoratione versari.

2 Scitis *vos* Gentes fuisse, ad idola illa muta, prout abripiebamini, fuisse abreptos.

3 Quapropter notum vobis facio, nullum per Spiritum Dei loquentem dicere Jesum anathema, & neminem posse dicere Jesum Dominum, nisi per Spiritum Sanctum.

4 Distinctiones autem donorum sunt, sed idem Spiritus.

5 Et distinctiones ministeriorum sunt, sed idem Dominus.

6 Et distinctiones actionum sunt, sed idem est Deus agens ea omnia in omnibus.

7 Unicuique verò datur declaratio Spiritûs ad utilitatem.

8 Nam huic quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: alii verò sermo cognitionis per eundem Spiritum.

9 Alteri verò fides per eundem Spiritum: alii verò donum sanationum per eundem Spiritum: alii verò operatio virtutum, alii verò propheria, alii verò discretio spirituum:

10 Alteri verò genera linguarum, alii verò interpretatio linguarum.

11 Sed omnia hæc agit unus ille & idem Spiritus, distribuens privatim *illa* singulis sicut vult.

12 Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia verò illa membra corporis quod unicum est, multa sunt, *sed* unum sunt corpus: ita & Christus.

13 Etenim per unum Spiritum nos omnes in unum corpus baptizati sumus, & Judæi, & Græci, & servi, & liberi: & omnes potati sumus in unum Spiritum.

14 Etenim corpus non est unum membrum, sed multa.

15 Si dicat pes, Quia non sum manus non sum ex corpore, num propterea non est ex corpore?

16 Et si dicat auris, Quia non sum oculus non sum ex corpore, num propterea non est ex corpore?

17 Si totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus, ubi odoratus?

18 Nunc autem Deus constituit membra, singula sigillatim in corpore, sicut voluit.

19 Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

20 Nunc verò multa quidem membra sunt, unum verò corpus.

21 Non potest autem oculus dicere manui, Te mihi non opus est: aut rursum caput pedibus. Non est mihi vobis opus

22 Imò multò potiùs quæ videntur membra corporis infirmissima esse, necessaria sunt:

23 Et quæ putamus *membra* corporis minimè esse honesta, iis honorem ampliorem circumponimus: & quæ sunt in nobis indecora, copiosiorem decorem habent,

24 Nam quæ sunt in nobis decora, *iis decore* non est opus: sed Deus contemperavit corpus, ei cui deerat ampliore tributo honore:

25 Ut ne sit dissidium in corpore, sed membra itidem solicita sint alia pro aliis.

26 Itaque sive patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: sive ho-

nore

nore afficitur unum membrum, congratulantur omnia membra.

27 Vos autem estis corpus Christi, & membra particulatim

28 Et alios quidem constituit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos, deinde Prophetas, tertiò Doctores: deinde *constituit* potestates, deinde dona sanationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum.

29 Num omnes Apostoli? num omnes Prophetæ? num omnes Doctores?

30 Num omnes edunt virtutes? num omnes donum habent sanationum? num omnes linguis loquuntur? num omnes interpretantur?

31 Sed æmulate dona potiora. Et porrò iter ad excellentiam vobis indicabo.

CAP. XIII.

Prærogativa & speculum charitatis.

SI linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum æs resonans, aut cymbalum tinniens.

2 Et si habeam prophetiam, & noverim mysteria omnia omnemque cognitionem; & si habeam totam fidem, adeo ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum.

3 Et si insumam alendis egenis omnia quæ mihi supperunt, & si tradam corpus meum ut comburar, charitatem autem non habeam: *hoc* nihil *mihi* prodest.

4 Charitas iram cohibet, benigna est charitas, non invidet charitas, non agit perperam, non inflatur:

5 Non agit indecorè, non quærit quæ sua sunt, non exacerbatur, non cogitat *malum*.

6 Non gaudet injustitiâ, gratulatur autem veritati:

7 Omnia tegit, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

8 Charitas nunquam excidit: sed & prophetiæ evanescent, & linguæ cessabunt, & cognitio evanescet.

9 Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.

10 Postquam autem advenerit quod perfectum est, tunc quod est aliquatenus, ut inutile rolletur.

11 Cum essem infans, ut infans loquebar, ut infans sapiebam, ut infans ratiocinabar; postquam autem factus sum vir, inutilia sustuli quæ infantis erant.

12 Cernimus enim nunc per speculum & per ænigma, tunc autem coram *cernemus*: nunc novi aliquatenus, tunc verò ampliùs cognoscam prout amplius edoctus fuero.

13 Nunc vero manet fides, spes, charitas, tria hæc: maxima autem harum charitas.

CAP. XIV.

Tolitia Ecclesiæ.

ADsectate charitatem, ambite spiritualia: magis tamen ut prophetetis.

2 Nam qui loquitur linguâ, non hominibus loquitur, sed Deo: nullus enim audit, spiritu verò loquitur mysteria.

3 Qui autem propherat, hominibus loquitur ædificationem, & exhortationem, & consolationem.

4 Qui loquitur linguâ, seipsum ædificat: qui verò prophetat, Ecclesiam ædificat.

5 Velim autem omnes vos loqui linguis, magis tamen ut prophetetis: major enim

est qui prophetat, quam qui loquitur linguis, excepto si interpretetur ut Ecclesia ædificationem accipiat.

6 Quòd si nunc, fratres, veniam ad vos linguis loquens, quid vos juvabo, nisi vobis loquar aut ex revelatione, aut ex cognitione, vel prophetando, vel docendo?

7 Atqui animæ expertia quæ sonum edunt, & tibia, & cithara, nisi distinctionem sonis dederint, quomodo cognoscetur quod tibiâ canitur aut citharâ?

8 Etenim si incertum sonum tuba dederit, quis apparabitur ad bellum.

9 Ita & vos nisi per linguam ediderit is bene significantem sermonem, quomodo cognoscetur quod dicitur? eritis enim in aërem loquentes

10 Tot, si casus tulerit, genera vocum sunt in mundo, & nihil *est* mutum.

11 Nisi igitur sciero vim vocis, ero ei qui loquitur, barbarus: & qui loquitur apud me barbarus *fuerit*.

12 Ita & vos, quandoquidem spiritus affectatis, ad ædificationem ecclesiæ quærite ut exundetis.

13 Quapropter qui loquitur linguâ, oret ut interpretetur.

14 Nam si orem linguâ, spiritus meus orat, sed intelligentia mea est infructuosa.

15 Quid est igitur? orabo spiritu, sed orabo etiam intelligentiâ: psallam spiritu, sed psallam etiam intelligentiâ.

16 Quandoquidem si benedixeris spiritu, is qui implet locum idiotæ, quomodo dicturus est Amen ad tuam gratiarum actionem? nam quid dicas nescit.

17 Nam tu quidem bene gratias agis, sed alius non ædificatur.

18 Gratias ago Deo meo quòd magis quàm vos omnes linguis loquar.

19 Sed in Ecclesia malim quinque verba ex intelligentia mea loqui, ut & alios voce instituam, quam decem millia verborum linguâ.

20 Fratres, ne estote pueri prudentiâ: sed malitiâ infantes, prudentiâ verò adulti estote

21 In lege scriptum est, Propterea per diversæ linguæ *homines*, & alia labra loquar populo huic. & ita quoque me non audient, dicit Dominus.

22 Linguæ igitur sunt signum, non iis qui credunt, sed infidelibus: prophetia verò non infidelibus, sed credentibus.

23 Itaque si eodem loci convenerit tota Ecclesia, & omnes linguis loquantur, ingrediantur autem idiotæ vel infideles, nonne dicent vos furere?

24 Sed si omnes prophetent, ingrediatur autem infidelis quispiam aut idiota, arguitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus.

25 Et ita quæ occulta sunt in ejus corde, manifesta fiunt: atque ita procidens in faciem, adorabit Deum, annuncians Deum verè in vobis esse.

26 Quid igitur est, fratres? quoties convenitis, quisque vestrûm canticum habet, doctrinam habet, linguam habet, revelationem habet interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant.

27 Et si linguâ quis loquitur, *fiat* per binos, aut ad plurimum ternos, & vicis-

sim: unus autem interpretetur.

28 Quòd si non sit interpres, taceat in Ecclesia *qui loquitur linguâ*, sibiipsi verò loquatur & Deo.

29 Prophetæ autem duo aut tres loquantur, & alii dijudicent.

30 Quod *si quid* alii revelatum fuerit assidenti, prior taceat.

31 Potestis enim omnes singillatim prophetare, ut omnes discant, & omnes consolationem accipiant.

32 Et spiritus Prophetarum Prophetis subjiciuntur.

33 Non enim est exagitationis *autor* Deus, sed pacis, ut in omnibus Ecclesiis sanctorum.

34 Mulieres vestræ in conventibus sileant: nec enim permissum est eis ut loquantur, sed *oportet* ut subditæ sint, sicut & Lex dicit.

35 Quòd si quid discere volunt, domi suos viros interrogent: nam turpe est mulieribus in Ecclesia loqui.

36 An à vobis sermo Dei profectus est? an ad vos solos devenit?

37 Si quis sibi videtur Propheta esse, aut spiritualis, agnoscat, quæ scribo vobis, esse Domini præcepta.

38 Qui verò ignarus est, ignarus esto.

39 Itaque fratres, ambite prophetandi donum, & loqui linguis ne prohibete.

40 Omnia decenter & ordine fiant.

CAP. XV.

Confirmatio resurrectionis, & quonam corpore futura sit.

Cæterum notum facio vobis, fratres, Evangelium quod Evangelizavi vobis, quod & accepistis, in quo etiam statis;

2 Per quod etiam, si retinetis quo sermone vobis evangelizaverim, servamini: nisi si frustra credidistis.

3 Tradidi enim vobis imprimis quod & accepi, Christum videlicet mortuum esse pro peccatis nostris, secundùm Scripturas.

4 Et sepultum fuisse, & suscitatum tertio die, secundùm Scripturas.

5 Et visum fuisse Cephæ, deinde duodecim illis.

6 Postea visus est ampliùs quàm quingentis fratribus semel: ex quibus plerique manent usque adhuc, quidam autem obdormierunt.

7 Postea visus est Jacobo: deinde Apostolis omnibus.

8 Ultimo verò omnium, velut abortivo, visus est etiam mihi.

9 Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, propterea quod persecutus sum Ecclesiam Dei.

10 Sed gratiâ Dei sum id quod sum: & gratia ejus, quæ in me *collata est*, non fuit inanis; sed amplius quàm illi omnes laboravi: non ego tamen, sed gratia Dei quæ mecum *est*.

11 Et ego igitur & illi ita prædicamus, & ita credidistis.

12 Quòd si Christus prædicatur ex mortuis suscitatus esse, quomodo dicunt quidam inter vos, non esse resurrectionem mortuorum?

13 Nam si resurrectio mortuorum non est, Christus quoque non est suscitatus.

14 Quòd si Christus non est suscitatus, vanum videlicet *est* præconium nostrum, vana autem *est* etiam fides vestra.

15 Invenimur autem etiam

falsi testes Dei: quoniam de Deo testificati sumus, eum suscitâsse Christum: quem *tamen* non suscitavit, si videlicet mortui non suscitantur.

16 Nam si mortui non suscitantur, Christus quoque non est suscitatus.

17 Quòd si Christus non est suscitatus, inanis est fides vestra: adhuc estis in peccatis vestris.

18 Nempe & qui obdormierunt in Christo perierunt.

19 Si in hac solùm vita speramus in Christum, miserrimi omnium hominum sumus.

20 Nunc autem Christus suscitatus est ex mortuis: & primitiæ eorum qui obdormierunt factus est.

21 Quia enim per hominem mors, per hominem quoque resurrectio mortuorum.

22 Sicut enim in Adamo omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.

23 Unusquisque autem suo ordine: primitiæ Christus, posteà qui sunt Christi, in adventu ipsius.

24 Deinde *erit* finis, cùm tradiderit regnum Deo ac Patri: cùm ut inane sustulerit omne imperium, & omnem autoritatem & potestatem.

25 Nam oportet eum regnare usque quò omnes inimicos supposuerit pedibus ejus.

26 Ultimus *autem* hostis aboletur mors.

27 Nam omnia subjecit sub pedes ejus. Cùm autem dicit omnia esse *ei* subjecta, palam est *hoc dici* excepto eo qui subjecit ei omnia.

28 Posiquam verò subjecta fuerint ei omnia, tunc & ipse Filius subjicietur ei qui subjecit ipsi omnia, ut Deus sit omnia in omnibus.

29 Alioqui quid facient qui abluuntur ut super mortuis: si omnino mortui non suscitantur, cur ablutione utuntur super mortuis?

30 Cur etiam nos periclitamur omni momento?

31 Diebus singulis morior per gloriationem vestram, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro.

32 Si secundùm hominem adversùs bestias pugnavi Ephesi, quæ mihi utilitas, si mortui non suscitantur? edamus & bibamus, cras enim morimur.

33 Ne errate. Mores bonos commercia corrumpunt mala.

34 Evigilate justè, & ne peccate: quidam enim Deum non nôrunt, ad pudorem vobis *incutiendum* loquor.

35 At dicet aliquis, quomodo suscitantur mortui? quali autem corpore prodeunt?

36 Desipiens, quod tu seris, non vivificit, nisi mortuum fuerit.

37 Et quod seris, non corpus oriturum seris, sed nudum granum, si casus tulerit, tritici, aut alicujus ex reliquis *seminibus*.

38 Sed Deus ei dat corpus ut voluit, & singulis seminibus suum corpus.

39 Non omnis caro, eadem caro; sed alia quidem caro hominum, alia autem caro pecorum, alia autem piscium, alia verò volucrium.

40 Et *sunt* corpora cœlestia, & *sunt* corpora terrestria, sed alius quidem cœlestium decor, alius verò terrestrium.

41 Alius decor Solis & alius decor Lunæ, & alius decor stellarum: stella enim stellæ præstat decore.

42 Ita

42 Ita *erit* & resurrectio mortuorum: seritur *corpus* cum corruptione, suscitatur cum incorruptione,

43 Seritur fœdum, suscitatur cum gloria: seritur omnium virium expers, suscitatur potens; seritur corpus animale, suscitatur corpus spirituale.

44 Est corpus animale, & est corpus spirituale.

45 Ita etiam scriptum est, Factus est prior homo Adamus animal vivens: posterior *autem* Adamus *factus* est spiritus vivificus.

46 At spirituale non est prius, sed animale, deinde spirituale.

47 Primus homo è terrâ, pulvereus: secundus homo, ipse Dominus è cœlo.

48 Qualis pulvereus ille, tales & pulverei sunt: & qualis ille cœlestis, tales & qui cœlestes erunt.

49 Et sicut gessimus imaginem terreni, geremus etiam imaginem cœlestis.

50 Hoc autem dico, fratres, quia caro & sanguis non possunt regni Dei hæreditatem consequi: neque corruptio hæreditatem incorruptibilitatis consequetur.

51 Ecce, mysterium vobis dico. Non omnes quidem obdormiemus, sed omnes mutabimur, momento, & jactu oculi ad ultimam tubam.

52 Canet enim tuba, & mortui excitabuntur incorrupti, & nos mutabimur.

53 Oportet enim corruptibile istud induere incorruptibilitatem, & mortale istud induere immortalitatem.

54 Postquam autem hoc corruptibile induerit incorruptibilitatem, & mortale istud induerit Immortalitatem, tunc fiet illud quod scriptum est, Absorpta est mors ad victoriam.

55 Ubi tua, O mors, victoria? ubi tuus, O sepulcrum, aculeus?

56 Aculeus verò mortis est peccatum: vis autem peccati, Lex.

57 Deo autem habetor gratia, qui dat nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.

58 Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, immoti, eminentes in opere Domini semper, cùm sciatis laborem vestrum non esse inanem in Domino.

CAP. XVI.

Factâ exhortatione ad eleemosynam, epistola commendatione Timothei, & salutationibus clauditur.

PORrò de collecta in sanctos, quemadmodum ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite.

2 Primò quoque die hebdomadis unusquisque vestrûm apud se seponat, recondens ut thesaurum quod pro Dei benignitate licuerit: ne, cùm venero, tunc collectæ fiant.

3 Postquam autem accessero, quoscunque probaveritis, hos mittam cum epistolis ut perferant Hierosolymam beneficentiam vestram.

4 Quod si res digna fuerit ut & ipse proficiscar, mecum proficiscentur.

5 Veniam autem ad vos cùm Macedoniam transiero, (Macedoniam enim pertransibo.)

6 Apud vos autem forsitan permanebo, aut etiam hybernabo: ut vos me prosequamini quocunque proficiscar.

7 Nolo enim vos nunc in transcursu videre: sed spero temporis aliquantum manere

rum *me* apud vos, ſi Dominus permiſerit.

8 Permanebo autem Epheſi uſque ad Pentecoſten.

9 Nam oſtium mihi apertum eſt magnum & operoſum, & adverſarii multi.

10 Quòd ſi venerit Timotheus, videte ut ſine metu ſit apud vos: opus enim Domini operatur ut & ego.

11 Nequis igitur illum pro nihilo habeat: ſed proſequimini eum cum pace, ut veniat ad me: exſpecto enim eum cum fratribus.

12 Porrò de Apollo fratre, multum precatus ſum eum ut iret ad vos cum fratribus; ſed omnino non fuit *ei* voluntas nunc eundi: venturus eſt autem, cùm tempus opportunum habuerit.

13 Vigilate, perſtate in fide, viriliter agite, eſtote fortes.

14 Omnia veſtra cum charitate fiant.

15 Precor autem vos fratres, nôſtis familiam Stephanæ eſſe primitias Achaiæ, & ſeſe in miniſterium ſanctis addixiſſe;

16 Ut & vos ſubjiciamini talibus, & omnibus operam ſuam conferentibus & laborantibus.

17 Gaudeo verò de adventu Stephanæ & Fortunati & Achaici, quoniam iſti defectum veſtrî ſuppleverunt.

18 Refocillârunt enim ſpiritum meum ac veſtrum. Agnoſcite igitur eos qui tales ſunt.

19 Salutant vos Eccleſiæ Aſiæ. Salutant vos in Domino multùm Aquila & Priſcilla, cum Eccleſia quæ eſt domi ipſorum.

20 Salutant vos fratres omnes. Salutate alii alios oſculo ſancto.

21 Salutatio manu mei Pauli.

22 Si quis non amat Dominum Jeſum Chriſtum, ſit anathema, maranatha.

23 Gratia Domini Jeſu Chriſti *ſit* vobiſcum.

24 Charitas mea cum omnibus vobis in Chriſto Jeſu. Amen.

Ad Corinthios prior miſſa fuit Philippis per Stephanam & Fortunatum & Achaicum & Timotheum.

PAULI

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA
AD CORINTHIOS
SECUNDA.

CAP. I.

Paulus gaudet consolationem in afflictionibus perceptam in afflictos refundere, & excusat se quod ad Corinthios non venerit.

PAulus Apostolus Jesu Christi, per Dei voluntatem, & Timothe us frater, Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, una cum sanctis omnibus qui sunt in tota Achaia;

2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Benedictus *esto* Deus ac Pater Domini nostri Jesu Christi: Pater, *inquam*, ille miserationum & Deus omnis consolationis:

4 Consolans nos in omni afflictione nostra: ut possimus in quavis afflictione *positos* consolari, eâ ipsâ consolatione quâ nos ipsos consolatur Deus.

5 Nam sicut exundant perpessiones Christi in nobis, ita per Christum exundat etiam consolatio nostra.

6 Sive autem affligimur, pro vestra consolatione ac salute *affligimur*: sive consolationem percipimus, *consolationem percipimus* pro vestra consolatione, quæ agit *in vobis* per tolerantiam earundem perpessionum, quas & nos perpetimur: & spes nostra firma est de vobis.

7 Ut qui sciamus vos, sicut consortes estis perpessionum, ita etiam consortes *fore* consolationum.

8 Non enim volumus vos ignorare, fratres, de afflictione nostra quæ nobis evenit in Asia, nos supra modum gravatos fuisse, supra vires, adeo ut prorsùs animi penderemus, etiam quod ad vitam.

9 Sed ipsi apud nos decretum mortis habuimus, ne confideremus in nobisipsis, sed in Deo suscitante mortuos;

10 Quique ex tanta morte nos eripuit & eripit: in quo speramus nos adhuc etiam ereptum iri:

11 Unà conferentibus subsidiariam operam etiam vobis per deprecationem pro nobis, ut donum ex multis personis in nos *collatum* per

multos celebretur gratiarum actione pro nobis.

12 Nam gloriatio noſtra hæc eſt, teſtimonium videlicet conſcientiæ noſtræ, quod cum ſimplicitate & ſinceritate Dei, non cum ſapientia carnali, ſed cum gratia Dei, verſati ſumus in mundo, plurimùm autem apud vos.

13 Non enim alia ſcribimus vobis quàm quæ legitis aut etiam agnoſcitis: ſpero autem vos etiam ad extremum agnituros:

14 Sicut & aliquatenus agnoviſtis, nos gloriationem veſtram eſſe, quemadmodum & vos noſtra *quidem*, in diem Domini Jeſu.

15 Itaque hâc fiduciâ priùs volui ad vos venire, ut ſecundam gratiam haberetis.

16 Et per vos tranſire in Macedoniam, & rurſum à Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Judæam.

17 Hoc igitur cùm deliberarem, num nam levitate fum uſus; aut quæ delibero, ſecundùm carnem delibero, ut ſit apud me Etiam & Non?

18 Imo Deus fidelis *novit* ſermonem noſtrum apud vos non fuiſſe Etiam & Non.

19 Nam Dei Filius Jeſus Chriſtus, qui inter vos per nos prædicatus eſt, *id eſt*, per me & Sylvanum ac Timotheum, non fuit Etiam & Non; ſed Etiam fuit in ipſo.

20 Quotcunque enim *ſunt* promiſſiones Dei, in ipſo *ſunt* Etiam, & in ipſo *ſunt* Amen, ad Dei gloriam per nos.

21 Porrò, qui nos confirmat, vobiſcum in Chriſtum, & qui unxit nos, Deus eſt.

22 Qui etiam obſignavit nos, indiditque arrhabonem Spiritûs cordibus noſtris.

23 Ego vero teſtem Deum invoco in meam animam: me *idcirco* nondum veniſſe Corinthum, quod vobis parcam.

24 Non quod dominemur veſtræ fidei, ſed *quòd* adminiſtri ſimus gaudii veſtri: nam fide ſtatis.

CAP. II

Prioris ſcripti apologia, Reſipiſcenti jam Inceſtuoſo jubet veniam dari.

HOC autem apud me ſtatui, rurſùs cum triſtitia non venire ad vos.

2 Nam ſi ego contriſto vos, quis eſt igitur qui exhilaret me, niſi is ipſe qui contriſtatus fuerit ex me?

3 Et hoc ipſum vobis ſcripſi, ne cùm venero triſtitiam capiam ex iis de quibus oportebat me gaudere, confidens de vobis omnibus, meum gaudium omnium veſtrûm *gaudium* eſſe.

4 Nam ex multâ afflictione & anxietate cordis ſcripſi vobis per multas lacrymas: non ut triſtitiâ afficeremini, ſed ut cognoſceretis charitatem quam habeo ſummam erga vos.

5 Quòd ſi quis triſtitiam attulit, non mihi triſtitiam attulit, ſed quadantenus, ne *illum* aggravem, vobis omnibus.

6 Sufficit iſtiuſmodi *homini* iſta increpatio à pluribus illis profecta

7 Ut è contrario potius vos *ei* condonetis, eumque conſolemini, ne quo modo redundante triſtitiâ abſorbeatur *vir* hujuſmodi.

8 Quapropter precor vos ut ratam faciatis in illum charitatem.

9 Nam

9 Nam in hunc finem etiam scripsi, ut cognoscerem probationem vestri, *id est*, an ad omnia obedientes sitis.

10 Cui verò quidpiam condonatis, & ego *condono:* nam & ego si quid condonavi, cui condonavi, propter vos *id feci*, in conspectu Christi, ut ne superemur à Satana.

11 Non enim illius machinationes ignoramus.

12 Porrò cùm venissem Troadem ad *prædicandum* Evangelium Christi, etiamsi ostium mihi apertum erat per Dominum, non fuit remissio spiritui meo, eo quòd non invenissem Titum fratrem meum:

13 Sed cùm illis valedixissem, abii in Macedoniam.

14 Deo *habetor* autem gratia, qui facit ut semper triumphemus in Christo; & odorem cognitionis sui manifestum facit per nos quovis in loco.

15 Nam Christi bona fragrantia sumus Deo: in iis qui servantur, & in iis qui pereunt:

16 His quidem, odor mortis ad mortem: illis verò, odor vitæ ad vitam. Sed ad hæc quis idoneus?

17 Non enim, ut plerique, cauponamur sermonem Dei, sed ut ex sinceritate, sed ut ex Deo, in conspectu Dei, de Christo loquimur.

CAP. III.

Commendatur minister spiritûs præ ministro literæ; cùm illi apertè pronuncient, quod hi sub velo tradebant.

INcipimus rursus nosipsos commendare; aut num egemus, ut nonnulli, commendatitiis epistolis apud vos, aut commendatitiis à vobis?

2 Epistola nostra vos estis, inscripta in cordibus nostris, quæ intelligitur & legitur ab omnibus hominibus.

3 Dum manifestum sit vos esse epistolam Christi subministratam à nobis, inscriptam non atramento, sed Spiritu Dei vivi? non in tabulis lapideis, sed in carneis tabulis cordis.

4 Fiduciam autem hujusmodi habemus per Christum apud Deum:

5 Non quòd idonei simus per nosipsos ad cogitandum quicquam, velut ex nobisipsis: sed quòd idonei sumus *id* ex Deo est:

6 Qui etiam fecit ut idonei essemus ministri novi pacti, non literæ, sed Spiritûs: nam litera occidit, Spiritus autem vivificat.

7 Quòd si mortis ministerium in literis *positum*, & informatum in lapidibus, fuit glorioſum, adeò ut non possent intentis oculis intueri filii Israel in faciem Mosis, propter gloriam illam faciei ejus, quæ *nunc* ut inutilis tollitur:

8 Quî non potiùs ministerium Spiritûs erit glorioſum?

9 Nam si ministerium condemnationis *fuit* glorioſum, multò magis ministerium justitiæ exundat gloriâ.

10 Etenim quod glorificatum fuit, ne glorificatum quidem fuit hac in parte, *id est*, supereminentis illius gloriæ respectu.

11 Nam si quod *nunc* ut inutile tollitur, *fuit* glorioſum, multò magis est glorioſum id quod manet.

12 Itaque cùm hujusmodi spem habeamus, multâ in loquendo evidentiâ utimur.

13 Nec *sumus* sicut Moses, *qui* imponebat velamen faciei suæ, ne oculos defigerent filii Israelis ad finem ejus quod *nunc* ut inutile tollitur.

14 Itaque occalluerunt mentes illorum. Nam usque ad diem hodiernum, in lectione Veteris pacti manet non retectum velamen illud, quod in Christo inutile factum tollitur.

15 Sed ad hunc usque diem cùm legitur Moses, velamen cordi eorum impositum est.

16 Quando verò ese converterit ad Dominum, tolletur velamen illud:

17 Dominus verò Spiritus ille est: ubi autem Spiritus ille Domini, illic libertas.

18 Nos autem omnes retectâ facie gloriam Domini quasi in speculo intuentes, in eandem imaginem transformamur ex gloriâ in gloriam, sicut à Domini Spiritu.

CAP. IV.

Veritatem omnibus conscientiis non induratis per Apostolos illuxisse; confessores ejus subjectos cruci; majori tamen consolatione quàm cruce fruituros.

PRopterea cùm ministerium hoc habeamus, prout misericordiam consecuti sumus, segnes non sumus.

2 Sed abrenunciavimus pudendis latebris, non cum calliditate ambulantes, neque falsantes sermonem Dei, sed declaratione veritatis commendantes nosipsos apud omnem conscientiam hominum, in conspectu Dei.

3 Quòd si opertum est Evangelium nostrum, iis qui pereunt opertum est.

4 In quibus Deus hujus seculi excæcavit mentes, *nempe in* infidelibus, ne irradiet eos illustratio Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei.

5 Non enim nosipsos prædicamus, sed Christum Jesum *esse* Dominum: nos autem, servos vestros propter Jesum.

6 Quoniam Deus, qui dixit ut è tenebris lux splendesceret, *is est* qui splenduit in cordibus nostris: ad *præbendum* lucem notitiæ gloriæ Dei in facie Jesu Christi.

7 Habemus autem thesaurum hunc in testaceis vasculis, ut hæc hujus potentiæ supereminentia sit Dei & non ex nobis.

8 Dum in omnibus affligimur, at non coarctamur: hæsitamus, at non prorsùs hæremus:

9 Persecutionem patimur, sed in ea non deserimur; dejicimur, at non perimus:

10 Quolibet tempore mortificationem Domini Jesu corpore circumferentes, ut etiam vita illa Jesu in corpore nostro manifesta fiat:

11 Semper enim nos qui vivimus morti tradimur propter Jesum, ut etiam vita Jesu manifesta fiat in carne nostra mortali.

12 Itaque mors quidem in nobis agit, vita verò in vobis.

13 Et quoniam habemus eundem Spiritum fidei, secundùm illud quod scriptum est, Credidi, & ideo locutus sum: nos quoque credimus, quamobrem etiam loquimur.

14 Scientes fore ut qui suscitavit Dominum Jesum, nos quoque per Jesum suscitet, & sistat vobiscum.

15 Nam hæc omnia propter vos *fiunt*, ut gratia illa amplificata, pluribus gratias agen-

agentibus, exundet in gloriam Dei.

16 Propterea non segnescimus, sed etiamsi externus homo noster corrumpitur, internus tamen renovatur indies.

17 Illicò enim præteriens levitas afflictionis nostræ excellenter excellentis gloriæ pondus æternum conficit nobis:

18 Dum non spectamus ea quæ cernuntur, sed ea quæ non cernuntur: nam quæ cernuntur, temporaria sunt: at quæ non cernuntur, æterna.

CAP. V.

Peregrinantes in tabernaculo corporis abesse à Christo; per Apostolos autem vocari ad Christum, qui in spiritu & novitate vitæ est cognoscendus.

SCimus enim nos, si terrestris hujus domûs nostræ tabernaculum dissolutum fuerit, ædificium ex Deo habituros, domicilium *videlicet* non manu factum, æternum in cœlis.

2 In hoc etenim suspiramus, expetentes domicilio nostro, quod è cœlo est, superindui.

3 Siquidem etiam induti non nudi reperiemur.

4 Etenim qui sumus in hoc tabernaculo suspiramus gravati: in quo *constituti* non cupimus *eo* exui, sed superindui, ut absorbeatur mortalitas à vitâ.

5 Porrò Deus *is est* qui nos ad hoc ipsum condidit, qui etiam dedit nobis arrhabonem Spiritûs.

6 Confidenti igitur animo sumus semper, & scimus nos dum adsumus in corpore, peregrè abesse à Domino:

7 (Per fidem enim ambulamus, non per aspectum.

8 Confidenti autem animo sumus: sed gratum est nobis potiùs abesse è corpore, & adesse apud Dominum)

9 Quapropter etiam contendimus ut hic præsentes, & hinc absentes, ipsi placeamus.

10 Omnes enim nos manifestos fieri oportet coram tribunali Christi, ut unusquisque reportet quæ in corpore *fecerit*, congruenter ad id quod fecerit, sive bonum, sive malum.

11 Scientes igitur terrorem illum Domini, homines ad fidem adducimus, Deo autem manifesti sumus: & spero *nos* etiam conscientiis vestris manifestos esse.

12 Non enim iterum nosipsos commendamus vobis, sed vobis occasionem præbemus gloriandi de nobis: ut habeatis *quod dicatis* adversùs eos qui in facie gloriam captant, at non in corde

13 Nam si insanimus, Deo *insanimus*: sive sanâ mente sumus, vobis *sanâ mente sumus*.

14 Charitas enim illa Christi constringit nos:

15 Ut qui hoc statuerimus, si unus pro omnibus mortuus fuit, nempe istos omnes fuisse mortuos, & *illum* pro omnibus mortuum esse, ut qui vivunt, posthac non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & suscitatus est.

16 Itaque nos posthac neminem novimus secundùm carnem: quòd si etiam novimus Christum secundum carnem, nunc tamen non amplius novimus

17 Siquis igitur *est* in Christo, nova res condita *est*,

vetera præterierunt: ecce nova facta sunt omnia.

18 Hæc autem omnia *sunt* ex Deo, qui reconciliavit nos sibi per Jesum Christum, deditque nobis ministerium reconciliationis:

19 Nempe quia Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non imputando eis offensas eorum: posuitque in nobis sermonem illum reconciliationis.

20 Itaque nomine Christi legatione fungimur, & velut Deo *vos* rogante per nos, oramus Christi nomine, reconciliamini Deo.

21 Fecit enim *ut* qui non novit peccatum, pro nobis peccatum *esset*, ut nos efficeremur justitia Dei in eo.

CAP. VI.

Ministerium cruce & virtute insigne commendatur: & ab infidelium commercio dissuadetur.

SED &, ut operam nostram ei accommodantes, hortamur ne fruſtra gratiam Dei receperitis.

2 (Dicit enim *Deus*, Præstituto tempore accepto exaudivi te, & in die salutis succurri tibi: ecce nunc *est* præstitutum illud tempus acceptum, ecce nunc dies salutis.)

3 Nullam ulla in re præbentes impingendi causam, ne vituperetur ministerium:

4 Sed in omnibus nos approbantes, ut Dei ministri, tolerantia multa in afflictionibus, in necessitatibus, in angustiis,

5 In verberibus, in carceribus, in exagitationibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis,

6 Cum castitate, cum notitia, cum iræ cohibitione, cum benignitate, cum Spiritu Sancto, cum charitate minimè simulatâ;

7 Per sermonem veritatis, per virtutem Dei, per arma justitiæ à dexteris ac sinistris,

8 Per gloriam & dedecos, per convitia & laudes, ut impostores, & *tamen* veraces:

9 Ut ignoti, & *tamen* noti: ut morientes, & ecce vivimus: ut qui castigamur, nec *tamen* morte afficimur:

10 Ut tristes, semper tamen gaudentes: ut pauperes, sed multos ditantes: ut nihil habentes, sed omnia obtinentes.

11 Os nostrum apertum est erga vos, Corinthii, cor nostrum dilatatum est.

12 Non habitatis angustè in nobis: sed angusti estis in visceribus vestris.

13 Loquor autem ut filiis de pari compensatione: Dilatamini & vos.

14 Ne impari jugo copulamini cum infidelibus: quod enim consortium justitiæ cum legis transgressione; & quæ communio lucis cum tenebris?

15 Et quæ concordia Christo cum Belial? aut quæ portio fideli cum infideli?

16 Et quæ consensio templo Dei cum simulacris? nam vos templum estis Dei viventis: sicut dixit Deus, Habitabo in eis & inambulabo: & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.

17 Quapropter exite è medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & impurum

ne attingite, tum ego excipiam vos.

18 Et ero vobis pro patre, & vos eritis mihi pro filiis ac filiabus, dicit Dominus omnipotens.

CAP. VII.

Si ex amore feciſſe quod contriſtârit ipſos, nec pœnitere, quoniam triſtitia eorum ſecundùm Deum fuit, & in bonum ceſſit.

HAS igitur promiſſiones cùm habeamus, dilecti, purificemus nos ab omni inquinamento carnis, ac ſpiritûs, ad finem perducentes ſanctimoniam in timore Dei.

2 Recipite nos: neminem injuriâ affecimus, neminem corrupimus, neminem quæſtui habuimus.

3 Ad condemnationem *veſtri hoc* non dico: nam ante dixi vos in cordibus noſtris eſſe, ad commoriendum & convivendum.

4 Multa *eſt* mihi loquendi libertas apud vos, multa mihi gloriatio de vobis: impletus ſum conſolatione: vehementer ſuperabundo gaudio in omni afflictione noſtra.

5 Etenim cùm veniſſemus in Macedoniam, nullam habuit remiſſionem caro noſtra, ſed in omnibus fuimus afflicti: foris *fuerunt* pugnæ, intus metus.

6 Sed qui conſolatur abjectos, conſolatus eſt nos, *nempe* Deus, adventu Titi.

7 Non ſolùm autem adventu illius, ſed etiam conſolatione quam ille accepit ex vobis, cùm renunciaret vobis veſtrum vehemens deſiderium, veſtram luctum, veſtram ſuper me ardorem, adeò ut magis gaviſus fuerim.

8 Nam etiamſi vos contriſtavi per epiſtolam, non me pœnitet, etiamſi pœnituerit (video enim, epiſtolam illam, tametſi ad tempus, vos contriſtâſſe)

9 Nunc gaudeo, non quòd contriſtati fueritis, ſed quòd contriſtati fueritis ad reſipiſcentiam: nam contriſtati fuiſtis ſecundùm Deum, ut nullâ in re damno affecti fueritis ex nobis.

10 Nam quæ ſecundùm Deum eſt triſtitia, ea reſipiſcentiam efficit ad ſalutem, cujus nunquam pœniteat: at mundi triſtitia mortem efficit.

11 Ecce enim iſtud ipſum, quòd ſecundùm Deum contriſtati fuiſtis, quantum in vobis effecit ſtudium? imò defenſionem, imò indignationem, imò timorem, imò vehemens deſiderium, imò zelum imò vindicationem? per omnia teſtatum feciſtis vos eſſe puros in hoc negotio.

12 Itaque etſi ſcripſi vobis, non *ſcripſi vobis* ejus reſpectu qui injuriam fecerat, nec ejus reſpectu, qui injuriâ affectus fuerat, ſed ut apud vos manifeſtum fieret ſtudium illud noſtrum pro vobis, in conſpectu Dei.

13 Propterea conſolationem accepimus ex conſolatione veſtri: ſed quamplurimum gaviſi ſumus ob gaudium Titi, quòd refocillatus ſit ſpiritus ejus ab omnibus vobis:

14 Et quòd ſi quid apud eum de vobis gloriatus ſum, non fui pudefactus: ſed ut omnia verè locuti ſumus vobis, ita & gloriatio noſtra quâ uſus eram apud Titum, vera comperta ſit:

15 Et viſcera ejus eò ampliùs erga vos *affecta* ſint, memoriâ repetentis omnium veſtrûm obedientiam, & ut cum timore ac tremore ipſum exceperitis.

16 Gaudeo igitur quòd penitùs confidam de vobis.

CAP. VIII.

Macedonum & Christi exemplo ad Eleemosynas exhortatio.

PORRÒ, noram facimus vobis, fratres, gratiam Dei præstitam Ecclesiis Macedonum:

2 *Nempe* in multa exploratione afflictionis exundans gaudium ipsorum, & profundam eorum paupertatem exundâsse in copiosam benignitatem ipsorum.

3 Nam pro viribus (testor) atque supra vires voluntarii *fuerunt:*

4 Multis cum precibus nos deprecantes ut hanc beneficentiam & societatem hujus ministerii sanctorum causâ *subeundi*, in nos receperimus.

5 Ac non prout sperabamus *ita fecerunt*, sed semetipsos dederunt primùm Domino, *deinde* & nobis per Dei voluntatem

6 Ut adhortaremur Titum, ut sicut ante cœpit, ita etiam absolvat apud vos hanc quoque beneficentiam.

7 Itaque sicut omnibus abundatis, *nempe* fide, & sermone, & cognitione, & omni studio, & vestrâ in nos charitate, *videte* ut hâc quoque gratiâ abundetis

8 Non ex imperio dico, sed aliorum studio, vestræ quoque dilectionis sinceritatem reddens exploratam.

9 Nôstis enim beneficentiam Domini nostri Jesu Christi, eum *videlicet* propter vos pauperem factum esse, cùm esset dives, ut vos illius paupertate ditesceretis.

10 Et sententiam in ea re *meam* dico. nam hoc vobis conducit, qui non solùm facere, sed etiam velle ante cœpistis anno superiore.

11 At nunc etiam illud ipsum facere absolvite: ut sicut *adfuit* promptum illud Velle: ita etiam *adsit* ipsum Perficere ex eo quod habetis.

12 Etenim si priùs adsit promptus animus, aliquis acceptus *est* pro eo quod habet, non pro eo quod non habet.

13 Non enim *dico* ut aliis sit relaxatio, vobis autem afflictio: sed *ut* pari conditione quod vobis supereſt. *suppleat* hoc tempore quod illis deest.

14 Ut & quod illis supereſt suppleat quod vobis deest, ut fiat æqualitas.

15 Sicut scriptum est. Qui multum *collegit* plus non habuit: & qui paululum, minus non habuit.

16 Gratia verò *habetor* Deo, qui corde Titi indidit idem studium pro vobis:

17 Quòd tum exhortationem illam gratam habuit tum verò quòd majore studio ultro ad vos iter susceperit

18 Misimus autem unâ cum eo fratrem illum cujus laus est in Evangelio per omnes Ecclesias

19 (Nec *id* solùm, sed etiam suffragiis delectus est ab Ecclesiis socius peregrinationis nostræ, cum hac beneficentia quæ administratur à nobis ad ipsius Domini gloriam, & *comprobandum* promptum animum vestrum.)

20 Vitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac ubertate quæ administratur à nobis.

21 Ut qui procuremus honesta non solùm in conspectu Domini, sed etiam in conspectu hominum.

22 Misimus autem cum eis fratrem nostrum, quem sæpe probavimus in multis studiosum, nunc autem multò studiosiorem, ob multam *meam* fiduciam in vobis.

23 Sive

23 Sive de Tito *quæritur*, ſocius meus *eſt*, & apud vos adjutor: ſive de fratribus noſtris, legati *ſunt* Eccleſiarum, & gloria Chriſti.

24 Itaque demonſtrationem charitatis veſtræ, & noſtræ de vobis gloriationis, edite in eos in conſpectu Eccleſiarum.

CAP. IX.

Continuatur exhortatio ad liberalitatem eleemoſynariam.

NAM de miniſterio quod ſanctis exhibetis, ſupervacaneum eſt mihi ſcribere vobis.

2 Novi enim promptum animum veſtrum, quem de vobis jacto apud Macedones, Achaiam videlicet paratam eſſe ab anno ſuperiore: & ex vobis *ortus* zelus provocavit complures.

3 Miſi autem hos fratres, ne gloriatio noſtra de vobis inanis fiat hac in parte: ut (ſicut dicebam) parati ſitis:

4 Ne quo modo, ſi mecum venerint Macedones, & invenerint vos imparatos, nos pudefiamus (ut ne vos dicam) in præſidente iſta gloriatione.

5 Itaque neceſſarium duxi adhortari vos fratres, ut priores venirent ad vos, & prius abſolverent autea denunciatam beneficentiam veſtram, ut ea ſic parata, ita ut beneficentia, & non ut extortum aliquid.

6 Hoc autem *dico*, Qui ſerit parcè, parcè etiam metet: & qui ſerit benignè, benignè etiam metet.

7 Quiſquis ſicut præoptat corde, *ita* agat: non ex triſtitia aut ex neceſſitate: nam hilarem datorem diligit Deus.

8 Potens *eſt* autem Deus efficere ut omnis gratia in vos exundet: ut in omnibus omni tempore omne quod ſufficiat habentes exundetis ad omne opus bonum:

9 Sicut ſcriptum eſt: Diſperſit, dedit pauperibus; juſtitia ejus manet in ſeculum.

10 Qui autem ſuppeditat ſemen ſerenti, & panem ad eſcam ſuppeditet, & multiplicet ſementem veſtram, & augeat fructus juſtitiæ veſtræ.

11 *Vobis* omni modo ditatis ad omnem benignitatem, quæ per nos efficit ut gratiæ agantur Deo.

12 Nam miniſterium functionis iſtius non ſolùm ſupplebit quæ ſanctis deſunt, ſed etiam exundat per multas gratiarum actiones apud Deum *exhibitas*, per approbationem iſtius miniſterii,

13 Deum glorificando de veſtra teſtata ſubmiſſione Evangelio Chriſti, deque benigna in ſe & in omnes communicatione,

14 Et per ipſorum deprecationem pro vobis propenſo vos amore diligentium, propter excellentem gratiam Dei in vobis.

15 Gratia autem *habeter* Deo ſuper inenarrabili ſuo dono.

CAP. X.

Arma & armatura Chriſtianorum.

CÆterùm precor vos per lenitatem illam & æquitatem Chriſti, ego ipſe Paulus qui coram quidem ſummiſſo animo ſum inter vos, abſens verò ſum erga vos confidens.

2 *Hoc* autem deprecor, ne præſens confidenter agam fiduciâ quâ exiſtimor audax fuiſſe in quoſdam, qui de nobis exiſtimant quaſi ſecundùm carnem ambulemus.

3 Nam in carne non *tamen* ſecundùm carnem ambulantes militamus.

4 Arma enim militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed divi-

divinitùs valida ad deſtructionem munitionum.

5 Ratiocinationes evertendo, omnemque ſublimitatem quæ ſeſe extollit adverſùs cognitionem Dei; & in captivitatem redigendo omnem cogitationem ad obediendum Chriſto:

6 Et paratum habendo quo vindicemus omnem contumaciam, poſtquam impleta fuerit veſtra obedientia.

7 Quæ ob oculos ſunt aſpicitis? ſiquis apud ſe confidit ſe Chriſti eſſe, hoc viciſſim reputet ex ſeſe, quemadmodum ipſe Chriſti *eſt*, ita & nos Chriſti *eſſe*.

8 Nam ſi ampliùs etiam quippiam glorier de poteſtate noſtra, quam dedit Dominus nobis ad ædificationem, ac non ad deſtructionem veſtri, non pudefiam.

9 Ne videar ceu perterrefacere vos per epiſtolas.

10 Nam epiſtolæ quidem (inquiunt) graves ſunt & validæ: ſed præſentia corporis infirma *eſt*, & ſermo *eſt* nihili.

11 Hoc reputet *qui* iſtiuſmodi *eſt*, quales ſumus ſermone per epiſtolas cùm abſumus, tales etiam *nos fore* reipſa cùm aderimus.

12 Non enim audemus nos adjungere vel conjungere cum quibuſdam qui ſeipſos commendant: ſed non intelligunt quòd ipſi ſeſe metiuntur ſeipſis, & ſibiipſis ſeſe comparant.

13 At nos non gloriabimur de iis quæ menſuræ *noſtræ* non ſunt, ſed ſecundùm modum nobi ad regulam admenſum, *id eſt*, ejus quam diſtribuit nobis Deus menſuræ, *gloriabimur* nos perveniſſe ad vos etiam uſque.

14 Non enim quaſi non pervenerimus uſque ad vos, extendimus noſipſos ultra quàm deceat: nam uſque ad vos etiam pervenimus in Evangelio Chriſti.

15 Nequaquam de iis quæ menſuræ *noſtræ* non ſunt gloriantes, *id eſt*, de alienis laboribus: ſed ſperantes, *fore ut* augeſcente fide veſtrâ in vobis amplificemur in attributa nobis noſtra menſura ad exundantiam uſque.

16 Ut in iis *regionibus* quæ ultra vos *ſunt*, evangelizem: non ut in alteri attributa menſura, de præparatis gloriemur.

17 Cæterùm qui gloriatur, in Domino glorietur.

18 Non enim qui ſeipſum commendat, is probandus eſt, ſed is quem Dominus commendat.

CAP. XI.

Inſtituit ſui cum pſeudapoſtolis comparationem, & excuſat ſe illis.

UTinam ſufferretis pauliſper inſipientiam *meam*: imò etiam ſufferte me.

2 Affecto enim vos Dei æmulatione. Aptavi enim vos, *quos* uni viro *ut* virginem puram ſiſtam, *nempe* Chriſto.

3 Sed metuo ne quo modo, ſicut ſerpens ille Evam ſeduxit calliditate ſuâ, ita corruptæ cogitationes veſtræ *degenerent* à ſimplicitate quæ eſt in Chriſto.

4 Enimverò ſi veniens quiſpiam alium Jeſum prædicet quem non prædicavimus, aut *ſi* ſpiritum alterum accipiatis quem non acceperatis, aut Evangelium aliud quod non receperatis, bene *illum* toleraveritis.

5 Puto enim me nihilo inferiorem fuiſſe ſummis Apoſtolis.

6 Quòd ſi rudis *ſum* ſermone, non tamen *ſum rudis* cognitione:

gnitione: ſed omnino manifeſti facti ſumus in omnibus apud vos.

7 Num peccavi cùm ipſe me ſubmitterem ut vos eveheremini? id eſt, quòd gratuitò Evangelium Dei evangelizavi vobis?

8 Alias Eccleſias ſpoliavi, accepto ab eis ſtipendio ut vobis inſervirem: & cùm apud vos eſſem & egerem non obtorpui cum cujuſdam incommodo.

9 Quod enim mihi deerat, ſuppleverunt fratres cùm venſſent è Macedonia: & in omnibus me conſervavi vobis minimè oneroſum, & præſtabo.

10 Eſt veritas Chriſti in me, quod hæc gloriatio non obſtruetur in me in regionibus Achaiæ.

11 Quapropter? *an* quod non diligam vos? Deus novit.

12 Sed quod facio, etiam faciam: ut amputem occaſionem iis qui exoptant occaſionem, ut in *eo de* quo gloriantur, inveniantur quales & nos.

13 Nam iſtiuſmodi pſeudapoſtoli operarii doloſi ſunt, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti.

14 Neque id mirum: ipſe enim Satanas ſe transfigurat in Angelum lucis

15 Non magnum eſt igitur ſi etiam ejus miniſtri transfigurent ſe tanquam *ſint* miniſtri juſtitiæ, quorum finis erit ſecundùm opera ipſorum.

16 Rursùm dico, nequis me putet deſipientem eſſe: alioquin vel ut deſipientem recipite me, ut paululum quiddam & ego glorier.

17 Quod dico, non dico ſecundum Dominum, ſed ut deſipiens, in fundamento hujus gloriationis.

18 Quandoquidem multi gloriantur ſecundùm carnem, & ego gloriabor.

19 Libenter enim ſuffertis deſipientes; quòd ſitis ſapientes

20 Suffertis enim ſi quis vos in ſervitutem adigit, ſi quis exedit, ſiquis *ſtipendium* accipit, ſiquis attollit ſeſe, ſiquis vos in faciem cædit.

21 Contumeliæ reſpectu dico: ſicuti quòd nos infirmi fuimus. Imò in quocunque audaciâ uti velit aliquis (ut deſipiens loquor) audaciâ & ego uti velim.

22 Hebræi ſunt? *ſum* & ego: Iſraelitæ ſunt? *ſum* & ego: ſemen Abrahami ſunt? *ſum* & ego.

23 Miniſtri Chriſti ſunt? (deſipiens loquor) ſuperior ſum ego: in laboribus ampliùs: in plagis ſupra illos: in carceribus ampliùs: in mortibus ſæpe.

24 A Judæis quinquies accepi quadragenas *plagas* unâ minus;

25 Ter virgis cæſus fui, ſemel fui lapidatus, ter naufragium feci, noctem ac diem in profundo egi.

26 In itineribus ſæpe fui, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis à *meis* gentilibus, periculis à Gentibus, periculis in civitatibus; periculis in ſolicitudine, periculis in mari, periculis inter falſos fratres:

27 In labore & ærumna, in vigiliis ſæpe, in fame, & ſiti, in jejuniis ſæpe, & frigore & nuditate:

28 Abſque iis quæ extrinſecùs *eveniunt*, *urget* agmen illud quotidie conſurgens, *id eſt*, ſolicitudo de omnibus Eccleſiis.

29 Quis infirmus eſt, quin ego ſim infirmus? quis offendiculo

fendiculo afficitur, quin ego urar?

30 Si gloriari oporteat, de iis quæ infirmitatis meæ *sunt* gloriabor.

31 Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, benedictus in secula, novit me non mentiri.

32 Damasci, Ethnarca nomine Aretæ regis, præsidio tenebat Damascenorum urbem, cupiens me prehendere:

33 Sed per fenestram in corbe fune demissus fui per mœnia, & ejus manus effugi.

CAP. XII.

Raptus Pauli: stimulus carnis: gloriatio in infirmitatibus & passionibus.

GLoriari sane non convenit mihi: veniam ad apparitiones & revelationes Domini.

2 Novi hominem in Christo ante annos quatuordecim (an in corpore, nescio: an extra corpus, nescio: Deus novit) raptum in tertium usque cœlum.

3 Et novi hujusmodi hominem (an in corpore, an extra corpus, nescio: Deus novit)

4 Raptum fuisse in paradisum, & audisse ineffabilia verba, quæ non liceat homini loqui.

5 Super ejusmodi homine gloriabor: de meipso verò non gloriabor, nisi in infirmitatibus meis.

6 Si enim voluero gloriari, non ero desipiens: veritatem enim dicam: sed parcè loquor, nequis de me reputet supra *id* quod cernit esse me, aut *quod* audit ex me.

7 Et ne supereminentiâ revelationum supra modum efferrer, datus est mihi furculus infixus carni, *nempe* angelus Satan, ut me colaphis cædat, ne supra modum efferar.

8 Super hoc ter Dominum rogavi, ut abscederet à me.

9 Sed dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea: nam potentia mea per infirmitatem consummatur. Libentissimè igitur gloriabor potius de infirmitatibus meis, ut tanquam in tabernaculo inhabitet in me potentia Christi.

10 Propterea acquiesco in infirmitatibus, in injuriis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: cùm enim infirmus sum, tunc potens sum.

11 Fui desipiens in gloriando: vos me coegistis: nam ego debueram à vobis commendari: nulla enim in re inferior fui summis Apostolis, etiamsi nihil sum.

12 Indicia quidem Apostoli edita sunt apud vos cum omni tolerantia, per signa, & prodigia, & virtutes.

13 Nam quid est in quo fueritis inferiores reliquis Ecclesiis, nisi quòd ego ipse non obtorpui cum vestro incommodo? condonate mihi hanc injuriam.

14 Ecce tertiò paratus sum venire ad vos, nec cum vestro incommodo obtorpescam, non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos: non enim debent filii parentibus, sed parentes filiis thesauros recondere.

15 Ego verò libentissimè sumptum impendam, & expendar pro animabus vestris: etiamsi plurimùm vos diligens, minùs diligar.

16 Sed esto, ego vos non gravavi: sed quòd sim callidus, dolo vos cepi.

17 Num per quenquam eorum quos misi ad vos, quæstui vos habui?

18 Precatus sum Titum, & cum

cum eo misi fratrem: num aliqua in re vos quæstui habuit Titus? nonne eodem spiritu ambulavimus? nonne iisdem vestigiis?

19 Rursùm putatis quòd apud vobis excusemus? in conspectu Dei, in Christo loquimur: omnia autem hæc, dilecti, pro vestrî ædificatione.

20 Nam metuo ne quo modo, cùm venero, non quales velim reperiam vos, & ego reperiar vobis qualem nolitis: ne quo modo *sint* lites, æmulationes, excandescentiæ, rixæ, obtrectationes, susurri, tumores, tumultuationes.

21 Ne me, postquam iterum venero, deprimat Deus meus apud vos, & lugeam multos eorum qui ante peccârunt, nec respuerunt super impuritate & scortatione & lascivia quam patrârunt.

CAP. XIII.

A suî ipsorum examine probat Apostolatus sui ἐνέργειαν & autoritatem, quâ posset uti.

TErtiò jam venio ad vos. Ex ore duorum testium aut trium firmum erit omne verbum.

2 Prædixi & secundò prædico ut præsens, & absens nunc scribo iis qui ante peccârunt, & reliquis omnibus, fore ut, si denuò venero, non parcam

3 Quandoquidem experimentum quæritis in me loquentis Christi, qui erga vos non infirmus, sed potens est in vobis

4 Nam etsi crucifixus fuit ex infirmitate, vivit tamen ex potentia Dei: nam & infirmi sumus in eo, sed vivi erimus cum eo, ex potentia Dei apud vos.

5 Vos ipsos tentate an sitis in fide, vosipsos explorate, annon agnoscitis vosmet ipsos, *videlicet* Jesum Christum in vobis esse? nisi rejectanei estis.

6 At spero fore ut cognoscatis nos non esse rejectaneos.

7 Opto autem à Deo, ne quid mali faciatis: non ut nos probi appareamus, sed ut quod bonum est faciatis, nos verò velut rejectanei simus.

8 Non enim possumus quicquam adversùs veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim cùm nos infirmi sumus vos autem validi estis: hoc autem etiam optamus, vestrî *videlicet* connexum.

10 Propterea hæc absens scribo, ne præsens præcisâ severitate utar ex autoritate quam dedit mihi Dominus ad ædificationem, ac non ad destructionem

11 Quod reliquum est, fratres, gaudete, compingimini, consolatione fruimini, idem sapite in pace agite: & Deus charitatis ac pacis erit vobiscum.

12 Salutate alii alios osculo sancto: Salutant vos sancti omnes.

13 Gratia Domini Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio Spiritus Sancti sit cum omnibus vobis. Amen.

Ad Corinthios secunda fuit scripta Philippis *Urbe* Macedoniæ, per Titum & Lucam.

PAULI

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD GALATAS.

CAP. I

Galatæ mutabiles: Evangelii autoritas: Chronicum Pauli.

PAulus Apoſtolus (non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Jeſum Chriſtum, ac Deum patrem qui ſuſcitavit eum ex mortuis)

2 Quique mecum ſunt omnes fratres, Eccleſiis Galatiæ.

3 Gratia vobis & pax à Deo patre, & Domino noſtro Jeſu Chriſto:

4 Qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, ut eximeret nos ex præſenti ſeculo malo, ſecundùm voluntatem Dei & Patris noſtri;

5 Cui *ſit* gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

6 Miror vos ita citò, deſerto eo qui vocavit vos in gratiam Chriſti, transferri in aliud Evangelium:

7 Quod non eſt aliud: ſed nonnulli vos turbant, & volunt invertere Evangelium Chriſti.

8 Sed etiamſi nos, aut Angelus é cœlo evangelizet vobis præter *id* quod vobis evangelizavimus, anathema eſto.

9 Ut ante diximus, etiam nunc iterum dico. Si quis vobis evangelizaverit præter *id* quod acceſiſtis, anathema eſto.

10 Nunc enim *utrùm* homines an Deum *audiendum* ſuadeo, aut quæro hominibus placere? Enimvero ſi adhuc hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem.

11 Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium illud quod eſt à me evangelizatum, non eſſe ſecundùm hominem.

12 Neque enim ego ab homine id accepi, neque eductus ſum, ſed *illud* per revelationem Jeſu Chriſti.

13 Audiſtis enim quomodo verſatus ſim olim in Judaiſmo, me *videlicet* ſupra modum perſecutum eſſe Eccleſiam Dei, & eam vaſtaſſe:

14 Et profeciſſe in Judaiſmo ſupra multos coævos meos in gente meâ, ſummè affectans traditiones à patribus meis profectas.

15 Quando verò libuit Deo, qui ſeparavit me ab utero matris meæ, & vocavit per gratiam ſuam,

16 Revelare Filium ſuum in me, ut evangelizarem ipſum inter Gentes, non ſtatim præterea contuli cum carne & ſanguine:

17 Neque redii Hieroſolymam ad eos qui ante me *fuerunt* Apoſtoli: ſed abii in Arabiam, ac denuo reverſus ſum Damaſcum.

18 Deinde tribus pòſt annis redii Hieroſolymam, ut viſerem Petrum: & permanſi apud eum dies quindecim.

19 Alium autem ex Apoſtolis non vidi quenquam, niſi Jacobum fratrem Domini.

20 In iis porrò quæ ſcribo vobis, ecce in conſpectu Dei teſtor me non mentiri.

21 Deinde veni in regiones Syriæ & Ciliciæ.

22 Eram

22 Eram autem ignotus facie Ecclesiis Judææ quæ *erant* in Christo

23 Sed solùm audierant *qui dicerent*, Qui persequebatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem quam olim vastabat:

24 Et glorificabant Deum de me.

CAP. II.

Chronicum Pauli continuatur, & justificatio Evangelica asseritur: Paulus Apostolus Gentium, ut Petrus Judæorum.

DEinde interjectis annis quatuordecim, rursùm ascendi Hierosolymam unà cum Barnaba, assumpto simul & Tito.

2 Ascendi autem ex revelatione, & exposui eis Evangelium quod prædico inter Gentes, sed privatim iis qui sunt in pretio, ne quo modo frustra currerem aut cucurrissem.

3 Sed neque Titus, qui mecum erat, quamvis esset Græcus, coactus fuit circumcidi:

4 Nempe propter irreptitios falsos fratres qui fuerant clam ingressi ad explorandam libertatem nostram quam habemus in Christo Jesu, ut nos in servitutem adigerent.

5 Quibus ne ad momentum quidem *nos* subjiciendo cessimus: ut veritas Evangelii permaneret apud vos.

6 Ab iis autem qui existimantur esse aliquid, quales olim fuerint, nihil meâ refert: personam hominis Deus non accipit. Nam qui sunt in pretio, nihil mecum præterea contulerunt.

7 Imò è contrario, cùm vidissent mihi concreditum fuisse Evangelium præputii, sicut Petro circumcisionis,

8 (Nam qui efficax fuit per Petrum ad Apostolatum circumcisionis, efficax fuerit etiam per me apud Gentes.)

9 Cúmque cognovisset gratiam mihi datam Jacobus & Cephas & Joannes, qui existimantur esse columnæ, dexteras societatis dederunt mihi ac Barnabæ, ut nos apud Gentes, ipsi verò apud circumcisos *Apostolatu fungeremur.*

10 Solùm *monuerunt* ut pauperum meminissemus: quod & ipsum studui facere.

11 Cùm autem venisset Petrus Antiochiam, in os ei obstiti, eò quòd condemnandus esset.

12 Nam antequam venissent quidam à Jacobo, unà cum Gentibus edebat: cum autem venissent, subterfugiebat ac separabat sese ab eis, metuens eos qui erant ex circumcisione.

13 Ac simulabant unà cum eo reliqui etiam Judæi, adeò ut Barnabas quoque simul abduceretur eorum simulatione.

14 Sed cùm vidissem eos non rectò pede incedere, ut veritati Evangelii congruebat, dixi Petro coram omnibus, Si tu, cum sis Judæus, gentiliter vivis, ac non Judaicè, cur Gentes cogis judaizare?

15 Nos naturâ Judæi, & non ex gentibus peccatores;

16 Scientes non justificari hominem ex operibus Legis, sed per fidem Jesu Christi; etiam nos in Christum Jesum credidimus, ut justificaremur ex fide Christi, & non ex operibus Legis: propterea quòd non justificabitur ex operibus Legis ulla caro.

17 Quòd si, dum quærimus justificari per Christum, inventmur & ipsi peccatores,

num

num Christus peccati minister est? Absit.

18 Nam si quæ destruxi, ea rursùs ædifico, transgressorem meipsum constituo.

19 Ego enim per Legem Legi mortuus sum, ut Deo vivrem.

20 Unà cum Christo crucifixus sum: Vivo autem, non ampliùs ego: sed vivit in me Christus: & vitam quam nunc vivo in carne, vivo per fidem illam Filii Dei qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

21 Irritam non facio gratiam Dei: nam si per Legem est justitia, igitur Christus sine causa mortuus est.

CAP. III.

Doctrina de justificatione gratuita continuatur: & usus Legis ostenditur.

O Amentes Galatæ, quis vos fascinavit ne obsequeremini veritati, quibus ob oculos Jesus Christus priùs fuerat depictus, inter vos crucifixus?

2 Hoc solum velim discere ex vobis, ex operibus Legis Spiritum accepistis, an ex fide per auditum perceptâ?

3 Adeo amentes estis? cùm spiritu inceperitis, nunc carne perficimini?

4 Tam multa passi estis frustra? si modo etiam frustra.

5 Qui igitur subministrat vobis Spiritum, & efficit virtutes in vobis, ex operibus Legis, an ex fide per auditum percepta *subministrat?*

6 Sicut Abrahamus credidit Deo, & imputatum est ei ad justitiam:

7 *Ita* nôstis, nempe eos qui ex fide sunt, esse filios Abrahami.

8 Cùm prævidisset autem Scriptura Deum ex fide justificaturum Gentes, *it* ante evangelizavit Abrahamo, Benedicentur, *inquiens*, in te omnes Gentes.

9 Itaque qui ex fide *sunt*, benedicuntur cum fideli illo Abrahamo.

10 Nam quotquot ex operibus Legis sunt, sub execratione sunt. Scriptum est enim, execrabilis *est* quisquis non manserit in omnibus quæ scripta sunt in libro Legis, ut faciat ea.

11 Nullum autem per Legem justificari apud Deum, manifestum *est*: quoniam justus ex fide vivet.

12 Lex autem non est ex fide: sed quisquis ea fecerit, vivet per ea.

13 *At* Christus nos redemit ab execratione Legis, dum pro nobis factus est execratio: scriptum est enim, Execrabilis *est* quisquis pendet in ligno.

14 Ut in Gentibus benedictio Abrahami exstet in Christo Jesu, & ut promissum illum Spiritum acciperemus per fidem.

15 Fratres, humana loquor: pactionem ratam factam, humanam licet, nullus irritam facit, aut *aliquid ei* superaddit.

16 Abrahamo verò dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit, Et seminibus, ut de multis: sed ut de uno, Et semini tuo, qui est Christus.

17 Hoc autem dico, pactionem à Deo priùs ratam habitam, *respicientem* in Christum. Lex quæ post annos quadringentos & triginta exstitit, non reddit inutilem ad abolendam promissionem

18 Nam si ex Lege est hæreditas, non jam *est* ex promissione: Atqui Abrahamo per

6

per promiſſionem gratificatus eſt Deus *hæreditatem*.

19 Quid igitur Lex? tranſgreſſionum gratiâ adjecta eſt, uſquequo veniſſet ſemen illud cui facta eſt promiſſio: *Lex inquam* ordinata per Angelos, per manum internuncii.

20 Internuncius autem unius non eſt: Deus verò unus eſt.

21 *Num* igitur Lex *addita eſt* adverſùs promiſſiones Dei? Abſit: nam ſi data fuiſſet Lex quæ poſſet vivificare, verè ex Lege eſſet juſtitia.

22 Sed conclufit illa Scriptura omnia ſub peccatum, ut promiſſio ex fide Jeſu Chriſti daretur credentibus.

23 Antequam autem veniſſet fides, ſub Legis præſidio cuſtodiebamur, concluſi in eam fidem quæ futurum erat ut revelaretur.

24 Itaque Lex pædagogus noſter fuit in Chriſtum *reſpiciens*. ut ex fide juſtificaremur.

25 At poſtquam venit fides, non ampliùs ſub pædagogo ſumus.

26 Omnes enim filii Dei eſtis per fidem in Chriſto Jeſu.

27 Nam quicunque in Chriſtum baptizati fuiſtis, Chriſto fuiſtis induti,

28 Non eſt Judæus neque Græcus, non eſt ſervus neque liber, non eſt maſculus ac fœmina, omnes enim vos unus eſtis in Chriſto Jeſu.

29 Quòd ſi vos *eſtis* Chriſti, nempe Abrahami ſemen eſtis, & ſecundùm promiſſionem hæredes.

CAP. IV.

Status hominis ſub lege & evangelio, ſive ſub peccato & gratia.

HOc autem dico, Quamdiu hæres infans eſt, nihil differt à ſervo, quamvis ſit Dominus omnium:

2 Sed ſub tutoribus & curatoribus eſt uſque ad tempus quod pater præſtituerit

3 Ita & nos, cùm eſſemus infantes, ſub elementis mundi eramus in ſervitutem redacti.

4 At poſtquam venit plenum tempus, emiſit Deus Filium ſuum factum ex muliere, factum Legi ſubjectum:

5 Ut eos qui Legi erant ſubjecti redimeret, ut adoptionem acciperemus

6 Quoniam autem eſtis filii, emiſit Deus Spiritum Filii ſui in corda veſtra, clamantem, Abba, *id eſt*, Pater.

7 Itaque non ampliùs es ſervus, ſed filius: quòd ſi filius, etiam hæres Dei per Chriſtum.

8 Imo tum quidem Ignorantes Deum ſerviebatis iis qui naturâ non ſunt dii:

9 At nunc, cùm cognoſcatis Deum, imò potiùs cogniti ſitis à Deo, quomodo convertitis *vos* retrorsùm ad infirma & egena elementa, quibus ad ſuperiora regreſſi ſervire vultis?

10 Dies obſervatis, & menſes, & præſtituta tempora, & annos.

11 Metuo de vobis, ne fruſtra fatigatus ſim apud vos.

12 Eſtote quaſi ego: nam & ego *ſum* quaſi vos: fratres, deprecor vos, nullâ in re me affeciſtis injuriâ.

13 Noſtis autem me per infirmitatem carnis vobis priùs evangelizâſſe:

14 Et explorationem mei quæ

quæ *fiebat* in carne mea, non pro nihilo habuistis, neque respuistis: sed me ut Angelum Dei, ut Christum Jesum, excepistis.

15 Quæ igitur erat beatitatis vestræ prædicatio? testimonium enim reddo vobis; vos, si fieri potuisset, oculos vestros effossos daturos mihi fuisse.

16 *Itaque* num inimicus factus sum vobis dum vobis vera loquor?

17 Ambiunt vos non bene: imo excludere nos volunt, ut se ambiatis.

18 Præclarum est autem vehementer amare, in re bona semper, & non solùm dum præsens sum apud vos.

19 Filioli mei, quos iterum parturio, usquequo formetur Christus in vobis.

20 Velim autem nunc adesse apud vos, & mutare vocem meam: quoniam hæsito in vobis.

21 Dicite mihi qui sub Lege vultis esse, Legem non auditis?

22 Scriptum est enim, Abrahamum duos filios habuisse: unum ex ancilla, & unum ex libera

23 Sed is qui ex ancilla *natus est*, secundùm carnem natus est: qui verò ex liberâ per promissionem.

24 Per quæ illud figuratur. Nam hæc sunt duo illa pacta: unum quidem quod est Agar ex monte Sina, generans *prolem* ad servitutem.

25 Istud enim Agar est Sina mons in Arabia: eâdem autem serie respondet ei Hierosolyma quæ nunc *est*, servitque cum filiis suis.

26 Illa verò quæ sursùm est Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrûm.

27 Scriptum est enim, Lætare sterilis quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis; quoniam plures sunt liberi desertæ, quàm ejus quæ habet virum.

28 Nos igitur, fratres, secundùm Isaacum promissionis filii sumus.

29 Sed quemadmodum tunc is qui secundùm carnem genitus fuerat, persequebatur eum qui natus erat secundùm Spiritum: ita & nunc *fit*.

30 Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam & filium ejus, Nequaquam enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.

31 Nempe, fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ.

CAP. V.

Libertas Christiana: luctæ carnis & Spiritûs, & utriusque fructus.

IN libertate igitur quâ Christus nos liberavit, perstate, & ne regredientes implicamini servitutis jugo.

2 Ecce, ego Paulus dico vobis, si circumcidamini, Christum nihil vobis profuturum.

3 Testor enim rursùm omni homini qui circumciditur, eum esse debitorem totius legis servandæ.

4 Inanes facti estis *separati* à Christo, quicunque per Legem justificamini: & à gratia excidistis.

5 Nos enim Spiritu ex fide, spem justitiæ expectamus.

6 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet neque præputium, sed fides per charitatem efficax.

7 Currebatis bene, quis vos interrupit ut non obsequeremini veritati?

8 Hæc persuasio non *est profecta* ex eo qui vocat vos.

9 Paulum fermenti totam massam fermentat.

10 Ego

10 Ego confido de vobis in Domino, vos nihil aliud esse sensuros: sed qui turbat vos auferet condemnationem, quisquis fuerit.

11 Ego autem, fratres, si circumcisionem etiam prædico, quid adhuc persecutionem patior? nempe inane redditum fuerit offendiculum crucis.

12 Utinam etiam abscindantur qui vos inquietant.

13 Vos enim ad libertatem vocati estis, fratres: tantùm ne libertatem arripite ut datam carni occasionem, sed ex charitate servite alii aliis.

14 Nam tota Lex uno dicto completur, isto *videlicet* Diliges proximum tuum ut teipsum.

15 Quòd si alii alios mordetis & exeditis, videte ne vicissim alii ab aliis consumamini.

16 Hoc autem dico, Spiritu ambulate, & quod concupiscit caro ne perficite.

17 Nam caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem? hæc autem inter se opposita sunt, ut non quæcunque volueritis, eadem faciatis.

18 Quòd si spiritu ducimini, non estis sub Lege.

19 Porrò manifesta sunt opera carnis: quæ sunt, adulterium, scortatio, impuritas, lascivia,

20 Idololatria, veneficium, inimicitiæ, lites, æmulationes, excandescentiæ, rixæ, dissidia, hæreses,

21 Invidiæ, cædes, ebrietates, comessationes, & his similia: quæ prædico vobis, prout etiam prædixi, eos videlicet qui talia agunt regni Dei non fore hæredes.

22 At fructus spiritûs est, charitas, gaudium, pax, iræ cohibitio, benignitas, bonitas, fides, lenitas, continentia.

23 Adversùs ejusmodi non est Lex.

24 Qui enim sunt Christi, carnem crucifixerunt cum affectibus & cupiditatibus

25 Si vivimus spiritu, spiritu etiam incedamus.

26 Ne simus inanis gloriæ cupidi, alii alios provocantes, alii aliis invidentes.

CAP. VI.

Dilectione mutuâ, cruce Christi, & novâ creaturâ secerni filios Dei.

FRatres, etiamsi præoccupatus fuerit homo in aliqua offensa, vos spirituales reconciliate hujusmodi hominem cum spiritu lenitatis: considerans unusquisque temetipsum, ne & tu tenteris.

2 Alii aliorum onera portate: & ita complete Legem Christi.

3 Nam siquis sibi videtur aliquid cum nihil sit, hunc suus ipsius animus seducit.

4 Opus autem suum probatum reddat unusquisque & tunc in semetipso solo gloriationem habebit, & non in alio.

5 Nam unusquisque suum onus portabit.

6 Communicet autem qui instituitur in sermone cum eo qui se instituit, omnia bona.

7 Ne errate: Deus non irridetur: quicquid enim seminaverit homo, hoc & metet.

8 Nam qui seminat carni suæ, ex carne metet interitum: qui verò seminat spiritui, ex spiritu metet vitam æternam.

9 Porrò ne bene faciendo segnes simus. Præstituto enim tempore suo metemus, si non fraugamur animo.

10 Nempe igitur, dum tempus opportunum habemus, simus benefici erga omnes, maximè verò erga domesticos fidei.

11 Videtis quam longis literis vobis scripserim meâ manu.

12 Quicunque volunt speciosi apparere in carne, ii cogunt vos circumcidi, tantùm ne ob crucem Christi, persecutionem patiantur.

13 Nam ne ipsi quidem qui circumciduntur, Legem servant: sed volunt vos circumcidi, ut de vestrâ carne glorientur.

14 A me verò absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mundus mihi crucifixus est, & ego mundo.

15 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium, sed nova creatura.

16 Et quicunque secundùm hanc regulam incedent, pax *esto* super eos & misericordia, & super Israelem Dei.

17 De cætero, ne quis mihi molestias præbeto: ego enim stigmata Domini Jesu in cordore meo porto.

18 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum spiritu vestro, fratres. Amen.

Ad Galatas missa fuit Româ.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD EPHESIOS.

CAP. I.

De Electionis & Adoptionis mysteriis differens, à Deo eorum revelationem Ephesiis comprecatur.

PAulus Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, sanctis qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Jesu:

2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Benedictus esto Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nobis omni benedictione spirituali, in cœlis in Christo.

4 Sicut elegit nos in ipso ante jactum mundi fundamentum, ut simus sancti & inculpati in conspectu ejus cum charitate.

5 Qui prædestinavit nos quos adoptaret in filios per Jesum Christum in sese, pro benevolo affectu voluntatis suæ.

6 Ad laudem gloriosæ suæ gratiæ, quâ nos gratiâ sibi acceptos effecit in illo dilecto.

7 In quo habemus redemptionem, per sanguinem ipsius, remissionem, *inquam*, lapsuum ex divite ipsius gratia

8 Quâ exundavit in nos omni sapientiâ & prudentiâ.

9 Postquàm notum fecit nobis mysterium voluntatis suæ, secundùm gratuitam suam benevolentiam quam præstituerat in sese.

10 *Nempe* ut in plena temporum illorum præstitutorum dispensatione summatim recolligeret

colligeret omnia illa in Christo, tum quæ in cœlis sunt, tum quæ in terra:

11 In ipso, *inquam*, in quo etiam in sortem ascîti sumus, cùm essemus prædestinati secundùm præstitutum ejus qui agit omnia ex consilio voluntatis suæ.

12 Ut nos simus laudi gloriæ ipsius, qui priores speravimus in Christo.

13 In quo *speràstis* & vos, audito sermone illo veritatis illius, *id est*, Evangelio salutis vestræ: per quod etiam posteaquam credidistis, obsignati estis Spiritu illo promissionis sancto:

14 Qui est arrahabo hæreditatis nostræ, ad obtinendam redemptionem, ad laudem gloriæ ipsius.

15 Propterea etiam ego, auditâ eâ quæ in vobis est fide in Dominum Jesum, & charitate in omnes sanctos,

16 Non cessо gratias agere pro vobis, mentionem vestrî faciens in precibus meis:

17 Ut Deus Domini nostri Jesu Christi, Pater illæ gloriæ, det vobis Spiritum sapientiæ & revelationis, per agnitionem ipsius:

18 Illuminatis oculis mentis vestræ, ad sciendum quæ sit spes illa vocationis ipsius, & quæ opes gloriæ hæreditatis ipsius in sanctis:

19 Et quæ sit supereminens illa magnitudo potentiæ ipsius in nobis qui credimus, pro efficacitate roboris virium ipsius,

20 Quod exeruit in Christo, cùm suscitavit eum ex mortuis, & collocavit ad dexteram suam in cœlis,

21 Longè supra omne imperium, ac potestatem, & potentiam, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non solùm in hoc seculo, verùm etiam in futuro.

22 Et omnia subjecit ejus pedibus, eúmque constituit caput super omnia *ipsi* Ecclesiæ.

23 Quæ est corpus ipsius, & complementum ejus qui omnia implet in omnibus.

CAP. II.

Status hominis extra Christum, & in Christo.

ET vos *unà vivificavit*, cùm essetis mortui in lapsibus & peccatis.

2 In quibus olim ambulâstis ut est vita mundi hujus, secundùm principem qui potestas est aeris, & spiritûs nunc agentis in hominibus contumacibus.

3 Inter quos & nos omnes conversati sumus olim in cupiditatibus carnis nostræ, facientes quæ carni ac cogitationibus libebant: eramúsque naturâ filii iræ, ut etiam reliqui

4 Sed Deus, ut qui dives sit misericordiâ, propter multam charitatem suam quâ dilexit nos.

5 Etiam nos, cùm in offensis mortui essemus, unà vivificavit cum Christo, *cujus* gratiâ estis servati

6 Unâque suscitavit, unáque collocavit in cœlis in Christo Jesu

7 Ut ostenderet in seculis superventientibus supereminentes illas opes suæ gratiæ, pro *sua* erga nos benignitate in Christo Jesu.

8 Gratiâ enim estis servati per fidem: & hoc non *est* ex vobis: *sed* Dei donum *est*.

9 Non ex operibus, ut ne quis glorietur.

10 Nam ipsius sumus opus, conditi in Christo Jesu ad opera bona, quæ præparavit Deus ut in eis ambulemus.

11 Propterea mementote vos quondam Gentes in carne, qui dicebamini præputium ab ea quæ vocatur Circumcisio manibus in carne facta:

12 Vos, *inquam*, illo tempore fuisse absque Christo, abalienatos à civili statu Israelis, & extraneos quod ad pactorum promissiones *attinet*, spem non habentes, & absque Deo in mundo.

13 At nunc in Christo Jesu, vos qui olim eratis longinqui, propinqui facti estis per sanguinem Christi.

14 Ipse enim est pax nostra, qui utraque fecit unum, & intergerini parietis septum solvit.

15 Inimicitiis, *id est*, lege præceptorum *quæ* in ritibus *posita est*, per carnem suam abolitis: ut ex duobus illis conderet in semetipso unum novum hominem, faciens pacem;

16 Et utrosque in uno corpore reconciliaret Deo per crucem, peremptis inimicitiis per eam.

17 Et veniens evangelizavit pacem vobis *tum* qui longè tum qui propè eratis.

18 Quoniam utrique per ipsum habemus aditum per unum Spiritum ad Patrem.

19 Nempe igitur non amplius estis peregrini & inquilini, sed concives sanctorum, ac domestici Dei;

20 Superstructi super fundamentum Apostolorum ac Prophetarum, existente imo angulari lapide ipso Jesu Christo.

21 In quo totum ædificium congruenter coagmentatum crescit, ut sit templum sanctum Domino.

22 In quo & vos unà ædificamini, ut fitis domicilium Dei per Spiritum.

CAP. III.

Ex suo inter Gentes ministerio, vim potentiæ Christi in se operantem vult observari, eámque Ephesiis quoque comprecatur.

HUjus rei gratiâ ego Paulus *sum* vinctus ille Christi Jesu pro vobis Gentibus.

2 Si modò audîstis dispensationem gratiæ Dei datæ mihi erga vos:

3 *Deum videlicet* per revelationem notum mihi fecisse mysterium illud, (sicut antè scripsi paucis.

4 Ex quo perlecto potestis perpendere quæ sit mea intelligentia in mysterio Christi)

5 Quod aliis ætatibus non innotuit filiis hominum, ut nunc revelatum fuit sanctis ejus Apostolis & Prophetis per Spiritum:

6 Gentes *videlicet* esse cohæredes & concorpores, consorteſque promissionis ejus in Christo per Evangelium

7 Cujus factus sum minister ex dono gratiæ Dei, quod datum est mihi secundum efficacem illam vim potentiæ ipsius

8 Mihi, *inquam*, longè minimo omnium sanctorum, data est hæc gratia evangelizandi inter Gentes impervestigabiles illas opes Christi.

9 Et in lucem proferendi omnibus quæ *sit* communio mysterii quod erat absconditum à seculis in Deo, qui omnia hæc condidit per Jesum Christum

10 Ut nota nunc fiat per Ecclesiam, imperiis ac potestatibus *quæ* in cœlis *sunt*, multiformis illa sapientia Dei:

11 Secundùm præstitutum æternum quod constituit in Christo Jesu Domino nostro.

12 In

12 In quo habemus loquendi libertatem & aditum cum fiducia, per fidem ipſius.

13 Quapropter peto ne ſegnes fiatis ob afflictiones meas pro vobis, quæ eſt gloria veſtra.

14 Hujus rei gratiâ flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti.

15 Ex quo tota familia in cœlis & in terra nominatur.

16 Ut det vobis, pro divite ſua gloria, ut fortiter corroboremini per Spiritum ſuum in interiore homine

17 Et inhabitet Chriſtus per fidem in cordibus veſtris:

18 Ut in charitate radicati & fundati valeatis aſſequi cum omnibus ſanctis, quæ *ſit* illa latitudo & longitudo, & profunditas & ſublimitas:

19 Et nôſſe charitatem illam Chriſti *omni* notitiâ ſupereminentiorem: ut impleamini ad omnem uſque plenitudinem illam Dei.

20 Ei verò qui ſumma cum exuberantia poteſt omnia facere ſupra ea quæ petimus aut cogitamus, pro illa vi agente in nobis.

21 Ei *ſit*, *inquam*, gloria in Eccleſia per Chriſtum Jeſum in omnes ætates ſeculi ſeculorum. Amen.

CAP. IV.

Unio, communio & hierarchia Eccleſiæ membrorumque, & præcepta ad ſanctimoniam ſpectantia.

PRecor itaque vos ego vinctus ille in Domino, ut ambuletis ita ut convenit vocationi quâ vocati eſtis:

2 Cùm omni animi ſubmiſſione & lenitate, cum iræ cohibitione, ſufferentes alii alios per charitatem:

3 Studentes conſervare unitatem Spiritûs per connexum pacis.

4 Unum *eſt* corpus, & unus Spiritus, ſicut & vocati eſtis in unam ſpem vocationis veſtræ:

5 Unus Dominus, una fides, unum Baptiſma;

6 Unus Deus & pater omnium, qui eſt ſuper omnes, & per omnes, & in omnibus vobis.

7 Sed unicuique noſtrûm data eſt gratia pro menſurâ doni Chriſti.

8 Quapropter dicit, Cùm aſcendiſſet in ſublime, captivam duxit captivitatem, & dedit dona hominibus

9 Cæterùm illud Aſcendit, quid eſt niſi quod etiam deſcenderat prius in infimas partes terræ?

10 Qui deſcenderat, ipſe *eſt* qui etiam aſcendit longè ſupra omnes cœlos, ut impleret omnia.

11 Is igitur dedit alios quidem, Apoſtolos, alios verò Prophetas, alios autem, Evangeliſtas, alios autem, Paſtores & Doctores.

12 Ad compactionem ſanctorum, ad opus miniſterii, ad ædificationem corporis *Chriſti*.

13 Donec perveniamus nos omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum adultum, ad menſuram plenæ *ſtaturæ Chriſti*:

14 Ut ne ſimus amplius pueri, qui fluctuemus & circumferamur quovis vento doctrinæ, in hominum alea, per veteratoriam ad artificioſè fallendum verſutiam:

15 Sed fincerè nos gerentes in charitate, prorſus adoleſcamus in eum qui *eſt* caput, *nempe Chriſtus*:

16 Ex quo totum corpus congruenter coagmentatum, & compactum per omnes ſuppeditatas commiſſuras, ex vi

intùs agente pro menſura uniuſcujuſque membri, incrementum capit corpori conveniens ad ſuimpſius exſtructionem per charitatem.

17 Hoc itaque dico, & obteſtor per Dominum, ne ampliùs ambuletis ſicut reliquæ gentes ambulant, in vanitate mentis ſuæ,

18 Tenebris obſcuratam mentem habentes, & alienati à vita Dei propter ignorantiam quæ eſt in ipſis, per obdurationem cordis ipſorum.

19 Qui poſteaquam dedoluerunt, ſeſe dediderunt laſciviæ ad certatim patrandam impuritatem omnem.

20 Vos autem non ita didiciſtis Chriſtum:

21 (Si modò de eo audiviſtis, & per eum edocti eſtis, ſicut eſt veritas in Jeſu)

22 Deponere quod ad priſtinam converſationem attinet, veterem illum hominem qui de ſeductricibus cupiditatibus ſeſe corrumpit:

23 Renovari verò ſpiritu mentis veſtræ,

24 Et induere novum illum hominem, qui ſecundùm Deum conditus eſt ad juſtitiam & ſanctimoniam veram.

25 Quapropter depoſito mendacio, loquimini veritatem quiſque proximo ſuo: nam ſumus alii aliorum membra.

26 Iraſcimini, & ne peccate: ſol ne occidat ſuper exacerbatione veſtra:

27 Neque date locum diabolo.

28 Qui furabatur, non amplius furetur; ſed potiùs laboret, operando manibus quod bonum ſit, ut habeat quod impertiat cui opus fuerit.

29 Nullus ſermo putris ex ore veſtro egreditor: ſed ſi quis eſt commodus ad ædificationis uſum, ut gratiam auditoribus adferat.

30 Et ne triſtate Spiritum illum ſanctum Dei, per quem obſignati eſtis in diem redemptionis

31 Omnis amaritudo, & excandeſcentia, & ira, & clamor, & maledicentia tollatur ex vobis, cum omni malitia.

32 Sed eſtote alii in alios benigni, miſericordes, condonantes vobis mutuò offenſas, ſicut & Deus in Chriſto condonavit vobis.

CAP. V.

Imitandus Deus in charitatis & virtutum œconomicarum praxi: conjugium Chriſto & Eccleſiæ appropriatum.

ESTOTE igitur imitatores Dei, ut filii dilecti,

2 Et ambulate in charitate, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem ac victimam Deo, in odorem bonæ fragrantiæ.

3 Scortatio verò & omnis impuritas aut avaritia ne nominetur quidem inter vos, ſicut decet ſanctos;

4 Et obſcœnitas, & ſtultiloquium, & ſcurrilitas, quæ non conveniunt: ſed potiùs gratiarum actio.

5 Nam hoc nôſtis, Nullum ſcortatorem, aut impurum, aut avarum, qui eſt idololatra, habere hæreditatem in regno Chriſti & Dei.

6 Nemo vos ſeducat inanibus ſermonibus: propter hæc enim venit ira Dei in homines contumaces.

7 Ne igitur eſtote conſortes eorum.

8 Eratis enim olim tenebræ, nunc autem lux in Domino: ut filii lucis incedite.

9 (Nam fructus Spiritûs *ſitus eſt* in omni bonitate & juſtitia & veritate)

10 Ex-

10 Explorantes quid placeat Domino.

11 Et ne participate opera illa infrugifera tenebrarum, ſed potiùs etiam arguite.

12 Nam quæ occultè fiunt ab iſtis, turpe eſt vel dicere.

13 Sed omnia illa, dum à luce arguuntur, manifeſta fiunt: lux enim illud eſt quod omnia facit manifeſta.

14 Quapropter dicit, Excitare qui dormis, & reſurge è mortuis, & illuceſcet tibi Chriſtus.

15 Videte igitur quomodo accuratè ambuletis, non ut inſipientes, ſed ut ſapientes.

16 Redimentes opportunitatem, quoniam dies mali ſunt.

17 Propterea ne eſtote deſipientes, ſed intelligentes quæ ſit voluntas Domini.

18 Et ne inebriamini vino, in quo luxus eſt: ſed implemini Spiritu;

19 Loquentes inter vos mutuò pſalmis, & hymnis & cantionibus ſpiritualibus, canentes ac pſallentes in corde veſtro Domino.

20 Gratias agentes ſemper de omnibus, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, Deo & Patri.

21 Subjicientes vos alii aliis cum timore Dei.

22 Uxores propriis viris ſubjicite vos, ut Domino:

23 Quoniam vir eſt caput uxoris, ut & Chriſtus eſt caput Eccleſiæ, & is eſt qui ſalutem dat corpori.

24 Itaque ſicut Eccleſia ſeſe ſubjicit Chriſto, ita & uxores ſuis viris ſeſe ſubjiciunto in omnibus.

25 Viri, diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſemetipſum expoſuit pro ea:

26 Ut eam ſanctificaret, ab eo purificatam lavacro aquæ per verbum:

27 Ut ſiſteret eam ſibi glorioſam, *id eſt*, Eccleſiam non habentem maculam aut rugam, aut quicquam ejuſmodi, ſed ut ſit ſancta & inculpata.

28 Ita debent viri diligere ſuas uxores ut ſua ipſorum corpora. Qui diligit ſuam uxorem, ſeipſum diligit.

29 Nullus enim unquam ſuam ipſius carnem odio habuit: imò enutrit ac fovet eam, ſicut & Dominus Eccleſiam.

30 Quoniam membra ſumus corporis ejus, ex carne ejus, & ex oſſibus ejus.

31 Propterea derelinquet homo patrem ſuum ac matrem, & agglutinabitur uxori ſuæ: & qui duo erant ſient una caro.

32 Myſterium hoc magnum eſt: loquor autem de Chriſto & Eccleſia.

33 Itaque & vos ſinguli, ſuam quiſque uxorem ita diligito ut ſeipſum, uxor autem videto ut timeat virum.

CAP. VI.

Præcepta œconomica continuantur, & panoplia ſacra graphicè deſcribitur.

1 Liberi, auſcultate in Domino parentibus veſtris, id enim eſt juſtum.

2 Honora patrem tuum & matrem: quod eſt præceptum primum cum promiſſione:

3 Ut bene tibi ſit, & ſis longævus ſuper terra.

4 Et vos, patres, ne provocate ad iram liberos veſtros, ſed enutrite eos in diſciplina & admonitione Domini.

5 Servi auſcultate Dominis ſecundùm carnem, cum timore ac tremore, cum ſimplicitate cordis veſtri, ut Chriſto.

6 Non ad oculum servientes, ut qui hominibus placere studeant; sed ut servi Christi facientes ex animo quæ vult Deus.

7 Cum benevolentia servientes, ut Domino, & non hominibus.

8 Scientes singulos quicquid fecerunt boni, hoc reportaturos à Domino, sive servus fuerit sive liber.

9 Et vos Domini eadem facite erga illos, remissis minis: scientes vestrum etiam ipsorum Dominum esse in cœlis, nec personæ acceptationem esse apud eum.

10 Quod reliquum est, fratres mei corroboramini in Domino & robore virium ipsius.

11 Induite universam illam armaturam Dei, ut possitis stare adversùs artes Diaboli.

12 Quoniam non est nobis lucta adversùs sanguinem & carnem, sed adversùs imperia, adversùs potestates, adversùs mundi principes, *id est*, tenebrarum seculi hujus, adversùs spirituales improbitates *quæ sunt* in sublimi.

13 Propterea assumite universam illam armaturam Dei, ut possitis obsistere tempore adverso, & omnibus confectis stare.

14 State igitur, lumbis circumcinctis veritate, & induti thorace justitiæ.

15 Calceatis pedibus præparatione Evangelii pacis.

16 Supra omnia assumpto scuto fidei quo possitis omnia jacula Mali illius iguita extinguere.

17 Galeam etiam salutis recipite, & gladium Spiritûs, hoc est, verbum Dei:

18 Omni prece & deprecatione orantes omni tempore per Spiritum, & illi ipsi rei excubantes cum omni perseverantia, & supplicatione pro omnibus sanctis:

19 Et pro me, ut mihi detur sermo ad apertionem oris mei cum libertate, ut notum faciam mysterium evangelii;

20 Cujus causâ legatione fungor catenatus, ut, *inquam*, de eo liberè loquar, ut oportet me loqui.

21 Ut autem sciatis & vos res meas, & quid agam, omnia vobis nota faciet Tychicus, charus frater & fidus minister in Domino:

20 Quem misi ad vos ob id ipsum, ut cognoscatis res nostras, & consoletur corda vestra.

23 *Pax sit vobis* fratribus, & charitas cum fide à Deo Patre, & Domino Jesu Christo.

24 Gratia sit cum omnibus diligentibus Dominum nostrum Jesum Christum ad incorruptibilitatem Amen.

Scripta fuit Româ ad Ephesios per Tychicum.

PAULI

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

CAP. I.

Philippensibus progressum charitatis & cognitionis precatur : fructum vinculorum suorum & dissolutionis suæ desiderium notat : adque unitatem & patientiam hortatur.

PAulus & Timotheus, servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu qui sunt Philippis, unà cum episcopis ac diaconis:

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Gratias ago Deo meo cum omni memoria vestri.

4 Semper in omni deprecatione mea pro omnibus vobis, cum gaudio deprecans.

5 Super vestrâ in Evangelio communione à primo die usque ad hoc tempus:

6 Persuasum habens hoc ipsum, fore ut qui incepit in vobis opus bonum perficiat usque ad diem Jesu Christi:

7 Sicut justum est ut ego id sentiam de omnibus vobis, propterea quod animo teneam vos, & in vinculis meis, & in defensione & confirmatione Evangelii, vos, *inquam*, omnes unà mecum fuisse gratiæ participes.

8 Testis enim mihi est Deus, quantoperè expetam vos omnes in visceribus Jesu Christi.

9 Et hoc oro, ut charitas vestra adhuc magis ac magis exundet in cognitione & omni sensu:

10 Ut exploretis quæ differant, ut sitis sinceri, & inoffenso cursu pergatis ad diem usque Christi,

11 Repleti fructibus justitiæ, qui *sunt* per Jesum Christum ad gloriam & laudem Dei.

12 Velim autem vos scire, fratres, quæ mihi *acciderunt*, magis ad profectum Evangelii evenisse.

13 *Adeo* ut vincula mea in Christo celebria sint in toto prætorio, ac reliquis omnibus;

14 Et plerique ex fratribus in Domino freti vinculis meis, ampliùs audeant sine metu Sermonem loqui.

15 Ac nonnulli quidem per invidiam & contentionem, nonnulli verò etiam bono affectu Christum prædicant.

16 Alii quidem, *inquam*, per contentionem Christum non castè annunciant, quòd existiment sese afflictionem adjicere vinculis meis:

17 Alii verò ex charitate, scientes me ad defensionem Evangelii constitutum esse

18 Quid igitur? attamen quovis modo, sive in speciem, sive sincerè, Christus annunciatur: & de hoc gaudeo, atque etiam gaudebo.

19 Novi enim fore ut hoc mihi cedat in salutem per vestram deprecationem, & suppeditationem spiritûs Jesu Christi.

20 Secundùm intentam expectationem & spem meam, quòd nulla in re pudefiam, sed cum omni dicendi libertate, ut semper, *ita* nunc

quoque magnificabitur Christus in corpore meo, seu per vitam seu per mortem.

21 Mihi enim *est* Christus & *in* vita & in morte lucrum.

22 An verò vivere in carne mihi operæ pretium *sit*, & quid eligam, ignoro.

23 Constrictus enim utrinque teneor, desiderio tendens ad dimissionem, & ut cum Christo sim: est enim *id* valde multò meliùs.

24 Sed permanere in carne, magis necessarium *est* propter vos.

25 Et hoc confisus novi me mansurum esse & permansurum cum vobis omnibus ad vestrum profectum & gaudium fidei:

26 Ut exundet gloriatio vestra in Christo Jesu de me, mea rursus apud vos præsentia.

27 Tantùm ut convenit Evangelio Christi vos gerite, ut sive postquam venero & videro vos, sive absens, audiam de rebus vestris, & vos perstare in uno spiritu, uno animo concertantes per fidem Evangelii:

28 Nec ulla in re territos ab iis qui se opponunt: quod illis quidem est exitii indicium, vobis autem salutis, idque à Deo.

29 Quia gratiâ datum est vobis in Christi negotio, non solùm in eum credere, sed etiam pro eo pati;

30 Idem certamen sustinendo quale vidistis in me, & nunc auditis de me.

CAP II.

Exemplo Christi ad humilitatem hortatur: Timotheum se missurum promittit, & moram Epaphroditi excusat.

SI qua igitur consolatio *est* in Christo, si quod solatium charitatis, si quæ communio spiritûs, si quæ viscera ac miserationes,

2 Explete meum gaudium, ut idem sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes & sententiis uni.

3 Nihil *gerentes* per contentionem aut per inanem gloriam, sed ex animi submissione alii alios existimantes sibi præcellere.

4 Ne sua quisque spectare, sed unusquisque etiam quæ sunt aliorum.

5 Itaque is sit affectus in vobis qui fuit & in Christo Jesu:

6 Qui cùm esset in forma Dei, non duxit *esse* rapinam, parem esse cum Deo.

7 Sed ipse sese inanivit, formâ servi acceptâ, similis hominibus factus.

8 Et habitu inventus ut homo, ipse se submisit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.

9 Quapropter etiam Deus ipsum in summam extulit sublimitatem: ac donavit ei nomen quod est supra omne nomen,

10 Ut ad nomen Jesu omne genu *se* flectat cœlestium ac terrestrium & subterraneorum,

11 Omnisque lingua profiteatur Jesum Christum esse Dominum, ad gloriam Dei Patris.

12 Proinde, dilecti mihi, prout semper auscultâstis, non ut in præsentia mea solùm, sed nunc multò magis in absentia mea, cum timore ac tremore vestram ipsorum salutem conficite.

13 Deus enim is est qui efficit in vobis & ipsum velle, & ipsum agere, pro gratuita *sua* benevolentia.

14 Omnia facite absque murmurationibus ac disceptationibus,

15 Ut

15 Ut fiàis inculpati & ſimplices, Dei, *inquam*, filii inculpati in medio gentis pravæ ac perverſæ : inter quos *homines* ſplendetis ut faces in mundo.

16 Sermonem vitæ prætendentes : ut gloriari poſſim in die Chriſti me non fruſtrà cucurriſſe, nec fruſtrà laborâſſe.

17 Quinetiam ſi pro libamento offerar ſuper ſacrificio & miniſterio fidei veſtræ, gaudeo & gratulor omnibus vobis.

18 Itidem autem & vos gaudete, & gratulamini mihi.

19 Spero autem in Domino Jeſu me Timotheum citò miſſurum vobis, ut & ego bono ſim animo, cognito ſtatu veſtro.

20 Neminem enim habeo pari animo præditum, qui ſincerè de rebus veſtris futurus ſit ſolicitus.

21 Nam omnes quæ ſua ipſorum ſunt quærunt, non quæ Chriſti Jeſu.

22 Experimentum autem ejus nôſtis, quòd *videlicet* tanquam cum patre filius, mecum ſervierit *Deo* in Evangelio.

23 Hunc igitur ſpero me miſſurum, ſimulàtque videro rerum mearum ſtatum.

24 Confido autem in Domino, me quoque citò venturum ad vos.

25 Sed neceſſarium duxi Epaphroditum fratrem & adjutorem ac commilitonem meum, veſtrum autem legatum, quique mihi ſubminiſtravit quibus mihi opus erat, ad vos mittere.

26 Quoniam expetebat omnes vos & graviſſimè angebatur, propterea quòd audiſſetis eum infirmum fuiſſe.

27 Et certè infirmus fuit proximè mortem : ſed Deus miſertus eſt ejus : nec ejus ſolùm, ſed & mei, ne triſtitiam haberem ſuper triſtitiam.

28 Eò ſtudioſius itaque ipſum miſi, ut eo rurſùs viſo gaudeatis, & ego eò minùs doleam.

29 Excipite igitùr eum in Domino cum omni gaudio, & tales in honore habete.

30 Nam propter opus Chriſti acceſſit ad mortem uſque, non habitâ vitæ ratione, ut ſuppleret defectum veſtri erga me miniſterii.

CAP III

Præ notitia Chriſti omnia contemnit, ad ſui imitamen hortatur, & deflet inimicos crucis.

QUod reliquum eſt, fratres mei, gaudete in Domino. Eadem ſcribere vobis me quidem haud piget, vobis autem tutum eſt

2 Cavete canes, cavete malos operarios, cavete conciſionem.

3 Nos enim ſumus circumciſio qui ſpiritu colimus Deum, & glòriamur in Chriſto Jeſu, nec confidimus in carne.

4 Quanquam ego habeo etiam in carne de quo confidam. Si quiſquam alius videtur habere in carne de quo confidat, ego maximè *habeo*.

5 Circumciſus octavo die, ex gente Iſraëlis, tribu Benjaminis, Hebræus ex Hebræis, religione Phariſæus,

6 Quod ad æmulationem *attinet*, perſequens Eccleſiam : quod ad juſtitiam quæ eſt in Lege, irreprehenſus.

7 Sed quæ mihi erant lucra, ea duxi propter Chriſtum damnum eſſe.

8 Quinetiam certè duco omnia damnum eſſe propter eminentiam notitiæ Chriſti Jeſu Domini mei : propter quem omnibus iſtis meipſum multavi, *eaque* duco pro ſtercoribus, ut Chriſtum lucrifaciam ;

9 Et comperiar in eo, non habens meam justitiam, *nempe*, quæ est ex lege, sed eam quæ est per fidem Christi, *id est*, justitiam *quæ est* ex Deo per fidem:

10 Ut cognoscam eum, & vim resurrectionis ejus, & communionem perpessionum ejus, dum conformis fio morti ejus.

11 *Experiens* ecquo modo deveniam ad resurrectionem mortuorum.

12 Non quòd jam *metam* apprehenderim, aut jam fim consummatus: sed persequor *experiens* an quoquo apprehendam, cujus etiam rei causâ apprehensus fui à Christo Jesu.

13 Fratres, ego meipsum non reor *metam* apprehendisse.

14 Unum autem *ago*: ea quidem quæ à tergo sunt obliviscens, ad ea verò quæ à fronte sunt contendens, scopum versùs feror, ad præmium supernæ vocationis Dei, in Christo Jesu.

15 Quotquot itaque adulti sumus, hoc sentiamus, quod si quid aliter sentitis, hoc quoque vobis Deus revelabit.

16 Attamen *in eo* ad quod usque pervenimus eâdem incedamus regulâ, & idem sapiamus.

17 Estote simul mei imitatores, fratres, & eos considerate qui ita ambulant sicut habetis nos pro exemplari.

18 Multi enim incedunt quos sæpe dixi vobis, nunc autem & flens dico, hostes *esse* crucis Christi.

19 Quorum finis *est* exitium: quorum Deus *est* venter, & gloria ad ignominiam ipsorum; qui terrestria curant.

20 Nos autem ut municipes cœlorum nos gerimus: unde etiam Servatorem expectamus Dominum Jesum Christum.

21 Qui transfigurabit corpus nostrum humile, ut conforme fiat ejus corpori glorioso, pro vi illa efficace quâ potest etiam subjicere sibi omnia.

CAP. IV.

Jubet gaudere in Domino: sine solicitudine esse, suam conversationem imitari: & quamvis indigentiam tolerare possit, subventionis tamen gratiam agnoscit.

ITaque, fratres mei dilecti & expetiti, gaudium & corona mea, ita perstate in Domino dilecti.

2 Euodiam precor & Syntychen precor ut idem sapiant in Domino.

3 Et rogo te quoque, socie germane, adjuva illas ut quæ in Evangelio concertârunt mihi, unà cum Clemente quoque & reliquis adjutoribus meis, quorum nomina *sunt* in libro vitæ.

4 Gaudete in Domino semper: rursùm, inquam, gaudete.

5 Æquitas vestra innotescat omnibus hominibus. Dominus propè est.

6 De nulla re soliciti estote: sed omni in re precibus & deprecatione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum.

7 Et pax illa Dei quæ exuperat omnem mentem, præsidio custodiet corda vestra & mentes vestras in Christo Jesu.

8 Quod reliquum est, fratres, quæcunque sunt vera, quæcunque veneranda, quæcunque justa, quæcunque pura, quæcunque amabilia, quæcunque boni nominis, si qua virtus, & si qua laus est, hæc reputate.

9 Quæ

9 Quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me, hæc *inquam*, facite, & Deus pacis erit vobiſcum.

10 Gaviſus ſum autem in Domino magnopere, quòd jam tandem reviruiſtis in veſtra pro me cura: qua de re tamen ſoliciti eratis, ſed deſtituebamini opportunitate.

11 Non quòd penuriâ laborem *hoc* dico: nam ego didici, in quibus ſum, iis ipſis contentus eſſe.

12 Novi autem deprimi, novi etiam abundare: ubique & in omnibus initiatus ſum, & ad ſaturitatem & ad eſuritionem, *id eſt*, tum ad exundantiam, tum ad penuriam.

13 Omnia valeo per eum qui me corroborat, *nempe*, Chriſtum.

14 Attamen bene feciſtis quòd unà participes fuiſtis meæ afflictionis.

15 Nôſtis autem & vos, Philippenſes, cum initio Evangelii proficiſcerer è Macedonia, nullam mihi Eccleſiam communicâſſe in ratione dati & accepti, niſi vos ſolos.

16 Nam etiam Theſſalonicæ *cùm eſſem*, ſemel & iterum quod mihi opus erat, mihi miſiſtis.

17 Non quòd requiram donum: ſed requiro fructum illum exuberantem, *qui* in rationes veſtras *inducatur*.

18 Accepi autem omnia, & abundo: expletus ſum, *inquam*, acceptis ab Epaphrodito quæ à vobis *miſſa ſunt*, odorem bonæ fragrantiæ, hoſtiam Deo acceptam *ac* placentem.

19 Deus autem meus ſupplebit quicquid opus fuerit vobis, ſecundùm divitias ſuas gloriosè in Chriſto Jeſu.

20 Deo autem & Patri noſtro *ſit* gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

21 Salutate omnes ſanctos in Chriſto Jeſu. Salutant vos qui mecum ſunt fratres.

22 Salutant vos omnes ſancti, maximè verò qui ſunt ex Cæſaris domo.

23 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti *ſit* cum omnibus vobis. Amen.

Scripta eſt Româ per Epaphroditum.

PAULI

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD COLOSSENSES.

CAP. I.

Colossensibus bene precatur, iisque prædicat Christum imaginem Dei, caput Ecclesiæ, & abscondítum olim mysterium.

PAulus Apostolus Jesu Christi per Dei voluntatem, & Timotheus frater,

2 Iis qui sunt Colossis, sanctis ac fidelibus fratribus in Christo Jesu. Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Gratias agimus Deo & Patri Domini nostri Jesu Christi, semper pro vobis orantes:

4 Auditâ fide vestrâ in Christo Jesu, & charitate in omnes sanctos:

5 Propter spem sepositam vobis in cœlis: quam priùs audistis per sermonem veritatis, *id est*, Evangelii:

6 Quod pervenit ad vos, sicut & in totum mundum, & fructum profert, sicut apud vos quoque, ex quo die verè audistis & cognovistis Dei gratiam.

7 Sicut & didicistis ex Epaphra dilecto conservo nostro, qui est fidus pro vobis minister Christi:

8 Qui & declaravit nobis vestram per Spiritum charitatem.

9 Propterea & nos, ex quo die *id* audivimus, non desinimus pro vobis orare, & petere ut impleamini agnitione voluntatis ejus cum omni sapientia & intelligentia spirituali:

10 Ut ambuletis ficut Domino convenit, cui per omnia placeatis, omnis operis boni fructum proferentes, & crescentes in agnitione Dei:

11 Omni potentiâ potentes facti secundùm gloriosum robur ipsius, ad omnem toleran tiam & animi lenitatem cum gaudio:

12 Gratias agentes Patri, qui idoneos nos fecit ad participandam sortem sanctorum in luce:

13 Qui, *inquam*, eripuit nos ex potestate tenebrarum, ac transtulit in regnum Filii sui dilecti.

14 In quo habemus redemptionem per sanguinem ipsius, *id est*, remissionem peccatorum.

15 Qui est imago Dei invisibilis, & primogenitus omnis creaturæ.

16 Nam per eum condita sunt omnia quæ in cœlis sunt, & quæ in terra, visibilia & invisibilia, sive throni, sive dominia sive imperia, sive potestates, omnia, *inquam*, per eum, & ejus respectu condita sunt:

17 Estque ipse ante omnia, & omnia per eum consistunt.

18 Estque caput corporis, *id est*, Ecclesiæ; estque *etiam* principium & primogenitus ex mortuis, ut inter omnes primas teneat,

19 Quoniam libuit *patri* ut omnis plenitudo in eo inhabitaret:

20 Et

20 Et ut pace per ſanguinem crucis ejus facta, per eum reconciliaret omnia ſibi, per eum *inquam*, tum quæ in terra, tum quæ in cœlis.

21 Itaque vos cùm eſſetis quondàm abalienati, & hoſtes, mente operibus malis *intentâ*, nunc ſanè reconciliavit.

22 In corpore illo carnis ſuæ, per mortem: ut ſiſtat vos ſanctos, & inculpatos, & irreprehenſos in conſpectu ſuo:

23 Si quidem permanetis in fide fundati & ſtabiles, nec dimovemini à ſpe Evangelii quod audiſtis, *Evangelii, inquam*, prædicati omni creaturæ quæ ſub cœlo eſt, cujus factus ſum ego Paulus miniſter.

24 Qui nunc gaudeo de iis quæ patior pro vobis, & reliquias afflictionum Chriſti viciſſim expleo in carne mea, pro corpore ipſius, quod eſt Eccleſia:

25 Cujus *Eccleſiæ* factus ſum miniſter ex diſpenſatione Dei, quæ data eſt mihi erga vos, ad implendum Dei ſermonem:

26 *Nempe* myſterium illud quod abſconditum fuit à ſeculis & ætatibus, nunc autem factum eſt manifeſtum ſanctis ejus.

27 Quibus voluit Deus notum facere quæ ſunt illæ divitiæ glorioſi hujus myſterii inter Gentes, qui eſt Chriſtus inter vos, ſpes illa gloriæ:

28 Quem nos annunciamus, admonentes quoſvis, & quoſvis erudientes omni ſapientiâ, ut quoſvis ſiſtamus perfectos in Chriſto Jeſu.

29 Ad quod etiam enitor, decertans ſecundùm vim illam efficacem ipſius, agentem in me potenter.

CAP. II.

Vanitatis damnat quicquid extra Chriſtum eſt: nominatim de circumciſione, ciborum abſtinentiâ & Angelorum cultu loquitur, unde conſtituit liberatos qui cum Chriſto mortui ſunt.

VElim enim vos ſcire quantum certamen ſuſtineam pro vobis & iis qui *ſunt* Laodiceæ, & quotquot non viderunt faciem meam in carne.

2 Ut conſolationem accipiant eorum corda, ipſis charitate compactis, & omni opulentiâ plenè certioratæ intelligentiæ ad cognitionem myſterii Dei ac Patris & Chriſti.

3 In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ ac notitiæ abſconditi.

4 Hoc autem *ideo* dico, ut ne quis vos falsò ratiocinando fallat, ſermonis probabilitate.

5 Etſi enim corpore abſum, ſpiritu tamen ſum vobiſcum, gaudens & cernens veſtrum ordinem, & ſoliditatem veſtræ in Chriſtum fidei.

6 Sicut igitur accepiſtis Chriſtum Jeſum Dominum, *ita* in eo ambulate:

7 Radicati & ſuperſtructi in eo, ac confirmati fide, ſicut edocti eſtis, exundantes eâ cum gratiarum actione.

8 Videte ne quis ſit qui vos deprædetur per philoſophiam & inanem ſeductionem ſecundùm traditionem hominum, ſecundùm elementa mundi, & non ſecundùm Chriſtum.

9 Nam in eo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter.

10 Et eſtis in eo completi qui eſt caput omnis imperii ac poteſtatis.

11 In

11 In quo etiam circumcisi estis circumcisione quæ fit sine manibus, corpore peccatorum carnis exuto per circumcisionem Christi.

12 Ei consepulti per Baptismum, per quem etiam cum eo suscitati estis per fidem efficacis illius virtutis Dei qui suscitavit eum ex mortuis.

13 Vósque mortuos in offensis & præputio carnis vestræ cum eo vivificavit; vobis condonatis omnibus offensis:

14 *Ac* deleto quod adversùm nos *erat* rituum chirographus, quod, *inquam*, erat nobis subcontrarium, *ipse* verò cruci affixum è medio sustulit.

15 *Et* expoliata imperia ac potestates traduxit palàm, triumphatis illis per eam

16 Ne quis igitur vos damnet ob cibum vel potum, aut respectu festi, aut novilunii, aut sabbatorum:

17 Quæ sunt umbra rerum futurarum, at corpus *est* Christi.

18 Nemo adversùm vos re-ſtoris partes sibi ultrò sumat, in submissione animi, & religioso cultu Angelorum: pedem inferens in ea quæ non vidit, & temerè inflatus carnis suæ intelligentiâ:

19 Neque retinens caput, ex quo totum corpus per commissuras & connexus suppeditatum & compactum, augescit Dei augmento.

20 Itaque si mortui cum Christo *liberi* estis ab elementis mundi, quid ut viventes in mundo, ritibus oneramini?

21 Ne ederis, *aiunt isti*, neque gustâris, neque attigeris

22 Quæ omnia ipso usu corrumpuntur, *præscripta* ex præceptis & doctrinis hominum:

23 Quæ rationem quidem habent sapientiæ in cultu voluntario, & submissione animi, & in eo quòd corpori non parcant: nec *tamen* ullius sunt pretii, *cùm* ad ea *spectent* quibus farcitur caro.

CAP. III.

Jubet exuere veterem hominem cum suis affectibus, & novum induere cum suis virtutibus: Institutúsque œconomiam Christianam.

ITaque si resurrexistis cum Christo, superna quærite, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens.

2 Superna curate, non terrestria:

3 Nam mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.

4 Postquam autem Christus vita *illa* nostra manifestus factus fuerit, tum & vos cum eo patefietis gloriosi.

5 Mortificate igitur membra vestra terrestria, scortationem, impuritatem, mollitiem, cupiditatem malam, & avaritiam, quæ est idololatria.

6 Ob quæ venit ira Dei super homines contumaces.

7 Quibus in *vitiis* & vos ambulâstis quondam, cùm in iis viveretis.

8 At nunc deponite etiam vos hæc omnia, iram, excandescentiam, malitiam, maledicentiam, verborum obscœnitatem ab ore vestro:

9 Ne mentimini alius adversùs alium, cùm exuti sitis illo vetere homine cum factis ipsius:

10 Et iuduti sitis novo illo qui renovatur in agnitionem congruentem imagini ejus qui ipsum condidit.

11 Ubi non est Græcus & Judæus, Circumcisio & Præputium, Barbarus & Scytha, servus

ſervus & liber : ſed omnia & in omnibus eſt Chriſtus.

12 Induimini igitur, ut electi Dei, ſancti & dilecti, viſceribus miſerationum, benignitate, animi ſubmiſſione, lenitate, iræ cohibitione :

13 Sufferentes alii alios, & condonantes vobis mutuò, ſi quis adversùs aliquem habuerit querelam : ſicut & Chriſtus condonavit vobis, ita & vos.

14 Super hæc autem omnia *induimini* charitate, quæ eſt connexus perfectionis :

15 Et pax Dei ſit gubernatrix in cordibus veſtris, ad quam etiam vocati eſtis in unum corpus : & grati eſtote.

16 Sermo Chriſti inhabitet in vobis copiosè cum omni ſapientia, docendo & admonendo vos mutuò pſalmis & hymnis, & cantionibus ſpiritualibus, cum gratia canendo in veſtro corde Domino.

17 Et quicquid feceritis, ſermone aut facto, in nomine Domini Jeſu *id facite*, gratias agentes Deo & Patri per eum.

18 Uxores, ſubjicite vos propriis viris, ut convenit in Domino.

19 Viri, diligite uxores, & ne eſtote adversùs eas amarulenti.

20 Filii, auſcultate parentibus in omnibus : hoc enim placet Domino.

21 Patres, ne irritate liberos veſtros, ne deſpondeant animum.

22 Servi, auſcultate per omnia dominis ſecundùm carnem, non obſequiis ad oculum exhibitis, ut qui hominibus placere ſtudent, ſed cum ſimplicitate cordis, timentes Deum.

23 Et quicquid feceritis, ex animo præſtate, tanquam Domino, & non hominibus :

24 Scientes vos à Domino recepturos mercedem hæreditatis : Nam Domino Chriſto ſervitis.

25 Qui verò injuriam intulerit, referet injuriam quam intulerit, nec eſt perſonarum acceptio.

CAP. IV.

Ad generales exhortationes redit, commendationéſque & ſalutationes ſubjungit.

DOmini, jus & æquum ſervis præſtate : ut qui ſciatis vos quoque habere Dominum in cœlis.

2 In precibus perdurate, invigilantes iis cum gratiarum actione.

3 Orantes ſimul etiam pro nobis, ut Deus aperiat nobis oſtium ſermonis, ut loquamur myſterium Chriſti, propter quod etiam ſum vinctus.

4 Ut, *inquam*, illud manifeſtum faciam, ſicut oportet me loqui.

5 Sapienter ambulate erga extraneos, opportunitatem redimentes.

6 Sermo veſter ſemper cum gratia *ſit* ſale conditus, ut ſciatis quomodo oporteat vos unicuique reſpondere.

7 Res meas omnes vobis notas faciet Tychicus, dilectus frater, & fidus miniſter, ac conſervus in Domino :

8 Quem miſi ad vos ad hoc ipſum, ut cognoſcat res veſtras, & corda veſtra conſoletur :

9 Cum Oneſimo fido & dilecto fratre, qui eſt ex vobis. Omnia *igitur* vobis nota facient quæ hic aguntur.

10 Salutat vos Ariſtarchus meus in captivitate ſocius, & Marcus conſobrinus Barnabæ, de quo accepiſtis præcepta : ſi venerit ad vos, excipite eum ;

11 Et

11 Et Jesus qui vocatur justus: qui sunt ex circumcisione: hi soli *sunt* mihi adjutores in regno Dei, & fuere mihi solatio.

12 Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi, semper precibus certans pro vobis, ut stetis perfecti & completi in omni voluntate Dei

13 Hoc enim de eo testor. eum multo vestrî studio ardere, & eorum qui sunt Laodiceæ, & eorum qui Hierapoli.

14 Salutat vos Lucas medicus ille dilectus, & Demas.

15 Salutate fratres qui sunt Laodiceæ, & Nympham, & Ecclesiam quæ in domo illius est.

16 Et cùm perlecta fuerit apud vos epistola, facite ut etiam in Laodicensium Ecclesia recitetur: & ut scriptam Laodiceâ vos quoque legatis.

17 Et dicite Archippo, Vide ut ministerium quod accepisti in Domino, impleas.

18 Salutatio mea manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia *sit* vobiscum. Amen.

Scripta est ad Colossenses Româ, per Tychicum & Onesimum.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA AD
THESSALONICENSES
PRIOR.

CAP. I.

Thessalonicenses Pauli, imò Domini ipsius imitatores effecti, idea sunt bonorum Christianorum.

PAulus & Sylvanus & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium, *quæ est* in Deo Patre, & Domino Jesu Christo, Gratia sit vobis & pax, à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo,

2 Gratias agimus Deo semper de omnibus vobis, mentionem vestrî facientes in precibus nostris:

3 Indesinenter, commemorantes efficacem vestram fidem, & laboriosam charitatem, & patientem illam expectationem in Domino nostro Jesu Christo coram Deo & Patre nostro.

4 Scientes, fratres dilecti à Deo, electionem vestram.

5 Quoniam Evangelium nostrum constitit apud vos non sermone solùm, sed etiam potentiâ, & Spiritu Sancto, & certioratione: sicut nôstis quales fuerimus inter vos, vestrî causâ.

6 Et vos imitatores nostrî facti fuistis & Domini, recepto sermone cum afflictione multa, cum gaudio Spiritûs Sancti:

7 Adeo

7 Adeo ut ueritis exemplaria omnibus credentibus in Macedonia & in Achaia.

8 A vobis enim non ſolum perſonuit ſermo Domini in Macedonia & Achaia, verùm etiam in omnem locum fides veſtra, quæ eſt in Deum, dimanavit, ut neceſſe non habeamus quicquam loqui.

9 Si quidem ipſi de nobis annunciant qualem ingreſſum habuerimus ad vos, & quomodo converteritis vos ad Deum relictis idolis, ut ſerviretis Deo vivo & vero;

10 Et expectaretis Filium ejus è cœlis, quem ſuſcitavit à mortuis, *nempe* Jeſum nos eruentem ab ira illa ventura.

CAP. II.

Speculum boni paſtoris & auditoris.

NAm ipſi nôſtis, fratres, ingreſſum noſtrum ad vos non fuiſſe vanum.

2 Imò etiam *multa* priùs paſſi & contumeliis affecti Philippis, ſicut nôſtis, libertate loquendi uſi ſumus in Deo noſtro, annunciandum apud vos Evangelium Dei cum multo certamine.

3 Exhortatio enim noſtra non fuit ex impoſtura, neque ex impuritate, neque cum dolo:

4 Sed ſicut probati fuimus à Deo quibus crederetur Evangelium, ita loquimur, non ut hominibus placentes, ſed Deo exploranti corda noſtra.

5 Nec enim unquam ſermone aſſentatorio uſi ſumus, ſicut nôſtis, nec avaritiæ cauſâ quicquam prætexuimus: Deus teſtis eſt.

6 Neque ex hominibus quærentes gloriam, nec à vobis, nec ab aliis, cùm poſſemus vobis oneri eſſe, ut Apoſtoli Chriſti.

7 Sed fuimus manſueti in medio veſtri, ut ſi nutrix foveret liberos ſuos.

8 Et ita cupidi veſtrî avebamus impertiri vobis non ſolùm Evangelium Dei, ſed etiam noſtras ipſorum animas, quòd chari nobis eſſetis.

9 Meminiſtis enim, fratres, laboris noſtri ac ærumnæ: nocte enim ac die operando, ne cui veſtrùm oneri eſſemus, prædicavimus apud vos Evangelium Dei.

10 Vos teſtes eſtis & Deus, quomodo ſanctè, & juſte, & inculpatè vobis, qui creditis, nos geſſerimus.

11 Sicut nôſtis quomodo unumquemque veſtrûm, tanquam pater liberos ſuos, hortabamur & conſolabamur:)

12 Et obteſtabamur ut ambularetis ſicut convenit, Deo vocante vos ad ſuum regnum ac gloriam.

13 Propterea etiam nos gratias agimus Deo ſine intermiſſione, quod acceptum de Deo ſermonem, quem audîſtis ex nobis, exceperitis non ut ſermonem hominum, ſed (ſicut eſt verè) ut Dei ſermonem, qui etiam agit in vobis qui creditis.

14 Vos enim, fratres, imitatores facti eſtis Eccleſiarum Dei quæ ſunt in Judæa, in Chriſto Jeſu, quippe qui eadem paſſi fitis & vos à propriis tribulibus, prout & ipſe à Judæis.

15 Qui etiam Dominum Jeſum & proprios Prophetas occiderunt, & nos exegerunt: neque Deo placent, & omnibus hominibus adverſantur.

16 Prohibentes nos Gentibus loqui ut ſerventur, ut ſemper compleant peccata ſua: occupavit enim eos ira ad extremum uſque.

17 Nos verò, fratres, orbati

bati vobis ad temporis momentum, conſpectu, non animo, eò amplius ſtuduimus videre faciem veſtram cum multo deſiderio.

18 Ideo voluimus venire ad vos (ego quidem Paulus) ſemel atque iterum, ſed impedivit nos Satanas.

19 Nam quæ eſt noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona de qua glorier? an non & vos in conſpectu Domini noſtri Jeſu Chriſti in ejus adventu?

20 Vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium.

CAP. III.

Informatus à Timotheo de eorum fide & dilectione, deſiderat ipſos videre, & precatur ipſis progreſſum.

QUamobrem nos non amplius continentes, libuit nobis ut ſoli Athenis derelinqueremur

2 Miſimuſque Timotheum fratrem noſtrum, ac miniſtrum Dei, & adjutorem noſtrum in Evangelio Chriſti, ad vos ſtabiliendos & exhortandos ſuper fide veſtra.

3 Ut nemo commoveatur ob afflictiones iſtas; ipſi enim nôſtis ad id nos eſſe conſtitutos.

4 Etenim cùm apud vos eſſemus, prædicebamus vobis fore ut affligeremur: quòd & evenit, & nôſtis.

5 Quamobrem & ego non amplius *me* continens miſi *eum*, ut cognoſcerem fidem veſtram, veritus ne quo modo tentâſſet vos tentator ille, & inanis redditus eſſet labor noſter.

6 Nuper autem cùm veniſſet Timotheus ad nos à vobis, & lætum nuncium nobis attuliſſet de fide & charitate veſtra, & quòd bonam noſtri memoriam retineatis, ſemper expetentes nos videre, ſicut nos quoque vos;

7 Propterea conſolationem accepimus, fratres, ex vobis in omni afflictione & neceſſitate noſtra, per veſtram fidem.

8 Nunc enim vivimus, ſi vos perſtatis in Domino.

9 Quam enim gratiarum actionem poſſimus Deo rependere de vobis, ſuper omni gaudio quo gaudemus propter vos coram Deo noſtro.

10 Nocte ac die magis ac magis rogantes ut videamus veſtram faciem, & quæ deſunt fidei veſtræ ſuppleamus.

11 Ipſe verò deus & Pater noſter, & Dominus noſter Jeſus Chriſtus dirigat viam noſtram ad vos.

12 Faxit autem Dominus ut auctiores fitis & exundetis mutuâ inter vos charitate, & in omnes, quemadmodum & nos in vos:

13 Ut corda veſtra inculpata ſtabiliat in ſanctimonia coram Deo & Patre noſtro, in adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti cum omnibus ſanctis ſuis.

CAP. IV.

Sanctimoniam & amorem fraternum ſectandum, propriis manibus operandum, reſurrectionem juſtorum ſolatio habendam.

QUod reliquum eſt igitur, fratres, rogamus vos & precamur per Dominum Jeſum, ut ſicut accepiſtis à nobis quomodo oporteat vos ambulare & placere Deo, magis exceliatis

2 Nôſtis enim quæ mandata dederimus vobis per Dominum Jeſum.

3 Nam hæc eſt voluntas Dei, *nempe* ſanctificatio veſtri, *id eſt*, ut abſtineatis à ſcortatione

4 Ut ſciat veſtrûm unuſquiſque ſuum vas poſſidere in ſanctificatione & honore.

5 Non

5 Non in morbo cupiditatis, ſicut Gentes quæ non noverunt Deum.

6 *Et* ut ne *quis* opprimat & habeat quæſtui in negotio fratrem ſuum: nam vindex eſt Dominus omnium iſtorum, ſicut & ante diximus vobis, & aſſeverantèr teſtificati ſumus.

7 Non enim vocavit nos Deus ad impuritatem, ſed ad ſanctificationem.

8 Proinde qui *hæc* aſpernatur, non aſpernatur hominem, ſed Deum, qui etiam dedit nobis ſpiritum ſuum ſanctum.

9 Cæterùm de fraterno amore non neceſſe habetis ut ſcribam vobis: ipſi namque divinitùs docti eſtis ut diligatis alii alios.

10 Nam & facitis hoc erga cunctos fratres qui ſunt in tota Macedonia: precamur autem vos, fratres, ut potius excellatis:

11 Et ambitioſè contendatis quieti eſſe, & res veſtras agere, ac operari propriis manibus veſtris, ſicut vobis mandavimus.

12 Ut vos geratis decenter erga extraneos, & nullius indigeatis.

13 Nolim autem vos in ignorantia verſari, fratres, quod ad eos attinet qui obdormierunt, ut ne contriſtemini, ſicut & reliqui qui ſpem non habent.

14 Nam ſi credimus Jeſum mortuum eſſe & reſurrexiſſe, ita etiam Deus eos qui obdormierunt in Jeſu adducet cum eo.

15 Hoc enim vobis dicimus verbis Domini, fore ut nos vivi, qui reliqui erimus in adventu Domini, non prævenïamus eos qui obdormierint.

16 Nam ipſe Dominus cum hortationis clamore & cum voce Archangeli & cum Dei tuba deſcendet è cœlo: & qui mortui fuerint in Chriſto, reſurgent primùm.

17 Deinde nos vivi, qui reliqui erimus, rapiemur ſimul cum eis in nubes, in occurſum Domini in aëra: & ita ſemper cum Domino erimus.

18 Itaque conſolamini alii alios iſtis ſermonibus.

CAP V.

Modus legitimæ præparationis ad noviſſimum Diem.

POrrò de temporibus & opportunitatibus, fratres, non eſt neceſſe ut vobis ſcribatur.

2 Ipſi enim penitùs ſcitis diem illum Domini, ut fur nocte *venit*, ita venturum eſſe.

3 Cùm enim dicent, Pax *eſt* & ſecuritas, tunc repentinum eis inſtat exitium, ſicuti dolor partûs mulieri gravidæ, & nequaquam effugient.

4 At vos, fratres, non eſtis in tenebris, ut dies ille vos, tanquam fur, deprehendat.

5 Omnes vos filii lucis eſtis, ac filii diei: non ſumus *filii* noctis, neque tenebrarum.

6 Nempe igitur ne dormiamus ut reliqui, ſed vigilèmus & ſobrii ſimus.

7 Nam qui dormiunt, nocte dormiunt: & qui inebriantur, nocte ſunt ebrii.

8 At nos qui ſumus diei, ſobrii ſimus, induti thorace fidei & Charitatis, & pro galea ſpe ſalutis.

9 Nam non conſtituit nos Deus ad iram, ſed ad ſalutem obtinendam per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

10 Qui mortuus eſt pro nobis: ut ſive vigilemus, ſive dormiamus, ſimul cum eo vivamus.

11 Quapropter adhortamini alii alios, & ædificate ſinguli

guli singulos, sicut & facitis.

12 Rogamus autem vos fratres, ut agnoscatis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & admonent vos:

13 Et eos supra modum charos ducatis, propter opus ipsorum. Pacem colite inter vos mutuam.

14 Precamur autem vos, fratres, admonete inordinatos, consolamini eos qui pusillo animo sunt: sublevate infirmos, iram cohibete erga omnes.

15 Videte ne quis malum pro malo cuipiam reddat, sed beneficentiam semper sectamini, tum inter vos mutuò, tum erga omnes.

16 Semper gaudete.

17 Sine intermissione orate.

18 In omnibus gratias agite: hæc enim est voluntas Dei per Christum Jesum erga vos.

19 Spiritum ne extinguite.

20 Prophetias ne pro nihilo habete.

21 Omnia explorate: quod bonum fuerit retinete.

22 Ab omni specie mali abstinete.

23 Ipse autem Deus pacis sanctificet vos totos: & integer vester spiritus, & anima & corpus inculpatè in adventum Domini nostri Jesu Christi conserventur.

24 Fidelis *est* qui vocavit vos, qui etiam *id* efficiet.

25 Fratres, orate pro nobis.

26 Salutate fratres omnes cum osculo sancto.

27 Adjuro vos per Dominum, ut recitetur hæc epistola omnibus sanctis fratribus.

28 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* vobiscum. Amen.

Ad Thessalonicenses prima scripta fuit Athenis.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD THESSALONICENSES POSTERIOR.

CAP. I.

Afflictiones piorum in adventu Christi compensandas.

PAulus & Sylvanus & Timotheus Ecclesiæ Thessalonicensium, *quæ est* in Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro & Domino Jesu Christo.

3 Gratias agere debemus Deo semper de vobis, fratres, ut par est, quòd vehementer augescat fides vestra, & abundet mutua uniuscujusque omnium vestrûm charitas:

4 Adeo ut nos ipsi de vobis gloriemur apud Ecclesias Dei,

Dei, *id est*, super tolerantia vestra & fide in omnibus persecutionibus vestris & afflictionibus quas sustinetis:

5 *Quæ res* indicium est justi judicii Dei, ut digni habeamini regno Dei, pro quo etiam *ista* patimini.

6 Si quidem justum est apud Deum, vicissim reddere iis qui affligent vos, afflictionem:

7 Vobis verò qui affligimini, relaxationem nobiscum in revelatione Domini Jesu de cœlo, cum Angelis suis potentibus.

8 Cum igne flammante, infligens ultionem iis qui Deum nesciunt, neque auscultant Evangelio Domini nostri Jesu Christi:

9 Qui pœnam pendent æterni exitii, *expulsi* à facie Domini & gloriâ virium ipsius:

10 Cùm venerit ut glorificetur in sanctis, & admirandus fiat in credentibus omnibus (quòd fides habita fuerit testimonio nostro apud vos) in die illo.

11 Cujus etiam rei gratiâ oramus semper pro vobis, ut vos dignetur istâ vocatione Deus noster, & compleat omnem *suæ* bonitatis gratuitam benevolentiam, & opus fidei potenter.

12 Ut glorificetur nomen Domini nostri Jesu Christi in vobis, & vos in eo, ex gratia Dei nostri, & Domini Jesu Christi.

CAP. II.

Vaticinium de Antichristi natali, progressu, revelatione & abolitione.

ROgamus autem vos, fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostri ad eum aggregationem,

2 Ne citò à mente dimoveamini, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam, tanquam per nos *scriptam*, quasi instet dies ille Christi.

3 Ne quis vos seducat ullo modo. *Non* enim *adveniet dies Christi*, quin venerit defectio priùs; & revelatus fuerit homo ille peccati, filius, *inquam*, ille perditionis.

4 Sese opponens ille & efferens supra quicquid dicitur Deus, aut numen: adeo ut in templo Dei tanquam Deus sedeat, præ se ferens se esse Deum.

5 Annon meministis me, cùm adhuc essem apud vos, hoc dixisse vobis?

6 Nunc verò quid *eum* retineat nôstis, ut is suo præstituto tempore reveletur.

7 Jam enim peragitur mysterium impietatis hujus: tantum qui nunc obstat, *obstabit* usquedum è medio sublatus fuerit.

8 Et tunc revelabitur sceleratus ille, quem Dominus absumet spiritu oris sui, & illustri adventu suo abolebit:

9 *Illum*, *inquam*, cujus adventus est ex illa vi efficaci Satanæ, cum omni potentia, & signis, & prodigiis mendacibus.

10 Et cum omni seductione injustitiæ in iis qui pereunt, propterea quod amorem veritatis non receperunt ut salvi fierent.

11 Ideo igitur mittet eis Deus efficaciam erroris, ut credant mendacio.

12 Ut damnentur omnes qui non crediderint veritati, sed acquieverint in injustitia.

13 Nos autem debemus gratias agere Deo semper de vobis, fratres dilecti à Domino, quòd

quòd elegerit vos Deus ab initio ad ſalutem per ſanctificationem Spiritûs & fidem habitam veritati,

14 Quo vocavit vos per Evangelium noſtrum, ad acquirendam gloriam Domini noſtri Jeſu Chriſti.

15 Nempe igitur, fratres, perſtate, & retinete traditam doctrinam, quam edocti eſtis & per ſermonem & per epiſtolam noſtram.

16 Ipſe verò Dominus noſter Jeſus Chriſtus, & Deus ac Pater noſter, qui dilexit nos, & dedit conſolationem æternam & ſpem bonam per gratiam,

17 Conſoletur veſtra corda, & ſtabiliat vos in omni ſermone & opere bono.

CAP. III.

Pretandum eſſe, & à vita inordinata & otioſa cavendum.

QUod reliquum eſt, orate, fratres, pro vobis, ut ſermo Domini currat & glorificetur ſicut & apud vos.

2 Et ut arripiamur à protervis ac ſceleratis hominibus: non enim omnium eſt fides.

3 Sed fidelis eſt Dominus, qui ſtabiliet vos & cuſtodiet ab illo improbo.

4 Confidimus autem in Domino de vobis, vos quæ mandamus vobis & facere & facturos eſſe.

5 Dominus verò dirigat veſtra corda ad Dei charitatem, & Chriſti patientem expectationem.

6 Denunciamus autem vobis, fratres, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut ſubducatis vos ab omni fratre qui inordinatè ambulat, & non ex tradita doctrina quam accepit à nobis.

7 Nam ipſi ſcitis quomodo oporteat nos imitari: quoniam non inordinate nos geſſimus inter vos.

8 Neque gratis panem edimus *acceptum* à quoquam: ſed cum labore & ærumna nocte dieque operantes, ne cui veſtrùm oneri eſſemus.

9 Non quòd nobis *id* non liceat: ſed ut noſmetipſos pro exemplari præbeamus vobis ad nos imitandos.

10 Etenim cùm eſſemus apud vos, hoc demandabamus vobis, quòd ſi quis nolit operari, etiam non edito.

11 Audivimus enim quoſdam ambulare inter vos inordinatè, nihil agentes, ſed inaniter ſatagentes.

12 Iis autem qui ſunt iſtiuſmodi, mandamus, & precamur per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ut cum quiete operantes ſuo pane veſcantur.

13 Vos autem, fratres, ne ſegneſcite in benefaciendo.

14 Quòd ſi quis non auſcultat noſtro per epiſtolam ſermoni, hunc notate; & ne commercium habete cum eo, ut erubeſcat.

15 Neque ut inimicum ducite, ſed admonete ut fratrem.

16 Ipſe autem Dominus pacis ſemper det vobis pacem omni modo. Dominus *ſit* cum omnibus vobis.

17 Salutatio mea manu Pauli: quod eſt ſignum in omni epiſtola: ita ſcribo.

18 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti *ſit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Theſſalonicenſes ſecunda miſſa fuit Athenis.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD TIMOTHEUM. PRIOR.

CAP. I.

Ad quid præcipuè Doctori attendendum: quibus ponatur lex, ad quid Christus venerit, & quomodo militandum.

PAulus Apoſtolus Jeſu Chriſti ex imperio Dei Servatoris noſtri & Domini Jeſu Chriſti, ſpei noſtræ.

2 Timotheo Germanò filio in fide: Gratia *ſit tibi*, miſericordia, & pax à Deo Patre noſtro, & Chriſto Jeſu Domino noſtro.

3 Sicut te ſum precatus ut permaneres Epheſi, cùm proficiſcerer in Macedoniam, *vide* ut denuncies quibuſdam, ne diverſam doctrinam doceant:

4 Nec attendant *animum* fabulis & genealogiis nunquam finiendis, quæ potiùs quæſtiones præbent quàm ædificationem Dei quæ eſt per fidem.

5 Porrò finis mandati eſt charitas ex mundo corde, & conſcientiâ bonâ, & fide minimè fimulatâ:

6 A quibus nonnulli ut à ſcopo abertantes, diverterunt ad vaniloquentiam.

7 Volentes eſſe Legis doctores, cùm tamen non intelligant quæ loquuntur, nec *ea* de quibus aſſeverant.

8 Scimus autem bonam eſſe Legem, ſi quis eâ legitimè utatur.

9 Hoc ſciens, *nempe* Legem juſto poſitam non eſſe, ſed ſceleratis & ſubjici neſciis, impiis & peccatoribus, nefariis & profanis, patricidis & matricidis, homicidis,

10 Scortatoribus, maſculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, perjuris, & ſi quid aliud eſt quod ſanæ doctrinæ ſit oppoſitum.

11 *Quæ eſt* ſecundùm glorioſum Evangelium beati Dei, quod concreditum eſt mihi.

12 Gratiam igitur illi habeo qui corroboraverit me, *id eſt*, Chriſto Jeſu Domino noſtro: quòd me fidum duxerit, ut qui *me in miniſterio* conſtituerit:

13 Qui priùs eram blaſphemus & perſecutor & contumelioſus: ſed mei miſertus eſt, nam ignorans *id* faciebam, *nempe* fidei expers.

14 Superabundavit autem gratia illa Domini noſtri cum fide & dilectione in Chriſto Jeſu.

15 Certus *eſt hic* ſermo, & dignus modis omnibus qui recipiatur, Chriſtum Jeſum veniſſe in mundum ut peccatores ſervaret, quorum primus ſum ego.

16 Verùm ideò miſertus eſt mei, ut in me primò oſtenderet Jeſus Chriſtus omnem clementiam, ut eſſem exemplar creditutis in eum ad vitam æternam.

17 Regi autem æterno, incorruptibili, invisibili, ſoli ſapienti Deo honor *ſit* & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

18 Hoc mandatum commendo tibi, fili Timothee, *nempe* ut secundùm prægressas de te prophetias, milites per eas bonam illam militiam.

19 Retinens fidem & bonam conscientiam: quâ expulsâ nonnulli naufragium fidei fecerunt.

20 Ex quibus est Hymenæus & Alexander: quos tradidi Satanæ, ut castigati discerent non blasphemare.

CAP. II

Cur pro omnibus & quomodo precandum. Ad mulieres instructio.

ADhortor igitur ante omnia ut fiant deprecationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones pro quibusvis hominibus,

2 Pro regibus & quibusvis in eminentia constitutis: ut tranquillam ac quietam vitam degamus cum omni pietate & veneratione.

3 Nam hoc bonum est & acceptum in conspectu Servatoris nostri Dei.

4 Qui quosvis homines vult servari, & ad agnitionem veritatis venire.

5 Unus enim *est* Deus, unus etiam mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus,

6 Qui sese ipse dedit redemptionis pretium pro quibusvis, *Christus inquam*, testimonium illud præstitutis suis temporibus *destinatum*.

7 Cujus constitutus sum ego præco & Apostolus, (veritatem dico per Christum, non mentior,) doctor, *inquam*, Gentium cum fide ac veritate.

8 Volo igitur viros orare in quovis loco, puras manus attollentes absque ira & disceptatione.

9 Itidem & mulieres amictu honesto, cum verecundia & modestia ornare sese, non cincinnis, vel auro, vel margaritis, vel pretioso vestitu;

10 Sed (quod decet mulieres pietatem in Deum spondentes) operibus bonis.

11 Mulier cum silentio discito cum omni submissione:

12 Mulieri enim docere non permitto, neque autoritatem usurpare in virum, sed *mando* ut sit in silentio.

13 Adamus enim prior formatus est, deinde Eva.

14 Et Adamus non fuit seductus: sed mulier seducta causa transgressionis fuit:

15 Servabitur tamen liberos gignendo, si manserint *ipsi* in fide ac charitate, & sanctificatione cum modestia.

CAP. III

Idea Episcopi. Presbyteri & Diaconi. Quid Ecclesia, quæve mysteria pietatis.

CErtus *est hic* sermo. Si quis Episcopatum desiderat, præclarum opus desiderat.

2 Oportet igitur Episcopum irreprehensum esse, unius uxoris virum, vigilantem, temperantem, compositum, hospitalem, aptum ad docendum.

3 Non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem: sed æquum, alienum à pugnis, alienum ab avaritia.

4 *Qui* suæ domui bene præsit, qui liberos habeat subditos cum omni honestate.

5 (Nam si quis propriæ domui præesse nescit, quomodo Ecclesiam Dei curabit?)

6 Non novitium, ne inflatus in criminationem incidat diaboli.

7 Oportet autem eum etiam bonum habere testimonium ab extraneis, ne in

probrum incidat & laqueum diaboli.

8 Diaconos itidem venerandos, non bilingues, non multo vino addictos, non turpem quæstum facientes.

9 Tenentes mysterium fidei in munda conscientia.

10 Atque hi etiam explorentur priùs, deinde ministrent si sint inculpati.

11 Uxores itidem *eorum oportet esse* venerandas, non calumniatrices, sobrias, fidas in omnibus.

12 Diaconi sint unius uxoris mariti, qui liberis bene præsint, & propriis domibus.

13 Nam qui bene ministraverint, gradum sibi bonum acquirunt, & multam loquendi libertatem per fidem quæ *est* in Christo Jesu.

14 Hæc tibi scribo, sperans fore ut mox ad te veniam:

15 Quòd si tardavero, ut nôris quomodo oporteat in domo Dei versari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna & stabilimentum veritatis.

16 Et sine dubio magnum est pietatis mysterium: Deus conspicuus factus est in carne, justificatus est in Spiritu, conspectus est ab Angelis, prædicatus est Gentibus, fides illi habita est in mundo, sursum receptus est in gloriam.

CAP. IV.

Prædicat ultimorum temporum hypocrisin & heterodoxiam, suadétque studium pietatis & S. literarum.

SPiritus autem disertè dicit fore ut posterioribus præstitutis temporibus desciscant quidam a fide, attenti spiritibus deceptoribus ac doctrinis dæmoniorum.

2 Per hypocrisin falsiloquorum, quorum conscientia cauterio resecta est.

3 Prohibentium contrahere matrimonium, *jubentium* abstinere à cibis quos Deus condidit ad participandum cum gratiarum actione, fidelibus, ac iis qui nôrunt veritatem.

4 Nam quicquid condidit Deus bonum *est*: nec quicquam rejiciendum *est*, si cum gratiarum actione sumatur.

5 Sanctificatur enim per verbum Dei & preces.

6 Hoc si subjeceris fratribus, bonus eris minister Jesu Christi, innutritus in sermonibus fidei, & præclaræ doctrinæ quam assectatus es.

7 Cæterùm profanas & aniles fabulas aversare: sed exerce teipsum ad pietatem.

8 Nam corporalis exercitatio ad pauca utilis est, at pietas ad omnia utilis est, ut quæ promissionem habeat vitæ præsentis ac futuræ.

9 Certus *est* hic sermo, & omnibus modis dignus qui recipiatur.

10 Nam idcirco etiam fatigamur, & conviciis afficimur, quòd speremus in Deo vivo, qui est conservator omnium *hominum*, maximè *verò* fidelium.

11 Hæc denuncia & doce.

12 Nemo tuam juventutem contemnat, sed esto exemplar fidelium in sermone, in conversatione, in charitate, in spiritu, in fide, in castitate.

13 Interim dum venio, intentus esto lectioni, exhortationi, doctrinæ.

14 Ne negligito donum quod in te est, quod datum est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.

15 Hæc meditare: in his esto: ut tuus profectus manifestus sit inter omnes.

16 Intentus esto tibi ipsi & doctrinæ, & permane in iis,

ftis : id enim ſi feceris, & teipſum ſervabis, & eos qui te audierint

CAP. V.

De modo quemque decenter exhortandi : de viduis, de Presbyteris & impoſitione manuum.

SEniorem ne increpato, ſed hortare ut patrem : juniores, ut fratres.

2 Mulieres natu grandiores, ut matres: juniores ut ſorores, cum omni caſtitate.

3 Viduas honora quæ verè viduæ ſunt.

4 Quòd ſiqua vidua liberos aut nepotes habet, diſcant priùs *in* propriam domum pietatem exercere, & vicem rependere parentibus : hoc enim eſt honeſtum & acceptum in conſpectu Dei.

5 Porrò quæ verè vidua eſt ac ſola relicta, ſperat in Deo, & permanet in deprecationibus & precibus nocte ac die.

6 At quæ laſcivit, ea vivens mortua eſt.

7 Hæc igitur denunciato, ut ſint irreprehenſæ.

8 Quòd ſi quis ſuis & maximè domeſticis non provident, fidem abnegavit, & eſt infideli deterior.

9 Vidua allegator non minor annis ſexaginta, quæ fuerit unius viri uxor.

10 In operibus bonis bono teſtimonio ornata: ſi liberos educavit, ſi fuit hoſpitalis, ſi ſanctorum pedes lavit, ſi afflictis ſubvenit, ſi omne bonum opus eſt aſſiduè ſectata.

11 Porrò juniores viduas rejice: Poſtquam enim laſcivierunt adversùs Chriſtum, nubere volunt.

12 Damnandæ, quòd primam fidem irritam fecerint.

13 Simul autem etiam otioſæ *eſſe* diſcunt, circumeuntes domos: imò non ſolùm otioſæ, ſed etiam nugaces, & curioſæ, garrientes quæ non oportet.

14 Velim igitur Juniores nubere, liberos gignere, domum adminiſtrare, nullam occaſionem dare adverſario ad conviciandum.

15 Jam enim nonnullæ deflexerunt ſecutæ Satanam.

16 Quòd ſi quis fidelis aut ſiqua fidelis habet viduas, ei ſuppeditato quantum ſufficit, & non onerator Eccleſia, ut iis quæ verè viduæ ſunt ſubveniat.

17 Qui bene præſunt preſbyteri, duplici honore digni habentor: maximè qui laborant in ſermone & doctrinâ.

18 Dicit enim Scriptura, Bovi trituranti non obliga. bis os: &, Dignus eſt operarius mercede ſuâ.

19 Adversùs presbyterum accuſationem ne recipito, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.

20 Eos qui peccant, in conſpectu omnium argue, ut & reliqui metuant.

21 Obteſtor in conſpectu Dei, & Domini Jeſu Chriſti, & electorum Angelorum, ut hæc obſerves ſine præjudicio, nihil faciens in alteram partem inclinando.

22 Manus citò ne cui imponito, neque communicato peccatis alienis ; temetipſum caſtum conſerva.

23 Ne amplius eſto abſtemius: ſed vino pauculo utere, propter ſtomachum tuum & crebras tuas infirmitates.

24 Quorundam hominum peccata ante manifeſta ſunt, præeuntia damnationi, quoſdam verò ſubſequuntur.

25 Itidem & bona opera ante manifeſta ſunt: & ea quæ ſecus habent, occultari non poſſunt.

CAP.

CAP. VI.

Officium servi, pietatis αὐτάρκεια & avaritiæ mala indicantur.

QUicunque sub jugo sunt servi, suos dominos omni honore dignos ducunto, ne Dei nomen & doctrina blasphemetur.

2 Qui vero fideles habent dominos, ne eos contemnant quod fratres sint: sed eò magis inserviant, quòd fideles sint ac dilecti, qui beneficentiam illam itidem capessunt. Hæc doce & exhortare.

3 Siquis diversam docet doctrinam, neque accedit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei quæ secundùm pietatem est doctrinæ;

4 *Is* inflatus est, nihil sciens, sed insaniens circa quæstiones ac pugnas de verbis: ex quibus nascitur invidia, lis, maledicentiæ, suspiciones malæ.

5 Perversæ exercitationes hominum mente corruptorum, & qui privati sunt veritate, & quæstui habent pietatem: abscede ab eis qui ejusmodi sunt.

6 Est autem quæstus magnus pietas cum animo suâ sorte contento.

7 Nihil enim intulimus in *mundum*; videlicet nec efferre quicquam possumus.

8 Sed habentes *alimenta*, & quibus tegamur, hæc nobis satis erunt.

9 Qui verò volunt ditescere, incidunt in tentationem & laqueum & cupiditates multas inentes & damnosas, quæ demergunt homines in exitium & pernicicm.

10 Siquidem radix omnium malorum est amor pecuniæ: quam quidam dum appetunt, aberrârunt à fide, & seipsos undiquaque transfixerunt doloribus multis.

11 Tu verò O homo Dei, ista fuge: sectare autem justitiam, pietatem, fidem, charitatem, tolerantiam, lenitatem.

12 Decerta præclarum illud certamen fidei: apprehende vitam æternam, ad quam & vocatus es, & professus præclaram *illam* professionem in conspectu *multorum* testium.

13 Mando tibi coram Deo qui vivificat omnia, & Jesu Christo, qui testatam fecit coram Pontio Pilato præclaram illam professionem,

14 Ut observes hanc præceptionem, incontaminatus & irreprehensus, usque ad illustrem *illum* adventum Domini nostri Jesu Christi:

15 Quem præstitutis temporibus suis ostendet ille beatus & solus Princeps, Rex ille regum, & Dominus dominorum:

16 Qui solus habet immortalitatem, lucem habitans inaccessam, quem vidit nemo hominum, neque videre potest: cui honor & robur æternum. Amen

17 Iis qui divites sunt in hoc seculo denuncia, ne efferantur animo, neque spem ponant in divitiis incertis, sed in illo Deo vivo, qui præbet nobis omnia copiosè ad fruendum.

18 Ut sint benefici, ut divites sint operibus bonis, faciles ad impertiendum, facilis convictûs:

19 Congerentes sibi pro thesauro *fundamentum bonum* in posterum, ut apprehendant æternam illam vitam

20 Timothee, depositum custodi, & avertere profanos

illos de rebus inanibus clamores, & oppositiones falsò nominatæ notitiæ:

21 Quam nonnulli præ se ferentes, circa fidem aberrârunt à scopo. Gratia sit tecum. Amen

Ad Timotheum prima missa fuit Laodiceâ, quæ est metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD TIMOTHEUM POSTERIOR.

CAP. I.

Donum exsuscitandum; hypotyposis sanorum verborum servanda, & strenuitas in officio adhibenda.

PAulus Apostolus Jesu Christi, per voluntatem Dei, secundùm promissionem vitæ quæ est in Christo Jesu.

2 Timotheo dilecto filio *sit* gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3 Gratiam habeo Deo, quem colo à majoribus cum munda conscientia, prout continuam tui memoriam teneo in deprecationibus meis nocte ac die:

4 Expetens te videre, memor tuarum lacrymarum, ut gaudio replear.

5 Memoriâ repetens eam quæ in te est minimè simulatam fidem, quæ habitavit priùs in avia tua Loide, & matre tuâ Eunicì; persuasus sum autem quòd in te quoque.

6 Quam ob causam in memoriam revoco tibi ut exsuscites donum Dei quod est in te per impositionem manuum mearum.

7 Non enim dedit nobis Deus spiritum formidinis, sed roboris, & charitatis, & sanitatis animi.

8 Ne igitur te pudeat testimonii Domini nostri, neque te pudeat mei, qui sum vinctus ipsius: sed esto particeps afflictionum Evangelii ex potentia Dei:

9 Qui servavit nos, & vocavit vocatione sanctâ: non ex operibus nostris, sed ex suo proposito, & gratiâ, quæ data quidem est nobis in Christo Jesu ante tempora seculorum:

10 Sed facta nunc est manifesta per illustrem illum adventum Servatoris nostri Jesu Christi, qui & mortem abolevit, & vitam ac incorruptibilitatem in lucem produxit per Evangelium.

11 Cujus causâ constitutus sum ego præco & Apostolus ac Doctor Gentium.

12 Quam ob causam & hæc patior: sed non pudefio: novi enim cui crediderim, & mihi persuasum est eum posse depositum meum in illum diem custodire.

13 E
beto
quos à
& char
fio Jesu
14 P
tum c
Sanctu
bis.
15 N
verteri
sunt in
Phygell
16 P
Domini
quoniam
& care
buit.
17 I
studiosi
invenit
18 L
veniat
Domini
multa
strârit.

Sumptâ
lis s
tiam
Timo
morib
agat.

TU i
bo
est in C
2 Et
ter mu
mitte
sint ido
docend
3 T
affecti
Jesu Ch
4 Ne
catur
ei plac
miles.
5 Q
quis, r
timè c
6 A
labora

13 Expreſſam formam tenéto ſanorum ſermonum, quos à me audîſti, cum fide & charitate quæ eſt in Chriſto Jeſu.

14 Præclarum illud depoſitum cuſtodi per Spiritum Sanctum qui inhabitat in nobis.

15 Nôſti hoc, quòd ſe averterint à me omnes qui ſunt in Aſia: ex quibus eſt Phygellus & Hermogenes.

16 Præſtet miſericordiam Dominus Oneſiphori familiæ: quoniam ſæpe me recreavit, & catenam meam non erubuit.

17 Imo cùm eſſet Romæ, ſtudioſiſſimè quæſivit me, & invenit.

18 Det ei Dominus ut inveniat miſericordiam apud Dominum in die illo: quàm multa etiam Epheſi ſubminiſtrârit, tu optimè nôſti.

CAP. II.

Sumptâ à militibus & agricolis ſimilitudine ad tolerantiam exhortatur, & monet Timotheum ut poſthabitis clamoribus leviter & manſuetè agat.

TU igitur, fili mi, corroborator per gratiam quæ eſt in Chriſto Jeſu.

2 Et quæ audîſti à me inter multos teſtes, hæc commitre fidis hominibus, qui ſint idonei ad alios quoque docendos.

3 Tu igitur tolerans eſto afflictionum, ut bonus miles Jeſu Chriſti.

4 Nemo qui militat implicatur hujus vitæ negotiis, ut ei placeat à quo delectus eſt miles.

5 Quòd ſi certet etiam aliquis, non coronatur niſi legitimè certaverit.

6 Agricolam oportet priùs laborando fructus percipere.

7 Perpende quæ dico: det igitur tibi Dominus intelligentiam in omnibus.

8 Memento Jeſum Chriſtum ſuſcitatum fuiſſe ex mortuis, factum ex ſemine Davidis ſecundùm Evangelium meum.

9 In quo vexor uſque ad vincula ut facinoroſus: ſed ſermo Dei non eſt vinctus.

10 Ideo omnia tolero propter electos, ut & ipſi ſalutem conſequantur quæ eſt in Chriſto Jeſu, cum gloria æterna.

11 Certus eſt hic ſermo: nam ſi cum eo mortui ſumus, cum eo etiam vivemus:

12 Si cruceæ toleramus, etiam conregnabimus: ſi abnegamus, & ille abnegabit nos.

13 Si infidi ſumus, ille tamen fidus manet, negare ſeipſum non poteſt.

14 Hæc ſuggere, obteſtans in conſpectu Domini ne de verbis pugnent, quod nullam adfert utilitatem, imo auditores ſubvertit.

15 Stude teipſum probatum ſiſtere Deo, operarium qui non erubeſcat, & qui rectè ſermonem veritatis ſecet.

16 Profanos autem illos de rebus inanibus clamores cohibe: ad majorem enim procedunt impietatem

17 Et ſermo eorum depaſcet ut gangræna: ex quibus eſt Hymenæus & Philetus:

18 Qui circa veritatem aberrârunt à ſcopo, dicentes reſurrectionem jam eſſe factam: & ſubvertunt quorundam fidem.

19 Solidum tamen fundamentum Dei ſtat, habens ſigillum hoc. Novit Dominus eos qui ſunt ſui: &, Abſcedat ab injuſtitia quiſquis nominat nomen Chriſti.

20 Cæterum in magna domo non tantum ſunt vaſa aurea & argentea, ſed etiam

lignea ac testacea: & alia quidem ad decus, alia verò ad dedecus.

21 Si quis igitur seſe ab his expurgârit, erit vas ad decus, sanctificatum, & accommodum usibus Domini, & ad omne opus bonum comparatum.

22 Juveniles autem cupiditates fuge: sed sectare justitiam, fidem, charitatem, pacem, cum iis qui invocant Christum ex mundo corde.

23 Stultas autem & imeruditas illas quæstiones aversare, sciens eas gignere pugnas.

24 Servum autem Domini non oportet pugnare, sed mansuetum esse erga omnes, aptum ad docendum, tolerantem malos.

25 Cum lenitate erudientem eos qui contrario animo sunt affecti, *experturum* num aliquando daturus sit eis Deus resipiscentiam ad agnitionem veritatis:

26 Et sanitate mentis receptâ evasuri ex diaboli laqueo, ab eo captivi facti ad ipsius libitum.

CAP. III.

Prophetia de novissimo tempore: autor ususque S. literarum.

ILlud autem scito, fore ut extremis diebus instent tempora molesta

2 Erunt enim homines sui amantes, avari, glorioſi, superbi, maledici, parentibus non obsequentes, ingrati, prosani,

3 Charitatis expertes, implacabiles, calumniatores, intemperantes, immites, minimè amantes bonorum,

4 Proditores, præcipites, inflati, voluptatum amantes potiùs quàm amantes Dei:

5 Habentes formam pietatis, sed qui vim ejus abnegârint: istos igitur aversare.

6 Ex his enim sunt isti qui irrepunt in familias, & captivas ducunt mulierculas, cumulatas peccatis, actas cupiditatibus variis:

7 Semper discentes, sed quæ nunquam ad cognitionem veritatis venire possint.

8 Quemadmodum autem Jannes & Jambres obstiterunt Mosi, ita & hi obsistunt veritati: homines mente corrupti, rejectanei circa fidem.

9 Sed non procedent ampliùs: nam amentia istorum evidens erit omnibus, ut & illorum fuit.

10 Tu verò assecutus es doctrinam meam, vitæ meæ rationem, propositum, fidem, iræ cohibitionem, charitatem, tolerantiam,

11 Persecutiones, perpessiones, quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconii, Lystris, quas persecutiones, sustinuerim: sed ex omnibus eripuit me Dominus.

12 Sed & omnes qui volent piè vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur

13 Improbi autem homines & impostores, procedent in pejus, tum seducentes, tum seducti.

14 At tu maneto in iis quæ didicisti & quæ tibi concredita sunt, sciens à quo didiceris;

15 Teque à puero sacras literas novisse, quæ te possunt sapientem reddere ad Salutem, per fidem quæ est in Christo Jesu

16 Tota Scriptura divinitùs est inspirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad disciplinam in justitia.

17 Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum perfectè instructus.

CAP.

CAP. IV.

Officium paſtoris Eccleſiæ : cantus Pauli cygneus , multa paſſus & derelictus ab omnibus, liberatur à Domino.

OBteſtor te igitur ego in conſpectu Dei, & Domini Jeſu Chriſti, qui judicaturus eſt vivos & mortuos in illuſtri illo ſuo adventu & regno ſuo;

2 Prædica ſermonem illum, inſta tempeſtivè, intempeſtivè: argue, objurga: exhortare cum omni lenitate & doctrinâ.

3 Nam erit tempus cùm ſanam doctrinam non ſufferent: ſed auribus prurientes, ipſi ſibi ſecundùm ſuas illas peculiares cupiditates coacervabunt doctores.

4 Et a veritate quidem aures avertent, ad fabulas verò divertent.

5 At tu vigila in omnibus, tolerans eſto afflictionum, opus perage Evangeliſtæ, miniſterii tui plenam fidem facito.

6 Nam & ego jam liber, & præſtitutum tempus meæ dimiſſionis inſtat.

7 Certamen illud prælarum decertavi, curſum peregi, fidem ſervavi.

8 Quod reliquum eſt, repoſita eſt mihi juſtitiæ corona, quam reddat mihi Dominus in illo die, juſtus ille judex: non ſolum autem mihi, ſed & omnibus qui expetiverint illuſtrem illum ipſius adventum.

9 Stude mox ad me venire.

10 Nam Demas me deſeruit amore inductus præſentis ſeculi; & profectus eſt Theſſalonicam: Creſcens in Galatiam, Titus in Dalmatiam;

11 Lucas mecum eſt ſolus: Marcum aſſumptum adduc tecum: eſt enim mihi perutilis ad miniſterium.

12 Porrò Tychicum miſi Epheſum.

13 Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, adfer cum venies, & libros, maximè membranas.

14 Alexander faber ærarius multa mala mihi exhibuit: reddat ei Dominus ſecundùm facta ipſius.

15 Quem & tu cave: vehementer enim obſtitit ſermonibus noſtris.

16 In prima mea defenſione nemo mihi adfuit, ſed omnes me deſeruerunt: utinam ne hoc illis imputetur.

17 Sed dominus mihi adfuit, & corroboravit me: ut per me certioraretur prædicatio, & audirent omnes Gentes: & ereptus ſum ex ore leonis.

18 Et eripiet me Dominus ab omni opere malo, ſervabitque regno ſuo cœleſti: cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

19 Saluta Priſcam & Aquilam & Oneſiphori familiam.

20 Eraſtus manſit Corinthi, Trophimum autem reliqui Mileti infirmum.

21 Stude venire ante hyemem. Salutat te Eubulus & Pudens & Linus & Claudia, & fratres omnes.

22 Dominus Jeſus Chriſtus *ſit* cum ſpiritu tuo. Gratia *ſit* vobiſcum. Amen.

Scripta eſt Româ ſecunda ad Timotheum, qui primus Epheſi ordinatus fuit Epiſcopus, cum Paulus iterum ſiſteretur Cæſari Neroni.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD TITUM.

CAP. I

Quales Episcopos & Presbyteros ordinare debeat, & de quibus Cretenses monendi.

PAulus servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundùm fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ est secundùm pietatem:

2 Ad spem vitæ æternæ quam promiserat Deus ille mentiri nescius, ante tempora seculorum; manifestam autem fecit præstitutis temporibus suis:

3 Videlicet sermonem illum suum per præconium quod concreditum est mihi ex imperio Servatoris nostri Dei: Tito germano filio in communi fide.

4 Gratia *sit tibi*, misericordia & pax à Deo patre, & Domino Jesu Christo Servatore nostro.

5 Hujus rei gratia dereliqui te in Creta, ut quæ desunt corrigas, & constituas oppidatim presbyteros, ficut ego tibi ordinavi.

6 Si quis est inculpatus, unius uxoris vir, liberos habens fideles, qui non sint obnoxii crimini luxûs, aut subjici nescii.

7 Oportet enim episcopum inculpatum esse, tanquam Dei dispensatorem, non sibi pertinaciter placentem, non iracundum, non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem;

8 Sed hospitalem, bonorum amantem, temperantem, justum, pium, continentem:

9 Tenacem fidelis illius sermonis qui ad doctrinam facit, ut possit & exhortari doctrinâ sanâ, & contradicentes convincere.

10 Sunt enim multi subjici nescii, & vaniloqui, & mentium seductores, maximè qui sunt ex Circumcisione.

11 Quibus oportet os obturare: qui totas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratiâ.

12 Dixit quidam ex ipsis proprius ipsorum propheta. Cretenses semper mendaces, malæ feræ, ventres pigri.

13 Testimonium hoc est firmum: quam ob causam eos redarguito præcisè, ut sani sint in fide:

14 Non attenti Judaicis fabulis, & præceptis hominum adversantium veritatem.

15 Omnia quidem munda mundis: pollutis autem & incredulis nihil est mundum, sed polluta est eorum & mens & conscientia.

16 Deum profitentur se scire, sed factis negant, cùm sint abominandi, & contumaces, & ad omne opus bonum rejectanei.

CAP. II

Jubetur Titus verbis & exemplo ad obedientiam gratiæ, quæ illuxit omnibus, omnes & singulos exhortari

AT tu loquere quæ decent sanam doctrinam.

2 Ut

2 Ut ſenes ſobrii ſint, venerandi, temperantes, ſani fide, charitate, tolerantiâ.

3 Anus itidem, ut *ſint* habitu qui ſanctimoniam deceat, non calumniatrices, non vino multo addictæ, honeſtatis magiſtræ:

4 Ut ſapere doceant adoleſcentulas, ut ſint maritorum ac liberorum amantes,

5 Temperantes, caſtæ, domi manentes, bonæ, quæ ſeſe ſubjiciant ſuis viris: ne ſermo Dei blaſphemetur.

6 Adoleſcentulos itidem adhortare ut ſint temperantes:

7 Per omnia teipſum præbens exemplar bonorum operum, in doctrina integritatem, gravitatem,

8 Sermonem ſanum, qui damnari non poſſit: ut qui *ſe* ex adverſo *opponit*, erubeſcat, nihil habens quod de vobis dicat mali.

9 Servos *hortare* ut ſuis dominis ſeſe ſubjiciant, in omnibus ut *eis* placeant: non reſponſatores,

10 Nihil intervertentes, ſed omnem bonam fidem oſtendentes, ut doctrinam Servatoris noſtri Dei ornent in omnibus.

11 Illuxit enim gratia illa Dei ſalutifera quibuſvis hominibus;

12 Erudiens nos ut abnegatâ impietate & mundanis cupiditatibus, temperanter & juſtè & piè vivamus in præſenti ſeculo:

13 Expectantes beatam illam ſpem & illuſtrem illum adventum gloriæ magni illius Dei ac Servatoris noſtri, *nempe* Jeſu Chriſti.

14 Qui dedit ſemetipſum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret ſibi ipſi populum peculiarem, accenſum ſtudio bonorum operum.

15 Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio: nemo te deſpiciat.

CAP. III.

Benignitati Dominicæ & bonis operibus, non quæſtionibus aut λοιδορίαις ſtudendum.

IPſis ſuggere ut ſeſe ſubjiciant principatibus ac poteſtatibus, ut obtemperent, ut ad omne opus bonum ſint parati:

2 Ne cui maledicant, ut ſint à pugnis alieni, æqui, omnem exhibentes lenitatem erga quoſvis homines.

3 Nam eramus quondam & nos amentes, rebelles, errantes, ſervientes cupiditatibus ac voluptatibus variis, in malitia & invidia degentes, odioſi, alii alios odio proſequentes.

4 Sed poſtquam benignitas & erga homines amor apparuit Servatoris noſtri Dei,

5 Non ex operibus juſtis quæ fecerimus nos, ſed ex ſua miſericordia, ſervavit nos per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritûs Sancti:

6 Quem effudit ſuper nos copiosè per Jeſum Chriſtum Servatorem noſtrum:

7 Ut juſtificati illius gratiâ, hæredes efficeremur ſecundum ſpem vitæ æternæ.

8 Certus *eſt* hic ſermo, & hæc volo te aſſeverare, ut qui crediderunt Deo curent bene agendo præire.

9 Hæc illa ſunt bona, & hominibus utilia: ſtultas autem quæſtiones & genealogias & contentiones ac pugnas legales cohibe: ſunt enim inutiles & vanæ.

10 Hæreticum hominem poſt unam & alteram admonitionem repelle:

11 Ut qui nôris eversum esse eum qui sit ejusmodi, & peccare, ut qui suopte judicio sit condemnatus.

12 Cùm misero Arteman ad te, aut Tychicum, stude venire ad me Nicopolin: nam illic decrevi hyemare.

13 Zenam legis interpretem & Apollo studiosè deducendos curato, ne quid illis desit.

14 Discant autem etiam nostri bene agendo præire ad necessarios usus, ut non sint fructus expertes.

15 Salutant te qui mecum sunt omnes. Saluta eos qui diligunt nos in fide. Gratia *Dei sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Titum, qui primus Cretensium Ecclesiæ ordinatus fuit Episcopus, scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA
AD PHILEMONEM.

Ignoscentia Christiana commendatur Philemoni.

PAulus vinctus Christi Jesu, & Timotheus frater, Philemoni dilecto & adjutori nostro.

2 Et Apphiæ dilectæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ quæ domi tuæ est:

3 Gratia *sit* vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo, semper mentionem tui faciens in precibus meis,

5 Quòd audiam tuam charitatem, ac fidem quam habes erga Dominum Jesum, & erga omnes sanctos:

6 Ut communicatio fidei tuæ efficax fiat, agnitione omnis ejus boni quod est in vobis per Christum Jesum.

7 Gaudium enim habemus multum, & consolationem fuper charitate tua, quòd viscera sanctorum refocillata sint per te, frater.

8 Quapropter quamvis multam in Christo libertatem habeam præcipiendi tibi quod convenit;

9 *Tamen* propter charitatem potiùs precor, cum talis sim, nempe Paulus senex, nunc autem etiam vinctus Jesu Christi.

10 Precor autem pro filio meo quem genui in vinculis meis, Onesimo:

11 Quondam tibi inutili, nunc verò tibi & mihi perutili,

12 Quem remisi: tu autem eum, id est viscera mea, excipe.

13 Quem ego cupiebam apud me retinere, ut pro te mihi ministraret mihi in vinculis Evangelii

14 Sed absque tua sententia nihil volui facere, ut non velut ex necessitate sit beneficium

ficium tuum, sed sponte collatum.

15 Utique enim propterea separatus fuit *abs te* ad tempus, ut eum *à me* perpetuum recipias:

16 Non jam ut servum, sed amplius quàm servum, fratrem *videlicet* dilectum, maximè mihi, quantò autem magis tibi & in carne & in Domino?

17 Itaque si me socium habes, excipe eum tanquam me.

18 Quòd si quâ te injuriâ affecit, aut debitor tibi est, hoc mihi imputato.

19 Ego Paulus scripsi meâ manu, ego rependam: ut ne tibi dicam quòd teipsum etiam mihi insuper debeas.

20 Etiam, frater, *hunc* ego fructum abs te consequar in Domino; refocilla mea viscera in Domino.

21 Scripsi tibi, confisus fore ut tu *me* audias, ut qui nôrim te supra id etiam quod dico, facturum esse.

22 Simul autem etiam para mihi hospitium: spero enim me per preces vestras donatum iri vobis.

23 Salutant te Epaphras, (meus in captivitate propter Christum Jesum socius)

24 Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adjutores mei.

25 Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum spiritu vestro, Amen.

Ad Philemonem missa fuit Româ per Onesimum servum.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA
AD HEBRÆOS.

CAP. I.

Ut doctrinam Christi commendet, probat eum supra prophetas & supra angelos esse.

MUltis vicibus multisque modis olim Deus locutus Patribus in Prophetis, ultimis diebus hisce locutus est nobis in Filio,

2 Quem constituit hæredem omnium, per quem etiam mundum condidit.

3 Qui cum sit effulgentia gloriæ, & character personæ illius, sustinetque omnia verbo illo suo potente, purificatione peccatorum nostrorum per seipsum factâ, sedit ad dextram Majestatis illius in *locis* excelsissimis:

4 Tantò præstantior factus Angelis, quantò excellentius præ illis sortitus est nomen.

5 Nam cui dixit unquam Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? ac rursum, Ego ero ei pater, & ipse erit mihi filius?

6 Rursum autem cum inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit, Et adorent eum omnes Angeli Dei.

7 Et de Angelis quidem dicit, Qui Angelos suos facit ventos, & administros suos ignis flammam.

8 Ad filium autem, Thronus tuus, Deus, in seculum seculi: virga recta virga regni tui.

9 Dilexisti justitiam, & odisti transgressionem: propterea unxit te, O Deus, Deus tuus oleo exultationis, ultra consortes tuos.

10 Et tu, in initio, Domine, terram fundâsti, & opera manuum tuarum sunt cœli:

11 Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes ut vestimentum veterascent.

12 Ac velut amictum circumvolves eos, & mutabuntur: tu autem idem es, & anni tui non deficient.

13 Ad quem autem Angelorum dixit unquam, Sede ad dextram meam usquedum posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

14 Nonne omnes sunt ministerii munere fungentes Spiritus, qui ministerii causâ emittuntur propter hæredes salutis futuros?

CAP. II.

Concludit Christi doctrinæ obediendam esse, eúmque nobis fratrem factum, ut nostrûm misereatur.

PRopterea oportet nos eò ampliùs attendere ea quæ audivimus, ne quando perfluamus.

2 Etenim si per Angelos dictus sermo fuit firmus, omnisque transgressio & contumacia justam mercedis retributionem retulit,

3 Quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quæ cùm primùm enarrari cœpit per ipsum Dominum, ab iis qui ipsum audierant fuit nobis confirmata;

4 Testimonium illis præbente Deo & signis & prodigiis, variisque virtutibus, & Spiritûs Sancti distributionibus pro sua voluntate.

5 Non enim Angelis subjecit mundum illum futurum de quo loquimur.

6 Testatus est autem quidam alicubi, dicens, Quid est homo, ut memor sis ejus, aut filius hominis, ut eum respicias?

7 Fecisti eum paulisper inferiorem Angelis: gloria & honore coronâsti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum.

8 Omnia subjecisti sub pedibus ejus. Enimvero per hoc quod ei subjecit omnia, nihil omisit quod non sit ei subjectum. At nunc nondum videmus ei omnia esse subjecta.

9 Sed Jesum illum cernimus gloriâ & honore coronatum, qui paulisper fuit inferior Angelis factus, propter mortis perpessionem, ut beneficio Dei pro omnibus mortem gustaret.

10 Decebat enim, ut ipse, propter quem sunt hæc omnia, & per quem sunt hæc omnia, multos filios in gloriam adducendo, principem salutis ipsorum per perpessiones consummaret.

11 Nam & qui sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno sunt omnes. Quam ob causam non erubescit eos vocare fratres,

12 Dicens, Annunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ tibi hymnos canam.

13 Et rursus, Ego fretus ero ipso. Et iterum, Ecce ego & pueri quos mihi dedit Deus.

14 Quoniam igitur pueri parti-

participes ſunt carnis & ſanguinis, ipſe quoque conſimiliter particeps factus eſt eorundem, ut per mortem aboleret eum penès quem eſt mortis robur, hoc eſt, diabolum:

15 Et liberos redderet quotquot metu mortis per omnem vitam damnati erant ſervitutis.

16 Non enim utique Angelos aſſumpſit, ſed ſemen Abrahami aſſumpſit.

17 Unde debuit per omnia fratribus ſimilis fieri, ut miſericors eſſet & fidelis pontifex in iis quæ apud Deum *agenda forent*, ad expiandum peccata populi.

18 Nam ex eo quod perpeſſus fuit cùm tentatus eſt, poteſt & iis qui tentantur ſuccurrere.

CAP. III.

Collatio Moſis & Chriſti. Inde exhortatio ex Davidis teſtimonio, & dehortatio ab exemplo induratorum in deſerto.

UNde, fratres ſancti, vocationis cœleſtis conſortes, conſiderate Apoſtolum & Pontificem profeſſionis noſtræ Chriſtum Jeſum:

2 Fidelem ei qui ipſum conſtituit: ut & Moſes *fidelis fuit* in tota domo ipſius.

3 *Tanto* namque ampliore gloriâ præ Moſe hîc dignus eſt habitus, quantò majorem habet honorem is qui conſtruxit domum, quàm domus ipſa.

4 Omnis enim domus aparatur à quopiam: qui verò conſtruxit hæc omnia eſt Deus.

5 Et Moſes quidem fidus fuit in tota domo ipſius, ut famulus, ad teſtificanda quæ poſt erant dicenda.

6 At Chriſtus ut filius domui ſuæ præeſt: cujus domûs ſumus nos, ſi modò loquendi libertatem & ſpem illam de qua gloriamur, ad finem uſquè firmam retinuerimus.

7 Quapropter, ſicut dicit Spiritus ille ſanctus, Hodie ſi vocem ejus audiveritis;

8 Ne obdurate corda veſtra, ſicut in exacerbatione illa, in die tentationis illius in deſerto:

9 Ubi tentaverunt me patres veſtri, exploraverunt me, & viderunt opera mea per annos quadraginta.

10 Quapropter infenſus fui iſti genti, & dixi, Semper errant corde, neque cognoverunt vias meas.

11 Itaque juravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam.

12 Videte, fratres, nequando ſit in ullo veſtrum cor malum, incredulum, deſciſcendo à Deo vivo.

13 Sed exhortamini alii alios quotidie, quoad appellatur dies hodiernus; nequis ex vobis induretur ſeductione peccati.

14 Chriſti enim conſortes facti ſumus, ſi modò principium illud quo ſuſtentamur, firmum retinuerimus ad finem uſque:

15 *Interim* dum dicitur, Hodie ſi vocem ejus audieritis, ne obdurate corda veſtra, ut in illa exacerbatione.

16 Nam quidam cùm audiſſent, exacerbârunt Dominum: non omnes tamen ii qui exierant ex Ægypto per Moſen.

17 Quibus autem infenſus fuit quadraginta annis? nonne iis qui peccaverunt, quorum artus conciderunt in deſerto?

18 Quibus autem juravit non ingreſſuros in requiem ſuam, niſi iis qui non obedierunt?

19 Et videmus non potuiſſe ingredi propter incredulitatem.

CAP.

CAP. IV.

Collatio ſabbati ceremonialis & ſpiritualis: & vis verbi Dei penetrantiſſima.

METuamus igitur ne quando derelictâ promiſſione introeundi in requiem ejus, videatur aliquis ex vobis illâ fuiſſe per tarditatem excluſus.

2 Etenim nobis evangelizatum eſt, ſicut & illis: at non profuit illis auditus ſermo, ut qui fide contemperatus non fuerit apud illos qui audierant.

3 Introimus enim in requiem nos qui credidimus, ſicut dixit, Itaque juravi in ira mea; Si ingreſſuri ſint in requiem meam: quamvis operibus à jacto mundi fundamento factis.

4 Ita enim dixit quodam in loco de ſeptimo die, Et requievit Deus die ſeptimo ab omnibus operibus ſuis.

5 Et hic rurſum, Si introibunt in requiem meam:

6 Quis igitur reliquum eſt ut aliqui introeant in eam, & quibus priùs evangelizatum fuit, non introierunt propter contumaciam:

7 Rurſum quemdam præfinit diem, Hodie apud Davidem dicens, tantò poſt tempore. (prout dictum eſt) Hodie ſi vocem ejus audieritis, ne obdurate corda veſtra.

8 Nam ſi Jeſus eos in requie collocaſſet, nequaquam de alio poſthac die locutus fuiſſet.

9 Itaque, reliquus eſt aliquis ſabbatiſmus populo Dei.

10 Nam qui ingreſſus eſt in requiem ipſius, requievit & ipſe ab operibus ſuis quemadmodum à ſuis Deus.

11 Studeamus igitur ingredi in illam requiem, ne quis in idem incidat contumaciæ exemplum.

12 Vivus enim *eſt* ſermo Dei & efficax, & penetrantior quovis gladio ancipiti, & pertingit uſque ad diviſionem animæ ſimul ac ſpiritûs, compagúmque & medullarum: & dijudicat cogitationes, & conceptus cordis.

13 Nec eſt ulla *res* creata non manifeſta in conſpectu ipſius: imò omnia *ſunt* nuda & intimè patentia oculis ejus quocum nobis eſt negotium.

14 Habentes igitur Pontificem magnum qui tranſivit cœlos, Jeſum Filium Dei, retineamus *hanc* promiſſionem.

15 Non enim habemus Pontificem qui non poſſit affici ſenſu infirmitatum noſtrarum, ſed tentatum in omnibus ſimiliter, abſque *tamen* peccato.

16 Accedamus igitur cum fiducia ad thronum gratiæ; ut conſequamur miſericordiam, & gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

CAP. V.

Collatio Sacerdotii Chriſti cum Levitico & Melchiſedeciano.

NAM omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in iis quæ apud Deum *agenda ſunt*: ut offerat dona & victimas pro peccatis.

2 Qui quantum ſatis eſt poſſit miſerari vicem ignorantium & aberrantium: quòd & ipſe circundatus ſit infirmitate.

3 Et propter hanc debeat, ſi ut pro populo, ita & pro ſeipſo offerre *victimam* pro peccatis.

4 Neque ſibi ipſi quiſquam ſumit hunc honorem, ſed qui vocatur à Deo, ſicut & Aaron

5 Ita & Chriſtus non ipſe ſibi hunc honorem tribuit, ut fieret

fieret Pontifex, ſed is qui dixit ei, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

6 Sicut & in alio *Pſalmo* dicit, Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedeci.

7 Qui in diebus carnis ſuæ, deprecationibus & ſupplicationibus oblatis cum clamore valido & lacrymis, apud *eum* qui poterat ipſum ſervare à *morte*, & exauditis precibus liberatus ex *metu*.

8 Quamvis filius eſſet, *tamen* ex iis quæ paſſus eſt, didicit obedientiam.

9 Et *conſummatus* factus eſt autor ſalutis æternæ omnibus ei auſcultantibus.

10 Cognominatus à Deo Pontifex ſecundùm ordinem Melchiſedeci.

11 De quo multa nobis ſunt dicenda, eâque difficilia explicatu, quandoquidem ſegnes facti eſtis auribus.

12 Vos enim quos oportuit pro temporis ratione doctores eſſe rurſum opus eſt doceri quæ ſint elementa initii eloquiorum Dei: factique eſtis ii quibus lacte ſit opus, & non ſolido cibo.

13 Enimverò cui cum lacte res eſt, is rudis eſt ſermonis juſtitiæ, (infans enim eſt:)

14 Sed adultorum eſt ſolidus cibus, eorum *videlicet* qui propter habitum, ſenſus habent exercitatos ad diſcretionem boni ac mali.

CAP. VI

Omiſſis rudimentis fidei, ad ipſam perfectionem tendendum eſſe: ubi deficientium miſeria, & perſiſtentium fruendæ ſpei certitudo aſſeritur.

QUapropter omiſſo qui in Chriſto rudes inchoat ſermone, ad perfectionem feramur, non jacientes rurſùm *fundamentum* reſipiſcentiæ ab operibus mortuis & fide in Deum;

2 Baptiſmatum doctrinæ ac manuum impoſitionis, & reſurrectionis mortuorum, & judicii æterni.

3 Atque id faciemus, ſiquidem permiſerit Deus.

4 Nam fieri non poteſt, ut qui ſemel fuerint illuminati, guſtaverintque donum illud cœleſte, & participes facti fuerint Spiritûs Sancti,

5 Guſtaverintque bonum verbum Dei, ac virtutes futuri ſeculi.

6 Si prolabantur, denuò renoventur ad reſipiſcentiam, ut qui rurſùm crucifigant ſibi Filium Dei, & ignominiæ exponant.

7 Nam terra quæ imbrem ſæpius in ſe venientem combiberit, & progenuerit herbam accommodam iis per quos excolitur, particeps fit benedictionis à Deo.

8 At quæ profert ſpinas & tribulos, rejectanea eſt & maledictioni proxima: cujus exitus tendit ad exuſtionem.

9 Sed nobis perſuaſimus de vobis, dilecti, quæ meliora ſunt, & ſaluti adhærentia, etiamſi ita loquamur.

10 Non enim injuſtus eſt Deus, ut obliviſcatur operis veſtri, & laborioſæ charitatis quam oſtendiſtis erga ipſius nomen, ut qui miniſtraveritis ſanctis, & miniſtretis.

11 Cupimus autem ut unuſquiſque veſtrûm idem ſtudium ad finem uſque oſtendat, ad certam ſpei perſuaſionem:

12 Ut ne fitis ſegnes, ſed imitatores eorum qui per fidem & patientem animum hæreditario jure obtinent promiſſionem.

13 Deus enim pollicitus Abrahamo, cùm non poſſet per

per quenquam majorem jurare, juravit per ſeipſum.

14 Dicens, Certè benedicens benedicam tibi, & multiplicans multiplicabo te.

15 Atque ita patiente animo fretus, nactus eſt promiſſum.

16 Nam homines quidem per eum jurant qui ſit major: atque iiſdem omnis controverſiæ terminus eſt jusjurandum ad confirmationem *adhibitum*.

17 Qua in re Deus volens ex abundanti hæredibus promiſſionis oſtendere immutabilitatem conſilii ſui, fidejuſſit jurejurando:

18 Ut per duas res immutabiles, in quibus fieri non poteſt ut mentitus ſit Deus, validam conſolationem habeamus *nos* qui curſum *eo* corripuimus, ut ſpem propoſitam retineamus

19 Quam velut animæ anchoram habemus tutam ac firmam, & ingredientem uſque in ea quæ ſunt intra velum.

20 Quò præcurſor pro nobis ingreſſus eſt Jeſus, factus ſecundùm ordinem Melchiſedec Pontifex in æternum.

CAP VII

Melchiſedeci hiſtoria & allegoria typica.

NAm hic Melchiſedecus rex erat Salem, Sacerdos Dei altiſſimi, qui occurrit Abrahamo revertenti à cæde regum, & benedixit ei:

2 (Cui & decimas ex omnibus impertitus eſt Abrahamus) qui primùm quidem ex interpretatione dicitur rex juſtitiæ, deinde verò etiam Rex Salem, quod eſt Rex pacis:

3 Sine patre, ſine matre, ſine genere: nec initium dierum, neque vitæ finem habens: ſed aſſimilatus Filio Dei manet Sacerdos in perpetuum.

4 Spectate verò quantus hic fuerit, cui Abrahamus etiam ille patriarcha decimas ſpoliorum dederit.

5 Et ii quidem qui ſunt ex filiis Levi Sacerdotium accipientes, præceptum habent decimarum accipiendarum à populo ſecundùm Legem, hoc eſt a fratribus ſuis, licet egreſſis ex lumbis Abrahami.

6 Is verò cujus genus ad illos non refertur, decimas accepit ab Abrahamo, & habenti promiſſiones benedixit.

7 Porrò ſine ullâ controverſia, id quod minus eſt ab eo quod majus eſt benedicitur.

8 Atque hic quidem homines qui moriuntur, decimas accipiunt: illic autem is de quo teſtatum eſt quod vivat.

9 Et (ut ita loquar) in Abrahamo decimatus eſt etiam ipſe Levi, qui decimas ſolet accipere

10 Nam is adhuc in lumbis patris erat, cùm occurreret Abrahamo Melchiſedecus.

11 Porrò ſi conſummatio per Leviticum Sacerdotium erat: (nam ſub hoc ſancita Lex eſt populo) quid ampliùs erat opus alium exoriri Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedeci, nec ſecundùm ordinem Aaronis dici.

12 Mutato enim hoc Sacerdotio, neceſſariò quoque Legis mutatio fit.

13 Nam is de quo hæc dicuntur, ad aliam tribum pertinet, de qua nullus attendit altari.

14 Palam eſt enim è Juda exortum eſſe Dominum noſtrum: cui tribui nihil de Sacerdotio locutus eſt Moſes.

15 Idque eò amplius manifeſtum eſt, quòd ad ſimilitudinem Melchiſedeci exoritur Sacerdos alius.

16 Qui non ex Lege, cujus præceptum ſit carnale, factus eſt Sacerdos, ſed ex vi indiſſolubilis vitæ.

17 Teſtificatur enim ad hunc modum, Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedeci.

18 Fit enim irritum præcedens præceptum propter ipſius infirmitatem & inutilitatem.

19 Nihil enim conſummavit Lex, ſed ſuperinæducta ſpes potior, per quam appropinquamus Deo.

20 Etiam quatenus non abſque jurejurando ſuper-introducta eſt.

21 Nam illi quidem, abſque jurejurando Sacerdotes facti ſunt: hic verò, cum jurejurando, per eum qui dixit ei, Juravit Dominus & non pœnitebit eum. Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedeci.

22 Tantò melioris pacti ſponſor factus eſt Jeſus.

23 Et illi quidem plures facti ſunt Sacerdotes, quòd mors prohiberet eos permanere.

24 At iſte, propterea quòd in æternum manet, perpetuum habet Sacerdotium.

25 Unde & ſervare perfectè poteſt eos qui per ipſum accedunt ad Deum, ſemper vivens ut interpellet pro eis.

26 Talis enim nos decebat Pontifex, ſanctus, ab omni malo alienus, ſine labe, ſeparatus à peccatoribus, & ſublimior cœlis factus:

27 Cui non ſit quotidie neceſſe, quemadmodum illis Pontificibus, prius quo peccatis propriis victimas offerre, deinde *pro peccatis* populi: hoc enim fecit ſemel cum ſemetipſum obtulit.

28 Lex enim homines conſtituit Pontifices infirmitate laborantes: at ſermo juris-juranti poſt Legem concepti Filium conſtituit in æternum conſummatum.

CAP. VIII.

Recapitulatio doctrinæ de ſacerdotio Chriſti.

1 CÆterum eorum quæ dicimus hæc ſumma eſt, Talem nos habere Pontificem, qui conſedit ad dexteram throni Majeſtatis illius in cœlis.

2 Sanctuarii miniſter, ac veri illius tabernaculi quod fixit Dominus, & non homo.

3 Omnis enim Pontifex ad offerenda dona & victimas conſtituitur: unde neceſſe fuit hunc quoque habere quod offerret.

4 Nam ſi eſſet in terra, ne Sacerdos quidem eſſet, manentibus illis Sacerdotibus qui ſecundùm Legem offerant dona:

5 Ut qui exemplari & umbræ deſerviant rerum cœleſtium, ſicut divinitùs dictum eſt Moſi, cùm eſſet abſoluturus tabernaculum. Vide enim, inquit, ut facias omnia ad exemplar quod oſtenſum eſt tibi in monte.

6 At nunc *noſter ille Pontifex* eò præſtantius miniſterium ſortitus eſt, quò etiam præſtantioris eſt pacti mediator, quod præſtantioribus promiſſis ſancitum eſt.

7 Nam ſi prius illud tale fuiſſet ut nihil in eo poſſet requiri, haudquaquam fuiſſet ſecundo quæſitus locus.

8 Nam incuſans eos inquit, Ecce, dies venient, dicit Dominus, cùm peragam cum domo

mo Israelis & cum domo Juda pactum novum:

9 Non secundùm pactum quod feci cum patribus ipsorum, quo die prehendi manum ipsorum ut educerem eos ex Ægypto: nam ipsi non perstiterunt in illo meo pacto, & ego despexi eos, dicit Dominus.

10 Quamobrem hoc est pactum quod paciscar domui Israelis post dies illos, dicit Dominus. Indam leges meas menti eorum, & cordi eorum inscribam: & ero ipsis Deus, & ipsi erunt mihi populus

11 Neque docebunt singuli proximum suum, & singuli fratrem suum, dicentes, Cognosce Dominum: nam omnes cognoscent me, ab eo qui pusillus fuerit inter eos, ad eum usque qui magnus fuerit inter eos.

12 Ero enim propitius iniquitatibus eorum, & peccatorum ipsorum & transgressionum ipsorum non recordabor ampliùs.

13 Dum novum dicit, antiquavit priùs? porrò quod antiquavit ac senescit, prope est ut evanescat.

CAP. IX.

Collatio duplicis tabernaculi, veteris & novi

HAbuit igitur prius *pactum* etiam ritus cultûs, & sanctuarium mundanum.

2 Tabernaculum enim apparatum fuit: prius *quidem* in quo *erat* candelabrum, & mensa, & propositi panes, quod Sancta vocant.

3 Post secundum autem velum erat Tabernaculum quod vocant Sancta sanctorum:

4 Aureum habens thuribulum, & Arcam pacti undique circumtectam auro: in qua urna habens manna, & virga illa Aaron quæ germinavit, & Tabulæ illæ pacti.

5 Supra hanc autem Cherubim glorioſi obumbrantes propitiatorium: de quibus non est nunc dicendum singulatim.

6 His verò sic constructis, in prius quidem Tabernaculum quovis *tempore* ingrediuntur Sacerdotes cultus obeuntes.

7 In secundum autem, semel quotannis solus Pontifex, non absque sanguine, quem offert pro seipso & pro populi erratis.

8 Hoc declarante Spiritu Sancto, nondum factam fuisse manifestam ad Sacrarium viam, priore tabernaculo adhuc consistente.

9 Quod erat exemplar pro tempore illo tunc præsente, quo dona sacrificiaque offeruntur, quæ non possunt in conscientia consummare cultorem.

10 In cibis duntaxat & potionibus, & diversis ablutionibus ac ritibus carnalibus, usque ad præstitutum tempus directionis impositа.

11 Adveniens autem Christus Pontifex futurorum bonorum, per majus & perfectius tabernaculum non manufactum, id est non hujus conditionis

12 Neque per sanguinem hircorum & vitulorum, sed per proprium sanguinem ingressus est semel in Sacrarium, æternam redemptionem nactus.

13 Nam si sanguis taurorum & hircorum, & cinis juvencæ aspergens inquinatos, sanctificat ad carnis puritatem:

14 Quantò magis sanguis Christi, qui per Spiritum æternum seipsum obtulit inculpatum Deo, emundabit conscientiam vestram à mortuis operibus

operibus, ad colendum Deum vivum?

15 Itaque ob id novi pacti mediator est, ut morte ad redemptionem earum transgressionum intercedente quæ fuerant sub priore pacto, qui vocati erant, promissam æternam hæreditatem acciperent.

16 Nam ubi testamentum est, mors intercedat necesse est testatoris.

17 Testamentum enim in mortuis ratum est: quandoquidem nondum valet cum vivit testator.

18 Unde ne prius quidem illud absque sanguine dedicatum fuit.

19 Cùm enim Moses omnia mandata secundùm Legem recitâsset toti populo, sumpto sanguine vitulorum & hircorum, cum aqua & lana coccina & hyssopo, simul & ipsum librum & totum populum asperfit.

20 Dicens, Hic *est* sanguis ille hujus pacti quod mandavit vobis Deus.

21 Insuper autem & tabernaculum & omnia vasa illius ministerii sanguine similiter adsperfit.

22 Et omnia ferè secundùm Legem sanguine purificantur, & absque sanguinis effusione non fit remissio.

23 Itaque necesse *fuit* exemplaria quidem eorum quæ sunt in cœlis hisce rebus purificari, ipsa verò cœlestia potioribus quàm hæ sint victimis.

24 Non enim in manufactum sacrarium ingressus est Christus, quod sit exemplar vero *sacrario* respondens: sed in ipsum cœlum, ut compareat apud faciem Dei pro nobis.

25 Neque ut sæpe offerat semetipsum, sicut Pontifex ingreditur in sacrarium quotannis cum sanguine alieno:

26 (Alioquin oportuisset eum sæpe passum fuisse a jacto mundi fundamento) sed nunc semel in consummatione seculorum, ad peccatum per immolationem sui ipsius è medio tollendum, factus est manifestus.

27 Et sicut illud statutum est hominibus, ut semel moriantur, postea verò judicium:

28 Ita & Christus semel oblatus, ut *in seipso* attolleret multorum peccata, secundò absque peccato conspicietur iis qui ipsum exspectant ad salutem.

CAP. X.

Collatio sacrificiorum ad hostiam Christi, indeque exhortatio ad gratiam Christi in sanctificatione, fide, & tolerantiâ amplectendam.

LEx enim umbram obtinens futurorum bonorum, non ipsam expressam formam rerum, iis hostiis quas singulis annis easdem continenter offerunt, nunquam potest accedentes confirmare:

2 Alioqui desiissent offerri, propterea, quòd cultores, semel purificati, nullorum peccatorum ampliùs essent sibi conscii.

3 At in istis *fit* repetita mentio peccatorum quotannis:

4 Non enim potest sanguis taurorum & hircorum auferre peccata.

5 Quapropter ingrediens mundum, dicit, Sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem adaptâsti mihi.

6 Holocautomata & *hostiam* pro peccato non approbâsti.

7 Tunc dixi, Ecce adsum (in capite libri scriptum est de me) ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

8 Cùm superiùs dixisset, Sacrificium & oblationem & holo-

holocautomata & *hostiam* pro peccato noluisti, neque approbâsti, (quæ juxta Legem offeruntur)

9 Tunc dixit, Ecce adsum, ut faciam, Deus, voluntatem tuam. Aufert prius, ut posterius statuat.

10 Quâ voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel *factam*.

11 Omnis igitur Sacerdos adstat quotidie sacro ministerio defungens, & easdem sæpius offerens hostias, quæ nunquam possint auferre peccata:

12 Hic verò unâ pro peccatis oblatâ in perpetuum victimâ consedit ad dexteram Dei;

13 Quod reliquum est expectans, donec inimici ipsius statuantur scabellum pedum ejus.

14 Unicâ enim oblatione consummavit in perpetuum eos qui sanctificantur

15 Testificatur autem *hoc* nobis & ipse Spiritus Sanctus; nam posteaquam prius dixit,

16 Hoc est pactum quod pangam cum eis post dies illos, dicit Dominus, Indam leges meas cordibus eorum, & eorum mentibus eas inscribam.

17 Et peccatorum atque transgressionum ipsorum non recordabor amplius.

18 Porrò ubi *est* horum remissio, non *est* amplius oblatio pro peccato.

19 Cùm igitur, fratres, habeamus libertatem ingrediendi Sacrarium per sanguinem Jesu,

20 Eâ viâ quam dedicavit nobis recentem & vivam, per velum, hoc est, per carnem suam:

21 *Cúmque habeamus* sacerdotem magnum, præfectum domui Dei:

22 Accedamus cum vero corde, per certioratam fidem, asperfione purgatis cordibus à conscientia mala:

23 Et abluto corpore aquâ mundâ, retineamus professionem spei non vacillantem (fidelis enim *est* qui promisit.)

24 Et observemus alii alios, ut nos acuamus ad charitatem & bona opera.

25 Non deserentes aggregationem nostri mutuam, sicuti mos *est* quibusdam, sed adhortantes *alii alios*: idque eò magis, quòd videtis illum diem appropinquare

26 Nam si ultrò peccaverimus post acceptam cognitionem veritatis, non adhuc pro peccatis reliqua est hostia:

27 Sed horrenda quædam expectatio judicii, & ignis fervor, qui devoraturus est adversarios.

28 Qui aspernatus fuerit Mosis Legem, absque misericordia ex duorum aut trium testimonio moritur:

29 Quanto (putatis) acerbiore supplicio dignus censebitur qui Filium Dei conculcârit, & sanguinem fœderis, per quem fuerat sanctificatus, profanum duxerit, & spiritum gratiæ contumeliâ affecerit?

30 Novimus enim eum qui dixit, Mea est vindicatio, Ego rependam, dicit Dominus Et rursùm, Dominus judicabit populum suum.

31 Horrendum est incidere in manus Dei vivi.

32 Revocate verò in memoriam superiores dies, quibus postquam illustrati fuistis, ingens certamen afflictionum sustinuistis;

33 Partim

33 Partim quidem dum & cum conviciis & cum afflictionibus in theatrum estis producti: partim verò dum socii facti estis eorum qui sic agitantur

34 Nam & de vinculis meis mecum doluistis, & direptionem eorum quæ vobis supererant cum gaudio excepistis, ut qui sciretis *vos* habere apud vos potiorem substantiam in cœlis, & quæ permaneat.

35 Ne igitur abjicite liberam illam professionem vestram, quæ magnam habet præmii retributionem.

36 Nam tolerantia vobis est opus, ut voluntati Dei obsecuti, reportetis promissionem illam.

37 Adhuc enim pusillum quantulumcunque, & qui venturus est veniet, neque tardabit.

38 Justus autem ex fide vivet: at si *quis se* subduxerit, non probat eum animus meus.

39 At nos non ii sumus qui nos subducamus ad exitium, sed qui credamus ad animæ salutem.

CAP. XI.

Fides quid, & ejus energia variis exemplis formata.

EST autem fides illud quo substituntur quæ sperantur, & quæ demonstrat quæ non cernuntur.

2 Ob eam enim testimonio fuerunt ornati majores.

3 Per fidem intelligimus compactum fuisse mundum verbo Dei, ut quæ cernimus non sint ex apparentibus facta.

4 Abel per fidem majoris pretii sacrificium obtulit Deo quàm Cain: per quam testimonio fuit ornatus quòd esset justus, testimonium perhibente Deo de donis ejus: & mortuus adhuc per hanc loquitur

5 Per fidem Enochus fuit translatus, ne videret mortem: nec fuit inventus, propterea quòd translulerat eum Deus: priusquam enim transferretur, testimonium obtinuerat quòd gratus fuerit Deo.

6 Atqui fieri non potest ut absque fide quisquam Deo sit gratus: nam qui accedit ad Deum, hunc credere oportet esse *Deum*, & præmia largiri iis qui ipsum requirunt.

7 Per fidem divinitùs admonitus Noe de iis quæ nondum cernebantur, veritus construxit arcam ad servandam domum suam: per quam *arcam* condemnavit mundum, & ejus quæ ex fide est justitiæ factus est hæres.

8 Per fidem vocatus Abrahamus auscultavit Deo, abeundo in locum quem acceptarus erat in hæreditatem, & exivit nescius quò esset venturus.

9 Per fidem commoratus est in terra promissa, ut alienâ, commoratus in tabernaculis cum Isaac & Jacob cohæredibus ejusdem promissionis.

10 Expectabat enim civitatem illam habentem fundamenta, cujus artifex & conditor est Deus

11 Per fidem & ipsa Sara vim ad concipiendum semen accepit, ac præter præstitutum tempus ætatis peperit, quòd fidelem *esse* duxerit eum qui promiserat.

12 Quapropter, & ex uno, eoque jam emortuo, nati sunt *posteri*, quanta est astrorum cœli multitudo, & quasi arena illa innumerabilis quæ est ad oram maris.

13 Secundùm fidem mortui sunt

sunt isti omnes, non adepti promissa, sed eminùs ea conspicati, postquam *ipsis* fuissent persuasa, & *ea* amplexi fuissent, ac sese professi peregrinos & advenas esse in terra.

14 Nam qui hæc dicunt, palam ostendunt se patriam requirere

15 Quòd si illius memores fuissent ex qua exierant, habere poterant tempus ad revertendum:

16 Atqui potiorem expetunt, hoc est cœlestem: quapropter Deum non pudet eorum, *id est*, cognominari Deus eorum: paraverat enim eis urbem.

17 Abrahamus cùm tentaretur, obtulit Isaacum per fidem: unigenitum, inquam, illum obtulit is qui promissiones acceperat.

18 Ad quem dictum fuerat: in Isaaco vocabitur tibi semen.

19 Ratiocinatus Deum potentiâ præditum esse etiam suscitandi ex mortuis: unde etiam illum similitudine quâdam recepit.

20 Per fidem de futuris benedixit: Isaacus Jacobo & Esavo.

21 Per fidem Jacobus moriens singulis filiis Josephi benedixit: & adoravit super extremo baculo suo

22 Per fidem Josephus obiens de egressione filiorum Israelis meminit, deque ossibus suis præcepit.

23 Per fidem, Moses cùm natus esset, occultatus est menses tres à parentibus suis, quòd viderent venustum esse puerulum: & non metuerunt edictum regis.

24 Per fidem Moses jam grandis renuit vocari filius filiæ Pharaonis.

25 Potiùs eligens simul malis vexari cum populo Dei, quàm temporariam retinere peccati fruitionem:

26 Majores ducens divitias probrum Christi, quàm Ægyptiorum thesauros, intuebatur enim in præmii retributionem.

27 Per fidem dereliquit Ægyptum, non metuens excandescentiam regis: nam, ut qui videret eum qui est invisibilis, *ita* forti animo fuit.

28 Per fidem peregit pascha & effusionem illam sanguinis: ne, qui perimebat primogenita, ipsos tangeret.

29 Per fidem transgressi sunt rubrum mare veluti per terram: cujus *maris* facto periculo Ægyptii absorpti sunt.

30 Per fidem mœnia Jericho conciderunt, circundata ad dies septem.

31 Per fidem Rahab meretrix illa non periit unà cum iis qui non obedierunt, cùm pacificè excepisset hospitio exploratores.

32 Et quid præterea loquor? deficiet enim me tempus, narrantem de Gideone, de Baruco, & Sampsone, & Jephthe, & Davide, & Samuele, ac Prophetis:

33 Qui per fidem debellârunt regna operam dederunt justitiæ, assecuti sunt promissiones, obstruxerunt ora leonum,

34 Extinxerunt vim ignis, effugerunt acies gladii, corroborati sunt ex infirmitate, effecti sunt validi in bello, exercitus exterorum in fugam verterunt.

35 Mulieres acceperunt ex resurrectione mortuos suos: alii verò distenti sunt, non acceptatâ liberatione, ut potiorem

tionem resurrectionem consequerentur:

36 Alii rursùs ludibria & flagella sunt experti, insuper & vincula & carcerem.

37 Lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, gladio cæsi mortui sunt, oberraverunt cum ovillis & caprinis pellibus, destituti, afflicti, malèhabiti:

38 Quibus indignus erat mundus, in desertis errantes, & montibus, ac speluncis, ac cavernis terræ.

39 Atque omnes hi testimonio per fidem ornati, non obtinuerunt promissum illud:

40 Quoniam Deus de nobis potius quiddam providerat, ne absque nobis consummarentur.

CAP. XII.

A Sanctorum & Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, revocat à peccatis, & ex Novi Testamenti super Vetus excellentia deterret ab inobedientia.

PRoinde nos quoque, cùm tanta nos circumstet testium nubes, abjecto omni pondere, & peccato ad nos circumcingendos proclivi, per tolerantiam propositum nobis stadium decurramus:

2 Intuentes in fidei ducem ac consummatorem Jesum: qui pro sibi proposito gaudio sustinuit crucem, ignominiâ contemptâ, & ad dextram throni Dei consedit.

3 Etenim reputate quis ille sit qui talem sustinuit à peccatoribus adversùs sese contradictionem, ne vestris animabus fracti fatiscatis.

4 Nondum ad sanguinem usque restitistis, adversùs peccatum decertando.

5 Et obliti estis adhortationis quæ vobis tanquam filiis loquitur, Fili mi, ne parvi facito castigationem Domini, neque animo frangitor cùm ab eo argueris.

6 Quem enim diligit Dominus castigat: flagellat autem quemcunque filium agnoscit.

7 Si castigationem sustinetis, Deus sese vobis exhibet ut filiis: quis enim est filius quem non castiget pater?

8 Quòd si estis absque castigatione, cujus participes sunt omnes, nempe supposititii estis, non filii.

9 Deinde patres quidem carnis nostræ castigatores habuimus, & reveriti sumus: annon multò magis subjiciemur Patri spirituum, & vivemus?

10 Nam illi ad paucos dies, prout ipsis videbatur, nos castigabant: hic autem ad commodum nostrum, ut participes simus sanctimoniæ ipsius.

11 Omnis autem castigatio in præsens quidem non videtur esse gaudii, sed tristitiæ: at postea fructum tranquillum justitiæ reddit iis qui per eam fuerint exercitati.

12 Quapropter manus remissas & genua soluta surrigite:

13 Et rectas orbitas facite pedibus vestris, ne quod claudum *est* deflectat de via, sed ut sanetur potiùs.

14 Pacem sectamini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum.

15 Prospicientes ne quis deficiat à gratia Dei: ne qua radix amara suppullulans obturbet, & per hanc polluantur multi.

16 Ne quis sit scortator, aut profanus, velut Esau, qui unico edulio vendidit suum jus primogeniti.

17 Scitis enim eum etiam postea, cùm vellet hæreditario jure benedictionem assequi, reprobatum fuisse: non enim reperit pœnitentiæ lo-

cum, quamvis cum lacrymis *Benedictionem* illam exquisisset.

18 Non enim accessistis ad contrectabilem montem, & ardentem ignem, ac turbinem, & caliginem, & procellam:

19 Tubæque sonitum & vocem verborum, quam qui audierant, cum excusatione petierunt ne amplius sibi fieret sermo:

20 (Non enim ferebant quod interdicebatur, Si vel bestia tetigerit montem, lapidabitur aut sagittâ configetur.

21 Et Moses, adeò horrendum erat visum quod apparebat, dixit, Expavefactus sum ꝛc tremebundus)

22 Sed accessistis ad montem Sion, & civitatem Dei vivi, Hierusalem cœlestem, & myriadas Angelorum;

23 Conventum universalem & concionem primogenitorum qui conscripti sunt in cœlis, & judicem universorum Deum, & spiritus justorum consummatorum;

24 Et ad novi pacti mediatorem Jesum, & sanguinem aspersionis, potiora loquentem quàm loquatur Abel.

25 Videte ne aversemini eum qui loquitur: Nam si illi non effugerunt qui recusârunt divinitùs loquentem in terra, multò magis nos, qui eum qui de cœlis *est* aversaremur.

26 Cujus vox tunc concussit terram: nunc autem denunciavit, dicens, Adhuc semel ego concutiam non solùm terram, sed etiam cœlum

27 Porrò illud, Adhuc semel, declarat instabilium rerum, ut putà fictitiarum amotionem, ut maneant quæ sunt stabilia.

28 Quapropter regnum assumentes quod concuti non potest, teneamus gratiam, per quam ita colamus Deum ut ei grati simus, cum verecundiâ & reverentia.

29 Etenim Deus noster consumens ignis est.

CAP. XIII.

Præcepta pietatis varia commendantur.

FRaternus amor maneto.

2 Hospitalitatis ne estote immemores: per hanc enim quidam inscii exceperunt Angelos hospitio.

3 Memores estote vinctorum, tanquam unà cum illis vincti, eorum qui malis premuntur, ac si ipsi quoque corpore *afflicti* essetis.

4 Honorabile *est* inter quosvis conjugium & cubile impollutum: scortatores autem & adulteros damnabit Deus.

5 Sint mores *vestri* alieni ab avaritia: *estote* contenti præsentibus: dixit enim ipse, Nequaquam te omittam, neque unquam te deseram,

6 Adeò ut confidenti animo dicamus, Dominus *est* mihi auxiliator, nec metuam quid faciat mihi homo.

7 Memores estote ductorum vestrorum, qui locuti sunt vobis sermonem Dei: quorum imitamini fidem, contemplantes quis fuerit exitus conversationis ipsorum.

8 Jesus Christus heri & hodie idem *est*, & in secula.

9 Doctrinis variis & peregrinis ne circumferimini: bonum enim est gratiâ constabiliri cor, non cibis, unde nullam perceperunt utilitatem qui in ipsis ambulârunt.

10 Habemus altare, ex quo non habent jus edendi qui tabernaculo deserviunt.

11 Quorum enim animalium sanguis infertur pro peccato in Sacrarium per Pontificem, eorum corpora exurunt extra castra.

12 Quapropter & Jesus ut sancti-

sanctificaret populum per proprium sanguinem, passus est extra portam.

13 Exeamus igitur ad eum extra castra, probrum ejus portantes.

14 Non enim habemus hic stabilem civitatem, sed futurum illam inquirimus.

15 Per ipsum igitur assiduè offeramus Deo sacrificium laudis, id est, fructum labiorum celebrantium nomen ejus.

16 Beneficentiæ verò & communicationis ne obliviscimini: talibus enim victimis delectatur Deus.

17 Obedite ductoribus vestris & obsecundate: excubant enim ipsi pro animabus vestris tanquam rationem reddituri; ut cum gaudio hoc faciant, & non suspirantes; id enim est vobis inutile.

18 Orate pro nobis: confidimus enim nos bonam conscientiam habere, ut qui in omnibus cupiamus bene versari.

19 Ampliùs autem precor vos ut id faciatis, ut eò citiùs restituar vobis.

20 Deus verò pacis, qui magnum illum ovium, per sanguinem pacti æterni, pastorem, Dominum nostrum Jesum ex mortuis reduxit,

21 Compingat vos ad omne opus bonum, ad præstandam ipsius voluntatem, efficiens in vobis quod gratum sit in conspectu suo per Jesum Christum: cui *sit* gloria in secula seculorum. Amen.

22 Precor autem vos, fratres, sufferte sermonem exhortationis hujus; nam paucis *de hac* scripsi vobis.

23 Scitote fratrem *nostrum* Timotheum solutum esse: cum quo (si mox venerit) videbo vos.

24 Salutate omnes ductores vestros, & omnes sanctos. Salutant vos Itali.

25 Gratia *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Hebræos scripta est ex Italia per Timotheum.

JACOBI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA.

CAP. I.

De exploratione & oratione fidei: de tentationis origine: de insititio verbo & vero ejus auditore.

JAcobus Dei ac Domini Jesu Christi servus, duodecim tribubus dispersis, salutem.

2 Summo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tentationes varias incideritis.

3 *Illud* scientes, exploratiorem fidei vestræ efficere tolerantiam.

4 Cæterùm tolerantia opus integrum habeto, ut sitis integri & toti, in nullo deficientes.

5 Quòd si cui vestrûm deest sapientia, petito à Deo qui dat *eam* omnibus benignè, nec exprobrat: & dabitur ei.

6 Sed postulet cum fide, nihil ambigens: nam qui ambigit, similis est fluctui maris qui ventis agitatur & jactatur.

7 Non enim existimet homo ille se quicquam acceptarum à Domino,

8 *Ut qui sit* vir animo duplici, & inquietus in omnibus viis suis.

9 Porrò, frater qui est humilis conditionis glorietur in sublimitate sua:

10 Qui verò Dives est, in submissione sui: quoniam velut flos herbæ præteribit.

11 Nam *ut* exortus est sol cum æstu, arefecit herbam, & flos illius decidit, & spectabilis decor ipsius periit: ita & dives in suis gressibus marcescet.

12 Beatus *est* vir qui sustinet tentationem: quoniam probus compertus, accipiet coronam vitæ, quam promisit Dominus iis à quibus ipse diligitur.

13 Nemo cùm tentatur, dicat, A Deo tentor; nam Deus tentari malis non potest, nec quenquam tentat.

14 Sed unusquisque tentatur, dum à propria cupiditate abstrahitur & inescatur,

15 Deinde cupiditas, posteaquam concepit, parit peccatum: peccatum verò peractum gignit mortem.

16 Ne errate, fratres mei dilecti.

17 Omnis donatio bona & omne integrum donum est supernè, descendens à Patre luminum, apud quem non inest transmutatio, aut conversionis obumbratio.

18 *Is* quia voluit, progenuit nos sermone veritatis, ut essemus primitiæ quædam eorum quæ creavit.

19 Itaque, fratres mei dilecti, sit omnis homo celer ad audiendum, tardus ad loquendum, tardus ad iram.

20 Nam ira viri justitiam Dei non exequitur.

21 Quapropter abjectis omnibus sordibus & excremento malitiæ, cum lenitate excipite insititium illum sermonem, qui potest servare animas vestras.

22 Effectores verò estote sermonis, nec auditores solùm, falsò ratiocinando fallentes vosmetipsos.

23 Nam si quis est auditor sermonis & non effector, is similis est viro consideranti faciem suam nativam in speculo.

24 Nam simulatque consideravit seipsum, abiit, & statim oblitus est qualis esset.

25 At is qui introspexerit in perfectam illam Legem libertatis, & permanserit *in ea*, quia non fuerit auditor obliviosus, sed actor operis, is, *inquam*, beatior erit in opere suo.

26 Si quis videtur religiosus esse inter vos, non frænans linguam suam, sed suum ipsius cor seducens, hujus vanus est cultus religiosus.

27 Religiosus autem cultus, mundus & incontaminatus apud Deum & Patrem, hic est, invisere orphanos & viduas in afflictione ipsorum, & immaculatum sese conservare à mundo.

CAP. II.

Prosopolepsia damnatur: lex regia commendatur: fides historica rejicitur, & operosa commendatur.

FRatres mei, ne cum acceptione personarum habete fidem Domini nostri Jesu Christi glorioſi.

2 Nam si quis in cœtum vestrum

vestrum ingrediatur. aureum gestans annulum, veste splendidâ; ingrediatur autem & pauper cum sordida veste:

3 Et respexeritis ad eum qui vestem gerit splendidam, & dixeritis ei. Tu sede hic pulchrè: pauperi verò dicatis Tu sta illic, aut sede hic subter scabellum meum:

4 Nonne discrimen feceritis apud vos, & facti fueritis judices malè disceptantes?

5 Audite fratres mei dilecti, nonne Deus elegit pauperes mundi hujus ut fierent divites fide, & hæredes regni quod promisit iis qui ipsum diligunt?

6 At vos contumeliâ affecistis pauperem. Nonne divites per tyrannidem opprimunt vos, & trahunt vos ad tribunalia?

7 Nonne blasphemant præclarum illud nomen à quo estis cognominati?

8 Quòd si legem regiam præstatis, secundum Scripturam, Diliges proximum tuum ut teipsum, bene facitis:

9 Sin verò personam respicitis, peccatum committitis, & redarguimini à Lege veluti transgressores.

10 Quisquis enim totam Legem servaverit, impegerit autem in uno, damnas factus est omnium.

11 Nam qui dixit. Ne mœcheris, dixit etiam, Ne occidas. Quod si non fueris mœchatus, occideris autem, factus es transgressor Legis.

12 Ita loquimini, & ita facite, ut per legem libertatis judicandi.

13 Nam damnatio absque misericordia erit ei qui non præstiterit misericordiam: & gloriatur misericordia adversus damnationem.

14 Quæ utilitas, fratres mei, si fidem dicat aliquis habere se, opera verò non habeat? num potest fides illa eum servare?

15 Quòd si frater aut soror nudi fuerint, & destituti quotidiano victu:

16 Dicat autem *eis* aliquis vestrûm, Abite cum pace, calefacite & saturamini: non tamen dederitis *eis* quæ sunt apta corpori, quæ erit utilitas?

17 Ita quoque fides, si opera non habeat, mortua est per se.

18 Quinimo dicet aliquis. Tu fidem habes, & ego opera habeo: ostende mihi fidem tuam absque operibus tuis, & ego ostendam tibi ex operibus meis fidem meam.

19 Tu credis Deum unum esse; bene facis: dæmonia quoque istud credunt, & horrescunt.

20 Vis verò nôsse, homo vane, fidem quæ est absque operibus, mortuam esse?

21 Abrahamus pater ille noster nonne ex operibus justificatus est, cùm obtulisset Isaacum filium suum super altare?

22 Vides fidem adminiſtram fuisse operum ipsius, & ex operibus fidem ad finem perductam fuisse?

23 Itaque impleta est Scriptura quæ dicit, Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum est ei ad justitiam, & amicus Dei vocatus est.

24 Videtis igitur ex operibus justificari hominem, & non ex fide tantum?

25 Similiter autem etiam Rahab illa meretrix, annon ex operibus justificata est, cùm accepisset nuncios illos, & aliâ viâ emisisset?

26 Nam sicut corpus absque spiritu mortuum est, ita

& fides illa quæ est absque operibus mortua est.

CAP. III.

Commoda & incommoda linguæ, illiusque usus & abusus: item sapientia terrena & cœlestis.

NE estote multi doctores, fratres mei, scientes fore ut gravius judicium auferamus.

2 In multis enim impingimus omnes. Si quis in sermone non impingit, hic perfectus est vir, ut qui possit fræno moderari totum etiam corpus.

3 Ecce, equis fræna in ora immittimus, ut obediant nobis, & totum corpus eorum circumagimus:

4 Ecce, naves quoque, cùm tantæ sint, & à ventis sævis agitentur, circumaguntur à minimo gubernaculo quocunque impulsus gubernatoris voluerit.

5 Ita & lingua pusillum membrum est, & sese effert magnifice. Ecce, exiguus ignis quantam materiam incendit?

6 Et lingua flamma est, & mundus iniquitatis: ita, inquam, lingua constituta *est* inter membra nostra, maculans totum corpus, inflammans rotam genituræ nostræ, & inflammata è gehenna.

7 Omnis enim natura & ferarum & volucrum, serpentiúmque & marinorum domatur & domita *est* à natura humana.

8 Linguam autem nullus hominum domare potest: malum est quod coercere non possis: plena est veneno mortifero.

9 Per ipsam benedicimus Deo & Patri, & per ipsam execramur homines ad similitudinem Dei factos.

10 Ex eodem ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri.

11 Num fons ex eodem fo. ramine fundit dulcem & amaram aquam?

12 Num potest, fratres mei, ficus oleas edere, aut vitis ficus? ita neque salsa dulcem aquam *potest* edere.

13 Quis sapiens & scientiâ præditus *est* inter vos? demonstret ex bona conversatione opera sua cum lenitate sapientiæ.

14 Quòd si invidiam amaram habetis, & irritationem in corde vestro, ne gloriamini, & ne mendaces estote adversùs veritatem.

15 Non est enim ista sapientia supernè descendens; sed terrena, animalis, dæmoniaca.

16 Ubi enim invidia est & rixa, ibi inquieta vita & omne opus pravum.

17 Quæ autem supernè *est* sapientia, primùm quidem casta est, deinde pacifica, æqua, obsequens, plena misericordiæ & fructuum bonorum, absque disceptatione, & minimè simulata.

18 Fructus autem justitiæ seritur cum pace iis qui dant operam paci.

CAP. IV.

Origo litium & pugnarum unde. Exhortatio ad animi submissionem, & purificationem, & sui ipsius cognitionem.

UNde bella & pugnæ inter vos? nonne hinc, nimirum ex voluptatibus vestris quæ militant in membris vestris?

2 Concupiscitis, & non habetis, invidetis & affectatis, nec potestis nancisci: pugnatis, & bellatis, nec obtinetis, propterea quod non petitis.

3 Pe-

3 Petiſtis, & non accipitis, eò quòd malè petatis, ut in voluptates veſtras inſumatis.

4 Adulteri & Adulteræ, neſcitis amicitiam mundi inimicitiam eſſe adversùs Deum? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe mundi, inimicus Dei conſtituitur.

5 An putatis Scripturam inaniter dicere, Ad invidiam ſitit ſpiritus qui ſedem poſuit in nobis?

6 Sed majorem offert gratiam, quia dicit, Deus ſuperbis obſiſtit, ſubmiſſis autem dat gratiam.

7 Subjicite igitur vos Deo: obſiſtite diabolo, & fugiet à vobis.

8 Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis: purificate manus, *vos* peccatores: & expiate corda, duplices animo.

9 Senſu ærumnæ tangimini & lugete, & flete: riſus veſter in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

10 Submittite vos in conſpectu Domini, & extollet vos.

11 Ne alii aliis obloquimini, fratres. Qui obloquitur fratri, quique damnat fratrem ſuum, obloquitur Legi, & damnat Legem: quòd ſi damnas Legem, non es obſervator Legis, ſed judex.

12 Unus eſt Legiſlator qui poteſt ſervare & perdere: tu quis es qui damnas alium?

13 Age nunc qui dicitis, Hodie vel cras proficiſcemur in illam urbem, & agemus ibi annum unum, & mercabimur & lucrabimur.

14 Qui ignoratis quid *futurum ſit* poſtero die. Quæ eſt enim vita veſtra? vapor enim eſt ad exiguum *tempus* apparens, & deinde diſparens.

15 Pro eo quod dicere debuiſtis, Si Dominus voluerit, & vivamus, faciemus hoc aut illud.

16 Nunc autem gloriamini de jactantiis veſtris. Omnis ejuſmodi gloriatio mala eſt.

17 Igitur qui noverit rectè facere, nec facit, is peccato tenetur.

CAP. V.

Terret divites: hortatur ad patientiam, ſermonis ſimplicitatem, orationis vehementiam, & peccatorum confeſſionem.

AGe nunc divites, flete, ejulantes ſuper ærumnis veſtris ſuperventuris.

2 Divitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, veſtimenta veſtra ſunt à tineis vorata,

3 Aurum & argentum veſtrum ærugine vitiatum eſt, & ærugo eorum teſtabitur adversùm vos: & exedet carnes veſtras velut ignis: theſaurum recondidiſtis in ultimos dies.

4 Ecce, merces operariorum qui meſſuerunt regiones veſtras, per vos interverſa clamat: & vociferationes eorum qui meſſuerunt, in aures Domini Sabbaoth introierunt.

5 In luxu vixiſtis ſuper terram, & laſciviſtis: enutriſtis corda veſtra ut in die epuli.

6 Condemnâſtis, occidiſtis juſtum: & non obſiſtit vobis.

7 Patiente igitur animo eſtote, fratres, uſque ad Domini adventum. Ecce agricola expectat pretioſum fructum terræ, patienter animo eum expectans, dum accipiat pluviam matutinam & ſerotinam.

8 Patiente animo eſtote & vos, & ſtabilite corda veſtra, quoniam adventus Domini appropinquat.

9 Ne ſuſpirate alius adversùs alium, fratres, ut ne condemnemini. Ecce judex ante fores adſtat.

10 Sumite, fratres mei, pro exemplari vexationis, & patientiæ animi, Prophetas,

qui locuti ſunt in nomine Domini

11 Ecce, beatos prædicamus eos qui adverſa ſuſtinent; tolerantiam Job audiſtis, & finem Domini vidiſtis: nam abundat intimâ miſericordiâ Dominus, & eſt miſerator.

12 Ante omnia verò, fratres mei, ne jurate, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud ullum jusjurandum: ſit autem veſtrum, Eſt, Eſt, & Non, Non: ne in condemnationem incidatis.

13 Æger eſt animo aliquis inter vos? oret: bono animo eſt aliquis? pſallat.

14 Infirmatur aliquis inter vos? accerſat presbyteros Eccleſiæ, & orent pro eo, ungentes eum oleo in nomine Domini.

15 Et oratio fidei ſervabit laborantem, erigétque eum Dominus: quòd ſi peccata commiſerit, remittentur ei.

16 Confitemini alii aliis offenſas, & precamini alii pro aliis, ut ſanemini: multùm enim valet deprecatio juſti efficax.

17 Elias homo erat ſimilis nobis affectionibus obnoxius, & ardentiſſimè oravit ne plueret; & non pluit ſuper terram annos tres & ſex menſes.

18 Et rurſum oravit, & cœlum dedit pluviam, & terra produxit fructum ſuum.

19 Fratres, ſi quis inter vos aberrârit à veritate, & converterit eum quiſpiam,

20 Sciat, eum qui averterit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſervaturum animam à morte, & operturum multitudinem peccatorum.

PETRI

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA PRIOR.

CAP. I.

Gratias agit Deo de vocatione ad fidem, cujus probam, objectum, & mercedem indicat, de qua prophetæ vaticinati sunt. Exhortatur ut renunciantes mundo & priori vitæ, se Deo conformant.

PEtrus Apostolus Jesu Christi, advenis dispersionis per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, & Bithyniam:

2 Electis ex præcognitione Dei Patris ad sanctificationem Spiritûs, per obedientiam, & aspersionem sanguinis Jesu Christi: Gratia vobis & pax multiplicetur.

3 Benedictus *esto* Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui ex multa sua misericordia regenuit nos in spem vivam per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis;

4 *Id est* ad hæreditatem quæ nec corrumpi potest, nec contaminari, nec marcescere, vobis in cœlis servatam:

5 Qui virtutis Dei præsidio custodimini per fidem ad salutem paratam revelari præsituto tempore ultimo.

6 Qua in re exultatis, ad exiguum *tempus* nunc (si oportet) in variis tentationibus tristitiâ affecti:

7 Ut exploratio fidei vestræ multò pretiosior *exploratione* auri quod perit, & tamen per ignem exploratur, inveniatur *vobis esse* laudi & honori & gloriæ cùm revelabitur Jesus Christus:

8 Quem cùm non videritis, diligitis: in quem nunc eum non videntes, tamen credentes, exultatis gaudio ineffabili & glorioso:

9 Reportantes mercedem fidei vestræ, salutem animarum.

10 De qua salute exquisierunt, & *quam* scrutati sunt Prophetæ, qui de *ventura* in vos gratia prophetârunt.

11 Scrutantes in quem aut qualem temporis articulum prænuncius ille qui in ipsis *erat* Spiritus Christi, declararet *eventuras* Christo perpessiones, & gloriam illas consecuturam.

12 Quibus revelatum est, eos non sibi, sed nobis ea administrare quæ nunc annunciata sunt vobis per eos qui vobis evangelizarunt per emissum è cœlo Spiritum Sanctum, in quæ cupiunt Angeli introspicere.

13 Quapropter succincti lumbis mentis vestræ, sobrii ad finem usque sperate in eam quæ vobis defertur gratiam, cùm revelabitur Jesus Christus.

14 Ut filii obedientes, qui vos non configuretis priſtinis quæ in ignorantia veſtra *viguerunt* cupiditatibus.

15 Sed ſicut is qui vos vocavit ſanctus eſt, ipſi quoque ſancti in omni converſatione reddamini.

16 Propterea quòd ſcriptum eſt, Sancti eſtote, nam ego ſanctus ſum.

17 Et ſi Patrem cognominatis eum qui citra perſonarum reſpectum judicat ex cujuſque opere, cum timore verſamini commorationis veſtræ tempore.

18 Ut qui ſciatis vos non corruptibilibus *rebus*, argento vel auro, fuiſſe redemptos ex vana illa veſtra converſatione à patribus tradita;

19 Sed pretioſo ſanguine, utpote agni inculpati & incontaminati, *nempe* Chriſti,

20 Præcogniti quidem ante jacta mundi fundamenta, manifeſti autem facti ultimis temporibus propter vos.

21 Per eum credentes in Deum, qui ſuſcitavit eum ex mortuis, & gloriam ei dedit, ut fides ac ſpes veſtra in Deo eſſet.

22 Qui *igitur* animas veſtras purificâſtis, auſcultando veritati per Spiritum, ad amorem fraternum minimè ſimulatum, ex mundo corde alii alios diligite intenſé.

23 Regeniti non ex ſemine corruptibili ſed incorruptibili, *id eſt*, per ſermonem Dei vivi, & manentis in æternum.

24 Nam omnis caro *eſt* ut gramen, & omnis gloria hominis ut flos graminis: exaruit gramen, & flos ejus decidit:

25 Sed verbum Domini manet in æternum: hoc autem eſt verbum illud quod evangelizatum eſt vobis.

CAP. II.

Exhortatur ad ſuccreſcentiam in Chriſto, & ſuper ædificandum lapidi angulari: item ut à concupiſcentiis mundi abſtineatur, ſuperioribus obtemperetur, & afflictiones ad imitationem Chriſti ferantur.

PRoinde depoſitâ omni malitiâ & omni dolo & ſimulationibus & invidentiis, & omnibus obtrectationibus,

2 Ut modò geniti infantes, lac illud ſermonis ſincerum expetite, ut per illud augeſcatis;

3 Siquidem guſtâſtis quod bonus ſit Dominus:

4 Ad quem accedentes, qui eſt lapis vivus, ab hominibus quidem reprobatus, apud Deum verò electus *ac* pretioſus;

5 Ipſi quoque, veluti vivi lapides, ædificati ſitis domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum, ad offerendum ſpirituales hoſtias acceptas Deo per Jeſum Chriſtum.

6 Quapropter etiam continetur in Scriptura, Ecce ſtatuo in Sion lapidem in imo angulo, electum, pretioſum: in quem qui credit nequaquam pudefiet.

7 Vobis igitur eſt honori qui creditis; non aſſentientibus autem *ſermoni*, lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt caput anguli, & lapis ad quem impingitur, & petra offendiculi:

8 *Nempe* iis qui impingunt ad ſermonem, non aſſentientes: ad quod etiam conſtituti fuerant.

9 Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus quem *ſibi Deus* ut proprium vendicat, ut virtutes prædicetis illius qui vos vocavit è tenebris in admirabilem ſuum lucem.

10 Qui

10 Qui quondam *erat*is non populus, nunc *est*is populus Dei? qui non consecuti misericordiam, nunc estis misericordiam consecuti.

11 Dilecti, precor, ut tanquam inquilini & advenæ abstineatis à carnis cupiditatibus quæ militant adversùs animam, conversationem vestram habentes honestam inter Gentes.

12 Ut pro eo quod obloquuntur vobis ut facinorosis, ex bonis operibus *quæ* spectârint, glorificent Deum die visitationis.

13 Proinde subjecti estote cuivis humanæ ordinationi propter Dominum: sive regi, ut supereminenti,

14 Sive præsidibus, ut qui per eum mittantur: tum ad ultionem facinorosorum, tum ad laudem bene agentium.

15 Quoniam ita est voluntas Dei, ut bene agendo ea obstruatis desipientium hominum ignorantiæ.

16 Ut liberi, ac non veluti malitiæ velamen habentes libertatem, sed ut servi Dei.

17 Omnes honorate. Fraternitatem diligite. Deum timete, Regem honorate.

18 Servi subditi estote cum omni timore dominis, non solùm bonis & æquis, sed etiam pravis.

19 Hoc enim cedit gratiæ, si quis propter conscientiam Dei suffert molestias, injustè afflictus.

20 Quæ enim est gloria si peccantes & colaphis cæsi subsistatis? sed si bene agentes, & tamen afflicti subsistatis, hoc cedit vobis gratiæ apud Deum:

21 Nam ad hoc etiam vocati estis, quoniam & Christus passus est pro nobis, relinquens nobis exemplar, ut subsequeremini vestigia ipsius.

22 Qui non peccavit, nec inventus fuit dolus in ore ipsius.

23 Qui conviciis affectus, non vicissim conviciabatur, cùm malis afficeretur, non minabatur: sed committebat *causam suam* ei qui justè judicat.

24 Qui peccata nostra ipsemet sursùm tulit in corpore suo super lignum illud, ut peccatis mortui, justitiæ viveremus: cujus vibicibus sanati estis.

25 Nam eratis velut oves errantes: sed nunc convertistis vos ad pastorem & custodem animarum vestrarum.

CAP. III.

Instructio ad mulieres, & in genere ad omnes de colenda charitate, de patienter toleranda in carne afflictione, ut spiritus salvetur.

Similiter uxores sese subjiciant suis viris: ut etiam si qui non assentiuntur sermoni, per uxorum conversationem absque sermone lucrifiant;

2 Ubi spectârint cum timore *conjunctam* castam conversationem vestram.

3 Quarum ornatus non sit externus ille in nodis capillorum, & circumpositio auro, vel palliorum amictu.

4 Sed occultus ille cordis homo, *situs* in incorruptione lenis ac quieti spiritûs, qui est in conspectu Dei pretiosus.

5 Ita enim olim & sanctæ illæ mulieres, quæ sperabant in Deum, ornabant sese, subjectæ suis viris:

6 Sicut Sara obedivit Abrahamo, dominum eum vocans: cujus factæ estis filiæ, dum bene agitis, & nequaquam ullâ terremini consternatione.

7 Viri similiter simul habitent, secundùm *Dei* notitiam, vasi muliebri ut infirmiori tribuentes honorem, utpote cùm ona etiam hæredes *sitis* gratiæ vitæ, ne interrumpantur preces vestræ.

8 Denique omnes *estote* concordes, mutuo molestiarum sensu affecti, fraternâ præditi charitate, ad intimam misericordiam proni, comes:

9 Non reddentes malum pro malo, aut convicium pro convicio, sed contra benedicentes; ut qui sciatis vos ad hoc vocatos esse, ut benedictionem hæreditario jure obtineatis.

10 Qui enim vult vitam diligere, & videre dies bonos, desistere faciat linguam suam à malo, & labia sua, ne loquantur dolum:

11 Declinet à malo, & faciat quod bonum est; quærat pacem, & persequatur eam.

12 Nam oculi Domini *sunt intenti* in justo, & aures ejus ad deprecationem eorum: vultus verò Domini adversùm eos qui faciunt mala.

13 Et quis est qui malè accipiat vos, si bonarum rerum æmulatores fueritis?

14 Sed & si quid perpetiamini propter justitiam, beati *tamen estis*: cæterùm metu eorum ne metuite, neque turbamini:

15 Sed Dominum Deum sanctificate in cordibus vestris. *Estote* autem semper parati ad respondendum cuilibet petenti rationem ejus spei quæ in vobis est, cum mansuetudine & timore, conscientiam bonam habentes:

16 Ut pro eo quod obloquuntur vobis tanquam facinorosis, pudeant qui infesti sunt vestræ bonæ in Christo conversationi.

17 Melius enim *est* ut bene agentes, si ita velit Dei voluntas, malis afficiamini, quàm malè agentes.

18 Nam & Christus semel pro peccatis passus fuit, justus pro injustis: ut nos ad Deum adduceret, morte quidem affectus carne, vivificatus autem Spiritu.

19 Per quem etiam spiritibus qui *sunt* in carcere profectus prædicavit.

20 Qui olim non obedierunt, cùm semel expectabat ille Dei patiens animus in diebus Noe, cùm construeretur Arca, in qua paucæ (id est octo) animæ servatæ sunt in aqua.

21 Cui rei nunc respondens exemplar Baptismi nos quoque servat (non quo carnis sordes abjiciuntur, sed stipulatio bonæ conscientiæ apud Deum) per resurrectionem Jesu Christi.

22 Qui est ad dexteram Dei profectus in cœlum, subjectis ipsi angelis & potestatibus ac virtutibus.

CAP. IV.

Cum Christo mortuos hortatur, ut præterita devitent peccata: & in novitate vitæ ambulantes gaudeant se consortes afflictionum Christi factos, tanquam qui gloriæ ipsius consortes etiam fient.

Cùm igitur Christus passus sit pro nobis carne, vos quoque eadem cogitatione armamini, *nempe* quòd qui passus est in carne, desitit à peccato:

2 Ut non ampliùs cupiditatibus hominum, sed voluntati Dei quod in carne reliquum est temporis vivat.

3 Sufficit enim vobis præterito vitæ tempore quæ libent

bent Gentibus perpetrâſſe, incedendo in laſciviis, cupiditatibus, vinolentiis, comeſſationibus, compotationibus, & nefariis ſimulacrorum cultibus.

4 Quamobrem *illi*, non concurrentibus vobis ad eandem luxûs profuſionem, peregrinari ſibi videntur, blaſphemantes:

5 Qui reddituri ſunt rationem ei qui paratus eſt ad judicandum vivos & mortuos.

6 Nam idcirco mortuis quoque evangelizatum fuit, ut damnarentur quidem ſecundùm homines, *id eſt*, carne, viverent autem ſecundùm Deum, *id eſt*, Spiritu.

7 Omnium autem finis imminet. Eſtote igitur temperantes & ſobrii ad preces.

8 Ante omnia verò charitatem alii in alios intenſam habentes: nam charitas operiet multitudinem peccatorum.

9 Hoſpitales *eſtote* alii erga alios, abſque murmurationibus.

10 Ut quiſque accepit donum, *ita* alius in alium illud ſubminiſtrantes, ut boni diſpenſatores variæ Dei gratiæ.

11 Si quis loquitur, *loquatur* ut eloquia Dei: ſi quis miniſtrat, *miniſtret* tanquam ex viribus quas ſuppeditat Deus: ut in omnibus glorificetur Deus per Jeſum Chriſtum, cui eſt gloria & robur in ſecula ſeculorum. Amen.

12 Dilecti ne tanquam peregrini exploratione illâ per ignem quæ fit in vobis ad veſtri experimentum, percellimini, ut ſi peregrinum aliquid vobis accideret.

13 Imò in eo quòd conſortes eſtis afflictionum Chriſti, gaudete: ut & cùm revelabitur gloria ipſius, gaudeatis exultantes.

14 Si convicîis afficimini in nomine Chriſti, beati *eſtis*: quoniam & ille gloriæ & ille Dei Spiritus ſuper vos requieſcit: *qui* quod ad illos quidem attinet blaſphematur, quòd ad vos autem glorificatur.

15 Ne enim quiſquam veſtrum malo afficiatur ut homicida, aut fur, aut maleficus, aut alienarum rerum inſpector.

16 Sed ſi ut Chriſtianus, ne pudefiat, imò glorificet Deum hoc reſpectu.

17 Nam tempus *eſt* ut incipiat judicium à domo Dei; quòd ſi primùm *incipit* à nobis, quis erit finis eorum qui non aſſentiuntur Evangelio Dei?

18 Et ſi juſtus vix ſervatur, impius & peccator ubi comparebit.

19 Itaque qui malis afficiuntur ex voluntate Dei, tanquam fideli conditori commendent animas ſuas bene agendo.

CAP. V.

Officia paſtorum & auditorum in Eccleſiâ.

PResbyteros qui inter vos ſunt, precor ego unà presbyter, ac teſtis afflictionum Chriſti, atque idem gloriæ conſors, quæ futurum eſt ut reveletur:

2 Paſcite Dei gregem qui penes vos eſt, illius inſpectioni vacantes non coactè, ſed libenter, non turpiter aſſectantes lucrum, ſed prompto animo:

3 Neque ut dominantes cleris, ſed ut qui ſitis exemplaria gregis,

4 Et cùm manifeſtus factus fuerit ille Paſtorum Princeps, reportabitis amarantinam illam gloriæ coronam.

5 Simi-

5 Similiter juniores subjecti estote senioribus, & omnes vicissim subjicimini. Submissione animi estote intus ornati: nam Deus superbis obsistit, submissis autem dat gratiam.

6 Submittite vos igitur robustæ manui Dei, ut vos opportuno tempore extollat:

7 Omni sollicitudine vestrâ in eum conjectâ; nam illi cura est de vobis.

8 Sobrii estote, vigilate: nam adversarius ille vester Diabolus, ut leo rugiens, obambulat, quærens quem absorbeat.

9 Cui obsistite firmi per fidem, ut qui noveritis easdem afflictiones è vestra quæ in mundo est fraternitate peragi.

10 Cæterum Deus omnis gratiæ *autor*, qui vocavit vos ad æternam suam gloriam in Christo Jesu paulisper afflictos, is, *inquam*, perficiat vos, stabiliat, roboret, fundet.

11 Ipsi gloria & robur in secula seculorum. Amen.

12 Per Sylvanum vobis fidum fratrem paucis, ut puto, scripsi, adhortans *vos*, & testificans hanc esse veram gratiam Dei in qua statis.

13 Salutat vos ea quæ est in Babylone vobiscum electa *Ecclesia*, & Marcus filius meus.

14 Salutate alii alios charitatis osculo. Pax vobis omnibus qui estis in Christo Jesu. Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA POSTERIOR.

CAP. I.

Proposita spei excellentia ad introitum in regnum Dei hortetur; & brevi moriturus doctrinam Christi ex voce Patris, & Prophetarum scriptis confirmat.

Simon Petrus Servus & Apostolus Jesu Christi, æque pretiosam fidem nobiscum, sortitis, per justitiam Dei nostri & Servatoris Jesu Christi.

2 Gratia vobis & pax multiplicetur in agnitione Dei, & Jesu Domini nostri:

3 Prout Divina vis ipsius omnia nobis donavit quæ ad vitam & pietatem *pertinent*, per agnitionem illius qui vocavit nos ad gloriam ac virtutem.

4 Ex eo quòd maxima illa nobis ac pretiosa promissa donavit, ut per hæc efficeremini divinæ consortes naturæ, elapsi ex corruptione quæ est in mundo per cupiditatem.

5 Ad hoc ipsum verò *vos*, omni præterea collato studio, adjicite fidei vestræ virtutem,

tutem, virtuti verò notitiam,

6 Notitiæ verò continentiam, continentiæ verò tolerantiam, tolerantiæ verò pietatem,

7 Pietati verò fraternum amorem, fraterno verò amori charitatem.

8 Hæc enim si vobis adsint, & abundent, non inertes vos nec infructuosos efficient in Domini nostri Jesu Christi agnitione.

9 Nam cui hæc non adsunt, is cæcus est, nihil procul cernens, oblitus sese à veteribus peccatis suis fuisse purificatum.

10 Quapropter, fratres, potiùs studete vocationem & electionem vestram firmam efficere: hæc enim si feceritis, nunquam impingetis.

11 Ita enim amplè subministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri & Servatoris Jesu Christi.

12 Quapropter non negligam vos de istis semper commonefacere, quamvis peritos & stabilitos in præsente veritate.

13 Justum autem duco, quamdiu sum in hoc tabernaculo, expergefacere vos per submonitionem:

14 Cùm sciam citò futurum ut deponam tabernaculum meum; sicut Dominus noster Jesus Christus declaravit mihi.

15 Sed & studebo ut subinde vos possitis post exitum meum horum mentionem facere.

16 Non enim arte compositas fabulas secuti, notam vobis fecimus Domini nostri Jesu Christi potentiam & adventum: sed ut qui oculis nostris aspeximus illius majestatem.

17 Acceperat enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce ad eum delatâ hujusmodi à magnifica illa gloria, Hic est Filius ille meus, dilectus ille in quo acquiesco.

18 Et hanc vocem nos audivimus è cœlo delatam, cùm essemus unà cum eo in monte illo sancto.

19 Et habemus firmissimum illum sermonem propheticum: quem bene facitis quòd attenditis, velut lucernam splendentem in obscuro loco, usquedum dies illuxerit & lucifer exoriatur in cordibus vestris.

20 Si illud primùm noveritis, nullam prophetiam Scripturæ esse propriæ explicationis.

21 Non enim libitu hominis allata est olim propheția, sed acti à Spiritu Sancto locuti sunt Sancti Dei homines.

CAP. II

Vaticinium de falsorum doctorum multitudine, indole, artibus & pœnâ

FUerunt autem etiam Pseudoprophetæ in populo: ut etiam inter vos erunt falsi doctores, qui subintroducent hæreses exitiales, etiam Dominum qui illos mercatus est abnegantes, accersentes sibi ipsis celerem perditionem.

2 Et multi sequentur eorum exitia: per quos via veritatis blasphemabitur.

3 Et per avaritiam fictis sermonibus vos negotiabuntur, quibus damnatio jam olim non otiatur, & quorum exitium non dormitat.

4 Nam si Deus Angelis qui peccaverunt non pepercit, sed in tartarum detrusos catervis caliginis tradidit damnationi servatos:

5 Et prisco mundo non pepercit,

percit, sed octavum Noe justitiæ præconem custodivit, diluvio in mundum impiorum inducto:

6 Et civitates Sodomorum ac Gomorrhæ in cinerem redactas subversione damnavit, constituitque ut essent exemplar impiè victuris:

7 Et justum Lot lascivâ nefariorum conversatione fatigatum eripuit.

8 (Justus enim ille, cùm habitaret inter eos, indies animam justam sceleratis *illorum* factis & videndo & audiendo excruciabat.)

9 Novit Dominus pios è tentatione eripere, injustos autem in diem judicii pœnas dantes servare.

10 Maximè verò eos qui carnem sequentes in cupiditate pollutionis incedunt, & dominatum contemnunt, qui, *inquam*, *ut sunt* audaces & sibi pertinaciter placentes, non horrent dignitates probris incessere:

11 Cùm ipsi Angeli, qui sunt viribus ac potentiâ majores, non ferant adversùs eas apud Dominum maledictionis judicium.

12 At isti, veluti animantia rationis expertia, *quæ* naturali impetu feruntur, facta ad eam finem ut capta intereant, ea vituperantes quæ ignorant, suâ ipsorum corruptelâ interibunt:

13 Reportaturi mercedem injustitiæ, ut qui voluptatem ducant diurnum luxum, labes ac maculæ, seductionibus suis sese oblectantes, vobiscum convivando.

14 Oculos habentes plenos adulterii, & qui à peccando cessare nesciant, inescantes animas instabiles, cor habentes ad avaritiam exercitatum, execrandi homines:

15 Qui derelictâ rectâ viâ aberrârunt, secuti viam Balaam *filii* Bosor: qui mercedem iniquitatis amavit.

16 Sed redargutionem suæ transgressionis habuit: *nam* subjugis asina muta, humanâ voce loquta, inhibuit Prophetæ dementiam.

17 Isti sunt fontes aquâ carentes, nebulæ à turbine agitatæ: quibus caligo tenebrarum in æternum asservata est.

18 Nam quæ prætumida vanitas ipsis dictavit loquendo, eos inescant per carnis cupiditates lascivas, qui verè effugerant ab iis qui in errore versantur:

19 Libertatem eis pollicendo, cùm ipsi servi sint corruptelæ: siquidem à quo quis superatus est, huic etiam in servitutem est addictus.

20 Nam si postquam pollutiones mundi per agnitionem Domini & Servatoris Jesu Christi effugerint, his rursum implicati superentur, facta est ultima eorum conditio deterior priore.

21 Melius enim fuisset eis, non cognovisse viam justitiæ, quàm cognitâ *illâ* regredi à sancto præcepto sibi tradito.

22 Sed accidit eis quod vero proverbio dici solet, Canis reversus est ad suum ipsius vomitum, & Sus lota ad volutabrum cœni.

CAP III.

Adventus Christi ad judicium: mundi παλιγγενεσία: judicium Epicureorum hac de re: præparatio ad illum diem.

HAsce jam alteras vobis literas scribo, dilecti, quibus sinceram mentem vestram

ſtram per ſubmonitionem expergefacio:

2 Ut memores ſitis verborum quæ prædicta ſunt à ſanctis Prophetis, & præcepti illius noſtri qui ſumus Apoſtoli Domini & Servatoris.

3 Illud primùm ſcientes, venturos extremis diebus irriſores, in ſuis ipſorum cupiditatibus incedentes,

4 Et dicentes, Ubi eſt pollicitatio adventûs ejus? nam ex quo die patres obdormierunt, omnia ita permanent ab initio creationis.

5 Illud enim volentes ipſos fugit, cœlos jam olim extitiſſe per Dei ſermonem, & terram ex aqua & in aqua conſiſtentem.

6 Quamobrem is qui tum erat mundus, aquâ inundatus periit.

7 Qui verò nunc ſunt cœli ac terra, eodem ſermone reconditi, aſſervantur igni in diem damnationis & exitii impiorum hominum.

8 Unum autem hoc ne vos fugiat, dilecti, unum diem apud Dominum perinde eſſe ut mille annos, & mille annos ut diem unum.

9 Non tardat Dominus promiſſionem, (ut nonnulli tarditatem hanc eſſe ducunt) ſed patiente eſt animo erga nos, nolens ullos perire, ſed omnes ad reſipiſcentiam tendere.

10 Veniet autem ſicut fur in nocte dies ille Domini, quo cœli cum ſtridore præteribunt, elementa verò æſtuantia ſolventur, terraque & quæ in ea ſunt opera exurentur.

11 Cùm igitur hæc omnia diſſolvenda ſint, quales oportet eſſe vos in ſanctis converſationibus & pietatis officiis?

12 Expectantes & properantes ad adventum diei Dei, in quo cœli conflagrantes ſolventur, & elementa æſtuantia liqueſcent.

13 Sed cœlos novos ac terram novam ſecundùm promiſſum ejus expectamus, in quibus juſtitia inhabitat.

14 Quapropter, dilecti, cum hæc expectetis, ſtudete ut incontaminati & inculpati ab eo inveniamini cum pace:

15 Dominique noſtri tarditatem ad iram ſalutem ducite, ſicut & dilectus frater noſter Paulus, pro ſibi data ſapientia ſcripſit vobis:

16 Ut in omnibus ferè epiſtolis loquens de iſtis, in quibus ſunt nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti parúmque ſtabiles detorquent, ut & reliquas ſcripturas, ſuo ipſorum exitio,

17 Vos igitur dilecti iſtorum præſcii cum ſitis, cavete ne illorum nefariorum errore cum illis abducti, excidatis à propria ſtabilitate.

18 Sed creſcite in gratia & notitia Domini noſtri & Servatoris Jeſu Chriſti; cui gloria & nunc & ad tempus ſempiternum. Amen.

JOAN-

JOANNIS APOST. EPISTOLA CATHOLICA PRIMA

CAP. I.

Verbi annunciatio Apostolica : communio cum Christo : sanguis Christi λύτρον καὶ λύτρων· confessio peccatoris.

QUod erat à principio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod spectavimus, & manus nostræ contrectârunt de Sermone illo vitæ :

2 (Nam vita illa conspicua facta est : & illam vidimus & testamur, & annunciamus vobis vitam illam æternam quæ erat apud Patrem, & conspicua facta est nobis.)

3 Quod, *inquam*, vidimus & audivimus, id annunciamus vobis, ut & vos communionem habeatis nobiscum : & communio nostra *sit* cum Patre & cum Filio *ejus* Jesu Christo.

4 Et hæc scribimus vobis, ut gaudium vestrum sit plenum.

5 Hic est igitur nuncius ille quem audivimus ex ipso, & renunciamus vobis, Deum lucem esse, nec tenebras in eo esse ullas.

6 Si dixerimus nos communionem habere cum eo, & in tenebris ambulemus, mentimur nec sincere agimus.

7 Quod si in luce ambulemus, sicut ipse est in luce, communionem habemus cum eo mutuam, & sanguis Jesu Christi Filii *ejus* purificat *nos* ab omni peccato.

8 Si dixerimus *nos* peccatum non habere, *nos ipsos* fallimus, & veritas in *nobis* non est.

9 Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & justus ut remittat *nobis* peccata, & mundet *nos* ab omni iniquitate.

10 Si dixerimus *nos* non peccâsse, mendacem facimus eum, & sermo *ejus* non est in *nobis*.

CAP. II.

Christi meritum catholicum : vita Christiana : unctio Spiritûs : doctrina Antichristi.

FIlioli mei, hæc scribo vobis ut ne peccetis. Quod si quis peccârit, advocatum apud Patrem habemus, Jesum Christum justum.

2 Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, nec pro nostris solùm, sed etiam pro totius mundi *peccatis*.

3 Et per hoc scimus quòd ipsum novimus, si præcepta ipsius observemus.

4 Qui dicit, Novi eum, & præcepta ejus non observat, mendax est, & in eo veritas non est :

5 Qui autem observat sermonem ejus, verè in hoc charitas Dei adimpleta est : per hoc scimus nos in ipso esse.

6 Qui dicit se in eo habitare, debet, prout ille ambulavit, ita & ipse ambulare

7 Fratres, non scribo vobis novum præceptum, sed præceptum vetus, quod videli-

cet

cet habuistis jam inde à principio. Vetus hoc præceptum, sermo ille est quem audivistis jam inde à principio.

8 E contrario præceptum novum scribo vobis, id quod verum est in ipso, & in vobis: quia tenebræ præteriérunt, & vera illa lux jam lucet.

9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc.

10 Qui diligit fratrem suum, in luce manet, & offendiculum in eo non *est*.

11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris *est*, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat, quia tenebræ oculos ipsius obcæcárunt.

12 Scribo vobis, filioli: quoniam remissa sunt vobis peccata propter nomen ejus.

13 Scribo *vobis*, patres: quoniam nôstis eum qui à principio *est*. Scribo *vobis*, adolescentes, quoniam Improbum illum vicistis.

14 Scribo *vobis*, pueruli, quoniam nôstis Patrem. Scripsi vobis, patres, quoniam nôstis eum qui *est* à principio. Scripsi vobis, adolescentes, quia validi *estis*, & verbum Dei habitat in vobis, & Improbum illum vicistis.

15 Ne diligite mundum, neque ea quæ in mundo sunt: si quis diligit mundum, non *est* charitas Patris in eo.

16 Quoniam quicquid *est* in mundo, cupiditas carnis, & libido oculorum, & fastus vitæ, non *est* ex Patre, sed ex mundo *est*.

17 Porrò mundus præterit, & cupiditas ipsius: qui verò præstat voluntatem Dei, manet in æternum.

18 Pueruli, ultimum tempus adest: & sicut audivistis *antichristum* venturum, etiam nunc *antichristi* multi facti sunt esse: unde scimus ultimum tempus adésse.

19 E nobis egressi sunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex *nobis*, mansissent utique nobiscum: sed egressi sunt ex *nobis*, ut manifestum fieret non omnes esse ex *nobis*.

20 At vos unctionem habetis à Sancto illo profectam, & nôstis omnia.

21 Non scripsi *vobis* idcirco quòd veritatem nesciatis, sed quoniam eam scitis, & nullum mendacium esse ex veritate.

22 Quis *est* mendax, nisi qui negat Jesum esse Christum illum? hic *est antichristus*, qui negat Patrem & Filium.

23 Quisquis negat Filium, nec Patrem habet: qui agnoscit Filium, etiam Patrem habet.

24 Quod igitur *audivistis* à principio, in vobis maneat: si in *vobis* manserit quod *audivistis* à principio, *vos* quoque in Filio & Patre manebitis.

25 Hæc autem illa *est* promissio quam ipse pollicitus *est nobis*, nempe vita illa æterna.

26 Hæc scripsi *vobis* de *eis* qui seducunt *vos*.

27 Sed unctio quam *vos accepistis* ab eo, manet in *vobis*: nec necesse habetis, ut quisquam doceat *vos*: verùm sicut eadem unctio docet *vos* de *omnibus*, quæ & verax *est*, & non mendax: & sicut docuit *vos*, *manebitis* in eo.

28 Nunc igitur, filioli, manete in eo: ut cum *manifestus factus* fuerit, habeamus loquendi libertatem, neque pudefiamus coram eo in *ipsius* adventu.

29 Si *scitis* eum justum esse, *nôstis*, quicunque exercet *justitiam*, ex ipso natum esse.

CA

CAP III.

Gratia adoptionis: charitas filiorum Dei symbolum: Christi dilectio erga nos: preces conscientiæ indemnis placent.

VIdete qualem charitatem dedit nobis Pater, nempe ut filii Dei vocemur: propterea mundus non novit *nos*, quia non novit eum.

2 Dilecti nunc filii Dei sumus, sed nondum manifestum factum est quod erimus: scimus autem fore ut cum ipse factus fuerit manifestus, similes ei fuerimus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3 Et quisquis habet hanc spem in eo sitam, castum se conservat, sicut & ille castus est.

4 Quisquis dat operam peccato, etiam Legem transgreditur: nam peccatum est Legis transgressio.

5 Et scitis illum patefactum esse ut peccata nostra tolleret & peccatum in eo non esse.

6 Quisquis in eo manet, non peccat, quisquis peccat, non vidit eum, neque novit eum.

7 Filioli, nemo vos seducat: qui exercet justitiam, justus *est*, sicut ille justus *est*.

8 Qui dat operam peccato, ex diabolo *est*: quoniam à principio diabolus peccat. Ad hoc manifestus *factus est* Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.

9 Quisquis natus *est* ex Deo, peccato non dat operam: quoniam semen *ipsius* in eo manet: nec potest peccare, eò quòd ex Deo natus *est*.

10 Per hoc manifesti sunt filii Dei & filii diaboli: quisquis non dat operam justitiæ, non *est* ex Deo, & qui non diligit fratrem suum.

11 Quoniam hæc *est* denunciatio quam audivistis à principio, ut diligamus alii alios.

12 Non sicut Cain, qui ex illo improbo erat, & mactavit fratrem suum. Cujus autem rei gratia occidit eum? quia opera ejus mala erant, fratris autem ejus justa.

13 Ne miramini, fratres mei, si odit vos mundus.

14 *Nos* scimus *nos* translatos esse ex morte ad vitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte.

15 Quisquis odit fratrem suum, homicida est, & nostis nullum homicidam habere vitam æternam in se manentem.

16 Per hoc novimus charitatem Dei, quòd ille animam suam pro nobis deposuit: nos igitur debemus pro fratribus animam deponere.

17 Qui verò habuerit mundanum victum, & viderit fratrem suum cui aliquo sit opus, & clauserit viscera sua coram eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

18 Filioli mei, ne diligamus verbo, neque linguâ solùm, sed facto & veritate.

19 Et per hoc cognoscimus nos ex veritate esse, & coram ipso secura reddemus corda nostra

20 Nam si nos condemnet cor nostrum, nempe potentior est Deus corde nostro, & novit omnia.

21 Dilecti, si cor nostrum nos non condemnet, libertatem loquendi habemus apud Deum.

22 Et quicquid petierimus, accipimus ab eo, quoniam præcepta ejus observamus, & quæ in ipsius conspectu placent, facimus

23 Hoc est igitur ejus præceptum, ut credamus nomini Filii ejus Jesu Christi, & diligamus

ligamus alii alios, ſicut præcepit nobis.

24 Nam qui obſervat ejus præcepta, in eo habitat, & ipſe in eo: & per hoc novimus eum habitare in nobis, *nempe* ex Spiritu quem nobis dedit.

CAP. IV.

Spiritus ſunt probandi: notæ veræ & falſæ doctrinæ: character piorum & impiorum.

DIlecti, ne cuivis ſpiritui credite, ſed probate ſpiritus an ex Deo ſint: nam multi pſeudoprophetæ venerunt in mundum.

2 Ex hoc cognoſcite Dei Spiritum: quicunque ſpiritus profitetur Jeſum Chriſtum in carnem veniſſe, ex Deo eſt.

3 At quicunque Spiritus non profitetur Jeſum Chriſtum in carnem veniſſe, ex Deo non eſt: ſed hic eſt ille *ſpiritus* Antichriſti, quem audiſtis venturum fuiſſe, & qui jam nunc in mundo eſt.

4 Vos ex Deo eſtis, filioli, & viciſtis eos: quoniam potentior eſt qui eſt in vobis, quàm qui in mundo eſt.

5 Ipſi è mundo ſunt, ideo mundana loquuntur, & mundus eos audit.

6 Nos ex Deo ſumus: qui novit Deum, audit nos: qui non eſt ex Deo, non audit nos: ex hoc cognoſcimus ſpiritum veritatis & ſpiritum erroris.

7 Dilecti, diligamus alii alios: nam charitas ex Deo eſt: quiſquis diligit, ex Deo natus eſt, & novit Deum.

8 Qui non diligit, non novit Deum: nam Deus eſt charitas.

9 Per hoc manifeſta facta eſt charitas Dei in nos, quòd Filium illum ſuum unigenitum miſit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

10 In hoc eſt charitas, non quòd nos dilexerimus Deum, ſed quòd ipſe dilexerit nos, & miſerit Filium ſuum ut eſſet propitiatio pro peccatis noſtris.

11 Dilecti, ſi Deus nos ita dilexit, debemus & nos alii alios diligere.

12 Deum nemo conſpexit, unquam: ſi diligamus alii alios, Deus in nobis habitat, & charitas ejus adimpleta eſt in nobis.

13 Per hoc cognoſcimus nos in eo habitare, & ipſum in nobis, quòd de Spiritu ſuo dedit nobis.

14 Nos verò ſpectavimus & teſtamur Patrem miſiſſe Filium qui eſſet Servator mundi.

15 Quiſquis profeſſus fuerit Jeſum eſſe Filium Dei, Deus in eo habitat, & ipſe in Deo.

16 Et nos cognovimus & credidimus charitatem quam habet Deus erga nos. Deus charitas eſt: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

17 Per hoc adimpletur charitas nobiſcum, ut fiduciam habeamus in die judicii, quòd qualis ille eſt, *tales* & nos ſumus in hoc mundo.

18 Metus non eſt in charitate: integra charitas foràs ejicit metum: quoniam metus cruciatum habet: qui autem metuit, non eſt conſummatus in charitate.

19 Nos diligimus eum, quoniam ipſe prior dilexit nos.

20 Si quis dixerit, Diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem vidit, Deum quem non vidit quomodo poteſt diligere?

21 Et

21 Et hoc præceptum habemus ab eo, ut qui diligit Deum, diligat etiam fratrem ſuum.

CAP. V.

Characteres Regenitorum: tres teſtes in cælo, totidem in terris: peccatum irremiſſibile & remiſſibile.

QUiſquis credit Jeſum eſſe Chriſtum illum, ex Deo genitus eſt: & quiſquis diligit eum qui genuit, diligit etiam eum qui ex eo genitus eſt.

2 Per hoc cognoſcimus nos diligere filios Dei, cùm Deum diligimus, & præcepta ejus obſervamus.

3 Hæc eſt enim charitas Dei, ut præcepta ejus obſervemus: & præcepta ejus gravia non ſunt.

4 Quoniam quicquid natum eſt ex Deo, vincit mundum: & hæc eſt victoria quæ vicit mundum, *nempe* fides noſtra.

5 Quis eſt qui vincit mundum, niſi qui credit Jeſum eſſe Filium Dei?

6 Hic ille eſt qui venit per aquam & ſanguinem, *nempe* Jeſus Chriſtus: non per aquam ſolùm, ſed per aquam & ſanguinem: & ſpiritus is eſt qui teſtificatur Spiritum veritatem eſſe.

7 Nam tres ſunt qui teſtificantur in cœlo, Pater, Sermo, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum ſunt.

8 Et tres ſunt qui teſtificantur in terra, Spiritus, & aqua, & ſanguis: & hi tres unum ſunt.

9 Si teſtimonium hominum accipimus, teſtimonium Dei majus eſt: nam hoc eſt teſtimonium Dei quod teſtificatus eſt de Filio ſuo.

10 Qui credit in Filium Dei, habet teſtimonium in ſeipſo: qui non credit Deo, mendacem eum fecit, quia non credidit teſtimonio quod teſtificatus eſt Deus de Filio ſuo.

11 Eſt autem hoc teſtimonium, nempe quod vitam æternam dedit nobis Deus; & hæc vita in Filio ejus eſt.

12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium Dei, vitam non habet.

13 Hæc ſcripſi vobis qui creditis in nomen Filii Dei, ut ſciatis vos vitam æternam habere, & ut credatis in nomen Filii Dei.

14 Et hæc eſt fiducia quam apud Deum habemus, ipſum, ſi quid petierimus ſecundùm voluntatem ejus, nos audire.

15 Quòd ſi ſcimus eum audire nos, quicquid petierimus, ſcimus nos habere petitiones, quas ab eo petiimus.

16 Si quis viderit fratrem ſuum peccare peccato *quod* non *eſt* ad mortem, petet & dabit ei vitam: peccantibus *dico* non ad mortem. Eſt peccatum ad mortem; non pro illo dico ut roget.

17 Omnis injuſtitia peccatum eſt: ſed eſt peccatum *quod* non *eſt* ad mortem

18 Scimus quod quiſquis natus eſt ex Deo, non peccat: ſed *quòd* qui genitus eſt ex Deo conſervat ſeipſum. & improbus ille non attingit eum.

19 Scimus nos ex Deo eſſe, & mundum totum in illo improbo jacere

20 Sed ſcimus Filium Dei veniſſe, & dediſſe nobis mentem ut cognoſcamus verum illum: & ſumus in vero illo, *id eſt*, in ejus Filio Jeſu Chriſto. Hic *eſt* verus ille Deus, & vita illa æterna.

21 Pfilioli, cavete vobis ab idolis. Amen.

JOANNIS

JOANNIS APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA.

Charitati in vita & ſinceritati in doctrina ſtudendum.

PResbyter electæ dominæ, & liberis ejus quos ego verè diligo, nec ego ſolus, ſed & omnes qui nôrunt veritatem:

2 Propter veritatem quæ manet in nobis, & nobiſcum erit in æternum.

3 Sit vobiſcum gratia, miſericordia, pax à Deo Patre, & à Domino Jeſu Chriſto Filio Patris, cum veritate & charitate.

4 Gaviſus ſum valde quòd invenerim ex filiis tuis qui ſincerè ambulent, ſicut præceptum accepimus à Patre.

5 Et nunc rogo te, domina, non ut præceptum novum ſcribens tibi, ſed quod habuimus à principio, ut diligamus alii alios.

6 Hæc autem eſt charitas, ut ambulemus ſecundùm præcepta ipſius. Hoc eſt præceptum illud ſicut audiſtis à principio, ut in eo ambuletis.

7 Nam multi impoſtores ingreſſi ſunt in mundum, qui non profitentur Jeſum Chriſtum veniſſe in carne. Hic ille eſt impoſtor & Antichriſtus.

8 Reſpicite vos ipſos, ne perdamus quæ egimus, ſed ut mercedem plenam recipiamus.

9 Quiſquis tranſgreditur, nec permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet; qui manet in doctrina Chriſti, hic & Patrem & Filium habet.

10 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, ne recipite eum domum, nec, Ave ei dicite.

11 Qui enim dicit ei Ave, communicat operibus ejus malis.

12 Cùm multa haberem vobis ſcribenda, nolui per chartam & atramentum: ſed ſpero *me* venturum ad vos, & præſentem præſentibus loquuturum, ut gaudium noſtrum ſit completum.

13 Salutant te filii ſororis tuæ electæ. Amen.

JOANNIS APOSTOLI EPISTOLA TERTIA.

Gaius hoſpitalitatis ſpeculum: Diotrephes, imago falſorum Doctorum.

1 Presbyter Gaio dilecto, quem ego verè diligo.

2 Dilecte, in primis opto ut proſperè agas & valeas, ſicut proſperè agit anima tua.

3 Gaviſus ſum enim valde cùm venirent fratres, & teſtimonio ſuo commendarent ſinceritatem tuam prout tu ſincerè ambulas.

4 Majus iſtis gaudium non habeo, cum *videlicet* audio filios meos ſincerè ambulare.

5 Dilecte, fideliter agis quicquid facis erga fratres & erga peregrinos.

6 Qui teſtimonio ſuo commendárunt charitatem tuam in conſpectu Eccleſiæ: quos rectè facies ſi proſecutus fueris ut Deo convenit.

7 Nam pro nomine ejus exceſſerunt ex Gentibus, nihil accipientes.

8 Nos ergo debemus recipere hujuſmodi, ut unà operam impendamus veritati.

9 Scripſi Eccleſiæ: ſed qui primatum inter eos ambit Diotrephes non recipit nos.

10 Propterea, ſi venero, memoriam renovabo ipſius facinorum quæ facit, ſermonibus malis garriens in nos: quique etiam his non contentus, neque ipſe recipit fratres, & qui volunt *recipere* prohibet, & ex Eccleſia ejicit.

11 Dilecte, ne imitare quod malum eſt, ſed quod bonum eſt. Qui bene agit, ex Deo eſt: qui autem male agit, non vidit Deum.

12 Demetrio teſtimonium redditum eſt ab omnibus, & ab ipſa veritate: ſed & nos teſtimonium perhibemus; & nôſtis teſtimonium noſtrum firmum eſſe.

13 Multa poſſem ſcribere, ſed nolo per atramentum & calamum tibi ſcribere.

14 Spero autem fore ut ſtatim te videam, & *tunc* præſentes præſenti loquamur.

15 Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

JUDÆ

JUDÆ APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA.

Exhortatur Apoſtolus ad perſeverantiam fidei, contraque pſeudoprophetas præmonet, eorum doctrinam, converſationem & exitium indicans.

JUdas Jeſu Chriſti ſervus, frater autem Jacobi, vocatus, à Deo Patre, ſanctificatis, & Jeſu Chriſto aſſervatis:

2 Miſericordia vobis & pax & charitas multiplicetur.

3 Dilecti, cùm omne ſtudium adhibeam ut ſcribam ad vos de communi ſalute, neceſſe habui vobis ſcribere, ad vos hortandos ut decertetis pro fide quæ ſemel tradita eſt ſanctis.

4 Nam ſubrepſerunt quidam homines jam olim præſcripti ad hanc damnationem, impii, qui Dei noſtri gratiam transferunt ad laſciviam, & ſolum illum herum Deum ac Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum negant.

5 Volo autem vobis in memoriam revocare *iſtos*, ut qui ſemel hoc ſciatis, Dominum, cùm populum ex Ægypto liberâſſet, rursùs eos qui non credebant perdidiſſe.

6 Et angelos qui non conſervârunt ſuam originem, ſed reliquerunt ſuum domicilium, judicio magni illius diei vinculis æternis ſub caligine reſervâſſe.

7 Sicut Sodoma & Gomorrha & his finitimæ civitates ſimili modo atque illæ ſcortatæ, & carnem alteram ſectatæ, propoſitæ ſunt exemplo, ignis æterni pœnam ſuſtinentes.

8 Similiter tamen & iſti ſopiti carnem quidem polluunt, dominatum verò aſpernantur, & dignitates vituperant.

9 At Michael archangelus ille, cùm adverſùs diabolum altercans, diſceptaret de corpore Moſis, non auſus eſt *illi* impingere notam maledicti, ſed dixit, Increpet te Dominus.

10 At iſti quæcunque non noverunt, vituperant: quæcunque verò naturaliter, ut animantia rationis expertia, ſciunt, in iis ſeſe corrumpunt.

11 Væ ipſis: nam viam Cain ingreſſi ſunt, & deceptione mercedis, quâ deceptus fuit Balaam, effuſi ſunt, & contradictione Core perierunt.

12 Hi ſunt in agapis veſtris maculæ, dum vobiſcum convivantur, ſecurè ſeipſos paſcentes, nubes aquâ carentes, ventis circumactæ, arbores emarcidæ, infrugiferæ, bis emortuæ, eradicatæ:

13 Undæ maris efferatæ, deſpumantes ſua ipſorum dedecora, ſtellæ erraticæ, quibus caligo tenebrarum in æternum ſervata eſt.

14 Prophetavit autem etiam de iſtis ſeptimus ab Adamo Enochus, dicens, Ecce, venit Dominus cum ſanctis millibus ſuis;

15 Ut ferat judicium adverſùs omnes, & redarguat, quicumque ex ipſis ſunt impii, de factis omnibus quæ

impiè patrârint, deque omnibus duris quæ locuti fuerint adversùs ipsum peccatores impii.

16 Hi sunt murmuratores, querueli, in cupiditatibus suis incedentes: & quorum os loquitur prætumida, admirantes personas utilitatis gratia:

17 Vos autem, dilecti, memores estote verborum illorum quæ prædicta fuerunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi.

18 Quod *videlicet* dixerunt vobis in extremo tempore futuros irrisores qui in impiis suis cupiditatibus incederent

19 Hi sunt qui seipsos segregant, animales, Spiritum non habentes.

20 Vos autem, dilecti, sanctissimæ vestræ fidei superstruentes vos ipsos, per Spiritum Sanctum orantes:

21 Vos ipsos in charitate Dei conservate, exspectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam æternam.

22 Et alios quidem habito delectu commiseramini:

23 Alios verò metu servate, ex flamma rapientes: odio habentes vel eam tunicam quæ à carnis contactu sit maculata.

24 Cæterùm ei qui potest vos custodire à lapsu immunes, & statuere in conspectu gloriæ suæ inculpatos cum exultatione:

25 *Id est*, soli sapienti Deo Servatori nostro, gloria *sit* & magnificentia, robur & autoritas, & nunc & in omnia sæcula. Amen.

APOCALYPSIS JOANNIS THEOLOGI.

CAP. I.

Prologus hujus libri: in quo intimatio Joannis & prima visio.

APocalypsis Jesu Christi, quam dedit ipsi Deus, ut indicaret servis suis quæ oportet fieri citò: *is* vero misſam per Angelum suum servo suo Joanni significavit:

2 Qui testificatus est sermonem Dei, & testimonium Jesu Christi, & quæcunque vidit.

3 Beatus qui legit, & *beati* qui audiunt verba prophetiæ hujus, & observant ea quæ in ea scripta sunt. Præstitutum enim tempus illud propè est.

4 Joannes septem Ecclesiis quæ sunt in Asia: Gratia *sit* vobis & pax à Qui est, & Qui erat, & Qui venturus est: & à septem spiritibus qui in conspectu throni ejus sunt:

5 Et à Jesu Christo, *qui est* fidus ille testis, primogenitus ille ex mortuis, ac princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris per sanguinem suum:

6 Et

6 Et *qui* fecit nos reges & sacerdotes Deo & Patri suo: ei *sit* gloria & robur in secula seculorum. Amen.

7 Ecce, venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, etiam qui eum transfixerunt: & plangent coram eo omnes tribus terræ: etiam, Amen.

8 Ego sum A & Ω, *id est*, principium & finis, dicit Dominus, *id est*, Qui est, & Qui erat, & Qui venturus est, ille, *inquam*, omnipotens.

9 Ego Joannes, *qui* & frater vester *sum*, & socius in afflictione & in regno & patiente exspectatione Jesu Christi, eram in insula quæ vocatur Patmos, propter sermonem Dei & testimonium Jesu Christi:

10 Fui *autem* spiritu correptus die Dominico, & audivi à tergo vocem magnam tanquam tubæ,

11 Dicentis, Ego sum A & Ω, primus ille & ultimus, &, Quod cernis scribe in libro, & mitte septem Ecclesiis quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardibus, & Philadelphiæ, & Laodiceæ.

12 Converti me igitur ut cernerem vocem quæ locuta erat mecum. Conversus autem vidi septem candelabra aurea,

13 Et in medio septem candelabrorum aureorum *quemdam* similem Filio hominis, indutum talari *veste*, & præcinctum ad mamillas zonâ aureâ.

14 Caput autem ejus & capilli *erant* candidi ut lana alba tanquam nix: & oculi ejus ut flamma ignis.

15 Pedes autem ejus similes chalcolibano, veluti in fornace ardentes: & vox illius tanquam vox aquarum multarum.

16 Habebat autem in dextra sua stellas septem: & ex ore ejus anceps romphæa acuta prodibat; & facies ejus qualis sol in suo vigore lucet.

17 Cùm autem vidissem eum, cecidi ad pedes ejus veluti mortuus; tum imposuit mihi dextram suam, dicens mihi, Ne metue: Ego sum primus ille & ultimus ille,

18 Et qui vivo, sed fui mortuus, & ecce vivo in secula seculorum, Amen, & habeo claves inferorum & mortis.

19 Scribæ quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ post hæc sunt futura;

20 Mysterium septem stellarum quas vidisti in dextra mea, & septem candelabra aurea. Septem illæ stellæ, Angeli sunt septem Ecclesiarum, & candelabra illa septem quæ vidisti, septem Ecclesiæ sunt.

CAP. II.

Protasis hujus libri incipit: & quatuor epistolæ exarantur ad totidem Episcopos.

ANgelo Ephesinæ Ecclesiæ scribe, Hæc dicit qui tenet septem illas stellas in dextera sua, qui ambulat inter septem illa candelabra aurea.

2 Novi opera tua & laborem tuum et tolerantiam tuam, et quòd non possis ferre malos, et exploraris eos qui se dictitant Apostolos esse, et non sunt, et comperisti eos *esse* mendaces.

3 Et onere pressus fuisti, et toleras: et propter nomen meum laborâsti, et non es defatigatus.

4 Sed habeo *aliquid* adversùm te, quòd charitatem tuam primam omiseris.

5 Memor esto itaque unde excideris, et resipisce, & prior opera facito: sin minùs, veniam advers̃ùm te citò, & movebo candelabrum tuum à loco suo, nisi resipueris.

6 Sed hoc habes, quòd odisti facta Nicolaitarum, quæ et ego odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis, Victori dabo edere ex arbore illa vitæ quæ est in medio paradisi Dei.

8 Angelo verò Smyrnæorum Ecclesiæ scribe Hæc dixit primus ille et ultimus ille, qui fuit mortuus et vivit.

9 Novi opera tua et afflictionem & paupertatem, (sed dives es) & blasphemiam eorum qui se dicunt Judæos esse; & non sunt, sed Synagoga Satanæ.

10 Nihil eorum metue quæ passurus es: ecce, futurum est ut conjiciat diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut exploremini; & habebitis afflictionem dierum decem: esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis, Qui vicerit, nequaquam lædetur à morte secunda.

12 Angelo verò Pergamensis Ecclesiæ scribe, Hæc dicit qui habet gladium illum ancipitem, acutum illum.

13 Novi opera tua, & ubi habites, *nempe* ubi thronus est Satanæ, & *quod* retineas nomen meum, neque negâsti fidem meam, etiam iis diebus quibus Antipas martyr ille meus fidelis occisus est apud vos, ubi Satanas habitat.

14 Sed habeo advers̃ùm te pauca, quòd habeas istic qui teneant doctrinam Balaam, qui docebat Balacum objicere offendiculum coram filiis Israelis, ut ederent ex iis quæ simulacris erant immolata, & *ut* scortarentur.

15 Ita habes etiam tu qui teneant doctrinam Nicolaitarum, quod odi.

16 Resipisce: sin minùs, veniam advers̃ùm te citò, & pugnabo cum illis gladio illo oris mei.

17 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis. Ei qui vicerit tribuam ut edat ex Manna illo occulto; & dabo illi calculum album, et in calculo nomen novum scriptum, quod nemo novit nisi qui accipit.

18 Angelo verò Thyatirensis Ecclesiæ scribe, Hæc dicit filius Dei qui habet oculos tanquam flammam ignis, et cujus pedes sunt similes chalcolibano.

19 Novi opera tua et charitatem, et subministrationem, et fidem, et tolerantiam tuam, et opera tua, et ultima plura prioribus.

20 Sed habeo advers̃ùs te pauca: quòd permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit prophetissam, docere et seducere servos meos, ut scortentur, et edant ex iis quæ simulacris immolantur.

21 Et dedi illi tempus ut resipisceret à scortatione sua, sed non resipuit.

22 Ecce, ego abjiciam eam in lectum, et eos qui adulterium committunt cum ea, in afflictionem magnam, nisi resipuerint ab operibus suis.

23 Et filios ejus occidam morte: et cognoscent omnes Ecclesiæ me esse scrutatorem renum et cordium: et dabo unicuique vestrum secundùm opera vestra.

24 Vobis autem dico et reliquis

reliquis Thyatirenſibus, quicunque non tenetis doctrinam hanc, & qui non approbâſtis profunditates Satanæ, ut aiunt: non imponam vobis aliud onus.

25 Tamen id quod habetis retinete quouſque veniam.

26 Nam ſi quis vicerit, & obſervaverit ad finem uſque opera mea, dabo ei poteſtatem in Gentes.

27 Et reget eas virgâ ferreâ: & tanquam vaſa fictilia conterentur, ſicut & ego accepi à Patre meo.

28 Et dabo ei ſtellam matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

CAP. III.

Tres epiſtolæ exarantur ad totidem Epiſcopos.

ANgelo autem Eccleſiæ quæ eſt Sardibus ſcribe: Hæc dicit qui habet ſeptem ilios Spiritus Dei, & ſeptem illas ſtellas: novi opera tua, *nempe*, quòd dicaris vivere, ſed mortuus ſis.

2 Eſto vigilans, & ſtabili reliqua moribunda: non enim inveni opera tua plena in conſpectu Dei.

3 Memento igitur quæ acceperis & audieris: & obſerva illa, & reſipiſce. Quòd ſi non vigilaveris, veniam adversùm te tanquam fur, neque intelliges quâ horâ veniam adversùm te.

4 Habes tamen aliqua capita etiam Sardibus quæ non inquinârunt veſtimenta ſua, ideòque ambulabunt mecum albati: digni enim ſunt.

5 Qui vicerit, amicietur veſtimentis albis: neque unquam delebo nomen ejus ex libro vitæ, ſed agnoſcam nomen ejus in conſpectu Patris mei, & in conſpectu Angelorum ejus.

6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

7 Angelo verò Philadelphienſis Eccleſiæ ſcribe. Hæc dicit Sanctus & verax ille, qui habet clavem Davidis: qui aperit, & nemo claudit: et claudit, & nemo aperit.

8 Novi opera tua: ecce, propoſui in tuo conſpectu oſtium apertum, nec quiſquam poteſt illud claudere: quia nonnullam habes virtutem, & obſervâſti ſermonem meum, neque abnegâſti nomen meum.

9 Ecce, præbebo eos quia ſunt ex ſynagoga Satanæ, *id eſt*, eorum qui dicunt ſe Judæos eſſe, nec ſunt, ſed mentiuntur: ecce, inquam, faciam ut ipſi veniant & adorent ante pedes tuos, & ſciant quòd ego dilexi te:

10 Quoniam obſervâſti ſermonem tolerantiæ meæ, ego quoque te ſervabo ex tempore tentationis, quòd venturum eſt in orbem univerſum, ad explorandos incolas terræ.

11 Ecce, venio citò, retine quod habes, ut nemo acceſpiat coronam tuam,

12 Qui vicerit, faciam ut is ſit columna in templo Dei mei, nec foras egredietur ampliùs: & inſcribam ei nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei, *id eſt*, novæ Hieruſalem, quæ deſcendit è cœlo à Deo meo, & nomen meum novum.

13 *Qui* habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

14 Angelo verò Laodicenſium Eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit Amen, teſtis ille fidelis et verax, principium opificii Dei.

15 Novi opera tua, nempe te neque frigidum eſſe neque fervidum: utinam frigidus eſſes aut fervidus.

16 Itaque, quoniam tepidus es, nec frigidus nec fervidus, futurum est ut te evomam ex ore meo,

17 Nam dicis, Dives sum, & ditatus sum, & nullâ re mihi est opus: neque nôsti te esse ærumnosum, & miserabilem, & pauperem, & cæcum & nudum.

18 Consilium do tibi ut emas à me aurum igni exploratum, ut dives fias: & vestimenta alba, ut induaris, nec manifesta fiat pudenda nuditas tua: & collyrio inunge oculos tuos ut videas.

19 Ego, quoscunque amo, arguo & castigo: Ferve igitur & resipisce.

20 Ecce, sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit ostium, ingrediar ad eum, & cœnabo cum eo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit tribuam ei ut sedeat mecum in throno meo, ut & ego vici, & sedeo cum Patre meo in throno ejus.

22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAP. IV.

Rex caput, & ἀρχιτεκτονικὸν Ecclesiæ describitur à palatio, throno, assessoribus, &c.

POstea vidi, & ecce, ostium erat apertum in cœlo: & vox prima quam audiveram tanquam tubæ loquentis mecum, dicebat, Ascende huc, & ostendam tibi quid oportet fieri posthac.

2 Statim igitur fui correptus spiritu: & ecce thronus positus erat in cœlo: & quidam throno insidebat.

3 Is autem qui sedebat, aspectu similis erat lapidi jaspidi & sardio: & in circuitu throni erat iris aspectu similis smaragdo.

4 Et in circuitu throni erant throni viginti quatuor, & super eos thronos vidi viginti quatuor Seniores sedentes, amictos vestibus albis, & habentes impositas capitibus suis coronas aureas.

5 Prodibant autem ex illo throno fulgura & tonitrua, & voces, & septem lampades igneæ ardentes ante thronum, quæ sunt septem spiritus Dei.

6 Erat etiam ante thronum mare vitreum simile crystallo; & inter thronum & quæ thronum ambiebant, quatuor animalia plena oculis antè & retrò:

7 Animal autem primum erat simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem velut homo, & quartum animal simile aquilæ volanti.

8 Et quatuor animalia singula per se habebant alas senas in circuitu, & intùs plena erant oculis, die ac nocte sine intermissione dicentia, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus ille omnipotens, Erat, & Est, & Venturus est,

9 Et cùm tribuebant illa animalia gloriam & honorem & gratiarum actionem ei qui throno insidebat, illi, inquam, viventi in secula seculorum.

10 Procidebant viginti quatuor illi Seniores in conspectu illius insidentis throno, & adorabant illum viventem in secula seculorum, & adjiciebant coronas suas ante thronum, dicentes,

11 Dignus es, Domine, qui accipias gloriam & honorem & virtutem: quia tu condidisti omnia, & per voluntatem tuam sunt, & creata sunt.

Cap.

CAP. V.

Liber regiminis & providentiæ Christi clausus.

DEinde vidi ad dexteram ejus qui insidebat throno librum scriptum intùs et à tergo obsignatum sigillis septem.

2 Et vidi Angelum validum, prædicantem voce magnâ, Quis est dignus qui aperiat librum, et solvat ejus sigilla?

3 Nemo autem poterat neque in cœlo, neque in terra, neque subter terram, aperire librum, neque eum inspicere.

4 Flebam igitur ego multùm, quòd nemo dignus inventus esset qui aperiret et legeret librum, nec qui eum inspiceret.

5 Tum unus ex Senioribus illis dicit mihi, Ne fleto: ecce, vicit Leo ille ex tribu Juda, stirps illa Davidis, ut aperiat librum, et solvat septem ejus sigilla.

6 Aspexi igitur, et ecce inter thronum et quatuor illa animalia et inter Seniores illos Agnus stans tanquam mactatus, habens cornua septem, et oculos septem, qui sunt septem illi Spiritus Dei emissi in omnem terram,

7 Is venit et accepit librum ex dextra illius throno insidentis

8 Cúmque accepisset librum, quatuor illa animalia et viginti quatuor illi Seniores prociderunt in conspectu Agni, habentes singuli citharas et phialas aureas plenas suffitum, quæ sunt preces sanctorum.

9 Et cecinerunt canticum novum, dicentes, Dignus es qui accipias librum, et aperias ejus sigilla: quoniam mactatus es, et redemisti nos Deo per sanguinem tuum, ex omni tribu, et linguâ, et populo, et natione:

10 Et fecisti nos Deo nostro reges et sacerdotes; et regnabimus in terra.

11 Tum aspexi, et audivi in circuitu throni et animalium et seniorum illorum vocem Angelorum multorum, et erat eorum numerus millies centena millia, et decies centena millia;

12 Dicentes voce magnâ, Dignus est Agnus ille mactatus qui accipiat potestatem, et divitias, et sapientiam, et vires, et honorem, et gloriam, et benedictionem:

13 Sed et res omnes conditæ, quæ in cœlo sunt, et quæ in terra, et sub terra, et in mari, et quæ in eis sunt omnia audivi dicentes, Ei qui insidet throno et Agno benedictio, et honor, et gloria, et robur, in secula seculorum.

14 Quatuor autem animalia illa dicebant, Amen: et viginti quatuor illi Seniores prociderunt in facies suas, et adorárunt eum qui vivit in secula seculorum.

CAP. VI.

Liber clausus aperitur ab Agno. Sex sigillis ordine apertis, judicia Dei executioni mandantur.

POstea vidi, cùm aperuisset Agnus primum ex sigillis, et audivi unum ex quatuor illis animalibus, dicens, tanquam vocem tonitrui, Veni et aspice.

2 Aspexi igitur, et ecce aderat equus albus: et qui insidebat ei habebat arcum: et data est ei corona, et prodiit vincens, et ut vinceret.

3 Cúmque aperuisset sigillum secundum, audivi secundum animal dicens, Veni et aspice.

4 Et prodiit alius equus rufus: & ſedenti in eo datum eſt ut tollat pacem è terra, ut alii alios mactent: datúſque eſt ei gladius magnus.

5 Et cùm aperuiſſet ſigillum tertium, audivi tertium animal dicens; Veni & aſpice. Aſpexi igitur. & ecce equus niger aderat: & qui inſidebat ei habebat ſtateram in manu ſua.

6 Et audivi vocem inter illa quatuor animalia dicentem. Chœnix tritici denario, & tres chœnices hordei denario: & vinum & oleum ne læſeris.

7 Cúmque aperuiſſet ſigillum quartum, audivi vocem quarti animalis dicentem, Veni & aſpice.

8 Tum vidi, & ecce aderat equus pallidus, & ejus qui inſidebat ei nomen erat Mors: & infernus ſequebatur eam; datáque eſt eis in quadrantem terræ poteſtas trucidandi gladio, & fame, & morte, & per terreſtres feras.

9 Cùm verò aperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſub altare animas eorum qui mactati fuerant propter verbum Dei, & propter teſtimonium quod tuebantur.

10 Clamabant autem voce magnâ dicentes, Uſquequò, Domine, qui ſanctus es & verax, non judicas, et ſanguinem noſtrum vindicas, eum repoſcendo ab iis qui habitant in terra?

11 Tum datæ ſunt ſingulis ſtolæ albæ, et dictum eſt eis ut requieſcerent adhuc paululum temporis, uſquequò compleantur etiam conſervi eorum et fratres eorum, qui occidendi ſunt ſicut et ipſi.

12 Deinde aſpexi cùm aperuiſſet ſigillum ſextum, et ecce terræ motus magnus factus eſt: et ſol factus eſt niger ut ſaccus cilicinus, et luna tota facta eſt ut ſanguis;

13 Et ſtellæ cœli cecidérunt in terram, ficut ficus abjicit groſſos ſuos cùm vento magno concutitur.

14 Et cœlum abſceſſit ſicut liber qui convolvitur: & omnes montes et inſulæ è ſuis locis remotæ ſunt:

15 Et reges terræ, et optimates, et divites, et tribuni, et potentes. omnéſque tum ſervi tum ingenui occultárunt ſe in ſpeluncis et in petris montium.

16 Et dixerunt montibus et petris, Cadite in nos, occultate nos à conſpectu ejus qui inſidet throno, et ab ira Agni:

17 Nam veniet dies ille magnus iræ illius? et quis poterit ſtare?

CAP. VII.

Quatuor Angeli, qui præſunt 4 cardinibus mundi: Angelus cuſtos magni ſigilli quo obſignantur 144000 electi homines: multitudo & hymnus ſanctorum in cœlo.

POſtea vidi quatuor Angelos inſiſtentes quatuor angulis terræ, retinentes quatuor ventos terræ, ne flaret ventus ſuper terram, neque ſuper mare, neque in ullam arborem.

2 Et vidi alium Angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſigillum Dei vivi: qui acclamavit voce magnâ quatuor illis Angelis quibus datum eſt lædere terram, et mare,

3 Dicens, Ne lædite terram, neque mare, neque arbores, quouſque obſignaverimus ſervos Dei noſtri, in frontibus ſuis.

4 Et audivi numerum obſigna-

signatorum: centum quadraginta quatuor millia *erant* obsignata ex omnibus tribubus filiorum Israel.

5 Ex tribu Judæ, duodecies mille obsignata: ex tribu Ruben, duodecies mille obsignata: ex tribu Gad, duodecies mille obsignata:

6 Ex tribu Aseris, duodecies mille obsignata: ex tribu Nephthali, duodecies mille obsignata: ex tribu Manassis, duodecies mille obsignata:

7 Ex tribu Simeonis, duodecies mille obsignata: ex tribu Levi, duodecies mille obsignata: ex tribu Issacharis, duodecies mille obsignata.

8 Ex tribu Zabulonis, duodecies mille obsignata: ex tribu Josephi, duodecies mille obsignata: ex tribu Benjamini, duodecies mille obsignata.

9 Postea vidi, & ecce, *aderat* turba multa, quam numerare nemo posset, ex omnibus gentibus & tribubus & populis & linguis: stabántque ante thronum & in conspectu Agni, amicti stolis albis: & palmæ in manibus eorum.

10 Et clamabant voce magnâ, dicentes, Salus á Deo nostro *est* insidenti throno, & Agno.

11 Omnes autem Angeli stabant in circuitu throni & seniorum & quatuor animalium illorum, & procubuerunt ante thronum in facies suas, & adorárunt Deum,

12 Dicentes, Amen: benedictio, & gloria, & sapientia, & gratiarum actio, & honor, & potestas, & vires Deo nostro in sæcula sæculorum. Amen.

13 Tum me compellavit unus ex illis Senioribus, dicens mihi, Isti qui amicti sunt stolis albis, quinam sunt, & unde venerunt?

14 Et dixi ei, Domine, tu nósti. Et dixit mihi. Hi sunt qui venerunt ex afflictione magna: & laverunt stolas suas ac dealbárunt in sanguine Agni.

15 Ideo sunt ante thronum Dei, & colunt eum die ac nocte in templo ejus: & qui insidet throno proteget eos umbraculo.

16 Non esurient ampliùs, neque sitient ampliùs, nec in eos cadet sol, neque ullus æstus:

17 Quoniam Agnus qui in medio throni est pascet eos, & viæ dux erit ipsis ad vivos fontes aquarum, & absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.

CAP. VIII.

Epitasis hujus libri hic incipit: Nam aperto septimo sigillo septem Angeli cum tubis procedunt: & primis quatuor clangentibus magna oritur confusio.

PORRÒ cùm aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cœlo fermè per semihoram.

2 Et vidi septem illos Angelos qui adstant in conspectu Dei, quibus datæ sunt septem tubæ.

3 Tum alius Angelus venit & stetit apud aram habens thuribulum aureum: & dati sunt ei suffitus multi ut offerret cum precibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum.

4 Ascendit autem fumus suffituum cum precibus sanctorum è manu Angeli ad conspectum Dei.

5 Deinde accepit Angelus thuribulum, & implevit illud

ex igne altaris, abjecítque in terram: & facta sunt tonitrua & voces, & fulgura, & terræ motus.

6 Et septem Angeli qui habebant septem tubas præparaverunt se ut clangerent.

7 Primus igitur Angelus clanxit, & facta est grando & ignis, mista sanguine, projectáque sunt in terram: & tertia pars arborum exusta est, & omne gramen viride exustum.

8 Deinde secundus Angelus clanxit, & quasi mons magnus igne ardens projectus est in mare; factáque est tertia pars maris sanguis.

9 Et mortua est tertia pars creaturarum quæ erant in mari, animantia *dico*, & tertia pars navium periit.

10 Tum Angelus tertius clanxit, & cecidit è cœlo stella magna, ardens velut lampas, cecidítque in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum

11 Nomen autem stellæ dicitur Absinthium: versa est igitur tertia pars aquarum in absinthium: & multi hominum mortui sunt ex aquis, quod amaræ factæ essent.

12 Deinde quartus Angelus clanxit, & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter.

13 Et vidi, & audivi unum Angelum volantem per medium cœli, dicentem vóce magnâ, Væ, væ, væ incolis terræ á reliquis sonis tubæ trium illorum Angelorum qui clangent.

CAP. IX.

Quinto & sexto Angelis clangentibus, alia subeunt calamitates.

TUM quintus Angelus clanxit, & vidi stellam è cœlo cecidisse in terram, & data est ei *angelo* clavis putei abyssi.

2 Aperuit igitur puteum abyssi: & ascendit fumus ex puteo ut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol & aer à fumo putei.

3 Ex fumo autem exierunt locustæ in terram: datáque est illis potestas qualem habent potestatem terrestres scorpii.

4 Sed ipsis est dictum ne læderent gramen terræ, neque viride quicquam, neque ullam arborem: sed tantum homines qui non haberent signum Dei in frontibus suis.

5 Datum autem est eis, non ut occidant eos, sed ut torqueantur menses quinque, *sítque* tormentum eorum ut tormentum scorpii cùm percusserit hominem.

6 Itaque per eos dies homines quærent mortem, & non invenient eam: & cupient mori, & fugiet mors ab eis.

7 Figuræ verò locustarum similes *erant* equis paratis ad prœlium: *erantque* impositæ capitibus earum tanquam coronæ similes auro, & facies earum ut facies hominum.

8 Et habebant capillos ut capillos mulierum: & dentes earum ut leonum erant.

9 Habebant etiam loricas ut loricas ferreas: & sonitus alarum ipsarum ut sonitus curruum, equis multis currentibus ad bellum.

10 Sed & habebant caudas similes scorpionum: erántque aculei in caudis earum: & earum potestas *erat* nocere hominibus menses quinque.

11 Habebant autem sibi impositum regem, Angelum abyssi:

abyſſi: cui nomen Hebraice Abaddon, Græce verò Apollyon, *id eſt, perdens.*

12 Væ unum abiit, et eccè veniunt adhuc duo væ poſtea.

13 Tum ſextus Angelus clanxit, et audivi vocem quandam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod eſt in conſpectu Dei,

14 Dicentem ſexto Angelo qui habebat tubam., Solve quatuor illos Angelos vinctos ad magnum illud flumen Euphratem.

15 Soluti ſunt igitur quatuor illi Angeli, parati ad horam et diem et menſem et annum, ut occidant tertiam partem hominum.

16 Erâtque numerus equeſtris exercitûs bis millies centena millia: nam audivi numerum eorum,

17 Itémque vidi equos per viſionem, et qui ipſis inſidebant habentes thoraces igneos et hyacinthinos et ſulphureos, erant autem capita equorum ut capita leonum, et ex ore ipſorum prodibat ignis, et fumus, et ſulphur.

18 Ab his tribus occiſa eſt tertia pars hominum, *nempe* ab igne, et fumo, et ſulphure, quæ prodibant ex ore ipſorum.

19 Poteſtas enim eorum in ore eorum eſt, et in caudis eorum: nam eorum caudæ ſimiles ſunt ſerpentibus, habentes capita per quæ lædunt.

20 Porrò reliqui homines qui occiſi non ſunt his plagis, non reſipuerunt ab operibus manuum ſuarum, ut ne adorarent dæmonia et ſimulacra aurea et argentea et ærea et lapidea et lignea, quæ neque cernere poſſunt, neque audire, neque ambulare:

21 Neque reſipuerunt à cædibus ſuis, neque à veneficiis ſuis, neque à ſcortatione ſua, neque à furtis ſuis.

CAP. X.

Alius apparet Angelus nube amictus, & libellum tenens, quem Joanni devorandum tradit.

TUM vidi alium Angelum validum deſcendentem de cœlo, amictum nube, ſupra cujus caput erat iris, facies autem ejus *erat* ut ſol, et pedes ejus ut columnæ igneæ.

2 Habebátque in manu ſuâ libellum apertum: et impoſuit pedem ſuum dextrum mari, ſiniſtrum autem ſuper terram.

3 Clamavitque voce magnâ, ſicut leo rugit: et cùm clamâſſet, locuta ſunt ſeptem tonitrua voces ſuas.

4 Et cùm locuta fuiſſent ſeptem tonitrua voces ſuas, ego ſcripturus eram: ſed audivi vocem de cœlo dicentem mihi, Obſigna quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua, et ne ea ſcribas.

5 Et Angelus, quem vidi ſtantem ſuper mare et ſuper terram, ſuſtulit manum ſuam ad cœlum.

6 Et juravit per eum qui vivit in ſecula ſeculorum, qui condidit cœlum et ea quæ ſunt in eo, et terram et ea quæ in ea ſunt, et mare et ea quæ in eo ſunt, tempus non fore amplius:

7 Sed diebus vocis ſeptimi Angeli, cùm clanget, conſummatum iri myſterium Dei, ſicut annunciavit ſervis ſuis Prophetis.

8 Et vox quam audieram è cœlo rursùm locuta eſt mecum, et dixit, Abi et accipe libellum illum apertum,

qui est in manu Angeli stantis super mare & super terram.

9 Abii igitur ad Angelum, dicens ei, Da mihi libellum. Et dixit mihi, Accipe & devora eum: & amaritudinem adferet ventri tuo, sed in ore tuo erit dulcis tanquam mel.

10 Accepi igitur libellum è manu Angeli, & devoravi eum: erátque in ore meo dulcis tanquam mel: Sed cùm devorâssem eum, amaruit venter meus.

11 Tum dixit mihi, Oportet te iterum prophetare coram populis, & gentibus, & linguis, & regibus multis.

CAP. XI.

Duo testes cœlitùs missi devorantur à bestia, quorum tamen cadavera postea vitam recipiunt. Subsequitur clangor septimi Angeli.

DAtus est autem mihi calamus similis virgæ; adstititque Angelus, dicens, Surge & metire templum Dei & altare, & eos qui adorant in eo.

2 Sed atrium quod extra templum est exclude, & ne metiaris illud: nam datum est Gentibus: & Urbem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus.

3 Sed dabo *illam*, duobus illis testibus meis, qui prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saxis.

4 Hi sunt duæ illæ, oleæ & duo candelabra in conspectu Dei terræ posita.

5 Quod siquis velit eos lædere, ignis prodit ex ore ipsorum, & devorat inimicos eorum: nam si quis velit eos lædere, ita oportet eum occidi.

6 Hi habent potestatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum: & potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem, & percutiendi terram omni plagâ quotiescunque voluerint.

7 Porrò postquam peregerint suum testimonium, bestia illa ascendens ex abysso geret adversùs eos bellum, & vincet eos, & occidet eos.

8 Et cadavera eorum jacebunt in plateis urbis illius magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi & Dominus noster crucifixus est.

9 Et cernent *homines* ex tribubus & populis & linguis & gentibus cadavera eorum per tres dies & dimidium: & cadavera eorum non sinent poni in monumentis.

10 Et incolæ terræ gaudebunt super illis, & hilares erunt: & munera mittent alii aliis, quoniam hi duo Prophetæ torserint terræ incolas.

11 Sed post dies tres & dimidium spiritus vitæ à Deo *prodiens* ingredietur in illos: stabúntque *erecti* in pedes suos, & metus magnus cadet in eos qui ipsos spectârint.

12 Deinde audierunt vocem magnam de cœlo, dicentem ipsis, ascendite huc. Ascenderúntque in cœlum per nubem: & conspexerunt illos inimici eorum.

13 Factúsque est in illa hora terræ motus magnus: & decima pars Urbis cecidit, & occisa sunt in terræ motu capita hominum septies mille, & reliqui territi sunt, & dederunt gloriam Deo cœli.

14 Væ secundum abiit, & ecce væ tertium veniet citò.

15 Septi-

15 Septimus igitur Angelus clanxit, & factæ ſunt voces magnæ in cœlo dicentes, Facta ſunt regna mundi, Domini noſtri, & Chriſti ejus qui regnabit in ſecula ſeculorum.

16 Tum viginti quatuor illi Seniores, qui in conſpectu Dei ſedent in thronis ſuis prociderunt in facies ſuas, & adorárunt Deum.

17 Dicentes. Gratias agimus tibi, Domine Deus omnipotens, Qui es, & qui eras, & qui venturus es, quòd adeptus ſis potentiam tuam magnam, & regnum inieris;

18 Et iratæ ſunt Gentes, & advenit ira tua, & præſtitutum tempus mortuorum ut judicentur, & des mercedem ſervis tuis Prophetis, & ſanctis, & timentibus nomen tuum, parvis & magnis; & perdas eos qui perdunt terram.

19 Tunc apertum eſt Templum Dei in cœlo, & viſa eſt Arca pacti ipſius in ejus templo: & facta ſunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræ motus, & grando magna.

CAP. XII.

Mulieris parturientis ſignum apparet, cujus partui inſidiatur Draco; qui à Michaele devictus & in terram dejectus adhuc inſequitur mulierem.

VIſum eſt autem ſignum magnum in cœlo: mulier amicta ſole, ſub cujus pedibus erat luna, & in capite corona ſtellarum duodecim.

2 Et gravida clamabat parturiens, & diſtorquebatur ad pariendum.

3 Et viſum eſt aliud ſignum in cœlo: nam ecce, *adfuit* draco magnus rufus, habens capita ſeptem & cornua decem; & in capitibus ſuis diademata ſeptem.

4 Cujus cauda trahebat tertiam partem ſtellarum cœli; quas abjecit in terram: ſtetit autem is draco ante mulierem parituram, ut cùm peperiſſet, filium ejus devoraret.

5 Peperit autem filium maſculum recturum omnes Gentes virgâ ferrea: & raptus eſt Filius ejus ad Deum & thronum ejus.

6 Mulier verò fugit in ſolitudinem, ubi habet locum paratum à Deo: ut illic alerent eam diebus mille ducentis ſexaginta.

7 Et factum eſt prœlium in cœlo: Michael & Angeli ejus prœliati ſunt cum dracone, & draco pugnavit & Angeli ejus:

8 Sed hi non prævaluerunt, neque locus eorum amplius inventus eſt in cœlo.

9 Et projectus eſt draco ille magnus, ſerpens ille antiquus, qui vocatur diabolus & Satanas, qui ſeducit totum terrarum orbem; projectus, *in quam*, eſt in terram, & Angeli ejus cum eo projecti ſunt.

10 Et audivi vocem magnam dicentem in cœlo, Nunc facta eſt ſalus, & potentia, & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti ejus: quia dejectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat eos in conſpectu Dei noſtri die ac nocte.

11 Sed ipſi vicerunt eum per ſanguinem Agni, & per ſermonem teſtimonii ſui: & animæ ſuæ prodigi fuerunt uſque ad mortem.

12 Propterea hilares eſtote, cœli, & qui habitatis in eis. Væ incolis terræ & maris: nam deſcendit diabolus ad vos, excandeſcentiæ magnæ plenus, ut qui ſciat ſe exiguum tempus habere.

13 Cùm igitur vidiſſet draco ſe projectum eſſe in terram, perſecutus eſt mulierem quæ pepererat maſculum.

14 Sed

14 Sed datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret à conspectu serpentis in desertum, in locum suum, ubi alereturper tempus & tempora & dimidium temporis.

15 Ejecit autem serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, ut eam faceret rapi à flumine:

16 Sed succurrit terra mulieri, aperuitque terra os suum, & absorpsit flumen quod ejecerat draco ex ore suo.

17 Iratus est igitur draco adversùs mulierem: & abiit ut gereret bellum cum reliquis ex ejus semine observantibus præcepta Dei, & habentibus testimonium JESU Christi.

18 Stetique super arenam maris.

CAP. XIII.

Bestia illa multiceps, quæ maximam mundi partem in idololatriam seducit, & ab alia confirmatur,

TUM vidi bestiam è mari ascendentem, quæ habebat capita septem & cornua decem: & imposita cornibus ejus decem diademata, & impositum capitibus ejus nomen blasphemiæ.

2 Erátque hæc bestia quam vidi similis pardo, & pedes ejus ut pedes ursi, & os ejus ut os leonis: dedit autem ei draco virtutem suam, & thronum suum, & potestatem magnam.

3 Et vidi unum ex capitibus ejus quasi lethaliter cæsum: sed ipsius plaga lethalis curata est: & admirans universa terra secuta est bestiam.

4 Et adorárunt draconem qui dedit potestatem bestiæ: & adorárunt bestiam, dicentes, Quis similis bestiæ? quis poterit pugnare cum ea?

5 Datúmque est ei os loquens magna & blasphemias: & data est ei potestas agendi menses quadraginta duos.

6 Aperuit igitur os suum ad blasphemiam adversùs Deum, ut conviciis afficeret nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant.

7 Sed & datum est ei bellum gerere cum sanctis, & eos vincere: & data est ei potestas in omnem tribum, et linguam, et gentem.

8 Itaque adorabant eam omnes incolæ terræ, quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ Agni illius mactati *jam inde* à jacto mundi fundamento.

9 Si quis habet aurem, audiat.

10 Si quis in captivitatem agit, in captivitatem abit: si quis gladio occiderit, oportet eum gladio occidi: hic est tolerantia et fides Sanctorum.

11 Deinde vidi aliam bestiam ascendentem è terra, habentem cornua duo similia agni, sed loquebatur ut draco:

12 Ea verò potestatem prioris bestiæ omnem exercet in conspectu ejus, et facit ut terra et ipsius incolæ adorent bestiam illam primam cujus curata fuerat plaga lethalis.

13 Editque signa magna, adeo ut etiam ignem faciat è cœlo descendere in terram in conspectu hominum.

14 Et seducit incolas terræ, propter signa quæ datum est ei ut faciat in conspectu bestiæ, dicens incolis terræ ut faciant imaginem bestiæ quæ gladio vulnerata fuit, sed revixit

15 Datúmque est ei ut animaret imaginem bestiæ, ut etiam loquatur imago bestiæ: et faciat ut quicunque non adorárint imaginem bestiæ, occidantur.

16 Sed

16 Sed & facit ut omnes parvi & magni, divites & pauperes, liberi & servi, accipiant characterem in manu sua dextera, aut in frontibus suis:

17 Et ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habeat characterem aut nomen bestiæ, aut numerum nominis ejus.

18 Hic sapientia est. Qui intelligentiâ præditus est, computet numerum bestiæ: numerus enim hominis est: & numerus ejus, sexcenta sexaginta sex.

CAP. XIV.

Hic incipit læta catastrophe hujus libri: Nam Agnus tandem prodit in aciem, canticum novum auditur, & quinque angeli suo officio non desunt.

TUnc vidi, & ecce *aderat* Agnus stans super montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentia nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis.

2 Et audivi vocem è cœlo tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam sonum tonitrui magni: & vocem audivi citharœdorum pulsantium citharas suas:

3 Et qui canebant quasi canticum novum ante thronum, & in conspectu quatuor illorum animalium, & illorum seniorum: neque quisquam poterat discere canticum illud, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, *videlicet* qui empti sunt è terra:

4 Hi sunt qui cum mulieribus non sunt inquinati, virgines enim sunt: hi sequuntur Agnum quocunque ierit: hi empti sunt ex hominibus, primitiæ Deo & Agno sacræ:

5 Et in quorum ore non est inventus dolus: sunt enim inculpati ante thronum Dei.

6 Deinde vidi alium Angelum volantem per medium cœli, habentem Evangelium æternum, ut evangelizaret incolis terræ, & omni genti, & tribui, & linguæ, & populo:

7 Dicentem magnâ voce, Timete Deum, & ei tribuite gloriam, nam venit hora judicii ejus, & adorate eum qui fecit cœlum & terram & mare & fontes aquarum.

8 Et alius Angelus secutus est, dicens, Cecidit Babylon, urbs illa magna, quia vinum excandescentiæ scortationis suæ potandum præbuit omnibus gentibus

9 Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna, Si quis adoraverit bestiam & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte sua aut in manu sua,

10 Bibet hic quoque ex vino excandescentiæ Dei, ex mero, *inquam*, infuso in poculum excandescentiæ ipsius, & torquebitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & in conspectu Agni.

11 Et fumus tormenti ipsorum ascendet in secula seculorum: nec habebunt requiem die nec nocte qui adorant bestiam & imaginem ejus, & siquis acceperit characterem nominis ejus.

12 Hic tolerantia sanctorum est: hic qui observent præcepta Dei, & fidem Jesu.

13 Tunc audivi vocem è cœlo dicentem mihi, Scribe, Beati ab hoc tempore mortui ii, qui Domini causa moriuntur. Etiam, dicit Spiritus: ut requiescant à laboribus suis: & opera eorum sequuntur eos.

14 Aspexi autem & ecce *aderat* nubes candida: & nubi

nubi insidebat *quidam* similis homini, habens impositam capiti suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.

15 Et alius Angelus prodiit è templo, clamans voce magnâ ad eum qui insidebat nubi. Mitte falcem tuam, & mete; quia venit tibi tempus metendi: nam aruit messis terræ.

16 Misit igitur is qui insidebat nubi falcem suam in terram, & demessa est terra.

17 Tum alius Angelus prodiit ab templo quod est in cœlo, habens & ipse falcem acutam.

18 Et alius Angelus prodiit ab altari, habens potestatem in ignem: & clamavit voce magnâ ad eum qui habebat falcem acutam, dicens. Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: nam maturæ sunt ejus uvæ.

19 Misit igitur Angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & misit in magnum illum lacum excandescentiæ Dei.

20 Et calcatus est lacus extra civitatem: exivitque sanguis è lacu usque ad frænos equorum, per stadia mille sexcenta.

CAP. XV.

Deinde calix iræ Dei excipitur septem phialis à totidem angelis.

DEinde vidi aliud signum in cœlo magnum & admirabile, Angelos illos septem habentes plagas septem ultimas, quoniam per illas erit excandescentia Dei consummata.

2 Et vidi tanquam mare vitreum mixtum igni: & eos qui victoriam reportabant ex bestia illa & imagine ejus, & charactere ejus, ex numero nominis ejus, stantes apud mare vitreum, & habentes citharas Dei;

3 Qui etiam cantabant canticum Mosis servi Dei, & canticum Agni, dicentes, Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens, justæ & veræ sunt viæ tuæ, Rex Sanctorum.

4 Quis non timebit te, Domine, & glorificabit nomen tuum? Nam solus sanctus es. Nam omnes gentes venient & adorabunt in conspectu tuo, nam jura tua manifesta facta sunt.

5 Et post hæc aspexi, & ecce apertum est templum Tabernaculi testimonii in cœlo.

6 Et prodierunt è templo septem illi Angeli, habentes septem plagas, induti lino mundo & splendido, & præcincti circa pectora zonis aureis.

7 Et unum ex quatuor animalibus dedit septem Angelis phialas aureas plenas excandescentiæ Dei viventis in secula seculorum.

8 Et impletum est templum fumo *prodeunte* à majestate Dei, & à virtute ejus: nec quisquam poterat ingredi in templum, donec consummatæ essent septem plagæ septem Angelorum.

CAP. XVI.

Septem phialæ nutu Dei effunduntur.

TUnc audivi vocem magnam è templo dicentem septem illis Angelis, Ite, effundite septem phialas excandescentiæ Dei in terram.

2 Abiit igitur primus *Angelus*, & effudit phialam suam in terram: factúmque est ulcus malum ac noxium ad-

versùs

versùs homines qui habebant characterem beſtiæ, & eos qui adorabant imaginem ejus.

3 Deinde ſecundus Angelus effudit phialam ſuam in mare, factúmque eſt illud quaſi cruor cadaveris: & quodcunque animal vivebat in mari, mortuum eſt.

4 Tum tertius Angelus effudit phialam ſuam in flumina, & in fontes aquarum: & factæ ſunt ſanguis.

5 Et audivi Angelum aquarum dicentem. Juſtus es, Domine. Qui es, & Qui eras, & Qui eris, quod hæc judicâris.

6 Quoniam ſanguinem ſanctorum, & Prophetarum effuderunt, & ſanguinem eis dediſti ad bibendum: digni enim ſunt.

7 Et audivi alium è ſanctuario dicentem: Etiam, Domine Deus omnipotens, vera ſunt & juſta judicia tua.

8 Poſtea quartus Angelus effudit phialam ſuam in ſolem, & datum eſt ei æſtu afflígere homines per ignem.

9 Et æſtuaverunt homines æſtu magno, & blaſphemârunt nomen Dei habentis autoritatem in has plagas: neque reſipuerunt ut tribuerent ei gloriam.

10 Tum quintus Angelus effudit phialam ſuam ſuper thronum beſtiæ illius, & factum eſt regnum ejus tenebroſum: & mandebant linguas ſuas præ dolore:

11 Et blaſphemârunt Deum cœli præ doloribus ſuis & ulceribus ſuis, nec reſipuerunt ab operibus ſuis.

12 Tum ſextus Angelus effudit phialam ſuam in flumen illud magnum, nempe, Euphratem: & exſiccata eſt aqua ejus, ut pararetur via regum ab ortu ſolis adventantium.

13 Et vidi ex ore draconis & ex ore illius beſtiæ & ex ore Pſeudoprophetæ illius tres impuros ſpiritus ſimiles ranis prodeuntes.

14 Sunt enim ſpiritus dæmoniorum edentes ſigna, quique abeunt ad reges terræ & totius mundi, ut congregent eos ad prœlium magni illius diei Dei omnipotentis.

15 (Ecce venio ut fur: Beatus qui vigilat & ſervat veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & cernantur pudenda ipſius.)

16 Congregavit igitur eos in locum, qui vocatur Hebraicè Armageddon.

17 Tum ſeptimus Angelus effudit phialam ſuam in aerem: & prodiit vox magna è templo cœli à throno dicens, Fuit.

18 Factique ſunt ſonitus, et fulgura, & tonitrua: & terræ motus factus eſt magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt ſuper terram, terræ motus, inquam, adeò magnus.

19 Et dirupta eſt urbs illa magna in tres partes, & civitates Gentium ceciderunt, et Babylon illa magna venit in memoriam in Dei conſpectum, ut præberet ei poculum excandeſcentiæ iræ ſuæ.

20 Et omnis inſula fugit, & montes non ſunt inventi.

21 Et grando magna quaſi talenti pondo, deſcendit è cœlo in homines: & blaſphemârunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna fuit ejus plaga vehementer.

CAP.

CAP. XVII.

Judicium magnæ meretricis: cujus ornatus, calix, & anatome describitur.

TUM venit unus ex ſeptem Angelis qui habebant ſeptem phialas, & locutus eſt mecum, dicens mihi: Heus tu, oſtendam tibi damnationem meretricis illius magnæ, ſedentis ſuper aquas multas:

2 Cum qua ſcortati ſunt reges terræ, & cujus ſcortationis vino inebriati ſunt incolæ terræ.

3 Cúmque me per ſpiritum in deſertum aſportâſſet, vidi mulierem inſidentem beſtiæ coccinæ, plenæ nominibus blaſphemiæ, habenti capita ſeptem & cornua decem.

4 Erat autem mulier illa amicta purpurâ & cocco, & inaurata auro & lapidibus pretioſis & margaritis, habens poculum aureum in manu ſua, plenum abominationibus & immunditiâ ſcortationis ſuæ;

5 Et in fronte ſuâ nomen ſcriptum, Myſterium, Babylon illa magna, mater illa ſcortationum & abominationum terræ.

6 Et vidi mulierem illam ebriam ſanguine ſanctorum & ſanguine martyrum Jeſu: et miratus ſum, cùm viderem illam, admiratione magnâ.

7 Tunc dixit mihi Angelus, Quare miratis? ego dicam tibi myſterium mulieris, & beſtiæ quæ portat eam, quæ habet capita ſeptem & cornua decem.

8 Beſtia quam vidiſti, fuit, & non eſt: & aſcenſura eſt ex abyſſo, & in exitium abitura: & mirabuntur incolæ terræ (quorum nomina ſcripta non ſunt in libro vitæ à jacto mundi fundamento) cernentes beſtiam quæ erat, & non eſt, & tamen eſt.

9 Hic eſt mens quæ habet ſapientiam. Septem capita, ſeptem montes ſunt, ſuper quos mulier ſedet.

10 Et reges ſeptem ſunt, quinque ceciderunt, unus eſt, et alius nondum venit: et cùm venerit, oportet illum ad exiguum *tempus* manere.

11 Beſtia autem quæ erat, & non eſt, is octavus eſt, & è ſeptem illa eſt, & in exitium abit.

12 Decem aut cornua quæ vidiſti, decem reges ſunt, qui regnum nondum acceperunt, ſed autoritatem tanquam reges ad unam horam accipient cum beſtia.

13 Hi ſunt unius ſententiæ, & vires ac autoritatem ſuam beſtiæ tradent.

14 Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet eos: quoniam Dominus dominorum eſt, & Rex regum: & qui cum eo ſunt, vocati, & electi, & fideles.

15 Deinde dixit mihi, Aquæ quas vidiſti, ubi meretrix ſedet, populi ſunt, & turbæ, & gentes, & linguæ.

16 Et decem cornua quæ vidiſti in beſtia, hi odio proſequentur meretricem, & deſertam reddent illam, & nudam, & carnes ejus edent, & ipſam igne exurent.

17 Deus enim dedit in corda eorum ut exequantur quod ipſi viſum eſt, & ut conſentiant, dentque regnum ſuum beſtiæ, donec conſummentur verba Dei.

18 Et mulier quam vidiſti, eſt urbs illa magna quæ habet regnum ſuper reges terræ.

CAP.

CAP. XVIII.

Ruina Babylonis figuratur.

ET post hæc vidi Angelum descendentem è cœlo, habentem autoritatem magnam: & terra illuminata fuit ipsius gloria.

2 Exclamavit autem vehementer voce magnâ, dicens, Cecidit, cecidit Babylon illa magna, & facta est domicilium dæmoniorum, & custodia omnis spiritûs impuri, & custodia omnis volucris immundæ & exosæ:

3 Quia ex vino excandescentiæ fornicationis ejus biberunt omnes gentes, & reges terræ cum ea fornicati sunt, & mercatores terræ opibus luxus ejus ditati sunt.

4 Et audivi aliam vocem è cœlo dicentem, Exite ex ea, populo mi, ne participes sitis peccatorum ejus, & ex plagis ejus accipiatis.

5 Nam accumulata peccata ejus pertigerunt usque in cœlum, & recordatus est Deus scelerum ejus,

6 Reddite ei sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate ei duplum secundùm opera ejus: in poculo quod propinavit, propinate ei duplum.

7 Quantum sibi gloriæ attribuit & luxuriata est, tantum date ei tormentum & luctum: quia in corde suo dicit, Sedeo regina, nec sum vidua, nec luctum videbo.

8 Ideo unâ die venient ejus plagæ, mors, & luctus, & fames: & igne exuretur, quia validus est Dominus Deus, qui damnabit eam.

9 Tum flebunt eam & plangent super ea reges terræ, qui cum illa fornicati & luxuriati sunt, cùm viderint fumum incendii ejus:

10 Procul stantes propter terrorem tormenti ipsius, & dicentes, vah, vah, magna illa urbs Babylon, urbs illa valida, unâ horâ venit judicium tuum.

11 Sed & mercatores terræ flebunt & lugebunt super ea: quoniam merces eorum nemo emit amplius.

12 Merces auri, & argenti & lapidis pretiosi, & margaritarum, & byssi, & purpuræ, & serici, & cocci, & omne lignum thyinum, & omne vas eburneum, & omne vas ex ligno pretiosissimo, & ære, & ferro, & marmore.

13 Et cinamomum, & suffitus, & unguentum, & thus, & vinum, & oleum, & similam, & triticum, & jumenta, & oves, et equos, et rhedas, et mancipia, et animas hominum.

14 Et fructus desiderati ab anima tua abierunt à te: et omnia pinguia et præclara abierunt à te: nec amplius ea invenies.

15 Harum, *inquam* rerum mercatores ab ea divites facti, procul stabunt, propter terrorem tormenti ipsius, flentes ac lugentes:

16 Et dicentes. Vah, vah, civitas illa magna, quæ amicta erat byssò et purpura et cocco, et deaurata erat auro et lapidibus pretiosis et margaritis! quinam unâ hora vastatæ sunt tantæ divitiæ?

17 Sed et omnes gubernatores, et omnis in navibus versantium turba, et nautæ, et quotquot ex mari quæstum faciunt procul stabunt.

18 Et clamabunt videntes fumum incendii ejus, et dicent, Quæ similis erat urbi isti magnæ?

19 Et injecto capitibus pulvere clamabunt flentes ac lugentes et dicentes, Vah vah, quòd urbs illa magna,

in

in qua omnes qui habebant naves in mari, divites facti sunt ex ipsius copiis, unâ horâ desolata est.

20 Exulta super ea cœlum, & sancti Apostoli, & Prophetæ, quoniam vestras de illa pœnas Deus sumpsit.

21 Tum sustulit quidam Angelus validus lapidem instar molæ magnæ, & projecit in mare, dicens, Ita cum impetu projicietur Babylon, urbs illa magna: nec ampliùs invenietur.

22 Et vox citharœdorum, & musicorum, et tibiâ ac tubâ canentium non audietur in te ampliùs: nec ullus artifex cujuscumque artis invenietur in te ampliùs: & sonitus molæ non audietur in te ampliùs:

23 Et lux lucernæ non lucebit in te ampliùs: & vox sponsi & sponsæ non audietur ampliùs in te: nam mercatores tui erant optimates terræ, et veneficiis tuis seductæ sunt omnes gentes.

24 Sed in ea sanguis Prophetarum et sanctorum inventus est, et omnium qui mactati sunt in terra.

CAP. XIX.

Cœlites exultant ob judicium Babylonicæ meretricis, & canunt cœleste Halleluja

POst hæc audivi vocem magnam turbæ multæ in cœlo dicentis, Halleluja: salus, et gloria, et honor, et virtus Domino Deo nostro.

2 Quia vera et justa *sunt* judicia ejus, & meretricem illam magnam, quæ corrupit terram scortatione suâ, damnavit, et vindicavit sanguinem servorum suorum ex manu ejus.

3 Deinde, secundò dixerunt, Halleluja: & fumus *ejus* ascendit in secula seculorum.

4 Et procidérunt viginti quatuor illi Seniores, et quatuor illa animalia, et adoravérunt Deum insidentem throno, dicentes, Amen, Halleluja.

5 Tum vox è throno prodiit, dicens, Laudate Deum nostrum, omnes servi ejus, & qui timetis eum parvi & magni.

6 Et audivi tanquam sonitum turbæ multæ, et tanquam sonitum aquarum multarum, tanquam sonitum tonitruorum vehementium, dicentium Hallelujah: quoniam regnum iniit Dominus Deus ille noster omnipotens.

7 Gaudeamus, et exultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, et uxor ejus paravit se.

8 Et datum est ei ut amicietur byssō mundâ et splendidâ: byssus enim justificationes sunt sanctorum.

9 Tum dixit mihi, Scribe, Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt. Et dixit mihi, Hæc verba Dei vera sunt.

10 Et procidi ante pedes ejus ut adorarem eum: sed dixit mihi, Vide ne *feceris*: conservus tuus sum et fratrum tuorum qui habent testimonium Jesu. Deum adora: testimonium enim Jesu est Spiritus prophetiæ.

11 Deinde vidi cœlum apertum, et ecce *adfuit* equus albus: et qui insidebat ei, vocatur Fidelis et Verax, et *qui* justè judicat et pugnat.

12 Oculi autem ejus *erant* tanquam flamma ignis: et in capite ejus diademata multa: habebátque nomen scriptum quod nemo novit nisi ipse.

13 Et amictus erat veste tinctâ sanguine: vocaturque nomen ejus Sermo ille Dei.

14 Exer-

14 Exercitus autem qui ſunt in cœlo, ſequebantur eum equis albis, veſtiti byſſo albâ & mundâ.

15 Et ex ore ejus prodibat gladius acutus, ut eo percuteret gentes: ipſe enim reget eas virgâ ferreâ: & is eſt qui calcabit lacum vini excandeſcentiæ & iræ Dei omnipotentis.

16 Habebátque in veſtimento & in femore ſuo nomen ſcriptum, Rex regum, & Dominus dominantium.

17 Tunc vidi quendam Angelum ſtantem in ſole, qui clamavit voce magnâ, dicens omnibus avibus quæ volabant per medium cœli, Adeſte & congregamini ad cœnam magni Dei.

18 Ut edatis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes potenrum, & carnes equorum, & eorum qui ipſis inſident, & carnes omnium liberorum ac ſervorum, parvorum ac magnorum.

19 Deinde vidi beſtiam illam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad gerendum bellum cum eo qui inſidebat equo, & cum ipſius exercitu.

20 Et comprehenſa eſt beſtia, & cum ea pſeudopropheta ille qui ediderat ſigna in ejus conſpectu, quibus ſeduxit eos qui acceperant characterem beſtiæ, & qui adoraverant imaginem ejus: & vivi conjecti ſunt ambo in ſtagnum ignis ardens ſulphure.

21 Et reliqui occiſi ſunt gladio ejus qui inſidebat equo: & omnes aves ſaturatæ ſunt carnibus eorum.

CAP XX.

Felicitas Eccleſiæ in his terris per mille annos.

DEinde vidi Angelum deſcendentem è cœlo, habentem clavem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua.

2 Qui apprehendit draconem, ſerpentem, *inquam*, illum antiquum, qui eſt Diabolus & Satanas, & vinxit eum *ad* annos mille:

3 Conjecitque eum in abyſſum, quam occluſit & obſignavit ſuper eum, ut non ſeduceret ampliùs gentes, donec conſummarentur anni mille: nam poſtea oportet eum ſolvi *ad* exiguum tempus.

4 Deinde vidi thronos, & ſedentes ſuper eos, & judicium datum eſt eis: & animas eorum, qui ſecuri percuſſi ſunt propter teſtimonium Jeſu, & propter ſermonem Dei, quique non adorârunt beſtiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus ſuis, aut in manibus ſuis: viventque & regnabunt cum Chriſto mille illos annos.

5 Reliqui verò ex mortuis non reviviſcent, donec conſummati fuerint illi anni mille. Hæc eſt reſurrectio prima.

6 Beatus & ſanctus qui habet partem in reſurrectione prima: in hos *enim* ſecunda mors non habet poteſtatem: ſed erunt ſacerdotes Dei & Chriſti, & regnabunt cum eo mille annis.

7 Poſtquam verò conſummati fuerint anni mille, ſolvetur Satanas è carcere ſuo.

8 Et exibit ut ſeducat gentes quæ ſunt in quatuor angulis terræ, Gogum & Magogum, ut congreget eos ad prœlium: quorum numerus eſt ſicut arena maris.

9 Aſcen-

9 Ascenderunt igitur super latitudinem terræ, & circumiverunt castra sanctorum, & urbem illam dilectam: sed descendit ignis à Deo è cœlo qui devoravit eos.

10 Et Diabolus qui seducebat eos, conjectus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi *erat* & bestia illa & ille pseudopropheta, & torquebuntur die ac nocte in secula seculorum.

11 Tum vidi thronum magnum candidum, & quendam ei insidentem, à cujus conspectu fugit terra & cœlum, quorum locus non est inventus.

12 Et vidi mortuos parvos & magnos stantes in conspectu Dei, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est *liber* vitæ: judicatique sunt mortui ex iis quæ scripta erant in libris, secundùm opera ipsorum.

13 Et reddidit mare mortuos quos habebat: Mors quoque & infernus reddiderunt mortuos quos habebant: & judicatum est de singulis secundùm opera ipsorum.

14 Infernus autem ac Mors conjecti sunt in stagnum ignis: quæ est mors secunda.

15 Et qui non inventus est in libro vitæ scriptus, conjectus est in stagnum ignis.

CAP. XXI.

Cœlum novum & terra nova.

DEinde vidi cœlum novum & terram novam: primum enim cœlum & prima terra abierat: & mare non ampliùs extabat.

2 Et ego Joannes vidi sanctam illam civitatem Hierusalem novam, descendentem à Deo è cœlo, paratam, ut sponsam ornatam viro suo.

3 Et audivi vocem magnam è cœlo dicentem, Ecce tabernaculum Dei *est* cum hominibus, & habitabit cum eis: & ipsi populi ejus erunt, & ipse Deus cum eis erit, Deus ipsorum.

4 Et absterturus est Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors ampliùs non extabit; neque luctus, neque clamor, neque labor extabit ampliùs: quia præcedentia abierunt.

5 Et dixit is qui insidebat throno, Ecce nova facio omnia. Et dixit mihi, Scribe: nam hæc verba vera sunt et fidelia.

6 Et dixit mihi, Fuerunt: ego sum A et Ω, initium et finis. Ego sitienti dabo ex fonte aquæ vivæ gratis.

7 Victor hæreditario jure obtinebit omnia: et ero ei Deus, et ipse erit mihi filius.

8 Formidolosis autem et incredulis, et execrabilibus, et homicidis, et scortatoribus, et veneficis, et Idololatris, et omnibus mendacibus portio *assignata* est in stagno ubi ardet ignis et sulphur, quod est mors secunda.

9 Tum venit ad me unus ex septem illis Angelis qui habuerant septem illas phialas plenas septem plagis ultimis: et locutus est mecum, dicens, Veni, ostendam tibi sponsam uxorem Agni.

10 Et asportavit me per spiritum in montem magnum et sublimem, et ostendit mihi civitatem illam magnam, sanctam, *inquam*, illam Hierusalem è cœlo descendentem à Deo.

11 Habentem gloriam Dei: et cujus lumen *erat* simile lapidi pretiosissimo, tanquam lapidi jaspidi instar crystalli splendenti.

12 Habe-

12 Habebat præterea murum magnum & sublimem, habentem portas duodecim, & in portis Angelos duodecim, et nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel.

13 Ab Oriente *erant* portæ tres: ab Aquilone portæ tres: ab Austro, portæ tres: ab Occasu, portæ tres.

14 Et murus urbis habebat fundamenta duodecim. In quibus *erant* duodecim nomina Apostolorum Agni.

15 Porrò is qui loquebatur mecum habebat calamum aureum, ut metiretur civitatem, & portas ejus & murum ejus.

16 Urbs ipsa verò quadrangularis sita est, cujus longitudo tanta est quanta & latitudo, mensusque est civitatem illo calamo, ad stadiorum duodecim millia: sunt. que longitudo & latitudo & altitudo ejus æquales.

17 Et mensus est murum ejus centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis quæ est Angeli

18 Erat autem structura muri ejus ex jaspide, ipsa verò civitas aurum purum, & similis vitro puro.

19 Et fundamenta muri urbis omni lapide pretioso ornata: fundamentum primum *erat* jaspis: secundum, sapphirus: tertium, chalcedonius: quartum, smaragdus:

20 Quintum, sardonyx: sextum, sardius: septimum, chrysolithus: octavum, beryllus: nonum, topazius: decimum, chrysoprasus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethystus.

21 Duodecim autem portæ, duodecim margaritæ sunt: & singulæ portæ ex singulis margaritis sunt: & platea civitatis aurum purum tanquam vitrum perlucidum.

22 Nec templum vidi in ea: Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, & Agnus.

23 Neque civitas ista eget sole vel lunâ, ut luceant in ea: nam gloria Dei illustrat eam, & lucerna ejus est Agnus.

24 Et gentes quæ servatæ fuerint ambulabunt ad lucem ejus: & reges terræ gloriam suam & honorem ad eam adferent.

25 Nec portæ ejus claudentur interdiu: nox enim non erit illic,

26 Et adferetur gloria & honor Gentium ad eam.

27 Non intrabit in eam quicquam quod inquinat, aut abominandum quippiam patrat vel mendacium *loquitur*: sed qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

CAP. XXII.

Paradisi cælestis descriptio, & hujus libri epilogus.

DEinde ostendit mihi purum fluvium aquæ vivæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem ex throno Dei & Agni.

2 In media verò platea ipsius, & ex utraque parte fluminis *erat* arbor vitæ ferens fructus duodecim, per menses singulos edens fructum suum, & folia sua ad sanationem Gentium.

3 Nec ullum adversùs quenquam anathema erit amplius: sed sedes Dei & Agni in ea erit, & servi ejus colent eum.

4 Et videbunt faciem ejus: & nomen ejus in frontibus ipsorum *erit*.

5 Et nox illic non erit, neque opus est eis lumine lucernæ, neque lumine solis: quoniam

qroniam Dominus Deus illuſtrat eos: & regnabunt in ſecula ſeculorum.

6 Tum dixit mihi. Hæc verba fida *ſunt* & vera: & Dominus Deus ille ſanctorum Prophetarum miſit Angelum ſuum ut indicet ſervis ſuis quæ oportet fieri citó.

7 Ecce venio citó. Beatus qui obſervat verba prophetiæ libri hujus.

8 Ego verò Joannes *is ſum* qui hæc audivi & vidi. Et cùm audiſſem & vidiſſem, procidi ut adorarem ante pedes Angeli qui mihi hæc oſtendebat.

9 *Is* verò dixit mihi. Vide ne *feceris*: conſervus enim tuus ſum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum qui obſervant verba libri hujus. Deum adora.

10 Deinde dixit mihi. Ne obſignáveris verba prophetiæ libri hujus: præſtitutum enim illud tempus prope eſt.

11 Qui injuſtè agit, injuſtè agat adhuc: & qui ſordidus eſt, ſordeſcat adhuc: & qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc: & ſanctus ſanctificetur adhuc.

12 Et ecce, venio citò: & merces mea mecum *eſt*, ut reddam unicuique prout opus ipſius erit.

13 Ego ſum A & Ω: principium & finis, primus & ultimus.

14 Beati qui præſtant ejus præcepta: ut ſit eis jus in arborem vitæ, & per portas ingrediantur in civitatem.

15 Foris autem *erunt* canes, & venefici, & ſcortatores, & homicidæ, & idololatræ, & quiſquis amat ac committit mendacium.

16 Ego Jeſus miſi Angelum meum, ut hæc vobis teſtificaretur in Eccleſiis. Ego ſum ſtirps & progenies illa Davidis, ſtella illa ſplendida & matutina.

17 Et Spiritus & Sponſa dicunt, Veni. Et qui audit, dicat Veni: & qui ſitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.

18 Enimverò unà teſtor cuivis audienti verba prophetiæ libri hujus. Si quis adjecerit ad hæc, imponet ei Deus plagas ſcriptas in libro iſto:

19 Et ſi quis abſtulerit *aliquid* ex verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus è libro vitæ, & ex urbe illa ſancta, & ex iis quæ ſcripta ſunt in libro iſto.

20 Dicit qui teſtatur iſta: Etiam venio citó. Amen. Veni igitur, Domine Jeſu.

21 Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti cum omnibus vobis, Amen.

Soli Deo honor & gloria.